

ABAUJVÁRMEGYE MONOGRAPHIÁJA.

IRTA

KORPONAY JÁNOS,

ABAUJVÁRMEGYE FŐLEVÉLTÁRNOKA S A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA LEVELEZŐ
TAGJA.

I. KÖTET.

KASSA.

A SZERZŐ TULAJDONA.

1866—1870.

TEKINTETES

ABAUJVÁRMEGYE

KÖZÖNSÉGÉNEK

MÉLY TISZTELETTEL AJÁNLJA

A SZERZŐ.

E l ő s z ó.

Abaujvármegye közbizodalma alapján 1860-ik év december hó 20-ik napján levéltárnokká választatván el, igyekeztem a zilált állapotban talált megyei levéltárt rendezni, s magamat érdemessé tenni azon közbizalomszülte megválasztásra, melyre a megye közönsége multam és kiállott szenvedéseim folytán méltatni kegyeskedett.

Megküzdve az akadályokkal, sikerült a megyei levéltárat rendeltetése czéljának megfelelő állapotba helyeznem, s ekkor ébredt fel bennem az eszme, megírni a kezeimre és becsületemre bizott okiratok halmazából a megye Monographiáját, hogy a megye közönsége ismerhesse meg multját, a jelenből ítélhesse meg jogait; ismerhesse meg körülményes állapotát és viszonyait; tudja meg mindazt mi volt, mi változott; vonhassa ki magának belőle a jót, a czélszerűt; igyekezzék átváltoztatni a czélszerűtlent.

Bár ily rövid keretbe foglalt czéлом hogy eléressék, a megyei levéltári adatok nem voltak, nem lehettek elegendők a Monographia megírásához; mert kell, hogy a Monographia a megye tökéletes leírását adja és beláttam, hogy egymagam e terjedelmes művet kinem dolgozhatom, igyekeztem ennélfogva oly jeles hazafiakat kiszemelni, kik egyik-másik ágában a megyei állapotnak, mint szakférfiak, felvilágosításokat adhattak; ily jeles hazafiak szellemi működésének megismertetése azt hiszem csak nyereségnek mondható, minthogy a Monographia egyik főfeladata: a szakférfiak neveinek megismertetése is.

Kedvezőtlen időben kezdtem e mű füzeteinek kiadásához, t. i. azon korszakban, midőn az ország alkotmánya felvult függesztve és a sajtó is csak nyomasztó korlátok közt mozoghatott. A nagyon tisztelt előfizetőimtől befolyó pénznek némely megbizottak általi késedelmes beküldése, a szabadabb mozgást gátló körülményekhez még

VI

pénzzavart is idézvén elő, egy időre be kellett szüntetnem e mű folytatását.

Most már az alkotmány helyreállítva, a sajtónak szabadabb mozgás engedve: nagyobb lelkesedéssel folytathatom művemet. Szives levén tekintetes Abaúj-vármegye bizottmánya folyó évi június 20-án tartott gyűlésében elfogadni munkám ajánlatát kegyes levén pártolása általi támogatását is elhatározni, el lesz azt hiszem hárítva minden akadály, mi gátolhatná a hátralevő füzetek megjelenését.

Szünetelésem idejét a legérdekesebb adatok megszerzésére fordítottam s így a folytatásra kedvezőtlen időköz is, e mű bevégezhetése tekintetiből hasznossá tettem.

A megjelenendő füzetek számát egyelőre teljes bizonyossággal meghatározni képes nem vagyok; méltóztassanak a tisztelt előfizetők tiz-tiz füzetet egy kötetbe fűzetni, mely kötetekhez megfogom a czimlapokat küldeni.

Kassa, 1870. július 20.

A szerző.

kánk nemzetiségi rovata alatt fővonásokban szólni fogunk felőle, minthogy a magyarok bejövetelénél az itt lakó bolgárszláv lakosság meg lón hódítva és a mai nép a magyarokkai vegyületből származik.

A magyar fejedelmek korszaka.

Midőn Árpád a Tisza és Bodrogh összefolyásaitól, táborával a tarczali és szerencsi hegyekig előrenyomult és a Sajó és Bodrogh közti vidéket hatalma alá vette, Bunger kun vezér fiát, Borsot vezényelte, az ország határának lengyelföld felőli meghatározása és megerősítése végett, ki a Topla forrásánál Újvárt, a Bódván Borsod várát építette, Szepes és Sóvár várakat pedig a megye területével egyetemben hatalma alá hódította.

A Pusztaszeren tartott nemzetgyűlés alkalmával, midőn Árpád az ország belviszonyait rendezte, mindenfelé várakat

Nadányi. Flor. Hung.
 Wagner. Diplomatar. Sarosiens.
 Wagner. Annal. Scepus.
 Kaprinay.
 Budai polg. lex.
 Teleky József. Hányadiak kora.
 Bonfin.
 Kassai századok.
 Istvánfi.
 Eder. Scriptores Transilv.
 Wolg. Bethlen.
 Forgách.
 Petr. Bizar.
 Leibitzer Chron.
 Pethő. Kronik.
 Georgii Zavodszky. Diarium.
 Decius Barov.
 Janson in Syndromo.
 Hellius Arnoldus in Syndromo.
 Valentini Drugeth. Diarium.
 Szirmay. Notit. Comitatus Zemplén.
 Dobner. Mon.
 Ribinyi. Memorabilia Augustanae Confessionis.
 Historia. Ecclesiae Evangelicae Augustanae Confessionis Addictorum in Hung.
 Khevenhüller.
 Schmidt. Gesch. der Deutsch.
 Diarium.
 Joannes Bethlen. Rerum Transylvanicarum.
 Bőjthini De rebus Gabr. Bethlen.
 Joannes Zermegh. Histor. rerum gest. inter Ferdin. et Joannem.
 Ung. Reges.
 Kraynik. Abauji Analecták.

Ez utóbbi nagybecsű családi kincset Kraynik Ödön úr volt szives használat végett kezeimbe szolgáltatni, fogadja érte a nemzeti literatura nevében köszönetemet.

A szerző.

építtetett, a harczban kitűnt egyéneket hűbéri jószágokkal ellátta, törvényeket alkotott, s az országot megyékre osztá fel. Abaúj-megye vidékét Ed és Edömér fivér kunvezérek nyerték birtokrészl, kik ősei valának a hirneves Aba nemzetségnek; örökös birtokaik azonban a Mátra hegységtől, Abaúj-, Borsod- és Heves-megyék területeire terjedtenek ki.

Az Aba-nemzetség az országba jött 108 magyar nemzetség egyike.

A maig létező Berthoty-, Rhédey-, Hedry- és Keczer-család az Aba-ivadékból származik.

A XIII. században virágzott: Omode; a XIV. században kihalt: Nagy-, Chobánkay; a XV. században kihalt: Budaméry-; a XVII. században kihalt: Fricsy-, a bizonytalan időben kihalt: Gagyí-, Idai-, Kompolthy-, Lapispataký-, Nádasdy-, Sirokay-, Somosy-, Szurdoky-, Visontay-, Zsegnyey-családok szintén az Aba-nemzetséghez számíttatnak; — valamint a Róbert Károly idejében virágzott: Petheuneh-; a II. András korából hires Lipóthy-; a Kompolt- és a Veytyh-család is.

Az ország első beosztása alkalmával nem alapíttatott annyi megye mint jelenben létezik, vajjon miféle nevet viselt az Ed és Edömérnek adományozott földbirtok? azt jelenben kipuhatólni alig lehetséges. — Gyöngyös Pata vára csak később épült, valamint Abaúj-vár is a Hernád folyón.

Az Árpád-házból származott királyok korszaka.

Szent István az országot tíz püspöki megyére osztá, a mi-Szent István. dőn Abaúj-megye területe az egri püspöki megyéhez tartozott.

A megyei rendszer alapítása, valamint a megyéknek beosztása is uralkodása főmozzanatai közé tartozik.

Péter uralkodása 3. évében az ellene fellázadt magyarok által az országból kikergettetett, és helyébe az Ed és Edömér nemzetségből származott, Sarolta István nővérének fia, hirneves jószágáról Abának (apának) nevezett Sámuel új-vári főispán (vagy Bárdosy szerint főhadnagy, Supplementum. Annal. p. 35 Fő-Hadnagyonem seu comitem perpetuum) választatott királynak.

Péter, Aba
Sámuel
és
I. András.

Aba Sámuel terjedelmes vagyonnal bírt a Mátrától benyúlva Heves, Borsod és Abaúj vidékei területében.

Aba-útvárt a Hernádon 1038-ban Aba Sámuel építtette (Bárdosy Supl. annal. a castro Aba-útvár Novum castrum per Abam Regem constructo) s ezen szállásától az Aba-nemzetségnek vette volna nevét a megye területe is.

Péter előbbeni szerencsétlenségén mitsem okúlva, midőn az országot is III. Henrik római német császárnak hűbérbe adta, a magyarok ellene ismét fellázadtak, az Oroszországba menekült András herceget visszahívták, ki a lázadók leghívtányabb részétől Aba-útvárában fogadtatva (1046), gyengeségből a pogány vallásnak visszaállításába egyezett, s ezáltal főkozójává lőn a különösen a papságon elkövetett kegyetlenségnek s az egyházak feldulásainak.

I. Béla, Salamon, I. Géza. A várkonyi ármány után családjával Lengyelországba menekült Béla herceg, Boleszlav lengyel királytól segítettve, három hadsereggel nyomult az országba András király ellen, mire a felvidék azonnal részére pártolt. A dolog eldöntő csatára kerülvén, a király életét veszté, s Béla herceg királylyá kiáltott ki.

Salamon király az ország harmadrészét I. Béla fiainak midőn kiadni nem akarná, Géza, László és Lambert hercegek, Boleszláv lengyel fejedelemhez menekültek, ki őket hadnéppel segítvén, az országba visszavezette, ahol 1064-ben a felső megyék azonnal a hercegek részére pártoltak, mire Salamon az ország harmdarészét birtokukba bocsátotta.

A Nándorfejérvár bevétele alkalmával támadt udvari viszály végre harcban törvén ki, Géza herceg hadnépe, melynek nagyrészét a felső megyék hadai képezték, 1074-ben László herceg morva segédhadnépével egyesülvén, Czinkotánál Salamon király haderejét tönkre verték; Salamon a német császárhoz kimenekült, I. Géza ellenben királylyá kiáltatott ki.

Kálmán király.

Swetopolk kiewi orosz fejedelem által segélyért felhivatva, néhány felső megye hadait János nádor vezérsege alatt, Wolodar pszemyslei fejedelem ellen Kálmán személyesen kísérté ki (1098).

Megkegyelmezvén Kálmán király az ellene szüntelen fondorkodó Álmos hercegnek Várkony előtti táborában, Álmos 1107-ben III. Boleszláv lengyel fejedelemhez ment és általa

néhány hadcsapattal segítettve, az országba csapott, s az északi megyéket, Aba-újvárával egyetemben elfoglalta, a honnan a királyt trónvesztettnek nyilvánítá; — nagyobb merényletekbe azonban nem foghatott, mert a mindig csatakész király rögtön Aba-újvár előtt termett; minthogy pedig Álmos az ellenállásra gyenge volt, egy-maga a király táborába lovagolt, lábai elé hullt, és kevés számú párthívével kegyelmet nyert.

A tatárok által 1141-ben március havában Abaúj-vármegye egyik része, Kassa városával együtt, feldúlott és elnéptelenítettett. IV. Béla.

A vesztett mohi csata után, Béla király kevesed magával a Sajó mentiben és ekkép valószínűleg a Csereháton át Torna megyébe a szádellői barlangba menekült, mely alkalommal Forgách János és András valának élte megmentői.

A mongolok dúlásában elveszett egri püspökség jogainak kifürkészésére kinevezett bizottmány jelentése szerint, az egri püspök Abaúj-vármegye minden vámjának tizedét húzta.

1285. Nogaj khán vezérlete alatt a neugarok, mongolok IV. László. és kunok ismét az országba ütöttek, a készületlen magyar haderő a Dunán túl keresett menhelyet, a nép a várakba és erődített városokba menekült, melyek táborlatára a mongol nép elkészülve nem lévén, a száguldozó ellenség által a védtelen vidékkel egyetemben, az abaúji nép is — vagyonától megfosztatva — roppant kárt szenvedett.

A vegyes házból származott királyok korszaka.

III. András király halálával Chák Máté nádor és trencséni főispán, András leányát Erzsébetet akarta a magyar királyi trónra emelni, Venczel és Otto királyok, rövid és gyenge uralkodások hatalmát növelte, Róbert Károlynak pedig — királylyá választatása után — nyíltan ellene lázadt.

Róbert Károly.

Miután a Vág partján létező várakat elfoglalta, 1311-ben A rozgonyi csata. morvák és csehekkel szaporodott seregével Nyitra vár elé tárult, onnan János püspököt kihajtotta és várfalait lerontatta, azután

hadereje egyik részét Nagy Demeter vezérsége alatt, Bars-, Zólyom-, Gömör-, Torna-megyén keresztül Sáros-megyébe rendelé, a míg személyesen derékhadával az esztergomi érsek összes birtokait pusztította, Berzencze várát feldúlta, Esztergom várost felpredálta és saját Komárom várát erősen rakta meg.

Az elsoroltak közben Demeter Sáros várát bevette, Zemplén- és Abaúj-megyében számos párthivet szerzett és Kassa is pártjára állott.

A kassaiak azért nehezteltek a királyra, minthogy a várost jószágaival együtt Omode nádornak és ivadékanak adományozta, mi által IV. Béla és V. Istvántól nyert szabadalmok elveszett; lázadások lecsillapítása végett Omode személyesen küldetett Kassára, de jelenléte által a nép méginkább felingereltetve, a dühödt kassai polgárok által agyonveretett, hat fia, Chák Máté titkos szövetségesei, anyjokkal egyetemben a bosszúról és törvényes keresetről lemondottak, a kassaiaknak a Viszlapatak — Gölniczbánya — Zakala és Kassa közötti erdőben szabad használatot engedtek, végül pedig Károly király és utódai előtt, mint magok, örökösök nevében úgy is lemondottak birtokosi jogaik keresetéről.

Tíz évi szakadatlan belvihar és pártokra szakadás által a királyi kincstár kiürült, az államgépezet minden rugánya megereszkedett, a hajdani megyei hadszervezet megbomlott, ennél fogva Károly csak 1312-ben volt képes többszöri hadfelkelési hasztalan felhívása után, annyi haderőt összevonhatni, hogy a Szent-János-rendvitézek lobogójával egyesülve síkra kelhetett.

A király előcsapatát Kompolti Visontai László vezette, ki a tornai ütközetben terítettett le; innen a királyi haderő Sáros-vár alá nyomult, és miután Demeter a vár átadását a királyi felhívásra megtagadta, a vár táborlatát megkezdette. Demeter Sároست vitézül oltalmazta, a király ostromszerének hatását meghiúsította, de miután a vár élelmezése fogyni kezdett, Mátét az ellátás és segély végett felszólította, mire Máté, Aba vezérlete alatt 1700 trencsényi lovagot küldött a szorongatott vár védelmére. — A hír az érkező segédsereg számát annyira nagyította, hogy a király azzal és a várból netalán kitörendő sereggel egyszerre megütközni nem mervén, a vár táborlatát rögtön félbe-

szakította, s seregét a Tárca hosszában visszahúzta, hogy a szepesiekkel, kik Kassát megszállva tartották, egyesülhessen.

A királyi és szepesi haderő mozdulatait futásnak tartva a sárosiak és kassaiak, elhagyák helyeiket, s a kassai hegyen egyesültek, a honnan a rozgonyi völgyben a király táborát és készületeit belátták.

Róbert Károly Szent-Vida napjának hajnalán, táborában misét tartatott, s a számos előkelő urral megáldozott, az isteni tisztelet után riadót fúvatott és csatarendbe fejtett seregével Rozgony felé visszavonult.

Demeter azt gondolva, hogy a király az ütközetet ki akarja kerülni, seregével sebes vágatva utána iramlott, mire a király arcza fordult és a csatát elfogadta, mely azonnal véres ökölviadalba ment át.

A csata kezdetén a szerencse Demeter részén volt, a királyi részről: Illés fia György Jordán szepesi gróf, István fia Porch Kokos, Bagim fia Posegay István, Tamás fia Szürtey László, Aladár fia Jakab, Péter fia Mihály és Péter a beregi várnagy estek el, azután elesett Péter a királyi lobogóval, mire a királyi sereg egyik része megszaladt ugyan, de rendületlenül helyt állott Venczellin Mihály, Nagy Gergely, Drugeth Fülöp (ki a királylyal Apuliából vándorlott be), Ákus Mihály, Pál fia Kompolt Imre, Illés fiai a szepesi grófok István és Arnód, és Berzeviczi Tárkeőy Rikóf hadnépe, kik a királylyal együtt a Szent-János-rendvitézek lobogója alá állva, az eldöntő ütközetet oroszláni bátorsággal újíták meg. A harcz hevében két Omode terítettett le, Demeter és Aba is a csatatéren maradt.

A győzelem, de a nagyobb veszteség is a királyi részen volt. — Szemtanúk állítása szerint ehez hasonló csata, a sajói óta nem vívatott Magyarország térein.

Később 1313-ban Károlyt a szerbek és Velence ellenséges mozgalmi hadának megosztására kényszerítették, Máté ismét támadólag kezde működni. Komáromot és Visegrádot elfoglalta, s a Vág mentiben független fejedelmi hatalmat gyakorolt; a király csak 1314-ben léphetett fel ellene támadólag, s több apró harczban győzve, az Omode fiait, a Chobánkakát és Feketéket Abauj-, Zemplén- és Sárosmegyékből kiűzván, jószágait elkoboztatta. Chák Máté.

I., vagy
Nagy-Lajos.

A vármegyék I. Lajos király korában láttattak el czimerrel és pecséttel. I. Lajos korában 1348-ban a felsőmagyarországi vármegyék pénzügyi kamarái Churz Miklós alatt állottak. 1374-ben szeptember közepén Kassán lengyel-országgyűlést tartott, melyben a trónörökösödési jog a leányágra is kiterjesztetett.

Mária.

Erzsébet özvegy királynőhez, az uj-szandeczi országgyűléstől 1383. május havában Kassára jött a küldöttség, Hedvig királyi hercegasszonynak a lengyel trónra meghívatása tárgyában.

A küldöttség tagjai: Melstin Spitko krakói nádor, Tarnow Jasko szandomiri nádor, Kanpa Vincze pózeni nádor, Domaráth pózeni várnagy és Kurozvaky Dobeżlaw krakói várnagy az özvegy királynéval abban egyeztek meg, hogy Hedvig, Márton-napján Krakóban lengyel királylyá koronáztassék meg, s a lengyel állam érdekében adassék férjhez: azon esetben pedig, ha örökös nélkül találna meghalni, Lengyelország Mária nővérére szálljon, ellenesetben Hedvig gyermekei örökölnék Lengyelországot, mindkét ország pedig odáig fogna közös fejedelem alatt maradni, a míg egyik vagy másik királyné ivadéka mindkettőben fogna trónra léphetni.

Sigmond.

Midőn junius hó 11-én 1401-ben Sigmond király a visegrádi várba záratott, az ország négy pártra volt oszolva, melynek mindegyike más-más királyt akart a trónra emelni. Az északi megyék Tapolesányban tartott gyűlésekből Jagello László lengyel királyt kínálták meg a koronával.

A nyugati megyék IV. Albert osztriai herceget óhajtották.

A déli megyékben nápolyi Lászlónak volt legnagyobb pártja.

A negyedik párt végre valamelyik ős magyar ivadékra akará a koronát ruházni, de miután kitűnt, hogy az Aba, Szabolch, Chák, Kalán, Zemere, Moglut, Bors sat. törzsök elébbi vagyonosságok- és hatalmokban igen hanyatlottak, valamely bevándorlott családnak felemelése pedig okvetlen lázadást szülne, ennél fogva Sigmond visszahelyezésébe egyeztek meg.

A márczius 15-ki 1412-ki békeszerződés pontjai között, Sigmond magyar és Ulászló lengyel király részéről a határreláti kérdésekben, a kárvallott lengyelnek Új-Szandeczben, a ma-

gyarnak Ó-Faluban kelle az esetet bejelenteni, a mely felett Magyarország részéről a négy határbíró: az abaújtvári, szepesi, zempléni és sárosi főispán; — lengyel részről pedig a szandeczi és voyniczi várnagy tartozott itélni.

Ugyanezen békeszerződés idejében Sigmond Ulászló lengyel királylyal Kassán mulatott, és környékén nagy vadászatok tartott.

November hó 8-án 1412-ben zálogosította el Sigmond Ulászló lengyel királynak a 13 szepesi várost Podolin várral és várossal együtt, a melynek kiváltását Lublón a lőcsei és kassai polgármesternek kelle bejelenteni és két hónap elteltével az egész adósságot aranyban, ezüstben a dunajeczi várban lefizetni. A záloglevél alá a többi közt Perényi Péter, mint Abaúj-vármegye főispánja volt aláírva.

1417-ben vándoroltak be az országba és tehát Abaúj-megyébe is a czigányok.

1430-ban Abaúj-megyében pusztító döghalál uralkodott.

I. Ulászló királynak julius hó 17-kén 1440-ben Budán I. Ulászló. történt megkoronáztatása után Abaúj-vármegye, Erzsébet és V. László király pártreszén hiven megmaradt.

1440. augusztus hó 1-jén Erzsébet királyné Abaúj-megye kormányzatával brandeisi Giskra János cseh hadvezérét bízta meg.

1441. ápril havában miután Ulászló az Abaújban működő Perényi Miklós haderejét, a cseh Csapek vezénylete alatt küldött sereggel megerősítette, Perényi a hatalmasan megerődített Kassa táborlatához fogott, de a helyőrség szerencsés kitörései által a táborló hadat gyengítette, ennélfogva Perényi a várost éhséggel akarta bevenni, de Giskra Kassa felszabadítására újabb sereget küldvén, mely Perényi és Csapek erejét megszalasztotta, és Kassát, minden abaúj-megyei várral, helyőrséggel rakta meg.

Az Ulászló és Giskra közötti szeptember hó 1-jén 1443-ban kötött fegyvernugvási szerződés értelmében, a Giskrától elfoglalva tartott megyék és városok jövedelmeiket és kincstári javadalmait Giskrának fizeték.

I. Ulászlónak Várnánál eleste után, Székesfehérváron 1445-ben február 6-án tartott országgyűlés határozata értelmében, Magyarország a legközelebbi országgyűlésig 7 egymástól füg-

getlen főkapitányságra osztatott, Hunyady János, Ujlaki, Rozgonyi György, Pelsőczy Imre, Giskra János, Ország Mihály és Szakoleczai Pongrácz kormányzata alatt, melyek közül Kassa várossal egyetemben Abaúj-vármegye is Giskra János kormányzata alá jutott.

A huszita vallást, a mely Abaúj-vármegyében is elterjedt, Giskra hozta Magyarországra.

Hunyadi János Magyar-ország kormányzója.

Szeptember hó 14-én 1447-ben Budán tartott országgyűlésen, melyben Hunyadi János kormányzónak beleegyezésével Gara László nádorrá választatott, abaúj-megyei követek voltak: Figedi László, Thobach Tamás, Méray Miklós és Dobsay János.

A junius hó 1-én 1449-ben Pesten tartott országgyűlés, az új cseh rabló segédseregekkel erősült Giskra ellen háborút határozott. — Hunyadi János kormányzó Székely Tamás rokonát küldötte néhány bandériummal ellene, ki augusztus hó 15-én Kassától két mértföldnyire Somosnán Sáros-megyében táborba szállott; Giskra szeptember hó 5-én tártul Kassáról Székely ellen és haderejét tönkre verte. Székely az ütközetben elesett, hadnépe nagyobb része elfogatott.

Az ország rendei 1449-ben Semsei Frank Lászlónak a satai várháza szétrombolását köteleességévé tették.

November hó 11-én 1452-ben Hunyadi János Giskrával magány ellenségei ellen támadó és védszerződésre lépett, a melynek egyik pontja az is volt, hogy nagykorusága előtt magának a királynak sem adnák ki a birtokukban levő várakat és városokat.

V. László.

A kincstárnak üressége miatt, kényszerítve volt V. László 1453-ban a főnemességtől, valamint a Heves-, Borsod-, Nógrád-, Zemplén-, Abaúj-, Torna-, Ungh-, Bereg- és Szabolcs-vármegyei nemességek jobbágyaitól egy-egy arany forint rendkívüli adót követelni, mely nekik megtagadtatott.

A jászói erődöt néhány országnagygyal kötött szerződés értelmében Thalafusz János cseh vezér 1455-ben bizonyos feltételek mellett Kassa városnak adta át, de az ismét Thalafusz birtokába jutván, László király parancsára 1457. Kassának visszaadatott, mely alkalommal a király Kassát értesítette, hogy Abaúj- és Torna-megyéknek meghagyta, miszerint a jászói erőd fentartásához járuljanak.

1458-ban Rozgonyi és Hédervári egri püspöknek 5000-nyi I. Mátyás serege Magyar Balázs királyi haderejével erősbülvén, Mislyét szállotta meg, melyet a csehek a sz. Mária egyháznál, ahol a gyógyvíz létezik, erősítették meg, azt ostrommal bevette és 400 főből álló őrseregét felkoncizolta; a magyar haderő az elsoroltak után Gálszécset, Sárospatakot vette be, azután Jászó alá nyomult, mely már ismét a csehek birtokában volt.

Jászó várban Uderszki nevű volt a várnagy, ki éjjel az őrsereg nagy részével a várból kiszökött; más napra az erőd átadatott.

1461-ben I. Mátyás parancsára hányatott szét Abaúj-vára, a mely munkához Kassa város kölcsönzött lőszerszámokat.

1462-ben Giskra a felsőmagyarországi hatalmában levő várakat a királynak átadta, és miután Mátyás kegyelmébe fogadta, neki meghódolt, 1468-ban a Semsei Frank László által az 1449-ki országrendi határozat értelmében szét nem rombolt satai várházát, királyi parancsra Kassa város hányatá szét.

1471-ben az elégtelennek Kázmért a lengyel király fiát hitták meg az országba, miről Mátyás eleve értesülván, Csopor Miklós és Szapolyai Imre vezénylete alatt a királyi haderő egyik részét Kassa alá rendelé, Kázmér az általok megszállott Kassát megtámadni nem mervén, a Bódva jobb partján Szikszónak, onnan pedig Egeren és Gyöngyösön át Hatvan felé nyomult.

1476-ban, midőn Mátyás a törökök ellen hadra készült, Szapolyai Imre szepesi örökös grófnak és haderejének, melynek hozzája kelle csatlakozni, Abauj-vármegye adójából 1000 arany forintot utalványozott.

1482-ben Mátyás Abauj- s több felsőmagyarországi megyének megparancsolja, hogy miután az új pénzből 100 fillért egy forintban sokan elfogadni nem akarnak, hogy ezentul senki egy forintban többet 100 fillérnél követelni és elfogadni ne merjen; máskülönb az illető alispánok és szolgabírák parancsolatja szerint az az ellen vétők javait a király részére fogván lefoglalni.

Ugyan ezen évben történt, hogy Kassa város emberei és cselédei, a király és jászói convent embereivel bizonyos időztetésből visszatértök közben Semse helységben Semsei László, János és Vilmos által letartóztatván, megverettek, s vagyonaiktól megfosztattak. Kassa város e részbeni panaszára a király Monelli

Bernát diósgyőri királyi várnagyának megparancsolta, hogy azonnal foglalná el Semse helységét és az elfoglalt vagyont a kárvallottaknak adná vissza, a helységet pedig további parancsáig tartaná elfoglalva.

1483. Kassa város panaszt emelt a király előtt, hogy midőn néhány kassai polgár négy edénnyel terhelt szekéren Szántóra utazott volna, Vizsolyban Perényi István Bálint nevű vámosától feltartóztatva, Perényi jobbágysai a harangok félrevertése mellett rájuk rohantak, s őket kegyetlenül megverték. A király a jászói conventnek parancsolta meg, hogy az esetet a panasz következtében vizsgálná meg, és Perényi Istvánt 32 nap alatt a királyi személyes jelenlét eleibe rendelje a fenebb említett várossal és jobbágyaival egyetemben.

1490-ben Mátyás halála után egyik párt részéről Albert János lengyel kir. herczeg II. Ulászló öccse kiáltatván ki királynak, az országba hivatott, ki 4000 gyalog és 8000-nyi lovas hadával Szebent és Eperjest bevéve, Kassa alá érkezett és miután Kassa előtte kapuit bezáratta, a város táborlatát megkezdette.

II. Ulászló. Ulászló, Albert János öccse ellen, ki Kassát folyvást táborlotta, hatvani táborából hadseregével Kassa felszabadítására sietett 1491-ben, ahol Szapolyai István hadával egyesült, kinek a király Béla helységig elébe ment. A két tábor Kassa alatt, főkép a nagy hidegtől sokat szenvedett. Ezen táborozás alatt Jaksics Demeter, Albert János táborából egy izmos szálás tatárral, ki a magyar leventéket párbajra hívta, megvívott és azt leterítette. Midőn pedig mind a két fél csatához készülne, Albert, Ulászlót a békével megkínálta, a mely a Kassa alatti táborban meg is kötöttetett.

1492-ben Albert lengyel herczeg ismét megszállta Kassát, de Szapolyai István nádor, seregét Kassa közelében a Tárca folyón tönkre verte és a herczeget a mult évben kötött békeszerződésnek megtartására kényszerítette.

1494-ben a király Kassán a főrendekkel gyűlést tartott, a hol minden jobbágy-telekre, kivéve a főpapokéit és a zászlósokéit egy-egy arany forint adót vetettek ki, mivégezt a nemesség több vármegyében nyugtalankodni kezdett.

Kassa város áru-lerakó joga 1495. a lócseiek által az által sértetvén meg, hogy ezek a vámfizetés kikerülése tekintetéből a

hegyaljai szüretéről Jászó felé vették útjokat, mit a kassaiak megtudván, a Prechtel Péter vezénylete alatti fegyveres polgárok a lőcseieket Bodoló helységben meglepve, a borral terhelt kilencz szekeret a fogatokkal együtt elkobozták és Kassára kísérték. A lőcseieknek e részbeni panaszára, a király 1497-ben Buzitai Cherubin, Kányi András és Ruszkai Pálnak parancsolta meg, hogy Kassa várost ezen hatalmaskodásaért törvénybe idézzék.

1497-ben Albert lengyel király Kassát megszállotta és táborlat alá vette, mely alkalommal a város sokat szenvedett.

1498-ban a nemesség peres ügyeiben a kassai város-tanács bíraskodása alól kivétetett és a megye, valamint a személynök bírósága alá helyeztetett.

1521-ben Kox John által — ki születésére angol, s a II. Lajos. lőcsei iskolák főigazgatója volt, onnan Kassára hivatott — kezde a Luther-féle evangélikus vallási felekezét titkon Kassán, s ez által a megyében is gyökeret verni.

1522-ben Henkel János, a királyné volt udvari káplánja, a reformáció titkos híve, lőn kassai lelkészszé.

1523-ban pedig minden törvény és tilalom daczára nyíltan is kezde Abauj-megyében és Kassán terjedni a reformáció, miglen 1526-ban, Perényi Péter főispánnal egyetemben, a megyében már számos előkelő családbeliek voltak a Luther-féle vallásnak követői.

A mohácsi csata után szeptember hó 16-án 1526-ban, mig Buda, Szulejman jancsárai által felgyújtatva, égett, Várday Pál egri püspök Pelsőczről: Heves-, Gömör-, Borsod-, Torna- és Abauj-vármegyék követeit Miskolczra gyűjté, a hol a haza megmentése feletti tanácskozmányban, Verpelétre, a Tarna balpartjára (Heves-megyében) tömeges fegyveres felkelés elrendeltetett. Kassa és más felvidéki városhoz a lövegek, puskások és lőpor tárgyában felszólítás intéztetett, sőt Szapolyai János is megígérte, hogy ezen népfelkeléshez tekintélyes haderejével fog csatlakozni.

A Habsburg-házból származott királyok korszaka.

I. Ferdinánd és Szapolyay János. 1528. elején lengyelekkel erősült hadával Kassát elfoglalta.

I. Ferdinánd János ellen Kacgianer Jánost nevezé ki főhadvezéreül, ki alatt Colonna Lónárd felsi báró, Török Bálint és Pekry Lajos vezényeltek.

A szinai csata. Ferdinánd hadereje 3200 német lándzsásból, 500 vértess német lovasból állott, melyhez a magyarok részéről körülbelül 300 lovas gyűlt Pekry lobogója alá.

János király hadnépe:

2000 könnyű	}	magyar lovas
300 pánczélos		
500 tatár		
1000 hajdú	}	gyalog
2000 magyar		

Czibak Imre, Drugeth Ferencz, Athinay Simon, Somlyói Báthory István János által kinevezett erdélyi vajda és Kún Gócsárd vezénylete alatt, Szina helység közelében várta be Ferdinánd hadait.

Ferdinánd hadereje február hó 20-án a Szapolyai részről előőrsökkel megrakott szinai erdőt vette be, és miután az ellenségtől 1000 lépésnyi távolságban táborba kelt volna, a közte fekvő halmot rohammal hatalmába kerítette.

Estéhez közeledvén az idő, Török Bálint az ütközetet más napra javasolta halasztani, de miután a haderő az ellenséggel rögtön mérközni kívánt, a harcz azonnal megkezdett, és Colonna Lónárd felsi báró műszerű vezénylete folytán, még az éj beállta előtt nemcsak megveretett, de János király hadcsoportjai tetemes veszteséggel szétszórattak, maga Lengyelországba menekült, Kassa pedig Ferdinánd kezére jutott.

1528. július vége felé János király Atinai Simont 700 lengyel lovassal küldötte ki Magyarországra, a hol is Kún Gócsárral egyesülve, Sárospatakig 4000 főre szaporodva, tábort ütött.

Kassáról Révay István, Serédy Gáspár és Liskani Tamás, néhány gyalog csapattal, 1500 huszárral és spanyol lovassal táruhtak ellene, de október elején Pataknaál vereséget szenvedtek.

Az elsorolt események alatt augusztus hó 16-án Serédy Gáspár Lőcse, Eperjes és a szebeni hadnéppel Kassa mellett Bebek Ferencz hadával egyesűlve, Szapolyai hadát megverte, azután Bodókeő-várt hat hétig táborolván, annak várnagyát azon eskűre kényszerítette, miszerint többé Ferdinánd seregét nyugtalanítani nem fogja.

1532-ik év június havában Laszky, János király hadvezére Kassát támadta meg, mely alkalommal a város polgárai azt vitézűl megoltalmazták.

Midőn Nagy László táljai és makoviczai várparancsnok Ferdinándtól János királyhoz pártolt, és Horváth Ferencz regéczi várnagy Rakamazt biztos fegyverhelylyé változtatta át, János király Eödenffy László és Kállay János hadvezéreivel 1536. év augusztus havában Kassa ellen előre nyomult. Ferdinánd kassai parancsnoka Serédy Gáspár volt, alvezerei Esztény György, Ghechey Márton és Lónyai Gergely Szapolyainak titkos hívei, vezéreivel összeköttetésben állva, a várost árulás által kezeibe akarták játszani.

Gyanítván a lakosság az alvezérek törekvéseit, az egyesűlt Lőcse, Eperjes, Bártfa és Szebennel november hó 4-én I. Ferdinándhoz követséget küldöttek, mikép ha rögtön segedelmet nem küldene, magokat János királynak feltétlen megadni kénytelenítettnek.

A követséget I. Ferdinánd minél elébbi békekötési biztással bocsátotta el, melynek eszközzésére a lundeni érseket már másodsor Nagyváradra küldötte volna; Szapolyai azonban odáig minden határozott választ elkerűlt, a mig célját el nem érte.

Az alatt ugyanis, midőn deczember 4-én Serédy Gáspár Nagyidán családja körében mulatozott, Ghechey Márton és Lónyai Gergely reggeli 9 órakor a sötét-kapu őrségét lekaszaolták, a helyőrség többi részét pedig Esztény György a felső-kapun át a város körül álló Szapolyay seregéhez vezette, mire a király Eödenffy László, Kállay György és többi hadfőnökeivel a városba vonult, a várost kiraboltatta, szabadalmait, előnyeit eltörlötte, polgárait elűzte, részint pedig fogságba hurczoltatta, az

áruló Ghechey és Lónyait Széplak és Alsó-Mislye apátságok jövedelmeivel jutalmazta.

1537-ik év elején Abaúj-vármegye János király részéről oly erősen megvolt szállva, hogy Ferdinánd hadvezérei Ebersdorf és Schnitzbauer ellene előrenyomulni nem mertek, kiknek jelentésére Ferdinánd Fels Lónárdot küldé hozzájuk segédhadakkal. kinek azután az említetteken kívül még Serédy Gáspár és Cseretinszky alhadvezérei voltak; összes hadereje 7000 lándzsásból, 2000 vértés lovasból, 300 huszár és 300 nehéz löveg-ből állott.

Május hó 19-én Fels, Regécz várát ostrommal vette be, ámbár Göncznél Martinuzzi nagyvárad püspök vezérlete alatt 18,000-nyi hadereje tétlen tanyázott.

Az ostrom napján Felstől czirkálni rendelt lovasság, 30 szekér hajadont s ifjat szabadított meg, kiket Szapolyai engedelmevel Perényi Péter Kassa vidékén fogatott össze, Ferencz fia váltsága díjaul a szultánnak küldendő.

Ugyan azon időben Fels báró Bodókeő-várt hatalmába kerítette.

Deczember havában pedig Fels Lónárd Kassát szállta meg.

1541-ben augusztus hó 31-én, miután a budai külvár már a törököktől elfoglaltatott, Szolimán a Chiaus pasát Izabella özvegy királynéhoz azon biztosítással küldötte a királyi várba, miszerint a királyné: Erdély, Szathmár, Bihar, Szolnok és Máramarosban, Magyarország tiszántúli részén, Kassa vidékén, Lippa és Temesvár felett függetlenül fogna uralkodni.

I. Ferdinánd
és
Izabella ki-
rályné.

A Szolimán cselszövényes tettein felbőszült Izabella 1542. évben I. Ferdinánddal egyezkedni akart, 15 megye pedig, közte Abaúj is, saját akaratából összegyűlve, Buda virszafoglalására vagyonát és szolgálatát ajánlá fel, minek következtében I. Ferdinánd február hó 12-én Beszterczebányán országgyűlést tartott, a hol 33 megye követei az ország megmentése felett tanakodtak. Ferdinánd birtoka ezen időben: Abaúj-, Borsod-, Gömör-, Nógrád-, Heves-, Nyitra-, Bars-, Szepes-, Hont-, Veszprém-, Győr-, Mosony-, Soprony-, Pozsony-, Liptó-, Túróc-, Ungh-, Esztergom-, Komárom-, Zemplén-, Székesfehérvár-, Árva-, Tolna-, Szolnok-, Szabolcs-, Pest- és Torna-megyéből állott.

A Pozsonyban január hó 6-án 1550-ben összegyűlt országrendei Martinuzzi egyezkedési szándéka nyilvánításának még oly

kevés hitelt adtak, hogy a jelenvolt Ferdinánd királyt arra kérték; miszerint a Martinuzzi által elfoglalva tartott: Heves-, Abaujvár-, Zemplén-, Sáros-, Ung-, Szabolcs- és Szolnokmegyék nagyobb részeit mielőbb igyekeznék visszafoglaltatni és zsarnoki hatalmaskodásának véget vetni.

Ugyanezen évben láttatott el Abaujvármegye Ferdinánd király által, saját czimmerrel és pecséttel.

1551-ben február hó 3-án Martinuzzi nagyvárad püspök, erdélyi kormányzó, I. Ferdinánd küldötteivel Báthory Andrással és báró Teufel Erasmussal Diószeghen jött össze Erdély átadása végett tanácskozandó. Tanácskozás közben Kassa vidéke és Bodókeővár visszanyerése is igen nyomatékosnak tekintetett.

Julius hó 18-án 1551-ben tartott erdélyi országgyűlésen Izabella királyné mint maga úgy fia nevében is, lemondott Ferdinánd részére Erdélyről, Kassáról és minden magyarországi birtokairól.

Miután Petrovics Péter Lippát, Karánsebest, Lugost és Temesvárt Ferdinándnak átadta és Kolozsvárra visszaérkezett volna, Izabella királyné Martinuzzi, Petrovics Péter, Csáky Mihály, Balassa Menyhért, Palóczy Ferenc lovas kíséretével Kassa felé utazott, a nagyvárad püspök Zilahon búcsúzott el tőle, Kassára 1551. augusztus 6-án érkezett, ahonnan egész kíséretét Petrovics és Csáky Mihály kanonok titkárján kívül — kikkel Slézsziába szándékozott utazni — elbocsátotta.

Ugyanazon év december 21. irt I. Ferdinánd király nevében Oláh Miklós egri püspök és magyar főcancellár, Izabella királynénak Kassára, a midőn Martinuzzi nagyvárad püspöknek, Erdély kormányzójának megöletését igazolta.

Juniushó 14-én 1552-ben utazott el Kassáról Izabella királyné, fiával, Blandrata és Csáky Mihály meghittjeivel Slézsziába, a várost úrnapi ellőtti kedden Seredy Györgynek mint Ferdinánd leendő hadparancsnokának általadva.

1552. szeptember havában a felső megyék, Egervárnak megszabadítása végett Szikszón gyűlést tartottak, a hol Dobó István egri várnagy és Metskey Istvánnak erélyes felszólítására azonnal 575 katonát állítottak ki.

1552. évben kezdett Kassán és a megyében a helvét vallási felekezet terjedni, mely a beregszászi zsinatban megalakult.

Perényi Ferencz.

A rablás és hatalmaskodásairól ismeretes Perényi Ferencz, megyei előkelő birtokos, I. Ferdinánd részéről 1556-ik évben, az ismét Erdély uralkodására törekedő Izabella királyné pártjára állott.

Nagy-Ida bevétele és széthánytatása.

1556-ik év februárhó 16-án, miután Bebek György, Izabella pártvezére, a szepesi városokat fenyegette volna, Ferdinánd ellene 1000 lándzsást küldött, melynek egyik fele Lőcsét szállta meg, másika ellenben Kassa felé nyomult, holott Macedoniay Péter volt hadparancsnok, a leirt idő alatt Bebek haderejével Rozsnyón tanyázott egyenlő távolságra Lőcse és Kassától.

Kassa ápril hó 13-án esteli 9 órakor felgyuladt, négy óra alatt erős északi szél következtében a városház, két kolostor a lángok martalékjává lőn, s alig maradt benne 32 ház épségben; ugyanazon napon reggel Bebek Ferencz számos hadnépével Nagy-Idára érkezett, minélfogva senki sem kételkedett abban, hogy a város felgyujtása tőle származott.

Ferdinánd, Izabella mind egyre szaporodásban levő hadereje ellen, Sárosmegyébe Dietrich Marcel és Puchaim Wolfgang vezénylete alatt, időközben 5000 német gyalogot és 600 vértés német lovast küldött, mely haderő július 12-én Tárca Györgynek Ujvár és Tárkö várait bevette és lerombolta, azután Forgách Simon lovas hadával egyesülvén, Kassára nyomult, hol két hétig tétlen tanyázott, a közeli vidéken féktelen rabolt és erőszakoskodott, miglen Forgách által kényszerítve lőn Nagy-Ida táborlatára.

Nagy-Ida birtokosa Perényi Ferencz a várat vitézül oltalmazta, mely alkalommal számos cigány alattvalóit is fegyverfogásra kényszerítette, de miután lőszere elfogyott, s azt a néprege szerint a cigányok a vár faláról az ellenségnek ki is kiabálták, husz napi táborlat után, augusztus hó 17-én feladni volt kénytelen; mire a várőrség fogságba esett, a vár pedig földig lerombolatott.

Telekessy Imre.

1557. szeptember havában Ferdinánd Telekessy Imre hadvezérét 1000 gyalog és 1000 magyar lovassal a felvidékre rendelte, ki Kassát választotta főfegyverhelyévé, a hol akkor tájban Dersffy István volt várparancsnok; Telekessy Kassán Csehországból és Sléziából Geratow János, Taikovics Ádám és Jablankow Albert hadaival egyesült, saját erszényéből pedig

az Izabella királynétól elpártolt: Székely Antalt 200, Szalay Ferenczet, Szenczy Mátyást, Kostovics Györgyöt és Moré Gáspárt fejenként száz száz lovassal zsoldjába fogadta és Kassán hosszab ideig táborban maradt.

Mig Telekessy Ferdinánd hadvezére, Némethy Ferencznek Szikszó lakosai megmen-
a szerencsi hegyen fekvő erődjét, Tokaj védfalát, táborlotta, tetnek a török
Szikszóról hozzá gyorsfutár érkezett azon jelentéssel, hogy a fogságtól.
törökök Szikszót megtámadták, és a lakosokat fogságba hur-
czolják.

A török hadnép, Welitzan bég füleki parancsnok vezérlete alatt, körülbelül 30,000 ember, már Borsodmegyében a Sajó balpartján Edelény és Putnok közt vonult, midőn Telekessy október 13-án 1558-ban 1500 emberrel Kaza falu mellett elérte, és miután a Pelsőczről érkező Bebek György hadával egyesült, balszárnyát megtámadta, s azzal együtt az egész török hadnépet tönkre verte. Török részről alig maradt életben 100 ember, a többi leterítettett, 2000 magyar fogoly gyermekestől a fogságból kiszabadított.

I. Ferdinánd 1561-ben október havában Zay Ferencz fő-Moldva elfog-
hadvezérének megparancsolta, miszerint Jakab Basilikus Heraclidest a görög despotát, a kassai táborból segitené Moldva
lálása.
elfoglalásában hadnéppel.

Zay Ferencz, Székely Antalt vezényelte 1700 emberrel és 8 ágyúval a despota segítségére, ki november hó 10-én Sándor vajda seregét a Szerethen nemcsak megverte, de egyzersmind Jakabot, Moldva vajdai székebe visszahelyezte.

1562. Allaghy János volt I. Ferdinánd részéről Regécz vára parancsnoka. Hussain rimaszombathy sandsák, Bebek Györgynek másodszor is a keresztény hitre térést és Haszánbéget hatalmába keríteni ígérte, ki a balogi sűrű erdőt tüzte ki a csel végrehajtására.

Hussain sandsák, Haszán béget jó eleve mindenről értesítette, ki az erdőt előre hadnépével megrakta.

Bebek, Magócsi Gáspár tornai-, Sárközy Mihály hajnácskői és Allaghy János regéczi várparancsnoknak egyesült hadnépeivel, a kitüzött időre a nevezett erdőbe ment és a törökök lesébe esett, a honnan tönkre veretve csak igen kevesen szabadúlhattak meg.

I. Miksa. Augusztus hó végével 1564-ben, Balassa Menyhért szathmári várnagy, a várat Sümeghi Messer András alparancsnokára bízta, s a helyőrség nagy részével, a tokaji szüret alkalmával borrablást akarván eszközölni. Zay Ferenczezel egyesülendő Kassára indult. — Távolléte alatt János Sigmondnak nagyváradi várnegya Báthory István, a lakosság egyetértésével Szathmárt elfoglalta, miután pedig Nagy-Bányát is fejedelme hatalma alá hódította, János Sigmond hadvezére 16,000 emberrel Báthoryval egyesült, Hadadvárát ostrommal bevette, Ecsedvárát Báthory Miklóstól egyezkedés útján azon föltétel mellett nyerte el, hogy 60 nap alatt jelentékenyebb királyi haderő nem fog felállíttatni.

Az elsoroltak után Temesvárnál 3000 törökkel egyesült, Nyir-Bátort bevette és Kis-Várda ellen tartott, a hol Várady István magát vitézül oltalmazta, de végre Báthory reá beszélte, hogy a várat, ha az a királyi főhadvezér által három király napjáig föl nem szabadíttatnék, át fogná adni.

Kis-Várda alól Aranyos-Vidnél a Tiszán általkelt, Kavasztót hatalmába hajtotta, Vámos-Atyát Szalay Simontól a helyőrségnek lovakkal, pogyászszal és szabad elvonulhatás engedelmé mellett vette által, és a két utóbbi várat földigrontotta le, miglen végre Kassa ellen nyomult előre, a hol Zay és Balassa, hosszasb táborlatra sem elegendő várőrséggel, sem táplálék- és fegyverkészlettel ellátva nem lévén, János Sigmond előnyomulási híretől megrettenve, Miksa királytól sietőleg segédelmet kértek, de Kassát alig birhatták volna megvédeni, ha a zivataros zápor és felhőszakadásos őszi idő be nem állott volna, minek következtében a folyók és patakok kiáradván, az országutakat járhatlanokká téve a mellék utakat elrontotta, mi végett János Sigmond és Báthory István nehéz lövegeiket hátra hagyva, december hó elején visszahúzódni kénytelenültek és a hadnépet szétbocsátották.

A most leírt események alatt Miksa király ügyes egyezkedések által Pius római pápától, a ferrarai hercegtől, Florencztől, Genuától és Bajorországtól kamatnélküli kölcsönt, némely magyar kamarai jószágoknak, magyar főnemeseknek elzálogosítása által pénzt teremtet, a török adót lefizette, Kassára 2000 német vértés lovast és 5000 lándzsást vezényelt,

fővezérül Schwendi Lázárt és Báthory Andrást választotta, Sáros-, Abaujvár-, Torna-, Borsod- és Zemplén nemessége fejénként fegyverbe kelt, a pórnépből pedig minden tizedik ember fegyver alá soroztatott.

Január hó elején 1565. az imént leírt haderő Schwendit Eperjesnél várta, a hol a hadi tanács Báthory András indítványára, az igen erős Tokaj várát határozta megtámadni, melyet Némethy Ferencz 1500 emberrel tartott vala megszállva.

Schwendi
Lázár.

Schwendi január hó 31-én Pependorf hadszertármestert, a táborlati lövegekkel Gönczre rendelte, február hó első napján pedig személyesen is, egész haderejével Gönczre ment, a hol azután: Perényi Gábor 800 lovassal, saját költségén felszerelt 400 gyaloggal és 8 vetágyúval; — Báthory Miklós által küldött 200 lovassal és 2 löveggel; — február hó 2-án pedig Alpáry Simon vezénylete alatt a zempléni nemességgel és besorozott pórnéppel egyesülvén, Tokaj várát február hó 4-én megtámadta, és vitéz ellenállás daczára február hó 11-én be is vette.

Október hó 5-én 1565-ben kötött török békekötés után, Schwendi kassai főhadparancsnok az erdélyiektől gyenge helyőrséggel megrakva tartott Boros-Jenő és Nagy-Bánya várakat foglalta el, a Tiszán átkelve a kassai téli tanyába szállt, a honnan a szász lovasságot, a német zsoldos hadakat, Römer György Szent János-rendbeli lovag alatt, valamint Forgách Imre magyar seregét is haza bocsátotta.

1566-ik évben a füleki, neográdi és szécséni bégeket, kiket Bebek György lázitott fel, Schwendi, Balassa Menyhérttel és Forgách Simonnal megverte, azután a sereg egyik részével Kassára visszatért, mialatt Forgách Krasznaborkát is elfoglalta, és azután szinte Kassára kelt.

Augusztus 15-én 1566-ban Szigetvárnak Zrinyi Miklós által történt hős védelme alatt a törökök ellen: Miksa király Magyar Óvárnál 7700 lovassal, 3300 gyaloggal, — Ferdinánd főherczeg 500 lovas hada kíséretében táborba kelt, a hol már körülbelől 24,000 lovas és 37,700 gyalog tanyázott.

Komáromnál Salm Eginó vezénylete alatt 30,000 ember volt felállítva.

Kassánál részint felső megyebeli magyar, részint német zsoldos 10—12,000-nyi haderő volt összevonva.

Nyitránál Dersffy István alatt, az északnyugati megyékből 10,000 magyar tanyázott. Károly főherczeg alatt a perlaki táborban 10,000 stájer és koronhi táborzott, Erdődy és Zluny Ferencz hadain kívül.

Az idézetteknel fogva az összes császári királyi hadsereg 25,000 lovas és 80,000 gyalogra volt tehető; melyen kívül Zara Pál hadszertármester felügyelete alatt, 34 — löporral, nehéz lövegekkel és hadi szerekkel terhelt — hajó állott a Dunán.

Az ellenséges dunai hajóhad ellenében Esztergomnál 30 sajka horgonyozott Flach Fülöp német-rend lovag vezénylete alatt, és ugyanannyi állott Pethő János vezetése alatt is.

Szigetvárnak eleste után, midőn a török hadsereg visszavonult, a király Bécsbe visszatért, az állami hadsereg feloszlott, Kanizsának mint Szigetvár után legnyomosabb helynek, Tahy Ferenc alatt nagyobb mérvű erősítése és védelme meg-hagyatott.

Schwendi Lázárnak végre, kinek tétlen helyzete haderejét megfogyasztá, a kassai táborba 800 emberből álló segédhad küldetett.

Tatár-járás.

1566. november és december havában, a tatárok Erdélyen keresztül Magyarországra törve, két részre oszlottak, egyik része: Máramaros-, Bereg-, Ungmegyén át Szabolcsba; másika: Bihar-, Békés-, Heves-, Borsod-, Abaujvármegyén keresztül egész Kassáig dúlt, rabolt, falvakat és nyílt mezővárókat elnéptelenített és felgyújtott.

Az Ungmegye felé tartó hordából, bár Drugeth Istvántól Kaposnál tönkre veretett, még 15,000-nyi maradt.

Schwendi Kassán beteges állapotban volt, máskép az ellenállásra gyenge levén, egészsége helyre állta után, segéd-sereg érkezével sem merte a tatárok másik részét: 1000 vértes lovasával és 2400 lándzsással üldözni.

János Sigmond erdélyi fejedelemnek Tokajból elvovulása után, még 8000 fegyveres embere volt, melylyel Debreczen és Ujváros között, a tatárok hátvédét elérte, miután pedig a mintegy 90,000-nyi magyar foglyot hasztalan követelte volna vissza, az ellenséget megtámadta, lövegei és lőfegyvereinek túl-

súlya által a többször megújított ütközetet megnyerte, a rab-szolgaságba hurczolt földnépnek nagyobb részét kiszabadította, s az ellenséget üldözőbe vette, a melyből csak igen kevés tért vissza a tauriai félszigetbe.

Miután Schwendi február hó 12-én 1577-ben Munkács várát bevette és Huszt táborlatához elindult, János Sigmond ellene fegyvert ragadva, Kővárnál Közép-Szolnok megyében táborba kelt, a temesvári pasát Haszánt közreműködésre felszólította, ki Jászberénynél 5000 emberrel állott. Ezen hírek vételére Schwendi Ungváron át Kassára visszahúzódott és a királytól elbocsátását kérte.

A leirt események közepette, Haszán ápril hó 2-án Borsod-megyébe tört, és Perényi Gábornak, Bányay István várnagya által vitézül oltalmazott Dedes várát mindodáig hasztalanul táborlotta, a míg a helyőrség észrevétlen éjjel elvonulva, midőn a török a várat megrakta, annak szörnyű veszteségére légbe röpítette.

Haszán Dedes alól Gömörmegye ellen indult, útközben: Putnok-várt vette be; — Abaújvármegyében pedig a várőr-ségektől odahagyott: Finke, Gálfalva és Gagybátor várakat hadnépeivel rakta meg.

Vadász-várát Rákóczy Györgynek várőrsége vitézül oltal-mazta, a török ostromait visszautasította, mi végett Haszán a várát felgyújtatni volt kénytelen, és csak midőn a tűz elhatal-masodván azt oltani többé nem lehetett, rohant ki élet-halál harcra a dicső várőrség, egytől egyig mind leterítettvén.

Vadász vára
dicsősége.

Szintoly dicsően oltalmazták magokat, körülfalazott teme-tőjökben Ináncs helység lakosai is a Bársonyos jobb partján, a török rabzolgaság helyett egytől egyig a dicsőség mezejére terítettvén le.

Ináncs dicső-
sége.

Monok vára Zemplénben magát szinte vitézül tartotta, csak egyedül a vár ura Monoky adta fel magát török fogságba.

Horváthi várának őrsége a vár urával együtt dicső ha-lált halt.

Kassa-, Torna-, Eger-, Regecz- és Szendrőnek felprédált, elpusztított vidékéről, a nélkül, hogy Schwendi gátolta volna, a török 12,000 embert hajtott rabzolgaságba.

1575-ben Kassán, a megyében és az egész országban a döghalál uralkodott.

Rueber János. Mintán Miksa király a cselszövényes Békessy Gáspárnak, Báthory István ellenében, Erdély fejedelmévé emeltetésébe 1575-ben beleegyezett, Rueber János kassai főhadparancsnok engedelmével, 1573-ban június hó 3-án Magyarországon pártjára hadnépet kezdett toborzani.

Május hó 14-én jelentette párthiveinek Prágából Kassára elindulását, hol a király engedelmével, Rueber János öt fegyverrel és lovakkal eléggé el fogná látni; gyűlhelyül Bethlen várát tűzte ki Erdélyben.

Utazása közben Batay Kálmán egri várparancsnok, várőrsége egyik részével zászlója alá szegődött, Kassán pedig Rueber kiszemelt vértés lovasaival és lándzsásaival azon kívül pedig: Prépostváry Bálint, Perényi György, Csápy Kristóf, Pongrácz Frigyes, Melith Pál, Lónyay Ferencz, Fodoróczky György, Szoklyossy István, Sulyok István és Kállay János hadnépével, a szendrői várparancsnok Rákóczzy Sigmund, és Deregyey Pál lovas hadával egyesülvén, június hó 28-án Tordánál táborba kelt, és végre Maros-Bogáthnál és Szent-Pál várnál Báthory István által tönkre veretett.

Az elsoroltak után Békessy néhány magyar főnemes és 30 erdélyi nemessel szerencsésen Betlen várba menekült, de miután Báthory által ottan is üldöztetett, elszökött, Magyarországon megvetés, szidalom tárgyává lőn, sőt legnagyobb pártolója Rueber János is eltiltotta Kassára jövetelét, minthogy pedig király ő felségéhez szándékozott utazni, a biztos kíséretet megtagadta tőle és egyenesen Lengyelországba utasítá ki.

Rudolf. 1582-ben nagy héten: Ónod és Diósgyőr közt, Savár beg szolnoki parancsnok seregét: Seriény Mihály, Báthory István (az Ecsedi György fia) és Raibicz Albert kassai kapitányok megverték, a török 1500 embert, 18 zászlót és összes zsákmányát elveszté.

November havában 1587-ben Miksa cs. kir. főherczeg részére, ki mint lengyel trónkövetelő lépett fel, Prépostváry Bálint, Melith Pál és Andrassy Péternek közreműködésével, Kassán Abaujvármegyében, Tokaj vidékén és Gömörvármegyében, saját költségén 600 lovas és gyalog hadat toborzott, a melylyel Lubló várát Macejovszky Gáspár várnagy gyávasága által kezére ejtette, és 1588-ban január hó 23-án Pitschennél

Slézsia határán a főherczeggel magyar lovassága és 1000 hajdú élén egyesült, de Miksa főherczeg január hó 24-én Zamosky lengyel hadvezértől tönkre veretve fogságba esett, a magyar lovasság nagy része a csatatéren maradt, Prépostváry pedig serege fenmarant részével Magyarországra visszatért.

Sinán budai pasa, a török porta alatti helységeket kettős adóval is sanyargatta, természetes, hogy ilyen parancsának, a magyar határvárak közelében fekvő helységek ellenszegültek; így járt a többi közt Szikszó mezőváros is, Kassa, Tokaj és Szendrőtől érkező segílyre bizakodván.

A szikszai
éjjeli csata.
1588. év ok-
tóber hó
8—9-re.

Sinán a szikszaiak ellenszegülésére dühbe jöven, Kara-Ali-Bég székesfejervári pasa vezérsege alá rendelte Vác, Szécsén és Fülek várőrségeit is, melyek összesen 70 lófark és zászló-aljat tevének ki, némelyek szerint 12, mások után 16,000 emberrel, 4 sugárágyúval (Feldschlange) és a szekerek rengetegével, melyeken a rablott holmik valának Budára szállítandók.

A török had Fülek vár alatt gyült össze és elsőben is Putnok várát kerítette be, de azt a várőrség vitéz ellenállása miatt be nem vehette; innen elvonulva Szent-Péternél kelt a Sajón át, a honnan Szikszóra érkezvén, azt rabolni kezdette.

A szikszaiak eleve értesítettvén a török céljáról, a lakosság nagy része a mezővárost oda hagyta, de a fegyverfogható nép a fallal és árokkal körül kerített református egyház udvarába sereglett és a rablással elfoglalt török hadakban, a Rüssel-Claudius kassai és Rákóczy Sigmond egri várparancsnok által megígért segédseregek megérkezteig, az egyház udvarából és magas tornyából biztos lövéseikkel nagy kárt okoztak, miglen estefelé a nép örömrivalgásai közt, sebesen közeledtek a magyar lobogók.

Két csapatban nyomult előre Rákóczy Sigmond egri várparancsnok, Balásdiák és Bárczy János kapitányaival. Serényi Mihály Kassától, — Szendrőtől Rotthaler János és Raibiez Albert, — Homonnától végre Drugeth István zempléni főispán, összesen 2559 ember, közöttte körülbelöl 500 német vadász és vértés.

A magyar haderő megpillantására Kara-Ali-Bég felhagyott az egyházkerítésnek táborlatával, tüzet dobott az egyház födelére és a mezővárost fölgyújtatta, azután pedig a szikszói

pataknak Bársonyosba szakadásánál, újhord formájába csatarendbe fejelett és a sereg hátulját szekérvárral erősíté meg.

Kara-Ali-Bég még első rendeit bátoritá, mikor már Rákóczy támadót fuvatott, s a midőn a harczkürt megzendült, mindkét fél összevágott és 10 óra tájban az égő mezőváros világítá az éji csatamezőt.

A csata első hevében Pethő György hős halált halt, Kara-Ali-Bég turbánját veszté el, és homlokán nehéz sebet kapván, aléltan vitetett ki az ütközetből, helyette Mustapha szécsényi Bég vette át a török vezérletet, ki azonban mi hamar felnyársoltatott. Ezen pillanatban Bajazid pasa és Mohamed jancsár-aga, sugár ágyúból tüzeltetett a magyarok jobb szárnyába, melyből bár kevés lett a vészteség, de a magyar jobb szárny bátorsága csökkent, és a rémület összezavarta a rendeket, a németek és magyarok egyik része Alsó-Vadász felé megszaladt, és üldöztetve többet vesztett, mintha a becsület terén rendületlen helyt áll vala.

Vitézebbül küzdött a magyar a balszárnynon, de e közben Szikszó égése hanyatlott, s csak parázsának homály fénye látszott a vérmezejére.

Midőn pedig Rákóczy, seregét az eldöntő ütközetre buzdítá, Paczóth András nehéz harcokból ismeretes bátor katona húzta félre, és istenre kérte, mentené meg magát, miután minden el lenne veszve és seregének jobb szárnya is tökéletesen szét lenne szórva. Rákóczy, érte aggódó harczoza kérelmére hallgatva, Szerencs irányában észrevétlen eltávozott, de kapitányai Bárczy János és Balás diák kellőleg zárkozva, oroszláni bátorsággal helyt állottak, midőn Serényi a vértés német lovassággal nem tekintve serege csekély voltát az ellenséget megtámadta, ekkor érkezett meg Rotthaler és Raibicz lovas puskásaival, Széchy pedig a lándzsásokkal; a jancsárok mihamar visszahajtottak, ágyúik elvételre ellenök igazítottak és az eldöntő pillanat és legnehezebb viadal megkezdett: itt buzdítá Balás diák szavai és példájával vitézei hős bátorságát — amott Korkud a füleki sandzsák a csüggedés dühét.

A legvéresebb viadalban Drugeth lova összedőlt, és rokona Rác Döme megtagadta a magáét tőle, gyalog volt magát kénytelen mindodáig védeni, a míg elfogatva lefegyverezte-

tett; drága fegyverzete elosztása fölött őrei összeverekedtek, s néhány zempléni leventétől, ki főispánját nélkülözé, megrohatatva, levágattak; Drugeth kiszabadított.

Az elősoroltak alatt Rákóczy trombitása a Hészdomb nevű halomra vágatott, és vezére parancsára a németek rohamjelét fűtta, mire a jobb szárnyból megszaladt mintegy 300 magyar, becsület- és kötelességérzetből a halomra gyűlt, és a német csatazajt utánozva a csatamezőre rohant; Rákóczy ellenben néhány fegyveressel és a szerencsi lakosokkal a másik oldalról német szokás szerint „H e r r J e s u“ orditással a törökbe vágott.

Félelem, rettegés lepte meg a török hadakat, remegve várták új segédhadak megérkezését, egy pasa vagy aga sem létezett többé, Bajazid is a holtak közé dőlt, számtalan meg volt sebesítve, mindnyájan négy órai szakadatlan küzdelemtől landadva, minél fogva midőn Rákóczy az egriekkel a jancsárokat hátrálásra kényszeríté, ágyúikat elfoglalá, s az elszéledt németek magyar kurjongatások közt a szekérvárra ütöttek, a török rémülten megszaladt, legelőbb lovassága a gyalogságot legázolván, a legiszonyubb lekaszabolásnak engedte azt át. — Nagy része a töröknek szürkületkor a Sajó gázlóit eltévesztvén, hullámaiba veszett; futás közben kétezernél több leterítettett; magán a csatamezőn hajnal hasadtával Serényi a foglyok által 1744 törököt hagyott egy halomba összehordani, földdel borítani és körül sövényezni, nehogy a kutyák által kikapartassanak. — 30 lófark és zászló, 4 sugár ágyú, 482 paripa, 600 eleséggel és fegyver-szerekkel terhelt szekér és 400 fogoly esett győzedelmi zsákmányul.

A csatában: Pethő György, Széchy Péter, Kerezi Lónárd, Tarnóczy Lukács 410 magyarral; Raibicz Frigyes, Nimptsch János Prachich Kristóf 220 némettel hős halált haltak. A magyaroknak bevándorlások óta ez volt legdicsebb éjszakájuk, melyben 2559 ember néhány író nyomán 16,000-nél több vitéz ellenséget tökéletesen megsemmisített.

A törökök a szikszói veszített csatát oly fontosnak tarták, hogy a Budáról visszahívott Sinán pasa és pártja, a divánban nyíltan kimondotta, hogy csak néhány oly veszteség, mint a komáromi sáncznál, Kaczorlaknál és Szikszónál volt, kell ahhoz, hogy a magas porta fénye Magyarországon elhalaványuljon.

1593-ban Haszán bosnyai pasa midőn Sziszeknél tönkro-
veretett, Sinán fővezír 150,000-nyi haderővel támadta meg az
országot, és miután Veszprémet, Palotát bevette, a keresztény
hadnak előnyomulási hírére visszahúzódott, a törökök eltakaro-
dása után Pálffy Miklós Székesfejérvárt vette sikertelen tábor-
lat alá, útközben az útját elzáró budai pasát vervén meg, csak
Teuffenbach Kristóf. ezután érkezett meg Teuffenbach Kristóf kassai főkapitány a
német hadakkal; de minthogy a fővezér ekkor már az országot
elhagyta, seregével Kassára visszatért és tanácskozmány végett
a felső megyék küldötteit Tarczalra hitta össze, a hol a nemesség
szeptember hó 23-án a sereg élmezését felajánlotta.

November hó 4-én 1594-ben érkezett meg Pálffy Miklós,
miután seregét Horváth György kapitánynak általadta, Hardeck
eredménytelen hadjárata után a kassai táborba, a hol ezen idő-
ben Teuffenbach főkapitány seregével, Ecsedi Báthory István
országbíró, Dobó Ferenc, Drugeth István, Forgách Simon,
Rákóczy Zsigmond, Andrássy Mátyás és Csetneki Bebek István
hadereje egyesült.

A most elsorolt haderő Rima-Szombat várát támadta meg
legelőször, melyet a török Kassa-, Szikszó-, Eger és Tokaj ellen
erős fegyverhelylyé alakított át, a vár november hó 15-én
ostrommal vétetett be, minthogy pedig november hó 25-én Fülek
vára is ostrommal foglaltatott el, november 26-án a török őrsé-
gek rémülten hagyák oda Kékkő-, Buják-, Divény-, Hajnácskő
és Hollókő várait, és így ezek is Rudolf király birtokába jutvánt
Teuffenbach seregét a kassai téli tanyába visszavezette.

Basta György. 1595-ben a Miksa főherceg fővezér oldala mellé rendelt
Basta György Szolnokot vette sikertelen táborlat alá, a honnan
azután téli tanyára Kassa vidékére vont a seregét, A haderő
résztint a városban, résztint a közel fekvő helységeken szálláso-
latván el, a vidék lakosain nagy zsarolásokat követett el.

1596. Egervár elvesztése után, Teuffenbach főkapitány
a kassai haderővel Miksa főherczeg parancsára október hó 18-án
Sajó-Vámosnál Báthory Sigmond erdélyi fejedelem segéd ha-
daival együtt, a főherceg hadaival egyesült, ki a törököt október
hó 22-én Mezőkeresztesnél, október 23-án Galgánál és október
24-én és 25-én Ábránynál megverte, de 26-án Mohamed
szultán és Ibrahim nagyvezírtől vezényelt török főhaderő által,

a mely Szolnokra menekülőbe volt, a cs. királyi hadsereg zsákmányvágya által okozott rendetlenségbe jött végett, tönkre veretett.

A vesztett csata után a főherczeg kevesed magával Kassára menekült, a hol egész ápril haváig maradt, ugyan oda menekült Pálffy Miklós is Burgau gróffal együtt.

Az erdélyi fejedelem Tokajba futott, Teuffenbach ellenben, ki hadnépét megállítani nem bírta, egész éjen át a táborban megmaradt, másnap pedig senkitől sem üldöztetve, minden lövegeivel és egész hadkészületével Kassa felé elindult, a hova szerencsésen meg is érkezett.

1600. Midőn Báthory Sigmond Mihály Vajdától vereséget szenvedett, Mihály kedvező választ nyervén Erdély iránt a töröktől, Rudolf király biztosait kiűzte és a lakosokat kegyetlenül sanyargatta, a miért a lakosok fellázadván, Basta György kassai főkapitányt hitták segítségül, ki Mihály haderejét szeptember hó 18-án Miriszlónál megverte, és a vajdát seregével együtt kiűzte.

1604. február havában hozott országgyűlési határozatokba Rudolf király által a 22-ik czikkely becsúsztatván, e végett Drugeth Bálint vezénylete alatt a nemesség fegyvert ragadva Gálszécsnél táborba kelt, Belgiojoso kassai főkapitánynak pedig azt üzenve, hogy mindodáig a míg az országgyűlési végzetekbe becsúsztatott czikk eltöröltetni nem fogna, és a protestánsoknak szabad vallási gyakorlat nem engedtetik, sem a királynak, sem neki engedelmeskedni nem fog, minthogy pedig kérelmek nem teljesítettett, ennél fogva Bocskay István a forradalmi zászlót kitűzte.

Bocskay István.

Diószegi csatavesztése után Belgiojoso tanácsosnak nem tartotta Erdély elleni előnyomulását, minél fogva Tokajba vonult vissza; minthogy pedig a hajdúk egész odáig üzték s csak a tiszai hídnak gyors felszedetése által menekedhetett meg, Tokaj védelmét Rüber nevű alkapitányára bízva, Kassa felé visszahúzódt. — A kassaiaknak előre megüzenvén megjelenését, azt is megígérte, hogy az ágostaiak számára egy templomot fogna kimutattatni, mire azonban Kassa mit sem hallgatva, Belgiojósónak a városbai bekelhetését megtagadta, sőt már a diószegi csatavesztési hirre Bocskayhoz követtséget indított Debreczenbe

s őt a város átvételére meghitta, mely meghívásnak következtében október hó 28-án vonult be számos hajdúsága élén Lippay Balázs Kassára, a hol a királyi kamarát és fegyvertárt azonnal átvette, a kamarai tiszteket Kapronczay Györgyöt és Oslay Miklóst feleskettetve Bocskay szolgálatába fogadta, — Mikaczy és Szalatnok püspököket elfogatta, — a catholikusok házait és egyházait a hajdúk ezen alkalommal kirabolták, Belgiojoso nejét és cselédségét Szepesvárába kísértette, a hol Belgiojoso, Dampier és Sennyei Pongráczczal tanyát ütött, Belgiojoso neje csak útközben raboltatott ki Kátay János által.

Kassa elfoglalása által Bocskay magának az országban túlnyomó pártot és bizodalmat szerzett.

A míg ezen események Kassán történtek, Rudolf király parancsára Basta György Esztergomból 15,000-nyi külföldi haderővel Bocskay ellen nyomult, Kassa megtámadása által a szepesi várat, melyet Belgiojoso és Thurzó Kristóf Lippay Balázs ellen vitézül oltalmazott, akarván felszabadítani; — útközben Gömörmegyében Osgyánál a vitéz, de Heves Némethy Balázs haderejét, ki 4000 hajdúval és ugyanannyi gyakorlatlan pórnéppel útját állotta, tönkre verve, Némethyt elfogta és négyfelé vágatta, haderejét pedig széjjel szórta.

Magócsy Ferencz és Drugeth Bálint ugyanazon időben jelentékeny magyar haderővel és 600 törökkel Szikszónál állott, Basta Györgynek Kassa elleni előnyomulási szándékát eltalálván, Edelenynél a Bódváni átkeltét igyekezett meggátolni, mire Basta a kihívást elfogadva az ütközet megkezdetett, mely egyenlő kitartással egész nap tartva, csak az éj homályában végződött; Basta a másodnapi sűrű ködben támadta meg a magyar haderőt és vitéz ellenállása daczára megverte. A magyarok közül 1500 ember terítettett a harcz mezejére, a törökök az ágyúk mellett mindnyájan lekaszaboltattak, Magócsy és Drugeth megszalasztott. — Az ellenség részéről gróf Erpach Lajoson és Salm Frigyesen kívül csak igen kevés hullt el.

Az edelenyi ütközet után: Szendrővára magát Basta első felhívására megadta, a honnan hadserege egyik részét a hajdúktól bekerítve tartott Tokajvára felszabadítására rendelé, személyesen pedig pénz és tápla hiányában nagy sarczolások kíséretében Eperjes ellen indult.

Eperjessel a szepesi városok is Basta első felhívására a királyi pártra állottak, a mint Lippay Szepesvár táborlatát félbenszakasztva Kassára visszavonult.

Egyházi szabadságaik helyreállítása ígéretére a kassaiak Bastának, szótörésével és Erdélybeni hatalmaskodásaival válaszoltak. A hajdúk éjjel a városból kitörtek, és királyi részről Jell Lónárdot a huszti várnagyot elfogták, kit másodnap Sennye a német sereg szemeláttára a város bástyáján felakasztatott, Basta pedig hadnépét a zordon téli időjárás és féktelensége miatt, nem levén többé képes rendben és fegy alatt összetartani, december hó 8-án Eperjesre visszavezette.

Rudolf király a magyar zendülés lecsalapítása végett december hó 5-re 1605-ben az ország rendeit Pozsonyba hitta össze; de mielőtt az csaknem egészen összejött, ismét szétbocsátotta. A jelenlevők a haza ezen veszélyes körülményei közt Mátyás főherczeghez azon indítvánnyal folyamodtak, miszerint a zendülés terjedésének, Bocskayhoz küldendő követség által elejét kellene venni, mire a főherczeg korlátozott felhatalmazásánál fogva bővebben a dolog érdemébe bocsátkozni nem mervén saját részéről nem ellenzette, ha a küldöttséget saját nevökben küldenék Bocskayhoz, mely nyilatkozatára a főherczegnek: Napragyi Demeter erdélyi püspök és Forgách Sigmond (Simon fia), Bocskay régi barátja lőnek követekül kinevezve.

Az elbeszéltek alatt Bocskay, Kátay Mihály várnagynak árulása által Nagy-Kálló birtokába jutott és Kassára érkezett a hol a cigány születésű, a diószegi préda-, a kassai és szepesmegyei rablásokból dúsgazdaggá lett hajdú-kapitányt Lippay Balázst, ki rendeleteinek ellenszegült megölette.

Lippay
Balázs.

A fennebbi követséget Bocskay Kassán, ama büszke válszával bocsátotta el: Mikép az állandó békét a királynak elébb ki kellene vivnia, melyet alkalmasabb időben majdan csak a királyi követeknek fogna megadni.

A mig az elsoroltak történtek, Basta György pénz- és utasítás hiányban: Szepes-, Liptó-, Túróc és Nyitra-megyéken keresztül, Pozsonyba nyomult.

1605. A szerencsi gyűlés után, ámbár Bocskay még mindig Kassán tartotta udvarát, ügyei Magyarországon és Erdélyben, a vallásszabadság pártolása mellett, szerencsés előmenetelt tőnek.

Május hó 8-ról Kassáról kelt felhívása folytán, a morva és slézsiai rendeket is, vallási szabadságaik melletti fegyveres felkelésre szólította, de ezek Bocskaynak és Czobor nevű hadvezérének levelét, ki haderővel a morva határszélen állott, Prágába a királynak küldötték át, és Bocskay seregét megtámadni készültek.

Thurzó Szaniszló és
Kristóf.

Julius hó 25-én 1605. Thurzó Szaniszló és Kristóf hó dolt meg Kassán Bocskaynak, mely alkalommal Kristófot Szepesvár hős vedelmezőjét Bocskay azon csipős megjegyzésével fogadta: „Hogy a záportól átázva takarta magát köpenyegbe.”

Ugyanazon év november havában Bocskay Korponán országgyűlést tartott, melynek főtárgya a Rudolf királylyali békekötés volt. A király elébe 16 békepont terjesztetett fel, melynek 5-ik pontjában a „kassai kamarának mint minden rossz kútfejének eltöröltetése, valamint Szuhay István egri püspöknek számkivetése kérelmeztetett,” mely pontra nézve a király tagadólag válaszolt.

Időközben a Bocskayval folytatott békealkudozás oly lassan haladt, hogy Bocskay 1606-ban Sigmond lengyel királynak ismételve panaszlotta, miszerint a békealku halogatása végett, alig lenne képes, az őt Rudolf király elleni hadszövetségre és háborura szüntelen unszoló töröktől megmenekülni, mi végett Sigmond királyt a békeszerződés elősegítésére kéri fel.

1606. ápril hó 16-tól május hó 12-ig Bocskay Kassán országgyűlést tartott, melybe Illésházy hozá meg a bécsi kétértelmű békepontokat, értesítvén egyúttal a rendeket Mátyás főherczegnek titkos szövetsége felől Rudolf király ellen.

Bocskay béke feltételül: Erdélyen és Magyarországnak tiszántúli részén kívül, Ugocsa-, Bereg- és Máramarosmegyének, Tokaj-, Keresztúr- és Tarczának átengedését követelte.

A bécsi békepontokra a rendek ellenfeltételei következők valának:

1. A római catholikus, ágostai és helvét vallásfelekezeteknek egyenlő vallásgyakorlati szabadság engedtessek.

2. A nádornak a királyi helytartó aláhelyezése, valamint a királyi helytartói törvényellenes méltóság is mellőztessék.

3. A magyar korona Pozsonyba hozattassék le, ahol Osztria határán kellőleg biztosítva, magyar főnemések által őriztessék.

5. Minthogy azon veszélyes törekvések, hatalmaskodások és méltatlanságok, melyeket Szuhay István és Mikaczy Miklós püspökök a magyar nép ellen elkövettek, s a melyek által a forradalom előidéztetett, általánosan ismeretesek, ennél fogva örökre számkivettessenek, hogy az által elébbi gonosz cselszövényeik gyakorlatára, melyet ujolag a nyilvános béke ellen elkövethetnének, de melyek által a király személyét is a közmegvetésnek tehetnék ki, ártalmatlanokká tétessenek.

6. Czimzetes püspökök ne neveztessenek ki, a valóságok pedig a régi országos törvények ellenére főispánok ne lehessenek; az apátságok, prépostságok eredeti alapításaik czélja ellenére a püspökök élelmezésére ne fordittassanak stb.

A bécsi béke-feltételekre irt ellen-békepontokat Kassán Illésházi István, Drugeth Bálint, Nyáry Pál, Tököly Sebestyén és rimaszécsi Szécsy György irta alá. — Mátyás főherczegnek ellenben: Aponyi Pál, Vizkelety Tamás és Ghyletinczi Osztrocsics András kézbesítette.

1606. deczember 13-án Bocskay a bécsi békekötés bizonytalansága és elégtelensége végett Kassán ismét országgyűlést tartott; a melyből készült felirat XIV. pontja egyikében az is állott: Miszerint a kassaiaktól a főegyház többé el ne vétessék, s az egri káptalan beléje vissza ne helyeztessék, sőt minthogy Eger török kézre jutott, inkább törültessék el. Egy másik pontjában pedig: Hogy a megyék és városok követei a kassai, korponai és szerencsi gyűlésen hozott határozatok megtartására szorosán ügyeljenek fel.

Bocskaynak eme országgyűlési határozatok aláírása utolsó ténye volt, minthogy deczember hó 22-én, a közhiedelem szerint, Kátay nevű cancellárja által történt megmérgezése következtében meghalt, Kátay ellenben másodnap megöletett.

1607. Miután Forgách Sigmond, Dóczy András és Thurzó György királyi biztosok, a bécsi békepontok következtében, a Bocskaytól elfoglalva tartott városokat és várakat minden ellenállás nélkül a király részére átvették, a felső megyéket márczius 23-án Kassán tanácskozmányra hítták össze, minthogy hire ment: hogy Bocskay Miklós Szathmár várát átadni nem akarná, Bocskay Miklós. Drugeth Bálintnak pedig a törökkel titkos szövetsége lenne, a Drugeth Bálint. békével elégedetlen hajdúkat zsoldjába fogadná, és Magyar- és

Erdélyország ellen harcra készülne. — Az elsorolt hírek folytán a kassai gyűlésből minden nyilvános és titkos csoportozás felségsértési bűn alatt lőn eltiltva. — A hajdúknak magokat vagy zsoldérti szolgálatra, vagy szántásvetésre kelle elhatározniok, minthogy ki közülök jövőendőben utonálláson vagy rabláson fogna éretni, az ki fogna végeztetni, minek folytán a várnagyok fel lőnek hatalmazva, a hajdúknak törvényellenes összecsoportozásaik, vagy a törökhözi hír küldetésök esetében, a legszigorubbán eljárni.

Előkelő nemesek küldettek Bocskay Miklós és Drugeth Bálinthoz azon megintéssel, miszerint az egyik Szathmár-várat minden tétovázás nélkül adná vissza, másika pedig, ha a szárnyaló hír igaz lenne, veszedelmes tervezeteiről mondana le. — A fogadott megintés folytán Bocskay késznek nyilatkozott a várat átadni, Drugeth pedig engedelmességét felajánlotta.

1607. elején Rudolf császár Regensburgban német birodalmi gyűlést tartott, melyre követei Mátyás főherczeg elleni vádirattal is el voltak látva, melynek szövegében a többi közt az is állott: „Nehezen fekszik Mátyáson a magyar lázadás kitörése, minthogy a császár tanácsa ellen, időnek előtte püspököket és jesuitákat küldött Kassára és más városokba, azok által az evangelicus hitszónokokat kiűzendő.”

1607. október hó 10-kén Mátyás főberceg a magyar és osztrák főnemesekkel Rudolf király ellen titkos szövetséget kötött, melynek határozatait meghitt követei által a felső megyék Kassán tartott gyűlésének sinórmértékül és tudomásul megküldötte.

1607. december havában tartott országgyűlés alatt jelentette Forgách Sigmond Kassáról, hogy a fellázadt hajdúk már öt megyét átbarangolva, egyenest Pozson felé tartanak. — Ez volt azon kiszemelt sereg, melyet Bocskay Miklós és Drugeth Bálint, Illésházy titkos rendeletére, jó eleve Mátyás főherczeg rendelkezésére Pozsonba vezetett.

1608. Még Mátyás főherczeg jelenletében történt, hogy a pozsoni országgyűlésen szabadon és nyíltan beszéltek a főherczegnek magyar királylyá emeltetéséről.

Januárius hó 30-án el lőn határozva: Hogy azon esetben, ha sem a fellázadt hajdúk nem akarnák a fegyvert letenni, sem

pedig a budai pasa a zsitva-toroki békét megtartani nem akarná, Dunán-innenre: Thurzó György és Révay Péter, Dunán-túlra pedig: Zrinyi Miklós és Széchy Tamás, akadályozása esetére pedig Török István választattak főhadvezérekül.

A felső-magyarországi főhadkapitányok megválasztása ellenben az épen Kassán összegyűlve volt rendekre lőn bízva stb.

1608. február hó 25-én a pozsoni országgyűlés bezárása után, az ország rendeitől: Czobor Mihály és Lónyay András küldettek Kassára követekül, hogy az ottan összegyűlve volt felső-magyarországi rendeket, a pozsoni szövetségbe részvétre és fegyverfogásra szólítsák.

1608. július hó 24-én Illésházy István elnöklete alatt a felső-magyarországi rendek Kassán gyűlést tartottak, a mely alkalommal Báthory Gábor, Erdély választott fejedelme is béke követeit Kassára küldötte, melynek folytán Erdély birtokában Báthory azon feltét mellett erősített meg, hogy a magyar helytartó Mátyás főherczeg, s a vele szövetkezett országok ellen soha ellenségesen fellépni nem fog, és Erdélyt vagy a hozzászámított megyéket el nem idegenitendi, sőt Mátyás fejedelmet főurát és Magyarországot minden ellenségei ellen, kivéven a nagy szultánt, egész haderejével segiteni fogja.

Báthory Gábor.

A szeptember havában 1608-ban tartatott pozsoni országgyűlésen, melyben Mátyás megkoronáztatott, novemberben a többi közt, a Kassán Illésházy által Báthory Gábor erdélyi fejedelemmel kötött béke-szerződés is megerősített.

II. Mátyás.

1610-ben augusztus havában az egész országban Abaujvár-megye és Kassa várossal egyetemben dőghalál uralkodott.

1613. Bethlen Gábor, hogy fejedelemnek II. Mátyás király által is elismertessék, követeket küldött hozzája, kiknek a király kijelentette, hogy elfogja őt fejedelemnek ismerni, ha a Báthory Gáborral Kassán kötött szerződést megtartandja.

1614. A linzi és pozsoni országgyűlésre Bethlen Gábor erdélyi fejedelem: Kovácsóczy István és Belényesy Györgyöt küldötte követekül, kik a fejedelemtől Kassára intőleveleket hoztak Forgách Sigmond, Daróczy Ferencz, Dóczy András és Lónyay Andrásnak, hogy a zsitva-toroki békekötést megtartva, a jelen zavaros magyarországi körülmények közt, afféle időelőtti barangolásokkal, mint a minő legközelebb Eger-, Fülek- és

Bethlen Gábor.

Szomolnok ellen valának irányozva, a túlhatalmú portát meg ne sértenék stb.

II. Ferdinánd. Bethlen Gábor 1619-ben, Dóczy András kassai hadparancsnok által azon ajánlatot tétette a királynak, hogy ha Tokajt kezébe bocsátja, a fellázadt csehek ellen segíteni fogja, ezen ajánlata azonban Ferdinánd részéről visszautasított.

Ugyanazon év augusztus havában Bethlen a király ellen hadra kelvén, már 24-én a Tisza balpartján állott, a honnan — miután hadereje a magyar elégyetlenek által 40,000 emberre szaporodott — Rákóczy Györgyöt Kassa elfoglalására rendelte, kinek felszólítására szeptember hó 6-án a tanács minden ellen-
Dóczy András. mondás nélkül a várost átaladta, Dóczy András főhadkapitányt, ki hiven a királyhoz, az átadásnak ellenezegült, Rákóczynak kiadta, mint a protestansok üldözője Bethlentől Fogaras várába küldetett, hol nem sokára a tömlőczben halt meg.

Az elsoroltak alatt a mig egyrészt Rákóczy Zemplénmegyét Bethlen birtokába hódította, másrészt pedig Széchy György Abaujvármegyében barangolt, az egri káptalan székhelyét Jászót lerontatta, a kanonokokat a községi lelkészekkel kirabol-
tatta, tetteleg illettette és elűzte; Bethlen Gábor főhaderejével szeptember hó 11-én Kassára bevonult. — Bevonulása után szeptember hó 21-re Bethlen Kassára országgyűlést hirdetett, melyre a fő- és alrendek nagy számmal meg is jelentek. Ezen országgyűlésen a háború igazságosnak azért kiáltatott ki, mint-hogy a király a reformált egyház iránti feltételek egyikét sem teljesítette, a melyekre magát koronázása alkalmával esküjével kötelezte, minthogy a catholikus rendek az országos határozatokat öntetszés szerint magyarázzák; minthogy végre minden polgári és egyházi szabadság megszűnt legyen.

Ugyanezen országgyűlésen fogadta Bethlen a felső-magyarországi megyék hódolati esküjét is; kinek midőn október hó 10-én Nagyszombat alá táborba kelt, már minden felső-magyarországi megye birtokában volt, mely alkalommal csak Rákóczy György néhány haddal maradt vissza Kassán.

1620. január havában Pozsonban tartott országgyűlés harmincznégy határozatait január hó 18-án Bethlen Gábor Kassán mint Magyarország fejedelme erősítette meg.

1620. január hó 16-án II. Ferdinánd Bethlen Gábort

béke-ajánlatokkal kínálta meg, a melyek közt Abaújvármegye is minden királyi jövedelmével nekie volt ígérve.

1621. ápril havában Bethlen Gábor, mintán párthivei közül titokban sokan a királyi pártra álltak, Ó-Zólyom várából a magyar koronát magával Kassára hozta, és később Ecsed várában őrizteté.

1621. június havában II. Ferdinánd hadvezérei Pálffy István és Bosnyák Tamás, Besztercze-Bányánai Bethlen serege által tönkre verettek, és elfogatva Kassára hozattak.

1622. január 6—7-én a király és Bethlen Gábor közt a béke megkötetett, melynek többi pontjai között Abaújvármegye és Kassa város Bethlen Gábornak élte napjáig azon feltét mellett biztosított, hogy azután ismét a király birtokába visszakerüljön.

Bethlen Gábor a béke-szerződés alapján: Pyber János nagyváradai püspök, Osztrössics István és Czobor Imre királyi biztosoknak adta által: Ung-, Torna-, Szepes- és Sárosmegyét, Lőcse, Eperjes, Kis-Szeben és Bártfa szabad királyi városokkal együtt; márczius hó 20-án pedig: Révay Péter és Rákóczy Pál koronaörök jelenlétében a magyar szent korona és állami ékszereket, melyek 100 lovas kíséretében megőrzés végett a trencsényi várba vitettek.

1622. márczius havában Bethlen Gábor a Kassán tartott országgyűlésből Thurzó Imre, Bossányi Mihály és Magdeburger Joachim kassai tanácsost követségbe küldötte Frigyes cseh ellenkirályhoz, intvén őt, mikép a Pozsonban kötött szövetséget tartaná meg, és ha Ferdinándtól csak egy havi fegyverszünetet nyerne is, fogadná el, megígérvén neki, hogy Bécsbe azonnal fogna követeket küldeni, és igyekezni fog méltányosan megfontolt és mérsékelt feltételek mellett a fegyverszünetet meghosszabbítani, az előfordulható eshetőségekre nézve pedig Skalitzba néhány könnyű lovas hadat rendelt abbeli meghagyásával, miszerint az a mint Ferdinánd vagy a háborút folytatná, vagy békére hajolna, a szövetségesek haderejéhez csatlakozzék, avagy visszavonuljon.

Felérkezvén Bethlen követei ápril hó 2-dikán Prágába, a többi közt a portávi béke fentartására nézve abban egyeztek meg, hogy a cseh követek illő ajándékokkal ellátva legkésőbb

Szentgyörgy-napjáig Kassán legyenek, a honnan a fejedelem követeivel utjakat Konstantinápolyba fognák folytatni.

1623. december hó 16-án Bethlen Gábor Nagy-Szombatbani rövid ideig tartózkodásából Kassára visszatért, a hol is a II. Ferdinánd királylyal ismét megkezdett békealkudozások május hó 8-án 1624-ben a nikolsburgi békekötés értelmében befejeztettek.

Bellavari Dávid, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem tanácsosa s a kassai kamara elnöke, gelsei Balling János munkácsvári főnök által október hó 2-ről 1625-ben kiadja a munkácsi határban levő Pálhegy nevű szőlőhegyet érdeklő szabadalmakat.

1626. február hó 22-én tartotta Bethlen Gábor brandenburgi Katalinnal, a választófejedelem nővérével, Kassán pompás egybekelését, melynél Bethlent több fejedelem, követség által tisztelte meg, Ferdinánd király részéről Sennyei István magyar főkancellár volt drága ajándékokkal jelen.

1629 november hó 15-én történt Bethlen Gábor halála után II. Ferdinánd biztosa Allaghi Menyhért országbiró, zempléni főispán, a békekötések értelmében december hó 18-án Kassa várost és Abaújvármegyét a király részére átvette.

1631. ápril hó 24-én tartatott segesvári erdélyi országgyűlésen Kemény János lemondása után I. Rákóczy György emeltetett Erdély fejedelmi székébe, ki a töröktől meg is erősítettett, de II. Ferdinánd parancsot küldött Eszterházy Miklós nádornak, miszerint tekintélyes haderővel Erdélynek Magyarország visszakapcsolására indulna.

Eszterházy haderejét Kassáig vezette, a hol azt Bornemisza János alhadvezérének általadta, ki Rakamaznál a Tisza balpartján elszánczolt táborba kelt.

Rákóczy a nádornak abbeli felszólítására, miszerint a fejedelemségről lemondva, a királyi kegyelemhez hódolna, — ifjabb Bethlen István és Zólyomy Dávid vezérlete alatt hadait Bornemisza ellen rendelte, kit tönkre verve, magát Erdély feletti uralkodásában megerősítette.

Bornemisza részint leverte, részint pedig a Tisza hullámaiba nyomott serege csekély fenmaradt részével Kassára vonult vissza, a hol a nádor Rákóczy követeivel békét kötött és II. Ferdinánd által is Erdélyi fejedelmeül elismertetett.

1632. Május havában bizonyos Császár Péter nevű ember Császár Péter. Zemplénmegyében több ezernyi pórnéppel, a szomszédos megyék nemessége ellen lázadt, de zendülését a nádor Eszterházy Miklós, Forgách Miklós kassai főkapitány-, Drugeth János zempléni főispán-, Buttkay István- és Eödfy Ferenczczel mihamar elnyomta. Császár Péter elfogatra, Kassán kivégeztetett, a pórnép pedig az ekéhez visszahajtatott. Ezen pórlázadás volt Rákóczy György első hadjáratának kezdete, a mely ezután nem-sokára keletkezett.

1633. szeptember hó 15-én kötöttet meg II. Ferdinánd és Rákóczy György között a béke Eperjesen, melynek értelmében magát Rákóczy a bécsi-, nikolsburgi-, pozsoni és a nádorral Kassán kötött béke-szerződések megtartására kötelezte.

1642-ben Eszterházy Miklós jelentése szerint, a kassai főhadkapitánysághoz kilencz végvár tartozott, mely 1000 magyar-, 500 német gyaloggal és 1500 lovassal volt megrakva.

1643-ban Eszterházy Miklós nádor elnöklete alatt Kassán a felső-magyarországi állapotok tárgyában gyűlés tartatott. III.
Ferdinánd.

Ugyanazon évben késő őszkor I. Rákóczy György erdélyi fejedelem, országa kormányzatát fiára Györgyre bizván, ősi jószágára Sárospatakra utazott. Megérkezének alig ment hire, máris Abaújvármegye nemessége Kassán összegyűlt, és a polgársággal egyetértve, Forgách Ádám kassai főkapitányt elűzte, a megyét és várost fényes követség által Rákóczy hatalmába adá, kinek fia Sigmond, Kemény Jánossal és Kornis Sigmondal sietve utána jöven, Szerencs várát és Zemplénmegyét elfoglalta. Január hó 18-án 1644-ben Abaújvár-, Borsod- és Zemplénmegye rendivel Kassán gyűlést tartott, melyben a nemesség tömeges felkelése, az ellenséges jószágoknak a kincstár részére elkobozása, az erdélyi seregnek zsoldfizetése és élelmezése, a pártjára állott megyéknek hadállítása és szigorú hadfegyelem határoztatott el, Rákóczy hadereje ezek után 70,000 emberre szaporodott.

Gróf Eszterházy Miklós nádornak főhadiszállása junius 2-kán I. Rákóczy György erdélyi fejedelem ellen Tornyos-Némethi volt Abaújvármegyében, a honnan Majtiny Mihályt hadi követkép trombitás által kísértetve, intő levéllel küldötte a kassaiakhoz, kit Rott Orbán kassai parancsnok a népek és nemze-

tek törvénye ellenére letartóztatott és elzárattott, mire a nádor a fejedelmet, ha embereit vissza nem bocsátaná, visszatöreléssel fenyegette.

Puchaim
Kristóf.

Nemsokára az elsoroltak után gróf Puchaim Kristóf es. k. hadvezér serege Szikszó és Aszaló közt a Bársonyoson tanyázott és Ibrányit, Rákóczy hadvezérét, Ónodnál tönkre verte, mint-hogy Kemény intésének hitelt nem adott, és vele Szerencsnél parancsolatja szerint nem egyesült.

A most idézettekre még június havában Puchaim Kassát átadásra szölyította, de Kemény János Rákóczy hadvezérétől, ki Szerencset ismét elfoglalta, űzette, röktoni visszavonulásra kény-szerítettett, mindamellett Somos és Eperjes között elértette Ke-ménytől, vereséget szenvedett.

Augusztus havában Rákóczy György Kassán a felső-ma-gyarországi pártján levő megyékkel gyűlést tartott.

1645. augusztus 8-iki, 22-kei és október 20-kai békeszer-ződések határozatai nyomán, Rákóczy a svéd-francia szövetség-ből kilépett, s a többi között halála napjáig Abaújmegyét Regéc várával, szinte azon jövedelmekkel kapta meg, mint Bethlen Gábor.

1646. pedig Kassa város is átadatott Rákóczynak Wesselényi Ferencz, Török János, Kerekes András, Tachy Gáspár és Mosdosy Imre királyi biztosok, valamint Kemény János, Nyáry Bernát, Szemere Pál, Klobusiczky András és Osernelyi György abaújmegyei alispán Rákóczy biztosai előtt.

1647-ben tétetett át a megye állandó székhelye Kassára, hol a város beleegyezésével megyeház építettett.

Október hó 11-én 1648-ben I. Rákóczy György halála után, a király biztosai: Wesselényi Ferencz, Bornemisza János és Mosdosy Imre Tokajba gyülekezvén, II. Rákóczy György erdélyi fejedelem beleegyezésével: Abaújmegyét, Kassa várost és Regéc várát is a király részére átvették.

1657-ben az egri törökök egész megyén át Kassáig, sőt egész Tehányig száguldoztak, mely alkalommal a megyének sok kárt okoztak.

I. Leopold.

1661-ben Montecucolinak visszavonulása után Erdélyből, csaknem minden állomáson nehézségekkel és ellenszegüléssel kelle küzdenie, az elfogadás és takarmány kiszolgáltatása tekin-

tetésben. A kassaiak, kiknél telelni akart, előtte kapujokat bezárták, sőt mi több, Drugeth Mihály főhadkapitány ezen merénnyökért a kassaiakat meg sem pirongatta, oly nagy ellenszenv uralkodott azon időben az országban a külföldi hadnépek ellen, sarczolásaik és erőszakoskodásaik miatt.

1663. szeptember hó 13-án a felső-magyarországi megyék Kassán gyűlést tartottak, melyben a török pusztítások ellenében tekintélyes haderő kiállítása szavaztatott meg, vezérül Bakos Gábor választatott el, az összesereglési idő pedig Bodókövárrott, szeptember hó 18-ára tűzetett ki.

1665. Portia Jánosnak február hó 7-én történt halála után, Lobkowitz Venczel osztriai államminiszter, Csáky Ferencz grófot nevezte ki kassai főhadkapitánynak. de miután őt a miniszter rendeletére Stahrenbergi gróf Rüdiger Ernő akarta hivatalába igtatni, ez utóbbi mint külföldi a város kapujától elutasított.

Ugyanazon időben, miután az ország törvényei ellenére, a magyar várakba is német katonaság tétetett, Wesselényi nádor, Bocskay István zempléni főispán több előkelő főnemessel, a közigazgatás kártékony irányát a királynak előadták, mire Lobkowitz miniszter gróf Rothált küldötte Kassára, az elégületlenek ügyét kihallgatni, kinek megérkezése után: Bocskay István zempléni főispán, Farkass László alispán, Szentiványi Mihály és Báncsy Márton táblabíró, Kazinczy Péter és Bornemisza Mihály szolgabíró, 13 megye és a felső-magyarországi királyi városok nevében előtte megjelenvén, alázatosan bár, de határozottan előadák: Hogy a magyar katonaságnak leköszönése, a külföldi helyőrségek behozatala és szaporítása. az ország törvényeinek nyilvánosságos megszegése, a főhadkapitánysági méltóságoknak külföldiekre ruházása lenne az elégületlenségnek alap-indoka; végre pedig azon ünnepélyes ellenmondással búcsúztanak el, hogy Csáky Ferenczet csakis akkor fogják elismerni, ha magas méltóságába magyar biztos által fogva beigtattatni.

Az elsoroltak után Ónod várába csakugyan magyar helyőrség tétetett, de máskülönben minden Lobkowitz rendelete szerint maradt meg.

1668-dik év közép táján Csáky Ferencznek kassai főhadkapitánynak méltóságába beiktatására, Bársonyi György sze-

pesi főprépost, nagyváradí czimzetes püspök neveztetett ki királyi biztosul.

1670. február hó 22-én az elégületlenek a főhadkapitány Csáky Ferencz és gróf Rothálnak tilalmi daczára, Kassán utólszor gyültek össze, a midőn a gyűlés gróf Rothál által feloszlattatott. — Ezen gyűlés határozta el a kitörendő lázadást, s azon hadnép számát, melyet a 13 megyének aránylag állítani kellett volna; a vezéreket megválasztotta, de ugyanazon időben Grätzben Stájerországban Tättenbach stájer kormányzó komornoka-, és Tersaczbán Horváthországban Frangepány Kristóf által a lázadás elárultatott.

Ápril havában Rákóczy Ferencz, a tokaji várparancsnokot Stahrenbergi Rüdiger Ernesztet, Kolonics nevű zászlótartójával barátságos ebédre hitta meg Sárospatakra, a honnan ebéd után mint foglyokat regécz várába küldötte, s az ottani várparancsnok Bónis Ferencz felügyeletére bízta.

Zrinyi és Frangepány elfogatása hírére ipja Zrinyi Péternek felszólítására Rákóczy Ferencz, gróf Rüdigert és gróf Kolonicsot Regéczből szabad lábra helyezte, kérvén őket, engednének meg nekik, mert csak a lázadó Szepessy és Szuhay előtt kívánta őket bátorságos helyre tétetni, és vetnék magokat érette közbe a bécsi udvarnál; abbeli tanácsokat azonban, hogy magát Bécsbe személyesen jelentené, nem merte követni, hanem Munkács várába anyja védszárnyai alá menekült.

Julius hó 29-én tartotta Spork János, Lothringi herczeg Károly, Heister Gottfried és Adolf János holstein-plóni herczeggel, 9000 lovas és gyalog haderő élén, ünnepélyes bevonulását Kassára, a hol Spork felsőbb parancsra Spandkau Parisnak mint a 13 megye és felső-magyarországi városok fővezérének a parancsnokságot átaladta.

Augusztus hó 2-án Spork titkos rendelete értelmében, Kassán 2000 embert hátrahagyva, többi haderejével Eperjes ellen nyomult, mely magát szinte megadta, s a német helyőrséget befogadta.

Báró Spandkau Paris kassai főhadparancsnok május hó 12-én 1672-ben kelt nyílt rendeletében megtiltott mindennemű összejöveleteket, tanácskozásokat, megtiltotta a református papoknak, hogy a törökért imádkoztassák a népet, a tolvajok, rab-

lók ellen szigorú eljárást rendelt, végre megtiltotta, hogy a megszökött pártutó lázadókkal valaki cimboráskodjék, sőt ha ezt valakire tudnák, azonnal jelentsék be.

1672. augusztus hó 19-én vezetétek a fellázadt Petróczy István, Szuhay Mátyás, Szepessy Pál és Kende Gábor hadaikat Erdélyből Magyarország ellen Ugocsa megyébe, melynek első hírére Spandkau Paris a 13 megye alispánjait tanácskozmány végett Kassára rendelte, a hol az elégületlenek ellen a tömeges felkelés kiáltatott ki, a lázadó főnökök pedig földönfutókká nyilvánítottak. A közlázadók fejéért egyenként 2 tallér, a számkivetett Serédy Benedek, Gyulaffy László, Pataky János, Bessenyei István és Szuhay Gáspárnak megöletéséért ezer-ezer, elevenen behozatalaiért két-kétezer tallér ígértetett volt. A lázadók elleni vadászat végre a zempléniekre bízott.

Az elégületlenek szeptember hó 1-ső napján Sátoralja-Ujhelyben a pálosok zárdáját rabolták ki, azután egymástól elválva, Petróczy egyenest Kassának tartott, Szuhay Mátyás Szepessy Istvánnal Szabolcsba indult, hogy a hajdúkat az elégületlenek részére megnyerhessék, kik, midőn a nagyvárad Hasszán aga is 500 spahival a lázadókkal egyesült, halálos büntetés fenyegetése alatt, az elégületlenek zászlója alá szegődtek.

Az elsorolt események alatt Bihar-, Szathmár-, Szabolcs-, Beregh- és Zemplénvármegyéből nagy számú fegyveres nép özőnlött a lázadó táborába, mi által Kende Gábor képes volt Petróczyt a Hernád mentiben 15,000 emberrel segíteni.

Az elégületlenek hadereje, minden egység és cél nélkül Kassához 1 1/2 mértföldnyire Buzinka és Enyiczke között táborba kelt, a nélkül, hogy Spankau erejét ismerte volna, ki csak szeptember hó 13-án küldött ellenök 100 német lovast szemrevétel végett, melyet 2000 emberrel Bárczánál személyesen fedezett.

A lázadó tábor jobb szárnyán Petróczy és Szuhay a német Az enyiczkei harcz. előhadat megtámadta, s az enyiczkei várba visszakergette, mire a harczot Spandkau egész haderejével vette fel, s az üldözőket megrohanva viasszaszorította, de Petróczy s a többi kapitányok buzdító szavai a legénység bátorságát újra felélesztvén, az ütközet megújult, s mindaddig vitézül küzdett, a míg a németek elfáradva visszavonultak; ezen pillanatban érkezett Szóts

János 2000 emberrel a balszárnny felől a csatatérre, a németekkel a harczot ismét felvette és vad öldöklésbe vezette. Spandkau csak kevesed magával nagy nehezen birt az éj homályában az általános lekaszabolástól megmenekedni.

Ütközet után másod napra Kassa bizonyosan a lázadók kezére került volna, ha megoszolva nem akarják: Kassát, Eperjest, Munkácsot, Sárospatakot, Ónodot, Tokajt, Szendrőt, Putnokot, Kállót és Várdát egyszerre megtámadni, és itt beteljesedett azon közpéldabeszéd: „Ki sokat akar, keveset nyer.“ — Mindamellet Kassa távolról bekerítettett, és midőn Spandkau többszöri kitörése véresen vissza lön utasittatva, s többé félelmes nem volt, Szepessy és Szuhay vette körül, Serédy Benedek Eperjes ellen nyomult. Kende Gábor a regécezi vár alá indult, a melybe Rákóczy Ferencz zárkozot, Petróczy István a buzinkai táborban maradt, Forgách Miklós és Ispányi Ferencz végre Wesselényi Pálnál a nádor fivérének Medes várában Szathmárvármegyében, az erdélyi haderővel érkező Teleky Mihályra várt.

Október hó 3-án Diepenthal ezredes 2000 emberrel Kassára rendeltetvén, az előnyomuló magyarok elől Lőcsére visszahuzódott.

Spandkau főhadparancsnok Kassáról október hó 22-ről 1672-ben kihirdette, hogy a megyék a bujdosó és lappangó pártütőket fogdostassák, egy elfogott vagy megölt közemberért 2, az altiszt fejeért 10, s a főtiszt fejeért, a fennebb leirt tanácskozmány következtében 1000 tallért igérvén, mely összeg megkészszeresztetik, ha a főbbeket élve fogják el, ez utóbbiakhoz soroztattak: Petróczy István, Szuhay Mátyás, Kende Gábor, Szepessy Pál, Serédy Benedek, Gyulaffy László, Pataky János, Bessenyei István, Szuhay Gáspár sat.

A györkei
harcz.

Október hó 23—24-én, miután neudingi Cob Farkas-Frigyes 6000 emberrel, Diepenthal 2000-rel és Eszterházy Pál 1000 horváttal Eperjest bekerítette, az elégületlen sereg Szuhay Mátyás meggondolatlan tanácsára Királynéphez huzódott, a hol az idáig Kassát bekerítve tartó Szuhay seregével egyesült.

Az elsoroltak alatt Cob Eperjesnél megvert seregét Somosnál összeszedve, Spandkau vezérlete alatt a kassai helyőrség nagy részével és néhány löveggel egyesülvén, november hó 25-én Királynép ellen nyomult.

Az elégületlenek a történetek közben Királynéptől visszahúzódva Györkénél tábornokot üldöztek, a hol Cobtól felkerestetvén, megérkeztét és kihívását három ágyú-lövés jelentette, ugyanannyi az elégületleneknek ahoz való készségüket, mindannak daczára mindkét haderő október hó 26-án s az arra következő éjszaka fegyver alatt tétlen állott, mely késedelmezés következtében Barkóczy István Cob kapitánya időt nyert, az elégületlenek főhaderejét a hajdúkat, titkos üzengetései által megnyerhetni, minek folytán őket Cob, Barkóczy közbenjárására a megkegyelmezés és jutalmazás felől oklevelileg biztosította, minél fogva október hó 27-én a csata kezdetén, a hajdúk, zászlóikat és fegyvereiket rendenként eldobva, a németekhez átszaladtak, az „árulás“ kiabálásra az elégületlenek hadereje megfutamlott, csak a zempléni had és körülbelől 1000 gyalog nem értesülvén a sereg megfutamlásáról, küzdött vitézileg, s az utolsó emberig hős halált halt. Az elégületlenek futamló lovasságát Eszterházy Pál és Barkóczy István nyolcz mértföldnyire üldözte, a csekély számú elfogottakat pedig Cob nyársra húzatta.

1673. A király gróf Cob és Eszterházy Pált (ki később nádorrá lön), nagy haddal rendelte Magyarországra a kuruczok ellen, de ezek serények és gyorsak levén, mihelyt a német had közelített, azonnal tovább álltak előtte, ekép hordozták a német hadat alá s fel az országban, harczot nem akarván sehol fogadni, hanem farkas módra a németnek takarmányozóit elfogdosták, ezen az úton a két ellenséges had mindenfelé pusztította Magyarországot.

Látván az udvar a dolgot, elvégezte, hogy egy helyet erődítenének meg, hol mindenkor hatalmas erő állna készen, s mind a körülvaló vidéket oltalmazná a kurucz had elől, s azt minden úton módon igyekeznék szétszórni és megsemmisíteni. — Mindenekfelett Kassa város itéltetvén alkalmas helynek, a melyet is hatalmasan megerősítvén, Eperjes-, Bártfa- és Szebenből minden hadi szert oda hordván, az eperjesi bástyákat a város köfaláig lerontván, Nagy-Bánya városnak bástyáit is a földdel egyenlővé tevék.

1673-ban a nádorság eltörültetvén, Ampringer Gáspár, a német-rend nagymestere február havában teljhatalmu kormányzóvá neveztetett ki, Spandkau, Cob, Caraffa és Strassaldo tábor-

nokok az elégteleneket üldözőbe vették és a népet kinozták és sanyargatták.

Ápril hó 26-ról kelt rendeletében gróf Volkra a szepesi kamara igazgatója, Kassára 5012 $\frac{3}{4}$ köből gabonát rendelt szállíttatni; ehhez járultak Hevesvármegye 539 $\frac{1}{4}$, Gömör- 834 $\frac{3}{4}$, Szepes- 1000, Kassa város 150, Lőcse 450, Bártfa 525, Késmárk 225, Eperjes 490 és Sárosvármegye 500 köböllel.

Cob Farkas-Frigyes gróf, Kassáról junius hó 16-ról 1673-ban kelt nyílt rendeletével óvja a közönséget, nehogy a Tököly-féle lázadáshoz csatlakozzék, vagy annak javára bármit tegyen. — Fenyegeti a többi közt mind azokat, kik a helységbe érkező pártütőket, latrokat ki nem verik, hogy „ny á r s a n s z á r a d n a k m e g” stb.

Kassáról december hó 2-ről 1673. kelt rendeletével tudatja a cs. kir. kincstári igazgatóság, névszerint Volkra O. F. T. gróf, Cunvaldi Coccologia Gáspár, Holló Sigmond de Krompak és Horthyáni András, hogy Apafy Mihály erdélyi fejedelem kérelmére felső helyről megengedett, miszerint az ő arczával és czimerével a körmöczbányai pénzverdében rézpénz készíttessék; ezen pénz 3 polturás vagyis 9 pénzes értékű és minden közpénztárban elfogadandó.

Spandkau kassai főhadparancsnok Kassáról május hó 20-án 1674-ben kelt okmányában felhatalmazta a megyéket, hogy a reformátusokat, kik a felkeltekhez (a levél tartalma szerint a latrokhöz, rablókhoz, pártütőkhez) szítnak, üldözzék és fogdossák, s minthogy azok a római catholikusokat s a király hiveit bántalmazzák, azokat bármiféle büntetéssel illethetik.

A kassai kamarai igazgatóság július hó 19-ről 1675. kelt rendeletével közölte, hogy Rozsnyó várost a brandenburgi választó bevette.

A Kassán meghalt Spandkau helyébe, Bécsből július hó 27-ről 1675. kelt rendeletnél fogva villai báró, gróf Strassaldo Károly neveztetett ki ideiglenes kassai főhadparancsnokul.

Január hó 4-én 1677-ben gróf Strassaldo helyébe Cob Farkas-Frigyes kassai főhadparancsnoknak neveztetett ki.

Július hó 22-dikén a kuruczok Kassa falai alatt állván, Schmidt tábornok a kassai helyőrség derekabb részével rájuk rohant- és miután azok első rendeit földre terítette, rögtön a vá-

rosba visszasietett. — Az elsoroltak után emberei közül nyolczat abbeli tanácsával küldött a kurucz táborba, hogy a rettenetes Neudinger Cob eljövetele előtt adnák meg magokat a király kegyelmének. — Küldöttjei vendégszeretettel fogadtattak és jól megvendégeltettek, de a vendégség végefelé a bátor csufolódások vagy a bor hatása czivakodást szült, melynek következtében mindnyájan lekaszaoltattak.

Október hó elején az egyesült kurucz, lengyel, erdélyi és tatár sereg a Szamos jobb partján Megyes és Szathmár-Némethi közt csatakészzen állott. Ezen haderőtől két lengyel színlelt szökevény, szándékosan küldetett Kassára, és Schmidt tábornoknak azt jelentette, hogy a lengyelek készen lennének illő jutalom mellett, a csata hevében a királyi lobogó alá átmenni. Schmidt a mit óhajtott, el is hitte; egy hírnököt küldött kecsegtető ígéretekkel előre, maga pedig 4000 emberrel utána sietett; — hírnökét felismerve elfogták, és kényszerítették a tábornok tervét, erejét és serege állapotának mibenlétét elárulni, mely áruulás folytán: Boham éjjel haderejével Ugocsamegyébe Nyaláb vára elé indult, — Schmidt pedig Szathmár-Némethi előtt ellenségre nem találva, Boham elvonulását futásnak tartá, nyomában fáradt haderejével Nyaláb várához érkezett, hol csekély csatarendben álló erdélyi és tatár hadcsoporthoz talált, melynek bátran neki ment és csekély ellenállás után visszanyomta és üldözőbe vette, mely közben az eszélyesen lesbe állított főhaderőtől borzasztóan fogadtatott, élén a gyalogságtól, hátulról pedig a lovasságtól bekerítettén: Herberstein szathmári várnagy, Colatto ezredes több főtisztal, és körülbelöl 1500 közvitéz terített le a csatamezőre, Schmidt alól lova kilövetvén, gyalog futásban keresé menekülését, melyben még a lengyelek és tatárok által 500 embert vesztett. — A babérkoszorú mint csatarendezőt, Bohamot illette, a harcz rohamát azonban Forwal és Wesselényi vezette.

A visszavonulásban Barkóczy vezérlé az előhadat, Schmidt a főerőt, Pojger ezredes a hátvédet, mely utóbbi tokajnál a kuruczoktól elértvén, hősies ellenállása daczára csaknem egészen megsemmisítettett, Pojger elfogatott és Erdélybe hurczoltatott fogságba.

Neudinger Cob október hó 7-én vonult be Kassára néhány ezernyi haderővel.

Alighogy visszaérkezett Neudinger Cob Kassára, Felső-Magyarország minden helységeiben azonnal véres kardot, nyársat és kereket hordoztatott, jeléül annak: miszerint az illetén halálnemekkel fogna mindenkit kivégeztetni, legyen az mágnás, nemes, polgár vagy parasztember, ki az ördögi, kuruczok-, párt-ütők-, tolvajok-, rablók- vagy gyujtogatókkal alattomban vagy nyilvánosan, személyesen vagy mások által valamiféle üzletbe vagy czimboráskodásba fogna bocsátkozni. Ebbeli körrendeletére a magyarok Cobnak erélyesen és röviden azt válaszolták: ha te Cob Farkas-Frigyes a tolvajoknak bitófát, a rablóknak nyársat vélsz ígérhetni, akkor akép készülj, hogy magad mihamarább bitófára vagy nyársra ne kerülj, az előtted elmenők elrémítése és példája végett.

Kassára érkezte után Cob a város kapuit bezáratta, a polgárokat lefegyvereztette, Madarász és Pelsőcz nevű kamarai hivatalnokokat tömlőcbe záratta, hat elfogott nemes embert kivégeztetett, egyikét a városon végig lovak által vonszoltatta meg, bőréből szíjat vágatott, s a sokáig kinzottat elevenen megsüttette; a másikat jobb keze elvágatása után hasonlóan ölette meg; a többi négyet végre elevenen nyársba vonatta.

A legvérlázítóbb volt azonban a megyékhez kiadott abbeli parancsa: hogy a fenebbi büntetések súlya alatt tartozandnak minden elfogott kuruczczal bánni.

A kuruczok igen természetes, hogy visszatöréssel éltek azon esetben, ha németet fogtak el, sőt maga a budai vezír is, minden magyarországi alattvalóinak azt a parancsolatot adta ki, hogy a németet sehol el ne fogják, hanem rögtön verjék agyon, vagy húzzák nyársba.

Értesülvén végre a király a felső-magyarországi borzasztó eseményekről, december hó 10-én Neudinger Cob helyébe gróf Würben Istvánt nevezé ki kassai főhadparancsnokul.

Tököly Imre.

1678. elein gróf Tököly Imre választatván az elégtelennek főnökévé, Huszt-, Terebes-, Sátoralja-Ujhely-, Tarczai-, Zombor- és Szerencsnek bevétele után, Abaujvármegyében Bodókeőt, Gönczöt, Mislyét, Széplakot és Enyiczket foglalta el, mely általa lengyel és tatár helyőrséggel megrakott helyekből Kassát szüntelen nyugtalanítá a nélkül, hogy helyőrsége kitorést mert volna eszközölni. Az elsoroltak alatt gróf Würben Eper-

jesnél erődített táborban állott, és tekintélyesebb hadsegítség reményében, Kassa vidékének kiprédálását és elpusztítását minden legkisebb tevékenység nélkül engedni volt kénytelen.

1678. Augusztus havában, miután Leslie, Würben, Dünevald sat. császári hadvezérek Kassára bevonultak és hadnépeiket a közeli vidékre szétosztották, Tököly a bányavárosok hatalmába kerítése végett haderejét Zemplén- és Abaújvár-megyéből összevonta és két részre osztotta: egyik felét Teleky parancsnoksága alatt Sáros-, Szepes-, Árva- és Liptó-vármegyébe rendelé, a Tököly-féle ős jószágok visszafoglalása végett; a másikat pedig Torna-, Borsod-, Hont-, Bars- és Zólyomvár-megyén keresztül személyesen a bányavárosok ellen vezérelte.

Octóberhó 1-jén fogatott el Göncz-Ruszkánál Tökölynek egyik legtevékenyebb, legbuzgóbb portyázó kapitánya Jósa István egrí kanonok s tályai plébánus, és a kassai tömlöczbe hurczoltatott. Jósa István.

1679. Januárhó 20-kán Jósa István a kassai tömlöczből megszökött, és miután még kurucz-bandájával: Szepes-, Sáros-, Ung-, Abaújvár-megyében és Kassa környékén négy hónapig prédált, rabolt és gyujtogatott volna, eddigi életmódját megbánva, a kassai főhadparancsnokkali rövid alkudozása után, a király pártjára állott és bandájával octóberhó 21-én Tarczalnál a kuruczok ellen harczolt, de Tökölynek Felcz nevű kapitánya által elfogatva, lenyakaztatott.

Abaújvár-megye monographiájához használt kútfők:

Carl von Szepesházy und J. C. von Thiele. Merkwürdigkeiten des Königreiches Ungarn.

Lotichius.

Spangár András Magyar krónika.

Kázy.

Gr. Eszterházy Miklós nádor munkái.

Joannes Korneli.

Bethlen Joan.

Petr. Zrinyi Libell. Supplex.

Szirmay Notit. Comit. Ugocsiens.

Cserey Mihály Hist.

Lehoczky Tivadar okmány-gyűjteménye.

Wagner Hist. Leopold.

Magyar-török chronika.

Parschitz Tabella Hungariae et Hist. Comitatum Hung.

Histoire d' Emeric comte de Tekeli.

Alexander Károly.

1679-ben Abaújvár-megyében, valamint az egész országban, a döghalál uralkodott.

Miután Tököly Leopold királylyal februárhó 22-ig fegyverszünetre lépett, s a békére is — Szelepcsényi esztergomi érseknek közbenjárására — bizonyos feltételek alatt késznek nyilatkozott, a királyi hadvezérek parancsot kaptak a bányavárosoknak kellő hadakkal megrakása után hadaikat a kassai-, tokaji és nagy-kállói vidékre elhelyezni.

A békeszerződésnek a király és Tököly közti megszakadása után, minthogy a fegyverszünet ideje is letelt, Tököly haderejének egyik kurucz csapata, februárhó 28-án Kassa külvárosait rabolta ki.

Ugyanazon időben Leslie cs. k. tábornok a kuruczoktól megszállva tartott Szaláncz várát ostrommal vette be.

Az elsoroltak után Leslie hadereje Torna vára helyőrségének többszöri kitörései által sokat szenvedett, mely alkalommal a bádeni örgróf legiója lekaszaoltatott és visszavonulásra kényszerítettetett.

Leslie a mondottak után erősült haderejével Szikszó alá nyomult, de Tököly serege által tönkre veretve, megfutamlása közben is 500 embert veszített, kik közt gróf Tennewald, Harrach és Gersdorf voltak.

1682. július hó 26-án Tököly Imre Kassa külvárosának éjjeli égése mellett, Kassa fellegrátát ostrommal vette be, az-

Schmal Lineament. ad hist. Ecclesiast. Hung.

Histoire des Revolutions.

Franc. Wagner Hist. Josephi.

Josephi II. Rescript. de 25. Decemb. 1786.

Balásházy János. Az 1831-ik esztend. Felső-Magyarországi zendüléseknek történeti leírása.

Az újvárosi görög katolikus plebánia jegyzőkönyve. (Tisztelendő Andrejczó János újvárosi görög katolikus plebánus urnak szives közlése folytán).

Fürst zu Windisch-Grätz. Der Winter-Feldzug in Ungarn.

Edényi Lipótnak elbeszélése.

Abaújvár-megyei levéltár.

Saját emlékirataim.

Szingnarovics Ágoston prémontrei kanonok ur volt szives a latin szövegű két 1821-ki két okmányt magyarra fordítani; fogadja hazaíjas köszönetemet.

A szerző.

után Magyarország minden megyéjéhez tömeges felkelési felhívást intézett; ugyan az nap érkezett császári részről Kassára báró Saponara és Zrinyi Boldizsár, az aratás és szüret végett Tököllynek fegyverszünetet ajánlandó.

Tökölly fegyverszünetet már ekkor nem köthetett, miután a budai vezir 40,000 emberrel már Kassa felé közelgetett, de szívesen adott mindenfelé védőröket az aratás és szüretnek megtarthatása végett, a mi abból is kitetszik, hogy Lőcse és Késmárk számára július hó 30-án a követekkel egyetemben 30 lovas embert küldött.

Augusztus hó 12-én Ibrahim pasa Kassánál Tököllyvel egyesült, a város addig folytonosan lövetve, többé tartható nem volt, minélfogva 15-én Tököllynek átadatott.

A német helyőrség lefegyvereztetve, a jezsuitákkal együtt Aczél János ezredes fedezete és biztos őrizete alatt vitetett el; Sennyey István, Orosz Pál, Dobay Gábor és Pusztay Sigmond védte a lakosokat és a szent-Ferencz-beli szerzeteseket a hajdúk és a törökök rablása és kihágásai ellen.

Az elsoroltak után Kassán Faigel Péter hagyatván erős helyőrséggel hátra, miután magát Eperjes is megadta, Tökölly a törökökkel egyesült haderejével Füged vára alá nyomult.

Szeptember 10-én adta fel magát Tököllynek Fülek vára, melynek várnagya Koháry István, miután a királyhoz állandóan hű maradt, a hadi törvényszék ítélete nyomán, a regéczi, munkácsi és ungvári tömlőczben szenvedett.

1683. január hó 11-én Tökölly Kassán, a felsőmagyarországi 13 megyével, saját elnöklete alatt, az erdélyi és török követek jelenlétében, országgyűlést tartott, mely alkalommal Tökölly Mohamed szultánnak kegyes uralkodását feldicsérvén, az országgyűlés a török főuralmat elismerte, tömeges fegyveres felkelést rendelt, s az adót kivetette.

Junius havában Kara Mustapha török fővezir 200,000 emberrel támadta meg Magyarországot, mely alkalommal Tökölly a török rendelkezésére 15,000 emberrel állott Kassánál táborban.

November hó 26-án Sobieski János lengyel király hazafelé vonulásában, haderejével Sepsiben nyugnapot tartott, a hol Tokaj-, Tarczai-, Tállya- és Bénye követei 1000 hordó tokaji bort igértek a királynak, ha a Hegyalja vidékét a lengyel sereg át-

Sobieski
János.

vonulásától meg fogná kimélni. Sobieski nemcsak hogy kérésbe egyezett, de eltiltá a bor követelését vagy elvevését is.

1684. elején Tököly a fogságba került királyi párthiveket, mint: Drugeth Sigmond zempléni főispánt, a híres ivadék vég-sarját, Barkóczy Ferenczet és Lászlót, Sennyey Andrást és Mácsay Istvánt Kassán lenyakasztatta, Melczer Jánost pedig felakasztatta.

Tököly Imre, Kassáról 1684-ben április hó 3-tól kelt levelében fegyverre szólította a megyéket, minthogy a megkísértett kibékülés eredménytelen volt.

1685. szeptember hó 11-én. A Feldmeyer nevű polgármestertől július hó 19-étől hősileg oltalmazott Eperjes, magát Schultz Bálint cs. kir. hadvezérnek feladta. Feldmeyer a védelmezők nagy részével az ajánlott királyi kegyelmet elfogadta, a legmakacsabbak Kassára bocsáttattak, a hol Tököly szolgálatába léptek.

Caprara Aeneás a magyarországi cs. hadak főparancsnoka, Kassáról october 13-ról 1685-ben kelt rendeletében kihirdette, hogy a naponkint mindinkább terjedő marhalopások megakadályozása céljából, a kellően nem igazolt marhát, pénze és marhája elvesztése terhe alatt, senki se vegye meg.

1685. october 13-án. Caprara Aeneás cs. kir. hadvezér a Tököly részén levő Kassát bekerítette. Tökölynek october hó 22-én a nagyváradí pasa által történt elfogatása után, hadvezére Petneházy hétezernyi haderejét, Tökölynek saját beleegyezésével, Caprara táborába Kassa alá vezette, a hol a királynak meghódolt, hogy pedig hűségét annálinkább bebizonyítsa, Caprara engedelmevel azonnal a városba ment, a hol a helyőrségnek és polgárságnak elbeszélvén a mi történt Tökölyvel, a szövetségeseeknek is szorult állapotát szemök elébe tüntetvén, hogy egyedül az önkénytes hódolat által gondolja őket megmentendőknek, s ennek folytán Kassa october hó 25-dikén a cs. kir. haderőnek felnyitván kapuját, Caprara belé vonulva fogadta a polgárság hódolatát, hős helyőrsége a királyi lobogó alá állott, a fogságból pedig számos német és magyar ur Koháry Jánossal egyetemben megszabadult.

October 25-én Regécz vára hódolt meg a királynak.

Gróf Csáky István értesíté Kassáról 1686-ban január hó 24-ről kelt átiratában Ugocsa megyét, hogy a kassai parancsnok kész vizsgáló biztosokat kiküldeni, a katonák által okozott

kihágások megvizsgálása végett, csak jelentse be a megye az eseteket. Csudálkozik különben azon, hogy ezt ekkorig nem tette, talán fél, hogy 6 forint napidíjt kellene fizetnie a biztosnak, holott napidíj nélkül fognak azok kiküldetni.

1687. elején. Eperjes polgársága barát- és ellenségtől több ízben kisarczoltatva, gimnáziumában nem vala képes többé a tanítókat fizetni, mi végett a vagyonosabb városokhoz, mint: Pozson-, Sopron-, Nagy-Szombat-, Zólyom-, Besztercze-Bánya-, Lőcse-, Kassa- és Debreczenhez segélyért folyamodott, ebbeli leveleit pedig Palásty Gábor, Tökölynek volt pártvezére által kézbesítettetvén; mely körülményt Caraffa Antal es. kir. hadvezérnek tábori ringyója Ujhelyi Erzsébet, ki közönségesen Tábori Erzsóknak neveztetett, a hadvezérnek saját bizgatására, alattomban terjedő összeesküvés szerencsésen kitudott nyomát jelentvén fel, rá esküdött, hogy Palásty tetemes pénzösszeget és nagyszámú leveleket vitt a munkácsi várba, a melyek onnan Tökölynek küldetnek által.

Caraffa Antal.

Tábori Erzsók ezen feladására Caraffa a királyhoz a felsőmagyarországi nemesség és polgárság nagy része ellen panaszt intézett, a veszélyt rettentőnek nyilvánította, örködésével dicsekedett, és maga mihez tartására nézve felhatalmazást és rendeletet kért.

A király, ki szolgálban is feltételezte azon igazságszeretetet, melylyel maga birt, hitelt adva hadvezére jelentésének, a nyomozatot a magyar törvények értelmében Caraffára bízta; de ezen szörnyeteg, kinek az alantabb előadandó tényeire semmiféle utasítása nem volt, csak gyilkolási vad szenvedélye, s a magyarok elleni dühös boszúja szerint működött. Debreczen- és Eperjesen oly önző, hitvány személyekből alkotott vérbíróságot, kik önkényét tekintették jognak.

Az eperjesi vérbíróság Caraffa elnöklete alatt: Federigo és Giuliani olasz szatócsokból, a danzigi Draheim és a sváb Burghardból állott.

A szomszéd megyéket kémekkel és poroszlókkal árasztotta el, hogy a vagyonos és szabadelvű, ennél fogva gyanús földbirtokosokat befogathassa.

A nyakazás-, keréketörés-, nyársbavonatas- és négyfelévágatásra harminc sintért fogadott zsoldjába, s az általak újabb kinzó szerszámok feltalálását 600 forinttal jutalmazta.

Az elsoroltak alatt az eperjesi tömlőczők telve lettek ártatlan érdemes nemesekkel és polgárokkal. Február hó 20-án ablaka előtt ütteté fel a vérpadot, Tábori Erzsók volt az egyedüli vádló és tanu is egy személyben.

A zempléni nemesség, hogy a megyéből befogottakat a haláltól, s a honnmaradtakat több hatalmaskodástól megmentse, Benkovics Ágoston nagyváradi püspök és Klobusiczky Ferencz alispán által 400 darab arany- és 24 hordó legjobb tokaji aszúszőlőborral vesztegette meg Caraffát; de az abaúj-vári és szathmári nem akart és nem mert hinni a vesztegethetés lehetőségébe.

Caraffa nem mervén a kassai főhadkapitányt Csáky Istvánt és Károlyi Lászlót elfogatni, ennél fogva Berthóthy Ferencz és Kende Márton urakat kínzó padra vonatva, kényszeríteni akarta őket, hogy felségsértéssel és pártütéssel vádolják Csákyt és Károlyit, de a két becsületes ember a legnagyobb és legvérlázítóbb kínzás közt sem vallhatott azon ártatlan érdemdús egyénekre.

Martius hó 15-én, 22-én, május hó 9-én a kivégeztetések borzasztó, hajmeresztő kínzásokkal folytatattak.

Turóczy Feja
Dávid.

A kassai bíró Turóczy Feja Dávid, a kínzások különféle nevei alatt megőrült s a tömlőczben meghalt; teste mégis négy felé vágatva bitófára vonatott.

Lányi Sámuel.

Lányi Sámuel kassai mészáros mester minden kikérdezés vagy vallatás nélkül lenyakaztatott.

Eme borzasztó események következtében Felső-Magyarország követsége, gróf Beresényi Miklós és báró Barkóczy László, a királyi trón elébe járult. Király ő felsége Kassára rögtön vizsgáló bizottmányt rendelt, a mely még a kivégezetteknek özvegyeit is vigasztalta, de Caraffának csak az eperjesi vérbíróság eltörlését parancsolta meg, haderejét Vallis tábornoknak kelle átadnia, s mint Felső-Magyarország valamennyi várainak felügyelője Eperjesen hagyatott meg sat.

1689. augusztus hó 6-án gróf Aspermont Ferdinánd-Gobert több rendű salvaquardiákat adott ki.

Ugoesa megyének Kassára és Munkácsra 2000 köbőf életet kelle szállítania, mely rendelet ellen óvást tett a nevezett megye december hó 10-én, 1696.

Nigrelli Octav.

1697. július havában. Nigrelli Octav kassai várkapitány a Tokay Ferencz, Szalontay György és Kabay Márton vezérlete

alatti zemplénmegyei pártütőket Harangodnál megverte, a hol a csataterén 1000 ember maradván, a többi megszaladt és elszéledt.

A gyülevész had, szétporlása után, mindenfelé csatangolni és féktelenkedni kezdett, melynek meggátlására Abaúj- és Zemplén-vármegye öszvetett erővel nemességét először részenként, azután tömegesen felültette, hogy az utonállást, rablást, gyilkolást üző fegyveres népet a szalánczi-, füzéri- és zöldvári erdőkből kiirthassa; a szalánczi hegyek alatt a dolog harcra kerülván, a gyülevész had a megye nemes felkelt seregét megverte, mely alkalommal Semsey László ezredes és Kormos István hős halált halt; végre azonban sikerült herceg Vaudemont tábornoknak, Károlyi Sándor szathmári főispán, Nigrelli Octáv kassai- és Buttler egri kapitányok, valamint az abaújtári és zempléni felkelt nemes had segedelmével ezen bajokat végkép elfojtani.

Semsey
László.

1698. Kis időre a tokaji lázadásának elnyomatása után Rákóczy Ferencz, ki hogy magáról a gyanút elhárítsa, a zavargások közben Bécsbe futott; Bécsből jószágaira visszatérte közben Kassán Nigrelli várkapitánytól hallván, miként Vaudemont táborában elfogatására és vagyonának elkobzására minden előkészületek meg lennének téve, azonnal vissza utazott Bécsbe, és a királytól, ki ellene semmiféle gyanúval nem élt, azt a vigasztalást nyerte, hogy jószágaira minden veszély nélkül elúthazhatik. Mely királyi kijelentésre a Hessen-Rheinfels Károly örgróf leányával, nejével Amáliával, Sáros várába utazott és ott tartózkodott, míg 1701-ben a Longueval nevű hadnagy által, a francia királyhoz irt levele Bécsben fölfedeztetvén, elfogatott és Bécs-Ujhelybe vitetve elzáratott, a honnan a neje által megvesztegetett Lehmann százados segítsége által megszökött.

Rákóczy
Ferencz.

1701. ápril hó 18-án ugyan azon napon, midőn Rákóczy Ferencz elfogatott, fogattak el Kassán Vajai Vay Ádám, László és Mihály, kik szinte Bécs-Ujhelybe vitettek, de Rákóczy megszökése után szabad lábra állítottak.

Ugyanazon évben Ugocsa-, Szathmár-, Szabolcs-, Ungh-, Zemplén-, Bács-, Nógrád- és Turóc-vármegye már csaknem egészen Rákóczy kezében volt, avagy neve alatt portyázók által elpusztított, hadai által pedig: Tokaj, Kassa, Eger s a bányavárosok fenyegettettek, september 19-én jelenté csak az

udvari hadi tanács a magyaroknak, a bajor választó fejedelem által épen megvert gróf Schlick Leopoldnak 2000 német sereg-geli rendeltetését, mely alkalommal Rákóczy ellen Pozson-megye nemessége fegyverbe szólíttatott.

1703. szeptember hó 18-án Nigrelli halála után Károlyi Sándor néhány hétig Kassán mulatott, a midőn miután Bécsben Ugocsa-, Bereg-, Szathmár-megye részére az adó csökkentését kieszközölni nem bírta, october hó 14-én Rákóczy pártjára állott, és általa a jászok vezérévé neveztetett ki.

1704. május hó 17-ről kelt levelében Szepesi János, Matolesy György Abaúj vármegye alispánját Rákóczynak duna-ordasi táborából következőkről értesíté:

„Mi valóban csak meg lakjuk az Duna melyeket az el mult napokban több hadakkal Ns Abaujvarmegye az Duna tulso part-jara szallot, mi innen vagyunk Urunkkal Forgacs Uram ö Nagysága Papa fele nyomult 16 ezer emberrel ottan Eszterhaz Antal Uram is Curucza let es együt Forgacs Urammal ö Ngaval ballag Becs fele.

„Minekutanna az Csallókozt az Nemeth csalardsaggal elfoglalta volna az Vag vizeig nagy pusztitasokat tet Meltosagos Generalis Bercsenyi Uram ö Nga azon volna, hogy az sikra ki verhetne, melyre nezve altal nyomult az hadakkal az Vagon, Isten tudom mostis confundalya gonosz szandekaban.

„Meltosagos Calocsai Ersek ötöd napja ide érkezet az be-kesseg tractajara, most mindent igir es offeralya magat mindenre, mi leszen belőle az jo Isten tugya, vezerelje Isten ő Nagysagokat minden jora.

„Az Cassai Blokada mint viseli magat ne sajnalyon kgmd tudositani.“

1704. junius 24-én a Duna Álos nevű praediumi táborból Szepesi János Matolesy György abaújvár-megyei alispánnak a következőkről ir: „Az itt való . . . miben legyenek — most ket helyen a Raczokbol — Kecskemetnél es Körösnel — 1000 Racznal többet lecsapkodtak a mieink; Hajszternek az Baga-zsaiat elnyerték es vagy 600 Draganyosokat levágták maga Hajszter Táborával egy szögbe vonta magát, körül vették minden felől, talán az Ur Isten a többit is kezünkbe adgya. Már a Francia a Bavarussal megedgyezett, es amaz nagy Passussát

a Németnek, melyet 40,000 emberrel és 100 Agyúkkal őriztetett elnyerte már mindgyart jöhet Bécsnek.“

Szepesi János, a halasi puztán Szűcs nevű praediumi táborból 1704. június 30-ról kelt levelében Matolcsy György Abaújvár-megye alispánját sógorát következőkről értesíté: „Felső-Szendről 23 praesentis írot kglmdk levelet 30 ejusdem nagy kötelességgel elvettem, gollehet immar az előt egy oraval ereltem volt a Cassai Bloquada szerencsetlenséget de Circumstantialiter kgdnk levelebül, és annak alkalmatosságával ertettem G: Orosz Pal úr ő kglme levelebül valamikor meg hallottam, hogy Cassarul es Eperjesről az Nemeth ugy bocsatya ki az embereket megmondottam hogy probalni akar, ez volt a Szakmari Nemethnek is praxisa, de ez meg semmi volna, csak tovább ne menne az dolog, rom ellen is Monaki ur es Nadaskai ur Conjungalva magat Generalis urammal resistalhatnak; az eloszlot katonakat penig kglmed falunkint persequaltassa, ha az bú quartelyt elvettek szolgáljanak es vagdalkozzanak, G: Orosz Pal uram Urunk ő Nagysaga előtt szép recommendatiot tet az Nemes Varmegye keszsegerül leveleben, tovább is ily közönseges szolgálatyaban a hazanak hasonlot cselekegyek az N. Varmegye melyetis mostan kglmed moderálhat, az Cassai Bloquada irant klmes Urunk ő Ngha kegyelmesen disponalt, melyet is ez alkalmatossággal megkültem, az mi az Szendrő alat maradni nem akaro Nemesseg es Polyi Inhabilisek dolgat illeti az ki haza szökik az Edictum szerint kglmed akasztassa ebben nem lehet kedvezés ha szabadsággal és Nemesi praerogativával akarnak elni szenvednyenek most az gdeje, Istennek hala itten, mindenfele boldogul edes hazánk es kegyelmes Urunk ő Nagysaga fegyvere, az franczia Bavarussal együt nyomuldogal Becs fele, Hajszter Confusioval vissza ment az infanteriával Becsben, az Equitatusnak egy reszet penig Sopronyban hadta, az mienk Melitosagos Generalis Forgacs Uramnak ő Nagysagával mindenüt Subsequalva, Generalis Bercsenyi Uram ő Nagysaga penig ez minapi szerencses triumphusa után beküldven ujabbán Austriába az Nemeth ot vigyazo taborkajat fel verelte es dissipaltatta, az derek Corpussal maga ő Nga Poson tajjan vagyon vigyazva az ellenség operatiojara, az elmúlt napokban az Karcsaynak Körös-nél es az Dunantul Simontornyanál nagy veszedelmek volt, tegnapi napon penig Kglmes Urunk ő Nagysaga Solthul megin-

dulva sok szép hadakkal, megyen az Bacskasagra az Tisza Duna között levő Karcsay elpusztittasára és annakutánna Szeged városára elrontására, hogy ennek a földnek elő Nga Securitást szerezzen és annakutánna az haza boldogulását és megmaradását Concernalo dolgait kövesse, az Bagazsia az gyalogsagnak egy részével és derek munitióval az Solthi táborban az Duna parton maradjon“ stc.

1704. július 8-án. A király és Rákóczy Ferencz erdélyi fejedelem között Gyöngyösön kezdeményezett békeszerződést az utóbbi mind odáig huzta-vonta, a míg Forgács Simon hadvezére a Montecuccoli által oltalmazott Kassát october hó 20-án átadás által bevette. Az elbeszéltek alatt történt a német birodalomban a császári hadseregek által a hochstädti- és schellenbergi ütközet megnyerése, mire a béke alkudozási királyi biztos Seilern, a többi között Kassa és Eperjesnek visszaadását is követelte; erre a fegyverszünet megszakadt, és Rákóczy november havában rögtön Érsek-Ujvár ellen indítá seregeit.

I. József.

1705. december hó 26-ról Eperjesről kelt hivatalos levelében Forgách Simon közhirrre tétel végett Abaújvár-megyéhez következő felhívást intézett:

Gróf
Forgách
Simon.

„Én Ghimesi Gróf Forgách Simon Méltóságos Erdély Fejedeleme Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz kglmes Ura elő Ngha, Mezej Gralis Marsalchia, s Regularis Lovas Regimentjeinek Collonellusa, és N: Borsod Vármegyének fő Ispannia, Adom tudtára mind Városon s falun Lakosi Tiszt és közkatonáknak, és Hajdukk, hogy most lévén kglmes Urunknak elő Nghanak, és az N: Országának nagy szüksége arra, hogy minden ezrek csoportossan Legyenek, azért ezen Patens Levelemnek kglmes Urunk elő Ngha Parancsolatjából intem, és keményen hagiom, hogy késedelem nélkül, se orát se Napot nem mulatván kiki az maga Ezeréhez és Zaszlya alá mennjen, mert valaki hazánál fog találatni, vagy is ha kinek Lappongása ki fogh nyilatkozni, ha megkapattatik életét veszti él, ha penigh ferre áll, tehát felesége s gyermekij Arestomban vitettednek, és mindene prédára hasznaltatik, kire nézve bizonyos Regularis Hadak Commendéroztattak, az kik Parancsolatomat véghez is vigyék. Az mely város s falusi Bírák penigh az ollyatén katonát s Hajdút Pregallják és helységekben szenjvedik, vagy ki nem jelentik, ha szintin magak személyekben semmit sem tudnanak is fellélok, de úgy mint az

helysegnek Fejy halállal büntetnek meg Epperies 26 Xbris 1705. Forgach-Simon s. k. (p. h.).“

1706. augusztus havában, a király és Rákóczy Ferencz közt a fegyverszünet megszakadt, és Rabutin cs. hadvezér Erdélyből Kassa visszafoglalására rendeltetett, Rákóczy ellenben Érsek-Ujvár bevétele után Kassa fölmentésére sietett. Rabutin.

Rabutinnak Erdélyből Kassa elleni marsa roppant nehézségekkel volt összekötve, a mlyeket elejbe Bercsényi és Károlyi gördített, u. m. Rabutin maga előtt a vidéket mindenütt elpusztítva találta, a lakosok falvaikat marháikkal odahagyták, a gabnavermek üresen állottak, a malmok leégettettek, a királyi élelmezési hivatalnokok pedig semmiről nem gondoskodtak, minek folytán Rabutin a legsanyarúbb inségtől sujtatva, éhes serege pártütésétől veszélyeztetve, végre october hó első napján Kassát elérte.

A város hitvány védelmi állapotban volt; Rabutin 22 lövegének egyszeri elsütése által is, bástyái ledőltek volna és Rabutin kezére kerül vala, ki azonban éhes seregével, az Eszterházy Dániel alatti 4000-nyi helyőrséggel a megtámadást annál inkább sem merhette, mert Bercsényi és Károlyi haderejével a kassai hegy alatt állott, Rákóczy pedig a szepességi úton közel Bercsényi és Károlyihoz, hogy Rabutinnak szepességi útját elmetshesse, ekép Ha Rabutin az említett ellenséges haderők valamelyikét megtámadta volna, akkor a másikatól könnyedén hátba keritethetett volna, minél fogva hátrahúzódott, és hadnépét a tokaji szüretre vezette.

Rákóczy az elsoroltak után Kassán gyűlést tartott, melyben a Borsod- és Liptó-megyei követek részt nem vettek.

1707. május hó 16-án az ónodi országgyűlés alkalmával Rákóczy Ferencz földterülete következő megyékből volt képviselve: Abaújvár-, Árva-, Bars-, Beregh-, Borsod-, Komárom-, Gömör-, Heves-, Nagy-Hont-, Kis-Hont-, Liptó-, Nógrád-, Nyitra-, Pest-, Pilis-, Zsolt-, Pozson-, Sáros-, Szepes-, Zólyom-, Külső-Szólnok-, Esztergom-, Szabolcs-, Szathmár-, Turóc-, Torna-, Trencsén-, Ugocsa-, Ungh- és Zemplén-megyéből.

1709. június hó 20-án a confoederalt statusok kassai hadi bizottmánya meghagyta Ugocsának, hogy az ott elszállásolt erdélyi bujdosó rendeket írja össze és élelmezéséről gondoskodják.

Radicz András Kassáról szeptember hó 2-ről 1707. tudatja, hogy Rákóczy fejedelem Berthóty Ferencz „Senator és kassai kerületi vice generálist“ bizonyos hazai ügyekben Lengyelországba követségbe küldvén: annak visszatérteig ő fogja Berthótyt helyettesíteni.

A Kassán deczember hó 24-én 1707-ben tartatott gyűlésben kivettetett azon élelmi mennyiség, melyet a megyék Rákóczy hadai részére, a téli hónapok alatt beszállíttatni köteleztettek.

1709. Magyarországot Abaújvár-megyével együtt a döghalál pusztította.

1710. január havában még Kassa, Eger, Eperjes, Bártfa, Késmárk, Szepesvár és Érsek-Ujvár Rákóczy birtokában voltak.

1710. Pálffy János, mint királyi felhatalmazott, magát irásilag Károlyi Sándornak, mint békealkudozót, bemutatván, a békeszerződésre meghívta. Pálffy az elsoroltak alatt haderejét Eger alá vezette, melyet november hó 29-én Perényi Miklós és Rhédey Ferencz parancsnok feladott. Miután pedig deczember hó 10-én Eperjes is királyi kézre került, Pálffy rendeletére pedig Löffelholtz Pataknál, Virmond Eperjesnél, Viard Göncznél téli tanyára szállott, ezáltal Kassa is, az összeesküdtek legnyomósabb helye, bekerítettett.

1711. april hó 27-én, tizednapra I. József halála után, Pálffy János Ebergényi László által a kassai parancsnokot Eszterházy Dánielt, az egész helyőrséggel s a kassai polgársággal, a királyhozi hódolatra bírta.

Gróf Pálffy János Kassáról junius hó 13-ról 1711-ben közli a megyékkel a szathmári békekötés pontjait, kihirdetés végett.

Abaújvár-megye közgyűlése 1711. szeptember hó 30-án
 III. Károly. felszólítá Ugocsa sat. megyét, hogy a nádor közbejöttével Pozsonban october hó elsején tartandó összejövetelre (a téli adózások kivetése tárgyában) egy követet jelöljenek ki, minthogy a felszólított Soovári Soós István és Szirmay Péter urak oda menni vonakodtak. Egyszersmind ajánlott az úti költségre 80 forintot.

1715. junius hó 30-áról Kassáról kelt felhívásában Szentiványi János kassai kerületi biztos, gróf Pálffy Miklós nádornak hasznos fáradozásaiért honorárium fejében adandó összeghez,

kivetés útján járult Abaújvár-megye 132 frt 2 denárral és Kassa város 10 frt és 50 denárral.

Ugyanazon évben Kassán a peres földbirtokokra nézve, királyi törvényszék állíttatott fel, melynek elnöke volt: gróf Csáky Sigmond, táblabírái: Pethő Mihály, Szentivány László, Tahy Károly-Ferencz a leleszi praemontrendiek prépostja, Barlogh István, Szentivány János, Megyery Gábor, két alispán és a korona ügyvédje.

Ezen törvényszék később a pozsoni és zágrábival együtt Mária Therezia korában 26 évi működés után, az ország rendei-
nek sürgető kérelmére eltöröltetett.

1715-ben az ozmánoktól végkép felszabadult kassai kerület, még mindig külföldi parancsnok igazgatása alatt állván, az ország rendei a királyt, valamint később Mária Théréziát is arra kérték, hogy a többi között a kassai főhadparancsnokságot is, az ország hadi végvidékeire helyezné által.

1741. tömeges nemesi felkeléshez Abaújvár-megye, az országgyűlés által megajánlott tekintélyes ujoncz mennyiségnek a rendes cs. kir. hadsereghez kiállításán kívül, Szirmay Tamás ezredes vezénylete alatt: 2 lovas és 2 gyalog századot állított ki.

Mária
Therézia.

A nemes lovasságnak Splényi altábornagy hadosztályához Csehországba kelle kiindulni, melyhez: Abaúj-, Borsod-, Torna-, Gömör- és Heves-megye lovassága tartozott.

Ruházata a lovasságnak kék vitézkötéssel ékített csákó, veres török vászonból készült nyakravaló, kék mente, kék dolmány, kék nadrág, Sarkantyús csizma, 24 töltésre tölténytartó, veres bagaria szíjjak, porszaru, kard, tarsoly és kék zsinórból készült övből állott.

Az abaújvár-megyei bandérium vezényletének Beronból Csehországból october hó 26-ról 1742-ben kelt jelentése folytán, a lovasság állott:

- Ezredes 1.
- Kapitány 1.
- Hadnagy 2.
- Zászlótartó 1.
- Örmester 2.
- Hadirnok 1.
- Trombitás 1.

Alorvos 1.

Kovács 1.

Tizedes 8.

Közüvitéz 163.

Ehez járult még: béres 4, ökör 8, szekér 2.

A kimutatott számmennyiségből a csatatéren, különféle verekedések alkalmával, elesett 28 ember. Kapitánya volt a lovasságnak Ördögh Ádám.

A lovassághoz 1842-ben a megyétől 1 hadnagy vezénylete alatt még 63 lovas állíttatott ki, az előbbienek pedig kípóltattak, mi által Abaúj lovassága 245 embert számított.

A gyalogság, mely felső Ausztriába indíttatott ki táborba, összeséggel 308 embert számlált.

Ruházatja ugyan olyan volt, mint a lovasságé, kivéven hogy csizma helyett előlfűző bakkancsot viselt, a kard mellé szuronytokja volt illesztve és szuronyos puskája volt.

A nemes felkelő sereg, következő esküvel kötelezte magát:

„My! esküszünk az élő Istenre, ki Attya, Fiu, Szent-Lélek, Tellyes Szent Háromság, Hogy mai naptul fogvást Tekintetes Nemes Abaújvár-megyétül rendelt sereghben eő Fölséghe kegyelmes Királynénk szolgálattýára, és édes Hazánk oltalmára magunkat kötelezvé eő Fölséghe kegyes parancsolattya szerint, vizen és szárazon, éjjel nappal is ezen Tekintetes Nemes Abaújvár-megyétül rendelt zászlónk mellett Commandérozó Magyar Tisztýeink valahova Commandéroznak, szolgálatunknak meghefelelni, akár mi nével nevezendő Ellenség s Párt ütőnk ellen hiven igazán és allázatossan szolgálni kívánunk, Fölséghe Aszonyunk és Országunk oltalmáért Életünket le tenni. Vérünket ki ontani mint igaz vitézeknek illik, Nemes Vármegyénknek Böcsületiért és rendelt Zászlónknak meghe tartassaért nem szánván, készek vagyunk, s leszünk, előnkben tétetett Obersterünket és töb Feő s All Tisztýeinket illendő képen meghe becsüllýük, szavakat fogagyuk, és Parancsolattýoknak mindenekben engedelmessek leszünk, Isten minket ugy Segillyen, és mind Szentei.“

1770. Magyarország nyolcz tanodai kerületre osztatott, mely közt a kassai kerületnek Péchy Gábor lőn igazgatója.

1744. a szepesi kamarai hivatal három kisebb igazgatóságra osztatott fel, melynek egyike Kassára tétetett által.

1782. József császár a prémontrei kanonokok szerzetét, II. József. mely ekkoráig 700 évig virágzott, eltörlötte.

1784. május hó 6-án Magyarország és kapcsolt részeiben a német nyelvet tette, az idáig divatozott latin nyelv helyébe, hivatalos nyelvvé.

Augustus hó 16-án a nép összeírása és a házak megszámozására adatott ki a rendelet.

1785. Magyarország 5 tanodai kerületre osztatott, melyből a kassai kerületnek szendrői gróf Török Lajos neveztetett ki igazgatójaul. A kassai akademia főigazgatója Heinzely Márton volt.

Hogy könnyebben megérthessük az ezután történt változásokat, szükségesnek látjuk Abaújszabolcs-megye alkotmányos tisztikarának — az 1784-ik évi october hó 13-án tartott tisztujítás alapján — névsorozatát ide igdatni:

Főispán: báró Orczy Lőrincz.

Alispán: I. Fületincz Kelez Antal, kir. tanácsos.

II. Zombory Zsigmond.

Főjegyző: Komáromy György.

Aljegyző: I. Kende János.

II. Tiszta Ferencz.

Főpénztárnok: Joób Pál.

Kassai járás. Főszolgabíró: Lánzy Jakab.

Alszolgabíró: Vajda István.

Esküdt: Kornis György.

Kovács János.

Biztos: Andreánszky László.

Adószedő: Dióssy István.

Csereháti járás. Főszolgabíró: Fáy Ábrahám.

Alszolgabíró: Szentimrey Gábor.

Esküdt: Bazsó Pál.

Szobonya József.

Biztos: Idrányi.

Adószedő: Bencsik Sigmund.

Füzéri járás. Főszolgabíró: Zombory Gábor.

Alszolgabíró: Kornis István.

Esküdt: Hangácsi Dániel.

Karsa Gábor.

Biztos: Szentmártonyi Mihály.

Adószedő: Urbán Pál.

Szikszói járás. Főszolgabíró : Puky László.
 Alsószolgabíró : Bárczay István.
 Esküdt : Horváth Pál.
 Téglássy Pál.
 Biztos : Spiellenberger Dávid.
 Adószedő : Putnoky Péter.

Főügyész : Szentimrey Pál.
 Alügyész : Pósa István.
 Tiszteletbeli ügyész : Lánczy József.
 Számvevő : Alth János.
 Mérnök : Knezsik Imre.
 Várnagy : Szedliczky József.

1785. martius hó 18-ról, kelt legfelsőbb rendelet szerint, a főispánok a megyék tényleges igazgatásától fölmentettek; az ország 10 kerületre osztatott, mely közül a kassai kerület: Abaúj-Torna-, Zemplén-, Sáros- és Szepes-megyét foglalta magában.

Tornavár-megye Abaújtörvény-megyébe kebelezetett és annak ötödik járását képezte. A kerületek igazgatása főnökökre bízott, kik a mennyiben a kerületeikhez tartozó megyék főispáni teendőit látták el, „Működő főispánoknak“ — ; a mennyiben pedig más körben is működnek „Királyi biztosoknak“ neveztettek.

Ezen időben vette a német hivatalos kezelés kezdetét.

Lovász Zsigmond fő királyi biztosnak neveztetett ki.

Abaúj-Torna megye tisztikara pedig a következőkben szenvedett módosítást:

Kerületi főispán, királyi biztos és megyefőnök lett:

Szentiványi Ferencz.

Alispán: Fületincz Kelcz Antal kir. tanácsos.

Táblabíró: Hagen Dávid.

Milecz Sámuel.

Id. Szirmay István.

Nedeczky János.

Főjegyző: Komáromy György.

Első aljegyző: Tiszta Ferencz.

Másod aljegyző: Jábroczky Gábor.

Tiszteletbeli aljegyző: Kazinczy Ferencz.

Bárczay Ferencz.

Főügyész: Szentimrey Pál.

Alügyész: Pósa István

Főpénztárnok: Vitéz János.

Aladószedő: Karsa Gábor

Bencsik Sigmond.

Főszolgabíró: Szentimrey Gábor, csereháti

Görgey János, tornai

Szirmay Péter, szikszai

Kornis István, kassai

Zombori Gábor, fűzéri.

Alsószolgabíró: Vajda István, később

Krajnik József.

Lánczy Ferencz.

Szobonya József.

Bazsó Pál.

Somogyi János.

Balogh József.

Fajgel József.

Esküdt: Kornis Péter.

Szunyogh József.

Alattyányi Mihály, a többi neveket

összeszedni nem lehetett.

Igtató: Papp Sámuel.

Alorvos: Kuderna János.

Hoffmann Henrik.

Mérnök: Knyezsik Imre.

Várnagy: Szedliczky József.

Tömlöcztartó: Lachmann András.

Augusztushó 16-án 1785-ben kelt legfelső rendelet értelmében, a földes urak és jobbágyok közti viszonyok szabályoztattak.

Ugyanazon évben adatott ki a cigányok ügyét szabályozó legfelső rendelet is.

1786. A hajdú-városok Szabolcs-megyéhez, a lándsahordó városok Szepes-megyéhez, s a kassai kamarai igazgatóság kerületi kamarai igazgatóság alá adatott.

Decemberhó 21-től kelt legfelső rendelet értelmében, a városi hatóságok eltöröltettek és mint a megyék kiegészítő részei polgári tekintetben a királyi biztos és alispán alá helyeztetek. A városi tanács a polgári, gazdasági és törvénykezési ügyekre

hagyatott fenn. A főbirót a királyi biztos nevezte ki, hivatala holtiglan biztosítatott.

Minden kerületben kamarai helytartóság állítatott fel.

Az országban 38 altörvényszék alapítatott, melynél egyenkint 1 elnök, 4 ülnök és 2 bünvádi ügyész lőn alkalmazva.

Abaúj-Torna-megyéhez következő tvszéki tisztviselők nevezettek ki: Elnök: Komáromy György.

Törvényszéki ülnök: Fáy Pál.

Szentimrey Pál.

Major Sigmond.

Domonkos Sámuel.

Tollnok: Báró Fischer Imre.

Bárczay Ferencz.

Tiszti ügyész: Pósa Gábor.

Kengyel Mihály.

Szegények ügyvédje: Ujházy Mihály.

Polgári ügyész: Milecz Sámuel.

Törvényszéki igdató: Zsarnay Márton.

Ezen évben legf. rend. alapján hozatott be a telekfelmérés is.

1787-ben a törvényszék annyiba változott, hogy már ekkor az előbbnieken kívül gyakorta előfordul mint:

Elnök: Zombory Sigmond.

Törvényszéki ülnök: Vitéz János.

Milecz Sámuel.

Dobay Pál.

Tiszta Ferencz.

1790. Január hó 28-ról kelt legfelső rendelet alapján, a megyék, szabad királyi városok és kerületek régi törvényes hatósága egész terjedelmében visszaállítatott. Megjegyzésre méltó, hogy a József korabeli tisztviselők egy kínálkozó alkalmat sem mulasztottak el, hogy a fejedelem ő felségét alázatos, de erélyes felterjesztéseik által, az alkotmány helyreállítása végett fel ne kérték volna.

II. Leopold. 1790. ápril hó 19-én báró Orczy László megyei főispán elnöklete alatt Abaújtörvényes alkotmányos tisztújításán következő tisztviselők választattak meg:

I. Alispán: Fáy Ágoston.

II. Alispán: Puky László.

Főjegyző: Tiszta Ferencz. I. Aljegyző: Bárczay István.

II. Aljegyző: Zombory Ferencz.

Főpénztárnok: Vitéz János.

Kassai járás: Főszolgabíró: Kornis István.

Alszolgabíró: Lánczy Ferencz.

Esküdt: Komjáthy Gábor.

Kovács János.

Biztos: Gosztonyi József.

Aladószedő: Dióssy István.

Füzéri járás: Főszolgabíró: Zombori Gábor.

Alszolgabíró: Bárczay Ferencz.

Esküdt: Czékus Pál.

Ondrejkovics László.

Biztos: Szentmártoni Mihály.

Aladószedő: Urbán Pál.

Cserehádi járás: Főszolgabíró: Szentimrey Gábor.

Alszolgabíró: Jakabfalvay Dániel.

Esküdt: Szunyogh József.

Márczy János.

Biztos: Tolnay Ferencz.

Aladószedő: Bencsik Sigmond.

Szikszaiz járás: Főszolgabíró: Darvas János.

Alszolgabíró: Balogh József.

Esküdt: Putnoky Károly.

Koós Mihály.

Biztos: Török Sigmond.

Aladószedő: Karsa Dániel.

Gönczi járás: Főszolgabíró: Krajnik József.

Alszolgabíró: Fáy Károly.

Esküdt: Szobonya József.

Naményi Sámuel.

Biztos: Hunyor István.

Aladószedő: Bazsó Pál.

Főügyész: Domonkos Sámuel.

Alügyész: Pósa Gábor.

Tiszteletbeli ügyész: Semsey István.

Számvevő: Klestinszky József.

Levéltárnok: Korponay Imre.

Orvos: Meyer Lajos, a többi orvossal megerősítettetett.

Mérnök: Textoris János.

Várnagy, főbiztos: Szedliczky József.

Hajdúk hadnagya: Nováky Antal.

Irnok: Joób Mihály.

Megyeri György.

I. Ferencz. 1797-ben történt tömeges nemesi felkelésben Abaújszabolcs megye következőleg vett részt.

Lovasság 4 század.

Fővezér (ezredes): Báró Perényi János.

Alvezér: Báró Vecsey János, később

Báró Orbán Pál, előbb őrnagy, később alezredes.

Kapitány hadügyész: Domonkos Sámuel.

Kapitány segédtsízt: Jekelfalussy László, később

Soós György.

Főhadnagy segédtsízt: Horváth Tamás.

Százados kapitány: Ferdinándy Mihály.

Kornis István, később

Báró Mesko Vincze.

Dobay Tamás.

Szentimrey József.

Főhadnagy: Báró Mesko Vincze.

Fáy András.

Bárczay László.

Kandó László.

Alhadnagy: Csuka Ferencz.

Domonkos István.

Alexius András.

Komáromy Ferencz.

Számfeletti alhadn.: Fekete Ferencz.

Szentimrey Pál.

Törzs hadnok: Turóczy József.

Törzs trombitás: Steffanek József.

Törzs kovács: Szmutni Adalbert.

Törzs porkoláb: Török Sigmund.

Század. alorv. (feles.): Kelemen József.

Hegedűs János.

Század hadnok : Beszterczey András.

Glótz Márton.

Század trombitás : Helkermann

Bartha Vendelin.

Holiczki József.

Garsik Mátyás.

Szijjártó : Genzko Mihály.

Peithor Pál.

Század kovács : Kobor József.

Örmester : 4.

Tizedes : 16.

Zászlótartó : 2.

Altizedes : 14.

Gyalogság 3 század.

Parancsnok, százados : Ternyey Imre.

Szalay Pál.

Vendéghy Sámuel.

Főhadnagy : Zombory Gábor.

Jakabfalvy József.

Bodnár Pál.

Alhadnagy : Dióssy Tamás.

Szemere József.

Farkas Márkus.

Schwarz Pál.

Bárczy József.

Teleky László.

A vármegye lovas egyenruhája : világos kék dolmány, mel-
lény és nadrág, feketesárga egyvelges sinór és 3 sorú sárga
gomb, sötét kék világos verés széllel kivarrott köpönyeg.

Havonkénti fizetése a fővezérnek . 130 rénes forint.

Alvezérnek	110	”	”
--------------------	-----	---	---

Kapitány hadügyésznek .	60	”	”
-------------------------	----	---	---

” segédnek . . .	60	”	”
------------------	----	---	---

Főhadnagy segédnek . .	30	”	”
------------------------	----	---	---

Százados kapitánynak . .	60	”	”
--------------------------	----	---	---

Főhadnagynak	30	”	”
----------------------	----	---	---

Alhadnagynak	25	”	”
----------------------	----	---	---

Számfeletti alhadnagynak .	20 rénes forint.
Törzs hadírnok	16 „ „
„ trombitás	16 „ „
„ kovács	16 „ „
„ porkoláb	26 „ „
Század alorvos	24—20 „ „
„ hadírnok	18—15 „ „
„ trombitás	15 „ „
„ szíjjártó	18 „ „
„ kovács	18 „ „
Lovas közvitéz naponta .	16 rénes krajcár
A gyalog közvitéz naponta	12 „ „
A napontai kenyér részlet számítatott	10 „ „

A gyalogság egyenruhája annyiba különbözött, hogy csizma helyett bakkancsot viselt, szuronyos fegyvert, bagaria szíjjazata és tölténytartója volt.

A felkelt nemesség fővezére, vagy ezredese következő esküt tett le:

„Én báró Perényi János, esküszöm az egy élő Istenre, hogy én ezen Megyebeli Nemes Insurgens Katonaság Fővezérségét, Felséges uralkodó Királyunk és Országunk védelmére, egész szolgálatom alatt, mind két részről tartozó igaz hazafi hűséggel folytatni és viselni fogom, az kormányom alá veendő vitézeket, s azokhoz tartozandókat, egyedül az ország törvényei szerint fogom kormányozni, azoknak meghatározott fizetéseket, penyítéket, és ítélet tételeket, hasonlóképen az ország törvényeihez, és a nemes vármegye által kiadott regulamentumhoz alkalmaztatom, minden környül-állásokra nézve a nemes vármegyével levelezéssel és tudósítással leszek, kinek hire nélkül, a népet el nem hagyom, sem az ország határain kívül kiadott instruction ellen ki nem viszem, a regularis katonák közzé felosztatni nem engedem, az ellenséggel semmi titkos, és az ország kárára czélozó egyességre s barátságra nem lépek, az alattam valókat is minden efféle pártütéstől, az ellenség reáütésétől és diadalmától, teljes tehetségem szerint megoltalmazom, az kormányom s fővígázásom alá veendő cassát megoltalmaztatom, és a nemes vármegyének a cassarius által számot

adatok, minden kártól teljes tehetségem szerint megőrizem, egyszóval, a nemesi szabadság és ország törvényei megtartásában híven és igazán eljárók, Isten engem úgy segéljen.“

1800-ban a részletes nemesi felkeléshez Abaújtörvény-megye részéről 1 század lovas és 2 század gyalogság lett volna kiállítandó.

Valósággal kiállott:

1 század lovas.

Parancsnok, kapitány: Kandó László.

Domonkos István.

Főhadnagy: Bárczay László.

Somody János.

Alhadnagy: Fekete Ferencz, később

Csoma Sámuel, miután pedig ez királyi testőr lett,

Csányi Antal.

Tóth Sigmond.

Zászlótartó: Csányi Antal, azután

Spillenberger.

1 század gyalog.

Parancsnok, százados: Ferdinándy Mihály, ki később őrnagy lett és

Szalay Pál főhadnagy helyettesítette.

Főhadnagy: Szalay Pál.

Szedliczky Antal.

Alhadnagy: Csoma Sámuel, azután

Zeldmayer Antal.

Tóth Mihály.

Zászlótartó: Zeldmayer Antal, azután

Sihulski Ferencz.

A gyalogság második százada csak a nagyobb szükség esetére lett volna kiállítandó.

Ezen felkelés alkalmával a főtisztek fizetései a megyei közgyűlés által következőleg határozattak meg.

I. Kapitány havi fizetése . . . 15 rénes forint.

II. Kapitány havi fizetése . . . 12 rénes forint.

Főhadnagy „ „ . . . 10 „ „

Alhadnagy „ „ . . . 8 „ „

Örmester „ „ . . . 4 „ „

Zászlótartó „ „ . . . 4 „ „

Alorvos „ „ . . . 6 „ „

1802. A prémontrei szerzet I. Ferencz király által vissza állítatott és a jászóvári uradalomba visszahelyeztetett.

1804. Az egri püspöki megyéből, mely érsekségre emeltetett, alapítatott a kassai megyés püspökség, és első püspökül Szabó András neveztetett ki, ki dec. 18. ünnepélyesen beigtattatott.

1805-ki részletes nemesi felkeléshez állított a megye:

1 lovas századot.

Parancsnok, kapitány: Kandó László.

Domonkos István.

Főhadnagy: Puky András.

ifj. Comáromy György.

Alhadnagy: Szobonya János.

Dióssy Tamás.

Lovas felkelő 130 ember.

Gyalogságból a gömöri zászlóaljba állított:

Abaujvár-megye 50

Kassa szabad királyi város 50

Összesen 100 embert.

A borsodi zászlóaljba állított a megye

2 századot 340

Összesen 440 embert.

December hó 2-án legfelső rendelet következtében Abaujvár-, Zemplén-, Beregh- és Tornavár-megye küldöttjei egy felkelő lovas ezred törzstisztjei választására Kassán összegyűlvén, megválasztattak:

Ezredesül: Gróf Almási Illés.

Alezredessé: Báró Luzsenszky József.

I. Őrnagygyá: Rakovszky Lajos.

II. „ Fáy József.

Hadügyész kapitánynya: Illós Menyhért.

Számvevőül: Karácsonyi.

Római catholicus káplánnak: Bot Antal.

Református káplánnak: Pócs András.

Egyenruha volt: Fekete csákó.

Világos-kék öltöny és nadrág.

Sárga gomb.

Bakkancs; a lovasságnál
csizma.

A gyalogság főtisztjei következők voltak:

Parancsnok, százados: Hauszokkal.

Szalay Ignác.

Főhadnagy: Pellyebeli Tiszta Pál.

Zámbory János.

Alhadnagy: Rátkay Ferencz.

Dobay Ferencz.

Szedliczky János.

Bodnár Pál.

Polinszky Ferencz.

1809. tömeges nemesi felkelés alkalmával az Abaújtör-
megyei nemes had állott:

Gyalogság: 2 század, összesen 601 ember.

A gyalogság Kéler Pál ezredes-kapitány zászlójához tar-
tozott.

Osztályparancsnok százados: Ternyey Imre.

Százados: Szalay Pál.

Vendéggy Sámuel.

Főhadnagy: Zombory Gábor

Jakabfalvay József.

Bodnár Pál.

Alhadnagy: Schwartz Pál.

Dióssy Tamás.

Szemere József.

Farkas Márton.

Bárczy József.

Teleky László.

A felkelő nemes gyalognak felkészülete állott:

Haja: rövidre volt nyírva.

Csákó: fekete, sárgafekete rózsával. Az őrmester kettős,
a tizedes egyszerű sárga szőr paszománttal. A főtisztek kes-

keny arany paszománttal, mindenik rózsával, nap- és nyak ellenzőkkel.

Öv: egyedül az ezredesnek és főtiszteknek sárgafekete teveszőrből vagy selyemből, az altiszteknek és közembereknek övei nem voltak.

Újjas köpenyeg: szürke vegyes.

Felsőruha és nadrág: kék, világosabb egyszerű sinórral. Sárga lapos gombokkal. A felső ruha dolmány formára készítve, a mely ruha újjait ki lehetett venni. Gallér és kihajtás karmasin színű.

Magyar topánka: két pár, a tisztek akár németes, akár magyar csizmákat hordhattak.

Nyakkravaló.

Borjúbőr tarisznya: bagaria szíjjal.

Vászonkenyér-tarisznya.

Patrontáska: bagaria szíjjal.

Kard: marok ellenzővel és marok szíjjal.

A tisztek a kardot függő szíjon, a dolmány alatt magyarosan hordták.

Kard vállszíj,	} bagariából.
Szurony tokkal,	
Puska szíj,	
Sapka. Téli kesztyű.	

A tábori eszközökből.

Kulacs: szíjjal minden embernek.

Ács részére: előkötő bőr, századonkint egy.

„ „ bárd „ „ „

„ „ fejsze „ „ „

Rézdob verőjeivel századonkint kettő.

Seborvosi eszközöknek való láda: dandáronkint egy.

Orvosságos láda: zászlóaljankint egy.

Tábori kápolna: dandáronkint egy.

Csákány: századonkint egy.

Kapa századonkint egy.

Lovasság 1 század, összesen 207 ember.

Parancsnok, kapitány: Kandó László.

Alkapitány: Semsey Jób.

Főhadnagy: Zombory Lajos.

Comáromy György.

Alhadnagy: Thuranszky Károly.

Péchy János.

A kimutatott nemes hadakon kívül Abaújház-megye egy század önkéntes lovasságot állított ki, mely király ő felsége szabad rendelkezésére adatott által:

Kapitány: 1 Vitéz János.

Főhadnagy: 1

Alhadnagy: 1 Comáromy Lajos.

Örmester: 2

Tizedes: 12

Trombitás 1

Közvitéz: 150

Összesen: 168 ember.

Comáromi Lajos az ellenség előtt hős halált halt. *)

A megye biztonságára és a nemességnek a szükség esetébeni gyakorlására járásokonként tartalék nemes had állítatott ki.

Csereháti század.

Százados: Vendéghe László.

Főhadnagy: Zeldmayer Antal.

Bástya László.

Alhadnagy: Korponay István.

Vendéghe Dániel.

Örmester: Csörghe László.

Szobonya József.

Tizedes 12

Szabados 12

Közvitéz 105

Összesen 122 ember.

Kassai járás 1/4 század.

Főhadnagy: Tóth Mihály.

Örmester: Kormos József.

*) Az önkéntesek, vagy Volonusok főhadparancsnoka: Würtembergi herczeg Ferdinánd-, dandárnoka pedig Péterffy Károly volt.

Tizedes	3
Szabados	3
Közvitéz	35

Összesen 43

Füzéri járás $\frac{1}{4}$ század.

Főhadnagy: Fekete Ferencz.

Tizedes	2
Szabados	2
Közvitéz	26

Összesen 31 ember.

A gönczi járásban 2 század.

Főtisztek: Szentmártonyi Péter

Boronkay László.

Szedliczky János.

Jászay László.

Bónis András.

Török András.

Téglássy József.

Csuka Ferencz.

Nemes felkelő 375.

A szikszói járásban 1 század.

Főtisztek: Papp Dániel.

Fáy András.

Péczely János.

Puky Abrahám.

Básti János.

Kos András.

Kos Mihály.

Csuka Dániel.

Örmester: Kunsch Gábor.

Tizedes 18

Közvitéz 204

A tartalék had összesen $4\frac{1}{2}$ század = 816 ember.

Az egész nemes felkelés:

1 század lovas 207 ember

6 $\frac{1}{2}$ század gyalog 1417 ember

Összesen 1624 ember

Önkéntes (Volonus) had 168 ember

Összesen 1792 ember.

A mondottakon kívül a megye területén a rendes hadsereg számára jelentékeny toborzás történt.

Az elsorolt nemesi részletes vagy tömeges felkelésekbe a főnemesség, főpapság és városok bandériumai bele értve nincsenek.

Nemes felkelési jegyző és pénztárnok volt : Korponay Imre, a megye levéltárnoka.

1809-ben az asperni csatában esett el cs. k. fhg. Károly oldala mellett, az abaúj-megyei születésű Báró Vécsey Péter, ki 20 évi szolgálatja alatt a cs. k. hadseregben, vitézsége és kitűnő katonai tulajdonai következtében, altábornagysáig emelkedett.

1811-ben február hó 28-ról kelt 445. számú nádori rendelet alapján a megyei gyalog nemes-hadnak június hó 16-ára Szikszó-, Szántó- Nagy-Idára ; a lovasságnak pedig Széplakra kellett volna összegyűlni és hadi gyakorlatokat tartani, de a gyakorlótoktól, az ezen évi drágaság, miatt május hó 4-ről kelt nádori rendelet folytán, ő felsége a király által fölmentetett.

Ezen alkalommal a Nográd-megyébe elszármazott Ternyey Imre kapitány helyébe Zombory Gábor neveztetett ki kapitányul.

A gyakorlatok alatt a főtiszteknek és legénységnek a szabályszerű fizetést kellett volna húzni.

1811. Február hó 20-tól kelt legfelső nyílt parancs következtében az 1 forintos bankjegy 12 krajczárra ; a 2 forintos 24 krajczárra ; az 5 forintos 1 forintra ; a réz pénzből a 30 krajczáros 6 krajczárra ; a 15 krajczáros 3 krajczárra ; a 3 krajczáros $\frac{3}{5}$ krajczárra, az 1 krajczáros végre $\frac{1}{5}$ krra szállítatott le.

A kétgarasos a forgalomból kivétetett. Az adó ötszörösen felemeltetett, valamint a só ára is.

A pénznek ilyenén leszállítása következtében a megye ápril hó 3-ról kelt felterjesztésében keserves, de érélyes panaszokban adta különösen abbeli sérelmét elé, hogy ezen legmagasabb intézkedés országgyűlésen kívül történt, kérte annak azonnali összehívását.

1812. november hó 24-én az akkoron uralkodó nagy drá-

gaság következtében Abauj-, Borsod-, Heves-, Sáros-, Szepes-, Torna-, Ung- és Zemplén-megye és szab. kir. Kassa város küldöttségei összegyűlvén, mindenféle élelmi, piaczi és kézműi tárgyakat, sőt cseléd-béreket is limitáltak.

Húsnak és ehez szabott fagygyú és gyertya árának limitatiója	Húsnak fontja	Olvasz- tatlan jó száraz fagygyú- nak fontja	Olvasz- tott fagygyú- nak fontja	Jól készült gyertyá- nak fontja
	kr.	kr.	kr.	kr.
A midőn egy pár hizott ökörnek ára				
60 rfrtől 70-ig fog menni, lészen	2	6	7	10 ¹ / ₂
70 „ 80-ig	2 ¹ / ₂	7	8	11 ¹ / ₂
80 „ 90-ig	3	8	9	12 ¹ / ₂
90 „ 100-ig	3 ¹ / ₂	9	10	13 ¹ / ₂
100-tól 110-ig	4	10	11	14 ¹ / ₂
110-tól 120-ig	4 ¹ / ₂	11	12	15 ¹ / ₂
120-tól 130-ig	5	12	13	16 ¹ / ₂
130-tól 140-ig	5 ¹ / ₂	13	14	17 ¹ / ₂
140-tól 150-ig	6	14	15	18 ¹ / ₂

	frt.	kr.
Ennél fogva a jelenvaló időre nézve, a küldötteik által egyben gyűlt nemes vármegyék részéről a tehén húsnak fontja a királyi és mező városokon a contractionalis és transennalis helyeken határozott	—	6
A falukon	—	5
A jó száraz olvasztatlan fagygyúnak fontja	—	18
Az olvasztott fagygyúnak fontja	—	20
A gyertyának fontja	—	24
Mindazonáltal Kassán, Miskolczon, Eperjesen és Szolmonokon, a szállásnak és fának drágasága tekintetéből a gyertyának fontja lészen	—	24
A borjú húsnak ára átalán fogva egész esztendőben mindenkor két krajcárral lészen feljebb, mint sem a tehén húsnak, és így most a városokon	—	8
A falukon	—	7
Négy borjú láb, fő, gyomor, tüdő, s efféle aprólékoknak ára két krajcárral feljebb mint egy font borjú hús, melyhez képest lévén a borjú húsnak mostanában fontja 8 és 7 krajcár, azoknak ára lészen a városokon	—	10
A falukon pedig	—	9
A borjú húst azonban a mészárosok ezentúl fertály		

	frt.	kr.
szerint, nem másképen, hanem font számra árulni tartozzanak.		
A gyenge bárány húsnak fontja Szent János napig egy krajcárral mérettessen feljebb, mint a tehén hús, azután pedig a juhhús sorában mérettessen.		
A juh és kecske hús egy krajczárral legyen mindenkor alább a tehén húsnál		
A friss disznó húsnak fontja	—	8
Bőrös pecsenyének	—	11
Hogy ha pedig ne talán alább szállana a sertéseknek ára, a nemes vármegyéktől fog függeni ezeknek árát a szerint alkalmaztatni.		
Száraz szalonnának fontja	—	24
Nyers szalonnának „	—	20
Ó Hájnak „	—	27
Új hájnak „	—	23
Disznó zsirnak itcéje	—	30
Egy pár nagyobb csirke a királyi és más városokban, nem különben contractionális helyeken	—	12
Kivül pedig a falukon	—	11
Egy pár kisebb csirke a városokon	—	8
A falukon	—	7
Egy pár kappan a királyi- és mezővárosokon	—	24
A falukon	—	21
Egy pár tyúk	—	20
Egy pár öreg kacsa	—	20
Egy pár fiók kacsa	—	16
Egy pár hizott lúd a városokon	2	—
A falukon	1	54
Egy pár száraz lúd a királyi- és mezővárosokban	1	12
A falukon	1	6
Egy pulyka kakas	1	15
Egy tojó pulyka	—	50
Nyolc tojás tavaszkor és nyárban a városokon	—	3
A falukon pedig tíz tojás	—	3
Ősszel és télen a városokon hat tojás	—	3
A falukon nyolcz tojás	—	3
Írós vajnak itcéje	—	24
Olvasztott vajnak itcéje	—	36
Olvasztott juhvajnak itcéje	—	18
Len olajnak itcéje	—	24
Kender olajnak itcéje	—	15
Bőrök ára.		
Egy pár legnagyobb magyarországi nyers ökör bőr	16	—
Egy pár középszerű ökörnek nyers bőre	13	—
Egy pár kisebb, vagy gallicziai ökörnek bőre	10	—
Egy pár legnagyobb magyarországi tehénnek bőre	10	—
Egy pár kisebb tehénnek bőre	8	—
Egy pár annál kisebb tehénnek bőre	6	—
Egy pár harmadfű tinónak bőre	6	—

	fr.	kr.
Egy esztendő nagyobb rügött borjúbőrnek párja . . .	3	—
Kisebb rügött borjúbőrnek párja	1	30
Szopos felföldi borjúbőrnek párja	1	—
Szopos alföldi borjúbőrnek párja	1	20
Egy pár jóféle ürü, vagy kos, bundának való bőr . . .	2	—
Egy pár alább való ürü, vagy kos bőr	1	30
Egy pár öreg kecske-bak bőr	2	30
Egy pár közönséges nyers kecskebőr	1	30
Szücsnek való magyar öreg báránybőrnek párja . . .	1	30
Szücsnek való szopos báránybőrnek párja	—	48
Szücsnek való fiatal kecskebőrnek párja	—	24
Prémnek való nagyobb juhbőrnek párja	1	30
Hasi vagy elvetélt báránybőrnek párja	—	6
Egy jó nagy lóbőr	2	30
Egy középszerű lóbőr	1	45
Egy kisebb öreg lóbőr	1	—
Egy harmadfű csikóbőr	—	50
Egy tavalyi csikóbőr	—	30

Közönséges vargák limitációja.

Egy pár legnagyobb alföldi ökörbőrnek fejérre való kikészítéseért	2	30
Kisebb alföldi ökörbőr párjának kikészítéseért	2	—
Egy pár legnagyobb tehénbőrnek kikészítéseért	2	—
Egy pár kisebb tehén bőrnek kikészítéseért	1	30
Egy pár legnagyobb öreg lóbőrnek kikészítéseért . . .	2	—
Egy pár kisebb lóbőrnek kikészítéseért	1	30
Egy pár bocskorbőrnek a java	—	36
Egy pár középszerű jószágú bocskorbőr	—	24
Annál alább való bocskorbőrnek párja	—	20
Legnagyobb ökörbőrből bocskortól elmaradott málybőr	5	—
Kisebb ökörbőrből elmaradott málybőr	4	—

Timárok limitációja.

Egy pár legnagyobb ökörbőrnek kikészítéseért és feketére való festéseért	3	30
Középszerűnek	3	—
Kisebbnek	2	30
Egy pár legnagyobb tehénbőrnek kikészítéseért festéssel együtt	3	—
Kisebbnek	2	30
Egy pár öreg bakbőrnek, Kordovány formára való kikészítésétől	1	30
Egy pár fiatal kisebb bakbőrnek, és öreg kecskebőrnek ily formára való kikészítésétől	1	—
Egy pár nagy bárány, borjú és juhbőrnek szattyánra való kikészítésétől	—	40
Egy pár nagy öreg bőrnek fontos talpra való kikészítésétől	3	—
Egy pár férjfi csizma alá való fontos talp	—	40

Német vargák limitációja.

Sárga, kék, zöld és egyéb különbféle bőrből készült asszony cipőért, ha a varga ad bőrt	1	30
Legnagyobb fekete fischleder asszony cipőért, ha a varga ad bőrt	1	—
Férfinak való fischleder cipőért ha a varga ad bőrt	1	40
Ha a csináltató maga adja a bőrt, egy pár férfi cipőnek csupán a munkájától talppal együtt	—	50
Asszonyi cipőnek csupa munkájától talppal együtt	—	36
Egy pár marhabőrből készített legnagyobb stibli	5	—
Kisebb	4	30
Egy pár férfinak való kordovány pántofli	1	—
Asszonynak való kordovány pántofli	—	50
A midőn a gazda csupán csak bőrt ad	—	36
Egy pár férfinak való fischleder stibli	4	30
Egy pár legfainabb úgy mondatott fordított bőrből készült fényes stibli	6	—
Ha a csináltató mindent maga ad hozzá, csupán a munkáért	2	—
Egy pár legfainabb stiblinek fejelése	3	—
A kisebb idejűeknek s gyermekeknek készített e féle munkáknak ára a fellebb valókhöz mérsékeltesen.		

Csizmadiák limitációja.

Egy pár legnagyobb fekete kordoványból készült csizma	4	—
Hasonló csizma közép férfinak való	3	30
Még kisebb férfinak való	3	—
Tizenkét esztendőes gyermeknek	2	—
Annál kisebbnek	1	30
Még annál is kisebbnek	1	—
Nagyobb csizmának kordovánnyal egész fejfel való fejelése	1	30
Nagyobb csizmának fél fejfel való fejelése	1	15
Középszerű csizmának egész fejelése	1	20
Ennek fél fejfel való fejelése	1	10
Tizenkét esztendőes gyermeknek való egész fejelés	—	45
Asszonynak való sárga vagy fekete Kordovány csizma steklire	3	—
Keeske bőrből készített férfi csizma	2	—
Hasonló bőrből asszonynak	1	30
Bak bőrből való férfi csizma	2	30
Hasonló bőrből készült asszonynak való nagyobb csizma	2	—
Annál kisebb	1	30
Még annál is kisebb	1	—
Szattyánból való legnagyobb csizma	1	42
Annál kisebb	1	15
Még annál is kisebb	1	—
Tehén bőrből cselédnek való legnagyobb csizma	3	—
Olyatén középszerű csizma	2	30
Annál kisebb	2	—

	frt.	kr.
Meg annál is kisebb	1	—
Férfi paraszt csizma fejelésért szárustul együtt . .	1	30
Olyatén kisebb fejelésért	1	15
Még kisebbért	1	—
Egy pár csizmának fejeléseért ha valaki a szárat maga adja	1	—
Ily móddal teendő kisebb csizmának fejeléseért . .	—	45
Tehén bőrből készült asszonyi csizma	1	50
Ilyen fejelés csizma szárustól együtt	1	—
Szár nélkül	—	40
Kordoványból való férfinak készült egy pár bélelt csizmának munkájától, ha mindent maga ad a csináltató	—	45
Ilyen féle kisebb csizmának munkája	—	30
Annál kisebbnek munkája	—	20
Asszonyi csizmának munkája ha mindent maga ad a csináltató	—	30
Kisebb csizmának	—	20

Férfi szabók limitációja.

Egy férfinak való selyem posztóból arany vagy selyem sinórral készült tisztességes hosszabb mentének, ha materia vagyon az alján, varrásától	2	—
Más rendbeli ugyan selyem posztóból csinált rövidebb mentétől	1	30
Férfinak való béllés nélkül készült mentének varrásáért	1	12
Selyem posztóból való újjas férfi dolmánynak „	1	20
Hasonló posztóból való újjatlan dolmánynak „	1	—
Közönséges három sinóros liberia mentének „	1	30
Gombokra készült bélelt hosszú nadrág „	—	45
Szíjra készült bélelt magyar nadrágnak „	—	30
Közönséges béletlen nadrág „	—	18
Három sinóros bélelt liberia-nadrág „	1	—
Közönséges sinóros lajblinak „	—	36
Sinór nélkül való „	—	30
Közönséges galléros újjas köpenyegnek „	1	30
Csinosabb nagy gallérú újjas köpönyeg „	2	—
Egy közönséges cselédnek való kaputnak vagy frakknak varrásáért	1	30
Csinosabb kaputnak vagy frakknak varrásáért	2	—
Mindenféle kurta kaputnak, vagy kurtkának varrásáért	1	15
Világos vagy setét kék posztóból készült legöregebb közönséges vásári nadrág egy sinórral	3	20
Ilyen posztóból készült középszerű nadrág	2	20
A legkisebb.	1	50
Ilyen posztóból készült újjas lajbli gombokkal	5	—
Középszerű újjas lajbli	4	—
A legkisebb.	3	—
Újjatlan posztó lajbli	2	—
Középszerű újjatlan lajbli	1	30
A legkisebb	1	10

Asszonyi szabók limitációja.

	frt.	kr.
Egy viganó ruha garnir nélkü atlaszból vagy selyemből	1	30
Egy viganó patyolat ruha	1	15
Egy vatirozott hosszú felső ruha úgynevezett iberrock .	2	30
Egy újjas lajbli	—	40
Újjatlan lajbli	—	27
Egy közönséges szoknya	—	30
Asszonyi bélelt bunda	1	30
Asszonyi bélletlen bunda	1	—
Egy váll	—	30

Szürcsapók limitációja.

Egy 24 rőf hosszúságú és egy rőf szélességű legjobb posztóból csinált fehér szűr posztónak vége . .	12	—
Hasonló hosszúságú és szélességű, de alább való fehér szűrposztónak vége	10	—
Ugyan olyan nagyságú fekete szűrposztónak vége . .	8	30
Ha maga át az ember 22 font gyapjút, tartozik a csapó egy vég szűrposztót csinálni	1	42
Fekete pokrócz	1	—
Fehér pokrócz	1	8
Jó féle fürtös nagy pokrócz	3	—
Alább való fürtös „	2	—

Szürszabók limitációja.

Bundára való legnagyobb öreg szűr a minő négy telik ki a felebb meghatározott végből	4	—
Hasonló nagyságú, de alább való posztóból készült öreg szűr	3	24
Nem bundára való, hanem közönséges nagy szűr jó féle posztóból	3	24
Alább való posztóból hasonló nagy szűr	3	7
Utána való kisebb, alább való posztóból	2	33
A legkisebb, suhancznak való	1	25
Egy jó nagy szűr szürke posztóból	2	—
Hasonló középszerű nagyságú	1	21
Legkisebb hasonlóból	1	8
A legjobb posztóból való legnagyobb magyar szürkankó	2	—
Hasonló posztóból lengyel szürkankó	2	16
Jó posztóból, kisebb magyar szürkankó	1	42
Hasonló posztóból, kisebb lengyel szürkankó	1	59
Ugyanezen jó posztóból legkisebb magyar szürkankó	1	25
Ismét hasonlóból kisebb lengyel szürkankó	1	—
Ugyanezen alább való posztóból legkisebb magyar szürkankó	1	42
Olyatén posztóból készült legkisebb lengyel szürkankó	1	3
Szürke posztóból való legnagyobb szürkankó	1	25
Kisebb	1	8
Legkisebb	—	—
		51

	frt.	kr.
Jó posztóból készült legnagyobb fehér szűr nadrág	1	25
Hasonlóból kisebb nadrág	1	8
Annál kisebb	—	51
Alább való posztóból legnagyobb nadrág	1	8
Hasonlóból kisebb	—	51
Annál is kisebb	—	36

Gubák limitációja.

A legnagyobb fürtös fekete guba	5	—
Középszerű fekete fürtös guba	4	—
Annál kisebb	3	—
Az unghvári legnagyobb fürtös fekete guba	3	—
Fekete, szürke, vagy fehér rövid guba	2	—
Asszonyi kurta guba	1	30

Süvegek limitációja.

Legjobb materiából készült öreg magyar süveg	1	30
Hasonló materiából kisebb	1	—
Alább való materiából egy nagy öreg süveg	1	—
Hasonló materiából kisebb	—	48
Gyermekeknek készített süveg	—	40

Kalaposok limitációja.

Liberiás cselédnek való legnagyobb karimájú felkötött mondva csinált szőr kalap	1	30
Ennél kisebb	1	—
Magas tetejű gömbölyű jóféle szőr kalap	1	40
Kisebb	1	20
Közönséges parasztnak való hat hüvelyknyi karimájú szőr kalap	1	—
Efféle középszerű szőr kalap	—	45
Legkisebb	—	24
Felkötő jóféle selyem kalap	7	—
Magas tetejű gömbölyű jóféle selyem kalap	6	—
Illyen középszerű kalap	5	—
Legkisebb	4	—
Ha a kalapot csináltató maga ad nyúl bőrt, a mun- kának ára lesz	2	—

Szűcsök limitációja.

Egy öreg ködmön fekete prémmel	4	—
Hasonló középszerű ködmön	3	30
Ennél kisebb	3	—
Egy öreg ködmön fehér prémmel	3	30
Hasonló középszerű ködmön	3	—
Ennél kisebb	2	30
Prémetlen nagy újjas ködmön	2	30
Újjatlan derékra való ködmön	1	30

	frt.	kr.
Asszonyoknak való újjas ködmőu	3	—
Hasonló újjatlan	1	15
Egy közönséges mentének fekete bárány bőrrel való prémezése	4	—
Egy ilyen mentének fehér bárány bőrrel való béllélése .	2	—
Egy szironnyal kivarrott juhász bunda	12	—
Egy közönséges juhász bunda	10	—
Alábbvaló juhászbunda	8	—
Egy paraszt prémes sipka	—	45
Fejér birke-báranybőrből készült sipka	1	—
Rókabőrnek kikészítésétől	—	7
Egy báranybőr csávállásától	—	7
Hasi báranybőr készítésétől	—	3
Öreg juhbőr kicsávállásától	—	12
Öreg farkasbőrnek kikészítésétől	—	40
Férfinak való ködmön varrástól ha mindent a gazda ád hozzá	—	45
Asszonyoknak valótól	—	30

Szíjjártók limitációja.

Egy pár debrecenyi farhám körüljáró szíjjal ha a mes- terember adja a bőrt	12	—
Ha a gazda adja a bőrt, csupán a munkáért	3	—
Egy pár széles hátszíjjas hám táskával együtt	4	10
Ha a gazda adja a bőrt	1	—
Egy pár közönséges hátszíjjas hám	2	30
Ha a gazda adja a bőrt	—	40
Egy hátulsó francia gyeplő	2	—
Ha a gazda adja a bőrt	—	30
Egy első francia gyeplő	3	—
Ha a gazda adja a bőrt	—	45
Egy hátulsó paraszt gyeplő	1	20
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy két águ első paraszt gyeplő	1	24
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy pár francia hámhoz való szíjj rúdtartó	3	—
Ha a gazda adja a bőrt	—	40
Egy pár francia hámhoz való körüljáró mindenestől .	4	—
Ha a gazda adja a bőrt	—	40
Egy pár francia hámba való húzó	4	—
Ha a gazda adja a bőrt	1	15
Paraszt farhámba tartó szíjj istráng	1	30
Ha a gazda adja a bőrt	—	24
Egy pár szemellenzős kantár	3	—
Ha a gazda adja a bőrt	—	30
Egy csikós kantárszárral együtt	1	30
Ha a gazda adja a bőrt	—	24
Egy paraszt egyes közönséges kantár	—	40
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy paripa kötőfék	—	51

	frt.	kr.
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy istálló kötőfék	—	40
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy pár kengyel szíj	—	48
Ha a gazda adja a bőrt	—	9
Egy heveder	—	48
Ha a gazda adja a bőrt	—	9
Egy lekötő szíj kerítőjével együtt	1	12
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy sima szügyellő	—	58
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy dupla szügyellő	1	—
Ha a gazda adja a bőrt	—	15
Egy sima farmatring	—	30
Ha a gazda adja a bőrt	—	9
Egy dupla farmatring	—	50
Ha a gazda adja a bőrt	—	12
Egy veres bagariából való három csattos derék szíj . .	1	30
Kisebb	1	15
Egy bagaria nadrágszíj réz csattal	—	30
Egy közönséges nadrágszíj	—	15
Apró nadrág szíj	—	12
Egy leghosszabb s legjobb bocskorszíj	—	20
Középszerű	—	15
Egy legnagyobb hámnak való ökörbőr kikészítésétől .	1	30
Egy kisebbnek	1	15
Egy nagy tehénbőr kikészítése	1	15
Egy harmadfű tulokbőrnek kikészítése	1	—
Egy nyolezágú ökör után való ostor	—	45
Egy annál vékonyabb	—	34

Kerekjártók limitációja.

Egy keréknek folyó ára	1	—
Egy küllő	—	4
Egyenes kocsi vagy szekér rúd	—	51
Egy kocsiba való görbe rúd	1	30
Nyújtó	1	—
Egy kocsinhoz való fűrészcs hámfákkal	—	24
Első kesefa hámfákkal	—	20
Egy magyar szekérbe való lőcs	—	15
Egy eke talyiga egészen	2	30
Egy tengely	1	—
Első tengely szárnyával, vánkosával együtt	1	30

Bodnárok limitációja.

Egy törvényes mértékű hordónak készítése	—	30
Egy kupa mindenestől	—	10
Egy puttonnak ára	—	24
Egy köpüllőnek ára	—	51
Egy középszerű köpüllő	—	40

	frt.	kr.
Legkisebb köpüllő	—	30
Egy nagy zsojtár	—	10
Kisebb	—	8
Egy 64 itczés dézsa	—	30
Egy 46 „ „	—	24
Egy 32 „ „	—	20
Ennél kisebb	—	15
Egy hordóra való abroncs felütése, ha az abroncsot a bodnár maga adja	—	1
Ha az abroncsot a gazda maga adja	—	$\frac{1}{2}$
Egy egri hordóra való abroncsnak felverése, ha az ab- roncsot a bodnár adja	—	$1\frac{1}{2}$
Ha az abroncsot a gazda maga adja	—	1
Kádra való abroncsnak felverése, ha az abroncsot a gazda maga adja	—	2
Egy feneknek ócska hordóba való betétele, és megigaz- gatása	—	3

Kovácsok limitatiója.

Egy pár legnagyobb lóra való patkó	—	12
Egy pár középserű patkó	—	8
Akár ócska, akár új nagy lópatkónak felütése különösen	—	4
Kisebb patkónak felütése	—	3
Egy összekapcsolt egész alsó tengelyre való marokvas a mesterember vasából, munkával együtt	3	—
A gazda vasából a munkáért	1	—
Egy pár új karikás marokvas	1	—
A gazda vasából	—	18
Egy pár új ütköző	—	20
A gazda vasából	—	6
A rúd szárnyára való első karika	—	18
„ „ második	—	12
„ „ harmadik	—	4
Rúd végire való felső pléh	—	10
„ „ alsó pléh	—	10
Ragasztó szeg lánczczal együtt	—	10
Egy derékszög	—	40
Nyújtóra karikás pléh	—	10
Kerek agynak való küllő karikának párja	—	51
Vastag végire egy pár persely	—	15
Egy egész abroncskeréknek a munkája	—	24
Egy löcs tokja	—	12
Tengelyvégszeg görbítve	—	12
„ „ egyenes	—	6
Egy sing szegnek munkája	—	1
Új sing vassal verése	—	4
Egy toló talyigának vasazása	—	40
Egy szántó vasnak végig való nádolása	—	40
„ „ „ élesítése	—	3
Egy csoroszlyának nádolása	—	12
„ „ „ élesítése	—	3

	frt.	kr.
Egy üsztöke csinálása	—	4
Szapulló üst alá való vas lábasnak munkája	—	24
Kisebbnek	—	16
Egy három akós hordóra való abroncsnak felütése	—	7
Átalagra valónak	—	6
Kerekre való két ágú pántnak munkája	—	6
Kétfelé nyíló kapunak vasalása	—	40
Közönséges szántó-vas	—	2
Csoroszlya	1	12
Két ágú vas villa	—	30
Ennek munkája ha valaki vasat maga ad	—	12
Egy három fontos jól megacézelt fejsze	1	30
Egy fejszének csupa munkája	—	30
Egy fejszének aczéltatása	—	6
Egy ló után való nagy paraszt szekérnek egész vasa- zása a gazda vasával	10	—
Ökör után való szekérnek vasazása detto	9	—
Harmincz boronaszeg, mely öszveséggel öt fontot nyom	1	30
E szerint egyenkint egy borona szeg	—	3
Ennél nagyobbak darabja	—	4
Egy nagy legjobb jóféle laposkapa	—	24
Kisebb lapos kapa	—	20
Egy két ágú kapa	—	30
Egy legnagyobb jóféle ásó	—	30
Kisebb	—	24
Ortó kapa	—	24
Száz jó léczszeg	—	18
Ezer fenyűfába való zsindey szeg	—	48
Ezer bikkfába való zsindey szeg	1	—

Lakatosok limitációja.

Egy pár kis csizmának patkolásától	—	6
„ „ nagy férfi csizmának patkolásától	—	12
„ „ asszonyi csizmának patkolásától	—	10
Ócska patkónak, vagy sarkantyúnak felütésétől	—	6
Egy legközönségesebb pléh mindenestől	2	—
Csinosabb vassal borított pléh	3	12
Egy közönséges lyukas kulcsnak csináltatása a pléh- nek levételével és felverésével	—	16
Egy paraszt láda pléh pántokkal s egyéb lakatos ké- születtel	1	12
Egy zár vagy lakat felnyitására	—	3
Egy kétfelé nyíló pinczére két toló zárok mindenestől	5	—
Egy közönséges alladzós zabola	—	36
Czinezett zabola	—	45
Közönséges fekete vas kengyelvas	—	24
Czinezett kengyelvas	—	48
Öt soros czinezett lóvakaró	1	30
Nagy fekete vas lóvakaró	1	—
Kisebb czinezett lóvakaró	1	—
Kisebb fekete vas lóvakaró	—	45

Kötéljártók limitációja.

Egy pár közönséges paraszthámba való istráng	—	12
Egy pár leghosszabb csupa jó kenderből csinált első istráng	—	24
Egy pár hátulsó hámbokba való csupa jóféle kender istráng	—	20
Dupla kender kötőfék szárával együtt	—	15
Szimpla kötőfék	—	10
Borjúra való kötélnek párja	—	4
Marha szarvára való istrángnak párja	—	10
Egy pár paraszt kender hám	—	24
Lekötő hevedernek öle	—	10
Három csattra paripának való hevedernek párja	1	—
Egy pár nyakló	—	20
Puttonra való hevedernek öle	—	5
Egy font legvékonyabb kötni való fejer spárga	—	40
A vastagabbnak fontja	—	30
Egy négy öles rudalló kötél	1	—
Egy szőrből csinált nyüg	—	12
Kender nyüg	—	9
Tiszta szőrből való pányvás kötélnek öle	—	24
Kenderből csinált pányvás kötélnek öle	—	12

Takácsok limitációja.

Egy rőf legvékonyabb, s öt fertályos lenvászonnak szövésétől	—	8
„ „ annál vastagabbtól	—	7
Egy rőf, s öt fertályos szélességű vékony kendervászonnak szövésétől	—	5
Vastagabbtól	—	4
Szőszből vagy pátyoszból közönséges ponyvának való két nyüstös vászonnak rőfitől	—	1 1/2
Négy nyüstös zsáknak yalónak rőfitől	—	3
Közönséges asztalkendőnek, vagy abrosznak rőfitől	—	10

Fazekasok limitációja.

Egy kívül belől mázos másfél itczés csupor	—	4
Ha csak belől mázos	—	3
Egy rendszerént való mázos korsó	—	10
Mázatlan korsó	—	4
Egy legnagyobb kétfülü fazék	—	24
Ennél kisebb	—	20
Egy fülü nagy mázos fazék	—	12
Ennél kisebb négy fontra való fazék	—	8
Egy nagy fedő	—	4
Kisebb	—	3
Kétfülü kívül belől mázos nagy serpenyő	—	20
Kisebb	—	12
Legkisebb	—	8
Egyfülü mázos nagyobb serpenyő	—	12
Ennél kisebb	—	8

Legkisebb	—	4
Kivül belől mázos jóféle nagy fejes fazék	—	15
Ilyen kisebb	—	12
Egy közönséges nagyságú zöld mázos apróbb táblákkal bolthajtásos kályha	12	—
Annál kisebb	8	—
Egy mázatlan közönséges fehér kályha	4	—
Egy kályhának összerakása	1	—

Mindennemű napszamosok bére.

Egy kaszásnak maga kenyerén	—	24
Ha tartják	—	18
Egy kévekötnének maga kenyerén	—	18
Ha tartják	—	12
Egy aratónak maga kenyerén	—	15
Ha tartják	—	9
Egy takarónak maga kenyerén	—	12
Ha tartják	—	6
A villásnak, a ki boglyáz, maga kenyerén	—	18
Ha tartják	—	12
Egy férfi napszamosnak, kőrakók és ácsok mellett a maga kenyerén	—	15
Ha tartják	—	9
Egy asszonynek ugyanazok mellett maga kenyerén	—	12
Ha tartják	—	6
A hegyaljai szőlőben való kapásnak, a ki a napkelettől fogva napnyugtáig dolgozik nyári napon	—	24
Tavaszzsal és ősszel	—	20
A Hegyalján kívül levő szőlőkapásnak nyári napon	—	20
Tavaszzsal és ősszel	—	18
Szőlőkötőnek és igazgatónak	—	9
Trágyahordónak	—	9
Egy szőlőszedőnek a Hegyalján	—	10
A Hegyalján kívül levő helyeken	—	7
Egy puttonosnak a Hegyalján	—	20
A Hegyalján kívül	—	15
Egy taposónak a Hegyalján	—	24
A Hegyalján kívül	—	20
Tavaszi szántás 4 marhával ha a munkás magaén él	1	30
Ha tartják	1	12
Nyári szántás és trágyahordás négy marhával, ha a munkás maga tartja magát	1	12
Ha tartják	1	—
Egy ács vagy kőműves pallérnak sz. György naptól fogva sz. Mihály napig, beleszámlálván a mesternek adatni szokott egy garast is	—	42
Egy ács vagy kőműves legénynek detto	—	30
Sz. Mihály nap után a pallérnak	—	36
A legénynek	—	24
Az ács és kőműves inasoknak napszámuk félannyi mint a legényké		

A téglaverőnek csupa munkája a kiégetéssel együtt, semmi életet nem adván, ezer téglától, melynek hossza egyesnek szélessége fél schuch, vastagsága pedig három czol

frt. kr.

3 —

Mindennemű eseléseknek bére.

Egy legfőbb táblára főző szakácsnak alku szerint.

Egy kitanúlt és szüntelen szakácskodó szakácsnak nagy konyhában, ruháját is bele értvén

100 —

Egy jól kitanúlt második rendű szakácsnak ruházatjával együtt

80 —

Középszerű jól kitanúlt szakácsnak szinte mindenestől

60 —

Egy rendszerint való szakácsnak mindenestől

40 —

Utolsó rendű szakácsnak

30 —

A szakácsnék vagyis főző asszonyok négy rendre osztatnak fel, a főzés mesterségében szerzett magok tökéletesítéséhez képest, s e szerint:

Egy jól kitanúlt nagy konyhára való szakácsnének, minden ruházatját beleértve

50 —

Egy jól kitanúlt második rendű szakácsnének dto

40 —

Középszerű jó szakácsnének detto

30 —

Egy rendszerint való szakácsnének ruházatjával együtt

20 —

Egy minden szolgálatra alkalmas kitanúlt inasnak ruhán kívül

20 —

Középszerű tulajdonságú inasnak ruhán kívül

15 —

Utolsó rendű inasnak ruhán kívül

10 —

Egy kitanúlt liberias hintós kocsisnak ruhán kívül

16 —

Alábbvaló hintós és igás kocsisnak ruhán kívül

12 —

Kisebb ostoros kocsisnak ruhán kívül

10 —

Egy mezei gazdaságot folytató gazdának beleértvén ruháját, zsiróját és sóját

30 —

Egy nagy-béresnek tartásán és ruháján kívül

8 —

Kis-béresnek

5 —

Egy számadó kondásnak ruhán kívül

10 —

Kondás bojtárnak ruhán kívül

6 —

Egy árendás számadó juhásznak, nem adatván neki semmiféle ruha

12 —

Egész esztendőre fogadott juhásznak, a kinek őrzése alatt levő juhok befejetnek, tartáson s ruhán kívül

8 —

Nyári juhásznak tartáson s ruhán kívül

4 —

Egy majorosnak, ruházatját is beleértvén

25 —

Uraság marhapásztorának vagyis csordásnak ruházattal

24 —

Egy mezei kerülőnek ruházattal

20 —

Egy pompás s mesterséges kerthez való kertésznek alku szerint.

Egy jól kitanúlt kertésznek

60 —

Középszerű jól kitanúlt kertésznek

40 —

Közönséges kertésznek

30 —

Egy jó mosó, varró, s köteleességét értő alkalmas szobaleánynak ruházatjával együtt

30 —

Második rendű szobaleánynak

25 —

Egy cselédeknek főző, sütő, mosó szolgáló leánynak ruhával együtt
 Alább való közönséges szolgáló leánynak
 Egy gyermek mellett lévő szolgáló leánykának detto .

frt.	kr.
20	—
15	—
10	—

1821. april hó 4-ről Lajbachból kelt következő legfelső latin szövegű leirat érkezett a megyéhez, melyet, miután az akkori viszonyokat leginkább képes előtűntetni, egész terjedelmében közöljük.

4298.

Első Ferencz, Isten kegyelméből Ausztria császára, Magyar- és Csehország, Galliczia és Lodomeria stb. Apostoli királya; Ausztriának főhercege sat. sat.

Tisztelendő, Tiszteletes, Tekintetes és Nagyságos, Nagyságos, nemkülönben Tudós és Nemes kedvelt Híveink! A lázadás ugyanazon szelleme, mely a mult század végső évtizedeiben Európa legrégibb s legvirágzóbb országok egyikét a hatalom tetőpontjáról lesodorta, s legnagyobb veszélybe ejtette, mely már 30 év óta a nyugtalanságokat folyton ápolá, s a viszályokból vérengző háborúkat idézett elő, végtére pedig a katonai erőszak közbejöttével, iszonyú vérontás után a tartományok következetes pusztításával, a birtokbiztonság s majdnem egy egész nemzedék nyugalma vesztével végződött, a mult évben újra feltolta fejét, és pedig oly országban, mely már a mult években kiállott inségek után az igazságos és atyai kormány alatt nyugalmat s békét remélt, most egy isteni és emberi törvényeket egyaránt lábbal taposó párt vakmerőségétől vezéreltetve, nem átalotta ismét kitűzni a lázadás zászlaját.

Az elcsábított óvatlan katonák, nemkülönben az újítások után ábrándosan sovárgó s korlátot tűrni nem akaró emberek féktelen szabadság után rajongva, az igazi szabadság szép nevével visszaélvén, azon törvényes fejedelmüket, ki nem csak a rokonság, de egyszersmind a barátság köteleke, s szövetség által összekötöttségben áll velünk, kormányától megfosztani s lealázni merészeltek.

Mi tehát, hogy a Kormányunk alatt levő tartományok határaitól a külső érintkezést elzárjuk, királyi kötelemünkénél fogva, a törvényeken alkotott, elődeinktől ránk származott boldog és csendes monarchiánkat épen megtartsuk, s utódainkra is így származtassuk át; tartományainknak belső biztonsága- s a csend fentartásáról gondoskodván, szívünkön hordoztuk, miszerint boldog birodalmunknak törvényekkel szentesített alkotmányait a nyugtalankodó, hiú ígéretekkal vakító, a társadalmi rend megrendítéséből, valamint a közös inségből előnyt nyerni törekvő és személyes érdekeiket hajhászó csábítók tévelyes elvei ellenében biztosítsuk és megóvjuk; — elejét vettük a fenyegető veszélynek, s Isten segélyével, kinek oltalma s gondviselése által megállanak a törvényes hatalmak, győztes fegyvereinkkel s népeink hűsége által 14 nap alatt a lázadókat elnyomtuk, a békés népeknek pedig a csendet visszaadtuk; az Isten és törvényes királyuk ellen fölkelő honárulók, az őket érő veszélytől rettegven, nemkülönben a hadseregünket szabadítójaul üdvözlő nápolyi nemzetnek örömfelkiáltásától elrémlvén, futásnak indulva, ritka szerencsével aratott győzelmünket óhajunk szerint megkönnyítették.

Az államok azon nyugtalan felforgatói egyszersmint minden társadalmi élet és a nyilvános béke gyűlölöi azonban, daczára fegyvereink ezen váratlan sikerének, jobb magatartáshoz és józanabb elvekhez nem tértek vissza, sőt az összeesküvés czinkosai kétségbe ejtett ügyüket támogatandók, a szomszéd ország királyához hű, s az igazságos hatalom törvényeinek hódoló népét sikertelenül buzdítják a fölkelésre; ennél fogva kötelességünk, a csábítók s ezek vak követőinek Mi s népeink ellen irányzott gonosz törekvései ellenében, atyai gondoskodásunknál fogva saját tartományainkat biztosítani, s a csendet fentartani.

Ezenkívül a lázadás veszélye, mely ugyanazon időben még más részeken is mutatkozik, a monarchiánk keleti határain fekvő s Magyarországunkkal szomszédos tartományokat vérengzéssel, inséggel és végveszéllyel fenyegeti.

A körülmények így állván, biztosítva belbékénk által s egyedül királyi hivatalunk kötelmeivel foglalkodva beláttuk: miszerint a monarchiának biztonságát, nemkülönben alattvalóink

mind jelen, mind jövő boldogságát óhajtván, a bajok elhárítására rendkívüli segédeszközöket kell használatba vennünk.

Önként értetik tehát, hogy valamint a többi, úgy magyar hadtesteinket is, melyek mindenkor hadsergünk kitűnő erejét képezték, s minden adott alkalommal a nemzet dicsőségét és becsületét fentartották, bármily bekövetkezendő események és szükségekre teljes hadilábon készen kell tartanunk.

Midőn az 1816. évben a béke helyreállítása utáni zavaros körülményekben kegyesen jónak láttuk, nagyon kedvelt Magyarországon s a hozzá kapcsolt részekben az újonczozás megszüntetését kegyelmesen elhatározni, legmagasabb szándékunkat egyúttal az iránt is közzétettük, miszerint azoknak pótujonczozása, kik mind az 1814. évre $\frac{m}{60}$ alatt kívánt fők számvetése szerint némely törvényhatóságoknál még állítandóknak maradának fel, mind pedig az 1815. évre $\frac{m}{30}$ alatt követelt újonczok száma kiegészítésére még megkívántattak, további legmagasabb rendelkezésünkre fentartva, a fennmaradt hatralék az illető törvényhatóságoknál tisztában legyen.

Mivel pedig jelenleg a legsürgősb szükség állott be, hogy a még hátramaradt katonai újonczok száma, kiket illetőleg a Ti Erántunk viselt kegyeletetek s a haza iránti fáradhatlan ragaszkodástoknál fogva az 1813. és 1815. években tett felhívásra legmagasabb várakozásunknak egyrészt már ugyanakkor megfeleltetek, s melynek kétség kívül még a hátramaradt részre is a magyar nemzettel szülött fejedelme iránti hódolathból s nagylelkűségből megfeleltetek volna, hogyha a körülmények ugyanakkor jobbrafordultával a további újonczozás megszüntetését, valamint a hátralevő szám más tán szükséges időre fentartását kegyesen el nem rendeltük valá ; meghagyjuk most, hogy a legrövidebb idő alatt az 1813. év november hó 16-án kelt kegyes királyi leiratunkban az iránt közzétett rendje és módja szerint, erélyes közreműködéstek, nemkülönben a katonai gyűjteményeknek magisztrátusi tisztviselőitek által nyújtott segélye mellett kiegészítessék s készséggel szolgáltatassék. Mi teljes bizalommal nagylelkűségeitek s atyai kíváncsainkat teljesíteni tudó, sokszor tanúsított készségeitekhez fordulunk, mely, távol legyen, hogy jogaitok és szabadságtokat legkevésbé is csonkítaná, sőt inkább szándékunkat s óhajtasunkat szilárdította, miszerint azokat sértetlen-

nül fentartsuk s utódainkra átszármaztassuk; tudhatjátok ugyanis, hogy ama törekvések, melyek elhárításáról itt szó vagyon, főleg ős alkotmányotokkal és törvényeitekkel állanak ellentétben, s hogy a kívánt eredmény biztos reménye leginkább kegyes szándékunk teljesítésétől függ.

Midőn tehát nem kétkedünk, hogy minden igyekvésteket fordítandjátok arra, miszerint kegyes szándékunkat készséggel teljesítsétek, hozzátok egyszersmind csász. királyi kegyelmünkkel hajlandók maradunk.

Az összegyűlt megyei karokhoz és rendekhez ezután a főispán Vásáros-náményi idősb báró Eötvös Ignác következő magyar beszédet tartott:

Tekintetes státusok és rendek!

Nem felejtethjük el, hogy kevés esztendő előtt dicsőségesen uralkodó Felséges Urunknak, és az ő nagy frigyeseinek győzedelmes hadi erejeknek hathatósága által a majd nem minden szűnet nélkül huszonkét esztendő forgása által viselt véres háború: Isten ő szent Felsége segedelmével megszűnván, az egész világ meghódítását szomjúhozó ellenség nemcsak régi határait szoríttatott, hanem a csábítójának Európát szolgaság bilincsel, és a független Nemzeteket közönséges Uralkodásának igájával fenyegető törekedései is önnön veszedelmére fordítottak. Ezennel eltűnt vala az Európai Nemzetek szabadságát gyám hatalom színe alatt le tiporó álnok politicának zürzavara, felderült azonnal újra a Polgári boldogságnak csendes hajnala, a királyi székek hajdani fénye, tekintete és becse ismét helyre állított, a Nemzetek jussai térítettetni kezdenek, Nemes szabadságra való vágyódás lépett a vad ragadozás helyében, zabolátlan igaz ősi Uroktól elpártolt községek, szelid erkölcsű néppé változtak, szóval minden karbélieknek saját tulajdonság jussai batorságban helyheztek.

Felséges Urunknak, és az ő nagy frigyesei győzedelmes hadi erejek vállalta Isten segítségével a kezességet ezen annyi szőlvész, annyi háborgás után csendességben hozott, mint egy új teremtésnek tartós fenmaradásáért, hathatós akarat, nem futékony reménység lelkesítette mindedig feltételeiket, szerencse vala mindenütt uti társok, és noha legközelebb a felhők ismét tornyozni, az

Ég borulni, mindeneket sarkaiból kifeszítő, mindeneket gyökereiből kirontó, talp köveiből ki mozdító zivatar közelgetni látszatott, mind azon által Felséges Urunk frigyeseivel egyet értőleg, azok hadjainak eljövetele előtt is kevés napok alatt a pártütőknek gonosz intézeteket megczáfolta, és mint egy gyökereiben ott elfojtotta.

Meg értettük Tettes. Statusok és Rendek Felséges urunknak Kegyelmes rescriptumából, hogy a pártütésnek, azon tulajdon lelke, a mely az előbbeni század utolsó és a mostaninak első esztendeiben, egygyet Európának legfényesebb legnagyobb birodalmi közzül magosságának polczából majd utolsó inségre hozta, és majd nem harmincz esztendőől fogva zűrzavart okozott, egyenletlenségeket nevelt, dühös háborúkból újjabb meg újjabb s véresebb háborúkat szült, most nem régen ismét magát jelenteni, veszedelmes fejét felemelni, és a párt ütés zászlóját ki szegezni nem átkodott, meg értettük, de a közhírekül is tudjuk, hogy Olaszországban két hatalmas Fejedelem, egyik Királyi székeből le szállani, a másik majd minden Királyi jussaiból le vetkezni a párt ütés által kényszerítettett, és ha Felséges Urunknak győzedelmes népei legottan csak megjelenésekkel is a tüzet el nem fojtották volna, eddig veszedelmesebb előmeneteleket tehetett volna; meg értettük, hogy a Magyar szent Korona alatt lévő Tartományok napkeleti tőszomszédságában is, ég már ezen veszedelmes minden felé elágazott mirigy pártütésnek fáklója.

Ennek veszedelmes planuma szinlett csábításokkal, és kecségtetésekkel, még veszedelmesebb alattomos társaságtól neveltetik, terjesztetik, és ha csak ugyan minden módon gyökereiben is úgy ki nem irtatik, hogy soha ki ne sarjazhasson, valóban később, vagy hamarább kimondhatatlan következéseket és veszedelmeket okozhatna; mert nem a Monarchiák, nem a Republicák, nem a mértékletes Birodalmak alkotmányainak talpkövei mozgattatnak, hanem oda járul ezen veszedelmes pokolbeli szectának minden alattomban való törekedése, oda czéloz sok ágakra ki terjedett intézete, hogy a vagyontalanoktól a vagyonosok ellen, a semmivel bíróktól a birtokosok ellen, a zabolátlan, nyúghatatlan, mindeneket felzavarni kívánó minden rosznak és rendetlenségnek czinkosaitúl, csendes mértékletes szorgalmatos

Polgárok ellen háború indíttasson, szóval minden Rendtartás, mely Európát annyi Századoktól fogva szerencsétlenné, folyton folyvást tartandó viszontagságok, s változások kotzkája alá vetessen. . .

Valóban nemcsak szomszéd atyánk fiainak, de nekünk is kedves Hazám fiai szól ez a letzke. Így lévén a dolog valóban nem lehet gondolni, hogy ha oly törekedések szembe tűnnek, mindnyájunk szeméi fel ne nyiljanak, és azok elnyomására egyedül tölöző intézetek minden felől összevetett vállokkal és kölcsönös segedelemmel elő ne mozdíttassanak.

Mit várhat oly titkos környülállások szövevényéből Európa? mit a királyi székeknek függetlensége? mit a szabad Nemzetek polgári alkotmánya? mit kinek-kinek saját tulajdonság Jussai? nem szükség előadnom, mint egy tükörbe láttya azt kiki, ha oly veszedelmes pártütések történetei lehető folyamattját legkisebb figyelemességgel gondolóra veszi, egy váratlan elnyomva lenni látszó pártütésből származható történet nemcsak ott, a hol támad, minden polgári helyheztetéseket sarkaiból kifeszíti, zúrvarba teszi, szerencsésen élő Nemzeteket utolsó inségre juttatja, de még a szomszéd Határookra is agyarkodó fogait vicseríti és még annak szerző okai gyökerestől ki nem irtatnak, semmi elbizakodást, bár hogy kecsgettessen a mostani idő, a jövőre nem enged.

Ennél fogva valóban, bölcsen, és mély belátással méltóztatik Felséges Királyunk, a jövő időt is szemeügyében tartani, és hogy dicsőséges Uralkodása alatt lévő Tartományaiban ezen mirigy dögleteesség, vérszemet ne kaphasson, s csendes Polgárjait szerencséjektől meg ne foszthassa, mind törekedéseit oda intézni, hogy most a midőn idő vagyon rendkívül való módok ezen Polgári Pestisnek Határainktól messzi való elhárítására, s Honyunk közbátorsága fenntartására elkészítessenek.

E valóban és nem más az oka, hogy Felséges Urunk tőlünk most annyi ujjoncokat kíván, a mennyit 1815-ik esztendőben kívánni méltóztatott, és a melyeket, ha az akkori környülállások el nem oszlottak, és így a szükség meg nemszünt volna, hív Magyarjaitól, bizonyosan minden kétségen kívül el is nyert volna, és hogy kívánja? úgy t. i. a mint azt országunk Constitúciója sérelme nélkül meg is kívánhatja, mi pedig teljességgel

meg nem tagadhatjuk; kívánja t. i. hogy a Nemes Vármegyék Tisztviselőik által a katonai Verrbunkokat megsegítsék; kívánja t. i. pedig egész és tántoríthatatlan bizodalommal, mivel több ízben Kedves Magyarjainak atyáskodó Intézeteit betöltő készségeket tapasztalta; kívánja t. i. mivel ezen kívánságának betöltésével, a Magyar Nemzet Jussai és szabadságai legkisebb csonkúlást sem szenvednének, sőt ezáltal Ő Felségének ezeket szentül megtartani, és késő maradékaira sérthetetlenül általeresztelni kívánó szándéka, s akarátja öregbedne; kívánja végtére, mivel azon titkos törekedések, melyeknek mindenesetre való elhárításáról szó vagyon, különösen 8 száz esztendőknél öregebb Constitutiókkal, s hazánk törvényeivel leginkább ellenkeznek, s ennél fogva valóban senkit jobban, mint bennünket nem illetnek.

De talán némelyek azzal kecsegtethetnék magokat, hogy még semmi veszedelemről nem tudnak, hogy még semmi közönséges rémülésnek hangja egész eddig nem hatott volna; de Tekintetes Státusok és Rendek! késő akkor a közönséges tapasztalás szerint az oltás módjáról gondolkozni, mikor már a szomszéd háza ég, a szerencsétlenségeknek lehető elhárításáról a boldogabb sorsban kelletik gondoskodni, annyival is inkább, mivel a késedelem kárát mindenkor a késedelmes szenyvedi, már pedig tudjuk, hogy Eő Felsége Hadi Seregeinek Olaszországban nagy sietséggel való összecsoportozásának köszönhetni, hogy csak fegyvereink villogtatásának is a vala a sikere, hogy azon mirígy pártütésnek dühössége szomszéd örökös Tartományai kebelébe bé nem hatott; szükségesnek kelletik tehát tartanunk, hogy mindenesetre Eő Felsége a Magyar sereget is oly karba tehesse, hogy azoknak hasznát vehesse.

Mivel tehát mind 1815-ik esztendőben, midőn Felséges Urunk az akkori környüállásokhoz képest, harmincezer Ujontzot az Országtul kívánt, mind pedig most Királyi szavával fel vagyunk bízattva, hogy ebből jövőndőre semmi következtül, szabadságinknak semmi sérelmétül nem tarthatunk, ezen esetben ahoz Eő Felsége azt kívánja, a mit mindenkor töllünk kívánhat, és mi valóban kölcsönös segedelmünket meg nem tagadhattuk, úgy tartom nem fog találkozni egy is, a ki Eő Felsége mostani kívánságát betölteni nem akarná. Még eddig Tekintetes Státusok és Rendek! szent volt a Nemzet előtt mindenkor a Királyi szó, tán-

torithatatlan a Nemzetnek a Királyi szóban való bizodalma, mutassuk tehát Felséges Urunkhoz nem csak Jobbágyi alázatossággal, de Fűi szeretettel is vonszó hivségünket, s határ nélkül való bizodalmunkat; mutassuk meg, hogy ezen feltett nagy tzelnek véghezvitele elősegállításában nem méltatlanul tartott számot költsönös munkásságunkra, nem hillyában vette hozzánk folyamodását, nem érdemetlenül kívánt, egész Európát fenyegető titkos intézetek alól való felszabadítása dicsőségébe vélünk is részt vétetni; mutassuk meg Felséges Urunknak örökös Tartományabéli Szomszédinknak, hogy mi is kölcsönös fáradságainkat, munkásságinkat, erejinket Felséges Urunk szándékainak kinyilatkoztatására és a veszedelem elhárítására fel áldozni készek vagyunk; mutassuk meg egész Európának, hogy dicső Nemzetünk most is Királyunk Koronájának legfényesebb gyémántja, erejének legerősebb bajnokja, a közjóra tzelozó intézeteinek legfoganatosabb rúgója, mutassuk meg az egész világnak, hogy él még a Magyarokban nem csak a Vitézségnek, de a Polgári mértékletességnek is Virtusa, mely a Polgári helyheztetéseket változásaihoz szabni és mérsékelni tudja, így lészen, hogy dicső Eleinktől reánk hagyott Nemesi szabadságunk világ végezetéig fel tartatván, a Magyar Nemzetnek Nagy neve, egész Európa előtt különös dicsőségbe, sőt írgyeinknek álmélkodására fel maradhasson.“*)

Az elsoroltak után Abaújvár-megye erélyesen tiltakozott az ország alkotmányának azáltali megsértése ellen, hogy az ujonczállítás országgyűlésen kívül kívántatott eszközöltetni, és ezen sérelmét két ízbeni legalázatosabb felterjesztésében keservesen panaszkolta, az ujonczállítást sem indította meg mindodáig, míglen ő Felségének Veronából 1822-ik évi októberhó 25-ről 13709. szám alatt kelt legkegyelmesebb leírata alapján, a megyei főispán, fenn említett Vásáros-naményi idősb báró Eötves Ignác cs. kir. kamarás, valóságos belső titkos tanácsos és koronaőr királyi biztosul ki nem neveztetett, kinek tekintélyes és tágas értelmű meghatalmazása folytán a megyében az ujonczállítás foganatosított, a megye pedig ismét felszólalt, midőn 1823. szeptemberhó 17-dikén 12883. szám alatt Schönbrunnból kelt legkegyelmesebb királyi leíratban ő Felsége

*) Az elmondott beszédet akkori főispán ő mltsza örök emlékül beküldvén a megye levéltárába, ezen eredeti okmány írmódorát is híven megtartottuk közlésünkben.

rosszállását fejezte ki az iránt, hogy nemcsak az újoncz állítást, de az adónak ezüst pénzben fizetését is megtagadták s ekkép ő Felsége kénytelenítve volt királyi biztosokat kiküldeni sat. Ezen alkalommal ismét fellelkesült a megye, és Krasznik-vajdai Szentimrey Gábor elnöklete alatt 1823. mindszenhó 6-án szab. kir. Kassa városban tartott közgyűlésből következő örökérdekű Kóji Comáromy István megyei főjegyzősége alkalmával kelt legalázatosabb feliratát terjesztette fel ő Felségéhez:

Sacratissima Majestas etc.!

Si benignum illud Mattis V. Sacrae Rescriptum Regium erga humillimam nostram Remonstrationem in merito clementer avertendae citra Diaetalem Conventum desideratae Tyronum Statutionis altissimo obtutui substratam, sub Dato 25. octob. a. p. Veronae emanatum, quod in . . . Reflexionem non sumptis omni humilitate propositis legalibus nostris Reflexionibus, cor Mattis Vrae Simae immotum persistere evidentissime ostendebat, amaras e nobis Dolorum lacrymas exprimebat, quod eo magis dolebamus, quod pro sincero nostro erga Patriam amore, incorrupta in cuncta legalia amati Principis Nostri Desideria secundanda fide, legali via omnia nostra Reipublicae sacrare non tantum paratos fore, sed et strictissimae obligationis nostrae esse filiali cum devotione declaraverimus; tanto acerbior certe nos nunc invasit dolor anxique futurorum sollicitudine perculsi sumus, dum ad effectum praecitati benigni Rescripti Regii et aliis quoque Cottibus dimissi procurandum, Jurisdictiones illas, quae ad infringendas Leges semet per Commissarios Regios persvaderi integrum sibi haud fore arbitrabantur, licet indulti Artli. 14. 1791. legales aequae suas Reflexiones Matti V-rae Smae tanquam eminentissimo Legum Patriarum Custodi in omni submissione substernere haud intermiserint, armata plane vi adactas fuisse e certo jam rumore nobis innotuit.

Justissimus iste Dolor tanto acerbior est, quod vulnera haec nobis per Commissarios Regios infligantur, qui illimatata sua plenipotencia statibus. et Ordinibus Cottum congregatis facultatem consultationis contra naturam, et indolem Generalium Congregationum de Rebus Publicum Regni Statum concernentibus, soluta post publicationem benigni Rescripti Regii Sessione ademerunt, iis, qui Jura Patriae tuituri vocem emittebant, minis suis terrorem incusserunt, Magistratuales qui partem

statuum efformant contra positivas Patriae Leges, Jura et Libertates ad exequendas Legibus adversas functiones vi et potentia non tantum impulerunt, sed et in obversum Cardinalium Titulo 9-to 1-ae expressarum Nobilitarium Praerogativarum in opprobrium Statuum et contra ipsos Militaris Status pro securitate Regnicolarum excubantis fines, ad Curias eorundem Nobilitares numerosos Milites cum onere intertentionis illocandos disposuerunt, taliterque Publicam Regni tranquillitatem maximo discrimini exponere, diffidentiam inter Principem et Populum seminare, ac denique fidelissimam hanc, et nihil aliud praeter observantiam inveteratorum Constitutionalium Jurium ac Libertatum suarum, sibi ex sacro sancta Diplomatica Assecuratione Regia competentium desiderantem Nationem, ingenti moerore afficere, et ad perplexitatem deducere attentarunt.

Sacratissima Majestas ! Probe novimus Regium Majestatis Vestrae Solium saepenumero a talibus etiam circumveniri Individuis, quae inusta Jurisdictionibus illis, quae Legum dispositioni strictissime insistere cupiunt, infidelitatis macula, ductoque a Cottuum nonnullorum in effectuationem sumpta Tyronum Statutione argumento, Jurisdictiones praedecaratas velut inobedientes non aliter quam armata manu ad obsequium revocari posse, ac debere consulunt, Mattisquae Vtrae gravibus ac ingentibus administrationis Reipublicae curis occupatae tenerrimum, ac vere Paternum Cor, a quo secus talia procedere potuisse nulla ratione credere possumus, a Populo suo avertere conantur. Confidimus interim in aequitate, Justitia, ac Clementia Mattis Vtrae Smae, toti Orbi nota prava haec, in eversionem Legum Patriarum tendentia Consilia pro sua Sapientia non audituram, quin imo fidelitatem Populorum suorum ab observantia Legum praecipuum Regiae quoque Dignitatis fulcrum constituentium metituram, ac una benigne perpensuram, quod licet nonnullorum Cottuum Jurisdictiones demandatae Tyronum Statutioni semet accinxerint, id id tamen nunquam vi obligationis suae fecisse recognoverint, quin imo legales suas Reflexiones Matti Vtrae Smae semper remonstraverint, aliae vero, propter minas et coactionem Commissariorum Regionum legali sua libertate uti non valendo, Potentiae horum cedere debuerint, quod in Cottu quoque nostro, auctoritate Commissarii Regii facto evenisse, ipsa experientia tristes edocti sumus.

Felices Populi! qui in Coronatis Capitibus Justitiam non Arma metuunt. Felices! qui per Majestates Regnantium Leges Regni sublimes observari sentiunt. Non armis, sed Legibus utens Princeps sibi suorum amorem conciliat; amor nullo armorum apparatu parari potest; plus potest amor in Principem quam armis procuratus metus, et ex hoc enata simulata fidelitas.

Quemadmodum proinde acerba est inflicti hujus vulneris recordatio: ita acerbior esse deberet futurorum exspectatio, si Jura illa, quae tot Sacramentis Diplomaticis Assecurationibus, Fidejussionibus, Pacificationibus Antenatorum, imo et Sponsionibus Mattis Vtrae consolidata fuere contra expressos Legum tenores pedentim sufferri quasi viderentur, hoc enim modo violaretur illa apud Principem Statusque et Ordines Regni residens ac per Fundamentales Regni Constitutiones aequa ratione divisa Legislativa Potestas fundamento cujus et nec secus Pacta bilateralia juxta ac suis Limitibus circumscriptam Regiam Dignitatem subsistere oporteret.

Clementissime Domine! Sunt Genti nostrae Leges, sunt icta cum Regibus Pacta, quae veluti id quod Gens praestare debet, defigunt: ita, quod Princeps Jure exigere valet suis definiunt limitibus. Ac ideo

Lege nempe cum sint vinctae Hungarorum manus ne citra praeterque Comitia Regni, Rem ad Legislativum Corpus spectantem, ad quam Tyronum quoque Statutio in sensu Art. 19. 1791. refertur, sine Regno cum Rege volentes etiam agere audeant, cujus vel ipsa tantum Sollicitatio interdicta est, atque ita cum Legibus competat Auctoritas in homines non hominibus in Leges ipsa Mattis Vra Sma pro innata sua Benignitate, ac Justitia clementissime pervidere dignabitur, quod Jurisdictiones Cottuum, dum arrepta via in Statutionem Tyronum semet inmittere non praesumunt, tum nihil aliud faciant, quam debitum Legibus Mattis quoque Vrae Smae Sanctione firmatis, pro munere fidelium Subditorum, et Cordatorum Patriae Civium obsequium exhibeant.

Subsidii cujuscunque Nominis necessitas proinde cum sit palmaris iuxta praecitatum Articulum 19. 1791. celebrandorum Comitiorum ratio, si Patriae situs Subsidium poscit, situs Patriarum Legum Comitia exigat.

Salus nostra in Comitibus Regni unice recubat, nam in iure habendorum Conventuum Diaetaliū omnes Populi Libertates continentur. Regni erit providere, quod Salus Publica imperaverit, sancta haec intererunt Hungariae Pactorum, et Verborum tenacissimae Genti Officia illa, quae eadem Principi suo ex Legibus suis debet, de quibus in arctissimis etiam rerum adjunctis ubertim exhibita per Gentem Hungariam fidelitatis, et adhaesionis specimina, speramus Matrem Vram Sma dubitare non permittent.

In hoc proinde Convulso rerum Nostrarum Statu, ubi Jura Nationis nostrae Constitutionalia iisdem Legibus, et Pactis, quibus Throni Regii Dignitas suffulta, laesa esse acerbissimo cum animi moerore sentire cogimur, justum hunc animi dolorem ad Thronum Mattis Vrae Smae Regium velut securum, et unicum omnium afflictorum refugium ex intemerata erga Augustam Regnantem Domum fide, illimitata fiducia, ac filiali devotione deferre, inque Clementissimum Paternum Mattis Vrae Sinum effundere pro adferenda vulneribus his medela properamus, ardentissimis exorantes praecibus in cujus Animi rectitudine plenam habemus confidentiam, dignetur Mattis Vra Sma pro leniendis per totum Regnum conceptis animi doloribus Commissarios Regios clementissime revocare, una vero in senso Art. 7. 1723. et aliorum Regni Legum Comitibus Regni quo ocyus indicare, ibique in complementum Art. 13. 1790¹. et Promissorum Regiorum de omnibus felicitatem Nationis concernentibus negotiis cum fidelibus suis Statibus et Ordinibus in medium consulere. Hoc facto consiliis ope virtute, ac studio Hungarorum effici poterit, ut omnia Legaliter coepta prosperos successus et gloriosos exitus sint habitura.

Ezen latin eredetiségében jeles felirat, az újabb kor kedvéért magyarra fordítva így hangzik:

Felséges Urunk sat.!

Felségednek mult évi október 25-dikén Veronában kelt azon kegyelmes leirata, mely az országgyűlés mellőztével kívánt ujjonczozás kegyelmes elhárítása érdekében magas figyelmébe ajánlott legalázatosabb felterjesztésünkre érkezett, tanúskodván

világos törvényeinkrei hivatkozásunk figyelembe nem vétetéséről s Felséged szívének megindíthatlanságáról, fájdalomunk keserű könnyeit idézé elő; annál inkább pedig: minthogy a bázarszeretettel párosult őszinte ragaszkodásunk —, nem különben kedvelt Fejedelmünk minden törvényes óhajtásai sikeresítése iránti tántoríthatlan hűségünk folytán, az államnak törvényes úton mindenünket feláldozni nem csak készeknek, de egyszersmind legszorosabb kötelességünknek lenni, fiúi kegyelettel nyilvánítottuk. Bizonyára annál keservesebb fájdalom hatott meg a jövő feletti aggodalmunk közepett: minthogy hirből már tudtunkra esett, hogy a fennidézett s a többi megyéknek is megküldött kegyelmes királyi leirat teljesítésére, azon törvényhatóságok, melyek a királyi biztosok által magukat a törvények megszegésére bíratni kárhozatosnak vélték, erre fegyveres erővel is kényszerítettek; noha ezek is az 1791. 14. t. cikk engedménye folytán, törvényes észrevételeiket hasonlólag Felségedhez, mint a hazai törvények legfelsőbb őrjéhez, teljes hódolattal felterjeszteni nem mulasztották el.

Ezen méltó fájdalom annál keservesebb, minthogy sérelmeink kir. biztosok által okoztatnak, kik korlátlan hatalmukkal a megyék összegyűlt karait és rendeit, az állam közügyeit intéző közgyűlésből, ennek rendeltetése és fogalma ellenére a kir. kegyelmes leirat kihirdetése után szétosztatván, a tanácskozási jogtól megfosztották és kik a haza jogait védendők szót emeltek, azokat fenyegetéseikkel elrémítették, — a karok egyik részét képező tisztviselőket, a hazának tényleges törvényes jogai és szabadalmai ellenére s a rendek botrányára, a törvényekkel ellenkező hivataloskodásra, az erőszak hatalmával nem csak kényszerítették, de egyszersmind a primae tit. 9 kifejezett nemesi előjogok, nemkülönben a honlakosok biztonságára czélzott katonaság rendeltetése ellenére, azokat nemesi lakhelyekbe, élelmezés terhe mellett szállásoltatták s így az ország nyugalmit a legnagyobb veszélynek kitenni, a fejedelem és nemzet közti bizalmatlanságot szítani és végre ezen leghűbb és nem mást, mint a királyi esküvel szentesített ősi alkotmányos jogai és szabadalmai megtartását óhajtó nemzetet mély bűba meríteni és zavarba hozni merészkedtek.

Felséges Urunk! jól tudjuk, hogy kir. Felséged Zsámolya

gyakran oly egyénnel is van körülvéve, kik a törvényes intézkedésekhez legszigorúbban ragaszkodni kívánó törvényhatóságokat hűtlenséggel bélyegezve, és némely megyék által teljesített ujonczállításból következtetve, a fennemlített törvényhatóságokat, mint ellenszegülőket, fegyverhatalommal az engedelmességre kényszeríthetni és kényszeríteni tanácsolják, az állam igazgatása terhes és fontos gondjaival elfoglalt atyai szívét Felségednek, melyből különben ilyeseket eredhetni semmi szín alatt nem vagyunk képesek hinni, népétől elfordítani igyeksenek; bízunk azonban Felségednek az egész világ előtt ismeretes méltányossága-, igazsága-, és kegyességében, miszerint ezen a hazai törvények felforgatására czélzó gonosz tanácsokra böles belátása szerint nem fog hallgatni, sőt hogy népei hűségét a királyi méltóságnak különben is legfőbb támaszát képező törvények megtartása szerint mérni s egyszersmind fontolóra fogja venni, hogy noha némely megyék törvényhatóságai hozzáfogtak a meghagyott ujonczállításhoz, mindamelllett el nem ismerték, hogy azt kötelességüknél fogva tették, sőt mindenkor Felséged eleibe terjesztették törvényes ellen észrevételeiket, és hogy a többi is csak a királyi biztosok fenyegetései és kényszerítései miatt törvényes szabadságukkal nem élhetvén, ezek hatalmának engedve kényszerítettek teljesíteni a történeteket, — mint saját megyénkben is sajnosan tapasztalhatjuk.

Boldogok azon népek, melyek a koronás főekben az igazságosságot tisztelik, nem pedig fegyverüket félik. Boldogok, kik érzik, hogy az uralkodó hatalma, az ország törvényeit tartja fenn. Nem a fegyverbe, de a törvényekbe bizakodó fejedelem szerzi meg magának alattvalói szeretetét; a szeretet fegyvererővel meg nem szerezhető; többre megy a fejedelem szeretettel, mint a fegyvertőlí félelemből eredt színlelt hűséggel.

Keserves az ejtett sérelemrei visszaemlékezés; de még keservesebb a jövő iránti aggodalom, ha azon jogok, melyek az elődök annyi szentesítése, diplomatikus biztosítása, esküje, békeszerződése, sőt Felséged fogadása által is erősítvék, a törvénynek nyílt tartalma ellenére lassanként eltöröltetni látszanának. Ily módon ugyanis megsértetnék az ország Karai és Rendeivel közös fejedelmi törvényhozó hatalom, melynek kölcsönös szerződésekbe fészkelte alapján állhat egyedül fen a határvonalzott királyi méltóság.

Legkegyelmesebb Urunk! Vannak nemzetünknek törvényei, vannak a királyokkal kötött szerződésai; melyek valamint azt meghatározzák: mi a nemzet kötelezettsége, úgy a fejedelm követelhetési jogát is körvonalozzák.

A magyar nemzet törvény által meg lévén kötve, hogy országgyűléseken kívül, ezen törvényhozó testülethez tartozó ügyben, minő az 1791. 19. törvénycikk értelmében az ujonczállítás is, az ország nélkül, habár a királylyal is, intézkedni ne merészkedjenek, már csak a tervezés is tilos lévén azon indokból, hogy az embereknek kell a törvény iránt, nem pedig a törvénynek az emberek iránt tekintettel lenni; Felséged is, vele született kegyessége és igazsága szerint méltóztatand belátni, hogy a megyék törvényhatóságai, midőn az ujonczok állításába avatkozni nem mernek, akkor nem tesznek egyebet, mint a Felséged által is szentesített törvények iránti hódolatot, hű alattvalók s lelkes polgárok kötelessége szerint róvják le.

Ennélfogva a segélynek bármily című szüksége 1791-ik fennidézett törvénycikk szerint fő indok lévén az országgyűlés tartására; ha most a haza állapota segélyt kíván, a hazai törvények tisztelete országgyűlést követel.

Üdvünk egyedül az országgyűlésben alapszik; mert az országgyűlés tarthatási jogban foglaltatnak a nép minden szabadsagai. Az ország kötelessége leendő gondoskodni arról, mit a közjólét igényelni fog. Szentek lesznek ezen kötelességek, melyekkel törvényeinél fogva fejedelmének tartozik, a szerződéseket és kötésekert legerélyesebben megtartó magyar nemzet előtt, miről e nemzet által még a legaggasztóbb körülményekben is bőven tanúsított hűségi és ragaszkodási példák, mint reméljük, Felségedet kétkedni nem engedik.

Minélfogva ügyeink ilyen bonyodalmas állásában, midőn a legkeservesebb lelki fájdalommal kénytetünk érezni, hogy sértve vannak nemzetünk azon alkotmányos jogai, melyek ugyanazon törvények és kötésekkel biztosítvák, melyek a királyi Trón méltóságát is megerősítik; eme valódi lelki fájdalomunkat Felséged királyi Trónja, mint minden elnyomatottak egyedüli biztos menhelye eleibe terjeszteni, s ezen sérelmeket, orvoslás végett, a Felséges uralkodóház iránti tántoríthatlan hűség, határtalan bizalom és alattvalói hódolattal sietünk Felséged legkegyesebb atyai

színe eleibe hozni, — igaz lelkébe teljesen bízva, legforróbban esedezünk, miszerint Felséged az egész országban keletkezett lelki fájdalom enyhítéseül a királyi biztosokat legkegyelmesebben visszahívni, egyúttal pedig az 1723. 7. törvényczikk, s más országos törvények értelmében az országgyűlést mielőbb egybe hívni, s ott az 1790/1. 13. törvényczikk, valamint a királyi ígéretnyek teljesítése végett, a nemzet boldogságát illető minden ügyek felett, hű Karai és Rendeivel tanácskozni méltóztassék. Ez úton, a magyarok tanácskozása, segélye, erélye, s buzgalmánál fogva meg fog történni, hogy minden törvényesen megkezdett vállalatnak szerencsés eredménye és dicső kimenetele leend.“

1830. februárhó 9-én a megye pártolása alá vétetett az akkor Kassán működő minden tekintetben jeles nemzeti szintársulat, melynek — miután Abaújvár-megyének a nemzeti színház megalakulása körüli érdemei elévülhetlenek, — rövid történelmét ide ígatjuk:

Nemzeti
színház

Már az 1790/1. országgyűlés alkalmával szóba jöven a nemzeti nyelvnek tisztázása, arra nézve leghathatósabb eszköznek a nemzeti színügy felkarolása tartatott.

Mindszenthó 8-án 1792. ajánlotta legelőször is Nógrád megye körlevelében a megyék pártolásába a nemzeti színészet, mely ajánlatra a megye járásonkint szolgabírái által adakozásokat gyűjtetett, és a nemzeti színház felépítésére ő Felségét legalázatosabban felkérte.

Ugyanazon évben Szentandrásbó 20-án a nemzeti szintársulat folyamodott a megyéhez segélyezés végett, mire a megyétől 119 forintnyi segélyt nyervén, a járáások szolgabíráinak a további adakozás-gyűjtés kötelességökké tétetett.

1793. Szent-György hó 9-én a Pesten működött szintársulat pártfogását kérte a megyének. Ezen alkalommal történt, hogy Abaújvár-megye a színügyet felkarolva, országgyűlési tárgygyá első tette, s ezen határozatáról körlevelében a többi megyéket is értesítvén, közreműködésre szólította, mire Bars-, Baranya, Abaújvár-megye felhívását magáévá tette.

Kisasszonyhó 12-én 1746. sz. intézvényében értesíté a megyét a nagyméltóságú magyar királyi Helytartótanács, hogy a nemzeti szintársulat igazgatósága Busch Jenőnek adatott által.

1794. Februárhó 12-én Szathmárvár-megye hozta szóba a nemzeti színügy pártolását, s az országos subsidium huszad-résztét arra fordítani indítványozta. Abaújvár-megye Szathmár ezen indítványát elfogadta és követéinek a jövő országgyűlésre útasításba adni határozta.

Ugyanakkor Szabolcs-megye kérte a színügy pártolását, mely felhívás a megye közgyűlésében viszhangra talált.

Szent Jakabhó 16-án a kassai magyar nemzeti színigazgató pártfogásába ajánlotta magát a megyének. A megye örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy a nemzeti színügy tekintetében rokonszenvét nyilváníthassa, lelkes felhívást intézett a megye lakosaihoz és szolgabíráit adakozás-gyűjtésre kiküldötte. Hogy mily összeg gyűlt össze ezen alkalommal a megyéből, mikép segített a színigazgató, fájdalom —, a megye írományai közül ki nem deríthető, de örvendetes minden esetre, hogy Zólyom értesíté a megyét, hogy 100 forintot, Szabolcs pedig hogy 1000 forintot gyűjtött a nemzeti színügyre.

1796. Pestvár-megye értesíté Abaújvár-megyét is, hogy a nemzeti szintársulat feloszlott és kérdést intézett hozzá, mit kellene fenmaradt készleteivel tenni, mire a megye annak eladatását s ha ismét összeáll, a társulat abbóli segélyezését véleményezte.

1797. Értesíté Pestvár-megye Abaújt, hogy a feloszlott nemzeti szintársulat készletei árverés útján fognának eladatni.

1799. 1801. 1810. 1811. és 1815. Pestvár-megye intézett körleveleket a többi megyékhez, a nemzeti szintársulat pártfogoltatása tárgyában.

1818. Abaújvár-megye a Pesten felállítandó nemzeti színügy felsegélésére 2077 forintot gyűjtött.

1819. Januárhó 19-én Borsodvár-megye intézett körlevelet a nemzeti színvállalat pártolása tárgyában.

Ugyanazon évben a Kassán működő pesti nemzeti szintársulatnak a megye 500 forintnyi segélyezést adott.

1823. Borsodvár-megye a Miskolczon építendő nemzeti színház pártolására hitta fel a megyét, mely felhívásra a megye a járások szolgabírái útján adakozás gyűjtést határozott.

1825. Boldogasszonyhó 22-én a Miskolczon építendő nem-

zeti színházra, Abaújvár-megye 4769 forintot 40 krajczárt gyűjtven össze, Borsodvár-megyének átküldötte.

1829. Mindszent-hó 6-án, az akkor Kassán működött nemzeti szintársulat segélyezésére a megye 200 forintot utalványozott.

Mielőtt már most elbeszélésünkben tovább mennénk, fel kell említenünk, hogy idáig a nemzeti szintársulatnak Kassán meghonosítása érdekében boldog emlékezetű Báró Berzeviczy Vincze lelkes nevével tett legtöbbet, ki mielőtt a későbbi megyei pártolás oly nagy kiterjedést vőn, saját erszényéből sokat áldozott, hogy a nemzeti haladás ezen sokat ígérő gyümölcsét Felső-Magyarországban állandósíthassa.

1830. Február 9-én tartatott megyei közgyűléshez az akkor Kassán működő nemzeti dal- és szintársaság vezértagjai a költségekhez aránylagos segedelmeért és pártfogásáért folyamodtak, magokat a megye kormányzata alá vetni annál inkább is felajánlották, minthogy ez ideig a nemzeti szintársulat Magyarország egyik városát sem tekinthette állandó helyének. Ezen folyamodásra fényes küldöttségnek kötelességeül tétetett még a gyűlés tartalma alatt véleményét beadni.

A küldöttség február-hó 12-én terjesztette be véleményes jelentését, melynek fő pontjai a következőkben központosultak:

1. A szintársulat Kassán 3 évre biztosítandó.
2. Zemplén-, Ungh-, Sáros-, Gömör- és Torna-megye fel-szólítandó lenne és a társaság 3 évi segélyezésére.
3. Kebelében a küldöttség máris 1650 frt. gyűjtven össze, a járások főszolgabiráinak az adakozás gyűjtés lelkesen és erélyesen meghagyandó.
4. A színház kormányzata Báró Berzeviczy Vinczé-re lenne ruházandó.
5. Tóth Zsigmond szólíttatnék fel a színügyre begyűlendő pénzösszeg kezelésére.
6. Sz. kir. Kassa város a színháznak e szent célra átadására lenne felhivandó.

Alig olvastatván fel a küldöttségi jelentés, a megyei közgyűlés lelkesülése nagy fokra emelkedett, a s küldöttség véleménye helybehangyátván, ugyanazon gyűlésben a fenebbi összeg-n felül még 2630 vforint gyűlt össze.

Böjtmáshava 10-én báró Mesko Jakab a megyében még 1815- és 1817-ik évben a Pesten állítandó nemzeti színházra beszédett, de ezideig nála hagyott 2290 vfrt. 30 kr.-nyi, annak törvényesen járó kamatjaival 4077 v. forintra nőtt összeget a megye rendelkezésére átaladta.

Ugyanakkor szabad kir. Kassa város is a színházat, a megye által pártfogolt nemzeti szintársulat czéljaira, három évre átadta.

Pünkösdhó 10-én tartott közgyűlésében örömmel értesült a megye, hogy időközben közlelkosedés következtébeni adakozás utján, három egymást követő évre, évenként 3025 váltóforint biztosítván a nemzeti színház költségeire, a 3 évre megkívántató összeg fedezve van. És határozatba ment, hogy a bejött pénzmennyiség kamatozás végett biztos helyekre adattassék ki.

1831. januárhó 24-én tartott közgyűlés alkalmával a nemzeti dal- és színjátszó társaság felügyeletére választott megyei biztosság hivatalos jelentése szerint: A pénztárnak bevétele október 30-dik napjától december végeig: Az önkénytes ajánlatokból és a játékszini előadásokból volt 14427 forint 2 kr., ugyan azon idő alatt a kiadás tett 10215 frtot 29 krt., maradt a pénztárban 4208 frt. 33 kr. Nevezetesen volt jövedelem:

Az ajánlatokból: Ajánlat fizetett tartozik

A füzéri járás ajánlata	830 frt 45 kr.	830 frt. 45 kr.	—
A kassai „ „	3126 „ 30 „	2271 „ 30 „	855 frt. — k.
A csereháti járás ajánl.	1130 „ 30 „	605 „ — „	525 „ 30 „
A szikszai „ „	627 „ 40 „	174 „ 10 „	453 „ 30 „
A gönczi „ „	„ — „	745	
Összesen	5715 „ 25 „	4626 „ 25 „	1834 „ — „

II. A játékszini előadásokból október hó 30-ától december hó 30-ig 1830.

			Jövedelem	
			frt.	kr.
Octóber 30.	Bérlet szünet	Bűbajos vadász . . .	109	23
" 31.	" "	Quodlibet . . .	120	41
Novem. 2.	" 1. szám	Menyasszonyi Korona . .	679	29
" 4.	" 2. "	Elváltozott szerelmesek .	68	4
" 6.	" 3. "	Borzasztó éjszaka . . .	98	—
" 7.	" 4. "	Fekete asszony . . .	120	16
" 9.	" 5. "	Élet egy álom . . .	93	28
" 11.	" 6. "	Párizsi vízhordozó . . .	23	20
" 13.	" 7. "	Világ hangja . . .	28	8
" 14.	Bérlet szünet	Angyal vára . . .	207	37
" 16.	" 8. szám	Mekszikói vőlegény . .	43	44
" 17.	" 9. "	Kronsteini harezjáték . .	260	14
" 18.	" 10. "	Leány őrzők . . .	53	55
" 20.	" 11. "	Vétek súlya . . .	—	—
" 21.	" 12. "	Szevillai borbély . . .	88	31
" 23.	" 1. "	Indusok Angliában . .	1149	30
" 24.	Jutalom játék	Titusz kegyessége . . .	100	—
" 25.	Bérlet 2. szám	Corvinus Mátyás . . .	73	9
" 27.	" 3. "	Gróf Benyovszky . . .	53	44
" 29.	" 4. "	Tatárok Magyarországon	20	5
" 30.	" 5. "	A Hó, Daljáték . . .	19	54
Decem. 1.	" 6. "	Királyi parancsolat . .	23	12
" 2.	" 7. "	Quodlibet . . .	72	4
" 3.	" 8. "	Pultavai ütközet . . .	—	16
" 4.	Bérlet szünet	Titusz kegyessége . .	126	36
" 7.	" 9. szám	A nagy anya . . .	—	16
" 8.	" 10. "	Falusi borbély . . .	—	—
" 9.	" 11. "	Minden lépésben botlás .	12	43
" 12.	" 12. "	A fehér asszony . . .	162	—
" 13.	Bérlet 1. szám	Allegoria és Bocskay . .	1054	39
" 15.	" 2. "	A siket néma . . .	63	34
" 16.	" 3. "	Angyal vára . . .	41	58
" 17.	Bérlet szünet	A havasi dallok . . .	52	45
" 18.	" 4. szám	A vendégi jus . . .	16	53
" 19.	" 5. "	Olaszné Algierban . . .	47	35
" 20.	" 6. "	Szép és rút leány . . .	18	55
" 21.	Jutalom játék	Malvína . . .	72	38
" 26.	Bérlet 7. szám	A fekete asszony . . .	34	35
" 28.	" 8. "	Montalban Klára . . .	10	12
" 30.	Bérlet szünet	Othello dalljáték . . .	191	31
A szintársulati tagok bérlett belépti jegyek levonásából			25	—
Különös játékokból			222	28
Összesen			5661	2

K i a d á s.

November havában.

	frt.	kr.
A dal- és szintársulat tagjainak fizetése . . .	1839	—
A zenekar fizetése	389	40
A világításért	234	—
A fogadott szállás és kölcsön vett zongoraért .	30	—

Deczember havában.

A dal- és szintársulat tagjainak fizetése . . .	1874	—
A zenekar fizetése	378	40
A világításért	204	—
A fogadott szállás és kölcsön zongoraért . . .	30	—

Összesen	4979	20
Melyet lehuzván a jövedelemből	5661	2
Felmaradt	681	42

A nemzeti szintársulat tagjaira és a játékszínhez beszerzett különféle tárgyak költsége.

	frt.	kr.
A társaság nyári hónapok alatti segélyzése . .	2000	—
Kántorné színésznőnek szeptember és octóber hóra	150	—
A színházi butorokért	45	—
A színügy tárgyabani levélbérért	13	6
A színházi vaskemencze	63	42
A kellő dal- és színjátékok beszerzése . . .	290	27
Az új tagok úti költsége fejében	240	—
Szentpétery színész aprólékos költségeire . .	81	23
Hagerdorn Györgynek a játékszinnél kellő zongoraért	125	—
Dérinének és Telepinek a hátralevő fizetések .	90	—
Különféle játékhoz megkívántató decorációért .	459	40
Claudio és Búvár nevű daljátékok magyarra fordítás.	100	—
A szerepek leiratásaért több új darabból . . .	43	45
A két színházi szolga elmaradt fizetése . . .	10	—
10 öl tűzifa és annak felvágatásaért	52	—
Könyvnyomdában különféle jegyekért	195	—
Többféle játékszini öltözetért	271	5
Különféle aprólékos kiadások	148	46
Összesen	4378	54

A nemzeti dal és színtársulat fentartására tett ajánlatok és december 30-ig játékszíni jövedelem kimutatása.

	frt.	kr.
A pesti színházra 1815 — 1817-ik évben ajánlott pénzösszeg kamatjával együtt	4076	35
A megye részéről a kassai nemzeti színházra tett ajánlatokból beadatott	4626	25
A színházi jövedelem október 30-tól december végeig	5561	2
Désiné első énekesnő 635 frtból álló adósságából, jutalomjátéka jövedelméből fizetett . . .	100	—
Désiné a november és december havi fizetéséből a pénztárban hagyott	40	—
Kántorné színésznő 200 forintnyi tartozásából no- vemb. és decemb. havára a pénztárban hagyott	20	—
Összesen	14424	2
A nyugtákkal igazolt december végeig tör- tént kiadás	10215	29
Maradt a pénztárban	4208	33

Ugyanazon gyűlés tartalma alatt, a nemzeti színészek elleni, Werfer nyomdájából kifolyó névtelen méltatlan kritika megzabolázására a megye erélyesen intézkedett és Werfertől a kritikusnak nevét követelte — eredmény nélkül.

Zemplén-megye áprilhó 12-ről 785. sz. átiratában örömmel értesíté a megyét, miszerint közgyűlése alatt 992 v. frtot gyűjtven a kassai nemzeti színügyre, szolgabíráit még adakozás gyűjtésre útasította.

1832. Kisasszonyhó 6-án felolvastatott Pest-megye levele, melyben arról értesíti a megyét, hogy kebeléből küldöttséget nevezett ki, a nemzeti színházi javallat kidolgozása tárgyában.

Kisasszonyhó 9-ről kelt jelentésben a színügy kezelésével megbízott küldöttség betérjeszté a kiadások és pénztárba tartozások összegét 1831-ik év áprilhó 1-ső napjától 1832-ik áprilhó végeig és pedig:

	frt.	kr.
A szintásulat tagjai fizetése	20947	45
Zenekar	2982	20
Kivilágítás	1777	30
Dal- és szindarabok	1512	54
Játékszini öltözőtek	405	57
„ decoratiók	851	3
„ szerepek leírása	196	47
„ vegyes költségek	1932	6
Szinlap nyomtatás	657	—
Szinlap kihordó	285	—
Hét színjegyszedő	464	40
Három ácslegény	249	—
Rendőri tagok	254	30
Katona őrség	167	35
Napos katona-zenészek	1424	40
Fodrász	15	—
Kéményseprő	80	30
Néma segéd személyzet	144	18
Az előadásokhoz szükséges szerek	773	53
Összesen	35122	28
Szinügyi tartozások kimutatása.		
Kassai járás	1620	30
Csereháti	808	30
Szikszaai	402	50
Gönczi	2340	20
Összesen	5172	10

A tartozások beszedése körül a megye erélyesen intézkedvén, az illetőket 1833. januárhó 18-ára törvénybe idézni határozta.

1833. Bőjtmáshava 4-én tartatott megyei közgyűlés alkalmával, miután a megyétől kikötött 3 évi pártolás ideje lefolyt, szóba hozatván a nemzeti szintársulatnak továbbra is Kassán a megye általi pártoltatása, határozatba ment, hogy a nemzeti szintársulat Kassán állandóan megtelepítése tárgyában kinevezett küldöttség véleményes jelentést készítvén, hova hama-

rabb terjeszsze be; a megyei országgyűlési követeknek is útasításba adatott, hogy a nemzeti színügy országos pártoltatása tekintetében mindent kövessenek el.

Ezek után következő s eredetiségében közlött felhívás bocsáttatott közre a hatóságokhoz:

„Minő befolyással légyenek akármely nyelv nem csak kiható, hanem beható művelésére is a Játékszínek, valamint a dolog természete, úgy minden nyelvöket elébb vitt nemzetek példája, de öntapasztalásunk egyszersmind oly észrevehetőleg mutatja meg, hogy azt bővebben fejtegetni annyi lenne részünkről, mintha a Nagyságtok, sat. mély belátásában kételkednék.

És épen ezt hordozván szíveiken az országnak nemes megyéji Ts. Ns. Pest-vármegye Rendjeinek lelkes felszóllítására szabad királyi nemes Pest városa kebelében mint az ország közép pontján egy nemzeti Színháznak felállításáról gondoskodtak, s ezen nemes célra tiszta hazafiúságtól lelkesítetve több évek előtt nevezetes ajánlásokat tettek; azonban minden foganat nélkül, mivel az egész hazának közönséges óhajtaása mind eddig teljeseedésbe nem menván, Hazánk fővárosában állandó magyar Szinjátszó Társaság megfészkeltetésére nem vergődhetett.

Minket tehát egy részről a hazafiúság tiszta érzete, más részről pedig a kedvelt anyai szózat e jelenvaló országgyűlésen egész lelkesedéssel munkába vett művelésének, és tovább való terjesztésének forró óhajtaása, egyszersmind annak annál nagyobb s nagyobb virágzásban való hozatala, arra bírt, hogy a Pesti nemzeti Színházra nézve, melynek az ajánlott summákból célba vett felépítetése mindekkoráig elmaradt, e jelenvaló országgyűlésére elküldött országos követeinknek az ide barátságosan hiteles másolatban zárt pótoló útasítást adjuk, s mivel igen jól tudjuk azt, hogy annak csak úgy lehet kívánt jó kimenetele, ha buzgó óhajtaásunk hazánk többi nemes megyéinél is, tisztelt barátinknál s atyáinkfiainál lelkes pártfogást nyerend, valamint minden nemes megyéket, úgy a szabad királyi városokat is ezen köz nemzeti ügy segéllésében való közremunkálódásra hivatalos leveleink által felszóllítottuk, nem különben Nagyságtokat, kegyelmeteket is hazafiúi teljes bizodalommal egyszersmind szíves atyafi indúlattal arra kérjük, mely szerint vélünk e részben hazafiúi kezet

fogni, és az ide csatolt pótoló útasításunkban foglalt óhajtasunkat országos követjeiknek adandó hasonló útasításokkal elősegélleni méltóztassanak. — A kik egyébiránt atyafiságokba, szíves barátságokba ajánlottak szokott tisztelettel maradunk.

Kelt az ezer nyolczsáz harminczharmadik esztendőben bőjtmás hava negyedik s több következett napjain Kassán folytatva tartott közgyűlésünkől.

Nagyságtoknak, kegyelmeteknek kész köteles szolgálji szíves baráti s attyokfiai.

Tekintetes urak, drága kedves országos követeink és atyánkfiak!

Szóba jövén e mai napon tartatott közgyűlésünkön a kassai magyar színjátszó társaság ügye, minekutánna azt 10 évi gyámolítás után, itten újra maradandóvá tenni nem csak igyekeztünk, hanem igen szép számosabb adakozások mellett jó lábon feltartani reméljük is, megemlékeztünk némely vármegyéknek adományáról, melylyel több esztendővel ez előtt, Pesten a fővárosban felállítandó magyar játékszin felépítését segíteni kívánták.

Mivel pedig a közvélemény és kívánság ellenére, 1790-től az az, elszenderedett nemzetiség felébredése óta, 43 esztendőn (magnum mortalis aevi spatium, a mint mondja Tacitus) keresztül, a magyar nemzet (dicsőségének és nemzeti kimívelődésének hol nyilvánvaló, hol alattomos, vagy éppen álorczás ellenségeitől hátráltatva) hazája fővárosában állandó magyar színjátszó társaság megfészkeltetésére nem vergődhetett, és nem csak hogy a fővárosban felépítendő játékszinre több ország megyéjítől adott summáknak vagy nyoma nincsen, vagy hova léte nem tudatik, hanem a főváros fundusaiból került pénzen, már az 1790-dik év után felépült pesti színházban szüntelen csak idegen nyelven, idegen színjátszók adnak mutatványokat, a honi nyelvű két nemi színjátékosok pedig, a magyar nemzet gyalázatjára, hazánk anyavárosában vagy csupán zsellérkedni, vagy a felépített játékszin padján meg nem jelenhetni; sőt, hol ide, hol amoda, egyedül a tartományi kisebb városokba, szegény ügye-fogyott ritkás csoportokban, mintegy kullogva sajnos költözkedések közt vándorlani, s ott többnyire csak tengődni kénytelenítettnek,

holott a nézeti lélek ügyessége és rugóssága, számtalan vagy akadályok vagy elhagyatások mellett, nem csak a honi nyelv emelkedhetését s csinosulását, hanem a magyar elméknek szintűgy erejét, mint hajlékonyságát 1790-diktől óta oly győzedelmesen bebizonyította; elérkezvén végtére az idő, hogy a magyar nemzet nemzeti méltóságának hatalmát érezve, férfias elhatározással és álhatatossággal, nyelve művelésében oly sikeres lépéseket tehessen, melyek nem csak a további nemzeti elkorcsosodást gátolják, hanem minden nemen, renden lévőknél a nyelv szeretetét és tudását, mind ész, mind szív kecsegtető gyönyörködtetés mellett is, minden erőszak nélkül terjeszszék és gyarapítsák; különösen szívökre kötjük a tekintetes uraknak a következőket:

1-szor. Törekedjenek arra bírni az országot, hogy világosan és környülményesen kitudódjék és nyilvánosságra jöjjön az egész ország előtt, hová lettenek azon pénzek, melyeket több évek előtt némely nemes megyék a fővárosban felépítendő játékszinre felküldöttek? mint használtattak, vagy használtatnak ezen pénzek? és miért maradott el az építés? — Nincs vármegye, melyet e tárgy ne érdekelne, akár adakozott a célra, akár nem, mivel nincs nagyobb mérge a bőkezűségnek annál, ha hogy valamely hasznos és dicsőséges célra fordítandó adakozás sikertelen marad, vagy éppen füstbe megy. Valóban nem kíván semmit is inkább a hazafiúság, annál a lelkes nemzeti egyetértésnél, melynél fogva nem mondjuk minden megye, hanem még minden honfi is, hazafi társának károsodását valamint megsértését mélyen érzi.

2-szor. Ne szűnjenek meg esenkedni az ország rendeinél, s velek együtt kezét fogván, 42 év múlva már egyszer kieszközölni, hogy addig is míg a fővárosban ne talántán új magyar játékszin felépíttetik, Magyarország fővárosának színházában legalább háromszor hetenkint színjátékok honi nyelven adattassanak. Ennél igazságosabb, mértékletesebb és kímélőbb óhajlás nem létezhet. Az effélének ellenzése szintűgy gyanús mint fájdalmas lenne, s a magyar nemzet, nyelv s literatura mostani állásában, mély nemzeti boszankodást és belső elkeseredést méltán gerjesztene az egész hazában.

Erősen hiszik e nemes megyének Rendei, hogy igazságos

óhajtások szózatja, 43 évi várakozás után, minden honi szivben rezgőn fog vissza hangzani.

Meghaladtuk azon időket, melyekben a színjátszók több helyütt Európában köz temetőkön kívüli temetkezésre valának kárhoztatva. Azoknak szintűgy hátat fordítottunk már, melyek a magyart csupán kard forgatásra, nem pedig színjáték, vagy adásra, vagy nézésre egyszersmind teremtvé lenni állíták. Megváltozott magunk iránt itéletünk, mert nem kerülhetette el figyelmünket, mint forgatnak kardot hatalmasan, más (és pedig mély gondolkozású) szabad nemzetek, noha a színjátész padon a látó és halló érzékenyek csudálkozására, a jelen s mult élet és kor minden nemeinek, mind emberi, mind honfi erkölceit festvén, remekelve ügyeskedjenek.

Ha hogy a nemzetek kifejlésében maga a dolgok természete tilt minden egyoldalúságot, ha nincs nemzeti kimívelődés csinosodott honi nyelv nélkül, ha a megindított kimíveltetésben az ugrásokat, valamint a hátra eséseket kerülni kell, ha végre csupán a nemzetesülés adhat a megmérhetetlen erkölcsi erőnek nevedése által, valódi tartós erőt az igazságos és törvényes kormánynak, minden úton módon azon igyekezzünk, hogy magyaroknak neveztetvén, magyarok legyünk, testi és lelki kifejlődésünk gyarapodása mellett magyar anyáink magyar fiúkat és leányokat szüljenek, ők s magyar apáink magyar szívet hordjanak keblökben, magyar nyelvet forgassanak szájokban, hogy itthon mindenütt magyar hang verdesse füleinket, magyar érzet dobogtassa szivünket, magyar lélekre hassanak a felséges, nagy, szép, bő természet, és minden szükséges hasznos bájoló mestersegek és művészségek kincsei.

Nem vetjük meg azért, nem gyűlöljük akár a régiség, akár a külföld nyelveit, midőn mind amannak, mind emennek példájára Magyarországon a magyar nyelvet ápoljuk. A magyar játékszin gyönyörködtetés, a magyar nevelés, tanítás által fog minket ő felsége s az ország állandó haszna és dicsősége még hívebb jobbagyaivá tenni, s a szabadság, szolgaság, féketlenség határainak kiösmérésére megtanítani; nem virágozhat tudniillik, és nem gyümölcsözhet állandóul, a honi nyelvnek éltető tüze nélkül nemzeti érzés, nemzeti érzés nélkül polgári szabadság; polgári szabadság nélkül pedig polgári erény.

Nyomatásban küldtük meg e pótolék útasításunkban foglalt óhajításunkat, minden nemes vármegyének, minden sz. kir. városnak, — a tekintetes urak hazafiúsága pedig országos követ társaik előtt történendő felolvasását, és a benne foglaltattaknak szorgalmaztatását, kétség kívül nem fogja elmulasztani.

Kik egyébiránt ügyességökbe és hazafiságokba bizakodván, magunkat atyafiságos szeretetökbe szokott tisztelettel ajánlva, maradunk.

Kelt az 1833-ik esztendőben, böjtmás hava 4-ik s több következő napjain, Kassán folytatva tartott közgyűlésünkől.

A tekintetes uraknak kész köteles atyafi szolgálji Abaújvár-megyének Rendei.

Ugyanezen gyűlés folyama alatt sz. kir. Kassa város is értesíté a megyét, hogy a színügy tárgyában a megye akaratját sajátjává tevén, kebeléből szinte a megyéhez küldöttségi tagokat nevezett ki.

Az elsoroltak után pár nap múlva a küldöttség munkálátát beterjesztette, melyből értesült a megye, mikép sz. kir. Kassa város a színházat egyelőre 7 évre, ha pedig a magyar színészet Kassán meg fogna telepíttetni, örök időre át fogja a megyének engedni, egyébiránt a küldöttség véleményes jelentése egész terjedelmében helyeseltetvén, határozatba ment, Gróf Csáky Tivadar elnöklete alatt 12 tagú választmány neveztetvén ki, melynek minden bérlet előtt gyűlést kelle tartania, továbbá hogy a küldöttség a szinszeméllyezettel egészben vagy egyénenként, valamint a kalmárokkal és mesteremberekkel is szerződhetik stb.

Mennyire szíven viselte a megye a nemzeti színügyet, onnan is kitetszik, hogy a gyűlés alatt egyedül a megye kara és rendeitől 1719 frt gyűlt össze, a járások szolgabíráinak az adakozásgyűjtés ismét szoros kötelelességökké tétetett, a megye mindkét nemű lakosaihoz pedig következő lelkes meghívás intéztetett:

1833. Esztendőben Böjtmás Hava 4-dik s több következő napjain Nemzetes és Vitézlő Zombori és Bodonlaki Zombori Ferencz választott Al-Ispán Úrnak előülése alatt, Tekintetes Nemes Abaúj Vármegyének Sz. Kir. Kassa Városában folytatva tartatott Köz-gyűléséből.

**Vármegyénk minden renden lévő kegyes és lelkes Asszonyai s
Leányai!**

Midőn e felszóllítást (akár itt Kassán, e megye főhelyének polgárnéi és állandó lakónéi legyetek, — akár másutt e megyében lakván, a falusi bajok és örömök kebléből hosszabb vagy rövidebb időre, ide a városba jöjjetek) hozzátok intézzük; — lehetetlen megfelejtkeznünk azon szíves hatásról, melyet 1790-től elszenderedett nemzetiségünk felébredése óta, a házi — valamint a hazai és polgári virtusok kifejlésére, és a pallérozottabb erkölcsök honosítására, minden rendű és koru férfiakra gyakoroltatok.

A ti befolyástok nélkül nem állhatott volna fel itt Kassán, e megye fővárosában, a magyar dall és színjátszó társaság. — Azon finom villám érzet, mely nemetek különös bélyege, e köz előbb-haladó elme felderülés időszakaiban, azonnal felfogatá veletek a honi nyelv emelkedése és terjedése üdvözletes következeit. Elragadott volt ugyan sokakat közületek, úgy mint igen számos honfiakat az előbb pallérozódni kezdett, és csupán azért előbb haladott szomszéd nyelvnek bámulása és szeretete; de ugyanazon szomszédok példája láttatá veletek a külföld nyelvei jármának lerázattatása szükségét, és valamint az el francziásodott németek lassan-lassan németesedtek, úgy ti e csaknem tíz század óta polgári alkotmányos független országban elhunyt ős anyáitok most élő hű leányai, megadván minden tiszteletet a külföld nyelveinek, magyar asszonyok és leányok létetekre, a nem kevesebb báj, mint erőt magábau rejtett, és magából kifejtett honi magyar nyelvünk becsét büszkélkedve éreztétek, és csaknem ujra magyarosodtatok.

Láttátok t. i. mint óhajtja minden nemzet, hogy már az emlőn függő csecsemő mintegy anya tejével és szeretetével szopja-bé a honi nyelv és hazaszeretetét. Egy nemzet se nevezi honi nyelvét atyainak, mindegyik anyainak hívja. Ti vagytok hát asszonyok és leányok, kiket az isteni gondviselés minden nemzetnél a maradéknak anyáivá, s a férfiak segítségére, örömére és vigasztalására teremtet, kik a nemzeti kimívelődésben minden előmenetelt, vagy késleltető, vagy éppen hátráló nemzeti selejtességet lassan-lassan eloszlatthatjátok; mert öletekben van a csecsemő, térdeiteken a gyermek, lábaitoknál a sohajtozó ifjú, karjaitok közt a férj, és még az ősz hajú meggörbedett öreg is szánakozó ápolástokra szorúl.

Minden nemzet selejtes vala kezdetekor, mindegyiket a szomszéd kezdte pallérozni, mindegyik a mint inkább-inkább felvilágosodék, a honi nyelv és csinosodás tekintetében, a külföld tanítványából otthon mesterré válni törekedék. Egyik elébb, másik később látta által a honosodás szükségét.

Nincsen nemzet, melynek nevétől honi nyelve különbözzön. Mennyi nemzetségekből áll az orosz birodalom? de a hajdan független lengyel nemzet nyelvét kivévén, honi nyelve orosz. Azon viszonyos hatás miatt, melyet valamely nyelv a gondolkodás és érzés módjára, és ez a nyelvre gyakorol, mivel a nyelv a gondolatok és érzemények közösülésének eszköze, s minden nyelvet külön gényusz lelkesít, egy több nemzetségekből álló nemzetnek sokkal nehezebb egy lelkűségre, s így nemzeti erőre, boldogságra, dicsőségre és hatalomra vergődni. Valamely nemzet összeállása kezdetekor nem ártalmas, sőt a mint maga Sz. István első királyunk mondja, hasznos a nemzeti selejtesség; de a kimíveltség elébb ment időszakában bizonyosan káros.

Hátra maradásunkat a kimíveltségben vetik szemünkre, de hogy lehet az másképp, ha ugyan azon termékeny és szép egy országban, azon egy éghajlat alatt, gyakran egy egész tót falu, egy más egész német falut nem ért, az egészen hon nyelvű magyar falu pedig a más két faluban senkit se talál, kit vagy értsen, vagy tőle értettessék, az elholt szép római nyelvet pedig, ezt a felséges, de csak tudósoknak való nyelvet, akár épességében, akár nálunk kicsonkított, kiforgatott mostani formájában, a papon kívül, a három faluban, vagy senki sem érti vagy csak felette kevés.

Ha tehát nemzetesülnünk kell, és valamint az ország több részeiben vagy elnémetesedtünk, vagy eltótosodtunk, szintűgy vissza magyarosodnunk a haza java mint dicsősége tekintetében szükséges, az e célhoz vezető eszközökhöz is kell nyulnunk.

Egy ily fő eszköz bizonyosan a honi játékszín, a mi már abból is ki tetszik, hogy tíz esztendő óta, mióta itt Kassán, hol megszakadva, hol folyvástabb magyar színjátszó társaság áll fel, nem csak a honi nyelv csinosulása, hanem annak becsülése, szeretete és kiterjedése is e tájon szembetűnőleg nevedett. Ki hitte volna tíz év előtt, midőn még a német játékszínhez szokott ragaszkodásunk miatt, a honinak tökéletesedhetéséről

kétkednénk, hogy ily rövid idő alatt csak jelenlévő állapotjára is juthasson itt Kassán a magyar játékszín?! de győzött itt nálunk minden akadályokon a hazafiui dobogásra megért szívek buzgalma, és minekutánna 1790 óta a nemzeti ohajtás, még Pesten is az ország fő városában állandó magyar színjátszó társaságot ki nem eszközölhetett, Kassa városának elfelejthetetlen örökös dicsőségére, itt Abaujvár-megye szerencsés kebelében vetődött meg legelőbb is egy állandó magyar színjátszó társaság alapja, a mi annyival szükségesebb volt, mivel így Pesten a fő városban megállapítandónak reméltett esetére, legalább valamely már valamennyire gyakorlott színjátszó plánta iskola fog az országban találtathatni.

Azonban akár teljesedik e szép remény, akár nem, állandó magyar színjátszó társaság nélkül egy helyen, se a honi színjátszó művészség, sem magok a színjátszók és színjátszónék, énekesek és énekesnők, mind inkább inkább nagyobb tökéletességre nem hághatnak.

Meg is tett mindent e célra a tekintetes nemes vármegye, és annak nemes szabad királyi fő városa, Kassa, érdemes belső és külső tanácsával, és hazafiusággal át meg át lelkesített minden renden s nemen lévő lakóival együtt, és nem is fogja ezen köz felszolgáltatásnál fogva is, a maga törvényhatósága alatt mind a két nemen lévőket, tapasztalt jó indulatja mellett újra buzdítani elmulasztani.

Következik az ezen célra már ez uttal összegyűlt adományok lajstroma, és egy más az ez utáni adományok feljegyzésének példázata.

A járásbeli szolgabírák fogják ily forma lajstrom mellett e felszolgáltatás következtetésében, a vármegye törvényhatósága alatt, mind a két nemen lévőknél az adományokat szorgalmaztatni, és időről időre e lajstromokat az első alispánnak benyújtani. Magok az adományok pedig ez idén, és ha egy vagy több esztendőkre vannak osztva, minden évben a jó rend, a számadásban feltartandó pontosság, és szükség költségekben és kiadásokban különben történhetendő megszorulás eltávoztatása végett, minden éven 1-ső októberig egyenesen az adakozó kezéből a vármegye perceptoráé kezébe is (veendő és jól megőrizendő nyugtatványok mellett) szolgáltatandók.

Az adományok a nemes szabad királyi város törvényhatósága alatt lévők kezéből egyenesen a várostól rendelendő személy kezébe fognak adandó nyugtató mellett menni, azután pedig a nemes város perceptora kezébe, és csak onnan mindég adandó és veendő nyugtatványok mellett a vármegye perceptora kezéhez.

Mint lessz fővonásaiban szerkeztetve és alakítva? az itteni állandó magyarjátékszín és játszó társaságnak állapotja a felvigyázó Igazgatóság tagjai neveinek feljegyzésével együtt, alább olvashatni.

Minden színjátéki esztendő végével a bébevés és kiadás sommázatjainak feljegyzése, hogy a cassa állapotja kitűnjön, és minő tisztsággal vitetik, kitessék, nyomtatásban fog kiadódni.

Mivel állandóságra, s mind nagyobb-nagyobb tökélyre megy a törekedés, 'nem csak arra fordítatik a gond, hogy maradandóvá váljék itten a magyar játékszín és színjátész társaság; hanem oda is irányoz a czélzás, hogy az adakozásokhoz képest, külön szavatólási (declamatiói) és ének-oskola felállítása és feltartására, külön pedig egy más szintugy az adományokból elszakítandó summák után kamatozó állandó tartalék fundus szereztessék.

Nincs egyéb hátra, minthogy a szépnem, szép meleg érzése, ezen, a haza, a maradék, az utókor, és így önjavára s dicsőségére is czélozó felszólítást kegyesen venni, minden jóért, szépért, könnyebben és oly nemesen felhevülni szokott szíve legmélyebbjeibe eresztetni, és e megyétől szintugy felszólított megyebeli férfiak melleiket is, még sikeresebben feleleveníteni méltóztassék. Költ Kassán, böjt máshava 5-én 1833. esztendőben tekintetes nemes Abaujvár-megye résziről, a kassai nemzeti játékszín dolgában kiküldött biztosság által.

Vármegyénk minden renden lévő buzgó hazafiai!

Mi czélból? és minő okoknál fogva szőlítottuk fel légyen az itt meg állapítandó, és maradandóvá teendő magyar játékszín ügyében, anyáitok, leányitok, feleségeitek, néneitek és hűgaitokat, itten olvashatjátok.

Ha a mint Plátó mondja — a férfi a hölgygyel együt véve teszi csak az embert — a magyar szívébe, kinek törvényei oly

szíves kedvezéssel viseltetnek az asszonyi-nem iránt, a magyar hölgyek szíveikből még hatalmasabban és édesebben hangzanak által a hazafiui szózatok.

Minek ismétlenénk hát azokat, melyeket, hol ti a veletek összeköttetésben álló hölgyeknek még világosabban fogjátok előterjeszteni, hol ők még érzékenyebben lelkeitekbe csepegtetni. Ezek szívetlensége meg fog titeket, a ti okosságtok pedig őket fogja megindítani, és a haza felemelkedésére hajtani.

A honi játékszín az a kis világ, mely a nemes gyönyört ködtetés bájainál fogva, a jelen, valamint a múlt idő minden rendű, minden korú, mind emberi, mind polgári erkölceit festi, és így a honi nyelvnek minden oldalú kiképzését leghatalmasabban segíti és előmozdítja.

Ha ti s hölgyeitek, ti ugyan az utókorban mélyebben belé tekintve, hölgyeitek pedig a haza jövő dísze, és boldogsága elkészítését érezve és gyámolítva, felszóllításunkat sikeretlenül nem hagyjátok; bizonyosan nem fogja senki is a magyart hátra maradással vádolhatni, vagy azt szemére lobbanthatni, hogy mindent hevesen kezd, hígan folytat, és könnyen törik meg áthatatossága a hosszabban tartó csoportos akadályok előtt.

Ti bizonyosan nem tartjátok azt áldozatnak, a mi a nemzeti kimívelődést, és így a haza erejét s dicsőségét mind inkább tovább és tovább viszi. Szép jó példát venni, de még szebb jót adni. Soha se megy az olyatén veszendőbe, és nem csak dísz, hanem hála is szokta azt a legkésőbb maradékban megjutalmaztatni.

Ti hazafiak! ti nem csupán a jelen emberei vagytok. Ti ugyan szintúgy mint mások, és egyebütt, munkával, fáradsággal, a pihenést, megnyugvást, vagy a nem ártalmas, nem elpuhító jobb létet megvásárolni nem átaljátok, szemetek előtt azonban ennek a jobblétnek, nem csak legfőbb és legnemesebb része a nemzeti dicsőség, hanem ez a dicsőség bizonyos és könnyen szülő anyja egyszersmind minden egyéb valódi tartós nemzeti jólétnek és dicsőségnek.

Nyiljon meg hát erszénytek, valamint szívetek, kivált 1790 óta már fentebb és sűrűbb dobogások között megnyílt — álljon egy sorba hazafiúságtok, tehetségtek mértékével — fusson a cselekvés az ajánlat után, érje utól az ígéretet, hogy tiszta kezekből tiszta kezeken keresztül mehetvén mentül előbb által a haza

oltárára a szíves adomány, ez rajta oly melegen, oly tisztán, mint hajdan a Rómát védő Veszta Isten-asszonya templomában, elaludni tiltott lánggal égve világíthasson. Költ Kassán, bőjtmás hava 5. 1833. esztendőben, tekintetes nemes Abaujvár-megye résziről, a kassai nemzeti játékszín dolgában kiküldött biztosságg által.

Feljegyzése azon pártfogó hazafiaknak, kik az 1833. esztendő bőjtmás hava 4. napján Kassán folytatva tartott közgyűlésen a Kassán alapítandó magyar színjátszó társaság felsegállítására ajánlottak.

N e v e k	Egyszerre lefizetett ajánlásnak mennyisége		Három esztendőre tett ajánlás		Hóltig tartó ajánlások vagy addig, míg a ma- gyar társa- ság Kassán fenn áll	
	P e n g ő p é n z					
	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
Főméltóságú herczeg Brezen- heim Ferdinánd ¹⁾	—	—	—	—	60	—
Méltóságos gróf Desseffy József ²⁾	—	—	—	—	100	—
Méltóságos Semsey Lajos . . .	—	—	100	—	—	—
Gróf Csáky Tivadar ⁴⁾	—	—	—	—	30	—
Alispán Zombori Ferencz . . .	100	—	—	—	—	—
Borsodi első alispán Szathmáry József	24	—	—	—	—	—
Cs kir. főörmester Zombory Pál	100	—	—	—	—	—
T. bíró Szulyovszky Menyhért ³⁾	—	—	—	—	100	—
„ Bárczay Daniel	40	—	—	—	—	—
„ Joób Mihály	40	—	—	—	—	—
„ Ifj. Bárczay Ferencz . .	100	—	—	—	—	—
Főtiszt. prépost Füzeséry Pál .	—	—	40	—	—	—
T. bíró Comáromi György . .	50	—	—	—	—	—
„ Bárczay László	24	—	—	—	—	—
„ Patay Sámuel	—	—	20	—	—	—
„ Szent Imrey Imre . . .	—	—	20	—	—	—
„ Vitéz István	—	—	20	—	—	—
Tiszt. pléb. Dienes Sándor . .	—	—	10	—	—	—

¹⁾ Főméltóságú herczeg Brezenheim Ferdinánd állandó fundusúl (ha majd ez öszvegyül) a 60 pengő forintoknak capitalását vagyis 1000 pengő forintokat azonnal lefizetni kész.

²⁾ és ⁴⁾ Méltóságos gróf Desseffy József és tek. Szulyovsky Menyhért urak, külön-külön állandóul páholyt is fognak tartani.

³⁾ Méltóságos gróf Csáky Tivadar szintén állandóul fog páholyt tartani.

N e v e k	Egyszerre lefizetett ajánlásnak mennyisége		Máram esztendőre tett ajánlás		Holtig tartó ajánlások vagy addig. míg a ma- gyar társa- ság Kassán fenn áll	
	P e n g ő p é n z					
	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
Tiszt. pléb. Horváth János . .	20	—	—	—	—	—
T. bíró Kazinczy József . . .	—	—	10	—	—	—
„ Molnár Antal . . .	20	—	—	—	—	—
„ Ketzer József . . .	50	—	—	—	—	—
„ Knezsik Péter . . .	40	—	—	—	—	—
„ Mariássy István . . .	—	—	—	—	20	—
„ Ujházy László . . .	—	—	—	—	20	—
„ Benyó János . . .	20	—	—	—	—	—
„ Komjáthy Gábor . . .	—	—	13	20	—	—
„ Kraynik Ferencz . . .	—	—	12	—	—	—
„ Bónis András . . .	—	—	13	20	—	—
„ Ifj. Jakabfalvay Ferencz	—	—	—	—	10	—
Tiszt. préd. Terhes Sámuel .	—	—	4	—	—	—
Főszolgabíró Rakovszky Antal .	—	—	20	—	—	—
„ Domonkos Sámuel . .	100	—	—	—	—	—
„ Péchy János . . .	100	—	—	—	—	—
„ Péchy Tamás . . .	100	—	—	—	—	—
„ Szent Imrey András .	100	—	—	—	—	—
Tiszti főügyész Olasz János .	40	—	—	—	—	—
Első vicanotár. Kelez István .	—	—	12	—	—	—
Más. „ Jakabfalvay F. . .	—	—	10	—	—	—
Alszolgabíró Bárczay Mihály .	40	—	—	—	—	—
„ Piller László . . .	40	—	—	—	—	—
„ Bodnár Lajos . . .	20	—	—	—	—	—
„ Koós Imre . . .	20	—	—	—	—	—
„ Szobonya János . . .	20	—	—	—	—	—
Számvevő Putnoky József . .	20	—	—	—	—	—
Járásb. adószedő Gálos András	40	—	—	—	—	—
„ „ Fejér Mihály . . .	20	—	—	—	—	—
„ „ Dióssy Miklós . . .	15	—	—	—	—	—
Főorvos Horn Ferencz . . .	40	—	—	—	—	—
Uradalmi fiskális Szabó Károly	—	—	—	—	12	—
Ns. Zsarnay Márton . . .	40	—	—	—	—	—
Pengő pénzben összesen	1383	—	304	40	352	—

P É L D Á Z A T.

Alólírttak hazafiui buzgóságtól lelkesítette, a Kassán állapítandó magyar színjátszó-társaság felsegélésére, következő ajánlásokat teszünk s annak a társaság pénztárába leendő pontos befizetésére magunkat optionaliter lekötelezzük.

Az ajánlás ideje	Az ajánló neve	Egyszerre lefizetett ajánlás mennyisége		Három esztendőre tett ajánlás		Hóltig tartó ajánlások vagy addig míg a magyar társaság fenn áll		Pecséthely	Észrevétel.
		betűvel	szám.	betűvel	szám.	betűvel	szám.		
1833-ik esztendőben									
Március 8.	N. N.	Száz	100	—	—	—	—		
„ 9.	N. N.	—	—	Har- mincz	30	—	—	P. H.	
„ 10.	N. N.	—	—	—	—	Ötven	50	P. H.	

Kiadta első v. notárius Kelcz István m. s. k.

Ugyan ekkor méltóságos gróf Desewffy Sámuel úrnak előlése alatt kiküldött megyebeli biztosság beadván e tárgyban hivatalos tudósítását és javallattját, ennek következtül a fent tisztelt nemes megye által az itt Kassán megállapítandó magyar játékszínre, és az arra felvigyázó igazgatásra nézve az alább feljegyzett határozások és végzések hozattattak, melyeknek rövid kivonattya e szerint következik:

1-ször Tekintetes ns. Abaujvár-megye részirül az elválasztott játékszíni Pénztárnokjával együtt öten, szabad királyi nemes Kassa városa részirül négyen, a Páhojt tartókéröl szintűgy négyen; öszveséggel tizenhárom hazafiak képzik a felvigyázó játékszíni főigazgatóságot, és csak annak üléseiből a szavak többségével történhetnek minden határozások.

2-szor. Méltóságos gróf Csáky Tivadar úr mint ezen felvigyázó főigazgatóság választott előlölője, egyszersmind a játékszín művészi részinek Igazgatója, egynehány nappal minden egy-egy bérlet idő kezdete előtt bizonyosan gyűlést hirdetni köteles lészen, a teendő határozásokra az előlölővel együtt legalább öt tagok jelenléte megkívántatván.

3-szor. Magára a felvigyázó igazgatóságra bizattatik, miként fogja tovább elintézni ön szerkeztetését és alkotját, csak hogy az a nemes vármegye rendei által tett előleges intézetekkel ne ellenkezzék.

4-szer. A főigazgatóság valamint a pénztár állapotjáról, a számadások megvizsgálásáról, úgy a játékszin dolgában tett minden intézetei felől a nemes megye rendeinek minden angarcális közgyűlésen jelentést tegyen.

5-ször. Minden határozások és végzések jegyzőkönyvbe foglaltassanak.

6-szor. Az egész színjátszó társasággal, vagy külön valamelyik színjátszós személylyel, vagy kalmárokkal, vagy mesteremberekkel szükségképpen írásban teendő kötések, mindég két hasonló másolatban foglaltassanak, hogy egyike az egyik, másika pedig a másik kötő félnél a viszonyos követelések esetére megtaláltathassék.

7-szer A bevétel, és kiadás rubrika szerinti számadások summázatai is, minden játékszíni esztendő végével köz tudomásul nyomtatásban fognak a közönséggel közöltetni.

Végtére 8-szor, hogy pedig az adakozó hazafiak illető ajánlásaiknak a játékszíni pénztárban leendő befizetését személyeikre nézve minden alkalmatlanság nélkül megtehessék, a játékszíni pénztárnokon kívül a járásbeli főszolgabírák fogják szintén járasaikban az ajánlott summákat nyugtatóvány mellett kezekhez venni; mindazonáltal a számadásokban megtartandó pontosság, és a pénztár állapotjának mindenkor meg tudhatása tekintetiből jelesül arról, hogy mit szedtek be, és név szerint kitől? különös laistromok bemutatása mellett minden angarcális közgyűlésen a beszédett pénzbeli summákkal együtt a nemes vármegyének hivatalos jelentést tegyenek,

A felvigyázó fő igazgatóság tagjai.

Mélt. gróf Csáky Tivadar előlülő és művészi igazgató.

„ „ Dessewffy Sámuel.

„ „ Dessewffy József.

Méltóságos Semsey Lajos cs. kir. kamarás.

Tekintetes Szulyovszky Menyhért táblabíró.

„ Zombory Pál cs. kir. főörnmester.

Tekintetes Patay Sámuel táblabíró.

- „ Tóth Sigmund főadószedő és játékszíni pénztárnok.
- „ Péchy János főszolgabíró.
- „ Haske Sándor Kassa város tanácsosa és kapitánya.
- „ Styller Leo „ „ főjegyzője.
- „ Farkas Sándor „ „ szószólója.
- „ Schihulszky Fridrich fő orvos és a külső tanács tagja.

Mindezek ily renddel elhatároztatván, egyszersmind a munkálódó kiküldött biztosság által javallott felszolgáltatások, és az azokban foglalt, s azok szerint ide mellékelt előleges intézetek átaljában elfogadtatván, s jóvá hagyattatván, az ezen nemes megye rendei által hozott fentebbi határozásokkal együtt ki nyomtattatni, és a járásbeli főszolgabíráknak több példányokban oly utasítással kiadni rendeltettek, hogy ezen felszolgáltatásokat a megyében lévő minden rendű honfiaknak szolgáltatassák kezéhez. — Ezen felszolgáltatások szabad kir. nemes Kassa város tanácsával hivatalos szíves megkeresés mellett hasonló végre közöltetni; egyszersmind a kassai nemzeti játékszíni főigazgatóság előlülőjéhez a fent érintett czélból utasíttatni határoztatván.

Költ az 1833-dik esztendő böjt más hava 4-dik s több következő napjain sz. kir. Kassa városában folytatva tartatott közgyűlésből.

Tekintetes nemes Abaujvármegyének közhatározásából feljegyzette s kiadta hites első alljegyző Fületinczi Kelcz István. m. s. k.

Áprilhó 16-án tartott közgyűlésben Pestvár-megye levele olvastatott fel, melyben a megye által a pesti nemzeti színházra adományozott 2914 forintról számadását megküldte.

Juliushó 8-án tartott közgyűlés alkalmával a küldöttségi elnök indítványára 2500 forinton a nemzeti szintársúlat számára könyv- és ruhatár vásároltatott; ezenkívül egy Kassán felállítandó szavallási iskola gyámolítására nézve az ország minden hatóságai következőleg felszöllítettak:

Nagyméltóságú, méltóságos, főtisztelendő, tisztelendő, tekintetes, nemes, nemzeti és vitézlő rendek, kedves barátink s atyámfiai!

A honi nyelv édes hazánk által oly forróan óhajtott terjesztésének és virágzásának eszközését hazafiúi szent kötelessé-

günk szerint hajdantól fogva főbb gondjaink közzé számlálván, még 1830. esztendőben minden igyekezetünket oda fordítottuk, hogy az európai művelt nemzetek példájánál fogva szabad kir. nemes Kassa városa kebelében, az ország felső részén egy nemzeti színjátszó társaságot állandóvá tehessünk ; s minekutánna egy jól elrendelt játékszínnek a magyar nyelv előmozdítására szolgáló nagy behatásáról eddig is merített tapasztalásunkból tellyesen meggyőződünk volna, megyénk buzgó hazafiái, és némely szomszéd nemes megyék lelkes adakozásaiból azt szerencsésen kieszközlöttük, hogy egy az országban is már esméretes művelt dall- és színjátszó magyar társaság, mely köz felügyelésünk s pártfogásunk alatt dícséretes igyekezettel az egész közönség meglegedésére adja elő mutatványait, megyénk kebelében, jelesül pedig szabad kir. Kassa városában megtelepedvén, annak az akkor összegyűlt hazafiúi buzgó adakozásokból való fentartását három egész évekre biztosíthattuk.

De nem is lett sikeretlen fáradozásunk, mert valamint egyrészt örömmel láttuk ezen közhasznú hazafiúi intézetnek a magyar nyelv terjesztésére való nézve jótékony befolyását, úgy hasonló öröm fogta el tiszta hazafiúi keblünket, a midőn hiteles tudósításokból az is értésünkre esett, hogy ezen közpártfogásunk alá vett nemzeti színjátszó társaság hazánk több megyéibe, jelesül pedig tekintetes nemes Arad, Torontal és Temes vármegyékbe, sőt az ország más részein is a nyári holnapokban megfordulván, ottan nem csak a legszívesebben fogadtatott, hanem azon felül számos buzgó hazafiaknak jeles adakozásai mellett mindenütt lelkes pártfogást nyert.

Mivel azonban ezen magyar színjátszó társaságnak megyénk kebelében való megmaradhatása csupán három évekre vala biztosítva, fényesen ragyogó reményeink már-már homályba borulni kezdettek, midőn folyó év bőjtmás hava 4-ike mint közgyűlésünk határnapja mi reánk szerencsésen felviradt, s így látjuk boldog éghajlatunkon az újabb hajnalt hasadni már, még minekelőtte napnyugotot szemléltünk volna ; így tétettek közönségünk színe előtt számosabb kebelünkbeli, és köz-tanácskozásunkon akkor jelen volt szomszéd megyékbeli buzgó hazafiak által újabb ajánlások, melyek a társaságnak állandóul való megmaradhatását hagyák reménylenünk.

E szerint tehát a szerencsés kezdetet tovább folytatni, és ezen közhasznú intézetnek kebelünkben leendő örökösítését teljes igyekezettel eszközölni kívánván, e végre egy számosabb tagokból álló küldöttséget rendeltünk, mely reá bizott kötelességében híven eljárván, egyszersmind javallatját és véleményét azon hivatalos jelentéssel, hogy sz. kir. nemes Kassa városa lelkes tanácsa és községe résziről a kebelében lévő játékszín az általunk pártolt magyar színjátszó társaság számára örök időkre is felajánlatott légyen, a mult bőjt más hava 4-ik napján tartatott köz gyűlésünkre beadván, ennek következtetésül a magyar játékszín érdemében, annak valamint külső, úgy belső elrendelésére, és az arra felügyelő főigazgatóságra nézve minémű intézeteket tettünk légyen, azt az ide /. barátságosan mellékelte nyomtatványból, melyben egyszersmind az ajánlott summáknak névszerint és summásan való feljegyzése foglaltatik, nagyságatok, kegyelmetek bővebben általlátni méltóztatnak.

Minthogy pedig mind nagyobb-nagyobb tökélyre és állandóságra megy minden törekedésünk, nem csak oda fordítjuk figyelmünket, hogy kebelünkben állandóvá tehessük a magyar játékszínt és színjátszó társaságot, hanem mivel ezt nem annyira mulattató mint hazai közhasznú intézetnek tekintjük, s azzá tenni kívánjuk, oda irányoz legfőképen a czélzás, hogy egy ollyatén szónoki nevelő intézet, melyben egyszersmind az arra alkalmas személyek ifjú koroktól fogva valamint a szavatozásban (declamatióban), úgy az énekben és hangászatban is oktatvatván, s a színház padolatjára formáltatván, nemes Kassa városa kebelében állíttassék fel.

Ezen közhasznú intézet nagyobb költséget kívánván, mivel általlátjuk azt, hogy az ily intézet szükségeit megynk kebelében lakos hazánkfiaktól összegyűlt pénzbeli summák fedezhetni nem fogják, az ezen nemes célra szükséges adakozásra, és e nemzeti ügyben közre való munkálódásra az ország minden törvényhatóságait felszólítani eltökélttük, és meglevén nagyságtoknak, kegyelmeteknek valamint nagylelkűségekről, úgy tiszta hazafiúságokról is győződve, nagyságtokat, kegyelmeket szíves atyafi indulattal és hazafiúi rokon érzéssel arra kérjük, mely szerint ezen a nemzet dicsőségére czélozó közhasznú nemes intézetet hazafiúi pártfogások alá venni, annak foganato-

sítására velünk barátságos kezet fogni, és a kébelében lévő földes uraságokat, nemes urakat, és egyéb akármely buzgó hazafiakat az ezen nemes célra adandó segedelemre buzdíttatni és felszólíttatni, — annakutánna pedig a bėjött pénzbeli summáknak által küldése mellett bennünket a részekről ne talántán elforduló észrevételeikkel együtt atyafiságos barátsággal tudósítani méltóztassanak; — bizonyossá tévén nagyságtokat, kegyelmeteket arról, hogy az ajánlott summák nem másra, hanem csupán s egyedül azon intézet örökösítésére fordíttatván, ez uttal arra is kötelezzük magunkat, hogy mi ezen közhasznú intézetet a nagyságtok, kegyelmetek befolyásokkal s bölc tanácsokkal fentartani, és a tőlünk kívánt esetekben számadásaink közlésével mindenkoron felvilágosítást adni készek vagyunk. — Ha ebbeli atyafiságos s a haza közjává érdeklő kérésünk foganatos lészen, és nagyságtok, kegyelmetek hazafiúi segedelmöket tőlünk megvonni nem fogják, így legalább magyar hazánk egy állandó nemzeti játékszínnel s nevelő intézettel fog dicsekedhetni, és a nemzeti köz ügy s nyelv előmozdításában, mint egyik fő eszköz úgy tündökleni, — hogy ezen északi fény ragyogó sugárjai édes hazánk minden részeire is fényt lövelhetnek. —

Fogadják nagyságtok, kegyelmetek hazafiúi indulatból eredett ebbeli atyafiságos szíves felszólításunkat tőlünk hasonló atyafi rokonsággal, és légyenek viszont arról meggyőződve, hogy mi mindenekben, a mit a nemzet dísze s méltósága és édes hazánk java kívánnak, nagyságtoknak, kegyelmeteknek, a kikkel egy szent célra törekedő áldott ősi alkotmányunk által a legszorosabban összekapcsolattunk, hazafiúi kezeinket minden időben s minden alkalommal vissza nyujtani el nem mulatjuk. — Egyébiránt atyafiságokba, s szíves barátságokba ajánlottak, szokott tisztelettel maradunk.

Költ az ezer nyolczszáz harminczharmadik esztendőben, szent Jakab hava nyolczadik s több következtett napjain Kassán tartatott közgyűlésünkből.

Nagyságtoknak, kegyelmeteknek kész köteleességű szolgálai, szíves baráti, s attyokfiai.

Gróf Csáky Tivadar küldöttségi elnök septemberhó 30-ról kelt jelentésében előadta, mikép a nyári holnapokra Budára me-

nesztett színészek, kik a megye által pártfogolt szintársulat jelentékeny részét képezik, részvételre találván, a megyei társulattól szerződéseik ellenére nemcsak elszakadni, de Budapestén egészen letelepedni is szándékoznak, nevezetesen Megyery Károly, Bartha, Lendvay Márton és neje sat.

A septemberhó 30-án tartott közgyűlés alkalmával felolvastattak Heves- és külső Szolnok- és Torna-megyék átiratai, melyekben a megyét abbeli határozataikról értesítik, hogy a Kassán megtelepítendő nemzeti szintársulat javára, szolgabíráiknak az adakozás gyűjtést köteleességekkel tették.

A színügyi küldöttség decemberhó 1-ső napjáról kelt jelentéséből és számadásából kiviláglik, hogy miután újabb adakozások történtek, a pénztárba márcziushó 5-től novemberhó 26-dikáig begyűlt

	frt.	kr.
Adakozás utján	3728	40
Játékszíni jövedelem	3576	20
Az időközben megfordult német szintársulat és egy panorámás fizetett	227	30
Az adós szintársulat tagjai, Dériné, Udvarhelyi, Szentpétery, Szerdahelyi és Ulich vissza fizettek	415	—
Összesen	7946	30
Az összes színházi kiadás	7869	55
Maradt a pénztárban	76	35

Decemberhó 4-ről kelt levelében felkérte a megye alispánját Földvári Gábor Pestmegyei alispán, hogy eszközölje, mikép a Budapestén visszamaradt, de Kassára kötelezett tagokat a megye ne követelje vissza, minthogy azok az ország fővárosában a nemzetnek díszére szolgálnak.

Decemberhó 16-áról 1938. sz. alatt értesíté a megyét Bars-vármegye közönsége, hogy a Kassán megtelepítendő nemzeti színészetre, megye területében az adakozás gyűjtést elrendelte.

1834-ik év februárhó 3-án tartott megyei közgyűlés alkalmával meggyőződést szerezvén magának a megye azon körülményről, hogy a megye pártolása alatt álló nemzeti szintársu-

lat, akép mint idáig történt, továbbra fentartható nem volna, abban állapotodott meg, hogy az országban működő valamelyik szinigazgatóval évi segélyezés mellett szerződésre kell lépni; az évi segélyzésre szükséges 3152 forint pedig a míg az önkéntes adakozásokból pótolthatnék, a nemesi pénztárból előlegezendő.

Májushó 26-án tartott közgyűlésbe, beadván a színügyi küldöttség jelentését, értesült a megye: hogy Komlóssy Ferencz szinigazgatóval évi 1000 pengő forintnyi segélyezés mellett szerződés kötött.

A beadott számadásokból kiderült, hogy az 1833. októberhó 1-jétől 1834. májushó végeig a színházi pénztárba következő bevétel történt:

	frt.	kr.
Az 183 ² / ₃ . évben április hó végeig beadott számadások szerint fenmaradt	60	54
Adakozás útján begyűlt:		
Octóber havában	2856	10
November „	572	30
December „	1083	20
Január „	—	—
Február „	566	30
Március „	247	30
Április és Május	640	—
Összesen	5966	—
Tartozásban levő ajánlatok összege	1534	5
Játékszini jövedelemből:		
Az első bérletbe	2312	32
Másodikba „	1511	56
Harmadikba „	1305	19
Negyedikbe „	1442	1
Ötödikbe „	1064	16
Hatodikba „	1577	29
Hetedikbe „	1112	20
Nyolczadikba „	1793	13
Összesen	12119	6

	frt.	kr.
A szintársulat működése alatt keresztül utazó színészek és művészek fizettek	225	—
A megye nemesi pénztárából adott kölcsön . .	750	—
A kolozvári magyar szintársulat által octóber haváig kibérlet könyv- és ruhatár	500	—
Összesen	21156	5

Kiadás.

A szintársulat tagjai 7 havi fizetése	11114	—
Zenekar	2265	—
Világosítás	872	—
Könyv és ruhatár szaporítása	1421	12
Játékszíni díszletek	182	17
Vegyes kellékek	597	7
Színházi jegyek	648	—
Hat színházi jegyszedő	218	—
Színlap hordozó	199	50
Rendőri tagok	172	35
Katonai őrség	118	55
Kéményseprő	54	30
Néma segéd személyzet	88	36
Egyvelges költségek	509	29
Összesen	18461	31

Mely levonatván a bevételi összegből maradt . .	2693	34
Jelesen : A bevételből fenmaradt kézpénz . . .	659	29
Az 183 ³ / ₄ évre ajánlott tartozás	1534	5
A haszonbérbe kiadott könyv és ruhatár . . .	500	—
Összesen	2693	34

A mult 1831. és 1834. évben a nemesi pénztárból kétszer kivett kölcsön összege . .	2750	—
--	------	---

Mely tartozásból a fenebbi pénztári maradványt kivonva, marad pótolni való	1056	26
--	------	----

A most idézett gyűlés alkalmával gróf Csáky Tivadar leköszönvén, a megye megelégedésére viselt szünügy választmányi elnökségről, helyébe a közszeretettű Semsey Lajos cs. kir. kamarás főtáblabíró választatott meg.

Krassóvár-megye március hó 3-ról ⁴⁵²/₄₅₄ sz. átíratában, az

íránt értesíté a megyét, hogy Kassán a megye pártfogása alatti szintársulatra 47 pengő forintot gyűjtött.

Csanádvár-megye 1833. decemberhó 27-én tartott közgyűléséből 100 pengő forintot küldött.

1834. Julius haváról kelt levelében értesíté a megyét a magyar tudós társaság, hogy mindenjátékszíni eredeti vagy fordított darabok, melyeket a társaságtól kinevezett küldöttség nyelvbeli csinosítás és egyéb szükséges kijavítás végett általnéz, másolatban a ns. Abaújvár-megyei játékszíni igazgatóság alatt levő kassai színész egyesületnek nem csak meg fognak jövendőre küldetni, de egyszersmind az így kijavított játékok czímsorát is oly végből küldötte le, hogy ha a megye parancsolni fogja, Budán le fognak másoltatni.

Ugyancsak 1834-ik évben adatott a megyének tudtára, hogy Pesten a nemzet méltóságához illő színház fog építtetni.

1835. Február 23-án tartott közgyűlés alkalmával felolvastatott a színügyi küldöttség abbeli jelentése, hogy Komlóssy Ferencz igazgatóval, a lefolyt szerződés újra meg lőn erősítve.

A színügyi pénztárt illetőleg :

Bevétel.		frt.	kr.
Az 1834-ik évi maradvány		659	29
A kolozsvári szintársulat könyv és ruhatár hasznosbérére		500	—
A megajánlott adományokból		1879	34
Összesen		3038	34
Kiadás.			
A bizonyítványok szerint kiadatott		1504	2
A fenebbiből levonva marad		1534	14
Tartozás.			
Az 183 ³ / ₄ . évi mai napig fizetetlen		667	30
183 ⁴ / ₅ . „		1565	—
Összesen		2232	30

Márctsiushó 26-án tartott gyűlés alkalmával felolvastatott Torontál megyének februárhó 3-áról 109. sz. alatti levele,

melyben értesíté a megyét, hogy a pártfogása alatti szintársulatra 100 pengő forintot szedett.

1835. Decemberhó 10-ikén tartott megyei közgyűlés alkalmával, a színügyi pénztár állapota következőleg terjesztett be:

Bevétel.

Bevétel.		frt.	kr.
Az 183 ⁴ / ₅ . évtől fenmaradt	1534	14
Krassó-megye küldeménye	116	25
Az adakozási tartozásokból	1368	20
Összesen		3018	59

Kiadás.

Kiadás.	
Komlósy Ferencz igazgatónak	750 —
" " " " " " " " " " " "	250 —
Posta bér fejében	1 45
Komlósy Ferencznek	750 —
Összesen	1751 45
Marad a pénztárban	1267 14

Junius hó 20-án Sulyovszky Menyhért a másod elnökségről leköszönvén, helyébe báró Zahlhausen Leopold választatott meg, de ez utóbbi 1837. májushó 1-jén szinte leköszönt, és a helyébe megválasztott báró Mesko Jakab a megtiszteltetést szinte el nem fogadta.

1836. február hó 8-án Semsey Lajos lemondván a szin-
ügyi választmány elnökségéről, az első alispán lőn ideiglenesen
helyettesítve.

Ugyanezen alkalommal a megye országgyűlési követeinek útastításba adatott, hogy a Kassán megtelepítendő fiók nemzeti színházra 50,000 e. forint adását indítványozzák.

A gyűlés folyama alatt Semsey Lajos közakarattal ismét elnökké választatván meg, másod elnökül Sulyovszki Menyhért táblabíró neveztetett ki.

1838. február hó 12-én a megye által pártolt szintársulat
800 pengő forintnyi kölcsönt kamat nélkül kapott a megyétől.

1839. augusztus hó 26-án tartott megyei közgyűlés alkalmával határozatba ment, mikép a megyei pénztárnok többé a színház számadásait nem lévén köteles vinni, az ezután részvényekre alapított társulatnak külön pénztári kezelése legyen.

1840. február hó 24-én tartott közgyűlés alkalmával sz. kir. Kassa város értesíté a megyét, hogy színházát továbbra a megyének át nem adhatja, minélfogva a szintársúlatnál levő tárgyak beszedése elrendeltetett.

Juniushó 1-jén tartott közgyűlés alkalmával értesítettett a megye, hogy Abaújvár-megyére az országos nemzeti szintárra rendelt törvényes összegből 4645 frt. $\frac{5}{8}$ kr. esett.

Ugyanezen alkalommal beadta a színügyi tárgyban kinevezett küldöttség végleges jelentését, melynek folytán a szintársúlatról összeszedett tárgyak következők voltak:

Könyvtár. Színjáték 189 darab.

Dalljáték 52 „

Szerep 215 „

Különféle ruha 248 „

Zongora 2 „

ezenkívül mindenféle díszlet és kárpit; mindezen tárgyak eladatni határozattak. Ez időn túl, a kassai színpadon hol magyar, hol német szintársulatok működtek; a mig végre

1861. Májushó 28-án tartott megyei bizottmányi közgyűlés alkalmával, felolvastatott sz. kir. Kassa város átirata, melyben a Latabár Endre igazgatása alatt álló Kassán működő nemzeti szintársúlatnak pártolására a megyét felhívta.

Örömmel ragadta meg a megye újlag az alkalmat, a nemzeti színészet pártolására, és Olasz János elnökle alatt Semsey Jenő, Tiszta Károly, a kassai járás főszolgabírája Ferdinandy Bertalan és gróf Csáky Gyula tiszteletbeli aljegyzőt, véleményes jelentés kidolgozása végett küldötte ki.

Septemberhó 12-én tartott megyei bizottmányi közgyűlés alkalmával a küldöttség véleményes jelentését beadván, a nevezett küldöttség önálló működéssel ruháztatott fel és Tiszta Károly küldöttségi elnöknek választatott meg, a járások szolgabíráinak pedig három évre szőlő 5 forintos részvénykötvények kibocsátatása s aláíratása kötelességökké tétetett.

1862. Láczy József főispáni Helytartó s királyi biztos elnökle alatt is a Kassán működő nemzeti szintársulat ifolytonos pártolásban részesült, miglen:

1863. Gróf Péchy Emánuel tapintatos elnökle alatt új színházi választmány alakulván,

Báró Horváth József alelnök
Koleszár Mihály pénztárnok.
Klestinczky László jegyző
Szerényi Ede ügyész
Gróf Desseffy Ferencz
Gróf Csáky Rudolf
Patay Sámuel
Plath kir. tanácsos
Antalffy Flóris
Koch Lajos

Bakos János választott tagok, a nemzeti színészetet pártoló pénztárt annyira hozták, hogy jelenleg évenként már a részvény-társulat annak mennél díszesebben fentartásához 2000 oszt. forintnyi segedelemmel járúlhat.

Mielőtt már most történelmünkben más tárgyakra men-
nénk által, azt hiszszük, kedves kötelességet teljesítünk, ha a
megye által 1831-től pártolt, azon nemzeti színészeink neveit
közöljük, kik díszére becsületére váltak nemzetünknek:

Szentpétery Sigmond
Megyery Károly
Lendvay Márton
Szerdahelyi József
Szilágyi Pál
Udvarhelyi Miklós
Komlossy Ferencz
Egressy Gábor
Fáncsy Lajos
Latabár Endre
Pergő Coelestin
Telepy György
Bartha János
Pály Elek.
László József
Hubenay Ferencz
Komáromy Sámuel
Szakácsy István

Erdőss János
Kubay Pál
Mátéffy Ferencz
Dériné szül. Széppataki Rozália
Kántorné szül. Engelhard Anna
Lendvayné szül. Hivatal Ánikó
Szentpéteriné szül. Borsos Klára
Kovácsné
Kubainé
Éder Lujza
Komlóssy Ida
Komlóssy Paulina
Páliné
Magda Lujza
Laborfalvi Benke Rozália
Szentpétery Susika
Bartháné szül. Meszlényi Anna.

Minthogy pedig a nevezett színészek vetették meg alapját
az országos pesti nemzeti szintársulatnak, ki kell jelentenünk,
hogy az Abaújszabolcs-megye által 10 évig pártolt nemzeti szintár-
sulat, mint művészete, úgy igyekezete, valamint erényes és becsü-
letes maga viselete által is, minden tekintetben méltóvá tette

magát a nemzet, de különösen az őt keblén fejlesztő Abaújvár-megye pártolására.

A magyar
nemzeti
nyelvnek hi-
vatalos nyelv-
vé tétele.

1830. VIII. Törvényczikk értelmében a magyar nyelv a Szent István koronája alatti tartományokban hivatalos nyelvvé tétetvén, azt hiszem, hogy szívesen veendik olvasóink, ha Abaújvár-megyének a nemzeti nyelv körüli mozgalmait röviden ide igtatjuk:

A megyének jegyzőkönyvei az 179°/₁-ki nevezetes országgyűlés óta magyar nyelven vezetvén.

A magyar nyelvnek csinosbitása és terjesztése körül pedig, a nemzeti szintügy felkarolása körüli nagy áldozatokkal összekötött érdemei által, egyike volt a haza első bajnokainak.

1831. Januárhó 26-ikán tartott megyei közgyűlése alkalmával felolvastatott Neográdvár-megye, márcziushó 7-én Pest-Pilis Solt megye, május 26-án Ugocsa; augusztushó 29-én Bereg és Temes-; december 13-án Torontál-; 1832-ik év böjtelőhó 15-én Arad- Esztergom-Tolna-, június 6-án Moson-, Verőcze-, Pest-Pilis-Solt-; Mindszenthó 8-án Békés-; december 3-án Tátkovics Gergely eperjesi görög katolikus megyés püspök; 1833. júliushó 9-én Csanád-, kisasszonyhó 26-án Neográd-, végül 1834. június 17-én Gömör-megyének közlése a nemzeti nyelvnek mikénti terjesztése és általános hivatalos nyelvvé alakítása tárgyában.

Abaújvár-megye a fenidézett törvény cikkely kihirdetése alkalmával, a közigazgatás és törvénykezés minden ágába azonnal a nemzeti nyelvet alkalmazta, a községi iskolákban bár a nemzeti nyelven tanítást elrendelte, de tekintettel volt a külön nemzetiségek méltányos igényeire.

A tiszti pénztári számadások 1830-ik évből, a levéltári névmutató könyvek 1831-ik évtől vannak magyarul vezetve.

Görcsmirigy
lázadás 1831.

1831-ik évben a görcs-mirigynek Magyarországra is terjedése alkalmával, a kormánynak a megye hatóságai által kiadott atyailag mentő rendeleteit a felső magyarországi szláv ajkú köznép félre értette, nevezetesen a Helytartótanácsnak abbéli rendeletét, hogy a sírok előre ásattassanak ki, oda magyarázta: hogy miután az urak előre ásadják a sírokat, tudniok is kell, hogy a nép halni fog és tehát csak ők idézhetik elő méreg által a halálozást; igen természetesen, hogy a míveltség alsó fokán álló

ezen köznép, fel nem bírta fogni azt, hogy keletről egész Ázsiából hozzánk érkező szörnyű betegség terjedéséből, a kormány előre tudhatta, hogy a halálozás nagy mérvben fogván történni, nehogy valaki a félelem végett temeteilen maradjon és a romlott levegőt még inkább döglesztse, a sírokat előre kiásatni szükséges intézkedés volt; növelte az ingerültséget, a félelmet, a kormány intézkedéseiből keletkezett sületlen pletyka, mely szájról szájra menvén, némely roszakaratúaktól növeltetvén, egyrészt a páni félelmet nagyobbítá, másrészt az ország határszéleire a betegség terjedése ellen a katonai őrvonalakra összevont nagyobb hadierőből azt következtették: hogy az országot elfoglaló ellenségnek meggátlására vonatott össze az ország határszélein a katonaság, és hogy a pestis híre is csak azért terjesztetett el, hogy az ellenség rémüljön el annak hallására, s hagyja abban az ország elfoglalása iránt való szándékát; majd azt híresztelték, hogy a szerfelett szaporodott köznepet a vagyonosabbak méreggel való vesztegetés által akarják megrikztatni.

Lehóczky Ferencz kassai orvosnak magaviselete, ki a görcs-mirigy gyógyítására fordított iparjánál s egyebként dicséretes tevékenységénél fogva, az akkoriban elhiresedett bismutporokat, az egészséges gyermekeknek is mentő-szerű erőszakosan beadta, és ezen működésében a pór nép által az utcán meg is támadtatott, a fenebbi pletykáknak újabb hitelt és tápot nyújtva, a lázadás szikráját nagyban fellobbantotta, mely júl. hó 25-én Abaújszántó megyével határos Szécs-Keresztúr Zemplén-megyei helységében tört ki, ugyanezen időtájban tört ki Rákócson is; júliushó 27-én Zemplénmegye bodrogházi kerületében Szent-Marján és Radon. Juliushó 31-én Isépen, Augusztushó 2-án az ujhelyi kerületben Mihályi faluban és Terebes mezővárosban, azután ütött ki Vécsén, Miglészén, Komáron, Kelecsenyben, Velejtén, Hegyiben, Gercsejen, augusztushó 4-én Bodzás-Újlak mezővárosban, Kisz-tén, és a nagy-mihályi kerület több falvaiban, mint Kis-Ráskán, Hegyiben, Szalókon, Deregyőben, Abarán, Butkán, Dubrókán, Szelepkán és Málcán. A sókúti kerületben augusztus 4-én Zamutón; Rudlyón, Sókúton, Agyargoson augusztus 6-án Tót Jesztreben, azután Mernyik, Csaklyón, Csicsókán, Varanón, Vehczen, Majaroszkán, Feketepatakon, Mogyoróskán és Bisztrán.

A történt események alatt a homonnai járásban Kelce is

mozogni kezdett már és csakis báró Zahlhausen nyugalmazott alezredesnek erélyes intézkedései által gátoltatott meg a kitörés.

Hogy minők voltak azon hajmeresztő kebellázító kegyetlenségek, melyeket a minden tekintetben buta és tudatlan köz-nép elkövetni nem iszonyodott, azt Balásházy János úr avatott tollal, az 1831-ik esztendői felső-magyarországi zendüléseknek történeti leírásában megörökítette, és minthogy azok különösen a Zemplénvár-megyében történt eseményeket tárgyalják, tehát Abaújszántó-megye monographiájában csak annyiban említettnek meg, a mennyiben az Abaújszántóban történt lázongásokkal szoros összefüggésben állanak, a melyek nélkül amazok érthetők sem lennének.

A zempléni első zendülésekkel szinte egy időben ütött ki a lázadás Abaújszántóban is: augusztushó 3-ik és 4-ik napján Újvárosra a fellázadt nép Soltész Dániel biztost, a mérgezés gyanúja alatt elfogván, s meztelenre vetkeztetvén, szerfelett kínoztá, hasonlóul kínoztatott egy újszántói, nagy-szalánczi és kassai zsidó is. Szalánczon a pór-nép egy nyugalomban élő s gazdai szolgálatban elöregedett írástudatlan Breznai János nevű ember által, (kit a helybeli uraság gróf Forgács József ő nagysága jótéteményekkel tetézett) fellázítatván, az uradalom iránt viseltető engedelmesség nemcsak megtagadtatott, de magának a tisztelt s épen ott mulató grófi családnak személyes biztossága is nagy veszedelmek közt forgott: azonban egy Kassára küldött követ gyorsan hozván katonai segédelmet, ezáltal nemcsak Szalánczon, de a körüllevő helységekben, mint Újszántó, Huta, Kalsa és Rákoson annak kitörése megakadályoztatott, melyet nem kevéssé segít az is elő, hogy az egy pár mértföldnyi távolságra eső Terebes mezővárosban történt meglövetéseknek a híre mihamar elterjedt az abaújszántói lázadásnak indult vidéken is.

Az abaújszántói zendülésnek eredetét illetőleg kivilágosodott, hogy Újvárosra és Szalánczon a zempléni szent-marjai követek nemcsak valának, de mind a kassai híreket, mind az általok vitt lázadást könnyen ébreszthető kőrő levélnek tartalmát terjesztették. Végre kivilágosodott az is, hogy az izségi fő lázító-nak Pauknak is vala befolyása a szalánczi zendülésben.

Az abaújszántói fő-lázítók nagy-szalánczi lakos Breznai János,

újbárosi lakos Urbán Pál és Mutieskin másképp Moszkály Fülöp a megyei rögtön ítélő bíróság által akasztófára ítéltetvén, kivégeztettek, a lázadásban részt vett néhány száz két nembeli egyén, részint hosszabb ideig a megye tömlöczében szenvedett, részint bot, korbács és vessző büntetéssel fenyítettet, így a jó rend és a megye biztonsága ismét helyre állott.

Mikép dühöngött ezen területen a görcs-mirigy, és mennyi áldozatot sepet el magával, annyiban érdekes tudni, a mennyiben némi fogalmat nyújthat a döghalál felőli hírek alaptalanságáról, mert oly forma hír is szállongott: Hogy egy-egy faluban alig fog maradni egy pár ember; leginkább érdekes pedig azon vidékekről, hol a tudatlan nép lázadásba tört ki:

Az újbárosi körülbelől 700 egyént számláló görög katolikus nép közül, júliushó 21-től novemberhó végeig meghalt 35 ember.

A Regete-ruszkai római katolikus plébániában 2400 egyén közül meghalt — — 150.

A nagy-szalánczi reform. lelkészségben 600 egyén közül meghalt

19

Összesen 201

A három plébániában összesen körülbelől 3700 lélek közül $\frac{18}{100}$ -rész esett a görcs-mirigy áldozatául.

Tisztelendő Csiszarik Mihály újbárosi plébánus úr, elődje Andrejczó lelkész úrnak, a pórlázadás alatti eseményeket egyházi jegyzőkönyvileg örökítette meg, azon jegyzőkönyv az, melyet velem Andrejczó tisztelendő úr szíves volt közleni, és a mely az újbárosi plébániának évszázadok alatt nagy becsű ereklyéje fog maradni.

A görcs-mirigy féle pórlázadás nem szorítkozott egyedül a leírt két megyére, kiterjedett az még Szepes, Sáros és Gömör megyékre is.

A Szepességben Kluknón kezdődött az engedetlenség, azután Richnón, Krompachon, Mindszentén, Szepes-Váralján, Smégenben és Odorinban véres tettelegességekbe ment át.

Sáros-megyében Nagy-Vitézen, Gömör megyében pedig Rozsnyón tört ki.

A magas kormánynak hatályos intézkedései folytán a nyugtalankodó vidékekre minden oldalról benyomuló katonaság, a

megyék és városok által hirtelen felfegyverzett tekintélyes had-
erők és az épen oly tevékeny mint eszélyes gr. Majláth Antal,
és ifjabb báró Eötvös Ignác leküldött királyi biztosok közremű-
ködése által sikerült ezen gyorsan terjedő pórlázadást lecsillapítani
és a közbiztonságot helyre állítani, de a késő ivadéokra minden-
kor szomorú benyomást fog tenni azon körülmény, hogy a XIX.
század első felében, a kormánynak valóban atyai intézkedése a
közelgető döghalál megakadályozása tekintetében, s az ebből
keletkező sületlen pletyka, véres és nevetséges lázadást bírt a
tudatlan, de másképp jó szívű és mindig engedelmes szoták tót
ajkú nép között szülni, a mivelt és vagyonos néposztály ellen.

Ezen pórlázadásnak, mely maga nemében páratlan, semmi
politikai czélja nem volt, egyedül tudatlanság- és ostobaságból
keletkezett, de fájdalom véres nyomokon terjedett.

Voltak azonban nevezetesen Zemplén-megyében helysége-
k, melyek szép példáit adák a józanság és hűségnek, mint
Lazony, Nagy-Ráska, Nagy-Mihály és Sztára; s a lázongásban
levő helységek egyes lakosai is versenyeztek egymással a szép
nemes dicső tettekben, mint Gerőcs András a lazonyi bíró, Po-
penda János varannói lakos, Máté János és Prochnavi Mátyás
zamutoi lakos, Minár Mihály bisztrai lakos, Lesko Andris remé-
nyi lakos stb.

Befejezésül fel kell említenünk: hogy ezen zendülés alkalmá-
val Ábrahám cs. k. főhadnagy, Brányi nevű hadapród és Sekovszky
közvitéz a Frigyes Vilmós huszár ezredből, vitéz és eszélyes tet-
teik által, hervadhatlan babért tűztenek érdem koszorújokba.

V. Ferdinánd. 1848. Áprilhó 21-ről 13. sz. alatti miniszter-elnöki ren-
delet folytán a 22 törvénycikkely értelmében hagyatott meg a
megyének, a nemzetőrseregnek járasonkénti összeírása, melynek
száma a hivatalos összeírások nyomán

6915 gyalog és

521 lovas

Összesen 7436 főből állott.

A gyalogság két zászlóaljra volt osztva. Belátható ennél-
fogva, hogy a nagy számmennyiség csak arra szolgálhatott, hogy
az mindenkor teljes erőben kelhetett volna ki, levonván a be-
tegeket, utazókat vagy egyéb törvényes okoknál fogva hon-
maradtakat.

A lovasság 3 századot képezett.

A megye 5 járásában a nemzetőrök mennyisége gyalogság és lovassági viszonyaihoz mérten igen különböző volt, nevezetesen:

A füzéri járásban volt . .	1619	gyalog —	249	lovas
A kassaiban	1815	„	18	„
A cserehátiban	983	„	51	„
A szikszaiiban	1176	„	105	„
A göncziben	1322	„	98	„
Összesen	6915	„	521	„

Lovas nemzetőrsereg:

Örnagy: Gr. Török Miklós.
 Segéd tiszt: Jeney József.
 Fegyverzet és ruházati tiszt: Tiszta Károly.

I. Század.

Kapitány: { Komáromy József.
 Putnoky Achilles.
 Főhadnagy: { Karsa Tamás.
 Fekete Lajos.
 Alhadnagy: { Komáromy László.
 Téglássy András.

II. Század.

Kapitány: { Joób Tamás.
 Darvas Imre.
 Főhadnagy: { Putnoky Imre.
 Ifj. Téglássy Ferencz.
 Alhadnagy: { Péchy Gábor.
 Id. Téglássy Ferencz.

III. Század.

Kapitány: { Vendéggy József.
 Gróf Péchy Manó.
 Főhadnagy: { Szentimrey Bertalan.
 Bárá Horváth József.
 Alhadnagy: { Péchy István.
 Szirmay József.

I. Nemzetőri zászlóalj.

Őrnagy: Sóvári Soós Sándor.
 Segédtiszt: Márffy Károly.

Kassa városi I. Század.

Százados: Sóvári Soós Gusztáv.
 Főhadnagy: Antalfy Flóris, azu-
 tán Hupeler.
 Alhadnagy: Koczányi Ferencz.
 Örmester: Podhorszky Károly.
 Gerster Miklós.

II. Század.

Százados: Vitéz György.
 Főhadnagy: Schehovics Antal.
 Alhadnagy: Löderer András.

III. Század.

Százados: Gróf Csáky János.
 Főhadnagy: Gerster József.
 Alhadnagy: Turnusz Ferencz.

Mislyei IV. Század.

Százados: Kriston László.
 Főhadnagy: Demeczky László.
 Gedeon István.
 Alhadnagy: Balogh Sigmund.
 Kozma István.
 Bárány Zählhausen Mór.
 Tábori lelk.: Jergencz Ferencz.

Györkei V. Század.

Százados: Hadházy László.
 Főhadnagy: Tomcsányi Ágoston.
 Kitka Ferencz.
 Alhadnagy: Pál András.
 Palásthy András.
 Orvos: Ardényi János.

Rozgonyi VI. Század.

Százados: Desewffy Gusztáv.
 Alsószázados: Bárczay Dániel.
 Főhadnagy: Kleinszky Imre.
 Ruzsinszky József.
 Alhadnagy: Tóth Imre.
 Füzi Tamás.
 Tiszt. alhadn. Demeczky József.

Szalánczi VII. Század.

Százados: Szibelth József.
 Főhadnagy: Ivaneczky József.
 Soltész György.
 Alhadnagy: Dobza Sándor.
 Neogrády Ignác.

Nagyidai VIII. Század.

Százados: Antónyi Sebestyén.
 Tiszt. század. Beziak János.
 Főhadnagy: Dombay Albert.
 Alhadnagy: Mácza József.
 Diósy János.

Semsei IX. Század.

Százados: Grach József.
 Bárczay József.
 Főhadnagy: Benyó Ágoston.
 Keller József.
 Alhadnagy: Gosztonyi János.
 Zavodszky Ferencz.
 Langmann Dávid.
 Török Mátyás, hilyői
 plébános.
 Tábori pap: Tarnóczy Leo.

Jászó mindszenti X. Század.

Százados: Kóhaut Klabanszky
 Venczel premontrei
 kanonok.
 Főhadnagy: Apáthy András.
 Alhadnagy: Timko Ignác.
 Petrás Jakab.

Bélai XI. Század.

Százados: Fekete István.
 Tucsák János, arany-
 idkai bányaigazgató.
 Főhadnagy: Weichard Antal.
 Alhadnagy: Fűzy Imre.

Szepesi XII. Század.

Százados: Csörghe László.
 Főhadnagy: Halmy Gábor.
 Alhadnagy: Trshtyanszky János.
 Örmester: Kis Dániel.
 Csörghe Lajos.

Jászói XIII. Század.

Százados: Hofory János.
Főhadnagy: Mórfy József.
Alhadnagy: Novák Endre.

Meczenzéffi XIV. Század.

Százados: Heidl Jakab.
Főhadnagy: Ludwig Lőrincz.
Alhadnagy: Tischler Károly.

II. Nemzetőri zászlóalj.

Őrnagy: Bereczky János, később Bárczay András.
Segédtiszt: Drisnyey István.

Szikszai I. Század.

Százados: Kunsch Gábor.
Főhadnagy: Vécsey György.
Alhadnagy: Könsch József.
Bittner Ferdinánd.

Vizsolyi VII. Század.

Százados: Téglássy Sándor.
Főhadnagy: Meczner Ferencz.
Alhadnagy: Nagy Ferencz.

Vadászi II. Század.

Százados: Fáy Ferencz.
Főhadnagy: Tolnay József, később
Péchy Imre.
Alhadnagy: Tolnay András.
Kovács János.

Hernád-vécsei VIII. Század.

Százados: Aranyossy Sándor.
Balássy Pongrácz.
Főhadnagy: Idrányi József.
Alhadnagy: Barna János.
Nagy József.
Őrmester: Paplovicz József.
Id. Bőr József.
Makkay András.

Gönczi III. Század.

Százados: Erdélyi István.
Főhadnagy: Id. Kiss István.
Alhadnagy: Szombathy István.
Rozgonyi István.
Őrmester: Kaposy István.
Sugár Jakab.
Orvos: Katona Géza.

Buzitai IX. Század.

Százados: Gelley Antal.
Főhadnagy: Vadász József.
Alhadnagy: Ónody András.
Hubai Ágoston.

Szántai IV. Század.

Százados: Kádas Károly.
Főhadnagy: Kacs Kovács András.
Alhadnagy: Péchy József.
Pernyik Mihály.

Gagybátori X. Század.

Százados: Zsarnay Lajos.
Főhadnagy:
Alhadnagy: Klementisz Károly.
Őrmester: Nikházy Dániel.

Radványi XI. Század.

Százados: Bárczay András, később Rátkay Tamás.
Főhadnagy: Hericz István.
Alhadnagy: Rudda József.
Szabó István.

Forrói V. Század.

Százados: Péczely János.
Főhadnagy: Joób Ferencz.
Alhadnagy: Szalay Antal.

Mérai VI. Század.

Százados: Ragályi Sigmond.
Főhadnagy: Potincza József.
Alhadnagy: Hideg Dániel.

Bodóköváraljai XII Század.

Százados: Bárczay Mihály.
Főhadnagy: Kapy János.
Alhadnagy: Szendrey István.

1848. angusztus hó 22-éről megyei honvédelmi bizottmány határozatára, gróf Batthyányi Lajos miniszterelnök ugyanazon hó 13-ról 782. szám alatti rendelet alapján, 450 gyalog és 150 huszár önkéntesnek felállítása vétetett foganatba.

A most említett önkéntes csapat hadügyminiszteri elnöki rendelet folytán, Görgey Arthúr mozgó nemzetőrseregi őrnagy vezénylete alá adatott, ki által a szolnoki táborba rendeltetett.

Szabad királyi Kassa város a megyével egyetemben állította ki önkéntes gyalogságát. Ezen gyalogság két századot képezett, és első százada októberhó 2-án érkezett meg Szolnokra, a honnan kiindulván, októberhó 18-án Pozsonban találjuk, a hol a Hajdú-önkéntes 4 századdal egy zászlóaljba soroztatott.

Második százada novemberhó 16-án érkezett a pozsoni táborba.

Az önkéntes osztály tisztjei következők voltak:

Parancsnok I. Százados: Bárczay Mihály.

II. Százados: Kacs Kovics András.

Főhadnagy: { Hojcsi Sándor.
Csuka György.

Alhadnagy: Szentlélek Gyula.

Terbócs Károly.

Butykay János.

Matusz József.

1848. Septemberhó 19-ről $\frac{9762}{13}$ sz. miniszterelnöki rendelet értelmében, aránylagos kivetés útján Abaújvár-megyének 2574 ujonczot kelle a honvédelemre kiállítani; mely mennyiségből a septemberhó 19-ről $\frac{4441}{N. ö.}$ miniszterelnöki rendelet folytán először a megye 600-at, Kassa város pedig 49-et állított; a második vagyis októberhó 1-jéről 1480. sz. hadügyminiszteri rendelet szerint a megye 660-at, a város pedig 70 ujonczot adott ki.

Időközben a megyétől megajánlott 150 erejű önkéntes huszárszázad is megalakult, és miniszterelnöki rendelet folytán Görgey mozgó nemzetőrseregi őrnagynak által nem adatott.

Gróf Török Bálint lovas nemzetőrseregi őrnagynak októberhó 12-ről kelt jelentése szerint az önkéntes huszárok tisztjei következők voltak:

Főtisztek.

Parancsnok I. Százados : Joób Tamás.
 II. Százados : Putnoky Achilles
 Főhadnagy: } Darvas Imre.
 } Komáromy László.
 Alhadnagy: Karsa Tamás.
 Szentimrey Bertalan.

Altisztek.

Örmester : Jászay József.
 Pamlényi Pál.
 Tizedes : Básty Gábor.
 Tóth János.
 Piskóty Sámuel.
 Bazsó Imre.
 Károlyi István.
 Kárász Imre.
 Janik Ágoston.
 Teleky János.
 Vécsey Miklós.
 Ötvös Simon.
 Unghváry Pál.
 Nagy Miklós.

Az önkényteseket megelőzőleg állíttatott fel Kassán Vitalis Sándor őrnagy vezénylete alatt a világhírű 9-ik honvéd zászlóalj.

Simunich cs. kir. tábornok octóberhó 12-én 19. sz. levelében értesíté a megye közönségét Tarnowból, hogy seregével legfelsőbb parancsra Felső-Magyarországba fog bejönni, ne tekintse őt a megye ellenségnek, hanem az alkotmányos szabadság helyreállítójának, czélja semmi más, mint a felingerült kedélyek lecsilapítása, és a király iránti hűség fentartása.

Piattoli-Treuenstein gróf Hartmann ezredbeli őrnagy octóberhó 16-ról 882. sz. levelében értesíté a megyét, hogy 26-án Gálszécsből Pető-Szinyére, 27-én pedig Kassára fogna zászlóaljával érkezni, és felhívá, hogy málhája részére Pető-Szinyén 22 szekér készen várná.

A II. nemzetőri zászlóalj Bárczay András őrnagy által megvizsgálás végett összevonatván, octóberhó 19-ről kelt jelentése szerint:

A balszárny Nagy-Idán, a forrai, bu-
zítai és bátori századokból . . . 947

A közép Tornyos-Németibe, a vécei, mé-
rai, vadászi és szikszai századokból 1460

A jobb szárny Gönczön a radványi,
gönczi, vizsolyi és váraljai századok 1957

Összesen 4364 embert számlált.

Octóberhó 21-én kelt jelentése folytán Soós Sándor nem-
zetőrseregi őrnagy, a megyei honvédelmi választmány rende-
tére, Simunich cs. k. altábornagynak Galicziából betörése meg-
gátlása végett, zászlóalját Kassán, Kassa-Újfalu és Mislókán
vonta össze; a zászlóalj jelentése szerint annyira mennyire fel
volt szerelve, a 10-ik század egyik része Arany-Idkán volt a
kincstári vagyonok megőrzése végett elhelyezve, ezen zászlóalj-
nak teljes ereje 2551 emberből állott.

A honvédelmi bizottmány elnökének novemberhó 26-ról
3664. 3713. 3551. számú rendelete alapján Pulszky Sándor al-
E

ezredes neveztetett ki a kassai honvédkerület parancsnokává.

Novemberhó 29-én kapott a megye a kormány részéről
nemzetőrserege felszerelése céljából: 250 huszár kardot, 200
karabélyt, 200 puskacsövet, 3700 gyutacsos töltényt.

Lahner ezredesnek decemberhó 2-ről kelt közlése szerint,
Pulszky ezredes kapott Eperjesre 50 puskát, 1000 lándsát, 3000
hadi kaszát, 600 karabélyt, 200 puskacsövet és 3700 gyula-
csos töltényt.

Ütközet a kas-
sai hegynél.
Decemberhó
11-én 1848.

Osztria részéről herczeg Windischgrätz cs. kir. tábor-
nagy december havában nyomult be Magyarországba, mely elő-
nyomulásnál a főhadserg működését Kassa felé gróf Schlick
cs. kir. altábornagy hadosztálya segíté elé.

Schlick hadosztálya Magyarország és Galiczia határán:
Fiedler, gróf Pergen és Deym cs. kir. tábornokok dandáraiból
lön összealkotva.

Decemberhó elsején Fiedler dandára Zmygrodiban állott:

3 zászlóalj Vilmos főherczeg	} gyalogság
3 zászlóalj Nugent (4 század)	
2 zászlóalj Hartmann	

1 osztály császár-chevauxlegers.

A 36-ik számú hatfontos üteg.

Gróf Pergen dandára Duklában :

3 zászlóalj Kundelka	} gyalogság
3 zászlóalj Mazzuchelli	
1 zászlóalj Parma Landwehr	

1 osztály császár-chevauxlegers.

A 11-ik számú röppentyű üteg.

Gróf Deym tábornok tartalék dandára : Krosnóban :

1 zászlóalj Vilmos főherczeg gyalogság

1 osztály Sunstenau-vértes

A 11-ik számú 12 fontos üteg.

Magyarország részéről az elsorolt készülétek ellenében I. Ferencz József.
 Irányi Dániel neveztetett ki a galicziai határ azon része felé kormánybiztosnak és Pulszky Sándor alezredesre bízott a hadi intézkedések megtétele. Lahner ezredesnek decemberhó 2-ről 1848. közlése szerint, Pulszky rendelkezése alá a hadügyminisztérium részéről küldetett: 50 puska, 1000 lándzsa, 3000 kasza, 600 karabély, 200 puskacső, és 3700 gyutacsos töltény.

Decemberhó 6-án Fiedler Grábnáljött keresztül a határon és Zborót szállta meg; — Pergen egyenes úton Duklából Svidnikbe nyomult, és a hunkvéci völgyben épített harmincznál több elzárgatást szétbontott, Deym Barwinekig nyomult előre.

Decemberhó 8-án Fiedler Bártfát, Pergen Zborót, Deym Orlikot rakta meg.

Decemberhó 9-én este Fiedler Eperjesre, Pergen Kapiba, Deym Demethébe érkezett.

Schlick hadosztályából 3 századot Bártfán, 2 századot Eperjesen hagyott hátra a pogyász mellett, a fenmaradt 6 zászlóalj, 6 lovas század és 18 lövegével pedig Kassának rögtöni bevétele határozta el, mely elhatározata következtében decemberhó 10-én Fiedler és Pergen Eperjesen egyesítettet, Deym pedig Sebesre tétetett által.

Schlicknek az volt a szándéka, hogy Kassát meglepje, az ellenséget viadalra kényszerítse, mielőtt várt segédhadait megkapta volna.

Decemberhó 11-én Fiedler, miután 6 fontos gyalog üteget, a röppentyű üteggel elcserélte, Kassa felé indult, Pergen és Deym követte. Somosnál, az ellenség által a Tárczán leégetett híd helyébe hadi hidat veretett, melyet a gyalogság számára a gyalogságból képzett utász század főhadnagya Frölich készít-

tetett, míg a gyalogság, a lovasság és lövegek számára, a meredek folyóparton bemetszéseket vágott.

A seregnek átkelése után a Tár czán, Schlick Fiedlert, Lemesből Kisfalun, Tapoleczán és Tehányon keresztül a Hernád völgyébe Kassa ellen, s ekép az ellenséges állásnak Budamér megett és a kassai hegyen hátba vételére vezényelte.

Az elsoroltak alatt Pergen és Deym dandára az országúton nyomult előre és délelőtti 10 óra tájban az ellenségre bukkant.

Mielőtt gróf Schlick hadosztálya Magyarország határát túl lépte volna, Pulszky alezredes Zborónál, a konecsnai-, grábi és duklai szorosok egyesülő pontjánál néhány hadi sánczot hányatott, Komarnik és Bartvenik közt mintegy 30 elzárgatást emeltetett; a komarniki kőhidat légbe röpítésre alá aknáztatta; a Hunkavecz patakot elgátoltatta és általa a vidéket víz alá borította stb. mindezen célszerű intézkedései azonban Schlicknek előnyomulása által be nem végeztethettek és hatalmába kerültek.

Gróf Schlicknek előnyomulási hírére Pulszky, a sárosmegyei nemzetőrsereget Eperjesre rendelte. A 20-ik honvéd zászlóaljat puskákkal ellátatta, Kassáról egy 6 löveges három fontos; egy 3 löveges hat fontos ágyúüteggel; a gömöri nemzetőrsereggel, annak két Bebek-féle sугár ágyújával és a kassai gyalog nemzetőrsereg első századával, az abaúj-megyei I-ső lovas nemzetőrseregi századdal egyesült.

Decemberhó 8-án, a magyar haderő 1500 gyaloggal és 32 lovas kassai nemzetőrrel szaporodott, a midőn a magyar lovas előőrsek Sebesnél, az ellenségé pedig Lófalunál állottak.

Belátván Pulszky, hogy idézett hadával a jelentékeny, jól szervezett császári haderőnek ellent nem fog állhatni, de különösen lovasság hiányában Eperjest kénytelen volt odahagyni, és Budamérig visszahúzódva, a kassai hegyen hadállást foglalt, előőrseit Lemesnél állítván ki.

Decemberhó 9-én Pulszky hadával az abaúj-megyei nemzetőrség, a 42-ik fegyvertelen honvéd zászlóalj és egy három fontos ágyú üteg egyesült, minélfogva:

Decemberhó 10-én a magyar haderő gróf Schlick hadosztálya ellen:

9000 gyalog

332 lovas és

15 lövegből állott, melynek csakis egy harmada lett volna kényszerűségből hadakozható.

Decemberhó 11-én Pulszky, 4 század gyalogságot és két löveget, a tehanyi szoros őrzésére vezényelt.

Soós nemzetőrserégi őrnagyot 2000 nemzetőrrel Vajkóczra rendelte.

Fenmaradt 6000 emberével pedig a kassai hegyen következő hadállást foglalt el: Balszárnya, gróf Haller nemzetőrserégi őrnagy alatt, a Budamér és Tehány közötti erdőt tartotta; a közép és jobb szárny, Gedeon és Bányafy nemzetőrserégi őrnagyok vezénylete alatt, a Budamér megetti alacsony magasságon, a lovasság pedig Török Miklós őrnagy vezénylete alatt, háromszor változtatván állását, végre a kassai hegy derekán a gyalog nemzetőrserég háta mögé állíttatott fel.

A lövegek a közép és jobb szárnyról az utolsó felemelkedett útkígyózatnál.

Táborkari tiszt volt Edényi Lipót.

A három fontos úteget Lapinszky, s a $\frac{1}{2}$ hat fontos úteget főtüzér Jancsó vezénylete alatt, Edényi magához véve, pontban $\frac{1}{2}$ 11 órakor délelőtt gróf Schlicknek kitérultát Budamérből megakadályozandó, a falu torka előtt felhajtott, s az ütközetet kereszttűzzel kezdte meg, melynek ellenében a császári had nagy renddel nyomult előre, mire a lövegek visszahúzódtak.

A magyar hadállás a löveg tűzhatást meglehetősen elősegíté ugyan, de nem volt szárny támasz pontja; belőle a visszavonulás is a Hernád hídján Kassára igen bajos volt, ámbár a kassai hegyet magát még közállódásra leheté felhasználni. Arcozata vadász ároktól volt védve, az erdő a balszárnyon gyengén fazúzva.

A magyar csatárláncz az országút hosszában az ottani korcsmáig, jobbra pedig egész a megrakott erdőig vonúlt.

A császári haderőből Bartelmus tűzér főhadnagy a 36-ik számú gyalog úteggel, az úttól jobbra hajtott fel. A 12 fontos ágyúúteg eleinte a jobb szárnyra vonatott, de a puha föld végett az útra visszatért.

Ezen útegek védelme alatt Pergen dandára az úttól jobbra,

Deym pedig balra csatarendbe két hadágba, az első hadág arcvonalba, a második pedig osztálycsapatba fejlődött.

Gróf Schlick a leghevesebb ágyútűz közepette támadásra vezényelte seregét.

Két osztálya a parmai herceg landwehrnek Singer őrnagy alatt, jobbra, az ellenségtől megrakott terjedelmes erdőség ellen vezényeltetett, a míg Calvas főhadnagy alatt a harmadik osztálya ezen zászlóaljnak, az erdő és Pergen dandára között, a legnagyobb ágyútűz közben nyomult előre.

Az erdőség nagy elszántsággal támadtatott meg, elfoglaltatott s az ellenségtől kitisztáztatott. Alig vették ezt észre a magyarok, a mint elkezdették állódásokat oda hagyogatni, mire azonban a jól irányzott ágyútűz, s az úton előnyomuló gyalogságtól is kényszeríthetettek. Eme eldöntő pillanatban gróf Schlick megpróbálta összes lovasságával a magyarok jobb szárnyát megkeríteni, s azt Fiedler dandára felé hajtani, de ebbeli szándékában az átmesztett tájék akadályozá meg.

Az ütközet alatt Rozgony irányában 1 zászlóalj Mazzuchelli és 3 század chevaux-legers kelt keresztül a Tárczán, azután Zdobán Széplakon keresztül menve a Hernádon átkelt, és Scudier őrnagy vezetése alatt Alsó-Bárcza felé tartott.

Míg az elbeszélte események Schlick táborában a leírt módon fejlődtenek ki, azalatt a magyar haderőhöz Torzniczky vezénylete alatt körülbelől 180 lengyel, Kassán ellátva fegyverrel csatlakozott.

Soós őrnagy csapata Vajkóczról, a Rozgony felé tartó osztrák had előtt Szinye felé megfutamlott és széjjel parlott.

Az abaúj-megyei lovas nemzetőrseregi osztály, Török parancsára idő előtt állását odahagyva, a Furcsa erdőbeni mellékúton a gyalogságot megelőzve sebes ügetve a Hernádot átgázolta, és Kassa alá érve a nevezett őrnagy által szétbocsáttatott, maga az őrnagy pedig segédjével együtt a városban várta az ellenség bejövetelét, és ahoz csatlakozott.

Fiedler dandára az elsoroltak alatt a Tehánytól északra eső erdőből, az országút felé tárult, és jobb szárnyát erős csatár-rajok által biztosította az ellenségtől megrakott Tehány ellen, miáltal marsa igen elhalasztatott, lovassága is tartalékul maradván hátra, és az útnak igen hitvány állapota miatt, a

dandár csak délutáni két órakor érkezett az országúttól keletről vonuló partokra, minél fogva többé tehetségében nem állott az ellenség előtt a Hernádoni nagy hidat elérhetni, és a magyar haderőt Kassától egészen elmentseni, mely sajátlag eredeti feladata vala.

Fiedler dandárával a nagy híd közelében egyesültek az országúton előnyomuló hadak is. A magyar had már ekkor magát biztosítva Kassán átvonult, lövegeit egy haszonvehetlenné tett ágyún kívül, a mely a kassai hegyen az országút árkában dőlve maradt, mind megmentette.

A nemzetőrség az ütközet folytán szétszaladt.

A Hernád nagy hídjánál az ellenség két ágyúval egy erős csapatot hagyott hátra hátvédül.

Egy hibás jelentés által ezen híd Schlick altábornagynak feldültkép jelentetett be, mi végett a jól védett és harczias eszélyességgel megrakott átjárási pontnak erőszakos bevételére gondolni sem lehetett.

Az elsoroltak alatt Bartelmus főhadnagy ütegével saját ötletéből, az országúttól balra fekvő magasságra hajtott fel, és oly hatályosan tüzelt a híd hős védelmezőire, s azokra, kik még a város előtt állottak, hogy azok, miután eközben a hátravonuló magyar seregek is jól elhaladhattak, sebesen visszavonulva szinte megmenekültek.

A magyar hadból a 20-ik és 42-ik honvéd zászlóalj a lövegekkel együtt Miskolcz felé, a gömöriek Gömör-megye felé Tornának, a szepesiek Lőcse felé húzódtak vissza; a helybeli népfelkelés, mint fennebb említettett, szétparlott.

Scudier őrnagy karsegéd, mint már fennebb mondatott, Alsó-Bárczánál táruván ki 3 századnyi chevaux-legers hadával, az országúton eső utolsó koresmánál a 180 fő erős lengyel legióra bukkant, mely a lövegek hátvédét képezte. Torzniczky a koresma homlok falai körül állítá fel hős lengyeleit, azokhoz támaszkodva mintegy 20 lépésnyi távolságra, a rohamló chevaux-legerseket magára bocsátotta, s tüzet adatott, mire a lovasság élén rohamló Concorregio őrnagy a császár chevaux-legersektől több golyótól átlövetve földre terült, Scudier őrnagy fején horzsoló lövést kapva, miután lova is alóla kilövetett, fogásba esett; Bégh főhadnagynak, kinek lova szinte lelövetett, si-

került a fogságból megmenekülnie. A míg ezután a Kassa felől érkező osztrák segédsereg megérkezett, azalatt a magyarság is haladt visszavonulásában, az este is bekövetkezett, a 20-dik honvéd zászlóalj pedig a hátvédet képezve Miskolcz felé minden hídat felszedett, emiatt Scudier megszabadítására a császári részről mi sem történhetett.

Gróf Schlick cs. kir. altábornagy esteli 5 órakor vonúlt be összes hadaival Kassára, a hol már ekkor a fejer zászló lobogott. A lakosság magát csendesen viselte. A magyarok közül Scudier őrnagy alatt, Széplakon alól a Hernádon keresztül kelt had körülbelül 150 gyalogot s egy fegyverekkel és lőszerral megrakott szekeret fogott el.

Az osztrák had vitézül és kitartólag küzdött. A főhadvezérséghez gróf Schlick altábornagytól küldött decemberhó 26-ról kelt jelentésben következő tisztek emeltettek ki: karségéd őrnagy Scudier, herczeg Lobkowitz Ferencz alezredes, gróf Starcsinsky százados, főhadnagy báró Wocher a Savoyen dragonyosokból, Geusau a főherczeg Károly chevaux-legersektől, gróf Bavarovszky a Würtemberg-huszároktól, báró Riesenfels a Deutschmeister és Singer őrnagy a herczeg Parma gyalogságtól stb.

Magyar részről különösen Torznicky alatt a lengyelek tűntették ki magokat Bárczánál, kik érdempénzzel jutalmaztattak meg, ezeknek lehetvén egyedül a számos lövegek megmentését köszönni.

A Fiedler, Pergen és Deym dandár Kassát megrakta.

Gróf Schlick gyengének érezvén magát az ellenségnek továbbbi üldözésére, elébb a főhadseregnek előnyomulását akarta bevárni, mely még akkor Magyarország határát át nem lépte, másrészt pedig Galiczia határától sem igen mert messzebbre eltávozni.

Az ütközet után Schlick Kassán a hivataloknak a trónhoz hű egyének általi megrakásával, a nép és nemzetőrsereg lefegyverzésével foglalkozott.

Kassán kapta szirma-besenyői gróf Szirmay István saját ajánlkozására Schlick altábornagytól az engedelmet, sárosiak- és abaújiakból egy zászlóalj szabad csapatot a trón részére

összeállíthatni, mely rövid idő alatt mint őrnagynak személyes vezénylete alatt, 4 századból, egy egy század 120 főnyi, sárosiakból meg is alakult, mivégett gróf Szirmay István később a Szent-István rendjével díszesített fel.

A kassai hegy melletti ütközetben szétszórt magyar haderő, a beállott fegyverszünetet Miskolcznál összegyűlésre és rendezésére fordította.

A szikszai ütközet decemberhó 28-án 1848.

Gablenz, Scudier őrnagy helyébe küldött tábornoki őrnagy által gróf Schlick a főhadvezérségtől parancsot kapott, a herceg Windischgrätz tábornagy alatt előnyomuló főhaderővel, s az északi hadakkal, magát Miskolczon és Egeren keresztül, avagy Rozsnyón és Losonczon át Vác körül összeköttetésbe hozni.

Mészáros Lázár tábornok és magyar hadügyminiszter, decemberhó 18-án vette át a Miskolczon összegyűlt seregek felett a főparancsnokságot, melynek előőrsei az nap Zsolcán állottak.

A magyar haderő Miskolcznál következő alkatrészekből állott:

A 42-ik, 43-ik honvédzászlóalj, fegyvertelen és ruházatlan.

A 17-ik, 26-ik honvéd zászlóalj	} fegyverrel ellátva
5 század borsodi önkénytes	
2 század mezőtúri nemzetőr	
2 század egri önkénytes vadász	
$\frac{1}{2}$ hat fontos pesti lovas üteg	
1 háromfontos gyalog üteg szinte Pestről érkezett a hadtesthez.	

1 század Koburg	} Huszárság
1 szárny Ferdinánd	
1 szakasz Würtemberg	
1 osztály Lehel	
1 század Hunyady	

1200 lovas heves-megyei nemzetőr.

Mészárosnak első fellépte, az elsorolt hadcsapatok beosztása, ruházata, felfegyverzése, szóval rendezése volt.

Szepesmegyébe parancsolatot küldött, hogy a nemzetőr-sereg, és a 19-ik honvéd zászlóalj, mely mindennel el vala látva, az ottani üteggel száguldozó csapattá alakuljon.

Decemberhó 20-án, Schulez őrnagy vezénylete alatt, a

17-ik honvédzászlóaljat, 1 szárny Ferdinánd, 1 szakasz Würtemberg huszárral és $\frac{1}{2}$ ágyú üteggel Szikszóra indította, ki nek előőrseit Kassa felé kelle kiállítania.

Az előadott események után, Mészáros elhatározá magát, gróf Schlick hadosztálya ellenében :

8000 gyalog

1600 lovas és

25 szűkölködőleg felállított és szervezett lövegével támadólag fellépni, minek következtében Ung- és Bereghmegyében száguldozó csapatot alakíttatott.

A szepesi és ung-bereghi száguldozó csapatnak, januárhó elsején Eperjest kellett volna a terv szerint pontban reggeli 5 órakor elfoglalni.

A szepesi száguldozó csapat Driska őrnagy alatt :

A szepes-megyei nemzetőrserégből

19. honvéd zászlóaljból és

1 hatfontos ágyú ütegből állott.

Ezen csapatnak előnyomulási vonala Margitfalva és Bertót volt Eperjes felé.

Az ung-bereghi száguldozó csapatnak Rapaich őrnagy volt vezénylője, s az :

Ung-bereghi nemzetőrserégből,

3 század a 21-ik honvéd zászlóaljból és

$\frac{1}{2}$ három fontos ütegből állott.

Ennek Varanón, Hanusfalun és Sebesen kelle Eperjes felé nyomulnia.

Mészáros Kassa megtámadását 1849. januárhó 3-ára határozta.

Ha a fennemlített száguldozó csapatoknak sikerülendett Eperjes bevétele, akkor azoknak még Somosig kellett vala Kassa ellen előnyomulniok, s az ellenség haderejét megosztatásra bírniok, mely esetben ha túlnyomó erő által fenyegettetnének, Bogdány és Rozgonyon át volt hátráló vonalak kitűzve.

Decemberhó 24-én a magyar előőrsök Rembovszky parancsnoksága alatt, t. i. a lengyelek és Koburg huszárok Forróra tétettek által.

Torznicky vezénylete alatt 480 gyalog és 40 lovas Szán-

tóra rendeltetett, ennek feladata az volt, hogy Zemplén megyén keresztül Gálszécsig, és a Dargón át Kassa felé tartson.

A magyar hadintézkedések ellenében gróf Schlick Miskolcz felé annál inkább is nagyobb szemrevételezt kívánt tenni, mint-hogy egyrészt attól tartott, hogy a magyar haderő által, azon esetben ha Losonc felé tárulna, szárnyában fogva nyugtalanítani és Galicziát veszélyeztetné; másrészt pedig azon célja is volt, hogy a Szikszóra áttett Abauj-vármegye kormányzatát onnan elkergesse; visszavonulásában végre egy száguldozó csapatot Zemplén-megyébe akart küldeni, és a megyét lefegyvereztetni.

Eme tervnek alapján decemberhó 26-án:

4 zászlóalj

4 lovas század és

18 löveg indíttatott ki Kassáról Miskolcz felé, és pedig: gróf Pergen 3 zászlóaljjal, 2 lovas századdal, 1 hat fontos ágyú, 1 röppentyű üteggel és 1 utász csapattal Hidas-Némethiig.

Gróf Deym: 1 zászlóalj, 2 lovas század, 1 tizenkét fontos ágyú üteg és 1 utász csapattal Enyiczkeig.

Fiedler tábornok 2 zászlóalj-, 2 lovas század- és 4 hatfontos löveggel Kassán hagyatott.

Kiesewetter őrnagy: 1 zászlóalj Nugent-, 2 század Koudelka-, 2 hatfontos ágyú és $\frac{1}{2}$ röppentyű üteggel Eperjesen állott.

Pergen dandárának előőrsei Hidas-Némethinél egy kis csapat huszár által támadtattak volna meg, a mely sebesen hátra vonúlt volna (ez, a magyar előadás szerint nem valósúl).

Decemberhó 27-én Pergen Forróig, Deym Alsó-Novaj és Vizsolyig nyomult, mely mars közben Fröhlich főhadnagy utász csapatának egy pár hidat kelle helyre állítania.

Forró előtt Rembovszky csatarendben állott, a lengyel legio a helységet egy pár ágyúval rakta meg, de kardcsapás nélkül visszavonúlt.

Forrón gróf Schlick azt a jelentést kapta, hogy a magyar haderő 20,000 embert számlál és Szikszónál hadállást foglalt.

Midőn Rembovszky 27-én Szikszóra érkezett, Pulszky ezredes már több haddal ott állott, előőrsei pedig a kis-aszalói csárdánál voltak kiállítva.

A 26-ik honvéd zászlóalj Alsó-Vadászon állott Szikszó bekerítésének megakadályozása végett.

Miskolczi Percel Miklós őrnagy 1170 gyalog-, 200 lovas- és 4 ágyúval Sajó-Szentpéterre volt vezényelve Edelény felé czirkálendő, azon útasítással, hogyha gróf Schlicknek harmadik dandára netalán Torna fölünne jönne, Miskolczt földné; ellenkező esetben pedig 28-án a Sajón átal Alsó-Vadász felé induljon s az ellenséget jobb szárnyában támadja meg.

Az ellenség közelítése hírére Mészáros decemberhó 28-án a szikszai partokon hadállást sietett foglalni.

Schlicknek Szikszó elleni hadműködése aképp terveztetett, hogy Pergen dandára a szikszai hadállást megkerülve az ellenség hátát fenyegetse, a míg azt Deym dandára homlokban támadja meg.

11 órakor délelőtt az osztrák had Kis-Aszalónál a magyar előőrsökre bukkant, a melyek visszavonultak.

Pergen dandára Gablenz őrnagy által vezényeltetve az ellenség balszárnyát megkerülte, a 26-ik honvéd zászlóaljat Alsó-Vadászon meglepte, mely csakis a rögtön segítségére küldött 17-ik honvéd zászlóalj- és Kutasy által vezényelt 1 század Hunyady huszárnak védelme alatt bírt a szikszai partokra visszahúzódhatni, és belőle 76 embert azaz $\frac{1}{2}$ honvéd századot elfogott, mely a fegyvert letette.

A mondottak alatt a magyar haderő csatarendbe fejtett:

A balszárny Rembovszky őrnagy vezénylete alatt: A 17-ik honvéd zászlóalj, lengyel legio, egri önkéntes vadászok, 1 század Hunyady huszár, 1 gyalog hatfontos üteg visszafelé vonva, az erdős partormon s a szőlőhegy felé terjedő lejtéken.

Dereka: A 26-, 42-ik honvéd zászlóalj, 5 század borsodi önkéntes, 1 három fontos gyalog üteg, jobbra balra az országúttól Pulszky ezredes vezérsege alatt.

Jobb szárnya: A Bársonyos és partvonal végső lejtékei között a síkságon terült el, és a lovasság számára igen kedvező volt. A jobb szárnyat Bobory őrnagy vezényelte és 1 osztály Lehel huszárból (Karácsony Istváné), 1 század Koburg huszárból (Új Imréé), $\frac{1}{2}$ hatfontos gyalog üteg és $\frac{1}{2}$ hatfontos lovas ütegből volt össze alkotva.

A hadállás dereka megett állott a tartalék had balra az

országúttól : A 43-ik honvéd zászlóalj, a hevesi lovas nemzetőrök és $\frac{1}{2}$ hatfontos gyalog üteg.

Az elsorolt események alatt az osztrák előhad chevaux-legersei egy honvéd csapatocskát fogtak volna el, melyről azonban a magyar előadásban említés nincs téve.

A midőn gróf Schlick, Deym dandarával Szikszóra érkezett, ezen helység Pergen dandarától már meg volt szálva.

Azon jelentésre, hogy a magyar haderő délre Szikszótól hadállást foglalva csatarendben áll, gróf Schlick a császár chevaux-legerseket egyik osztályával, a hatfontos ágyú üteggel, a hadállásnak szemlevételére előre lovagolt, s a Sunstenauféle vértess osztályt, a 12 fontos ágyú üteggel maga után rendelte, a gyalogságnak pedig lépcsőzetben kelle előnyomulnia.

A homályos idő végett (legszebb, legtisztább nap volt) a magyar hadállást csak lövegtávban lehetett belátni, az egészen nyílt Hernád völgye, ezen hadállásból hatályosan volt úrkodva. Balszárnnya kissé előre volt Szikszó felé tolatva ; a jobb hátra vonva.

Magyar előadás szerint a császári had előnyomulási csatarendezetében $\frac{3}{4}$ óráig vesztég maradt, bizonyosan Mészáros hadügyminisztert akarván kedvező állásából kicsalogatni, minél fogva az osztrák haderőnek, a magyar hadállás tekintélyt parancsolt.

Lövegtávba érkezvén gróf Schlick, a hatfontos ágyúüteggel az országúton és mellette balra felhajtattott, a tüzet a magyarok jobb szárnya ellen irányoztatta és később a jobbra az úttól felállított tizenkét fontos ütegeből segítetté, mire a magyarok élénk, de hatálytalan tüzzel válaszoltak.

Mészáros az osztrák hadat homlok támadásra akarván kényszeríteni, a Lehel-huszárokat az ellenség balszárnnya ellen vezényelte. Az ellenség tüzét megosztandó, a $\frac{1}{2}$ lovas üteg a Coburg-huszárokkal az országúton előre indúlt, a $\frac{1}{2}$ hatfontos gyalog üteg ellenben az országúton haladva felhajtott és a tüzet megkezdette.

Gróf Schlick a huszárok roham csapata ellenébe, báró Gorizutti őrnagy alatt a Sunstenu-vértess osztályt rendelte előre, melynek segítségére a császár chevaux-legers osztály nyomúlt utánna, de a néhány jól irányzott gránát dobás a Lehel huszárokat szétriasztá ; kik is csakhamar sorakozván, hátrább foglaltak állást.

Ekkor Mészáros az ellenséget, a szőlők sánca megett rejlő ágyuk torkába igyekezvén csalni, a Coburg huszárokat az országuton vágatva visszavonulni parancsolá; de az ellenség ovatossága tervét meghiusítá.

A mondottak után, hevesi lovas nemzetőrök foglalták el a jobb szárnyon a huszárok helyét.

Ugyanazon időben egy lovas ellenséges század, az útról tüzelő magyar $\frac{1}{2}$ úteget oldalba akarta venni, mely czélja kivitelére fődözve magával hozott egy $\frac{1}{2}$ ágyú úteget, de a derékban fődözve álló magyar háromfontos útegből visszautasíttatott.

Az említettek alatt Pergen dandárának gyalogsága Szikszórol a csatatérre tárult; mire gróf Pergen 3 zászlóalj Hartmannal, 1 osztály főherczeg Vilmóssal és a röppentyű úteggel, a magasság ormán felállított ellenséges balszárny ellen indúlt. A röppentyű úteg kedvező állást foglalt, melyből az ellenséges csapatokat rézsut találta, hátrálásra kényszerítette, s az elfoglalt partoromról, még nehányszor jól irányozva belötte. Az ez alatt bekövetkezett est, valamint a sereg fáradtsága gátolta a további csatázást.

Magyar részről: A szélső balszárnyon álló Rembovszky dandára vitézül harczolt, a mely 1 zászlóalj és $\frac{1}{2}$ röppentyű úteg által lön megtámadva, ezen ellenséges sereg a 17-ik honvéd zászlóaljat s a lengyel legiót az erdőből kiveni nem bírta, minthogy annak Mészáros rendeletére a 26-ik honvéd zászlóalj sietett segítségére.

Az ütközet a balszárnyon estig tartott, és minden eredmény nélkül vívatott; a hadállás többi részein semmi összeko-
czanás sem történt.

A magyar tartalékhadból délelőtt erős czirkáló csapat küldetett Senye felé, hírt hozandó, valjon a Szentpéterre küldött had érkezében van-e avagy küzd az ellenséggel? Ezen czirkáló csapat azon jelentéssel tért vissza, hogy Perczelt nem találta, de egy ellenséges csapat Sajó-Vámos felé tart.

Az osztrák hadnak illetén mozdulata által a magyar hadállás meg lett volna kerítve, minek következtében Mészáros jobbnak vélte a Sajó védszárnyai mögé húzódni.

Az elsoroltak után Perczel Alsó-Vadászra jött, s egy más czirkáló által estefelé azt a parancsot vette, hogy Szirma-Besenyőre húzódjék vissza.

A szikszai ütközetben Csermelyi őrnagy volt a magyar tá-
borkari főnök, ki alatt mint táborkari tisztek szolgáltak: Benkő
Rezső százados és Edényi Lipót főhadnagy.

Karsegéd volt a hadügyminiszter oldala mellett: Németh
János ezredes.

Császári részről a túlnyomó ellenséggel szemközt táborba
kelni veszedelmesnek látszhatott, melytől könnyen a tábor meg
is kerítethetett volna, ennél fogva gróf Schlick Szikszóra húzó-
dott vissza. A szemrevételnek főczélja el lőn éretve, mert vilá-
gossá lőn, hogy támadólag tovább működni lehetetlen volt.

Az est beálltával a Koudelka 3-ik zászlóalj (4 század), egy
félszázad császár cheveaux-legers Szikszón kívül, az előőrsöket
állította ki. Császári részről a veszteség 5 sebesült s a Hartman-
nokból 3 eltűntből állott. A magyarok veszteségét (gróf Schlick
jelentése folytán) kipuhatolni nem lehetett, de nagynak kelle
lennie, minthogy máskép a kedvező állásból visszavonulását
megmagyarázni nem lehetne.

Magyar részről az Alsó-Vadászon az ütközet előtt megle-
petve elfogott $\frac{1}{2}$ honvéd századon kívül, csak egy ágyús ló és
egy huszárló esett el.

Az osztrák hadak decemberhó 29-én estig Szikszón ma-
radtak, a midőn Schlick Forrára visszahúzódt, minthogy a ma-
gyar hadnak Mészáros alatti túlerejétől bőven meggyőződött;
mely alkalommal a szikszainemzetőrsereg által körülbelől 30—40
császári katona összefogdostatván, másnap Miskolczra kísértetett;
ennek folytán decemberhó 30-án gróf Pergen 2 zászlóalj-, 2 szá-
zad császár chevaux-legers-, a hatfontos ágyú és a röppentyű
üteggel, a Hernád balpartjára által kelt, és Vizsolyon át Göncz-
Ruszkára ment; a míg gróf Deym 2 zászlóalj-, 2 vértess század-
és a tizenhatfontos ágyú üteggel Hidas-Némethibe vonult.

A főhadiszállás egy lovas csapattal Gönczön volt. Gróf
Schlick még az nap Kassára utazott, ahol azon esetben, ha
Mészáros Miskolczról Kassa ellen fogna előrenyomulni, a Szepes-
ségről és Zemplénvár-megye felőli megtámadtatásai felől is ér-
tesült. Az volt tehát indoka, hogy gróf Schlick a Zemplén-me-
gyébe rendelt dandárnak visszavonulását és hadosztályának
Kassa melletti központosítását megparancsolta. Ezen rendelete
folytán, hadai decemberhó 31-én szünnapot tartottak és január

elsején Kassára vonultak, a hol ennélfogva Deym, Pergen és Fiedler dandára egyesülve lön.

A kassai út-
közet január
hó 4-én 1849.

Gróf Schlicknek visszavonulását a szikszai ütközet után Mészáros csak decemberhó 29-én déltájban tudta meg, ennélfogva a Zsolczán és Arnóton létező hadakat visszahúzza, reggeli 6 órakor a saját hadállást elfoglaltatta. A Sajón és egyik ágán létezett két hidat leégettette; a Sajó domború kanyarulatában, jókora távközre kétfelől, két ágyú üteget aképp állíttatott fel, hogy a köhidat és a Zsolczáról terülő országutat tökéletesen belőhesse.

A jobb oldalt felállított üteg háta megett 800 lépésnyire első hadágban (Treffen) 4 lovas század szabályos had, a másodikban a hevesi lovas nemzetőrsereg, közöttök pedig 1 háromfontos ágyú üteg állott.

A balról létező üteg háta megett 800 lépésnyire: első hadágban a 17-ik és 42-ik honvéd zászlóalj a másodikban a 26-ik honvéd zászlóalj és 5 század borsodiönkéntes, mind a kettő között pedig $\frac{1}{2}$ háromfontos ágyú üteg lön felállítva.

Tartalékul a 20-ik és 43-ik honvéd zászlóalj és a lengyel legió szolgált.

Ezen hadállás háta megett a hátulfekvő magasságon, mely az akasztófa hegytől az országútig lejt, állott a miskolci és Borsodvár-megyei tömeges népfelkelés, arczvonalba fejletten.

A 17-ik honvéd zászlóaljból egy osztály ágyú födezetül, a töltés két oldalán földötten volt elhelyezve.

A lovasságból mind a két szárnyon, az arnóti és felső-zsolczai gázlok szemmeltartása végett, a hevesi nemzetőrseregből egy század- és erős czirkáló csapatok küldettek ki, a Perczel őrnagygyali összeköttetés folytonos fentartása miatt, ki Szirma-Besenyőn állott, és a szentpéterei útnak szemmeltartása is kötelességévé tétetett.

A szántói seregosztály a Hernád balpartjára ügyelt.

A leírt hadállás csak a végett terjesztetett ki annyira, hogy az előnyomulandó ellenség hatályos arczozatot lásson maga előtt s az által elámíttassék.

Máskülönben a magyar haderőnek ezen állásából az elleniséget csak erős ágyútűz által volt tervezete visszatartani, koránt sem volt szándéka vele ököl viadalba bocsátkozni, minthogy

ahoz a vidék egészen sík, a Sajó befagyva, s legtöbb helyein a lovasság és gyalogság átkelhetésére alkalmas vala.

A gyakorlatlan és szervezetlen magyar haderő ezen állásában, az egészen sík vidéken, az ellenségnek elszánt előnyomulása esetében nem viaskodhatott volna, a hadügyminiszter pedig már előre kiadta a kellő rendeletet, hogy azon esetben ha az ellenség a Sajónak bármelyik pontját is erőszakolná, csak is ágyúzás által tartassék vissza, és előnyomulásában csak odáig gátoltassék, a míg lehetséges lesz a harsányi úton Csabán keresztül visszavonulhatni, s a Harsány előtti hadműállást elfoglalhatni, a hol az ütközet elfogva fogadtatni.

A Szikszó felé küldött erős szemrevételes czirkálók, déltájban hozák meg a hírt, mint fennebb említetett, az ellenségnek visszavonulásáról, mivégett Szikszó Új Imre vezénylete alatt 1 század Koburg huszárral rakatott meg, a haderő pedig ismét beszállásoltatott.

Öszhangzásban a szepesi- és bereghi száguldozó csapatoknak, már decemberhó 26-ról Eperjes megtámadására kiadott rendelkezéssel, decemberhó 30-án kezdette meg a magyar haderő támadó harczmunkáját, minek czéljából a hadak dandárokba osztattak be:

Előhad.

Parancsnok : Desseffy Arisztid, alezredes.

Táborkari tiszt, főhadnagy : Edényi Lipót

A 17-ik honvéd zászlóalj (Schulez

Bódog őrnagy)	. . .	1000 ember
26-ik honvéd zászlóalj 4 század	. . .	600 „
42-ik „ „ 6 „	. . .	1100 „
Egri önkéntes vadász	. . .	230 „
1 század Koburg huszár	. . .	150 „
$\frac{1}{2}$ lovas üteg	. . .	3 löveg
1 század hevesi lovas nemzetőr	. . .	160 ember

Összesen	. {	3240 ember
		310 ló
		3 löveg.

Dérékhad (centrum) Dandár.

Parancsnok : Pulszky Sándor ezredes

Táborkari tiszt, százados : Benkő Rezső

A 43-ik honvéd zászlóalj . . .	800 ember
20-ik " " . . .	600 "
Borsodi önkéntes 5 század . . .	800 "
1 osztály Lehel huszár . . .	200 "
1 század Hunyady " . . .	120 "
Hevesi lovas nemzetőr . . .	600 "
1 hatfontos gyalog üteg . . .	6 löveg
1 háromfontos gyalog üteg . .	8 "

Összesen	{	3120 ember
		920 ló
		14 löveg

Jobb szárny. $\frac{1}{2}$ dandár.

Parancsnok: Rembovszky őrnagy (lengyel)

Táborkari szolgálatra vezényelve: Antos János százados a 26-ik honvéd zászlóaljból.

26-ik honvéd zászlóaljból 2 század .	200 ember
Lengyel legió 3 század	280 "
Württemberg huszár 1 szárny . .	48 "
Hevesi lovas nemzetőr 1 század .	120 "

Összesen . .	648 ember
	168 ló.

Balszáry. $\frac{1}{2}$ dandár.

Parancsnok: Perczel Miklós őrnagy

Táborkari szolgálatra vezényelve Staudt Adolf százados a 20-ik honvéd zászlóaljból

52-ik honvéd zászlóalj	800 ember
1 összetett század a 34-ik gyalog ezredből	80 "
Mezőtúri nemzetőr 2 század . .	295 "
Hevesi lovas nemzetőr 1 osztály .	200 "

Löveg 4.

Összesen	{	1375 ember
		200 ló
		4 löveg.

Zempléni száguldozó csapat.

Parancsnok: Torzniczky alezredes (lengyel)

Lengyel legió 1 század . . .	80 ember
------------------------------	----------

Abaújtári önkéntes 1 század . . .	60	„
Zempléni önkéntes	300	„
Ferdinánd huszár 1 szárny . . .	40	„
Összesen		480 ember 40 ló.

Szepesi száguldozó csapat.

Parancsnok: Driska őrnagy.

19-ik honvéd zászlóalj	500	ember
Szepesi nemzetőr vadász . . .	200	„
1 hatfontos üteg 6 löveg		
Összesen		700 ember 6 löveg.

Ung-bereghi száguldozó csapat.

Parancsnok: Rapaich.

24-ik honvéd zászlóaljból 3 század .	300	ember
Ung-bereghi nemzetőr	400	„
1/2 háromfontos üteg 3 löveg		
Összesen		700 ember 3 löveg.

Ezen kimutatás szerint a magyar hadnak összes ereje, ide értvén az elkülönített száguldozó csapatokat is:

10263 ember	8625	gyalog
1638 ló	1638	lovas és
30 löveg volt.		

Decemberhó 30-án Desseffy dandára Szikszóra; Perczel 1/2 dandára Edelényre tolatott előre.

A jobb szárny 1/2 dandár Rembovszky alatt Felső — Zsolczán vonatott össze.

Decemberhó 31-én Desseffy előhada Forróra; a derékhad Pulszky alatt Szikszóra; Rembovszky a jobb szárny biztosítása végett a Hernád balpartján Nagy-Kinyis és Baksára nyomult.

Perczelnek Tornán és Szepsin át kelle Kassa ellen előnyomulni és a haderő balszárnyát biztosítani, minek folytán 31-én Perkupán, Dobódélben és Színben állott.

A tartalékhad végül: Felső Zsolczán és Arnóton.

Az előhadból Schulcz őrnagy vezénylete alatt, a 17-ik

honvéd zászlóalj, 30 hevesi lovas nemzetőrrel Alsó- és Felső-Kásmárcra vezényeltetett, és Perenyig volt feladata, Perczel bal-szárny $\frac{1}{2}$ dandárával az összeköttetést keresni.

1849. Januárhó 1-jén Desseffy Novaj, Idrány és Garadnán volt.

Pulszky, kivel a tartalék egyesült: Forrón, Devecseren, Encsen és Alsó- és Felső-Mérán.

Perczel Tornán, a honnan lovas táborőrséget küldött Zsarnóra, czirkálókat pedig: Jászó-, Somodi és Jánokba, a hol a 17-ik honvéd zászlóaljjal, mely az nap Gagyig jött, az összeköttetést helyre állította.

Rembovszky Perén, Búdon, Gibárton keresztül Vizsolyba érkezett. Az elővéd czirkálói azt a jelentést hozák, hogy a császári had Hidas-Némethit és Gönczöt odahagyta.

Osztrák részről: Az Eperjesen álló Kieseletter őrnagy a Nugent gyalogságból, decemberhó 31-én oda lőn útasítva, hogy hadának egyik részét Kassára indítsa, de ellenséges csapatoknak (népfelkelés, stb) a Szepességből és Zemplénvár-megye felőli közelítése végett, az említett parancsolatot nem teljesíthette.

1849. Január első napján Kieseletter 5 század gyalog-, 3 röppentyű löveg- és 2 hatfontos ágyúval állott a Szepes- és Ungbereghegi megtámadtatásoknak kitétetve.

A kiadott rendelet ellenére, a magyar száguldozó csapatok Eperjest nem egyszerre támadták meg, u. i. Driska reggeli 5 órakor intézte a megtámadást, de Schefer tábornoki tiszt által, ki elfogatott, észrevételve, vissza veretett.

Az ungh-beregi had 6 órakor támadott, de Kieselettertől visszaverettetve Kapiig üldöztetett.

Császári részről a veszteség egy halott és két sebesültből állott.

A magyarok vesztesége tudva nincs, de a császáriak 25 fogoly-, 1 löszertaliga- és sok fegyvernek birtokába jöttek.

Januárhó 2-án magyar részről: Desseffy Hidas-Némethibe,

A derékhad: Szurdok-, Vécse és Szöledre. Perczel, egy erős seregosztálynak Csécsbe hagyásával Nagy-Idára.

A jobb szárny $\frac{1}{2}$ dandár Gönczre.

Schulez őrnagy közhada Perénybe haladt.

Az ellenség Kassán állva, előőrseit a Miszla patak hosszá-

ban Bérczától az akasztófa hegyen létező téglavetőig állította ki; lovas czirkálói Szináig jártak.

Gróf Schlick januárhó 2-án Kieseletter őrnagyot 5 századdal és 1 röppentyű löveggel Margitfalvára rendelte; Singer őrnagyot a Parma gyalogságtól Kassáról: 3 századdal, 1 szárny lovassal és 2 ágyúval szinte oda küldötte, hogy az állítólagosan ott összegyülemő népfelkelést széjjel szórja. Az utóbbi hadak 3-án Margitfalván szünnapot tartottak, és 4-én ismét Kassára visszatértek, a míg az előbbiek már 3-án Eperjesen voltak.

A Kassától oldalt Zemplén-megyébe vezető Dargó hegyszorosnak őrzésére felállított: Matischek százados vezénylete alatt, egy szakasz lovassal, Parma ezredbeli osztály, januárhó 2-án, mintegy 1000 népfelkelő, tokaji nemzetőrsereg (e két csapat Besze János vezénylete alatt állott) lengyel legio, 4 löveg, Belány főhadnagy alatti 50 huszárral Torzniczky által megtámadtatott és Szinyén túl üldöztetett.

Ezen hírnek vettére gróf Schlick januárhó 3-án reggel: Sternegg százados parancsnoksága alatt 2 század főherczeg Vilmost, 1 szakasz lovas és 2 ágyút vezényelt a Dargó szorosnak ismét bevételeére. A most említett had Matischekkel egyesülve Torzniczkyt a szó teljes értelmében éjjel Szinyén megrohanta, visszaverte és 20 fogolyt tett. Sternegg után 4-én Rapaic őrnagy vezénylete alatt: 2 század főherczeg Vilmos, 1 szakasz chevaux-legers és 1 röppentyű löveg küldetett, de ekkor már az ellenség a Dargó szoroson keresztül Gálszécsbe visszavonult, és a szoros egészen az osztrák hadtól rakatott meg és fazúzatot (Verhau), mivégezt a Rapaic alatti sereg este Kassára ismét visszatért.

Magyar részről: januárhó 3-án a derékhad állomásait odahagyva Hidas-Némethiben az előhadal egyesült, Szinánál az országutát elhagyta s az onnan Kassáig terjedő feltérségre vonult. Ezen mozdulata a hadaknak a végett történt, minthogy Mészáros az ellenséget az enyiczkei kedvező hadállásban képzelte lenni; de minden előre küldött czirkáló azzal a jelentéssel tért vissza, hogy Enyiczke az ellenség részéről megszálva nincs, mire Desseffy dandára Enyiczkére, Pulszkyé Nagy-Szakálra (Szakaly) indítatott, a hová Schulez őrnagy csapata is, ugyanazon időben érkezett meg.

A jobb szárny $\frac{1}{2}$ dandár Zsadányba, a balszárny $\frac{1}{2}$ dandár a Pocskaj és Máholý csárdához jutott.

Ezen állásában kapta meg Mészáros az Eperjes ellen működő csapatoknak sikertelen munkálataikról a kellemetlen hírt, mely a másnapi reményeket annyiban csökkentette, a mennyiben Mészáros Schlicknek Eperjes felé hadmegosztatására számolt.

Januárhó 4-én reggeli 8 órakor rendezte el Mészáros az általános előnyomulást Kassa ellen :

Desseffy dandára az országúton ment Bárcza felé.

Pulszky a derékhadral a feltérségen nyomult előre és Bárcza felett a Miszla patakon áthatolva az akasztófa hegyet kellett volna mint a hadállás kulcsát elfoglalnia.

A balszárny $\frac{1}{2}$ dandárnak Perczel alatt a téglavetőket volt feladata elfoglalni, s a derekhaddal egyetemben működni.

A jobb szárny $\frac{1}{2}$ dandárnak Rembovszky alatt Bárczánál kelle egyesülni az előhaddal.

Marsközben Mészáros ellenséges kémektől kapta azon hírt, hogy az ellenség Kassát odahagyva Eperjesre vonult vissza és csak gyenge lovas csapat tartaná még Kassát megrakva. Ezen hadi csel tökéletesen sikerült, minthogy a hír a sereg közt hamar elterjedt, a midőn a balszárnyon egyszerre erős ágyúzás hallatszott és kétségkívüli dolog volt, hogy Perczel már a téglavetőket igyekszik elfoglalni.

Mikép az ellenségnek ideje se legyen ezen gyenge szárny ellen egész erejével működnie, az előhad dandár azonnal előre nyomult s a Miszlapatak túloldalán csatarendbe fejelett, két oldalt az országúttól a temető mellett álló ellenséges hadakra élénk tüzet szórt; ezen tüzelés az ellenség részéről egy dugva álló tizenkétfontos ágyú üteg által oly hatályosan lőn viszozva, hogy az előhad dandárnak előnyomulása lehetetlennek mutatkozott.

Időközben a derékhad is a Miszlapartjára érkezett, melyet le kellett nyesni, hogy rajta áthatolhasson, s túl a parton csatarendbe fejelett: A középben 1 hatfontos ágyúüteg (6 löveg); jobb szárnyán 2 gyalog zászlóalj (a 20-ik és 43-ik honvéd zászlóalj) zászlóalji tömegekben első hadágban; szintakép 1 zászlóalj borsodi önkéntes, 1 háromfontos 8 löveges üteggel a második hadágban; balszárnyán, mely a löportoronyhoz volt támasz-

kodva, a 17-ik honvéd zászlóalj, zászlóalji tömegben, a dandár egész lovassága osztály lépcsőzetben balszárnýáról közepé felé.

Mialatt a derékhad kifejlett, azalatt a balszárný $\frac{1}{2}$ dandár a téglavetőket felgyújtotta, s az ellenséget a városig visszanyomta. Ezen szárnýnak további előnyomulását 1 hatfontos üteg gátolta, egy másik $\frac{1}{2}$ üteggel, mely ellenséges lovas csapat által volt fűdözve, a miszlókai úton felhajtott és balszárnýát fenyegette.

Desseffy dandára az ágyúzást viszonzva megállott. Az országúttól jobbra a $\frac{1}{2}$ lovas üteg, 4 század a 26-ik honvédzászlóaljból zárkozott osztály csapatban 1 század Koburg huszár, s a heves megyei lovas nemzetőrserég.

A Hernádra támaszkodva állott távolabb Rembovszky $\frac{1}{2}$ dandára.

Balra az úttól: Az egri önkéntes vadászok csapatban.

A 42-ik honvéd zászlóalj $\frac{1}{2}$ hatfontos gyalog üteggel, a Míslapatakon keresztül a derék haddali összeköttetés végett vezényeltetett el.

Alig hogy ezen zászlóalj a feltérség ormához érkezett, és a derékhadnak első hadága előre nyomult, ellenséges részről élénk ágyúzás keletkezett, különösen egy röppentyű ütegből, mely az akasztófa hegyen létező váracs előtt volt helyezve. Az igen hatályos ellenséges lövések a derékban némely rendetlenséget okoztak, mivége tt Edényi Lipót táborkari tisztnek vezetése alatt, a 42-ik honvéd zászlóaljjal a röppentyű ütegnek elvevése kísértetett meg, melynek megkönnyebbítése végett 3 hatfontos ágyú, a röppentyű ütegnek ellenében állott s élénk tüzelést kezdett, hogy figyelme tt a most már fűdözve előnyomuló zászlóaljtól elvonja.

A 42-ik zászlóalj, valóban észrevétlen a röppentyű üteghoz körülbelöl 50 lépésnyi távolságra jutott, és annak rohamához készült.

Az elbeszélt események alatt, Perczel a balszárnýon egészen szétszórátott, a derékhad pedig kevés viszonzott ágyúlövés után megfutamlott, csak a jobb szárný maradt meg védelmi vonalán. Ezen pillanatban rohant a 42-ik zászlóalj a magasságon felfelé, a hol teljes tüzzel fogadtatott, de miután már ekkor a

Miszlapatakon túl levő derékhadnak futását észre vette, szintén megszaladt.

Desseffy alezredes állatlatva, hogy minden további viadal hasztalan lenne, az elsoroltak után a jobb szárnynak hátravonulását annyival inkább is elrendelte volt, minthogy az ellenség a magyar haderő üldözésére semmi legkisebb kísérletet sem tőn.

Midőn Desseffy dandára Bácsa irányába érkezett, a Hernád túl partján 1 század ellenséges lovasság mutatkozott, melynek bizonytalán a Széplaknál létező hídon kellett volna átjönni és a dandár oldalába rohannia; ezen lovasságnak ellenébe a Koburg huszár század küldetett Bácsáról bizonyos távolságra, miáltal tervében megakadályoztatott, minthogy visszavonult.

A derékhad a balszárnyal Szinán gyűlt össze. Desseffy dandára a hátvédet képezve Enyiczkébe érkezett.

Gróf Schlick csak 4-én délfelé kapta előőrseitől azt a jelentést, hogy a miskolci, nagyidai és szepsi részről ellenséges hadsapatok nyomulnának előre. Ezen hírnök vettére gróf Schlick azonnal, kívül a városon az ellenség ellenébe csatarendbe állott, már legnagyobb ideje is volt, minthogy ekkor az épen beállott felváltás által erősbült előőrsök is komolyan szövetkeztek.

Az országúttól balra a malom árkaig, a bácsai oldalon, gróf Deym vezérlete alatt, 2 század a Vilmos főherczeg 3-ik zászlóaljából az első vonalban; 4 század pedig a Vilmos főherczeg első zászlóaljából a Sünstenu-vértésekkel, hátrább állított fel tartalékul. A 11-ik számú tizenkét fontos ágyú ütegből, 2 löveg az úton, a más 4 löveg ettől jobbra állott. Távolabb jobbra egy meredek parton 2 század a Vilmos főherczeg első zászlóaljából volt felállítva, melynek közelében állott 1 röppentyű üteg. Innen kezdve a szepsi útig 2 század Hartmann, 3 szakasz chevaux-legers és 4 löveg.

Különös megbízatása volt Gablenz őrnagynak, a szepsi úton előnyomuló ellenséget a gárdi hidon túl: 4 század Hartmann és 2 löveggel balról megkerülni, a hidat hatalmába ejteni, s ezáltal hátráló vonalától elnyomni és tűzérsege biztonságba hozatalában gátolni.

Gróf Pergen tábornok: 1 zászlóalj Koudelka és 1 század császársz. chevaux-legersrel a calvária-hegyen állott, hogy szük-

ség esetében báró Gablenz őrnagyot azon esetben segíthesse, ha netalán az ellenség a miskolci úton tért nyerne, hogy annak azután oldalába eshessék.

Fiedler tábornok végre: A fenmaradt kevés Mazuchelli századdal és a felváltott előőrsökkel, a miskolci úton tartalékul maradt hátra.

Rövid idő alatt az egész felállítási vonalon élénk csatártűz keletkezett, a mely azután lövegtűzre változott. Az ellenséges tűzéréség rosszul lőtt, a császári ellenben hatályosan működött, és mihamar egy ellenséges tarack ágyút haszonvehetlenné lőtt.

Az elsoroltak alatt báró Gablenz őrnagy is, 2 ágyújával és századával előre nyomult, és a szepsi úton levő gárdi hidat hatalmába ejtette.

Egy ellenséges lovas üteg, melynek a híd elfoglalása által hátráló vonala el lőn metszve, a Míslapatak meredek partjain keresztül igyekezett megmenekülni, de megakadt, és Gablenz őrnagy ágyútól lövetve, tűzérése a lövegeket, lőszertaligákat s a lovakat odahagyva megszaladt, mit a legközelebbi magyar hadak is tettek volna.

A míg az előadattak a jobb szárnyon történtek, az alatt a lövegtűz a miskolci úton folytonosan tartott, s a császári lövegek hatása oly kitűnő volt, hogy a szemközt álló magyar had, körülbelül 3 zászlóalj és 6—700 huszár mihamar Bárczára visszahúzódott. Ezen pillanatban a röppentyű üteg s a balszárny tartalékjában álló Vilmos főherczeg ezredbeli 4 század, az előtte fekvő magasság ellen összevonatott, az előnyomulás közepette a röppentyű üteg annyira előre bátorkodott menni, hogy egy nem vélt sebes ellenséges roham által csaknem az ellenség kezébe került volna, ha gyalogsági fődözetétől jókorán nem segítetik.

Ezen percztől fogva a balszárnyon kezdődő ellenséges visszavonulás, az egész vonal hosszában szabálytalan szaladásba fajult, a melynél a fegyver, tarisznya és más podgyász eldobatott.

Egy sebes üldözés az ellenségnek tökéletes megsemmisítését idézhette volna elé, ha azt a lovasság hiánya s az est beállta meg nem akadályozta volna, mind annak daczára 10 ágyú, 6 lőszer taliga, 1 zászló és sok fegyver jutott a császári haderő birtokába, 20 tiszt és 500 ember pedig elfogatott.

Gróf Schlick az elfoglalt ellenséges ágyúkból új üteget alakítottatott, melynek szolgál legénységét részint a többi ütegek egyéneiből, részint pedig a gyalogságból szedette össze.

Egy csapat chevaux-legers, mely az ellenséget még is üldözőbe vette, 6 ércz mozsár löveget, 2 löszertaligát és sok fegyvert hozott vissza; a Parma-zászlóaljnak, mely a lengyel legióval igen vitézül harczolt, egy rakasz írás jutott birtokába, mely Torzniczkyé volt, s különösen a lengyel viszonyokra nézve, sok nyomos körülményeket tartalmazott.

Az osztrák veszteség 3 halott, 13 sebesült és 9 eltűntből állott.

Magyar részről, ezen ütközetben, mely délutáni $\frac{1}{2}$ 3 — $\frac{1}{2}$ 4 óráig tartott, a hadtest kevesebbet veszített az ellenséges tűz, mint a sereg megfutamlása által. A csatatéren körülbelől 200 halott és sebesült maradt, 4000 eltűnt, melyből mintegy 400 fogságba került, a többi pedig a megyék által lassanként behozatott. A magyar szekereszek gyávasága folytán, kik az istrángokat elvagdosták, 10 ágyú hagyatott a Miszla-partján fekve, Perczeltől egyetlen ágyú sem vétetett el.

Ezen veszteség az embert meg nem lepheti, ha meggondoljuk, hogy a magyar haderő $\frac{3}{4}$ része 14 napos ujonezból állott, mely hiányosan vala felfegyverezve, ennél fogva fegyverében, melylyel bánni sem tudott, nem bízhatott, a jobban felfegyverezettek ellenben fegyvereiket még kellőleg használni nem tudták.

A veszteség sokkal nagyobb lesz, sőt az egész hadtest is széjjel szórathatott volna, ha gróf Schlick néhány lovas csapatot üldözésére rendel vala.

Januárhó 4-én a derékhad Szinán, a hátvéd Enyiczken volt.

Januárhó 5-én a derékhad Forróra hátrált, a hátvéd Hidas-Németibe.

Januárhó 6-án a derékhad Miskolczra, a hátvéd Szikszóra érkezett.

Torzniczky őrnagy csapata, feladatához képest, Szántóról Gálszécsen és a Dargó hegyen keresztül Kassa ellen előre nyomult; Szinyén 1 zászlóalj Parma által éjjel meglepetve, csekély veszteséggel visszaveretett, a kassai szerencsétlen ütközet után pedig Tokajba rendeltetett.

A bereg-megyei száguldozó csapat, az eperjesi esemény után Munkácsra vonatott vissza.

A 19-ik honvéd zászlóalj, a hatfontos ágyú üteggel parancsot kapott a Szepességről Miskolczon a hadtesttel egyesülni.

Gróf Schlick ütközet-i jelentésében Mészáros haderejét, kit Szemerével tartott egyesültnek :

18 zászlóalj honvéd és nemzetőrserег

900—1000 huszár és

34 löveg erejűnek jelenté föl

a főhadvezérségnek, mely alkalommal hadának különös vitézségét is kiemelte, és nevezetesen következő főtisztjeit emelé ki: őrnagy Gablenzet a táborkartól; Deym, Pergen és Fiedler tábornokot; herczeg Lóbkovicz Ferencz alezredest; herczeg Nassau Móriczot, ki mint őrnagy a szikszai ütközet előtt érkezett Schlick altábornagyhoz és nála szárnysegédi szolgálatot tett; gróf Erbach századost; báró Wocher-, Miltisz-, Podlewsky-, Würth főhadnagyot; Piattoli őrnagyot; Sternegg kapitányt és valamennyi zászlóalj parancsnokot; Seiler hadnagyot a tizenkét fontos ágyú-üteg parancsnokát; Chasteler főhadnagyot a Sunstenau vérteseiktől; Boldrini főhadnagyot a főherczeg Vilmos gyalogságtól; Lanko és Jamzolet századost-, Pokorny főhadnagyot-, Gügenmos és Wassinger hadnagyot a Hartmannoktól; Czihal főhadnagyot-, Weisz és Bartels hadnagyot a Mazzucheli gyalog ezredből.

Az ütközet után gróf Schlick Kassán maradt, minthogy Zemplén- s az evangélikus Szepes megye fenyegető állása ott maradását követelte, a magyar haderőt ennél fogva csak két kis hadesapat által üldöztette (a magyar haderő ezen két hadesapatot soha sem látta).

A kassai szerencsétlen ütközetnek hírére a Dargó hegy-szoros alján Gálszécsben álló magyar had rögtön szétparlott, pogyászát, lovait, fegyvereit, szóval mindenét odahagyva, csak a 140 lengyel és 200 magyar érkezett 6-án délután Sátoralja-Ujhelybe.

Januárhó 7-én gróf Schlick hadosztálya a főherczeg István 3-ik zászlóaljával szaporodott, mely az nap Eperjesre érkezett, mire a hadosztály következő beosztást nyert :

Fiedler tábornok dandára:

- 2-ik zászlóalj Hartmann
- 3-ik „ főherczeg Vilmos
- 3-ik „ főherczeg István (Eperjesen)
- 1-ső őrnagy osztály császár chevaux-legers (melyből egy szárnny Eperjesen)
- A 36-ik sz. gyalog hatfontos üteg.

Gróf Pergen tábornok dandára:

- 3-ik zászlóalj Mazzucheli
- 3-ik zászlóalj Koudelka (2 század Eperjesen)
- 1-ső „ herczeg Parma — Landwehr
- Alezredes osztály császár chevaux-legers
- A 34-ik sz. gyalog hatfontos üteg (ebből 2 löveg Eperjesen)

Gróf Deym tábornok dandára

- 1-ső zászlóalj főherczeg Vilmos
- 3-ik zászlóalj Nugent
- Alezredes osztály Sunstenau vértés
- A 11-ik számú tizenkét fontos üteg.
- A 11-ik számú röppentyű üteg
- A 12-ik számú $\frac{1}{2}$ röppentyű üteg (Eperjesen)
- 1 utász csapat.

Összesen 8 zászlóalj
6 lovas század
27 löveg.

Az elfoglalt magyar ágyúkból egy külön 8 löveges üteg alakított, minélfogva a lövegek száma 35 volt.

A magyar tűzérseget a kassai ütközetben Frievisz őrnagy a heves megyei lovas nemzetőrsereget s az összes lovasságot 1 század Koburg huszár és 1 század hevesi lovas nemzetőrön kívül, mely Desseffy alatt állott, Bobory vezényelte.

A hidas-né-methi össze-koczanás februárhó 8-án 1849. A kassai szerencsétlen ütközet után Mészáros Lázár magyar hadügyminiszter januárhó 8-án Miskolczon vette azon hírt, hogy az osztriai főhadserég januárhó 5-én Buda-Pestet elfoglalta; Görgey Vác felé ment; Perczel a Tisza felé húzódott; a magyar kormány Debreczenbe, a hadügyminiszterium eleinte

Török-Szent-Miklósra, később pedig Batthyány Lajos elfogatása után szinte Debreczenbe tétetett által.

Ezen kétes állásban Mészáros eleinte nem tudta merre forduljon, a mint Vetter Antal tábornok által, ki azon időben ideiglenes hadügyminiszteri szolgálatot tett, arról lőn értesítve, hogy hadteste a 34-ik honvéd zászlóaljjal, 1 osztály császár huszárral és $\frac{1}{2}$ tizenkét fontos ágyú üteggel fog megerősíttetni.

Felismervén Mészáros, hogy gróf Schlick harczmunkálátára Tokaj lévén a legnyomósabb átjárási pont, minthogy a császári had főharczmunkálati tárgyának Debreczennek kelle lennie, ennélfogva januárhó 8-án hadmunkálati alapját a Tiszára tette át, minélfogva

8-án Szerencs és Gesztelyre,

9-én pedig Tokajba érkezett.

Desseffy Arisztid dandára a Szepességből érkező 19-ik honvédzászlóalj s a hatfontos ágyú üteg felvétele végett Miskolczon hagyatott.

10-én Torznicky száguldozó csapata,

11-én végre az ígért segédhad is Tokajba jött.

A hadtest pedig Tarczalón, Kis-Tokajban, Tokajban és Kereszturban állomásozott.

Mészáros Lázár végtelen becsületes ember, páratlan tevékenységű hadügyminiszter, bátor tudományos katona, és igen igen művelt férfiú volt, ki hasonló jártassággal beszélt: a magyar, latin, angol, francia, olasz, német, horvát és szerb nyelveket; a csatatéren azonban szerencsétlen hadvezér volt, melynek oka leginkább abban állott, hogy az idő rövidsége miatt nem ismerhetvén főtisztjeinek egyedi tulajdonságait, a nagy szájú hősokeket játszó emberek által elhagyta magát tántoríthatni; minélfogva a vesztett ütközet után, mint becsületes ember rögtön fölmentetéseért folyamodott, és ezen kérelme a kormány által teljesíttetett is.

Mészáros Lázár magyar hadügyminiszter.

Januárhó 15-én adta által Mészáros a kormány intézkedése folytán hadteste vezényletét, az őrnagyból egyszerre ezredesnek előléptetett, minden tekintetben jeles és lángeszű 27 éves Klapka Györgynek.

Klapka György.

Alig vette át Klapka a vezényletet, azonnal Schulez dandárát Olasz-Liszkára;

Bulharin alezredes (lengyel) dandárát Szántóra;

Gedeon László őrnagy dandárát: Baksa-, Prépost és Megyaszóra,

Desseffy Arisztid dandárát végre Szikszóra helyezte el.

A lengyel legió 2 százada, a bereghi nemzetőrökkel és $1\frac{1}{2}$ hatfontos ágyú üteggel Rembovszky őrnagy vezénylete alatt, elkülönített sereg osztálykép, még a hadügyminiszter rendeletére Beregh vármegyébe vezényeltetett.

Azon hír vettére, hogy Schulzig cs. altábornagy hadosztálya gróf Schlicknek segítségére nyomúlna előre, Klapka, Desseffy dandárát Szerencsen át Tarczalra rendelte, de miután azalatt Klapka minden dandárát Tarczalnál egyesítette, miáltal Desseffy marsa veszélyeztetve lőn, a rendelt marsirány helyett Gesztelyen, Kókon, Luczon, Dobon és Lökön keresztül 21-én délben Tokajba érkezett.

Az elsorolt események közben gróf Schlick előhada Bulharin dandarával januárhó 19-én Szánthón összekocczant, de Bulharin rövid csetepaté után Tályára vonult vissza Klapka parancsára, és onnan 20-án a tarczali hadállásba ment.

Császári részről a kassai szerencsés ütközet után a főhadvezérség gróf Schlicknek Miskolczot és serege szaporítása után Debreczent tüzte ki harczmunkálati tárgyaúl (Operationsobject).

A vállalkozó Mazzucheli ezredbeli Tomasini hadnagynak sikerült deák álruhában felöltözve, az ellenséges vonalon keresztül a tábornagy főhadi szállására Budára gróf Schlicktől küldetve azon jelentéssel juthatni, hogy az altábornagy a szomszéd megyéket lecsendesítette, és hatóságaikat rendezte, Varanóba, Zemplénmegyében, Késmárkig Szepes megyében száguldozó csapatokat küldött; hadosztálya azon kívül az eperjesi, bártfai, kassai és más helységek kellő helyőrségei által igen csökkent. A magyarok a Tisza és Bodrog megett gyűltek össze és Miskolczot erősen rakták meg. A magyar had vezényletét Mészáros Klapkának adta által. A felhordott okoknál fogva sietőleg az ígért segédhadaknak megindítását kérte.

Ezen jelentés folytán Windischgrätzről Schulzig hadosztálya parancsot kapott Pestről januárhó 19-én gróf Schlick haderejéhez indulni.

Januárhó 30-án gróf Schlick főhadiszállása Bodókö-Vár-

alján volt, a honnan gróf Erbach főherczeg Rainer ezredbeli százados által a főhadvezérséget a történekről értesítette.

Miután Zemplén- és Szepesvár-megye a száguldozó csapatok által átczirkáltatott, gróf Schlick januárhó 19-én Fiedler és Pergen dandáraival 6 zászlóalj, 5 lovas század és 26 löveggel Tokaj felé indúlt. Ezen hadmunkálata által az ellenséget, ha túlnyomó lenne, Tokaj és Tarczalnál akará erősen tartani és foglalkodtatni, a már lefékelt országrészekbe seregosztályok küldetésétől visszatartani és Pesthez közelebb lehetni; másrészt ha gyengébb lenne: A Tiszán keresztül hajtani és a tiszai átjárásnak birtokába jutni, a mely minthogy akkor az idő már engedni kezdett, és a hadosztálynál hídkészület nem létezett, a Debreczen elleni hadmunkálatnál nagy fontosságú lehetett volna.

Schlick előhada januárhó 19-én Piattoli őrnagy vezénylete alatt az ellenséget Szántóból visszatolta.

Fiedler és Pergen dandára 20-án érkezett Szántóra, ahol 21. szünnapot tartott, a míg az elővéd 21-én Tályára nyomult.

A balszárny biztosítása végett Herzmanovszky őrnagy főherczeg István ezredből, zászlóaljával, 1 lovas század és 4 löveggel, Ujhely felé vezényeltetett.

A jobb szárny biztosítására Zimburg őrnagy a Mazzuchelli ezredből, 5 század Mazzuchelli, 1 lovas század és 2 löveggel Szikszóra küldetett.

A vett hír szerint: A magyar hadnak Keresztúr, Tarczal és Tokajnál jó hadállása volt, és azon hadakkal egyesült, a melyeket az oldal csapatok Ujhely és Szikszóból hajtottak el.

Az elsoroltak után küzdetett januárhó 21 és 22-én a tarczali és keresztúri ütközet, melyek után gróf Schlick elhatározá magát a szántói sokkal kedvezőbb és meg nem keríthető hadállásba visszahúzódni, minélfogva 24. következő hadállást foglalt el:

1 zászlóalj, 1 szakasz lovas, 2 ágyú Szántón.

5 század, 1 szakasz lovas Forrón.

2 század Gibárton a forrói és szántói sereg közti közlekedés fentartása végett.

2 zászlóalj, 3 szakasz lovas, 12 ágyú Kérben.

5 gyalog század, 1 lovas század, 6 ágyú Bodókö-Váralján, a hol a főhadi szállás volt.

1 zászlóalj, 1 lovas század, 6 ágyú Vizsolyban.

1 lovas század Alsó-Czéczen.

Januárhó 26-án egyesült Schulzig cs. kir. altábornagy hadosztálya, gróf Schlickkel Parrot dandárának Miskolcra Szikszó és Forróra előre tolatása által.

27-én Pergen dandára Vizsolyból Sátoralja-Ujhely felé rendeltetett.

29-én gróf Schlick következő hadállásba szállott:

Fiedler dandára: 3 zászlóalj, 2 $\frac{1}{2}$ lovas század 14 löveg Mádra vezényeltetett.

Gróf Pergen dandára: 10 század gyalog, 1 $\frac{1}{2}$ lovas század, 12 löveg Ujhelybe.

2 század Kérbe.

1 zászlóalj, 1 lovas század Bodókö-Váralján a főhadi szállással.

Schulzig hadosztályából.

Parrot tábornok dandára: 2 század Gibártra és Büdre.

4 század, 6 lovas század, 6 löveg Szántóra és Kérbe.

Kriegern tábornok dandára: 2 $\frac{4}{6}$ zászlóalj, $\frac{1}{2}$ lovas század, 12 löveg Forróra.

2 század, $\frac{1}{2}$ lovas század a Sajó hídjához Zsolczára Miskolcra.

Tomasini főhadnagy alatt 1 lovas század Putnok felé száguldozott, Görgeinek szemmel tartása végett, ki ezen időben a Szepességben volt.

Deym elkülönített dandára: 1 zászlóalj, $\frac{1}{2}$ lovas század, 4 löveg Kassára,

2 század, 2 löveg az alakításban levő Szirmay féle szláv szabadcsapattal Eperjesre.

4 század, $\frac{1}{2}$ lovas század, 3 löveg Kiesewetter őrnagy alatt Lőcsére.

Ezen intézkedések megtétele után gróf Schlick januárhó 31-én Tokaj ellen nyomult előre.

Pergen Keresztúrba, Fiedler Tarczalra tolokodott előre, a míg Parrot dandára tartalékul utánok tartott.

Magyar részről: Klapka a tarczali és keresztúri győzelmei által felbátorodva januárhó 23-án az általános előnyomulást megparancsolta.

24-én Desseffy dandára mint előhad Tályára, Bulharin, Schulez és Gedeon dandárai ellenben Mádra tétettek által.

Időközben Schulzig cs. kir. altábornagy hadosztálya Miskolcra ért, miáltal Tokaj veszélyezve lőn, mert további előnyomulása esetében Schulzig, Gesztely- és Szerencsen, vagy a megkeríthetés esetében Monokon és Szerencsen át Tokajra vetődhetett, e végett rakta meg Klapka januárhó 25-én visszahúzódva a tarczali és keresztúri hadállásokat.

Az elsoroltak után Klapka haditanácsot tartott, melynek határozata folytán minthogy Schulzig cs. kir. altábornagy gróf Schlickkel 28-án Bodókö-Váralján egyesült, először Tarczalból, azután Keresztúrból, a Tisza védszárnyai mögé vonult vissza. A Tisza hídjá Tokajnál a leégetésre előkészítetett; Klapka ugyan csak hídlását parancsolta kiszedetni, de Frievisz Ferencz tűzérparancsnok elhamarkodásból végkép leégettette.

Ezen időben Dembinszky altábornagy egy hadosztályal Tisza-Füreden keresztül Lök felé tárult.

Klapka ezredes Schulez dandárát jobbszárnyaként a szabolcsi és timári hadállásba helyezte.

A derékhad Desseffy és Gedeon, Rakamazban állott.

Bulharin dandára végre a balszárnyon Ujfalu és Eszlárban.

Ellenséges részről: gróf Schlick februárhó 2-án Tarczalt és Keresztúrt rakta meg, Tokajba néhány czirkálót küldött, melynek egyike az ottani sóház pénztárát elzsákmányolta. Ezen czirkálók a Tisza partján álló magyar táborszemekről lövöldöztek is, feladatuk végbevitel után visszavonultak, s ekkor történt a Tisza hidjának Frievisz általi leégettetése is, ki a czirkálók közelítése általi ál-zajban Schlick egész seregének érkezését vélvén, annak felgyújtatásához a parancsolatot kiadta.

Februárhó 4-én küzdött ezután a tokaji ütközet.

A tokaji ütközet után gróf Schlick altábornagy hadtestéből:

Pergen Keresztúrba,

Fiedler Mádra,

Parrot Szántóra sat. húzódott vissza.

Schulzig altábornagy: 1 zászlóalj ottocsányi-, 1 zászlóalj Latour-, 2 löveggel és 4 század vértessel Kassára vonult, hogy ott állítólag a néphangulatot megnyugtassa.

Az ottocsányi zászlóaljnak 2 löveggel Kassáról Lőcsére

kellett volna indulnia, a Nugent zászlóaljnak felváltása végett, melynek két mozgó csapatban Szent Miklós és Breznóbánya felé volt feladata száguldozni, az ottani hegyi völgyek népeit lefegyverezni, a telgárthi ágyú-öntődét elrontani és Kassára vissza jönni.

Időközben gróf Schlick Munkács és Szigeth felé szándékolt fordulni, mely szándékában azonban Görgeynek ezen időbeni hátravonulása gátolta meg. Januárhó 31-én jelentette ugyanis gróf Schlicknek Kiesewetter őrnagy, hogy Hrilecz-, Ramdorf és Grenicz, Görgey elővédei által foglaltatott el.

Februárhó 2-án Deym tábornok:

1 zászlóalj Parma, 3 század ottocsányi, $\frac{1}{2}$ század császár könnyű lovassal és 4 löveggel Margitfalvára indítatott, a honnan Lőcsére kelle mennie, és Kiesewetter 4 századával egyesülnie; ugyanakkor vezényeltetett 3 század ottocsányi 2 löveggel Eperjesre, a hol a még felszeretlen Szirmay féle szabad csapat 2 század Nugent és 2 löveggel állott, mely utóbbi 2 század a lövegekkel a branyiszkói szorosnak védelmére rendeltetett.

Az elindított hadak helyébe Kassára a Mazzuchelli zászlóalj és a 34-ik számú ágyú-üteg vonatott

Görgey alatt a mondottak közben a magyar haderő a Szepességben mindinkább előre haladt, Iglónál az ellenséggel összecsapott, s a baranyiszkói szorost, a magyar oroszán Guyon tábornok alatt bevette.

Értesülvén gróf Schlick az előadott események felől, Schulzig altábornagy jelentése által 4-kéről 5-kére éjszaka Mádról Kassára utazott. Parrot dandárát Kassára rendelte, a mely a 12 fontos ágyú-ütegnek Mádon hátra hagyásával, 5-én el is indult, és Vizsolyban s Bodókö-Váralján meghált.

Pergen és Fiedler dandára szintén Kassára rendeltetett.

Pergen 5-én Kérbe, és egy erőltetett marsa után 6-án késő este Kassára érkezett, a honnan gróf Schlick minden rendelkezhető gyalog hadait, nagyrészt szekereken, valamint 6 lovas századot 2 ágyú-üteggel Eperjesre küldötte, a hova már az azelőtti napon Schulzig altábornagy személyesen is elindult.

Fiedler dandára 5-én Szántón, 6-án Hidas-Némethiben volt.

Báró Lauingen alezredes Miskolczot 5-éről 6-kára elhagyta és Forróig húzódott vissza.

Gróf Schlick hadtestének a felső vidékeni összevonására irányzott intézkedések későre történtek, minthogy az elmondottak alatt Görgey a branyiszkói és kluknói hegyszorosnak bevételé után Eperjest 6-án kardcsapás nélkül foglalta el. Gróf Schlick ellenben minden hadait a lemesi kedvező hadállásba rendelte, a hol Schulzig hadaival egyesült.

Februárhó 8-án gróf Schlick a hátrább eső budaméri hadállásba vonult. Ezen nap érkezett báró Lauingen hada is Kassára.

Magyarország részéről Dembinszky főhadvezérségre emeltetve, februárhó 5-én Klapka hadosztályát megtekintette és parancsai alá rendelte, s azt Kazinczy hadosztályával, ki Czegléről Török-Szent-Miklóson és Polgáron keresztül előre nyomult, szaporította.

Kazinczy hadosztálya Jenik és Gyika dandáraiból állott s a

44-ik és 47-ik honvéd zászlóalj

1 zászlóalj Porosz herczeg

1 zászlóalj Zanini

1 zászlóalj utász

2 század vadász

1 osztály császár

1 század Lehel

1 század Koburg

1 osztály Hunyady

1 hatfontos gyalog üteg

$\frac{1}{2}$ tizenkétfontos üteg

Összesen $5 \frac{2}{3}$ zászlóalj

6 század huszár

és 10 lövegből

volt összealkatva; februárhó 5-én Lökön, Bűdön és Szent-Mihályon állomásozott, s a Tisza jobb partjára elkülönített sereg osztályokat küldött Csobaj- és Tardosra.

Ezen állásban vette Dembinszky Klapkától azon hírt, hogy Görgey hadtestével a Szepességben áll és gróf Schlick Tarczal és Keresztúrból Kassa felé visszahúzódott, mire Dembinszky elhatározta magát a Tiszán átkelni és Miskolcz felé előnyomulni, azt hívén, hogy Görgey az osztrák hadsereget oda fogja nyomni.

Klapka a mondottak után Dembinszkytól engedelmet nyert, hadának egyik részével gróf Schlick hadait üldözhetni.

Kazinczy Februárhó 6-án a Tiszán átkelt és Szerencsre vonúlt, ahol az nap Dembinszky főhadi szállása volt.

A Klapka alatti hadak a Tiszán szinte átkeltek és Schulez Bódog valamint Desseffy Arisztid dandárai Keresztúrba, Gedeon László és Nyeregjártó Jánosé pedig Tarczalba érkeztek.

Palóczy . . . őrnagy vezénylete alatt: 1 zászlóalj Don Miguel, $\frac{1}{2}$ hatfontos ágyú-üteg, 1 szárny császárhuszár, Schulez dandárából Olasz-Liszkába tartott előre, melynek Sárospatakon, Ujhely- és Gálszécsen keresztül Kassa felé kelle előnyomulnia.

Februárhó 7-én Nyeregjártó dandára Szerencsre indúlt, holott Kazinczy hadosztályával egyesült, Schulez dandára Megyaszóba és Baksára, Desseffy es Gedeon dandára Tályára érkezett.

8-án Dembinszky főhadi szállása és a hadak, Szerencsen, Megyaszón és Baksán maradtak.

Desseffy dandára Bodókövár-aljára; Gedeon, Nagy és Kiskérbe nyomúlt.

Ezen hadállásban tudta meg Klapka, hogy az osztrák haderő néhány haddal Hidas-Némethit megrakta, a míg Schlick hadosztálya fenmaradt részével Kassára vonúlt, Görgey pedig a Branyiszkónak bevétele után Eperjes felé tárul.

Császári részről: Fiedler dandára Enyiczken állott, de a hidasnémethi és zsadányi Hernád-átjárásokat is őrzötte. Hidas-Némethit $\frac{1}{2}$ lovas század és 2 löveggel; Zsadányt 1 gyalog osztályllyal rakta meg, mely annál szükségesebb volt, minthogy a magyar haderő Dembinszky és Klapka alatt, februárhó 8-án Forró, Novaj, Szántó, Kér, Bodókövár-alja, Vizsoly sat. helyekbe érkezett.

Klapka az elsoroltak után elhatározta magát az ellenséget Hidas-Némethiben megtámadni és Kassa felé tolni, de mint-hogy annak Hidas-Némethiben álló erejét nem ismerte, ennél-fogva megtámadása előtt seregét szaporítani igyekezett. Egy futár azonnal Ujhelybe küldetett, hogy Palóczy őrnagy csapatát Pálházán és Telki-Bányán át Gönczre vezesse, a mely ideig Klapka is ott gondolt lehetni.

Tekintetbe véve, hogy az osztrák had a szurdoki hegyen

kedvező hadállást foglalhat, s a megtámadást megnehezítheti, 9-én Schulez dandára Megyaszóról és Baksáról Garadnára vonatott előre.

Desseffy és Gedeon dandára Gönczre helyeztetett el.

A Hidas-Némethiben álló császári had, a magyar haderőnek előnyomulását Göncz-Ruszkánál délutáni $\frac{1}{4}$ óra tájban vette észre, és csatarendbe fejelett.

1 zászlóalj gyalogság és 1 lovas század a helységet rakta meg, 4 ágyú védelmezte a Hernád hídját és a Gönczre vezető töltést belőtte.

Néhány század a Hernád balpartján a gönczi-berekben, a Göncz és hidas-némethi közt fekvő erdőben állott fel.

Miután Klapka az ellenség csekély voltáról meggyőződött, Desseffy dandárát a segéd hadak bevárása nélkül estefelé megtámadásra rendelte.

A míg Desseffy előre nyomult, azalatt Gedeon dandára a göncz-ruszkai hegyen csatarendbe fejelett, és tartalékul szolgált.

A lengyel legio és abaújházi önkénytesek csatárlánczba oszlatva az erdőbe rendeltettek, s a 26-ik honvéd zászlóalj egy osztályával szaporítottak, melynek más két osztálya tartalékban maradt; 1 század Koburg huszár a síkságon jobbra a töltéstől felállott, hogy a Hernádnak netalán lehetséges átgázolhatásánál készen legyen.

A $\frac{1}{2}$ hatfontos ágyú-űteg Lapinszky főhadnagy vezénylete alatt, az erdőtől földönt Hidas-Némethivel szemben felhajtott. A dandár többi hada a feltérségen csapatokban maradt.

A lengyel legio és abaújházi önkénytesek csatárai a legnagyobb elszántsággal előre nyomultak, mire az erdőségben igen élénk tüzelés keletkezett; az ellenséges csatárok nemcsak az erdőtől, de az egész átmetszett vidékről a hídra visszahajtottak, mely az osztrák hadtól azonnal oda hagyatott és felgyújtatott.

A túlparton álló ellenséges lövegek ezen pillanatban, a hősiiesen előnyomuló lengyelek és abaújházi önkénytesekre élénk tüzet szórtak, de Lapinszky főhadnagy $\frac{1}{2}$ hatfontos űtegetől, mely előbbre hajtott, mihamar elhallgatásra és visszavonulásra kényszerítettek.

A lengyel legio és abaújházi önkénytesek ezután az égő

hidat a Hernádból felvágott jégdarabokkal berakva, azon ostrommal mentek át, s a nyomos átjárásnak elfoglalása után az ellenséget sötét este elűzték a faluból, amely Kassa felé hátrált.

Hidas-Némethit a 26-ik honvéd zászlóalj, 1 szárny Koburg huszár, és $\frac{1}{2}$ hatfontos ágyú-üteget rakta meg, valamennyi többi had Gönczre összpontosítatott.

Palóczy őrnagy csapata este Sátoralja-Ujhelyből Gönczre érkezett és 1 századost 12 határőrrel elfogva hozott magával.

Osztrák részről: 8-án este a Hartmann zászlóalj a magyarok által Hidas-Némethiből elhajtatott, minélfogva a magyar had a Hernád eme nyomos átjárási pontjának birtokába jutott.

Az elbeszéltek alatt gróf Schlick állapota valóban igen veszedelmessé vált, minthogy Görgey, Dembinszky, Klapka seregeitől minden oldalról bekerítéssel fenyegettetett.

8-án este hadi tanácsot tartott, melynek határozatánál fogva hátrálására a Rima-Szombath-losonczi utat választotta, melynek folytán:

Parrot dandára a pogyászszal, betegekkel, sebesültekkel s a Kassáról megiramló családokkal, azonnal Tornára rendeltette, a míg Schulczig altábornagy Kassán maradt.

Gróf Schlick éjjeli 11 órakor 6 lovas századdal és 12 löveggel Enyiczkére sietett, a hol Fiedlerrel egyesülvén, rögtön Nagy-Idán keresztül Szepsibe indult.

Schulczig altábornagy 9-én délelőtt 10 órakor vonult el Kassáról, és éjfélkor ért Szepsibe, a hová a kassai hegyen állott hadak is, miután magok után a Hernád hídját leégették, megérkeztek. Melynek folytán Parroton kívül, ki már előbbre tolatott, gróf Schlick összes hadteste Szepsiben és közelében állott, a honnan Zsedényi lovas kapitány szóbeli jelentéssel a tábornagyhoz Budára küldetett.

Magyar részről: a hidas-némethi ütközet egyedül a lengyel legió, abaújházi önkéntesek és Lapinszky $\frac{1}{2}$ ütege által vívatván, ezek Klapkának a hadügyminiszterhez menesztett jelentésében különösen kiemeltettek.

Az abaújházi önkéntesek Gönczön kitüntetésül balkarjokra veres szalagot kaptak.

Schulcz dandára februárhó 10-én Hidas-Némethibe; — Desseffy és Gedeon dandára Szinára nyomult.

Palóczy őrnagy csapata Schulez dandarával egyesült.

Dembinszky főhadiszállása ezen időben Kazinczy hadosztályával és Nyeregjártó dandarával Miskolczon volt.

Dembinszky futár által küldötte Klapka ezredesnek abbeli határozott parancsát, miszerint személyes felelőssége mellett az ellenséggel semmiféle ütközetbe ne bocsátkozzék, mivelgett az Enyiczkénél felállított Fiedler dandára ellenében, mely gróf Schlicknek Torna felé marsát fődözte, kénytelen volt magát tétlen viselni.

Februárhó 11-én a magyar haderő minden oldalról Kassa felé nyomult.

Schulez dandára Hidas-Némethiben hagyatott, a többi had Gönczön, Zsujtán, Nádasdon át Zsadányig nyomult.

A Koburg huszárok Új Imre alatt Kassára mentek, a hová Klapka is 1 osztály császár huszár kíséretében még azon este megérkezett, s az által Görgeyvel egyesülését helyreállította.

A Klapka alatti magyar had az elmondottak után állomásaiban maradt, a míg Görgey parancsára Miskolcz felé indítatott, a hová megérkezve, a derék abaújtár-megyei önkéntes gyalogság leköszönt és fegyvereit lerakva haza bocsátatott.

Császári részről 10-én Parrot dandára Szinbe érkezett, a míg a hadtest többi hadai szünnapot tartottak.

11-én Gróf Parrot, 13 órai mars után Tornalyát érte el. Fiedler dandára Jósafőre vonult.

Gróf Pergen és Krieger Petri- és Szinig ment.

Schulczig altábornagy hadosztálya következő részekből állott:

Krieger tábornok dandára:

2-ik zászlóalj	Latour	
3-ik „	Ottocsányi	határőr
3-ik „	Varasdi-kőrösi	„
3-ik „	Varasdi-szentgyörgyi	„
1 hatfontos ágyú-üteg		

Gróf Parrot tábornok dandára:

6 lovas század	Prinz Preussen	vértes
2 „ „	Auersperg Miksa	vértes
1 lovas üteg		

1 tizenkét fontos üteg

összesen 4 zászlóalj, 8 lovas század és 18 löveg.

Ezen haderővel egyesülése után gróf Schlick Klapka ellenében: 12 zászlóalj, 14 lovas század és 53 löveg erejű volt.

Februárhó 11-én este Görgey hadának előcsapata Kassára érkezett, és ennek egyik része Piller alatt Schlick serege üldözésére vezényeltetett, végre seregének zömével maga is megérkezett.

Kassán vette Görgey hírét Frievisz Ferencz tűzérőrnagy futár által, hogy Dembinszky az osztriai főhaderő ellen működő magyar hadsereg fővezérének neveztetett ki, és hogy ő is vezérsége alá rendeltetett.

A hír vettére Görgey a Schlick hadtestét üldöző hadait visszarendelte, néhány napig szünetet tartott és februárhó 20-án összes haderejével Miskolcz felé elindult.

Ramberg
György.

Götz és Jablonowszky dandára 1849. februárhó 10-én Lőcsén volt, s tehát alig két marsnyira Schlicknek az napon Tornán és Keresztéten tanyázó hadtestétől; de a mint látszik, mit sem tudtak a kassai eseményekről.

A viszonyok ismeretlenségében a nélkül, hogy gróf Schlick-től felszólítottak volna hadtestével a Rozsnyón való egyesülésre, az említett dandárok 11-én Szepes-Váraljára nyomultak, honnan a Branyiszkon keresztül 13-án Fries és Bertóthfalvára érkeztek, a míg Pot tábornoki ezredes, egy elkülönített seregosztállyal Margitfalva felé rendeltetett, holott az ellenségre bukkanva, több órai küzdés után állódásából kiverte.

Götz altábornagy attól tartva, hogy a magyar had a Hernád völgyén előre nyomulva hátráló vonalát veszélyeztethetné, 13-án ismét a Branyiszko szoroson keresztül Szepesvár-aljára visszahúzódott, a hova Ramberg altábornagy is 2 század Kresz chevaux-legersel (melyet Komárom várának bekerítő seregéből, személye védelme végett magával hozott), a fennemlített két dandár vezényletének átvételére megérkezett.

Ramberg Palocsán keresztül Eperjesre nyomulásában, a Bártfa felől Galicziából előnyomuló Vogel Antal cs. kir. altábornagynak 19 gyalog, 2 lovas századát és $\frac{1}{2}$ ágyú-ütegét magához akarta vonni, mely szándéka azért nem sikerült, minthogy 20-án Margitfalva, Jekelfalva és Hámorba kénytelen volt nyo-

múltni; eközben a magyar haderő által Kassa is oda hagyatván, februárhó 22-én Kassára vonúlt.

Összes hadereje: 7 zászlóalj

3 $\frac{1}{2}$ lovas század és

21 ágyúból állott

A Stuhr és Blaudek alatti szláv csapatot, mely 19 gyalog századból állott (egyegy század 90 ember), Szepesvármegyében hagyta.

Vogel altábornagy hada, báró Hammerstein galicziai főhadparancsnok altábornagy által leginkább a galicziai határszélnek biztosítására volt kirendelve.

Ramberg altábornagynak a főhadvezérségtől, Úsz főhadnagy a nádor huszároktól hozta azon parancsolatot, hogy Miskolcz felé nyomúljon, melynek következtében márcziushó 1-jén összes pogyásza hátrahagyásával, minthogy Klapka és Guyon magyar hadvezéreket Szikszón gondolta lenni, Hidas-Némethibe-, 2-án Forróra-, 3-án pedig a nélkül, hogy ellenségre talált volna, Miskolczra érkezett.

Kassa, Eperjes, Lőcse, Rozsnyó és a Szepesség biztosítására ezalatt Blaudek 19 szláv százada lőn vezényelve.

Márcziushó 3-án Blaudek Ferencz 800 emberből álló szláv csapata Eperjesről 1 század császári vadász és 13 chevaux-legers fődözete mellett érkezett Kassára, Kassán Hurban, Hodzsa, Stur toborzási tanyát ütött fel, de a beállott tót atyafiak mindnyájan megszöktek. Ekkor történt, hogy a városban híre futamodván, hogy a szabolcsi magyar lovas csapat a város elfoglalására útban van és Blaudek sem vevén a dolgot kőszá hírnek, Kassát rögtön odahagyva Eperjesre kotródott el, de a hír valótansága folytán Kassára visszatérve, a magyarok részére gyűjtött lisztet, több más élelmi czikkel Eperjesre hordatta el.

Blaudek
Ferencz.

Az elbeszéltek után a szabolcsi önkénytes lovasok Kassára csakugyan megérkeztek, és rövid pihenés után az Eperjesen állomásozó Blaudek csapata ellen indultak, de gyalogság hiányában az eltorlaszolt császári vadászokkal meg nem vívhattak s egy éjeli rajtaütés után Kassára visszahúzódtak.

A míg a szabolcsi önkénytes lovasok Kassára tértek vissza, azalatt Benyiczky Lajos őrnagy a Losonczon levő császári dandár felett győzedelmeskedvén, Rozsnyón át Szepességnek for-

Benyiczky
Lajos.

dúlva, Lőcséről a Branyiszkón keresztül az Eperjesen levő Blaudek vitézei ellen tartott, de áprilhó 14-én a Záborszky vezénylete alatt 1 zászlóalj honvéd, 32 huszár és 2 ágyú előtt a Tárca folyó mellett eltorlaszolt Blaudek emberei, a császári vadászokkal és néhány chevaux-legersel Bártfa felé megfutamodtak, Eperjes pedig Benyiczky kezeibe került, ahol azonban

Vogel Antal.

nem soká maradhatott, mert Vogel császári altábornagy dandárával Bártfára érkezett, Benyiczky ellenben Kassára vonult, ahol a Debreczen és Miskolcz felől érkező segéd seregeket bevárta, és a téglavetők mellett táborba kelt, minek hírére Vogel Kassa helyett a Szepességnek fordult, ahol azután Cornides La-jos hős guerilla csapatja ellen több ízben veszteséggel küzdött.

Áprilhó 26-ról $\frac{6054}{K.}$ sz. a. Debreczenből kelt ország kor-

mányzói elnöki rendelet folytán, Abaújszabolcs-megyének 15 nap alatt kelle a tartozásban levő 1752 ujonczt kiállítani.

Dembinszky
Henrik.

Az elbeszéltek alatt a kassai téglavetők melletti táborozó magyar sereg napról napra szaporodott, míg végre annak vezére Dembinszky megérkezett, ki is hadával májushó elején Eperjesre, innen pedig a Deméthe melletti táborba szállott.

Benedek.
Báró Barkó.

A magyar főhaderegnek győzedelmes előnyomulása közepette, a szolnoki, Tápió-bicskei, izsaszegi és nagy-sarlói csaták idejében Felső Magyarországon Vogel, Benedek, Barkó cs. k. hadvezérek elkülönített csapatai ellenében, a magyar kormány részéről, az ezen időben a Szepességben álló Bulharin alap hadosztályából képeztetett Dembinszky alatt Eperjesnél a 9-ik hadtest, mely alkalommal Abaújszabolcs-megye és különösen Kassa város a magyar hadak átvonulási színhelyévé lön.

A muszka elő-
nyomulás és
Kassa elfog-
lalása.

Desseffy
Arisztid.

Paskevics
Ivan Fedoro-
vics Erivansz-
ky, varsói
herczeg.

Igy álltak a körülmények a midőn a muszka hadseregnek Magyarországra betörése bizonyossá vált, mire Dembinszky a hadtest vezénylettől visszalépve, az első pillanatban Desseffy Arisztid tábornok vette át a parancsnokságot.

Júniushó derekán Sárosvár-megye minden átjárási pontjain nyomult előre Paskevics herczeg fővezérsege alatt a muszka főhadereg.

A magyar haderő a muszkák ellenében júniushó 21-én Eperjesen állott.

22-én Lemesnél kelt táborba és a muszka előhaddal megütközött, azt Somosig üzte s a somosi partokon hadállást fog-

lalt, de miután ellene nagyobb haderő fejtett ki, 23-án egy marsban Szinaig hátrált, a muszka főhadserég ellenben ugyan az nap Kassára vonult be, a várost főharczmunkálata alapjául választá, Bárcza felé megerősítteté és minden további harczműködése irányát innen eszközlé.

Lemesnél a magyar haderő feletti vezényletet Visocky Visocky. lengyel tábornok vette által.

A magyar haderő 25-én Forróra húzódott, a hátvéd Hidas-Némethiben állott.

25-én Miskolczra vonult, a hol a haderő két napig megpihent.

Visocky főparancsnoksága alatt Desseffy tábornok maradt a hadtest parancsnok.

Hadosztály- és dandár vezénylők voltak: Lázár ezredes, Mártonffi Sigmond alezredes, Jaszvicz Ferencz alezredes, Kürthy István és Szabó Vincze ezredesek.

Táborkari főnök volt eleinte Benkő Rezső őrnagy, később Kiss Ferencz alezredes végre, báró Meszéna Ferencz alezredes.

A muszka főhadserégnek Kassára bevonulása után Junius hó 24-én Péchy Imre cs. k. főbiztos, Abaúj-vármegye tisztika- Péchy Imre. rát ideiglenesen következő egyénekből állította össze:

Megye főnök: Marusi Olasz János.

Főnöki titkár: Mártfy Károly, később:

Nehrebeczky Sándor, azután:

Illincz József.

Alispán: Nyitra Ivánkai Vitéz György.

Főjegyző: Kunsch Gábor.

Aljegyző: Kaeskovics András.

Helyettes levéltárnok: Szartóry Antal.

Főügyész: Szentmiklóssy Pál.

Alügyész: Barthus József.

Pénztárnok: Soki Tóth Sigmond.

Főorvos: Horn Ferencz.

Várnagy: Tóth János.

Kassai járás. Főszolgabíró: Dombay János.

Alsószolgabíró: Fekete István.

Ágh Sándor.

Esküdt: Moll Károly.

Gosztonyi János.

Okolicsányi Ödön.

Aladószedő: Lehoczky Lajos, később:

Demeczky István.

Seborvos: Heim Ede.

Csendbiztos: Laky Ferencz.

Cserehátijárás. Főszolgabíró: Fekete Ferencz.

Alszolgabíró: Martinidesz László.

Halmy József.

Esküdt: Marzsó Pál.

Sóváry János.

Endrődy Gábor.

Aladószedő: Ónody András.

Seborvos: Bartalos János.

Csendbiztos: Császár András.

Szikszerűi járás. Főszolgabíró: Péczely János.

Alszolgabíró: Darvas Imre.

Thanhoffer Pál.

Esküdt: Kenedich János.

Butykay János.

Péchy József.

Aladószedő: Tasnády György.

Seborvos: Hudacsko György.

Csendbiztos: Végh György.

Gönczi járás. Főszolgabíró: Kádas Károly.

Alszolgabíró: Péchy Gábor.

Botka Ferencz.

Esküdt: Jászai József.

Nagy Antal.

Kovács Pál.

Adószedő: Paluzsa György.

Seborvos: Óváry Pál.

Csendbiztos: Illyésy Gábor.

Füzéri járás. Főszolgabíró: Sóvári Soós Sándor.

Alszolgabíró: Klestinszky Imre.

Piller József.

E s k ü d t: Tóth Imre.

Palásthy András.

Dióssy János.

A d ó s z e d ő: Moncsko László.

S e b o r v o s: Ardényi János.

C s e n d b i z t o s: Nováky István.

1849-ik év vége felé, a világsi fegyver-letétel után, Kassán is hadi törvényszék állíttatott fel, mely a politikai foglyok felett volt ítéletet mondandó, működésének két kivégeztetés és számos elítélés lőn következménye.

Abauj-, Sáros-, Zemplénvár-megye főispánjául 1850. ápril havában gróf Szirmay Sándor neveztetett ki.

1850. A forradalmi harc után, Magyarország a többi osztriai koronaországok mintája szerint, a Budán székelő cs. k. helytartó által kormányoztatva, öt közigazgatási kerületre osztatott.

Tornavár-megye Abaújvár-megyébe kebelezetett, mely ezután a megye hatodik járását képezte; a megye pedig Abaúj-Torna nevet viselt.

Az öt országos kerület egyikét kassai kerületnek nevezték és következő megyékből állott: Abaúj-Torna, Szepes, Sáros, Zemplén, Ung, Bereg-Ugocsa, Mármaros és Gömörből.

A kassai kerület hadi parancsnokául Bordoló-Abondi cs. k. altábornagy; a polgári ügyekben pedig miniszteri biztosúl Svečeni neveztetett ki.

Oktoberhó 14-én sz. kir. Kassa város polgári és bűnvádi bíraskodása az ideiglenesen szervezett Abaúj-Torna megyei törvényszéknek adatott által, melynek a megyében felállított társas bíróságok lőnek alárendelve.

Abaúj-Torna-megyei Törvényszék.

E l n ö k: Vitéz György.

B í r á k:

Pongrácz Sebestyén.

Allemann Ferencz.

Kunsch Gábor.

Gedeon Imre.

Szójka Sándor.

Állam ügyész: Rozgonyi Bertalan.

Társas bíróság Kassán.

Elnök: Rimanóczy Ferencz.

Bírák: Aranyossy János.

Puky Antal.

Lang Frigyes.

Berzeviczy Miksa.

Államügyész: Zsubriczky Szilárd.

Társas bíróság Gönczön.

Elnök: Kaeskovics András.

Bírák: Janthó Dániel.

Kádas Károly.

Szentmiklóssy Pál.

Hericz József.

Államügyész: Létássy Alajos.

Társas bíróság Tornán.

Elnök: Pati József.

Bírák: Moysz Imre.

Gelley Antal.

Horváth Vincze.

Államügyész: Kerbeni.

A császári biztosi hivataltól elmozdított Szvecseni helyébe

Kapy Ede. Kapy Ede lón kinevezve.

Gróf Forgách Antal. Az elsoroltak után kerületi főispánul gróf Forgách Antal neveztetett ki.

1853. A kerületi hadi parancsnokság és főispánság cs. k. helytartósági osztálylyá alakíttatván által, gróf Forgách helyébe báró Kocz Keresztély neveztetett ki, a Budán székelő hadi és polgári cs. k. kormányzó főherczeg Albrecht alatt a kassai helytartósági osztály alelnökévé.

Ugyanezen évben a polgári ügy a közigazgatásitól elkülönítetvén, Márkus és Baptiszfalvai Máriássy Ádám neveztetett ki Abauj-Tornavár-megye főnökévé.

Főnöki titkár lett: Nehrebeczky Sándor.

Kassai járás. Szolgabíró: Dombay János.

Segéd: Ágh Sándor.

A kassai járás később Nagyidai járassá alakíttatván által, szolgabíró lett: Fekete István, utána pedig:

Somoskövi István.

Segéd: Dióssy János.

Szikszói járás. Szolgabíró: Péczely János.

Segéd: Thanhoffer.

Gönczi járás. Szolgabíró: Kacs Kovács András.

Segéd: Szentmiklóssy Pál.

Fűzéri járás. Szolgabíró: Soós Sándor.

Segéd: Bakulinyi János.

Csereháti járás. Szolgabíró: Koós Imre.

Segéd: Marzsó Pál.

A fűzéri és kassai kerületből alkotott tót ajkú járás.

Szolgabíró: Alth József.

Segéd: Moll Károly.

1850. évi július 29-én b. Geringer Károly magyarországi polgári fő kormányzó ¹³⁹¹¹_{g.} sz. alatti rendelete által Tornavármegye, Barka, Dernő, Hárskút, Kovácsi és Lucska helységek kivételével, Abaújtörök-megyéhez csatoltatott, annak egy járását képezendő, a tetteges bekebelezés október elején történt.

Ezen tornai járásnak közigazgatási tisztviselői:

Főszolgabíró: Pongrácz Bálint.

Szolgabírói segédek: Szányi Ferencz.

Gedeon László.

Írnok: Keller János.

Adószedő: Csutor László.

Főorvos: Hoffory János.

Sebész: Kupis Antal.

Várnagy: Péchy Ferencz.

Törvénykezési tekintetben az Abaúj-Török megyei törvényszéknek egy III. szakasza Tornán állítatott fel, a hol:

Elnök: Pathy József.

Tanácsosok: Moys Imre.

Horváth Vincze.

Nagy Pál.

Somoskövi István.

Államügyész: Létássy Alajos, később

Gotthard Alajos.

Jegyző: Papp Sándor.

Telekkönyvvezető: Sihalcsky Alajos.

Járásbíró: Gelley István.

Járásbírói segédek: Várady Károly,
Neogrády József.

Írnok: Beniczky Miksa.

A hivatalos nyelv a megyében 1853-ik évig vegyes volt, a mely időtől kezdve a német nyelv egyedüli hivatalos nyelvvé emeltetett.

1854. Októberhó 28-án az Abaúj-Torna-megyei törvényszék helyébe cs. k. országos törvényszék állítatott fel.

Ugyanazon évben Kassán a cs. k. országos pénzügyi osztály is felállítatott.

1856. május havában báró Kocz helyébe kassai helytartó-Poche Adolf. sági alelnökül Poche Adolf neveztetett ki.

A pest-kassai távirda November hó 26-án nyitattott meg.

1857-ben Augustushó 31-én Ő cs. k. Apostoli Felsége a császár és király Kassát és Abaújtörn-megyét látogatta meg, sept. 2-án Jászón mulatott, 4-én pedig Miskolcz felé utazott el.

1858. évben szab. kir. Kassa városban mint országos kerületi központban és Abaúj-Torna-megyében, következő cs. k. hivatalok léteztek:

Cs. k. Helytartósági osztály.

Helytartósági alelnök: Poche Adolf lovag, Eger város tb. polgára.

Udvari tanácsos: báró Mednyánszky Géza.

Helytartósági tanácsosok: Wessely Ignác.

Báró Wucherer Péter.

Schedlbauer Hermann.

Schuller Venczel, egyszersmind a kassai jogakadémia igazgatója.

Pauly Vilmos.

Pfefferkorn Ferdinánd.

Országos orvosi tanácsos: Devan Károly.

Iskolai tanácsosok: Nyirák Ignác.

Tomaschek Pál.

Dobranszky Victor.

Helytartósági titkárok: Taufar Márton.

Melichar János.

Gróf Thurn-Valle-Sassina Hyacinth

Lenkart Mórész.
Tschiderer Albert.
Pletka Leopold.
Blónski Julius.

Hozzá volt adatva a megyei biztos, mint elnöki titkári helyettes; Sankot Ferencz.

Helytartósági fogalmazók: Csillagh Károly.

Killár József.
Jellek Vilmos.
Braun Ferencz.
Stryker Julius.

Hozzá volt adatva a szolgabíróági tollnok: Böse Julius.

Fogalmazói gyakornokok: Ötl Ferencz.

Török Pál.
Münster Tivadar.
Rittmann Sándor.
Mariássy György.
Báró Zedlitz Alfred.
Tomka Mór.
Demski Ferdinánd.

Segéd hivatal.

Igazgató: Seeler Ferdinánd.

Igazgatói segédek: Stelzner Ferdinánd.

Deschan von Hansen Kálmán.

Hivatal tiszték: Maratz János.

Udvarlaky György.
Reindl Alajos.
Teutsch József.
Szobovits Ferencz.
Hacker Károly Ágoston.
Marcsissák János.
Akantisz István.

Járulnokok: Grünwald Ferencz.

Ludwig János.
Hänsel Rudolf.
Hanel József.
Schleppnik Leo.
Beyer József.

Schweigert Vilmos.

Olszewski József.

Egy hely üresedésben állott.

1 könyvondász,

1 ajtónálló,

1 kapus,

7 hivatalszolga,

2 segéd szolga.

Számvevői osztály.

Főnökök: Tamásy Mihály, számvevői tanácsos.

Számtisztek: Steiner József.

Föderer Adolf.

Branich Vincze.

Wisluzil József.

Hollnstein Antal.

Lévay Bálint.

Számjegyzők: Smatla György.

Liebscher Ferdinánd.

Litwinovitz Ferencz.

Michalek József.

Járulnokok: Schnedar Ede.

Cs. kir. országos orvosi bizottmány.

Elnökök: Devan Károly.

Tagok: Hoffory János,

Wajnarovits József,

Tausch János,

Weitzenbreier Frigyes,

Stöer Ferencz, gyógyszerész.

} orvosok.

Titkár: Rittmann Sándor.

Abauj-Tornavár-megye tisztikara.

Megye főnökök: Markus és Batiszfalvai Máriássy Ádám.

Megyei biztosok: Gatkievicz Ferencz, I. osztályú.

Kronstein János, II. „

Mattausch Antal, II. „

Megyei orvos: Hoffory János.

Titkár: Münnich Ede.

Hivatal tisztetek: Maxintsák János.

Szentlélek Kálmán.
Megyei irnokok: Krivátsy Károly.
Chmell Rudolf.
Rippel Károly.
2 hivatalsszolga.
1 segéd szolga.

Egészségi osztály.

Cs. kir. kerületi orvosok:

Kassai járásban: Breger János.
Mislei járásban: Ardényi János.
Szántói járásban: Gurgelyi Antal.
Szikszói járásban: Hudacsko György.
Szepsi járásban: Fränkl Gyula.
Tornai járásban: Kuppis Antal.

Közigazgatási szolgabíróság. Kassán:

Szolgabíró: Edlenbach Vincze.
Segéd: Koch László.
Tolnok: Beőr Vincze.
Irnokok: Kochanczyk János.
báró Fischer Kálmán.
1 iroda szolga: Sulyán Mátyás.
1 segéd szolga.

Vegyes szolgabíróságok. I. Mislyén.

Szolgabíró: Sóvári Soós Sándor, később:
Schultz József.
Segéd: Förder Antal.
Tollnokok: Neviczky Mihály.
Gyarmathy Gábor.
Irnokok: Majer János.
Demek Antal.
1 iroda szolga.
2 segéd szolga.

II. Szántón.

Szolgabíró: Pilmann Antal, azután:
Maholányi Tamás,

Záhorszky Ferencz.
Vajda Sigmond.
Jamniczky Lipót.
Segédek: Hegyessy Sándor.
Nadler András.
Királyfalvi Gábor.
Tollnokok: Zavatseky Antal.
A második hely üres.
Irnokok: Záhorszky Kálmán.
Lehotay Gusztáv.
Gersenyi Lajos.
Szentmiklóssy József.
2 iroda szolga.
2 segéd szolga.

III. Szepsiben.

Szolgabíró: Úsz János, azután
Vadas, végül:
Fabriczy Elek.
Segéd: Zahornáczky Bálint.
Tollnokok: Matsik Péter.
A második hely üres.
Irnokok: Keck István.
Csák Pál.
Zaborszky Károly.
3 iroda szolga.

IV. Szikszón.

Szolgabíró: Péczely János, azután
Kenedich János.
Úsz János.
Székely Lajos, végre
Izsépi László.
Segédek: Nemes József.
Tollnokok: Kaill Libor.
Steiger Antal.
Irnokok: Langh István.
Szétsényi Lajos.

Hallyama Sándor.

2 iroda szolgál.

2 segéd szolgál.

V. Tornán.

Szolgabíró: Kotasevics János, később

Rosztó József.

Segéd: Jamnitzky Lipót.

Izsépy László, azután

Jamniczky helyett

Nehrebeczky György.

Tollnokok: Képes József.

Zahornáczy Bálint.

Münszter Tivadar.

Írnokok: Benitzky Miksa.

Keller János.

Szmetány Péter.

Maurer Gusztáv.

Zagotszky Miklós.

Zahorszky Gyula.

Kerületi orvos: Kupis Antal.

4 iroda szolgál.

Az eperjesszi cs. kir. országos főtörvényszék alá, (8 első folyamodású bíróság, 1 országos törvényszék, 7 megyei törvényszék, 8 városilag kiküldött bíróság és 44 vegyes szolgabírói hivatal tartozott (melyek közt 20 nyomozó bíróság).

A cs. kir. kassai országos törvényszék.

Elnök: Schweidler Vilmos.

Fő országos törvényszéki tanácsos: Jamniki Jóny Vincze.

Országos törvényszéki tanácsosok: Petrőczy Ferencz.

Allemann Ferencz.

Gläser Ferencz.

Schwab Antal.

Temnitschka József.

Frei Móricz.

Ott Ferencz.

Páter Károly.

Tanácsi titkárok: Papp Sándor.

Kisel Ferdinánd.

Törvényszéki tollnokok: Szavkay Ede.

Szécsy Mihály.

Fedák Ignác.

Holzapfel Teodor.

Gergelyi Ferdinánd.

Ruszinko Sigmond.

Lehoczky Kálmán.

Segéd hivatal.

Igazgató: Müller Fridolin.

Igazgatói segéd: Massiczay Ernő.

Iroda tisztek: Csapkay August.

Wawrik József.

Szartóry Antal.

Vilnrotter Julius.

Strecker Hugo.

Bartonitsek Venczel.

Serbousek Antal.

Slezák Antal.

Járúlnokok: Podiebrád Emánuel.

Mikes Adolf.

Kocourek Antal.

Kereskedelmi törvényszéki bírák: Demsky János,

Lenz Antal.

Helyettesek: Novelly Sándor,

Hamann Ferencz Ottoman.

} keres-
kedők.

Tömlöcztartó: Philipp Móríc.

5 iroda szolga, 2 segéd szolga, 4 tömlöcz felügyelő,
10 tömlöcz-őr.

Kassai cs. kir. úrbéri főtörvényszék.

Elnök: Kray Miksa.

Bírák: Madarassy János.

Villecz Ignác.

Medveczky József.

Kemnitzer Sigmond.

Tanács-titkárok: Illés Károly.

Karove András.

Hivatal tiszt: Miskolczy Antal.
1 iroda szolga, 1 segéd szolga.

Kassai es. kir. első folyamodású úrbéri törvényszék.

Elnök: Mattyasovszky Boldizsár.

Bírák: Janke András.

Rimanóczy Ferencz.

Jony Vincze.

Segéd: Tomcsányi Menyhért.

Hivatal tiszt: Fleischakker László.

1 iroda szolga, 1 segéd szolga.

Abaújvár-megyei ügyvédek.

Kassán: Csorba Károly.

Czitó Dániel.

Demeczky István.

Eder Ferencz.

Frantsek József.

Gönczy Gábor.

Gazsik Ferencz.

Kanizsay József.

Kéler József.

Komjáthy Lőrincz.

Kriebl Tivadar.

Mihályi Károly.

Papp Sámuel.

Sád Lajos.

Simon Lajos.

Simonics József.

Spernovics József.

Steller Adolf.

Szentlélek Gyula.

Török József.

Újházy Sándor.

Glosz Ernő.

Klestinszky László.

Mislyén: Jellenffy József.

Gosztonyi Pál.

Neuwirth László.

Szántón : Balogh Ferencz.
Barthus József.
György László.
Kacskovics András.
Mauks Ferencz.
Olcsváy József.
Teőreők Lajos.

Szeepsiben : Csörghe László.
Glac János.
Gotthard János.
Marzsó Miklós.
Marzsó Pál.

Szikszón : Sípos Pál.
Vécsey György.
Tornán : Ardényi Ferdinánd.
Horkovics László.
Keller Miklós.
Szentmártony József.
Várady Károly.

Cs. kir. országos pénzügyi igazgatósági osztály. Kassán.

Elnök : Schaulawy Venczel.

Fő pénzügyi tanácsos : Curter József.
Villicz István.

Pénzügyi tanácsosok : Burghauser Venczel.
Staudtner Ferdinánd.

Pénzügyi titkárok : Göttinger Dominik.
Krausz Vilmos.
Smutny József.
Pfisterer József.
Schuster János.

Fogalmazók : Walter.
Nagy Ferencz.
Rudel János.
Groszsmidt Antal.
Fortunsky Sándor.
Balas Károly.

Fogalmazói gyakornokok : Hebenstreit Benedek.
3 hely üres.

Segéd hivatal.

Igazgató: Filo Kerestély.
Igazgatói segéd: Várady József.
Iroda tiszttek: Udvarnok Pál.
Strommer Benedek.
Markovics Ferencz.
Della Torre Antal.
Schmitt József.
Segédek: Izakovich János.
Fabriczy József.
Laczkovich József.
Bialoruski János.
Báró Uttenrodt Ágoston.
Kulesár Károly.
Matwyow Tivadar.
Tischler Ignác.

Számvevői iroda.

Fő számvizsgáló: Deckert Adalbert József.
Számvevő tiszttek: Nagymihályi Sándor.
Fading Flóris.
Grosz József.
Lyro Rudolf.
Segédek: Kaszner Ignác.
Baczynszki István.
Balka Pál.
1 hely üres.

G a z d á s z a t, a fő harminczad hivatallal egyesített.

Cs. kir. országos fiók- és bank fiókpénztár Kassán.

Fizető mester: Trattnek József.
Ellenőr: Kerndel József.
Számfejtő: Brieber Vilmos.
Pénztárnok: Rosztoczky János.
Pénztári segéd: Hutterer József.
Hivatal tiszttek: Wolf József.
Hochreiter József.
Münzberger József.

Fentzl Antal.

Pischel Ferencz.

Brának Menyhért.

Járulnokok: Freund János.

Raffinsky Ede.

Fiala Venczel.

2 iroda szolga.

Cs. kir. kassai kerületi pénzügyészet.

Elnök: Andreanszky Miksa.

Segéd: Joób Frigyes.

Segéd előadó: Barna Mihály.

Fogalmazói segéd:

2 hely üres.

Segéd hivatalok igazgatója: Kruszlics József.

Iroda tiszt: Nagy István.

Segédek: Pawliczek Ferencz.

Tutko József.

Irodai gyakornok: 2 hely üres.

1 iroda szolga, 1 segéd szolga.

Ehez tartozott: 1 unghvári cs. kir. pénzügyész.

2 Mármaros szigethi.

Cs. kir. kerületi pénzügy igazgatóság Kassán.

Kerületi pénzügy igazgató: Scholz János.

„ „ biztosok: Aranyossy Ágoston.

Loga Ferdinánd.

Wagner Ignác.

Fink Ferencz.

Pénzügyi fogalmazó: Groszschmidt Károly.

Ereős István.

Höbert Adalbert.

Számvizsgáló: Öttner Antal.

Hivatal tiszt: Gschöpf János.

Wagner Ede.

Michonek János.

Iroda tiszt: Somossy Antal.

Segédek: Matyasovszky Miksa.

Keller Ferdinánd.

Kasaturovicz Ferdinánd.

1 hely üres.

1 iroda szolga, 1 segéd szolga.

Cs. kir. fő vámhivatal.

Jövedéki kerületi pénztár, egyszersmint bélyegtár, országos és
kerületi gazdaszat

Kassán.

Adószedő : üres.

Ellenőr : Gruden Ferencz.

Hivatal tisztok : Beckhaus Edmúnd.

Antalffy János.

Petrik Ferencz.

Segédek : Rosztoczky János.

Spiesz Károly.

1 iroda szolga, 2 házi szolga.

Cs. kir. pénzügyőrség. V. osztály, Kassán.

Biztosok : Preuzendanz Rudolf, Kassán.

Poeschek Henrik, Rimaszombath.

Ursel Ferencz, Jolsván.

Loser Magnus, Szántón.

5 respicient, 23 főfelügyelő, 69 felügyelő.

Cs. kir. erdészeti hivatal Mislyén.

Erdő mester : Szibelth József.

Erdő bíró : Tomcsányi József.

7 erdő kerülő : 1 hivatali hajdú.

Cs. kir. adó hivatalok.

Abaújtörvény-megyében :

I. A megyei hatóságnál.

Adó igazgató : Domec József.

Aladó igazgató : Hönig János.

Kupecz János.

Hivatal tiszt : Sárossy József.

Segédek : Tulács László.

Tahy István Lajos.
Ruszinszky József.
Szikszói aladó igazgató: Danek János.

II. Kassán.

Adószedő: Roth Gerhard.
Ellenőr: Kolb Rudolf.
Hivatal tiszt: Strzelecki Ádám.
Segéd: Matusek István:
1 iroda szolgál.

III. Mislyén.

Adószedő: Sterbinszky István.
Ellenőr: Klement Bruno.
Segéd: Makarevits Pál.
1 iroda szolgál.

IV. Szántón.

Adószedő: Billek József.
Ellenőr: Riedl Tivadar.
Hivatal tiszt: Augustini Sámuel.
Segéd: Erlach Imre.
1 iroda szolgál.

V. Szepsiben.

Adószedő: Wimpeller István.
Ellenőr: Benyovszky Sándor.
Hivatal tiszt: Loresz János.
Segéd: Úsz Róbert.
1 iroda szolgál.

VI. Szikszón.

Adószedő: báró Zornberg Antal.
Ellenőr: Müller József.
Segéd: Wallkowszky Mihály.
1 iroda szolgál.

VII. Tornán.

Adószedő: Boser Vilmos.

Ellenőr: Cseh János.

Segéd: Rady Ernő.

1 iroda szolga.

Cs. kir. ideiglenes adó kerületi bizottmány Kassán.

Elnök: Gömöry András.

Bizottmányi tagok: Koós Károly.

Seefranz Antal.

báró Horváth József.

Titkár és előadó: Nagy Béla.

Főmérnök és műtani előadó: Lokarner József.

Számvevői osztály vezető: Méray Ferencz.

Fogalmazói hely üres.

Fogalmazói segédi hely üres.

Irattárnok és kiadó: Balázs Károly.

Számvevő-segéd: Martiny József.

Főmérnöki segéd: Gotschlig Ferdinánd.

Igtató: Steiner Lajos.

Állam felszólamlási bizottmány.

Bizottmányi vezető: Seefranz Antal.

Erdő felszólamlási biztos: Mihalkovits Károly.

Gazdászati felszólamlási biztosok: Aranyossy Sándor.

Opitz Károly.

Bizottmányi segédek: Kohányi Kálmán.

Paulus József.

Antal Károly.

1 hivatal szolga.

1 szolga segéd.

Felszólamlási nyomozó igazgatóság.

Igazgató: Kövessy Károly Kassán.

Erdőbiztos: Wieser Alajos Kassán.

Gazdászati biztos: Kurusza Márton Kassán.

Nyomozó segéd: Majoros János Putnokon.

1 igazgatói őrök.

Mérnöki személyzet.

Hreblay Arnold.

Fortunyák István.

Podleszni András.

Lux Adolf.
 Dziwicz Teophil.
 Nowotny József.
 Hameter József.
 Guerratto Antal.
 Balogh Ádám.
 Schüectanz Ferencz.
 Sax Rudolf.
 Schneider Sámuel.
 Schöbitz Ferencz.
 Hermann Károly.
 Jancso Ede.

Cs. k. bánya, erdészet és jószág igazgatóság Szomolnokon,
 alája tartozik:

Az aranyidkai bánya-kohó gondnokság és jószág igazga-
 tóság.

Gondnok: Tucsnágh János.

Bánya szakmár és ércz { Gaál János.
 kémleszt: { Jaszovsky György.
 Kohó mester: Lipter János.
 Bánya irtók: Linkesch Sándor.

Kassai cs. k. bánya-kapitányság.

Bánya kapitány: Neubauer Ferencz.

Bánya biztosok: Bruimann Vilmos.

Pongrácz Ernő.

Balázs Adolf.

Tiszt: Fekna Soma.

Esküdt: Nagy Károly.

Irnokok: Halerevits György.

Szommer János.

2 szolga.

Cs. k. kassai posta igazgatóság.

Posta igazgató: Lesnievics Kazimir.

Segéd: Hentser Antal.

Cs. k. kassai posta hivatal.

Igazgató: Biszaglich Ferencz.

Hivatal tiszt: Szendey János.

Bene Károly.

Schneider Ernő.

Brillich Ferencz.

1 hely üres.

Járulnokok: Krucsay Antal.

Paulay Móricz.

Prasky András.

1 gyakornok.

9 út vezéd.

2 levélhordó.

3 málhás.

Cs. k. posta állomással összekötött posta hivatalok.

Állo m á s : P o s t a m e s t e r :

Csécs Koós Imre.

Forró Farkas István.

Hidas-Németi Drisnyi László.

Szikszó Reiter Amália.

Pető-Szinye Gr. Van Dernath Vilmos.

Torna Fiszely Ferencz.

Vizsoly Ungváry Pál.

Kassa Krucsay János.

Posta szállítás Meczenzéf.

Cs. k. kassai távirda.

Hivatal tiszt: Binder Ferencz.

Ostermaier József.

1 hivatal küldöncz.

Cs. k. kassai közigazgatási kerületi építészeti osztály.

Igazgató: Asboth Mihály.

Főmérnök: Baisz Antal.

I. osztály mérnök: üres.

II. „ „ Villecz János.

Richter Sándor.

Mérnöki segédek, I. osztály: Lersch Pál.

Nadeniczek Antal.

Schlosser Ernő.

II. osztály: Orosz László.

Papée Károly.

Riesch Frigyes.

Travnicsek Leopold.

Noszek Tivadar.

Építész gyakornokok: Morandini Mihály.

Zehak Antal.

Benigni Mór.

2 hely üres.

Titkár: Heisze János.

Irnok: Majorszky Károly.

1 iroda szolgál.

1 segéd szolgál.

Műtani számvevő osztály.

Számfejtő: Remm Vilmós.

Számfejtői segédek: Wrubel Károly.

Sparsam Pál.

Cs. k. abaúj-torna-megyei építészeti hivatal.

II. osztály mérnök: Ruzicska Gusztáv.

Kassai ipar és kereskedelmi kamara.

Elnök: Koppy István.

Alelnök: Moll József.

15 tag.

7 helyettes.

10 levelező.

Pénztárnok: Lencz Antal.

Titkár: Szabó Imre.

Irnok: Fayt Pál.

Cs. k. kassai katonai élelmezési kerületi raktár.

Raktár főnök: Mückle József.

Raktár ellenőr: Finger János.

Vezényelt tisztviselők: Hof Antal.

Zsitkovszky Ferencz.

Rodler Gottfried.

Raktárnok: Kraft Alajos.

5 katonai élelmezési mester.
2 élelmezési főpék.
14 pék és
5 bodnár legény.

Cs. k. kassai dohány gyár.

Igazgató: Hütter Alajos.
Gazdatiszt: üres.
Gyártiszt: Kozlik Ede.
Iroda segéd: Nentwich Emánuel.
Kezelési gyakornok: Manner Antal.
1 kapus.
1 gyárszolga.
1 lakatos és gépművész.
5 felügyelő.
1 mértékszolga.

Cs. k. kassai jogakadémia.

Igazgató: Schuller Venczel.
Tanár: Morovics Márton.
Eherny József.
Demkő Imre.
Pawlowski Sándor.
Eckmayer Ágoston.
Krones Ferencz.
Segéd: Degen Gusztáv.
1 pedellus.

Cs. k. elméleti állam vizsgálati bizottmány.

Elnök: Schweidler Vilmos.
Elnöki helyettes: üres.
Vizsga biztos: Morevics Márton.
Cherny József.
Eckmayer Ágoston.
Villeg Ignác.
Schwab Antal.
Temniczka József.
Frey Móríc.
Gaszik Ferencz.

Cs. k. kassai gymnasium.

Igazgató: Dragoni Jakab.

Tanár: Schön József.

Schmidt Ambrus.

Schvab Erasmus.

Tappeiner Antal.

Tausch Herman.

Corzan v. Avendano Gábor.

Wiedermann Károly.

Chevalier Lajos.

Walz Mihály.

Hittanár: Liebhardt János, lelkész.

Neumer János, lelkész.

Helyettes: Prohaszka Lajos.

Beyer Henrik.

Tanuló: 361.

Cs. k. kassai rendőri igazgatóság.

Rendőrigazgató: Marx Vilmos.

Biztosok: Platzer József.

Fischer Sándor.

Pollatschek József.

Fogalmazói segéd: Pelzl Károly.

Irnokok: Winkler Károly.

Gatton Ágoston.

Michnievics Onuphrius.

Flach Ferencz.

1 hivatalszolga.

8 polgári őrszolga.

Az 5-ik cs. kir. csendőr ezred.

Törzs állomáshely Kassán.

Ezen ezred 1849-ben állíttatott fel, és 1858-ik évben
számlált:

Alezredes ezred parancsnokot 1.

Őrnagyot 2.

I. oszt. Kapitányt 3.

II. oszt. Kapitányt 3.

Főhadnagyot 7.

Alhadnagyot 12.

- Hadügyészt 1.
 Hadi számvevőt 1.
 Első ezredi segédet 1.
 Második „ „ 1.
 Gazda tisztet 1.

Az ezred Kassán, Unghváron, Eperjesen, Munkácsen, Mármaros-Szigethen, Rimászombathon, Homonnán, Visson, Huszton, Sátoralja-Újhelyben, Kézsmárkon, Nagy-Szöllősen, Szobránczon, Rozsnyón, Lőcsén és Tokajban állomásozott, a honnan őrhelyeit a megyék területeibe szélyel helyezte.

Cs. Kir. Kassai hadi-rendőr osztály.

Parancsnok: Herfort Ignác, alhadnagy.

- 1 őrmester.
 3 valóságos } tizedes
 1 czimzetes }
 1 trombitás
 34 közlegény
 1 tiszti szolga.

1858. a megyében ember emlékezetet meghaladó aszály uralkodott, igen kevés embernek volt több termése mint a menyit elvetett, a búzát és árpát nőttek mint a kendert, takarmány hiányban a marhákat fagallyakkal, szőlőlevéllel vagy burgonya góréval táplálták; a vagyonosabbak gulyáikat, juhaikat, az alföldre felébe adták telelésre sat.

1860. Juliushó 30-án a kassai cs. kir. helytartósági osztály báró Poche Adolf alelnökkel a budai magyarországi cs. kir. helytartósághoz vissza csatoltatott.

Juliushó 5-én az Abaúj-vármegyét keresztül hasító vaspálya megnyitott és augusztushó 14-én a közhasználatnak átadatott.

Október 20-ki cs. kir. diploma következtében Magyarország alkotmánya részben visszaállítván, Abaúj- és Tornavár-megye az 1848-ik évi különálló önkormányzati állapotjukba visszahelyeztettek. Abaújvár-megye főispánjává oct. hó 30-án mélt. gr. Péchy Manó cs. k. kamarás-, Tornavár-megye főispánjaül pedig Ragályi Károly neveztetett ki.

December hó 18-án a megyei főispánnál előleges tanácskozmány tartatott; december hó 20-án pedig megnyílván a megye

bizottmánya előtt az alkotmány sorompója, az 1848-ki bizottmány magát az alkotmányos tisztikart kiegészítette:

Főispán: gróf Péchy Manó.

Első alispán: Láncey József.

Másod alispán: Kelcz István.

Főjegyző: Teleky Péter.

Első aljegyző: Karsa Tamás.

Másod aljegyző: ifj. Horváth György.

Levéltárnok: Korponay János.

Levéltári segéd: Leszkovits András, később

Maurer Gusztáv.

Főpénztárnok: Putnoky Ákos.

Számvevő: Szentimrey Lajos.

Főügyész: Csörghe László.

Első alügyész: Bodnár Antal.

Másod alügyész: Juhász Mihály.

Fő úti felügyelő: Tiszta Károly.

Főmérnök: Benkő Rezső.

Almérnök: Tóth Antal.

Főorvos: Hoffory János.

Óváry Pál.

Kassai járás. Főszolgabíró: Ferdinandy Bertalan.

Első alszolgabíró: Szentpétery András.

Másod alszolgabíró: Lehoczky Lajos.

Esküdt: Ágh Sándor.

Bátor István.

Ferdinandy István.

Aladószedő: Demeczky István.

Úti biztos: Hudák György.

Sebész: Gurdéli András.

Csendbiztos: Lehoczky Mór.

Csereháti járás. Főszolgabíró: Szentimrey Bertalan.

Első alszolgabíró: Gelley Antal.

Másod alszolgabíró: Hubay Ágoston.

Esküdt: Illinger Lajos.

Vécsey András.

Bartha Károly.

Aladószedő: Ónody András.

- Úti biztos: Terbócs László.
Sebész: Kozma Sándor.
Csendbiztos: Básthy Gábor.
Szikszai járás. Főszolgabíró: Csuka György.
Első alszolgabíró: Pataki János.
Másod alszolgabíró: Putnoky József.
Esküdt: Tolnay János.
Horváth János.
Básthy Ábrahám.
Aladószedő: Frits Lajos.
Úti biztos: Koss János.
Sebész: Hudacsko György.
Csendbiztos: Id. Teglássy Ferencz.
Gönczi járás. Főszolgabíró: Szentimrey László.
Első alszolgabíró: Botka Ferencz.
Másod alszolgabíró: Tarnóczy József.
Esküdt: Jászay József, később
Karsa Bertalan.
Péczely Gyula.
Futó János.
Aladószedő: Péchy József.
Úti biztos: Botka Lajos.
Sebész: Grünhut Adolf.
Csendbiztos: Ötvös Simon.
Füzéri járás. Főszolgabíró: Bodnár Bertalan.
Első alszolgabíró: Gedeon István.
Másod alszolgabíró: Kelcz Ede.
Esküdt: Botka Kálmán.
Farkas Sándor.
Gálos József.
Aladószedő: Kozma István.
Úti biztos: Demeczky László.
Sebész: Csorba Gyula.
Csendbiztos: Csuka Antal.
- Tiszteletbeli jegyzők: Gróf Csáky Gyula.
Gróf Csáky Albin.
Grof Nyáry Tamás.
Dubovay Béla.

Kelez Gyula.
Szentimrey Gábor.
Rakovszky György.
Kraynik Sándor.
Kraynik Kálmán.
Puky István.
Puky Gyula.
Koós Kálmán.
Ónody Bertalan.
Ifj. Gálos Endre.

Tiszteletbeli Esküdtek: Andrekovics József.
Ágh Gábor.
Demeczky Ferencz.
Dióssy Pál.
Demeczky Zsigmond.
Csöke Gábor.
Bodnár Zsigmond.
Grach Gyula.
Gelley József.
Gálos Ödön.
Hatvani Károly.
Halyama Sándor.
Karsa Bertalan.
Karsa Árpád.
Korponay Bertalan.
Koós Bertalan.
Kovács Sigmund.
Maurer Gusztáv.
Putnoky Barna.
Pók Károly.
Potinceza József.
Pamlényi György.
Gróf Pallavicini Adolf.
Rácz István.
Sóváry Ferencz.
Szentpétery Sándor.
Szentpétery Imre.
Tischler Gusztáv.

Terbócs Ferencz.

Tóth Sigmond.

Zsarnay Pál.

Zsarnay Dienes.

Jakabfalvay György.

Vendégghi György.

Vinkler István.

Várnagy: Korponay Imre.

Hajdúk hadnagya: Tóth János.

Első alispáni irnok: Halyama Sándor.

Jánossy Ede.

Jegyzői irnok: Dubovay Béla.

Karsa Bertalan.

Levéltári irnok: Korponay Bertalan.

Pénztári irnok: Putnoky Barna.

Barom orvos: Tóth János.

1861. ápril hó 2-ára az országgyűlés Budára hivatott össze, mely alkalommal képviselőkül elválasztattak:

Az alsó-mislyei kerületből: Bárczay Albert, később

Bárczay Ödön.

A göncziből: Gábrriel István.

A bárczaiból: Gróf Károlyi Ede.

A szépsiből: Szentimrey György.

A szikszaiából: Darvas Antal.

Májushó 28-án 1861-ben a megyei bizottmányi közgyűlés a törvényszéket állandósítani ohajtván, mielőtt e tekintetben felső helyről rendelkezés történnék, következő egyéneket nevezte ki, kik felváltva törvényszéki üléseket tartanának:

Elnök: Szentimrey András.

Bírák: Bárczay János.

Bárczay József.

Bárczay Ödön.

gróf Csáky János.

Darvas Imre.

Drisnyei László.

Éder Ferencz.

Fekete György.

Fekete Lajos.

Gálos Lajos.

Halmy József.
Janik Gusztáv.
Joób Tamás
Kubinyi Miklós.
Lánczy Jakab.
Matusz Lajos.
Meczner Ferencz.
Péchy Gábor.
ifj. Péchy Tamás.
Puky Pál.
Semsey Jenő.
Szathmáry Miklós.
Szentimrey Elek.
Szentléleky Antal.
Szentléleky Gyula.
Téglássy András.
Téglássy Sándor.
Tolnay József.
Vendéghy Gábor.
Vendéghy József.

Májushó 28-án szerveztetett a megyei telekkönyv hivatal is, elválasztattak :

Telekkönyvvezetőül Bónis József.

Telekkönyvi segédül Lacsny Lajos.

A megyei árva ügyek gyorsabb kezelése végett megválasztattak :

Gyámügyészül : Kacs Kovics András.

Gyámtörvényszéki jegyzőül : Horváth József.

Septemberhó 12-én tartott megyei bizottmányi gyűlés alkalmával, Lánczy József megyei első alispán a királyi ítélő táblához ítélő mesterré lett kinevezése által üresedésbe jött első alispáni állomásra közakarattal Vendéghy József választatott el.

Ugyan ezen bizottmányi közgyűlés alkalmával a megyei állandó törvényszék az elfogadott országbírói értekezlet alapján megalakulván, következő egyénekből választatott meg :

Törvényszéki elnök : Szentimrey András.

„ Bírák : Joób Tamás.

Szentimrey Lajos.

Matusz József.

Fekete Lajos.

Kacs Kovics András.

Szunyogh Ignác.

Drisnyey László.

Halmy Menyhért.

Törvényszéki igdtató: Tolnay József.

„ Kiadó: Vodzák János.

„ Irnok: Korponay Ödön.

A megüresült gyámügyési állomásra szavazattöbbséggel:

Jászay Gábor.

A megüresült számvevői állomásra: Frits Lajos.

A megüresült szikszai járásbeli aladószedői állomásra:

Nagy Antal választatott el.

Szét bocsáttatván eredménytelenül az 1861-ki országgyűlés, november hó 23-án gróf Péchy Manó a főispáni czímet megtartva, méltóságos Láneczy József Abauj-vármegye főispáni helytartójává neveztetett ki.

Novemberben a megyei alkotmányosan választott tisztikar tömegesen leköszönvén:

December hó 30-án a főispáni helytartó által az ideiglenes tisztikar következő egyénekből neveztetett ki:

Főispáni Helyettes: Láneczy József.

Első alispán: Ferdinandy Bertalan.

Másod alispán: Kunsch Gábor.

Főjegyző: Fekete István.

Első aljegyző főjegyző czímmel: Dubovay Béla, később

Piller Gedeon.

Másod aljegyző: Oltsváry Sigmond.

Levéltárnok: Korponay János.

Segéd levéltárnok: Maurer Gusztáv.

Törvényszéki bírák: Márffy Károly.

Knezsik László, később

Ágh Sándor.

Horvát Vincze.

Katskovics András.

Ardényi Pál.

Masiczay Ernő, később

Dubovay Béla.

Telekkönyv vezető: Vodzák János.

Telekkönyv segéd: Vátzi József.

Megyei főorvos: Hoffory János.

Főpénztárnok: Ducsay János.

Számvevő: Jánossy Ede.

Tiszti főügyész: Vécsey György, később

Koós Imre.

Első alügyész: Fedák Ignác.

Másod alügyész: Dióssy János, később

Koós Kálmán.

Első alispáni igdató: Nyilassy Károly.

” ” kiadó: Tóth Imre.

Törvényszéki jegyző: Piller Gedeon, később

Bujanovics Béla.

Törvényszéki gyámügyész: Teöreök Lajos.

Árva pénztárnok: Ducsay János.

Árva pénztári ellenőr: Méhelyi János.

Törvényszéki igdató: Hoffmann Arnold, később

Korponay Ödön.

Telekkönyvi igdató: Tolnay József.

Törvényszéki kiadó: Paulik Vincze.

Várnagy: Ágh Sándor, czimzetes szolgabíró, később

Dióssy Pál.

Irnokok: Behina József.

Berczik Sándor.

Cserépy István, később

Fischer József.

Dióssy Pál.

Korponay Bertalan, később

Kriston László.

Korponay Ödön, később

Martényi Sámuel.

Kubik Vincze.

Mathiasz János.

Rác István, később

Tahy Konrád.

Schölcz Alajos.

Somogyi Sándor, később

Ágh Gábor.

Tóth Gusztáv.

Vadász József, később

Dombay Bertalan.

Márffy Géza.

Karsa Ignác.

Timko József.

Barom orvos: Tóth János.

Kassai járás. Főszolgabíró: Kleinszky Imre, később

Knezsik László.

Első alszolgabíró: Palásthy András, később

Dióssy János.

Másod alszolgabíró: Dióssy Miklós.

Esküdt: Zavodszki Ferencz.

Dióssy István.

Demeczky Sigmond, később

Szentmiklóssy József.

Csendbiztos: Lehoczky Mór.

Sebész: Gurdély András.

Szülésznő: Herliczki Teréz.

Csereháti járás. Főszolgabíró: Aranyossy Sándor.

Első alszolg. főszolg. czímmel: Lehoczky Lajos.

Másod alszolgabíró: Eckert József, később

Korponay Lajos.

Esküdt: Korponay Lajos, később

Ferdinandy István.

Reguly András.

Brösztl Simon, később

Demeczky Sigmond.

Csendbiztos: Básthy Gábor, később

Jeney István.

Sebész: Kozma Sándor, később

Fränkl Gyula.

Szülésznő: Maurer Susanna.

Szikszai járás. Főszolgabíró: Csuka György.

Első alszolgabíró: Köncs József, később

Steiger Antal.

Másod alszolgabíró: Steiger Antal, később
Tóth Gusztáv.

Esküdt: Hatvanyi Károly.
Tóth Gusztáv, később
Nékám Alajos.
Ágh Gábor, később
Bartalos Béla.

Csendbiztos: Téglássy Ferencz.
Sebész: Hudacsko György, később
Hunyady László.

Szülésznő: Bereti Mária.

Gönczi járás. Főszolgabíró: Péczely János.

Első alszolgabíró: Erdélyi Antal.

Másod alszolgabíró: Szmetyán Péter.

Esküdt: Hedry Ferdinánd, czímmzetes al-
szolgabíró.

Poch Károly.

Krausz József.

Csendbiztos: Ferdinandy Rudolf.

Sebész: Grünhut Adolf, később
Óváry Pál.

Szülésznő: Pollák Rozália.

Füzéri járás. Főszolgabíró: Bodnár Bertalan.

Első alszolgabíró: Kelcz Ede.

Másod alszolgabíró: Klestinszky Kálmán, később
Bátor István.

Esküdt: Baross László, később

Bátor István, később

Szentmiklóssy László.

Márffy Ödön.

Bodnár Sigmond.

Csendbiztos: Csuka Antal.

Sebész: Csorba Gyula.

Szülésznő: Varga Mária.

Tiszteletbeli aljegyző: ifj. Tóth János.

Tiszteletbeli esküdt: Soltész Bertalan.

Hóhn János.

Martényi Sámuel.

Biberly Szilárd.
 Hoffmann Arnold.
 Kerekes József.
 Jászay Antal.
 Tóth Sándor.
 Bartalos Béla.
 Tasnády Alajos.
 Tóth Imre.
 Cserépy István.
 Dienes Antal.
 Somogyi Sándor.

Szomorúan köszöntött be az 1863-ik év, a tavasz majdnem egészen esőzés nélkül múltán el, a termés igen silánynak, a lakosság jelentékeny részére aggasztólag mutatkozott.

Julius hó 22-éről 54260. szám alatt intézvényében a nagyméltóságú magyar királyi helytartótanács a mostoha terméshől eredhető inségnek leküzdése tekintetéből, a leendő termés összeírását rendelte el.

September havában magyar királyi helytartótanácsi intézvény alapján főispáni helytartói felhívásra inség-segélyező bizottmány alakult, az inséget szevedő nép összeírása, és azoknak segélyezésére, a megyei lakosságnak felhívása a szolgabíráknak kötelességévé tétetett.

Küldöttségi elnök: Lánczy József, főispáni helytartó.

Tagok: Szabad Ferencz, kassai kanonok. Dorner Ferencz. Jakabfalvay Ferencz. Komjáthy Lőrincz. Ferdinándy Bertalan, első alispán. Kunsch Gábor, másod alispán. Fekete István, főjegyző. Márffy Károly, törvényszéki bíró. Ardényi Pál, törvényszéki bíró. Koós Imre, főügyész. Klestinszky Imre, kassai járás főszolgabirája, később Ágh Sándor, helyettes kassai járás főszolgabirája. Dióssy István, esküdt. Jánossy Ede, számvevő. Dubovay Béla, küldöttségi jegyző.

September hó 15-én tartott első bizottmányi közgyűlésben közakarattal Korponay János főlevéltárnok és Ágh Sándor várnagy választattak el központi inség-segélyző magtárnokoknak.

A szolgabíróságok részéről beküldött kimutatások alapján, taláztatott a megyében valósággal inséggel küzdő egyén

A szikszai járás.

	Eleinte	Később	Végre	Összesen
Főszolgabírói szakaszban	222	— 132	— 459	= 813
Első alszolgabírói szakaszban	103	— 194	— —	= 297
Másod alszolgabírói szakaszban	88	— —	— —	= 88

A gönczi járás.

Főszolgabírói szakaszban	182	— 114	— 125	= 421
Első alszolgabírói szakaszban	305	— 30	— —	= 335
Másod alszolgabírói szakaszban	132	— —	— —	= 132

Összesen 1032 — 460 — 584 = 2076

Adakozás utján begyűlt a megyéből a központi inség-segélyző magtárba

	pozsonyi mérő	véka	darab
Buza	143	$\frac{1}{8}$	—
Rozs-adakozás és bevásárlásból.	2908	$\frac{13}{360}$	—
Árpa	178	$1\frac{13}{24}$	—
Zab	81	—	—
Lencse	3	$\frac{1}{4}$	—
Borsó	4	$1\frac{9}{10}$	—
Bab	1	$1\frac{9}{10}$	—
Burgonya	62	$1\frac{3}{4}$	—
Száritott alma	—	$\frac{9}{10}$	—
Kenyér	—	—	60
Zsák	—	—	123

Készpénzben a szolgabíróságok utján a megyei tisztikar, megyés püspök, takarékpénztár, az akkoron Kassán állomásozó Schmerling cs. kir. gyalog ezredbeli tisztikar adakozásaiból, Schalkház Lipót által rendezett tánczvigalomból, élet eladásból st. összesen bejött 3529 frt. 55 kr. o. é.

Az inséges egyének fejenként, havonként kaptak $\frac{1}{2}$ alsó ausztriai véka szemes életet és 25 krt., a későbbiek ellenben $\frac{1}{2}$ véka életet és 12 krt.

Kiosztatott a szüköldő nép közt

	Pozsonyi mérő	Véka	Darab
Buza	15	$\frac{1}{8}$	—
Rozs	2918	$\frac{5}{12}$	—
Árpa	67	$\frac{8}{9}$	—
Kenyér	—	—	60

Pozsonyi méro"

Véla	Darab
13/4	—
13/4	—
13/4	—
—	—
1/4	—
19/10	—
19/10	—
13/4	—
9/10	—
—	123

A szolgabíróságok és külön hatóságok részéről begyűlt a központi inszég-ségélvző mágtrába :

*|

Ezen kimutatáson felül a füzéri járás főszolgabíró szakaszából begyűlt kenyér . . . 60 darab
 Tekintetes Tornavár-megye részéről: Zsák . . . 123 „
 Vásároltatott kioszthatás végett: Rozs 1179 p. m. $\frac{1}{4}$ véka.
 Az összes pénzbeli kiadás, mely részint az
 inségesek felsegélésére, részint a fu-
 varbeli költségek fődözésére fordíta-
 tott, tett 3078 frt. 22 kr.
 Mely összeg a pénzbeli bevételből levonatván 3529 „ 55 „
 Maradt 451 frt. 34 kr.

Ezen összeg a nagyméltóságú magyar királyi helytartótá-
 nács február hó 17-ről 392. számú intézvénye alapján méltó-
 ságos megyei főispán úrnak átadatott.

Az inségesek 1863-ik évi octóber havától egész 1864-ik
 év junius hó végeig segélyeztettek, és pedig kiosztatott a szol-
 gabirói szakaszokban:

Szolgabirói szakasz	Búza		R o z s		Árpa		Kenyer
	m.	v.	m.	v.	m.	v.	
Szikszai járás főszolgabiró .	—	—	895	$1\frac{3}{4}$	—	—	60
„ „ első alszolgabiró	—	—	433	$1\frac{1}{4}$	—	—	—
„ „ másod alszolgabiró	—	—	110	—	—	—	—
Gönczi járás főszolgabiró . .	—	—	555	1	—	—	—
„ „ első alszolgabiró	—	—	621	$1\frac{1}{4}$	—	—	—
„ „ másod alszolgabiró	—	—	165	—	—	—	—
Kassai járás első alszolgabiró	14	1	136	$1\frac{1}{6}$	67	$\frac{8}{9}$	—
Összesen	14	1	2918	$\frac{5}{12}$	67	$\frac{8}{9}$	60

1863. november hó 17-ről kelt legfelső rendeletje értel-
 mében ő felségének a császárnak és királynak, Magyarország
 inségesei felsegélésére rendkívüli kölcsön vétetett fel, melynek
 folytán Abaujvár-megye inséggel küzdő földbirtokosai következő
 vetőmag és készpénz segély kölcsönben részesültek:

Készpénzben kiosztott kölcsön 28000 frt.

Rozsot kapott a megye 8888 alsó-ausztriai mérőt, melynek pénzértéke tesz 37240 frt. 72 krt, mérője számítatik 4 frt. 19 krajczárba.

Kukoriczát 3000 alsó-ausztriai mérőt, mérője számítatik 4 frt. 26 krba.

Árpát 8099 alsó-ausztriai mérőt, mérője számítatik 3 frt. 75 krba.

Zabot 12,443 alsó-ausztriai mérőt, mérője számítatik 2 frt. 80 krba.

A kukoricza, árpa és zab pénzértéke 77,991 frt. 65 kr.

A segély összege pénzértékben 143,232 frt 37 kr.

Ezen kölcsön 1865 december hó végeig kamat nélkül volt adva, 1866-ik év január hó első napjától 5°/_o melletti fél-évenkénti részletekben, 6 év alatt törlesztendő.

A gabonanemek magas ára a szállítási nehézségek- és költségekben keresendő.

1864. Május hó 24-én tartott megyei közgyűlésben, az 1863. évi sanyarú inség enyhítése és elhárítása céljából, legkegyelmesebb fejedelmi és atyai gondoskodásának megismerése jeleül, elhatároztatott ő cs. kir. apost. felsége a császár és király arczképének életnagyságban a megye köztanácskozási teremében elhelyezése.

Augusztus hó 17-én császárné ő felsége életnagyságban arczképének a megye teremében elhelyezése ment határozatba.

November hó 19-én és 20-án ő cs. kir. apostoli felségeiknek a császár és császárné arczképeik a megye teremében, császárné felsége neve napján, nagy ünnepélyességgel lelepleztetvén, elhelyeztettek.

A fejedelmi pár arczképeinek mennél diszesebb kiállítására begyűlt adakozás útján a megyéből 1611 frt. 76¹/₂ kr.; az arczképek kerültek 1283 forintba, maradt 328 frt 76¹/₂ kr., mely összegből az elavult megyei ősi jegyzőkönyvek lemásolásáért 130 frt. fizettetett, a fenmaradt 198 frt. 76¹/₂ kr. a kassai takarékpénztárba kamatozás végett helyeztetett el.

A minden tekintetben jeles arczképeket Klimkovics Ferencz pesti akadémiai művész festette.

1864-ik évben gróf Péchy Manó ő méltósága, a főispáni czimtől saját kérelmére fölmentetett.

Octóber hó 23-án Lánczy József főispáni helytartó Abaúj-vármegye főispánjává neveztetett ki, mely méltóságtól 1865. július havában mentetett fel.

Augusztus hó 23-án pécsi-ujfalusi gróf Péchy Manó újlag Abaújvár-megye főispánjává neveztetett ki, ki is a megye kormányzatát maiglan vezérli.

Az 1861-ik év végétől 1865-ik évig Kassán működött felső-magyarországi hadi törvényszék felosztatott; ez volt azon hadi törvényszék, mely a köztisztteleket kivívta magának.

Szeptember hó 17-ről kelt legfelső cs. kir. leirat alapján, az országgyűlés december hó 10-ére Pestre hivatván össze, Abaújvár-megye képviselőiül elválasztattak:

A szikszai kerületben: Darvas Antal.

A göncziben: Gábrriel István.

A cserehátiban: Csörghe László.

A kassaiban: Semsey Albert.

A füzériben: Gróf Károlyi Ede.

Történelmi berekesztésül fel kell még említenünk, hogy: 1849. martius havában Szemere Bertalan miniszter és felső-magyarországi fő kormánybiztos rendeletére Abaúj-, Zemplén- és Borsod-megyékben az ellen-tábort szüntelen nyugtalanítandó védsereg (guerilla), önkéntesek toborzása és újonczállítás útján alakíttatván, Abaújvár-megyében Hoffmann Arnold kezdette meg a toborzást, ki is ápril hó 14-én 32 emberrel részt vett a Szepesség felől előre nyomuló Benyiczky Lajosnak Blaudek fegyveres népe elleni Eperjesen vívott csetepatéban, a honnan két fegyverekkel terhelt szekeret és több fogolyt kísért Kassára.

Abaújvár-megye részéről 400 ember állíttatott ki a védseregbe, mely két századot képezett és következő főtisztjei voltak:

Százados: Kopcsó József.

Főhadnagy: Vadász József.

Alhadnagy: Csörghe Lajos.

Répássy Flóris.

Számvevő : Hoffmann Arnold.

A védsereg június hó 23-áig képezte Kassa szabad királyi város helyőrségét, június hó 25-én a borsodi és zempléni védsereggel Miskolczon egyesülvén, Visoczky vezérlete alatt, Mártonffy Sigmond dandárában részt vett a szegedi, szőregi és temesvári csatákban.

Abaújvár-megye természeti viszonyai.

Midőn a megyét tisztán természeti szempontból ismertetjük az olvasóval, a kitűzött terület természeti fekvését, kiterjedését, alakzatát, függélyes és vízszintes tagozódását, forrásainak, folyó és álló vizeinek ismertetését, a talaj minőségét, földtani viszonyait, állati és növényi oecónomiáját, éghajlatát és egyéb természeti jelenségeit adjuk elő.

Tekintve azonban egy részről e tárgynak kitűnő fontossága mellett roppant bőségét, a közreműködő tényezők sokaságát és meglepő különféleségét, a gyönyörködve szemlélő vagy kutatva figyelő szemei előtt feltáruló tér csaknem bejárhatlan véghetlenségét, — másról a tudományos alapra fektetett kevés számú megfigyelések megbízható adatai, sőt néhol csak hiányos nézetei csekély számát, szinte még lehetlen e fontos tárgynak nagymérvű horderejéhez méltó és kimerítően tüzetes tárgyalása. Mert noha a nagyszerű természet beláthatlan téerein előkerülő tényezők összhangzatos működésének folytonos tanúi vagyunk, de a tünetmények ismeretére és okainak meghatározására nem kis szakavatottsággal ellátott éveken át tartó pontos megfigyelések igényeltetnek; mikre, — különösen hazánkban — csak az utóbbi évtizedekben buzdítá a teremtményeinek nagyszerűsége a kutató szellemeket; és ezek előtt is csak küzdelmes és áldozat-kész kitartó szorgalom díjául nyílik föl a szép természet roppant könyvének keresett lapja.

Abaújvár-megye monographiájához használt kútfők:

Főtisztelendő Fridrik Dezső, prémontrei kanonok, természet- és vegy-tanár úr, Abaújvár-megye természeti viszonyait saját és mások tapasztalatai után írta meg; fogadja baráti készszerítéssomát.

Neubauer Ferencz, kassai cs. k. bánya-kapitány úr, Abaújvár-megye bányászati viszonyait avatott szakismeréssel örököltette meg.

Sokban használtatott Hunfalvy János Magyar. természeti leírása. Pest. 1865. sat. jeles munkák.

Ezek után érezve bővebb adatokban a hiányt, csak vázát óhajtjuk a tisztelt olvasónak bemutatni Abaujvár-megye természeti viszonyainak ; számosabb adatokkal ellátott avatottabb tollra bízva valamint ezen, ugy édes hazánk többi megyéinek is hason irányú ismertetése bővebb tárgyzását, mely egyébiránt a jelen munka czélját és határait egyaránt túllépne.

A megye tagosúlatá.

Magyarország éjszak-keleti részén létező Abaujvár-megye, fekszik a keleti hosszúság $38^{\circ} 30' - 39^{\circ} 14' 28''$ és az északi szélesség $47^{\circ} 58' 12'' - 48^{\circ} 1' 26''$ közt, éjszagnak kitáguló, délfelé csúcsban végződő egyenetlen háromszöget képezve. Egész kiterjedésében $52 \cdot 1787$ □ mértföldet foglal el; e terület határa, mely sok helyen természetes sokszerűen görbitett vonal által van kijelölve, úgy hogy a megye különösen keleti részén többszörösen van kicsipkézve. A megye határvonalának hossza $38 \cdot 416$ mértföldet tesz, és így minden $1 \cdot 5$ □ mértföld területre több mint egy mértföld határvonal esik; mi a szomszéd megyékkel való közlekedést jelentékenyen könnyíti.

Az egész megye közepes magassága mintegy $1200'$ -ra tehető a síktenger tükre fölött. Függélyes tagozódását tekintve a fenföldek sorába tartozik; felszine fensíkok, domborúlatok és hegyek változatos összefüggéséből alakul.

Legnagyobb síkja a Hernádvölgy a Hernád folyó által szelve mintegy 9 mértföld hosszúságban húzódik a megyén végig északról délnek; Kassánál, melytől északnak veszi kezdetét, még csak szűk völgyet képez egész Baksáig, hol a Tárca és Osva völgyeivel egyesülve kitágul északkelet felé egész Dargóig, alább délfelé Zsadánynál, hol az említett folyók a Hernáddal egyesülnek, kissé nyugoti irányt vesz, innét a Hernád irányát követve képezi Abaujvár-megye legszebb és legtermékenyebb síkságát, mely csekélyebb domborúlatok által hullámozva, a megye déli határaig nyúlik, hol a nagy síkságba terül. E fensík közép magassága mintegy $540'$.

A másik jelentékenyebb sík a megye észak-nyugoti részében található $640'$ közép magasságban, az ugynevezett Kanyapta közel $3 \cdot 5$ □ mértföld területű síkja, mely Nagy-Ida, Lánicz és Szepsi közt látszik székelteni, honnan azonban délfelé csekély emelkedettséggel benyúlik Csebig, éjszak-nyugatra pedig a Bódva mentében egész Meczenzéfig.

Ezekon kívül említést érdemel még a nyugati oldalon lévő Száraz-

völgy, Nyésta és Forró között. Kisebb völgylapályok a szkárosi, kékedi, pányoki, telkibányai, göncz-ruszkai, szerencsi, hécezi és a többi.

Abaujvár-megye területén szét ágazó hegytömegek a Kárpátok láncolatával állnak kapcsolatban, általában két fő csoportra oszthatók, a keletire és nyugot-északira, melyek mint annak mellékágai a Hernád két oldalán húzódnak a megye déli határáig, honnan kilépve a nagy síkságban vesznek el.

A megye keleti oldalán Hernádtól balra tanyázó hegycsoport tartozik a Kárpátok észak-keleti határ-láncolatának egyik délfelé nyúló ágazatához, az úgynevezett Simonka hegylánczhoz; mely Bártfától nyugotra a Beszkid hegysorból kiágazva, rövid közön keletfelé tart, majd derékszőgben meghajólva déli irányt vesz, és Vashegy, Dargó és Hegyalja nevek alatt egész Tokajig nyúlik, hol az alatta elterülő áldott nagy magyar síkságra támaszkodik.

Ezen trachit hegyláncz, mely a harmadik földtani korszakban tódult ki, Rank felett mint Vashegy érinti a megye határát és főgerinczével — mely Herlánytól Dargó nevet visel — délnek tartva Ujvárosig Abauj és Zemplén közt folytonosan határt képez; Ujvárosnál rövid nyugati irányt véve a megye területére nyomul és többszörös csipkészetben délnek tart, Erdő-Horváthtól ismét a megye határához simúlva a borhíres Hegyaljával egyesül; Szántónál délkeleti irányban elhagyja a megyét és a szép tokaji hegyben végződik. Az egész hegytömeg hossza mintegy 12 mértföld, szélessége 2—4 mértföld.

E bérczvonala számos mellék-ágazatokban terül a szomszédos vidékekre; megyénkbe nyulakodó kilövelései közül feltünőbbek: A Sáros-megyében Aranybányánál a fővonaltól nyugotfelé elvonuló ág, mely délnek tartva Harasztinál a megye határába lép és mint Rozgonyi hegység a Tárca és Osva folyók közé terül, míg Alsó-Hutkánál lapályban végződik.

Györke felé észak-nyugoti irányban mintegy $\frac{3}{4}$ mértföldnyi hosszúságban a Ronyva hegység áll ki.

Ujszállástól nyugotra egy ág északi irányba hatol föl Regeteruszkáig, mely Nagy-Szaláncz fölött egy új ágat nyújt ki kelet-délnek.

Odább délre a hegygerincz egyes hegysorokra és csoportokra oszlik: egy hegység Telkibányánál délkeletre vonul, azután észak-keletre Nagy-Bosva felé fordul (rajta Amadé vára állott).

Göncztől délre a borsói bércztől a hécezi völgyig délnyugoti-, aztán észak-nyugoti irányban húzódik egy hegyvonal. Héczétől délre van a

Gergely-hegy, melynek két ága a fonyi völgyet szegélyezve délnek tart, keletinyúlványával a főbérczre támaszkodik, a nyugoti hegysor pedig a Hernád és Kacsonta-patak között délfelé húzódik és mint abaujvári bérczvonala egyfelől Golopnál az Ondpatakra nyomul, más felől a Hernád mentében délnek tartva Alsó-Dobszánál ágazik el.

Arkától délkeletre a Magoska-hegy van, melynek nyugoti karjához a Boldogkő nevű Vár-hegy csatlakozik; más hegysor Boldogkő-Ujfalu vidékéről keletre Erdő-Horváthi és délkeletre a hegyaljai hegylánc felé terjed.

A főgerincz magassága 1200'-ra tehető, egyes kúpjai azonban jelentékenyen magasabbak. Kitünőbb emelkedéseit a következő hegyekben találjuk: a lászi bércz közel 2700' magas Felső-Kemenczétől keletre; a Ronyva-hegyben a Bagota bércz; a Vár-hegy Nagy-Szaláncztól éjszaknyugotra; a Veres-hegy Ujszállás és Alsó-Mislye között; a Kőszál-Zsadánytól északkeletre; a Nagy-Milicz 2800' magasságban Szkárostól nyugotra; a Szurok-hegy Felső-Kékedtől északkeletre; a Borsó-hegy, Pétermány-Köve, Fekete-hegy, Szárkő Göncztől északkelet felé, Mogyoroskától keletre a regéczi Várhegy és Szántótól keletre a Sátor-hegy.

A megye keleti hegyeihez számíthatni még a Branyiszkótól kelet-déli kanyarulatban levonuló Tárca hegysort, mely Abosnál (Sárosban) a Hernád és Tárca közé hatolva Téhányig húzódik, hol a Furcsa erdőben a kassa-ujfalusi halomvonallal kapcsolódva Abaujba lép és Zsadánynál a Tárca-torkolatánál végződik.

Abaujmegye nyugati felét behálózó hegytömegek az Érczhegység nevezet alatt ismert hegylánczatnak egyes csoportjait képezik.

A gránit és gneisz tartalmu főgerincz, az Alacsony-Táttra keleti folytatásaként Szepes- és Gömör-megye határán délkeleti irányban húzódik, és a Stósztól délnyugotra fekvő Pipityke- (Pipiske) hegyben három ágra oszlik: az északi legerősebb ág, mely előbb északi, majd északkeleti, utóbb keleti irányban mint szomolnokai hegysor húzódik egész Kassáig. E gerinczág, mely Stósz felett a 3306' magas hátulsó Fecske-dombban éri el a megye határát, honnét egész Arany-Idkáig a megye határvonalát képezi, itt a megyébe lépve arany-idkai hegység neve alatt a Kassa fölött létező Bankó-hegyben végződik.

Arany-Idkától északra Opáka, Béla és Hámor felé egy hegyág emelkedik, mely a megye határán a 2800' magas Pokrivý hegycsúcsban hirtelen délkeleti irányba kanyarodva Szent-István és Kavecsány

helységek mellett elvonúlva, a kies Csermely völgybe nyúlakodik és a meredek téhányi hegyben végződik, míg egy másik ág Béla felől délkeletre Kassa felé vonúl, mely a kassai völgymedenczét nyugotról félkörben bekeríti.

Az arany-idkai hegyvonaltól délkeletre egy oldalág fut ki, mely földhátként Hilyó és Baska felé terjed, a honnét egy részről Bárcza, Zsebes és Enyiczkének terül, melyben a Szál-hegy a legmagasabb emelkedés; másról Kanyapta mellett haladva Szakaly és Nagy-Ida közt Him mellett a csebi pusztáig terül. A főgerincz nyugotibb részéből alacsony hegynyúlványok terjedeznek még Meczenzéf, Jászó, Szepsi és Csécs felé.

A Pipityke hegytől elváló középső ág mint bodókai erdő és Szarvas-hegy közel 3000' magasságban keletnek tart és Tornavár-megyén keresztül törve Abaújba lép, hol rövid pálya után az 1050' magas jászói sziklában végződik. A Pipityke hegytől délre vonuló ág Abaújt nem érinti.

A Kanyapta, Hernád, Sajó és Bódva völgyei közt elterülő egészben véve alacsony hegyvidék a Gömörből Borsodba és innét Abaújba átesapó hegységek összeszőgellésének tekinthető, melynek körvonalai csaknem rendes háromszöget képeznek, szeldelve a rakaczai, száraz és szikszói völgyek által. Legészakibb szakadékatól a Torna-Ujfalunál 750' magas Tornakőtől délre és délkeletre vannak a magasabb Kecske-hegy, Háromtatár-hegy és a 930' magas Cserveni Crunze, melyeknek hosszúkás gerincei nyugotról keletre csapva Jánok, Szent-Jakab, Keresztéte, Kany és Buzita helységek közt terjednek el. Buzitától délre van a Kacsik-hegy 954'. A rakaczai völgy déli oldalán Rakacza és Irota közt van a Kecske-hegy a megye határán, elébb délre domborodik ki 845'-nyira Szikszótól északnyugoton a Frank-hegy; ezektől kelet-felé nyúlakodnak be a Hernádra sokszerűen szétnyíló alig 400'—600'-nyira kiemelkedő domborok.

Földtani viszonyok.

Abaújvár-megye síkságjainak talaját általában agyag- és homokkő képletek alkotják, keleten fölöttük a harmadik földtani korszakban kiemelkedő hegyek uralkodnak, melyeknek magvát a szürke trachit teszi; észak és nyugot felé pedig érczdús pala-hegységek kerítik, melyekből különösen délfelé mésztömegek fejlődnek ki.

A megye hullámos alakú fensíkjait özvívzi eredetű iszapolt talaj

képezi, benne nem ritkán özönviz előtti állatok kövületeivel találkozunk. Leginkább az agyagot látjuk képviselve, mely a növényzet ágyát teszi, és betölti nemcsak a nagyobb horpadás belsejét, hanem követve a hegyek emelkedéseit, ellepi a völgyeket és nem ritkán a magasabb hegyháton is mutatkozik; televény és homok többnyire csak a folyók áradmánya képzeteiben találhatunk; még kevésbé szerepel a kavics,¹ mely néhol a hegylejtőkön réteg alakban jó elő.

A Hernád-völgy talaja általában termékeny homok talaj, dús rét- és kitünő árpa-föld. A Hernád és Tárca közti északi dombvidék neogen képletekből áll, a talajt palaagyag, mész- és homok-keverék képezik; Baksától kezdve mintegy Alsó-Kékedig homokos talaj, gazdag rozs és árpa föld; azonban a hegyaljai lánczolat felé elagyagosúl, míg végre homok természetét egészen elveszti. Göncz irányában a Hernád-völgy kiszélesedik, lapos dombháttakkal tetézt termékeny fokföldjét, homok, agyag és kavics fedik; a telki-bányai völgykatlan tenger medence természetű; Fonyon át Boldogkő-Váraljáig és Vizsolyig leginkább kavics és agyag képletek vannak, helyenként tajtkő, conglomeratok és tuffok mutatkoznak, kivált a hegyek felé; Szikszónál a talaj bőven szikós tartalmú és jó legelőt ad.

A nyugoti lapályok talaja árvízi és negyedkori lerakódásokból áll, általán nehéz művelési agyag, de háladatos búzatermő föld, harmadkori neogén képletek által különösen homokkőtől szegélyezve. Ezen képletek már Mislókánál, Kassánál és Jászó-Újfalunál kezdődnek, és valamint délre, úgy nyugotra is azokat találjuk. Az árvízi képletek, u. m. a televény föld, televényes agyag és homok a síkok legmélyebb részeit foglalják el, és agyag és kavicsból álló fokozatosan elnyúló negyedkori képletek által környeztetnek. A Kanyapta-völgy agyagos nehéz talaj; ettől északra a szepesi határokig változékony márgás agyag talaj, mely később pala, és végre mész-agyag vegyületbe megy át; Jászón, Rudnokon és Jászó-Mindszenten hires fazekas agyag telepek vannak; Csécs és Buzita közt elterülő ingoványos téren szikós kivirágzások is mutatkoznak. Említést érdemel még a Kanyapta-patak mellékén különösen Makrancz környékén fekvő nem kis mennyiségű tőzög réteg, mely néhol 2°-nyi vastagságban hever.

Abaúj-megye hegységei földtani szempontból két részre oszthatók: u. m. a keleti trachit heggyvonulatra és az északnyugoti palahegységre.

A trachit hegylánczolat, mely északon egyes kúpheggyekkel kezdődik és délfelé ismét egyes hegyekre oszlik fel, általában újabbkori

tűzképződményekből alakult, nummulitos homokkő képletekből föltalálkodva és neogén dombozatok által szegélyezve, miket a megye területén a Tárca, s Hernád áradmányai határolnak. A hegység magvát a szürke trachit teszi, mihez e megyében még rhyolith képletek és járulékos üledék kőzetek csatlakoznak annyira kifejlődten, hogy végre a trachit magot egészen eltakarják, vagy pedig egyes kupokra oszlatják. A hegység északi részében Telkibányáig a tömegesen kitódult fekete-szürke trachitok túlnyomók, helyenként fiatalabb barna és veres trachitok törnek rajtuk keresztül, egyes helyeken, különösen Ranknál már tenger alatti vulkános kitódulások képleteire, rhyolithokra és trachittuffokra akadunk; Kéked fölött homok és bazalt vegyület mutatkozik. Telkibányától délre azonban már valóságos vulkáni képletek, rhyolithok vannak, melyek kisebb hasadékokon tódultak ki. Innen délfelé a tulajdonképeni trachit már csak egyes szakadásokban merül fel, részint környezve, részint elfedve tűzhányó szüleményekkel u. m. láva, gyöngykő, tajtkő, obszidian, trachitporphir, s más rhyolithok és üledékes tuffok által. E kialudt rhyolith vulkánok részben eltűntek ugyan, akadunk mégis olyanokra, melyeken a tűzhányók jellege és alakja fölismerhető, sőt némelyik igazi emelkedési kratert is mutat. Telkibánya helység egy része ily elhamvadt vulkán oldalán épült, melynek krateres tetején és oldalain láva folyamok, veres és fekete obszidiánok, alján tuffrétegek vannak; hasonló képleteket találunk a gönczi patak felső völgyében is, hol sok láva, tajtkő, gyöngykő, rapilli, hamu és perlitféle obszidián van. A szántói Sátor-hegy alakja és a körülötte lévő jelenségek után ítélve igen jeles vulkán volt még most is kivehető tölcserrel.

A kúp alakú boldogkői várhegy durva, réteges tajtkő-konglomerátból áll, oldalain szőlőt természet, köröskörül fejez tajtkő terjed el, néhol fa-opál és kövült fagyókerek találatnak. Erdő-Horváthi vidékén sok obszidián, Komlósán trass van, mit valószínűleg Czéczen is lehetne ásni. Fonyban és az egész szomszédos hegyekben kova-malomkő nagyon bőven találatik. Zsujtánál van csiga kövület, mely táblákba hasad és igen sok fajt tartalmaz.

Az északnyugoti pala-hegység a gránit és gneisz tartalmú érc-hegyek legkeletibb része, mely Szepes- és Gömör-megyék határain terjedelmesen kifejlődve Abaújba egész a Hernádig terjed. A pala-képződményben, mely kövületek hiánya miatt a régebbi vízképződményekhez soroztatik, általában a következő főtagokat különböztetik meg: a csillám-, ősz-agyag-, kesely-köves- és werfeni palákat; az ősz-agyag-pala a csil-

lám-pala terület déli oldalát szegélyezve kisebb nagyobb szélességben Kassáig nyúlik, legszélesebb Meczenzéftől délre. Az őstüzi képződmények legnagyobb részt a nyugot felé fekvő megyékben törték át a kiemelt üledékeket, de Abaúj-megye érintett részében is találatnak ily tűzképződési tetők. Arany-Idka környékén és Kassától északra Bankó és Tihany között lévő hegyeket granit és gneisz kőzetek alkotják, mely képződményt többnyire csillám- és agyag-pala szegélyez.

A pala-hegység délről, északról és keletről mésztömegekkel van kerítve, melyek a déli oldalon legnagyobb kifejlődést értek és kelet felé egész Jászóig az egész területet elfoglalják, noha néhol ismét palás kőzetekre is akadunk. E mészképleti hegységet sok töbör hasadék, belső üregek és barlangok jellemzik. Ez utóbbiak közül említést érdemel a jászói kőszikla barlang, mely Jászóvár előtt a Bódva patak fölött emelkedő meredek sziklafal magasságának közepén van; a lemenetel tágas, hosszú és boltozatján két helyütt hatalmasan átlukasztott csarnokot képez, e csarnokból szűk hasadékon keresztül és két fahágcsón 8 ölnyi mélységbe kell leereszkedni, azután szűk és tekervényes sikátoron tovább menve egy 120 □ ölnyi terembe jutunk, mely a boltozatról lehullott roppant nagyságu szikladarabok által két üregre van osztva; e teremből ismét szűk közön lemenve a „kis templomba“ jutunk, melyet szép cseppkövek ékesítenek; azután a „nagy templom“ és más üregek és nyílások következnek, melyekben szintén cseppkövek vannak. A jászói barlang inkább függőleges irányú emeletekben terjed, az eddig megjárt tekervényei 130⁰ hosszúk, de még 18 ismeretlen ága van. Menetei keringők, szédítőleg magas és keskeny szikla hasadékok, többnyire lejtős, sőt meredek és agyaggal borított talajúak; első menetének agyagjában némi ős állatok csontjai is vannak. Cseppkövei vastag lemezekben, borsó és szőlőszem alakokban képződnek.

Ezen az érzhegységet környező mészkerítésen kívül dél és északfelé a harmadkorszaki hegység fekszik. Abaújvár-megyében ezen mészképlet a Hernád folyó partján az érzhegység északi szélén jön elő, a déli szélén csak Szepsiig terjed, honnan azonban keletnek közvetlenül a palakőzeten a harmadkorszaki föld fekszik, mely Abaújvár-megye egész déli részét elfoglalva, északnak Sáros, dél és nyugotnak Borsod és Tornavár-megyék felé terjed.

Bányászati viszonyok.

Abaújvár-megye területén kiemelendő hegyek sokféle iparos ásványokat sőt nemes érczeket is rejtenek méhükben, miért is már a régiek

nagy szorgalommal aknázták a kőzetek belsejében rejlő érczeket és kitaróan kezelték a bányamívelést; miről tanúskodnak a hegyek oldalába vájt nagy kiterjedésű régi aknák, mélyen bevágott horpák és nagyobb vajúdások, milyenekre a hegyek mentében gyakran akadunk.

A keleti trachit-hegységben a megye kevesebb pontjain előkerülő őskori zöldkő-trachit ismeretes olyannak, melyben az eddigi tapasztalások szerint ércz telérekben előjön. Ezen közelben a létező horpák után ítélve a bányamívelés régi időktől fennáll, és mint mondják Felső-Magyarországban az első ebbeli vállalatokhoz számítható.

Legnagyobb kiterjedésű a telkibányai akna, mely még most is műveltetik, sőt újabb kutatások is tétetnek a helység szomszédságában, de mostanig jelentéktelen eredménnyel. A múlt században mily eredménye volt a bányamívelésnek, csak a számos régi bánya műmaradványok, több még jó karban fennálló mély aknák és két a hegységbe messze vájt altárna bizonyítják, hogy a bánya vállalatnak nagy kiterjedésűnek kelle lennie, miből azt is következtethetjük, hogy a bányamívelés jutalmazó is volt. Újabb időkben ezen vállalat ismételve félbe szakasztatott, majd újra fölélesztetett és végre 1853-ban nagyobb sikerrel kezdék e bányákat művelni. Az itt termelt ércz ezüstöt és kevés aranyat tart, de tartalma a jelenleg ismert telérekben csekély és többnyire csak kevésbé dúszú ércz természetű. Előbbi időkben a kiaknázott ércz részint Arany-Idkán, részint Szomolnokon vagy Óvízben, a kincstári olvaszdáknál váltatott be, miután azonban a beváltott nagy részt meddő kömennyiségnek csekély fémtartalma alig vala a fuvarbért képes fedezni és így a bánya vállalat jövedelmezővé tételére szükséges volt arról gondoskodni, hogy az ércz-olvasztás a bányamívek közvetlen közelében történhessék. Erre nézve az újabb időben különböző eredménnyel tett kísérletek után legelőnyösebbnek találtatott azon módszer, mely által a fémnek az érczből nedves útoni kivonása eszközöltetik, vagyis az úgy nevezett extractio. Noha ezen olvaszdai módszer még nem hiány nélküli, mindamellett Telkibányán mint egyedüli segédeszköz ezen módszer elfogadtatott és némi próbatétek után, melyek kedvező eredményre kilátást adtak, 1862-ik évben a csekélyebb tartalmú ércznek töményítésére egy a legújabb tudományos tapasztalatok szerint szerkesztett zúzdának és a következő évben egy extractio-hutának-fölépítése és berendezése megkezdetett. A zúzda már 1863-ik évben folyamatba jött és kivéve a vízhiány miatt beállott rövid szünetet, mostanig szabályszerű folyamatban van. Az extractio 1864. év végén hozatott alkalmazásba, de az érczből ki nem vont jelentékeny

mennyiségű ezüst maradék miatt csakhamar beállítatott, és a hiányos okok elhárítása után 1865-ik évi szeptember havában ismét folyamatba tétetett, mely után alapos remény van, hogy az extractiónak az ezüst kivonására szorítkozólag jó eredmény várható. Az aranynak kivonása azonban még némi kísérletek tételét teszi szükségessé.

Legujabban Pányoknál ezüstre egy újabb bánya művelés kezdődött, és noha mindekkorig minden siker nélkül dolgoztatik, de az előjelek után ítélve a vállalkozóknak nem kis reményük van az áldáshoz.

Az ezen hegységből évenként kiaknázott ezüstércz mintegy 535 mázsára tétetik.

Említést érdemel még e hegységnek azon alkatrésze, mely porcellán és kőedény gyártásra nyújt anyagot, milyenre Telkibánya és Hollóháza környékén nagy mennyiségben akadunk, hol ezen agyagnak felhasználására nagy tevékenységű porcellángyár van működésben.

Az észak-nyugoti pala hegységekben gazdag ércz fekvetek vannak és az eddigi tapasztalatok után ítélve művelést érdemlő érczek kiválság az áttörő tűzi képződmények mellett fordulnak elő, miért is tekintettel e körülményre az érintett hegység csak kevés helyen kutattatott föl. Abaúj-megyében, hol a kiásott gazdagabb érczek műveltetnek. Ezen helyek közé tartoznak különösen Metzenzéf, Jászó, Arany-Idka vidékei és részben Kassa város területe.

Metzenzéf lakosai, kik főkép vas és aczél készítményeik és iparos tevékenységök által tágabb körben ismerősök, a szomszédos testvérekkel egyesülten az ásványi kincsek kutatásához és kiaknázásához fogtak, nem csupán tulajdon, hanem a szomszéd jászói területen is, és noha az eddigi siker nem oly nagyszerű is, mint az inkább nyugot felé fekvő felső magyarországi ércztermő hegyekben, mégis az évenként termesztett hasznavehető ásványok mennyisége nem jelentéktelen. Ezen ásványok közé tartoznak Metzenzéken a vaspát és rézkéneg-ércz a telérnek egymástól világosan elkülönített szakaszában és a Jászó környékén található vas-ércz fekvetek; hozzájuk dél felől más telérek csatlakoznak, melyek leginkább dárdányfénylet tartanak; ezen ásványok közül a rézérczek részben ezüstöt is tartalmaznak. Az említett ércztelepek leginkább a palaközet közé zártan jönnek elő, ritkán tisztán, többnyire kisebb nagyobb mennyiségben egymással vegyülve. Néhány év óta az ércztermelés mennyisége ugyan apad, mivel azonban a bányaművelés mostanig csak a földszinhez közel üzetik, várható, hogy nagyobb mélység elérésekor nagyobb érczmennyiségek tárulnak föl.

Arany-Idkán az agyagpala részben kvarczcsillám és mezópattal van fertőzve, és így csillámpalára vagy zagylára változik át; e kőzetek többnyire parlag erecek által vannak egymástól elválasztva, melyek több oly ércztelerek által hatoltatnak keresztül, melyeknek menete ép úgy keletről nyugotfelé terjed, mint az egész felső-magyarországi érczhegyek telérei, dőlésök rendszeren 45 foknyi szöggel déli, némelykor azonban a függélyes irányhoz is közelednek. A fekvetek vastagsága különböző, néhány hüvelyk és 10, sőt több öl közt változik.

Eme telérek tölteléki tömege feloszlott meddő kőzetből, kvarczból és itt ott mezópatból áll, magával hordván vaspátot, dárdanyérczet, horganyfénylet, kénkovandot, mirenykéneget és ritkán rézkovandot; a kén és rézkovand majdnem semmi ezüstöt, de egy kevés aranyat tartalmaz; a dárdanyércz és a vele sokszor egészen összenőtt horganyfénylet kitünőleg ezüst tartalmúak, és pedig nagyobb mélységben dúsabban, mint közel a földszinhez. Az ezüsttartalom egy mázsa tömött érczben 2—40 latig változik, nagyobb tartalék csak kivételkép jön elő ott, hol a kemény üvegezüstércz fészkekbe van pettyegtetve.

Érczdússág csak azon telérekben van, melyek agyagpalában vonulnak, a csillámpalában és zagylában lévő telérek alig vonalnyiak, és hol ezekben kiszélesednek, többnyire ércznélküli agyagteléreket képeznek. Az ércz sem a telér vonulatában, sem pedig ennek dülésében nem tartós és általában felül eső kereszttelérkéek által vágódik el. Több évi valósúlt észleletek szerint, ha az ércz egy kereszttelérke által elvágódik, egy másik párhuzamos telérszakadékba megy át, a melyben, míg egy más kereszttelérke elő nem jön, az ércz tartós szokott lenni. Ugyan ezen ércz átmeneti tűnemény mutatkozik a telér dülésében is, csakhogy gyérebben. A felső telérrétegekben az ércz nagyobbbrészt már kiaknáztatott, de minthogy a vájások alig merülnek 30 ölnyre a völgy feneke alá, nagyobb mélységben pedig az ércz mindig dúsabb, a bányamivelés még hosszú és szép jövőre számíthat.

Az arany-idkai bányamivelés néhány év előtt az ércztermelésben tetemesen hátramaradt, jelenleg azonban valamint a nagyobb kiterjedésű kincstári úgy a kisebb mérvű magánytársulati bányászat is ismét igen örvendetes előhaladásban van.

A kassai szabad királyi város területén előjövő ércztelepek az eddigi tapasztalatok szerint elszórva vannak. Opákán Abauj- és Szepes-megye határán hosszabb ideig egy rézolvazda létezett, mely a közelében létező bányák ércztermesztményét feldolgozta, de ezen olvasztó mű a

hozzá tartozó bányákkal együtt újabb érczelepek hiánya miatt felhagyatott. Hasonlag Béla mellett több éven át igen gazdag rézércz ásatott, de már ez is kivágotott. Kávecmány mellett szintén már régtől létezik egy rézbányamű, mely azonban csak egyes években jutalmaz. E két utóbbiban rézérczen kívül még vaspátot is vájnak. A tőkési határon pátvaskő termeltetik, mely minőségre nézve a jobbak közé tartozik. Általában az ezen terület különböző pontjain többször megkísértett tuzások által időnként találtatott fel ércz, közben gazdag, de hosszabb kiterjedésre sehol sem tartós.

A bánya-élet ily tevékenysége a megye ezen területén vasgyárak felállítását vonta maga után. Jelenleg három vasgyár létezik : ugymint Jászáron az ottani prémontrei rend tulajdona, — Mislókán Kassa közelében magánytársaságé, hol Hunfalvy bizonyítása szerint is igen szilárd vas öntetik, — és Hámorban Kassa sz. kir. városáé bérbe adva. Az első két vasöntőde a gyártáshoz szükségelt vasérczet a szomszédos Metzenzefi és jászói hegyekből szerzi, a jászói olykor Szepességről is hozat, a miszlókai pedig Tökésről és néha Tornából is ; — a hámori csupán a szepesi bányákból szedi vaskövét. Ezen vasgyárak üzletéről jelenleg általában a nyomasztó körülmények miatt kevés örvendetést mondhatni. Jászáron és a két Metzenzefen az egész Felső-Magyarországban a legnépesebb kapa-kovácsolás van.

A természetett ezüstércz, a kevés fakondércz kivételével az aranyidkai kincstári ezüstolvadában dolgoztatik föl. Két az újabb tapasztalatok szerint fölépített zúzda, egyik a magas kincstáré, másik egy magány társulaté, szabályos folyamatnak örvend ; az ezüst higanyozás által vonatik ki. A dárdanyércz mennyisége mint mellék természetményé csekély ; az ezüst nélküli dárdanyércz egyszerű csurtatási előkészület által a bányákon dárdanyá dolgoztatik, és Metzenzef mellett lévő hutában dárdany fémmé olvasztatik. Az utolsó években az itteni bányákban semmi dárdany nem természetetik és csak a gömöri és szepesi nyers dárdany jön munkába.

A megyében természetett ezüstartalmú és ezüst nélküli rézércz Szepességen részint a szomolnoki kincstári, részint a Phönix Margeczán és István Kluknó melletti hutákban olvasztatik.

A megye területén belül évenként természetett érczmennyiség általában a következő középérték szerint állapítható meg : ezüstércz 29,037 mázsa, vasércz 19,030 mázsa, rézércz 3495 mázsa ; a hutai élet tevékenysége pedig évenként, mintegy 4191 pénz font ezüstöt, 28,668 mázsa vasat, és 460 mázsa dárdanyfémet nemz.

A harmadkorszaki mészképződményekben a megye nyugoti szélén somodi helység mellett a réteg végén a mészkő közvetlen közelében egy barna kőszén telep találtatott fel, mely telep igen meredeken a mélységbe húzódik és a borsodi szénhez hasonló szénét tartalmaz; szabályszerű bányamivelés e barna szénre azonban folyamatba nem jött. Valószínű, hogy ily barnaszéntelepek a megye több pontjain is léteznek, de miután a völgylapályokon a harmadkorszaki képződményeket gyakran árvízi képződmények fedik, a szén alkalmasint nagyobb mélységben lenne keresendő, minek azonban kiaknáztatása a jelenleg csekély kőszén szükségéhez képest aránylag költséges lenne.

Vizrajzi viszonyok.

Abaúj-megye hydrographicus szempontból nagyon közepszerű helyet foglal el a természet e nemű gazdaságában; mert egy részről nem büszkélkedhetik bő forrásvizekkel, nagyobbsszerű folyókkal, kiterjedtebb tavakkal, nem mutathat fel feltűnően hideg vagy meleg forrásokat, kitűnő tartalmú ásványvizeket, vagy hirneves gyógyforrásokat: de más részt nem is mondható egészen szegénynek, mert alig van lakott helyisége, mely mellett kisebb nagyobb patak nem csevegne, és ha folyóvizei a hajókázásra nem is nyújtanak alkalmat, de erőművek mozgosítására célszerűen fölhasználhatók; végre különböző tartalmú forrásokra is elég bőven akadunk, noha tűzetes vegytani elemzésben még egy sem részesült, sőt kisebb jelentőségű és használatban is lévő gyógyvizeink is vannak.

Források neve alatt azon vizeket értjük, melyek a földkérgét keresztül törve kisebb nagyobb bőségben különböző erővel bugyognak ki a föld színére. A föld belsejében tett útjokban a víz feloldó erejénél fogva különböző idegen alkatrészeket vesznek fel, melyeket a föld színére kihozva, egyúttal hírül adják földalatti rejtett útjuknak minőségét. A források vize soha sem egészen tiszta, hanem mindig több kevesebb feloldott, sőt oldatlan anyagokat is tart magában; általában a mészhegyek forrásai a legtisztábbak szoktak lenni. Azon forrásokat, melyek nagyobb mennyiségű különböző vegyrészekkel fertőzvék, ásványos vizeknek szoktuk nevezni, és a mennyiben az élet egészségére üdítő hatással vannak, gyógyvizekül szolgálnak. Azon vizeket, melyek aránylag igen kevés szilárd anyagot tartanak magokban, tehát vegyileg nagyon tiszták, jobbadán szag és színnélküliek, semleges vizeknek nevezzük.

Ásványos és gyógyvizeinket vegyelemezések hiányában főalkatrészeik szerint nem lehet osztályoznunk és csoportosítanunk, e miatt a

következő áttekintetben foglaljuk össze. Alsó-Kékeden van 2 forrás, melyeknek vize tiszta, minden különös íz nélkül és hosszabb ideig állva sem képez üledéket, hő mérséke $+ 15\text{ R}^0$ alkatrészeit illetőleg részint egyszerű általános meghatározásokkal, részint földismeik körülményeiből származott összehasonlításokkal kell eddig megelégednünk; e felületes meghatározások szerint a forrás alkatrészei gyanánt kénsavas mész, vas, konyhasó és könkénegsav tűnnek ki. A kékedi forrással tökéletesen azonosnak tapasztaltatik mind alkatrészeire, mind hatására vonatkozólag a komlóskai forrásvíz. Hideg kénes vízre akadunk Felső-Bárczán, mely vasat is tartalmaz, Rákoson és Telkibányán ez utóbbi vasasnak látszik. Herlány közelében létező közönségesen ránci név alatt ismeretes két forrás, alsó- és felső vize egészen tiszta és átlátszó savanyú, kissé csipős és összehúzó ízű, a felső forrásvize erősen kénes, az alsóé kissé kőolajszagú; hosszabb állás után a fenéken sárgás üledéket képez, hőmérséke $+ 10\text{ R}^0$. Vegyészetiileg sok szabad és kötött szénsavat tart magában. Főalkatrészei: szénsavas szikéleg (natron), szénsavas keseréleg (magnesia), szénsavas vasélecs, egy kevés kénsavas mészéleg (gipsz) és konyhasó, végre könkénegsav. Savanyúsvizek még a bankói vasas és a szántói égvényes források.

Jászó közelében Rudnok helység fölött van a rudnoki forrás, mely elég bőven adja tiszta átlátszó jóízű vizét, ez melegítés közben zavarossá válik, alkatrésze földes vastartalmúnak látszik. A somodi mellett létező forrás csekély mész és földes tartalmán kívül alig bir egyéb idegen alkatrészekkel. Kérgező és mésztuffot lerakó gyenge forrás van Jászón a Tapolcza kies völgyében.

Semleges források találhatunk a megye számos helyein; ilyenek: Kassa, Gecse, Bárcza, Göncz, Mislye, Szilvás-Apáthi, Szepsi, Alsó-Metznéz, Litke, Szántó ste. A megye kútviizei általában jóízű egészséges, csekély kettedszénsavas mésztartalmúak, Szikszó környékén kissé szikósak.

A megye területén létező ásványos vizek némelyike, habár csekélyebb körben, fürdői híre is tett szert. Abaúj-megyében öt fürdőt említhetünk, melyek kisebb nagyobb mérvben látogattatnak a közeli vidéklakosai által, részint egészségi szempontból, részint szórakozás kedvéért.

Köztük legnagyobb híre vergődött a Herlány melletti Ránci fürdő; fekszik a megye éjszakkéleti határán, éjszak felől egy 500' magas hegyesség által védett regényes völgyben, melyen keresztül egy kis patak folydogál, erdők és szántóföldektől környezve. Vize jótékonnak tapasztalta-

tott a test vagy emésztési szervek elgyengülése ellen, nyákhártya izgalmaknál, idős száraz köhögéseknél, kezdetleges tüdősorvadásnál, méhanya bajoknál, fehér folyás és sápkór ellen.

Alább délre a keleti heglánczolatban, van továbbá a kékedi és komlóskai fürdő, mindkettő azonos minőségű, de az első nagyobb látogatásnak örvend, noha fekvését környező vidékét és helyi kellemeit tekintve az utóbbi több előnnyel bír. E gyógyfürdők különösen hatásosaknak mutatkoznak, idült bőrbetegségekben, kezdő görvély bajokban, emésztési gyengeségekben, aranyér és reumatikus szenvedésekben.

Jászó és Arany-Idka közt sűrű erdőtől benőtt hegyoldalban délnek fordítva van a rudnoki fürdő, mely köszvényes bajokban üdvösen használtatik.

Végre említést érdemel a somodi fürdő, mely a hasonló nevű helység fölött keletről nyugatra húzódó mészhegység délre nyíló kies völgyében fekszik, ez gyógyhatás hiányában inkább mosakodásra és vásárnapi mulatságra, mint testi bajok elhárítására használtatik a közel vidék lakosaitól.

Folyók.

Abaúj folyóit általában a Tisza veszi föl és ez által a Duna mellékéhez tartoznak. — Legnagyobb folyója a megyének a Hernád, mely Szepesben a Királyhegy éjszakkéleti oldalán lefolyó patakok egyesüléséből támad, a főpatak, melybe a többiek szakadnak, Bisztrának nevezetik, de rövid úton sok apró csermelyt fölvéve Hernád nevet visel, és egy darabig keletre, később délkeleti irányban haladva Szepes és Sáros-megyén keresztül folyva délre kanyarodik, mely irányban Kavecsány és Téhány közt Abaújba lép. Kassától délre az $\frac{1}{2}$ -1 mfd széles völgyv pályon gyakran széttagazik. Szurdokon alúl egy hosszú ága szakad ki, melyet Bársonyosnak neveznek, mely az anya folyóval nyugoton egyközűleg délre folyik a megye határán keresztül; ágai részint Hernáddal részint a Sajóval közelednek, a főága Belső-Bőcsnél Borsodban egyesül a Hernáddal, az igen termékeny Bársonyos szigetet képezve. A Hernád folyása általában igen kanyargós. Abaúj-megyében folytonosan déli irányú, elég sebes, a jégmenésnél és hóolvadásnál rögtöni áradásoknak kitéve, minek ártalmatlanná tételére sok helyen gátok és töltések emeltettek, de általános szabályozás nélkül a kívánt siker nem igen fog elértetni. A folyó esése a Hernád völgyben csekély, mélysége 3—6' közt változó, szélessége középszámmal 100', vannak azonban helyek, hol 500' széles.

F.-Dobszánál az Alföldre lép, medre kitágul és lassúdan foly, míg Ónódnál a Sajóval egyesül; esése Abaújban mintegy 300'. A Hernádon csak Kassánál és Hidas-Némethinél van álló bíd, csekély víz állásnál azonban több helyen gázlókon járnak át. Abaújban megtett útjának hossza 12 mfd; az általa öntözött helyek: Téhany, Kassa, Szilvás-Apáthi, Széplak, Koksó-B., Zsadány, Nádasd, Zsujta, Hidas-Némethi, Szurdok, Kisfalu, Vizsoly, Felső- és Alsó-Czécze, Gibárt, Hernád-Büd, Pere, Felső-Dobsza, Hernád-Kércs, Prépost, Nagy-Kinis, Szt-István-Baksa, mely után a megyéből kilép; a Bársonyos a következő helységek határait locsolja: Hernád-Vécse, Szöled, Garadna, Alsó-Idrány, Novaj, Felső-Idrány, F. és A. Méra, Enes, F. és A. Füged, Sz.-András, Ináncs, Csobád, Kis-Kinizs, Halmaj, Aszaló, míg végre P. Ujfalunál Borsod-megyébe megy át. Kassa felett az úgynevezett Malomárka csatornya ágadzik ki belőle, mely Szilvás-Apáthinál ismét egyesül, és az úgynevezett kassai réteket szigetkép keríti.

A Hernádba jobb felől ömlenek: az opákai patak, mely a Holicza hegy éjszaki oldaláról Szepes és Abaúj határán éjszakra folyik. Hámornál a Bélai patakkal egyesül, néhány apróbb patak után a Nagy-Csermelyt veszi föl, mely a bukoviczai hegy déli oldalán ered, s szép völgyben délkeletre folyik, Bankó mellett elmenve, Kassán két ágra válik, a városban szigetet képezve, és így a Hernádba ömlik.

Az arany-idkai hegység délkeleti oldalán fakadó Miszla patak, mely az előbbivel egyközűleg haladva F. és A. Tökés, Miszlóka, Buzafalva, Bernáthfalva, Mindszent, Csontosfalva, Felső-Gecse és Csány helységek mellett folyik el, hol Szilva pataknak is neveztetik; azután Szartos néven a Hernáddal egyközűleg haladva, Migléc és Tornyos-Némethit érinti és Hidas-Némethinél a Hernádba szakad; Miglécznél az Enyitzkei és Szakalyi vizek egyesüléséből támadó patakot veszi föl.

Alább a Kis-Hernádba vagy Bársonyosba ömlenek: a Himtől délre eredő, Petrit és Szöledet érintő patak; a garadnai és novaji csermelyek; a Szemere vidékéről jövő faji patak, Fülő-Kércset, Szalát, F. és A. Szendet mosva, Méránál egyesül a Bársonyossal; a Devecserivel egyesülő fancesali patak, úgy szinte a Forró nyugoti oldalán délre és délnyugotra folyó csermely Forrónál lép a Hernádba; a szárazvölgyi patak, mely Csenyéte, A. Gagy, Kéty, Bakta, Bereth, Tengerfalva, Detek, Sáp, Rásony, Berencs, Léh, F. és A. Kásmárk helységeket érinti, torolata Halmaj felett van; végre a monaji patak, mely részint az Újlak, Orosz-Gadna, F.-Vadász, Nyésta és a Szolnok, Selyeb és Monaj helységeit érinti.

geket locsoló vizek, részint a Borsodból átjövő apró csermelyek egyesüléséből támad, és azután még Homrogd, A.-Vadász és Szikszó helységek mellett folyik el és ez utóbbi alatt a Bársonyosba ömlik.

A Hernád balról a megye határain belül felveszi : a Tárczát, mely Sárosban a F.-Répási és Toriszkai patakokból veszi forrását, Lapispatak és Kralovetz (Királyfalva) közt a megyébe lép, és déli irányban haladva Vajkócz, Rozgony, F. és A. Olcsvár, Beszter, Zdoba, F. és A.-Hutka és Zsadány helységeket érinti, mely utóbbi mellett a Hernádba ömlik. A Tárca igen sebes folyású, rögtön és nagyon kiárad, mélysége 1—4' közt változik, ámbár helyenkint örvények is vannak, szélessége 60—100' A Tárca felveszi a balján folydogáló Osvát, mely Aranybánya és Erdőske körül a Vashegyben veszi eredetét ; balról a kelecsényi csermelylyel egyesülő herlányi, azután a györkei, regetei, balogdi, bogdányi f. és a.-mislyei és szkárosi és jobbról a nádaskai patakokkal növekedve Zsadánytól éjszakra a Tárczába szakad. Az Osva szélessége 30—60', közép-mélysége 2'.

A Sajóba folyik még a Bódva, mely Szepes és Torna határán a bodokai erdőben ered, és éjszakkeletre folyván csakhamar Abaújba ér és A. Metzenzéfén és Jászón át délkeletre tart, azután délre fordul és Szepsi, Makrancz, N. és K.-Bodoló és Péder helységeket érinti, innen Tornába lépve nyugotra, később éjszaknyugotra kanyarodik és megke­rülve a tornai követ, délnyugoti irányt vesz föl és Borsodban Ecseg felett a Sajóba szakad. Mellékvizei balról : a Hátsó-Fecskedombról lefolyó patakok, melyek Metzenzéf mellett szakadnak beléje és a jászói patak; azután az Ida, mely a kojsói hegy déli oldalán ered, és délkeletre folyván Arany-Idka, Réka, Hilyó, Bukócz, K.-Ida, Sacza, Buzinka és N.-Ida helységeket locsolja; ezután elveszti eredeti nevét s szétterülván a Kanyapta mocsárt alkotta, mely már le van csapolva, úgy hogy a Kanyapta folyó most N.-Ida és Jánok között csatornázott árokban folyik, Felső-Láncz vidékéig délre tart, azután nyugatra fordulván, A.-Láncz, Reste és Jánok helységek mellett halad el és így szakad a Bódvába; a Kanyapta balfelől csak 3—4 apró csermelyt vesz föl, jobb felől a rudnoki viz (Kermes-patak) szakad beléje, melylyel Pány közelében a Jászó-Újfalu, Hatkócz és Semse felől jövő csermelyek egyesülnek, és Csécsen átfolyván, Restétől nyugotra ömlik a Kanyaptába. A Sas patak, mely szintén Abaújban ered és éjszak-nyugatnak tartva rövid uton folyván Tornába lép és Hidvég-Ardó alatt szakad a Bódvába. A rakaczai víz, mely Lyuba környékén Abaújban ered, innen Büttös,

Krasznik - Vajda, Szászfá, Rakaczán át nyugotra folyik és Szalonna alatt Borsodban a Bódvába szakad, miután a megyében egy részről a kányi, perecsei (berecskei) és pamlényi, másról a gagyi csermelyekkel növekedett. Jobb felől a Bódvába ömlik a debrői patak, mely Jászó-Debrőd felől délnyugotra folyik, Somodinál nyugotra, azután délre fordul; torkolata Zsarnó és Péder között van.

A Bodrogba, mely Tokajnál van a Tiszával összeköttetésben, ömlik a Ronyva, mely Abaújban a Bagota hegy déli és a Ronyva hegy keleti oldalán ered és délkeletre folyván, Ujváros alatt elhagyja a megyét és miután több mellékvizekkel növekedett, Zemplénben Ardótól keletre, a Bodrogba szakad. Mellékvizei a megyében: a szalánczi patak, a Veres és Milicz hegyeken eredő Kálsai, a Miliczhegy délkeleti oldalán Izra és bistei patakok; Ujhely felett Hosszú-Láztól keletre a Bósva szakad beléje, mely a telkibányai hegység keleti oldalán N. és K. Bósva vidékéről keletdélnek folyik, és miután balról a Komlós és K.-Bósva helységeken átfolyó hollóházai, a Fülkeházát és Pálházát érintő s a pusztafalusi vízzel növekedő füzéri és vitányi, jobbról a pétermányi, sompataki és kovácsvágási patakokkal növekedett, Mikóházát és Széphalmot locsolva Zemplénbe megy át, hol a Ronyvával egyesülve a Bodrogba ömlik. — A Bodrogba folyik még a regéczi huták környékéről jövő Erdő-Horváthín átfolyó és a komlóscai vízzel növekedő tolcsvai patak, mely Zemplénben Vámos-Ujfalu alatt egyesül a Bodroggal.

A Tiszának Eszlár melletti szétágazódásából keletkező Takta folyóba ömlik a Szárkő és Gergely hegyek közötti völgyben Regéczke fölött fakadó patak, mely délnyugotra folyván, Mogyoróska mellett egy keletről jövő csermelylyel egyesül, azután Korposdot, Árkát és Boldogkőváraalját érinti, hol a keletről jövő baskói csermelylyel egyesül, alább délre a czéczei vizet veszi föl, mely a Borzóhegy délnyugoti oldalán támad és Héceze, Kisfalu, Korlát, hol a fonyi patakkal egyesül, és A.-Czécze falvakat érinti; miután szerencsi pataknak neveztetik, ez Kérnél az alpári, Szántónál az Erdő-Horváthitól leágazó czekeházai és Golopnál a Pere felől jövő patakokat veszi föl, mely utóbbinak torkolatán alól két ágra oszolva hagyja el Abaújvár-megyét, keleti ága Kacsonta, nyugoti ága ondi pataknak neveztetik, míg végre Zombortól délnyugotra a Taktába szaktak.

Tavak.

Abaújvár-megyében csak a N.- és Kis-Milicz megett az Orita hegy alatt, van két hegyi tó, a szalánczi Huta és Pusztafalu közt:

1. A Nagy-Izra 10 holdnyi területű, 3—5° mélységű, ebből folyik ki az Izra patak, mely többféle ipar vállalatnak lételt ad, miről annak idejében szólni fogunk.

2. A Kis-Izra, mintegy $\frac{1}{2}$ holdnyi területű feneketlennek tartatik, a N.-Izával semmi összeköttetésben nem áll.

Az Izra taváról a köznép közt elő regét alantabb adni fogjuk.

Az említett két tavon kívül Abaújvár-megyében csakis kerti vagy dísztavak léteznek, mint : N.-Idán, Enyiczken, Bodókövár-alján, Saczán, Bárczán, Buzinkán stb., melyekről szinte értekezni fogunk.

Mocsárok.

1. Az Ida és más patakok összefolyásaiból keletkező Kanyapta most már csak a vizenyősebb években számítható a mocsárságokhoz, a múlt században is még N.-Ida és Perénytől, egyrészt Him, alsó felső közép Lánecz, Buzitha, Reste ; másrészt Komároč, Csécs és a Péder közti vidéket egész Zsarnóig Tornamegyében viz alá borította. — Azon időben ezen tájék nagy része erdővel volt fődve, a vízi madarak tömérdekét táplálta, ezenkívül pedig farkas, róka és nyúllal bővelkedett ; a vadászaton kívül nádlás, csfk és piócza-fogás levén egyedüli jövedelme. Villós kigőzőlgései a tüzes emberek felőli mesékben maiglan is élnek a nép szájában.

2. A somodi posványság a debrődi patak hosszában.

3. A Hernád mentiben csak nagyobb árviz után marad posványság.

Csatornai.

1. A kassai malom árok a malmok ellátására használtatik. Kassa leírásánál szólni fogunk felőle.

2. A kis Hernád vagy Bársonyos. Hajdan a kis Hernád a nagy Hernádnak egyik ága volt, melyre később malmok épültek, s ez tartott a forrói malomig, mely malomról a viz visszakanyarodott a Nagy-Hernádba, és ezen ágát a Hernádnak nevezték kis Hernádnak.

A pereai vagy bűdi nagy-hernádi malmok feltolása által magától újra csatorna képződött, mely a mostani csobádi malom felett folyt le, melyet vessző gát által fentartván az alsó birtokosok, azután használták

fel malmokra és ezen külön vált részét a kis Hernádnak egész Bócsig Bársonyosnak nevezték, és maig is úgy hívják.

Idő jártával, midőn már az alsó és felső malmok megalakultak, mind a két részen levő vessző gátakat mindig a megye-, megyei erővel tartotta fenn, nagy részben a ráfordítandó anyagokkal együtt.

A felső vagy is a göncz-ruszkai gát, mely a Patay családé volt, szolgált egyszersmint a kis Hernád gátjául is, mely által ölnyi magasságra emeltetvén fel a víz, csakis így lehetett a kis Hernádra elegendő örlő vizet eszközölni; miután pedig a göncz-ruszkai malom létele is ezen gáttól függött, gyakran a gátnak kijavítását anyagokkal a Patay család is segítette, de mindazonáltal az mindig megyei erővel tartatott fenn; történt azonban, hogy egyik megyei gyűlés alkalmával, a melyen az akkori főispáni helyettes nyitra-ivánkai Vitéz János elnökölt, az említett gát kijavítása végett Patay Sámuel mint birtokosa folyamodott a megyéhez segítségért, mit a megye akkor sem tagadott volna meg, ha a főispáni helyettesnek azon szavai: „Hogy a kié a malom, csináltassa meg a gátat“, véget nem vetett volna minden további intézkedésnek; ennek következtében Patay Sámuel vagy birtokosa elhatározta többé semmit sem igazítani a gáton, miután természetes egyetlen malombirtokos azt nem is birhatta, minek folytán egy nagy víz az egész gátnak az oldalát kiszakította és a malmot beiszapolván, azt a birtokos szétbontatta. — Midőn megszűnt létezni a göncz-ruszkai malom és gát, megszűnt létezni a kis Hernád is, és habár ezután több ízben folyamodtak a malom birtokosok a megyéhez segítségért, hogy a gátat helyre hozhassák, de a megye már az 1848 előtti időkben pártmozgalmak helye levén, csak épen a lakosok folyamodása következtében segíthetett munka erővel; a kellő anyagokat kivetés szerint a malom birtokosság állította ki, így történt azután, hogy a gátat két ízben is megcsinálták, de nem levén mellette nagy hernádi malom, melyen a víznek nagy része lefolyhatott volna, magának a gátnak kellett az egész nagy-hernádi vizerőt feltartani, mit egy vessző gát képes nem levén eszközölni, azt végre is egészen elsodorta. Elvívén a víz a vesszőgátat és bejövén az 1848-ki események megszűnt létezni a kis Hernád, mert azzal megszűntek a megyének azon hatásai is, hogy a megyei erővel mint annak előtte rendelkezhetett volna a gát fentartására. — Az elbeszélte események alatt az Alsó-Bársonyoson lévő malom birtokosok a csobádi vesszőgátat nagyból fentartották és azon örölgettek, de midőn 1849-ben azt újra ki akarták igazítani, attól a

megyei hatóság által eltiltattak, a midőn az alsó malmok is megszűntek létezni.

A kis Hernád és Bársonyos megszűnte által a Hernád völgyén, Csereháton és Szárazvölgyön létező helységek lakosai annyira voltak sújtva, részint öröltetés hiánya, részint marháik itatása és rétjeik kiszáradása miatt, hogy kényszerülve voltak az 1849 utáni kormányhoz folyamodni az iránt, hogy a kis-hernádi vagy bársonyosi malombirtokosok kényszeríttessenek malmaik helyre állítására és a Bársonyos vizének folyóvá tételére. Ezen folyamodás következtében a magyarországi cs. kir. magas Helytartóság által 1852-ik évi december 28-ról 29312. sz. a. Kassa kerületi cs. kir. főispánsághoz a Hernád szabályozása tárgyában kibocsátott kegyes intézvénye, s ennek nyomán a cs. kir. kerületi főispánságnak 1853-ik évi január hó 3-ról 8. sz. a. a megyei cs. kir. főnökséghez küldött rendelete következtében Garadna helységben 1853-ik év márczius 15-ik napján nagyságos Máriássy Ádám Abaúj-Torna megyei cs. kir. főnök elnöklete alatt összegyűlt nagy és kis hernádi vagy bársonyosi illető malombirtokos és községi előjárókból választmányi tanácskozmány tartatott; ekkor vagy is 1853-ik évi márczius 15-én alakult meg a kis-hernádi vagy bársonyosi társulat, megválasztván magának két elnökét cs. kir. tanácsos Vitéz János és cs. kir. tanácsos Olasz János urakat.

A társulat megalakulása után a felsőbb hatóság beleegyezése nélkül semmit sem tehetett, azért a főnökség által az egész folyó állása az akkori cs. kir. Bau-Directio mérnöke Schlosser Ernő által vétetett fel, mely alkalommal a malmok létezése, állásai felvétettek, a mely munkálatból kiderült, hogy 14 malomnál több rajta nem létezhet, minélfogva a csobádi malom kérdés alá jött, valamint az is kiderült, hogy oly magasságra, hogy a víz a N.-Hernádból a K.-Hernádba jöhessen, vesszőgátat felemelni nem lehet, minthogy az kiöntéseket okozna, azon oknálfogva úgy a szőledi határban egy 40 öles leeresztő gátat, valamint a csobádi vesszőgát helyén szinte egy 40 öles leeresztőgátat fogván kelleni csináltatni, a mire a birtokosság kimondta, hogy azt teljesíteni nem képes, annálfogva inkább malomjogairól fog lemondani, hanem azon esetben ha amagas kormány segítséget adand, késznek nyilatkozott a felépítést eszközteni, oly feltétel alatt azonban, hogy odáig is engedje meg a magas kormány az ideiglenes vesszőgátat megcsináltatni, hogy az által a bejövendő malom jövedelmeiket összegyűjthesse és abból majdan a leeresztő gátakat felépíthesse, mely nyilatkozatra az ideiglenes vesszőgát csinálására az engedélyt a

kormány nemcsak megadta, de egyszersmind a körüllevő helység lakosai közmunka-kötelezettségéből megajánlott 7000 gyalog- és 3000 szekeres napszámot, mire a malombirtokosság megszavazta a favételre minden malom után a 600 pfrtok befizetését, és két igazgatót hatalmazott fel, hogy a leeresztő gátakhoz előlegesen fát szereznének, a kik miután a fát a helyre szállíttatták leköszöntek, ekkor lőn megválasztva Puky Pál igazgatóul 1854-ben május hó 9-én.

Az ideiglenes gát helyét Schlosser Ernő állami mérnök jelelte ki, és Szepessy István és János mint malom tulajdonosok és vállalkozók kezdtek készíteni; de mint minden régi modorú társulatnál gyakort megszokott történni, hogy mindenki mindent szívesen megigér, csak pénzt ne kérjenek, ezen vesszőgát megsemmisülésének is az volt az oka, hogy a tulajdonosok a rájuk vetett pénzösszeget be nem küldték, s így a gát kellően el nem készülhetett, — a birtokosság tanácskozás végetti összehívását pedig a kormányzat másfél évig halogatta, mely idő alatt a nagy Hernád árja az ujonnan készült vesszőgátat, mit nagy ügygyel bajjal sikerült a helységek szekeres segítségével csaknem létre hozni, megsemmisítette.

A most leírt veszteség után a malombirtokosságban a kis Hernád csatornája iránti reménység is annyira alább szált, hogy a társulatnak némely része egészen új tervekről kezdett gondolkozni, nevezetesen, hogy a társulat egy közös műmalom felállítására álljon össze, másik része csakhogy a társulattól kiléphessen, kész volt minden malmára kivetett költséget kifizetni, ha hogy malmát szabad leend szétrontania és megsemmisítenie, mások tökéletesen kijelentették, hogy semmi szín alatt sem akarnak továbbra is a társulat tagjai maradni, mások végre arról kezdettek gondolkodni, hogy a már fenálló malmaik anyagait hogyan kellessék elkótyavetyézni, és a kis Hernád létesítése iránti minden tervekkel felhagyni. De valamint minden társulatnak, úgy ennek is voltak lelkes tagjai, kik a nehézségektől vissza nem riadvá annak eredményre jutásához minden eszközöket felhasználtak, nevezetesen szab. kir. Kassa város nevében, az akkori polgármester Török Sándor, ki minden felajánlott jó tervet kész volt elfogadni; a n.-váradi káptalan, ki szinte annak létrehozásához teljes készséggel járult; de mindenek közt legtöbbet tett gróf Andrássy György ő kegyelmessége, ki a műnek előlegezése mellett, annak kivitelében is legfőbb tényező volt, — ő eszközölte ki hivatalos úton a hontmegyei főállami mérnököt Horváth József urat arra nézve, hogy a kis Hernád miben létét felvette, s az arra építendő

műre nézve a pontot kijelölte. T. Horváth József a megboldogult Beszédesnek veje, ki a Sebes-Körösön azon híres vízosztó tervet készítette, mely akkor első volt az osztrák birodalomban, Horváth József pedig azon munkálatban szinte részt vett.

Horváth József megadva a tanácsot, három heti itt mulatása alkalmával kipuhította, hogy mily veszélyes állása volt a k. Hernádnak a n.-Hernád miatti összeköttetése által, — ki azt biztosítva csak úgy látta, hogy a kis-Hernád a n.-Hernádtól külön csatorna által legyen elkülönítve és hogy a forrói malom alól a szt-andrási, ináncsi és csobádi határokon keresztül egy külön ásandó malom-csatorna által választandó el, mely 2150 öl hosszúságra terjed; úgy nem különben a volt szöledi vesszőgáttól felfelé egész a gönczi határig 1050 öl hosszúságú csatorna ásandó, és mindkét részre kibecsldendő lenne, hogy a víz felemelés ne egy öltre, hanem félöltre történhessék, hogy a víz annál biztosabban ömölhessék a kis Hernád torkába (ezen csatorna biztosította örökre a kis Hernád létezetét) és a gönczi határba építessek az osztógát, mely a víz szélességét 40 öltre terjeszsze, és mellé egy 4 öles zsilip, melybe a gátról a kis Hernád medrébe ömöljék a víz.

A most leírt tervet a Bau-Directio helyben hagyta, de kivitele nagy nehézségekkel járt, u. m. 1861-ben a megyei küldöttség sikertelen kísértette meg az árkok kibecslése iránti egyességet; míg 1862-ben a nagymtgú magyar kir. Helytartótanács döntötte el az ügyet és a kibecslést elrendelte, a mi meg is történt; a terv kivitelével Vaisz Antal, budai állami főmérnök bizatott meg, ki nemcsak a tervet elkészítette, de még a Horváth Jósef mérnök által fából felépíteni ajánlott osztógát helyébe, az egész 40 ölnyi hosszúságú gátat kőből tervezte készíttetni, — az építési költség számítást, a 3250 ölnyi árkok kiásatásával együtt azonban annyiban hibásan számította ki, a mennyiben az, az általa felvett 31 ezer frtnál többbe került.

A malom társulati választmány ezen terv szerinti építésre árlejtést tartott, a midőn a többi vállalkozni akarók közül a munkát Gedeon Mátyás vállalkozó megyei földbirtokos és kassai polgár vállalta el legcsekélyebb árért, — ki mint a megyében köztisztelteben álló egyéniség nem tekintette azt, hogy nyerni fog-e vagy veszteni, azt se nézte, hogy azonnal hozzá fog-e jutni belefektetett pénzéhez vagy sok ideig várni kell utánna, három évi jótállás mellett a munkát felvállalta és végre is hajtotta. A társulatnak az volt legnagyobb szerencséje, hogy ily becsületes vállalkozója akadt, mert különben még mai napig sem létezett volna a

kis Hernád, a vállalatnak most már az volt egyetlen hibája, hogy a mérnökök által kijelölt tervezeten túl menni, avagy attól czélszerűbben másképp eltérni, szerződésileg tilos volt; e szerint Horváth József volt a tanácsadó, Vaisz Antal a terv készítő és végrehajtó, Gedeon Mátyás a vállalkozó.

A Vaisz Antal által tervezett kőből épült osztógát a gönczi határban 1863-ik év október végével elkészült, de miután Vaisz Antal által keskenyre terveztetett, ennél fogva már 1864-ben február havában jégindulás alkalmával harmadrészét a víz elseperte, mire a társaság kénytelen volt azt fával megerősíteni és újra felépíteni és erre minden malom esésnek vonala 1 frtot ajánlott.

Társulati tag mint fönnebb érintetett, minden malom birtokos, és pedig :

A szőlési malom után : özv. Szepessy Jánosné.

A garadnai után : sz. kir. Kassa város.

A novaji után : a jászói prémontrei Convent.

A felső-mérai után : Szepessy István és Bornemissza István.

Az alsó-mérai után : Puky Pál.

Az encsi után : Gróf Keglevich István.

A forrói után : sz. kir. Kassa város.

Az ináncsi után mely még nincs felépítve : Gróf Keglevich István.

A kinizsi után : Légrády József.

A halmaji után : Gróf Andrássy György.

Az aszalói után : a nagyváradai káptalan.

A szikszói után : Gróf Csáky László és Holländer Leo.

A szikszó-ujfalusi után : Darvas Antal.

Darvas Imre.

Darvas Pál.

Özv. Kóczán Józsefné.

Özv. Semsey Józsefné.

A böcsi után : özv. gróf Erdődy Györgyné, született gróf Aspermont Mária.

A csobádi jelenleg is fenálló malom, melynek birtokosa Schwarz Gyula, özv. Horhy Mátyus Katalin és özv. Schwarz Horhy Katalin idáig legalább mint nem létezőnek van kimutatva.

Az elsorolt 14 malom birtokos mint tagja a társulatnak, magát a társulat gyűlésein képviseli vagy képviselteti.

Az egész munkálat a földkisajátítással, csatornák kiásatásával, a gátépítéssel, a mérnöki díjazással, tervkészítési költségekkel és a gát

ujontai megerősítésével került összesen 81000 osztr. frtba, mely összegnek kielégítéséhez minden malom birtokos, saját malmának vizezéséhez aránylagos felmérés után járul ki több ki kevesebb összeggel, a mint malmának nagyobb kisebb vizezése vonal számszerint méretett fel, minden vonalat 10 osztrák forint költségbe számítván.

Miután minden malom nagyobb kisebb vizeséssel bir, e szerint jövedelme is nagyobb kisebb arányban változik, minthogy az egyrészt a vizesés, másrészt a malom helyheztetésétől feltételeztetik, de a jelen k.-hernádi malmok haszonbéri szerződéseket tekintve egyre másra lehet egyenként a malmok évi jövedelmét legkisebb számítással 1200 osztr. frtra tenni, mely arány szerint a 14 malom évi jövedelme 16,800 osztr. frtra rugna, mely összegből az építmények évi fentartására levonván 1800 osztr. frtot, marad tiszta jövedelme a társulatnak 15,000 osztrák forint melyet 6 % -jével számítva 250,000 osztr. forint tőkeösszeget képvisel.

Minden egyes malomnak építése belekerül ujontan véve 6000 osztr. frtba, a 14 malomé ennél fogva 84,000 osztr. forintba, mely összeg ismét ugyanannyi tőkét képvisel, ennek kitatarozására semmi sem számítatik, miután azt minden haszonbérő maga tartozik kijavítani, és olyan állapotban visszaadni, a mint által vette. E szerint a jövedelem után képvisel a vállalat — — — — — 250,000 frt. tőkét.

Befektetésben — — — — — 84,000 „

Összesen 334,000 osztr. frtot.

A mi idáig elsoroltatott, az a társulat részére való előny, a mi kiviláglik leginkább abból, hogy egyedül a malmok jövedelméből az építményekbe fektetett összeg legfeljebb 6 év alatt magából fizetődik ki. Mi pedig a köz- és különösen a hernádvölgyi lakosság hasznát és érdekét illeti, a mi miatt ők annyiszor folyamodásilag sürgették a malmok mielőbbi helyre állítását, az oly tetemes és nagyszerű, kivált ha azt czélszerűen fel is használhatnák, mikép kötelességünknek ismerjük azt bővebben előadni :

a) A kis Hernád által a nagy Hernád árja mérsékelve van, a mennyiben a vztömeg tetemes része a kis Hernádba leeresztetik.

b) A mi leginkább sok idő vesztegetésébe került, nemcsak a hernádvölgyi, de a csereháti és szárazvölgyi lakosoknak is tudniillik az őrlés, tőkéletesen ki lőn elégítve, és csak ezen egy érdekből sem győzik eléggé áldani az ottani lakosok a kis Hernád jótékonyágát.

c) Gazdászati és egészségi szempontból ki ne fogná fel jótékony hatását ezen csatornának az ottani vidékre? a viz t. i. több helységen

foly keresztül, nemcsak a vidéket teszi kellemetesebbé, de a levegőt is annyira tisztítja, hogy a hernádvölgyi lakosok, a midőn minden évben két hétre a víz, az árkok és egyéb hidak kitisztítása és kitatarozása végett elrekesztetik, alig várják a víznek ismét folyóvá tételét, — pusztító tűz alkalmával is haszna megbecsülhetlen, — a lábas marhának itatás, áztatás és usztatása, a jószág egészségi állapotára nagy befolyást gyakorol, minthogy a járvány-betegségektől óvja meg, — ha szemügyre vesszük azon téreket, a melyeken a víz átfoly, szembeötlő a változás termékenységi szempontból is, sat.

d) Puky Pál urnak a gazdasági gyűléshez beadott abbeli terve: hogy a gönczi határtól le egész a böcsi határig, azon réteket, melyeknél hazánkban csak keveset találunk különbeget, mikép lehetne a nagy szárazságban vizenyősíteni; valjon pusztá hang fog-e maradni? azt hisszük hogy a gróf Csáky János elnökle alatt kinevezett küldöttség, megyei gazdasági egyesületünk új alakítása után, meg fog a megye közvéleményének felelni és az ország eme egyik legszebb része felvirágzására nézve semmit el nem fog mulasztani?!

e) Tekintve a malmok jövődjét, attól függ, hogy mi mérvben fog hazánk anyagi jóléte gyarapodni; mert fel nem tehető, hogy az annyi áldozatot nem kimélő társulat, a kis-Hernádon mindig csakis tisztító és részben kendertörő malmokat fog tartani és nem fog-e lehetni idővel ezek közül néhányat olaj, kender sat. gyárrá átalakítani, vagy a vizet más egyébre is felhasználni. Elég az hozzá, hogy a 14 malom már fenáll, melynek az ingyen erőt adó víz képezi az alapját és csak attól függ, hogy a vizerőt melyik birtokos akarja és miképen bírja akár műmalomra, akár pedig más czélszerűbb műre, sőt a nagyobb gazdaságokban cséplő erőre is felhasználni.

A gönczi határban épült vízosztó zsilip homlok gerendájától, a böcsi malom végeig a kis-Hernád vagy Bársonyos hossza $42,196^0$ vagyis $10\frac{1}{2}$ mértföld.

Az árok esése egyes malmok között térszen $75' \quad 7'' \quad 2'''$

A malomkerekek csatornák összes esése $53' \quad 10'' \quad 9'''$

Összesen $129' \quad 5'' \quad 11'''$ vagy is
 $21^0 - 3' - 5''$ víz esés.

Szélessége a medernek $4-6^0$

Mélysége „ „ $3-5'$ változik.

Végül kötelességünknek tartjuk azt is felemlíteni, hogy Puky Pál társulati igazgató volt azon egyéniség, ki 12 évi fáradhatlan mün-

kássága által, a vállalatot többszöri ájultságából felelevenítette, tetszhalálából felébresztette és a mikor már mindenki megholtnak hitte, életre szólította és létre hozta, — megengedi a gondviselő! hogy jeles hazánkfia, ezen keble hevében érlelt fáradozása gyümölcsét számos évig fogja élvezhetni; — minthogy pedig köztudomásu dolog az, hogy e nagyszerű és áldást terjesztő vállalat nemcsak nagy fáradságával, de tetemes áldozatával is járt, azt hiszszük, hogy a legszebb polgári jutalom: az öntudat és közelismerés!

3. Az Ida. Hajdan az Idának a maitól egészen különböző folyása volt, t. i. Saczától Szakaly és Kenyhecz felé, de már 1762-ben a felől panaszkodott ő cs. kir. felségéhez intézett folyamodásában báró Mesko Jakab: hogy a nagyidai lakosok az Ida folyót, mely emberi emlékezetet meghaladó idő óta Komáromcz felé folyt, Perény helysége felé bátorkodtak vezetni, pedig annak Komáromcz felé visszavezetése bizonyos határvilongási kérdések miatt lehetetlenné válván, is ősi árkára Saczától Szakaly felé vissza lehetett volna annál inkább is bocsájtani, mint-hogy arra felé a víz rövid folyása után a Hernádba szakadhatott volna.

A Nagy-Idától Perény felé bocsátás által, a merre az Idának medre nem volt, igen természetes, hogy a víz igen nagy károkat okozott; különösen pedig a tavaszi hó olvadáskor és nyári esőzés alkalmával meggyűlt vize, Nagy-Ida, Perény, Hím, Komáromcz, Cséc, alsó, felső és közép Láncz, Buzita, Reste, Péder, Jánok helységek határainak egyik részét nem csak elborította, de azt elposványítván, az egész vidéket Kanyapta nevezet alatt járhatlan ingoványos mocsársággá átalakította. Innen magyarázható aztán meg, hogy a fenn elsorolt helységek lakosai 1758-tól kezdve mindegyre panaszkodtak a megye előtt a Kanyapta kártételei végett, annak szabályozását kérelmezvén, mely is az 1761. ápr. 21-én Kassán tartott közgyűlés alkalmával, a földesurak hozzájárul-tával fogamatba vétetni határozottatott ugyan, de ezen munkát csakis a b. Mesko Jakab féle legfelső helyre menesztett folyamodványra érkezett nagymélt. m. kir. helytartótanácsi intézvény alapján 1763-ban vétetett fogamatba, a midőn ezen intézvénynél fogva magát a megye tekintetes szomszéd Tornavár-megyével összeköttetésbe tevén, roppant közmunka erővel báró Mesko Jakab és a többi földesuraságok nagy áldozataival az Ida medrét részint újra ásatta, részint kitisztította, melynek következtében idő jártával a mocsárok kiszáradván, tömérdek kaszáló és szántóföld tétetett hasznavehetővé.

A megyei közérővel létre hozott munkálatnak az a rossz oldala volt, hogy a munkálat megtörténte után a műnek folytonos ápolása és fentartása nem eszközöltetett, csak ekép magyarázható meg később, hogy a megye jegyzőkönyvei 1800-tól a mai időig telvél ismét a fent említett helységek panaszai az Ida kártételei felől; valjon nem volna-e célszerű az Idán is olyféle kis-hernádi malom-társulat-félét létre hozni, az Ida folyását egyszer mindenkorra szabályozott őrfigyelmebe venni, és ezen vízerőt különféle vállalatokra felhasználva, szinte a megye áldásává s bő kútforrásává tenni.

4. A Bódva alsó Metzenzénél, az itt bele folyó Stósz-, Potse-, Bivring-, Goldszeif-, Hummel-, Gründer- és Dombach-patakokkal; melyek mindnyájan szabályozva lévén, 93 vashámornak és egyéb vízműveknek adnak lételt. A maga helyén szólni fogunk felőle.

5. Az Izra pataknek szabályozott folyása többféle műveknek lételt ad.

6. A Csermely Kassánál, melynek szabályozott folyása nemcsak a város tisztogatására, de egyéb vízi művekre is felhasználatik. Alantabb szó lesz felőlök.

Abaújvár-megye úthálózata.

Köztudomású dolog, hogy Abaújvár-megyének csinált útvonalai az 1848. előtti időben is kitünő állapotban léteztek, de tagadhatatlan, hogy azon idő óta, mióta a magas kormány az utakat átvette és nagy pénzerővel maiglan építi, az útvonalak állapota általán javult.

I. Államútak.

1849-ik év vége felé a cs. kir. magas kormány Magyarország fontosabb útait állam útakul nyilvánította, s jelesen Abaújvár-megyében a következőket jelölte ki:

1. A Pest-kassa-duklaí útvonalat, Miskolcztól Szikszón, Forrón, Hidasnémetin át Kassának, onnan a kassai hegyen át Eperjesnek $10\frac{4}{8}$
4000 folyó öllel számított mértföldben.
2. A Vác-kassai útvonalat, Tornától Szepsi, Csécs, Buzinkán át Kassának vonuló irányban $4\frac{6}{8}$
3. A Kassa-jabloncai út, Kassától Ócsvár, Pető-Szinyén át a Dargó hegyen keresztül Gálszécsnek $3\frac{5}{8}$

Felügyelet.

Az elsorolt útvonalakra való felügyeletet a cs. kir. kassai építészeti hivatal kezeli, melynek 7 útmester és 50 útkaparó van alárendelve.

Fentartási költség.

A cs. kir. építészeti hivatal következő tisztviselőkből áll:

Egy II. osztályú mérnökből . . .	945
Egy segéd mérnökből	630
Egy mérnök gyakornokból . . .	400 o. frt. évi fizetéssel.

A most említett tisztviselők fizetései kivételével, minden egyéb kiadások az út építészeti alaphól fedeztetnek, nevezetesen az első osztályú útmesterek 350 frt., a második osztályúak 300 osztrák forint évi fizetéssel vannak ellátva; az útkaparók négy osztályba sorozvák 15, 14, 13, 12 o. é. forint havi fizetéssel.

Az utak fentartására szükséges és vállalkozók által szállított porond és kavacsanyag évenként 35,000 osztrák forintba kerül.

Az évenként felhasznált közmunka erő 9500 ígás és 28,000 gyalog napszámra tehető, mely közmunka erő értéke átlagosan 18,500 forintot tesz, s ezen összeg az országos építészeti alapnak, az útépítészeti alaphól megtéríttetik.

A közmunka erő, a porondkészlet fuvarozása, a töltés árakai fentartása, töltéstisztogatás, porondozás s a hófúvások elhányására fordíttatik.

A 248 fenálló híd és átereszek fentartása évenként 3000 forintba, az új építések t. i. úttáfordítások s új hidak építései évenként átlagosan 8000 osztrák forintba kerülnek.

1850-ik évtől az állam útakon következő új építések létesítettek:

a) A Kassától Jablonczának vivő műút 1852—1854-ben egészen újból készült és Kassától Pető-Szinyéig 98,000 pengő forintba került.

b) Pető-Szinyétől Kelecsenyig az új útvonal 9000 pengő forintba került.

c) 1856-ban a szepsi útvonalon létező Vörösrák melletti útnak átépítése 8000 pengő forintba került.

d) 1855-ben Szepsiben az út felemelés és a Bódva hídja 7000 pengő forintba jött.

e) 1857-ben a Bárca melletti útvonal alakíttatott át, a Hidas-

Németi és Szurdok közötti meredek parti út átépítetett s a Szikszón átvonuló műút átalakított.

f) 1857-ben a kassai vámútczabeli átmeneti tér alakított át, mely munkálatnál 3 épület szakított le, s a 4 ölnyi széles út, 10 ölnyre szélesbítetett. Ezen átalakítás 4500 pengő forintba került.

g) 1864-ben a Szikszó és Garadna közötti út igazított ki és új levezető árokkal láttatott el.

Porond fuvarozás s a kőporladék készítése.

Az utak fentartásához rendszerint tört porond használtatik s az ehez szükségelt kőanyag a Kassa melletti Hradova helybeni kőbányából, löporerő által állítatik ki, s az egyik irányban Buzinkáig, másfelé Enyiczkeig, végre Ócsvárig szállítatik.

Buzinkától Tornavár-megye határaig a kő, a szepsi mészkőbányából nyeretik. Szinától Hidas-Németi és Garadnáig a kőszükséglet a gönczi kőbányából kerül ki; Garadnától Szikszó és Borsodvár-megye határaig, a Kér melletti Aranyos völgyből fuvaroztatik.

Ócsvártól a Dargó hegyig, a Pető-Szinyei és Dargó hegyi kőbányák szolgáltatják az anyagot.

A legtávolabbi szállítási tértávolság az Aranyos völgyből Szikszóig $4\frac{1}{2}$ mértföldnyi távolságra létezik, a honnan egy prisma vagyis egy negyed köbület tevő kőrakás 15 osztr. ért. forintba, máskülönben pedig egy prisma átlagosan 3 osztr. ért. forintba kerül.

H i d a k.

Abaújvár-megye állam útain következő hidak építettek:

A Hernád-kassai malom árkan készítettett egy fa híd a vámhídútczában 12^0 hosszú; egy másik fa híd a nagy Hernádon 41^0 hosszú. Ezen két hídnak fentartása, vámszedési jog mellett sz. kir. Kassa várost illeti.

Ócsvár mellett a Tárzán 18^0 hosszú fa híd.

A Szinye melletti patakon át szinte fa híd.

Buzinkán kőből bolthajtásos híd.

Csécsben 12^0 hosszú fa híd kőalapzattal.

Szepsiben ugyan oly alkatú a Bódva folyón keresztül.

Bárcza mellett a Miszla patakon 4^0 hosszú fahíd kőalapzattal.

Szina mellett 3^0 hosszú kőbolthajtásos híd.

Szikszó mellett 2— 3^0 hosszú kőhidak.

II. Ország utak.

Az országutak sorába tartoznak:

1. Kassától Szepességnek Béla, Hámoron átvivő út	3	mértföld
2. A Bód-Ranki útvonal	1 $\frac{1}{8}$	"
3. A Kassa-sátoralja-ujhelyi út, Bárcza, Csany,		
Zsadány és Szkároson át	6 $\frac{2}{8}$	"
4. Kassa-tokaji út, Hidas-Németin, Vizsolyon,		
Szánthón át	4 $\frac{1}{8}$	"
5. Encs-gibárt-kéri útvonal	1 $\frac{1}{8}$	"
6. Szikszó-szomolnoki útvonal, Szepsin, Jászón,		
Metzenzéffen, — aztán Makrancz, Buzitán át Pusztá-		
Vendégheinek	10	"
7. Onga-gesztelyi út	$\frac{3}{8}$	"

Az országos utak felügyeletére megyei útbiztosok alkalmazvák, útkaparók ellenben nincsenek.

Az utak fentartása a közmunka erő által eszközöltetik, fordítván rájuk 10,230 igás és 30,270 gyalog napszám.

A hidak javítása és újak építése az országos alapból eszközöltetik:

A hidak javítása évenként átlagosan 5000

Új „ építése „ „ 10000 forintba kerül.

Legfontosabb hidak az ujhelyi vonalon a Csany-zsadányi, a Hernádon keresztül 40° hosszú; a Filkeháza és Pálháza melletti 3—4° hosszúságban.

A Kassától Tokajnak vivő úton, a Hidas-Némethiben a Hernádon létező vámszedés melletti magányosok fa hídja 40° hosszú; a Szántó melletti 8° hosszú kő híd.

A Szikszótól Szomolnoknak vezető vonalon a Jánoki kőhíd 9° hosszú; Kraszniknál két bolthajtásos 2 öl boltivű kőhíd; a Kanyaptán és csécsi patakon épített két fahíd, az elsőbb Buzitánál, az utóbbi Makrancznál 12° hosszú; Szepsin túl két 4° hosszú és Jászón 8° hosszú híd.

Porond és kavacsolás.

Az utak fentartásához részint tört folyó-, részint bányabeli porond használtatik. Legtöbb porond a Hernádból kerül ki, de sokat szolgáltatnak a hegyi patakok és a kőbányák is, péld.: a hradovai, herleini, szkárosi, szepsi és metzenzéffiek, a mely utóbbiból porondnak a vas és rézkő olvadék is felhasználtatik.

Az országúton 1850-ik évtől következő újítások és átalakítások eszközöltettek :

Az újhelyi vonalon Zsadány, Szkáros, Hollóháza, Komlós és Filkeházán át egészen új útvonal készült, melynél a nagy meredekségek és lejtőségek egészen mellőztettek.

A Bőd-ranki út egészen újból készült.

A Szikszó-szomolnoki vonalon, jelentékeny átalakítások, szélesbítések eszközöltettek, egészben azonban mindekkoráig azért be nem fejeztethettek, mivel azon vidéken a kavacs és porondnak nagy hiánya van, s az azon út fentartására kijelölt munka erő csekély.

1855-ben a műútra kiadatott :

Fentartási költség.

Útmesterek fizetése	2646 forint
Útmesterek helyettesítési díja	111 „
Az építészeti eszközök lerakó kamrájáért bérpénz	73 „
Az útmesterek irodai szükségletére	44 „
Különféle kiadások	3 „
Összesen	2857 forint.

Fentartási kiadás.

Porondokért fizettetett	38700 forint
Útak és hidak fentartására	3800 „
Különös építések	9390 „
Útkaparók évi fizetése	9096 „
Utászati eszközök beszerzése	225 „
Kőbánya helyekérti kárpótlás	76 „
Különféle kiadások	14 „
Összesen	61301 forint o. é.

III. Közlekedő útvonalak.

Abaujvár-megye helységei még nincsenek egymás között minden irányban csinált közlekedő utakkal ellátva, és bár ide kell törekednie minden államnak, e tekintetben nem magát Magyarországot illeti a szemrehányás. Közlekedő utaink legnagyobb része csakis gyeputak, melyek gyakorta hat annyi tért is elfoglalnak mint a csinált utak.

Mert vegyük csak fel a sáros nehéz útakban a kitérő vagy kikerülő helyeket, vegyük népünk pajzánsága által a rétségeken, legelőkön, erdőkön csaknem minden irányba vezető mellékútakat, nagy esőzések vagy a tavaszi hó olvadáskor történni szokott nehezebbtől nehezebb útesináltatásokat, a sokfelől jövő azon panaszt, hogy ebbe amabba a helységbe be se lehet menni a feneketlen sár végett, hogy ebbe amabba a helységbe csak ökrökkel lehet bevontatni a kocsit vagy szekeret; akkor önként be fogjuk látni, hogy a helység erejéhez mért úti közlekedések olcsóbbak és biztosabbak. Népünk fogékonyága, de különösen szolgabiráink és a nép előljáróinak tevékenysége azon emeltyük, melyek által habár lassanként, de időjártával biztosan eljuthatunk a fennebbi célhoz; jelenben is már a megyében következő csinált közlekedési utak léteznek:

1. A Buzita-színai.
2. A Kassa-szalánczi, mely Bárczánál válik el az állam úttól.
3. A Bogdány-bőődi.
4. Göncz-pálháza.
5. Perény-nagy-idai.
6. Nagy-Ida-Komárocz-buzitai.
7. Zsadány-gönczi.
8. Kér-gibárt-encsi.
9. Kassa-miszlóka-aranyidkai.
10. Kassa-bankói.
11. Szepsi-bodoló-jánok-vajdai.
12. Szánthó-szikszói.
13. Szánthó-monoki.
14. Gagy-kázsmárki.
15. Homrogd-felső-vadászi.
16. Csobád-homrogd.
17. Hidas-Németi-perényi.
18. Jászó-kis-idai.

A most említett utakat a járások szolgabírái tartják fel és a lehetőség szerint igazítatják.

Könnyebb áttekintés végett, czélszerűnek láttuk Abaújvár-megye helységeinek egymástóli távolsága táblázatát bemutatni:

Az abaúji 5 járás határhelységeinek egymástóli távolsága

A kassai járás határhelységeitől	A füzéri járás határhelységei	Mérföld- beni távol- ság	A közlekedési vonal megne- vezése
Zsir— -tól	Bátyok— -ig	$\frac{5}{8}$	Országút
Zsir "	Csákány "	1	"
Zsir "	F.-Kemencze "	$\frac{2}{8}$	"
F.-Ócsvár "	Bőöd "	$1\frac{2}{8}$	Államtöltés
F.-Ócsvár "	Nádaska "	$1\frac{2}{8}$	Államtöltés s országút
Györgyi -tól	Bőöd "	$\frac{2}{8}$	Államtöltés
F.-Ócsvár -tól	Beszter "	$\frac{3}{8}$	Országút
Kassa-Ujfalu "	Beszter "	$\frac{7}{8}$	"
Kassa-Ujfalu "	Zdoba "	$\frac{5}{8}$	"
Csany "	Zsadány "	$\frac{2}{8}$	"
Gönczi járás			
Hidas-Némethi-től	Göncz-ig	$\frac{7}{8}$	"
Hidas-Németh "	Göncz-Ruszká-ig	$\frac{7}{8}$	"
Szikszói járás.			
Szurdok-tól	Garadná-ig	1	Államtöltés
Véce-től	Garadna "	$\frac{4}{8}$	Országút s államtöltés
Szőled "	Garadna "	$\frac{3}{8}$	"
Radvány-tól	Szemere "	$\frac{4}{8}$	Országút
Petri-től	Szemere "	$\frac{6}{8}$	"
Csereháti járás			
Petri— -tól	Büttös— -ig	$1\frac{4}{8}$	Országút
Petri "	Buzita "	$1\frac{3}{8}$	"
Him "	F.-Láncz "	$\frac{3}{8}$	"
Gombos -tól	Nagy-Ida "	$\frac{4}{8}$	"
Szakál "	Nagy-Ida "	$\frac{5}{8}$	"
Buzinka "	Nagy-Ida "	$\frac{3}{8}$	"
Buzinka "	Csécs "	$1\frac{1}{8}$	Államtöltés
Kis-Ida "	Semse "	$\frac{5}{8}$	Országút
Baska "	Jászó-Ujfalu "	1	"
Bukócz "	Jászó-Ujfalu "	$\frac{7}{8}$	"
Hilyó "	Réka "	$\frac{5}{8}$	"
Hámor "	Opáka "	$\frac{6}{8}$	"

(Mértföldekben), különös tekintettel a közlekedésre.

A füzéri járás határhelységeisől	A gönczi járás határhelységei	Mértföld- beni távol- ság	A közlekedési vonal megne- vezése
Ujvár — -tól	Zsujta — -ig	$\frac{4}{8}$	Országút
Ujvár " "	Göncz " "	$\frac{7}{8}$	"
Pányok " "	Telki-Bánya " "	$1\frac{1}{8}$	"
Nagy-Bosva " "	Telki-Bánya " "	$1\frac{3}{8}$	"
Nagy-Bosva " "	Sompatak " "	$\frac{6}{8}$	"
Kovácsvágás " "	Sompatak " "	$\frac{5}{8}$	"
Gönczi járás	Szikszoói járás		
Gibárh-tól	Encs — -ig	$\frac{5}{8}$	Országút
Peré-től	Szent-Andras " "	$\frac{3}{8}$	"
F.-Dobszá-tól	Halmaj " "	1	"
Szikszoói járás	Csereháti járás		
Ujlak — -tól	Vendégi — -ig	$\frac{6}{8}$	Országút
Ujlak " "	Apáthi " "	$\frac{4}{8}$	"
Ujlak " "	Gagy-Bátor " "	$\frac{6}{8}$	"
Szolnok " "	A.-Gagy " "	$\frac{7}{8}$	"
Kék -tól	Gagy " "	$\frac{5}{8}$	"
Fáj -tól	A.-Gagy " "	$\frac{5}{8}$	"
Fáj " "	F.-Gagy " "	$\frac{5}{8}$	"
Fáj " "	Csenyéte " "	$\frac{4}{8}$	"
Litka " "	Csenyéte " "	$\frac{2}{8}$	"
Litka " "	Eresztvény " "	$\frac{6}{8}$	"
Szemere -tól	Büttös " "	$1\frac{1}{8}$	"
Csereháti járás helységeitől	Tornamegye helységei		
Szászfa — -tól	A.-Kovács — -ig	1	Országút
Szászfa " "	Barakony " "	1	"
Pamlény " "	A.-Kovács " "	$\frac{7}{8}$	"
Pamlény " "	Barakony " "	$\frac{7}{8}$	"
Szászfa " "	Lenke " "	$1\frac{1}{8}$	"
Pamlény " "	Lenke " "	1	"
Szászfa " "	Ardó-Hidvég " "	$1\frac{1}{8}$	"
Pamlény " "	Ardó-Hidvég " "	1	"
Jánok " "	Horváthi " "	$\frac{6}{8}$	"
Jánok " "	Zsarnó " "	$\frac{4}{8}$	"
Péder -tól	Horváthi " "	$\frac{6}{8}$	"
Péder " "	Zsarnó " "	$\frac{2}{8}$	"
Somodi -tól	Torna " "	$\frac{4}{8}$	Államtöltés
A.-Metzenzéf-től	Falucska " "	1	Országút

Vaspálya.

A tiszavidéki vaspálya, mely Abaújház-megyét is áthasítja, mai kiterjedésében 1856-ik évben gróf Andrássy György által lőn megalapítva.

Bruck csász. kir. kereskedelmi miniszter alatt, már 1852-ben lőn megkezdve az államvasútnak építése Szolnoktól Debreczenig, és Püspök-Ladánytól Nagyváradig, mely vasútnak már 1853-ban és 1854-ben kellett volna megnyitvatnia.

Bruck utódja Baumgarten pénzügy és kereskedelmi miniszter alatt azonban a munkálatok annyira felakadtak, hogy midőn Bruck 1856-ban a pénzügyminisztériumot átvette, a töltések csak részben, az őrházaknak is csak kis része volt elkészítve.

Gróf Andrássy György már 1855-ben folyamodott az engedélyért és meg is kapta a vasut folytatásának előmunkálataira Debreczentől, Tokajt, Miskolczt és Kassára.

Brucknak ismét a minisztériumba lépte által a közlekedési ügy fejlesztésére előidézett kedvező körülmények arra birták gróf Andrássy Györgyöt, hogy tervének nagyobb kiterjedést adandó tekintélyes hazafikkal és bankárokkal szövetkezett, hogy egyrészt az építésében fenakadt Szolnok-debreczeni és Püspök-Ladánytól nagyváradi államvasútnak elkészítése, másrészt a Debreczen-kassai vonallal együtt, egy Szolnok-aradi és végre egy Pest-miskolczi vonalat is felépíthessen.

Az első engedményesek nevei következők:

Gróf Andrássy György.

Herczeg Szász-kóburg-gothai Ágoston.

Herczeg Eszterházy Pál.

Gróf Apponyi György.

Gróf Apponyi Gyula.

Gróf Barkóczy János.

Bohus János.

Herczeg Brezenheim Ferdinánd.

Gróf Dessewffy Emil.

Hober Moricz.

Hober Sámuel.

Gróf Hunyady István.

Gróf Károlyi György.

Gróf Károlyi István.

Báró Sennyei Pál.
 Gróf Szirmay István.
 Szögyéni László.
 Gróf Trautmansdorf József.
 Gróf Waldstein János.
 Gróf Waldstein Keresztély.
 Gróf Venkheim Antal.
 Gróf Venkheim Károly.
 Gróf Venkheim Rezső.
 Virkner Lajos.
 Gróf Zichy Ferencz.
 Gróf Zichy Henrik.
 Zsedényi Ede.

Bruck pártolásának lehet tulajdonítani leginkább, hogy a krími háború után nyilvánult vállalkozási szellem a tiszavidéki vasút felé irányult, és hogy maga a Bruck által életbe léptetett osztrák hitelintézet 14 millió pengő forintig vett részt névérték szerint a vállalatban, ezen nagyszerű vállalat fentartására pedig a cs. kir. pénzügyminiszterium maga 10 milliónyi vasút részvényt vett át.

A tiszavidéki vaspálya felépítésével 1856-ik év június havában, a lombard-velencei állam-vasút hajdani főfelügyelője Schimke János jelenlegi igazgató lón megbízva; szakértői belátásának és erélyének köszönhető egyrészt a felette olcsó, másrészt pedig a gyors kiépítése a vonalnak; sajnos azonban, hogy a pénzpiaczi kedvezőtlen viszonyok, az egész hálózat létrejöttét, de különösen a Pest-miskolczi vonalat idáig megakadályoztatták; vajha azon tárgyalások, melyek ezen vonalok kiépítése iránt folyamatban vannak, mihamarább jó eredményt szolgáltatnának!

A tiszavidéki vasút kiépített hossza teszen 76.84 mértföldet (Árjegyzék szerint állomásról állomásrai kikerekítése végett a törtszámoknak $78\frac{1}{2}$ mértföld) ebből esik Abaujvár-megyére a 228-ik számú örháztól kezdve a kassai állomás végeig $9\frac{1}{2}$ mértföld; mely vonalon következő személy- és áru-állomás létezik:

Szikszó.
 Forró-Encs.
 Garadna (új személy állomás).
 Hidas-Némethi.
 Csany.
 Kassa.

Az elsorolt állomási helyeken kívül van rajta:

53 őrház és jelző kunyhó.

75 híd.

38 átereszt.

73 átjárás a vasút színvonalán.

Azon építési és kiállítási költséget, mely a Szikszó-kassai vonalra esik, részletesen kimutatni nem lehet; mert a befektetett tőke annyi mindenféle tényezőt foglal magába, hogy azokat az egyes kiszakított vonalakra részletezni lehetetlen, péld. a tőke kamatait, a kezelési, mozdony, szekerek, műhelyek költségeit sat. minél fogva a mértföld számra felosztott beruházási költségeknek egyegy mértföldre eső összeg számítására kell szorítkoznunk, minthogy pedig az egész tiszavidéki vasút 42,148,558 forintnyi befektetett tőkét képvisel, ennél fogva a Szikszó-kassai $9\frac{1}{2}$ mértföldnyi vonalra esik 5,234,120 forint.

A technikailag ráfordított emberi és fuvar erőt kimutatni nem lehet; miután a munkálatok részint építési vállalkozók, részint a pálya és gőzerő (mozdony) felhasználásával hajtattott végre.

A kisajátított földek mennyisége 496 hold 1600 □ ölével számítva, melyért (ide számítván a vetés-, épület- és egyebekérti kárpótlást) fizetett Abaújszántó-megyében: 100,837 frt. 87 kr.

Ajándékozott földek voltak: Szabad királyi Kassa város magán birtokaiban szükséges területek, nevezetesen Forrón, Garadnán, Kassán. A kassai magánosok földterületeiből a szükséges földrészek megváltásához a város hozzájárult. A fát előnyös áron adta. Utat engedett saját földéin a Hernádhoz a kavacsszállítás végett. Több földet foglalt el a vaspálya, mint kellett volna és az egésztől az adót a város maig is fizeti.

A tiszavidéki vasút egész jövedelme tett:

1865-ben 3,141,001 frt. 12 kr.

Kiadása 1,544,357 „ 20 „

A tiszta jövedelem 1,596,643 frt. 92 kr.

Minthogy pedig a vasút beruházási tőkéje $3\frac{75}{100}\%$ hajtott, ennél fogva: Az átlagos jövedelemből esik:

egyegy mértföldre . . . 40,919 frt. 76 kr.

Mely arány szerint a $9\frac{1}{2}$ mértföldnyi abaújszántó-megyei szikszó-kassai vonal hajtott volna 338,737 forint 72 krajczárt.

Az 1865-ik évi üzletkimutatás szerint azonban, az ezen vonalon levő állomások csak 233,134 forint 37 krajczárt jövedelmeztek.

Az abaújszabolcs-megyei vonaloni forgalom egyéb részletei, az 1865-ik évi ide mellékelt üzleti kimutatásban láthatók.

A tiszavidéki vasút-ügy kezelési szervezete a következő:

A legfelső vezetést a Bécsben székelő igazgatótanács által gyakorolja, melynek tagjai:

Elnök: gróf Andrássy György.

I. Alelnök: gróf Barkóczy János.

II. Alelnök: báró Vodjaner Mór.

Igazgató tanácsosok: Dr. Gredler András.

Hober Mór.

Dr. Jagreis Henrik.

Königsvarter Ignác.

Gróf Nemes Vincze.

Schey Frigyes.

Steiger Ede.

Stammer Károly.

Gróf Waldstein János.

Gróf Zichy Henrik.

Zsedényi Ede.

Az építés vezetése, s az egész üzleti szolgálat kezelése egy igazgatóságra van ruházva, melynek élén Schimke János igazgató és tanácsos áll.

Az igazgatóság következő osztályokra van osztva:

I. Építés és pálya fentartás.

II. Technikai ügy.

III. Műhelyek és gépek.

IV. Általános kezelés és anyag beszerzés.

V. Könyvvezetés.

VI. Kereskedelmi üzlet.

A külügyeletre s az építési szolgálat kezelésére három főmérnöki osztály létezik.

I. Szolnokon, a mű kereskedelmi ügyeletre.

II. Nagyváradon, a pálya fentartásra.

III. Miskolczon, a főműhelyek ügyeletére.

A tiszavidéki vasút valamennyi vonalán van 35 személy- és áruállomás és 2 oly állomás, a hol csak személyek vétetnek fel.

Az abaújtár-megyei vonalrészen a következő személyzet létezik:

Az állomás neve vagy az őrház száma	N e v e	minősége	Az állomás neve vagy az őrház száma	N e v e	minősége
a tisztviselőnek vagy szolgának			a tisztviselőnek vagy szolgának		
228. sz.	Kinálszky János,	őr.	261. a. sz.	Gábor István,	őr.
229. "	Sajtos János,	"	262. sz.	Hahn György,	"
230. "	Schwarz József,	"	263. "	Miklós István,	"
Szikszó	Resszel Imre,	állom. főn.	263. a. sz.	Kurányi Imre,	"
"	Prazsák Ferencz,	pálya fel-	264. sz.	Ignátz József,	"
"	Franke Flórián,	ügyelők.	265. "	Csikályszi Ferencz,	"
231. sz.	Halmi Mihály,	őr.	266. "	Szartoris János,	"
231. a. sz.	Umbraun Ignác,	"	267. "	Rózsa István,	"
232. sz.	Bukovsky Ferencz,	"	268. "	Zechmeiszter Károly,	"
233. "	Szűcs Imre.	"	269. "	Kossai Péter,	"
234. "	Wilk János,	"	269. a. sz.	Benkó György,	"
235. "	Kovács Pál,	"	270. Csány	Streit Ernő,	"
236. "	König Gyula,	"	271. sz.	Nyebesnyik György,	"
237. "	Hrabik Jakab,	"	272. "	Hrubovszky Mihály,	"
238. "	Waliko István,	"	273. "	Krawtschuk Szilárd,	"
239. "	Michalek Adolf,	"	274. "	Somjodi János,	"
240. "	Zdebsky Ferencz,	"	275. "	Gulyás Antal,	"
241. "	Földes János,	"	276. "	Mostofsky Ignátz,	"
242. "	Dobray András,	"	277. "	Diko János,	"
243. "	Király József,	"	278. "	Duchnyák István,	"
244. "	Wallisch János,	"	279. "	Arleth József,	"
Forró-Éncs	Patak Antal,	állom. főn.	279. a. sz.	Petrik József,	"
"	Stirban István,	kiadó.	280. "	Lengváry Imre,	"
245. sz.	Freitag János,	őr.	280. a. "	Iván István,	"
245. a. sz.	Zsirsznyovszky Fer	"	Kassa	Síkora Pál,	állom. főn.
246. sz.	Kostyán János,	"	"	Biela Ignác,	mérnök.
247. "	Bocskay Mihály,	"	"	Klein Ferencz.	távíró.
248. "	Pesdika Venczel,	"	"	Breu János,	főkiadó.
249. "	Jámbor Ferencz,	"	"	Csaika József,	kiadó seg.
250. "	Nagy József,	"	"	Korotnoki János,	"
251. "	Stühlmann Vazul,	"	"	Kammel Ferencz,	"
Garadna	"	"	"	Bárczy János,	rakt. felü.
252. sz.	Hankesz Antal,	"	"	Gross Ferencz,	"
253. "	Höbling János,	"	"	Ratkovszky János,	kocsi felü.
254. "	Walter János,	"	"	Obermajer József,	portás.
255. "	Rubesch Ignác.	"	"	Fink József,	mozd. vez.
256. "	Bárdos János,	"	"	Heynke Oszkár,	"
257. "	Sironczek János,	"	"	Hegedűs Imre,	gőzszív. fel.
257. a. sz.	Hornyák Péter,	"	"	Willrotter Ferencz,	kalauz.
258. sz.	Szűcs József,	"	"	Grosz Antal,	"
H.-Németi	Szedlacsek János,	állom. főn.	"	Mikula Mátyás,	"
"	Groda János,	pálya fel-	"	Weisslamlein Wenc.	"
"	Herczeg Vilmos,	ügyelők.	"	Stengl Wenczel,	"
259. sz.	Mészárczik Lajos,	őr.	"	Steiner Károly,	"
260. sz.	Parent Bernáth,	"	"	Cservenkovics Fedor,	"
261. "	Puschmann István,	"	"	Priesner Gusztáv,	pálya felü.

Z E T E

működésének és jövedelmezésének 1865. évben.

G y o r s á r ú k				T e r h e k				Kezelés		Bevétele az egyes állomásoknak							
Súly fontok- ban		Bevett összeg		S ú l y fontokban		Bevett összeg		Súly fontokban		Összes bevétel személy és katonai szállításért		Összes bevétel az idegen pályákra küldött s onnan megérkezett ingókért		Fele a bevételnek a saját állomásokra küldetett és onnan megérkezett ingókért		Összesen	
közve- titett	egye- nes	forgalom		közvetített	egyes	közve- titett	egyes	közve- titett	egye- nes	forgalom		közve- titett	egye- nes	forgalom		közve- titett	egye- nes
forgalom	frt. k.	frt. k.	frt. k.	forgalom	frt. k.	frt. k.	frt. k.	forgalom	frt. k.	forgalom	frt. k.	frt. k.	frt. k.	frt. k.	frt. k.	frt. k.	frt. k.
1677	270	21	07	7 77	861.743	157.594	1603 71	1002 22	917.727	—	4027 14	1015 11	833 98	—	—	—	—
1355	214	10	33	8 84	443.610	12 871	643 50	91 09	766.353	—	—	104 59	353 95	6334	77	—	—
1848	417	17	25	17 48	1,271.872	1,063.700	1736 41	7147 71	231.619	—	5262 12	7180 10	921 06	—	—	—	—
1623	1151	21	31	44 45	768.707	202 873	1469 65	1346 97	445.432	100	—	1407 01	785	1555	29	—	—
332	131	4	78	5 82	483.251	107 899	931 95	725 14	1,410.727	—	3169 57	745 16	489 14	—	—	—	—
510	427	4	18	18 14	592 743	5.528	1361 33	59 08	329.182	—	—	87 56	700 21	5191	64	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1306 07	5 65	8 64	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 28	12 17	1355	81	—	—
93128	14391	995 93	585 91	5,346 695	7,824.282	27566 97	49857 53	684.827	3022	75784 03	51516 59	14771 99	—	—	—	—	—
31980	61509	364 30	2613 84	23,053 563	3,033.992	64780 10	25642 41	463.184	16	—	29443 38	33180 97	204696	86	—	—	—

Abaújvár-megye általános mező-gazdászati viszonyai.

Népmeny-
nyiség. Népmennyisége a legújabb felszámítás szerint 153,776 lelket tesz. E szerint egy négyszeg mértföldre 2928 lélek esik. Nyelvre nézve 78,192 magyar, 10,948 német, 47,857 szláv, 12,822 zsidó, 3950 cigány.

Népesedés.
Foglalkozás. A megye számít 1 sz. királyi, 3 bánya, 8 mezővárost, 231 falut, 48 népesített, 21 népesítetlen pusztát, összesen 243 községet, melyekben foglalkozásukra nézve lakik: 532 nagyobb földbirtokos, 2542 magányzó; 1596 minden bevett és túrt vallás felekezetű pap, tanár, tanítónő és növelde-tulajdonos; 4033 kereskedő, kereskedői segéd és vendéglős; 4654 iparos és iparos segéd; 1257 bányász; 36,010 földmivelő, közzüle 32,254 kis földbirtokos, 3856 cseléd; 4220 napszámos; 33,563 nő; 60,631 fi- és leánygyermek; 4747 dologtalan nyomorék. E szerint a 44% fogyasztó, az 56% termelőhöz úgy áll: mint 3—7 hez; a 18% iparos és művész a 82% természetéhez akép áll: mint 2—9 hez.

A mező-gaz-
dászat törté-
nelmi váz-
lata. E megye gazdaszata, ipara ősmultját homály fedi. A római uralom és gyarmatosítás nyomaira itt található ni ugyan

Abaújvár-megye monographiájához használt kútfők:

A megye mezőgazdászati viszonyait Vattay János okleveles gazdász úr volt szíves kidolgozni; fogadja köszönetemet.

Annalen der preussischen Landwirtschaft. Berlin. 1854.

A statistikai adatok jelentékeny részét Papi Balogh Péter felszólamlási vizsgálati cs.k. felügyelő úr előzőkeny szivességének köszönjük.

Méltóságos Szalay István magyar királyi helytartósági tanácsos úr szivességéből bírjuk a megyei föltehermentesítési adatok összeállítását.

(Hernád-Búd táján római sírokra sűrűen találunk), de a még megoldásra várakozó történelmi kérdés: mikor, mely időben történt a gyarmatosítás; mert tudunkkal e tájakon a rómaiak legfőlebb mint felső hatalmat gyakorlott nép fordulhatnak elő. Hogy pedig ezen tájék a magyarok bejöttekor már lakott és művelt lehetett, a mennyiben Zalán bolgár-szláv fejedelem birodalmát olyasnak vehetni, nézetünk szerint elfogadhatjuk; a 11-ik század első felében hogy az volt, onnan gyanítjuk, mert a magyar király Aba Sámuel, kinék nevétől mint már említettük a megye elnevezését nyerte, e megye területére tette át lakását.

A megye fővárosa Kassa, már IV. Béla király által emeltetett királyi városi rangra, mely minőségben Nagy Lajos által megerősített, úgy az Árpádok utolsó szakában vagy is a XIII. században, a vegyes- és Habsburg-házbeli uralkodók korszakában, felső Magyarország egyik legjelentékenyebb áru-lerakó helyét (Stappel-Platz) tehát az északi külkereskedés fővonalát képezte 1772-ik évig, vagyis Lengyelország első felosztásáig; ezen időszakok és koronként a gazdaszat és ipar emelésére jótétevéleg hatottak.

A tatárdúlás és mohácsi vész után I. Ferdinánd és Zápolya János vetélykirályok közötti harczok legutóbbika a megye területén Szina és Nagy-Ida között vívatván, a török foglalás e megye területére némi részben benyúlt, a mennyiben a XVI. és XVII. században Eger elfoglalásával a török uralom egész Borsod-megye felső részeig Szendrőig és Abauj déli részére kiterjedt, a megye nagy részében adó szedetett, e miatt a megye nyugalma a belháborúk által több ízben megzavartatott, és mivel a törökök egész Kassa faláig portyáztak, ezen események a mezőgazdaszatra hábrá behegedt, de káros hatást gyakoroltak.

1683-ik év őszén Szobieszky János lengyel király által személyesen vezénylett, Bécs védelmétől visszavonuló hadsereg zöme szállításánál-, és 1772-ik évben Halicsnak visszafoglalása idejében, ezen megye adófizető népe is terhes fuvarozásokat és természetmény-szállításokat teljesített.

Az I. Napoleon uralma alatti háborúkban jelentékeny áldozata e megyének emberszámban, természetményekben, állatokban, pénzben, az újabb kor történelméhez tartozik.

Az 184⁸/₉-ik évi hadjáratok s az orosz sereg zöme át- és

visszavonulása alatti sanyarúságok, terhes beszállásolások, természetmenny-szállítások és fuvarozások sajnos emlékét a mostani nemzedék még el nem feledte.

Mária-Terézia királyunk szelíd és jótevő szelleme a megyére is kihatott, a mennyiben az 1514-ik évi szomorú korszakból eredt, és az 1632. évben Császár Péter pórhad főnök felkelése miatt is megsulyosbodott jobbágy állapotot korszerű intézkedéseivel, az urbáriumnak 1767-ben behozásával, melyet II. József császár felvilágosodott akaratja még inkább szelidített s melyet az 1791: 35, 1792: 12, 1796: 3; 1802: 6, 1805: 3, 1807: 3, 1808: 9, 1812: 3, 1827: 10. törvényczikkelyei is helybenhagyta és az 183²/₆-ki úrbéri törvényczikkelyek alapját teszik, tűrhetővé tette, de csakis az 1848-ki IX. V. Ferdinánd által szentesített törvényczikkely szüntette meg véglegesen a hűbéri viszonyokat.

Minő volt 1514. után a parasztok személyes állása, s minő kemény határozatokat hozott azokra, kik azelőtt csak szegődményesek voltak, az 1514-ki országgyűlés; jól tudja, ki hazánk XIV. és XV-ik századbéli jogtörténetében járatos, hogy azon országgyűlésnek a parasztosztályra felette mostoha szelleme Verbőczy 25—31-ik czimjeit is átlengi; és hogy ezen törvényekben foglalt határozatok az örök igazsággal össze nem férnek, magok elismerték az ország rendei 1547: 26. törvényczikkelyben, a hol ekép nyilatkoztak: „cum variis exemplis vetustis et recentioribus saepe numero innotuerit Dei Optimi Maximi vindex ira ob peccatum populi aliquod gravius; neque ulla res magis ab aliquot annis florenti quondam Ungariae nocuisse videatur, oppressione colonorum, quorum clamor ascendit jugiter ante conspectum Dei: ad avertendam indignationem summi omnium rerum opificis, ejusdemque benignitatem, pietatem et clementiam aliquando tandem afflicto huic regno reconciliandum; Ordines et Status Regni concluderunt“; bár azonban nem hiányzott a törvényhozásban a jóakarat, mégis minden rendelkezései, melyeket a parasztok érdekében hozott, mint péld. 1538: 21. és 22. Kőrös, 1547: 27, 1548: 48, 1550: 37, 1553: 13, 1556: 27, és 28., 1608: 13. sat., mivel mind a földes úr mint a paraszt javát, az előbbinek megszorítása nélkül akarta összeegyeztetni, siker nélkül maradtak. A paraszt rög-

höz volt kötve, és maga a király is csak földes urának beleegyezésével emelhetette őt nemességre. (1622 : 17, 1630 : 30 sat.)

A vagyonjog, miután a parasztjóságra nézve Verbőczy (III. 30.) „*Rusticus praeter laboris mercedem et proemium in terris Domini sui, quantum ad perpetuitatem, nihil juris habet; sed totius terrae proprietates ad Dominum terrestrem spectat et pertinet*“, oly annyira fentartatott a földes urat illetőleg, hogy 1715 : 62. értelmében az még hűtlenség esetében is a földesúrra szállott. (Hogy ez régenten nem úgy volt, kitetszik Fejér Codex Diplomaticusában VIII. 5. 233. l.); a városi jóságok állása pedig túlnyomólag a városok municipális statutumai által szabályoztatott, úgy hogy 1647 : 87 szerint, csak hűtlenség esetében tartotta meg erejét azon régi szokás, mely szerint azok a királyi ügyvédre szálltak (Fejér V. 2, 106. l.), de azon határozott hozzáadással, hogy kik ily polgári jóságokkal királyi adomány által jutalmaztatnak „*Donatarii tales haereditates in civitatibus et oppidis territoriisque eorum existentes, jure civili possideant*“ itt egyedül nemesi jóságokról (*jura possessionaria*) és nemes személyek vagyonáról lehet szó.

Ha tehát a személyes és vagyonjogok illetén korlátoltsága mellett: a földhöz kötött állapotot, az 1687-iki országgyűlés végzése folytán a nemtelen népre hárított honvédelmi s állandó katonáskodási kötelezettséget, e mellett a közterheknek vállaira gördítését meggondoljuk; ép oly emberies mint magasztos tettek tekinthetjük az 1848. évi IX. XIII. törvénycikkeknek, a nemzet képviselete útján eszközölt fejedelmi szentesítését, mely által a polgári és paraszt osztálynak személyes és birtoklási jogegyenlősége biztosítván, a legnagyobb magyar jóslata „*Magyarország nem volt, hanem lesz*“ folytán, Abaújvarmegye felszabadított jobbágysága is boldogabb jövőnek néz elébe.

Az ipar, szorgalom, okszerű gazdaszat csak hajnalkorszaka is szabad föld és munka mellett lehetvén képzelhető, e megye mezőgazdaszata és ipara átalakulását is a közelebb idézett t. czikkre alapíthatja; mivel a birtok elkülönözés és tagosítás e megye területén mondhatni csak ezen idő óta veszi kezdetét. — 1848 előtt a megyében csakis 9, azóta 183, tehát összesen 192 községben jött ez létre, folyamatban van 44 községben (Ferdinándy Bertalan első alispán erélyességének köszönhetni ezen

Tagosítási
állapot.

kedvező állapotot és remélhető, hogy a megkezdett tagosítási perek minél előbb be fognak egymásután fejeztetni); úrbéri rendezés alá nem tartozván Kassa szabad királyi városon kívül, mely az országban legelsőbben törülte el határában a szántóföldek ugarban tartását, még 5 város.

Abaúj-vármegyében létezik $3264\frac{53}{168}$ úrbéri telek, 4727 úrbéri zsellér hely, a miért fizetendő kármentesítési tőkében 2,093,907 forint $39\frac{3}{4}$ kr. o. é., kamat hátrálékban 975,095 frt. 39 kr. (Megjegyeztetik, miszerint Abaúj-vármegye a IV-ik osztályba soroztatott, a hol az első helyosztály 550 frt. o. é., a második 500 frt. és a harmadik 450 frttal kármentesítetett. A művelést igénylő térek 182,006 hold szántóföld.

53986	„	kert és rét.
6875	„	szőlő.
51497	„	legelő.
184,665	„	erdő.
68	„	nádas.
10603	„	laktér és udvar.
18352	„	terméketlen tér és út.

Összesen 527,933 hold cataster területet foglal el, mely terménnyiség 192 tagosított határú város és falu, 44 tagosítatlan határú város és falu 48 népesített és 21 népesítlen pusztában oszlik meg.

Mely kimutatás szerint Abaúj-vármegyében a volt úrbéres és úrbéri zsellérek kezén létező úrbéri természetű szántóföldek

szántóföldek	97920
a rétek	25120
legelők	16320
szőlők	3725
erdők	13040

összesen tehát 156125 catasteri holdat tehetnek, a mennyiben az elkülönzések és rendbeszedések alkalmával, a volt úrbéres kezeiben maradt és maradó irtás földek, a netalán amazok által elesőt kiegészítik. E szerint Abaúj-vármegyében a hűbériség alól felszabadított földterület, a művelés alatti ágak tekintetbe vétele nélkül 156125 catasteri holdra tehető. Megjegyeztetik, mikép a még 44 községben hátralevő tagosítás és elkülönítésnél szépszámu úrbéri és úrbéri zsellér-teleknek a hűbériség alóli

kiszabadítása és kármentesítése remélhető, mely után, a különböző mívelési ágak tekintetbe vétele nélkül, a volt úrbéreszek kezein találtató szabad föld 169,391 catasteri holdra tehető; a többi 207,706 holdnyi maradvány szabad királyi, kiváltságos mező és bánya városok és nemeség birtokait képezi; minélfogva az utóbbi czimű birtokok a volt úrbéresekéhez miként 4: 5-höz állnak.

A szőlőtizedet illetőleg, melynek hová előbb a kilátásba helyezett törvény útjani megváltását a váltásági alapnak előteremtése mellett maga az előre haladó kor kívánalma sejteni hagyja, a magyar haza tagterén ezen Abaúj-vármegye van azon szerencsés helyzetben, miszerint a szőlődézsma alapját szerfelett nem veszi igénybe.

A megye mezőgazdászata emelésére szolgálnak a mívelési ágak, főleg a rétek és szántóföldek között észlelhető helyes arány; a bányászat; egy részvénytársulati ezukorgyár; a Moll János-féle olajgyár Kassán; két porcellán gyár, egyik Telki-Bányán, másik Hollóházán; három üveggyár (2 Regéczkén, 1 Szalánczon); két kassai különösen pedig az ép oly derék mint vállalkozó szellemű és nagy tehetségű Cornides Lajos által kezdeményezve létre jött egy csányi részvény-műmalom; vesztesség levén, miszerint a radványi gróf Károlyi Ede-féle gőzmalom, kályha, fűrés, asztalos művek gyára, honi alaposan képzett művezető és segéd személyzete hiánya, a kísérletekkel karöltve járó tetemes vesztességek, a kereskedelmi piacoktól távolság, a kül- és belkereskedés akadályai miatt, működését egyrészben megszüntetni, másrészben alászállítani kényszerült; 7 sör-, 23 nagyobb szeszgyár, melyek legnagyobbika és jelesbika Ungár testvéreké Kassán, minden 24 órában 70—80 p.m. életneműeket dolgozván fel; 94 iparpálinka- és 311 gazdasági pálinkafőző; 2 vasolvaszda; 92 ásó és kapa-, 31 szöggyár alsó és felső Meczenzéffen; 1 szöggyár Kassán jelenleg takaréknő konyhák készítésével foglalkozik; az erdőszeti termékek feldolgozásával foglalkozó sindelykészítők és 13 deszka fűrészmalom Kassán, Aranyidkán, Jászón, alsó, felső Meczenzéffen, Radványban. A megye területén létező több téglavető, melynek legjobbját a Jászón és Kassán létezők teszik ugyan, de egyike sem foglalkozik alagesővek készítésével, a mennyiben azok használata a megyében gyakorlatban nincsen.

Gyár- és
ipar vállala-
tok.

Közlekedés.

A közlekedést fokozza a megyét Szikszón át Kassáig át-metsző vasút, melynek a külkereskedést tekintve, a tervezett szepes-oderbergi s Eperjes-dukilai vonalak majdani kiépítése még fokozottabb jelentőséget nyújtand; az Eperjes-, Miskolcz és Tályá-nak, Tornától Kassán át Gálszécsnek, Béla felől Kassán át Sátor-alja-Ujhelynek s a Meczenzéftől Szikszónak vezetett állami és országos útvonalak, valamint a többi megyei közlekedő utak is, melyek által a megye kelet-nyugati, észak-déli irányban meglehetősen szabályosan át levén metszve, a közlekedés hiányos volta, vagy az értékesítési piaczokhozi juthatás akadályai felett nem panaszkodhatni. Létezvén a megye területén $9\frac{1}{2}$ mért-földnyi vaspálya — 29 állami mű — 26 mértföldnyire orszá-gos útvonal; a közlekedési utak távköze az úthálózatához mel-lékelt kimutatásokból vehető ki.

A 29 mértföldnyi állami műút fentartásához a megye első alispánjának 1865-ik évi május hó 15-én kelt jelentése szerint követelt a kormány 1864-ik évben:

	egy fogatú,	két fogatú,	gyalog napszámban
	732	18903	57252
Ebből a cs. k. építési			
hivatalnak átadatott	518	8429	26010
A megyei országos utak			
fentartására fordítatott	194	10374	31242
Megváltatott . . .	20	100	—
A megváltásból az állampénztárba befolyt			1162 frt. 90 kr.
Az egyfogatú napszám			— „ 40 „
A kétfogatú „			1 „ 25 „
A gyalog „			— „ 25 „
oszt. ért. váltatván meg.			
Került e szerint 29 mértföldnyi állami műút			
800 frt. vám egyenértéke		15680	„ — „
Vám egyenértékén felül közmunkában . .		723	„ — „
		<hr/>	
		Összesen	16403 frt. — kr.

mihez a cs. kir. mérnökség, útmesterek, irodaszereik, porondok törése, szállítása, hidak építései sat. számíthatván, került egy mértföld fentartása évenként 3608 frt. oszt. ért.

Az országos és megyei utak fentartása, a fennebbi meg-váltási kulcs szerint, került 20,855 frt. 60 krba.

Az útmesterek fizetése, hidak fentartása s építése tekintetbe vételével, e szerint egy mértföldnyi országút 1398 frt. Ebből látható mikép az országutaknak évenkénti fentartása, melyek az állami műutakkal nem párhuzamosíthatók, hason összegekbe kerültek, bizonyosságául szolgálván azok fentartási drágaságának, s a közmunkák csekély sikerének.

A megye általában egészséges éghajlattal bír ugyan, de a megye északi és nyugoti részének a Kárpátokhozi közelsége miatt a légmérséklet gyakorta változó, a nedves csapadékok az őszi és téli hónapokban kielégítők ugyan, de tavasszal és nyárban az erdők ritkulásával előállott szabadabb légvonal és északnyugoti szelek miatt, főleg a megye déli és keleti irányában gyakori aszályt és szárazságot idéznek elő.

Hogy Abaújvár-megye hazánk egyik kiesén fekvő szép megyéjét képezi és hogy midőn a magyar első koszorúzott költő, midőn szépségéről megemlékezett, mondván:

„Jöttek a várhoz magas Unghból szép Abaújból,“

(Eger hős költemény)

csak igazat írt; köztudomású dolog.

I. Földmivelés.

Abaújvár-megye gazdaszata földrajzilag három szélességi vonalra oszlik, u. m. a bor, kukoricza és rozséra. Az első gazdaszati szélességi fok Ongától Hejcezeig, a második Hejczétől Kassáig, az utóbbi Kassától Béláig, vagyis a megye északi vonaláig terjed.

Szántóföldmivelés.

A megye területén a földmivelés 182,504 catasteri holdon üzetik, nagyobbára hármás nyomással, részint barna, részint kapás növénynyel beültetett, lóher és bükönnyel vetett ugarban. A majorsági birtokokon váltó vagy felügyelő gazdaszat (Koppelwirtschaft) noha csekély mennyiségben gyakoroltatik: de a gazdaszati ipar, nevezetesen az okszerű kender, len, mák, buzér, dohány, csülleng, sáfrán, takácsmácsonya (dypsachus fullonum), torma, komlónak szakszerű mívelésével itt nem foglalkoznak.

Igaz, a dohány egyedarúság behozatala előtt Szent-András és környéke kitünően finom, a csetnekihez hasonló minőségű

dohányt termesztett, mely helységek, ha a dohánynyal beültetendő termennyiséget 4—500 catasteri hold mennyiségre felvéve a dohány termelés tekintetében, ha már másképp nem lehet, lépéseket tennének, s a kormányt a csempészet elő nem mozdításáról egyetemes jótállás mellett biztosítanák : vagy a kincstár részére, vagy a kivitelre, termesztési engedélyt talán nyerhetnének.

A Hernádmelléke, különösen a kassai vidék, káposzta termesztéssel nagy mérvben foglalkozik, s ez képezi jövedelmének egyik tekintélyes ágát.

A földminőséget tekintve, a megye déli részét képező vidéken barna agyag és homokos agyag, a repeze, dohány, kukorica, búza, luczerna termesztésére különösen alkalmas. A Hernád-völgy, annak jobb és bal környéke, homokkal mérsékelt agyag, részint túlnyomólag homokos. A megye nyugati része vagyis az úgynevezett Cserehát, hullámzatos földalkatú természeténél fogva, részint homokkal mérsékelt agyag, részint kötött hideg agyag levén, gazdaságilag véve második és harmadik osztályú búzaföldnek mondható. A Kanyapta és Bódva folyó melléke, valamint az attól Kassának nyúló róna, részint kötött, részint hideg fehér nyirkos agyagot, részint homokos agyagot képezvén, a búza termesztésre alkalmas ugyan, de a kukoricának többé nem hazája, a megye ezen észak-nyugotnak vonuló 3—4 mértföld széles róna völgyében — a dühöngő szelek megtörése miatt a fásítás, nem különben a Göncz és Ruszka közötti térnek a Hernád folyóig és Korlát-Czéczeig pagonyok általi védését, az éghajlati viszonyok tennék kívánatossá. A megye északibb, Szepes-, Sáros- és Zemplén-megyékkel határos része, a füzéri járás nagy része, vagy az úgynevezett Hegyköz, halmos, partos, hegyes, köves, agyagtalajú, tehát néhol hideg természeténél fogva csak rozs, árpa, zab, pohánka, burgonya termesztésre alkalmas, mivel az égalj zordonabb, s a légmérséklet változó.

Szántó-vető
eszközök,
gépek.

Az újabb szántó-vető eszközöket, gépeket illetőleg, azok használata a megye területén elterjedve nincs. Nagyobb birtokok jószágain pesti, rimaszécsi, prakendorffi, krasznahorkai, alsó-meczenzéffi, krompachi gépgyárakból vagy műhelyekből, leginkább Vidacs, Zugmayer és módosított Ruchadlo-féle ekék, egyes ketős boronák, hengerek, szecska és répavágó gépek, szórórosták-

kal lehet ugyan találkozni, de a kisebb vagy a parasztgazdák, munka és erőkímélő, s jó földmívelést feltételező szántó-vető eszközökkel épen nem barátkoztak meg.

A sormivelés, főleg nagyobb gazdaszatoknál a burgonya, Sormivelés. helylyel — noha gyéren — a kukoricza és repceze vetésnél előfordul ugyan, de a gabona neműek vetőgéppeli sorvetés és annak sormivelése csaknem ismeretlen.

Trágyaúl a megye területén csupán az állati trágyát használnák, a trágyának készítésére kirakott trágyagödrök, szivattyúk s ezek által a trágya öntözése s a húgynak felhasználása gyéren fordul elő, szóval a trágya készítésre kellő gond nem fordítatik. Trágya készítés.

Ásvány trágya mint a gipsz, mi a megye területén idáig nem találhatik, — mész noha a nyugoti és északi hegyvonalak mészkő képletein a mészkő bőven található és olcsón termelhető, s a gyugmárga, mely e megyében több helyen találhatik, — használata ismeretlen.

A kassai cukorgyár által birt gazdaszatban az emberhuladéktrágya (poudre), s a csontliszt a kassai szöggyárban őrlötten, kísérletkép behozatott ugyan, de újabb időben az ép oly derék mint vállalkozó szellemű id. Fiedler Károly igazgatónak elhunytával, ki minden Kassán és környékén keletkezett iparvállalatnak kezdője és úgy szolván szelleme volt, amazzal korábban, az utóbbival csak ez évben felhagytak. Sajnos lévén azon hallgatagság, minél fogva a gazdaközönség, az összehasonlító eredmények felől nem értesítetik, noha Kassán egy poudresse gyár készítményeit a cukorgyár maga, számos kertész, gyümölcs, szőlő mívelő, konyha kertész, káposzta termesztő, kapóssá tenné.

A megye területén a cséplőgépek használata sincs elterjedve, mivel munkás kéz kapható, és hiányzik a befektetési alap.

A takarmány termesztés mint péld. luczerna, lóher, búkőny, takarmány-kukoricza, vagy a takarmány egyveleg, kevésbé a baltaczim, csak a nagyobb jószágokban, s a miveltebb osztály birtokain tapasztalható. Az apróbb s parasztgazdáknak a tagosítás irányábani ellenszenve, a rendbeszedéseknél is, három nyomású ugargazdaság után sóvárgó előítéletes vágya miatt, a mesterséges takarmány termesztés terjedést nem nyerhet.

Évi termés. A fenebb érintett 182,504 catasteri holdnyi szántó föld területen, természet e megye gazda közönsége:

106,583 pozsoni mérő búzát,
492,052 kétszeres és rozstot,
101,604 árpát,
246,290 zabot,
18,988 kukoriczát,

vagyis 965,517 p. m. gabna neműeket.

1455 kölest,
2600 babot,
2050 borsót,
5200 lencsét,
1550 pohánkát,
8500 bükkönyt,

vagyis 21,355 p. m. hüvelyes veteményeket.

493,000 fej káposztát,
226,255 p. m. burgonyát.

A répa és czukorrépa termesztése 200,000 —

A lóhere termesztése . . . 6766 mázsára tehető.

Az ugarból 7370 hold vettetik, 54,800 hold ellenben barna ugarban hagyatik.

Legjobb búza Szent-András, Szikszó, Szepsi, Bód; legjobb rozs és árpa Vizsoly, Vilmány, Tornyos-Némethi és környéke határaiban termesztetik.

Újvár és környéke, Zsujta, Pányok, alsó, fejső Kéked, Nádasd, Zsadány lencséje keresett, évenként Pestre, Német-honba Svajczba legalább 3000 p. m. vitetik ki. Hires e tekintetben a termény kereskedők előtt a szikszói simon-judai vásár, a hol kül megrendeléseket szoktak a bizományosok foganatósítani.

A Hernád felső és Kassa körüli vidék, izletes lisztdús burgonyát, szelíd és puha rostú káposztát természet; a megye ipara és gazdászata nagy kárára lévén az, miként az egyetlen nagyobb üzletképes czukorgyár, az évenként feldogozandó réпамennyiség csekély volta, s e miatt is a kiadásban előállott nagyobb mérv

és magasbodott adó miatt is, nagyobb tevékenységet ki nem fejthetett, vagy azokkal alig küzdhet meg.

A megye területén találtató első osztályú szántóföldek a búzából 6, rozsból 7, árpából 6, zabból 8 magot, a kukoricából 12 pozsoni mérőt holdankint; a második osztálybeliek a búzából 5, kétszeres és rozsból 5, árpából 5, zabból 6 magot, a kukoricából 8, a burgonyából 60 p. m. holdankénti termést adnak; a harmadik osztálybeliek a búza, rozs, árpából 4, a zabból 5 magot, a kukoricából 8, a burgonyából 40 p. m. teremnek holdanként; a negyedik osztálybeliek végre a rozs és árpából 3, zabból 4, pohánykából 8 magot adnak holdankint, burgonya termésök 25 p. mérő, melyből a megye népességét 153,776 lélek után tekintve, Dietrici számításai szerint, ha fejenként az évi búza és gabona tápkelléket, miként 1:4-hez vesszük számításba, azaz 4 pozsonyi mérőt, mi 153,776 p. m. búza, 461,328 p. m. rozs kelléket eredményez, látható azonnal, hogy a búza évi termelésnél 47,193 p. m. kevesblet, ellenben a rozsnál 31,724 p. m. többlet mutatkozik, s továbbá az árpa, zab, kukorica termelésnél 366,025 p. m. felesleget állít elő, mely akként a gyárszerű szesz készítés, mint a pálinkaházak, sörgyárak, marhák, lovak, juhok, sertések, baromfiak szükségletét nemcsak fődözi, hanem a megye területén létező műmalmok, tehát a kereskedési lisztgyártás, szükségletére is befolyással van; sőt az árpa, zab, lencse, borsó nagyban, a káposzta 300,000 föig is kivitetik.

Abaujvár-megye területén tehát a szántóföldek tőke értéke 11,554,180 forintot, a földmivelés évenkénti nyers jövedelme (brutto) 1,323,234 ftot képvisel. A megye déli, nyugati és keleti részében, főleg a népesb városok határaiban a szántóföldek catasteri holdankénti értéke, az első osztálybelieknél 100 frtra, a második osztálybelieknél 80 frtra, a harmadik osztálybelieknél 50 frtra, a negyedik osztálybelieknél 25 frtra tehető. E szerint azok becsértéki átlaga 63 frt. 75 kr. A szántóföldek 562,070 frt. 79 kr. kipuhatolt tiszta jövedelme után, holdjára 3 frt. 78 kr. földjövdelmi átlag esik.

A kertmivelés 10,305 catasteri holdon üzetik, jelen alkalmmal csak a konyhakertészet emeltetik ki.

Gyümölcs tenyésztésre a megye éghajlata, az északibb vidék s ez is a finomabb alma, körte, barack fajtái kivételével —

Kertészet és
gyümölcste-
nyésztés.

alkalmatos. Kassa, különösen Beszter és vidékének, Göncz és vidékének cseresznyéje, almája fajai és minősége tekintetében jeles. A körte nemesb fajai nagy mérvben, kivéve a virguleust, őszi és téli bergamottét, császárkörtét, nincsenek elterjedve. — Reine-Claudeja és beszterczyi szilvája jeles. Nyári, kajszi és őszi barackot maga Kassa és Göncz vidéke szép mennyiségben szolgáltat. A korláthi őszi barack híres. És ezen helyekről Halicsba, gróf Károlyi Ede radványi uradalmából Pestre, a hazai híru almák, körték, szilvák jelentékeny mennyiségben bárha ki is vitetnek, mindamellett a megye nagyobb része a gyümölcs-tenyésztésre és nemesítésre kevés gondot fordít.

Gyümölcs, kivált szilva aszaltatik, de az aszalók egyszerű alkatúak lévén, s az aszalványokat a megfüstöléstől, tehát a füstszagtól meg nem óvják, e miatt azok keresett kiviteli cikket nem képeznek.

Kitűnő gyümölcs-tenyésztők e megyében: Háy Károly, Maléter Vilmos, Gleviczky Sándor a jeles gyümölcsfa-csemete és magkereskedő, Benczúr József, Fiedler Károly, Ducsai János, Czító Dániel, a tiszavidéki vaspálya társulat főmérnöke Síkora Pál, Csorba Károly, a Domonkos-szerzet perjele Czapkay Tamás, Bräuer Mátyás görög egyesült lelkész — Kassán; Korponay Lajos Buzitán, gróf Károlyi Ede radványi uradalmának 16 faj-cseresznyéje, 30 faj almája, körte, szilva fajainak dússága országos híru; Bárczay Albert Bárczán; Semsey Jenő Saczán; Semsey Albert Semsén, Horváth István Makranczon, Sütő Sámuel ref. lelkész, Varga Pál Szászfán; Szentimrey Elek Krasznik-Vajdán; Gabányi Tamás k. esperes; Hadházy László ref. lelkész Szepsiben; a rozsnyai püspökség somodi uradalma; Dobza Sámuel ref. lelkész; Gróf Forgách Kálmán, Hésely Imre, Nagy István, Iván Miklós Nagy-Szalánczon; Nagy Gábor ref. lelkész Nádasdon; Ruzsbárszky Endre plébános Saczán; Drizsnyey János plébános Gönczön; Frankovszky Sámuel Arany-Idkán; Puky Pál Alsó-Mérán; Matusz József Devecserben sat.

Eperfa tenyésztéssel nagyban Soós Sándor Nádasdon; Gleviczky Sándor és a tiszavidéki vasút társulat igazgatósága Kassán foglalkoznak.

Fel kell említenünk, hogy 1862-ik évben a megye felső intézvény alapján a helységeekben sok ezerre menő eperfa cse-

metét elültetett, melynek haszna a megye jövődjére nézve kiszámíthatlan; — s ha bár népünk pajzánsága és e részbeni gondatlansága által sok esemete ki is veszett, de mégis sok maradt meg, mely nem jelentékeny reményt ébreszthet.

A kassai nőegylet nemeslelkű a közelebbi időben elhunyt elnöke özvegy Szirmay Károlyné, született gróf Malaspina, serkentette az árvaház növendékeit az eperfa tenyésztésre és selyemtermelésre.

Ámbár azonban a megyének Gönczig terjedő része, vagyis a határozott borvonal, — az eperfa tenyésztésre, a levelek puhább, tehát táplálódóbb és kevesb rost nélküli tehát csekélyebb értékű tartalmoknál fogva, — de az eperfák korábbi kiképződése, ritkábban előforduló elfagyása, finomabb selyemtermelése, a meglehetősen sűrű népesedés miatt is alkalmas, a megye épen ezen alsó részén a vállalkozás tekintetiben semmi mozgalom vagy kezdet sem tapasztalható. Kassán és környékén az égalj zordonabb és a téli évszak hamarábbi beállta s annak tovább tartása miatt, a selyemtermelés több költség, áldozat és erőmegfeszítésbe kerül.

Meg kell hajolni végre sz. kir. Kassa város azon ízlésteljes gondos eljárása előtt, miszerint a város keleti és nyugati oldalait, vonzó szép parkokká alakította, azonkívül minden irányban a fásítást annyira előre vitte, hogy hazánkban e tekintetben is egyetlen egy kir. város sem előzi meg — emelte ezáltal vidéke festői szépségét, lege üdét és korlátozta a szelek rohamait. Még egy tized év, és felnőtt facsoportozataiban, a népmivelődés obeliszkjeit fogja az útas akaratlanul tisztelni!

A konyhakertészet, kivéve Kassát és környékét, csekélyebb jelentőséggel bír ugyan, de remélhető, mikép a Kassa-oderbergi és Eperjes-dukla vasútvonalak kiépítésével a lakosság kedve a kertészet iránt — mivel e megye a konyha kertészetre kitűnően alkalmas — fogékonyabbá válik.

A kertek holdankénti értéke, melyben az értéktényezőt a fekvés teszi, az I. osztályúaknál 120 frt, — a II. osztályúaknál 100 frt, — a III. osztályúaknál 80 forintra tehető. A kertek összes területének értéke 930,700 frt. Nyers jövedelme ellenben 154,576 frtot képvisel, — kipuhatoltatván a kertekből 65,127 frt. 60 kr. tiszta jövedelem; s ekkép holdankint 6 frt. 62 kr.

Rétmivelés.

A megyében 43,766 hold rét találtatik ugyan, s bár a jó rétek a mezőgazdasátnak s a kitűnő marha tenyészetnek leg-hatalmasabb emeltyűi, — mindazonáltal a rét mivelésre kellő gond nem fordítatik. A Hernád, Bársonyos, Tárca, Ósva, Bódva és Kanyapta mentiben, valamint a hegyes vidék völgyein, — hol egyszersmind mesterséges tavakban a hal tenyésztés kevés költséggel foganatosítható lehetne, — a rétöntözés könnyen, nagyobbára kevés költséggel eszközölthetnék, s a takarmány-mennyiség magát megötszörözhetné ugyan, de hiányzik a pénz, vállalkozás, a rendező technikus, a betanított kezelő, kik azonban a vállalat létrejöttével könnyen bevezethetők volnának.

Ez ideig a rétek csergetezését (Berieselung) csupán alsó-Meczenzéffen; az elárasztást (Überstauchung) Somodiban, gyakorolják a közigazdák, de miután az csekély mértékben és szabálytalanul történik, még kezdetnek is alig nevezhető. Ugyanott és Jászón gyakorolják a réteknek szalmás trágyávali trágyázását is, mely a rétek flórájának diszló és tápértékdúsabb volta miatt szembe ötlő.

A megyében található első osztályú rétek catasteri holdankénti középtermése 18 mázsa széna és sarjú, — a második osztályuaké 14 mázsa széna és sarjú, — a harmadik osztályuaké 10 mázsa széna és sarjú, — a negyedik osztályuaké 7 mázsa széna, összesen tehát a rétek termése 498,972, átlagosan 12 mázsa szénára tehető, melynek értéke 299,383 frt. 20 krt képvisel. A rétektől 174,626 frt. 34 kr. tiszta jövedelem puhatóltatott ki, catastralis holdankint tehát átlagosan 3 frt. 99 krt tesz. A kaszálók az I. osztályúaknál 100 frt.; a II. osztályuaknál 80 frt.; a III. osztályúaknál 60 frt.; a IV. osztályuaknál 30 frt. értékre tehetők holdankint, e szerint osztályokba sorozva 3,088,480 frt. tőke értéket képvisel.

A szőlő-mivelés.

Abaújvár-megye területén 6,875 hold szőlő van, mely összesen 77 szőlőbirtokos község és 10,564 szőlőbirtokos között, 15,974 részletben oszlik meg.

A megye legkedveltebb borát Szántó, Szikszó és Hejce szolgáltatja, az évenkénti közép termést osztályba osztott áranya szerint holdankint $11\frac{2}{4}$ akóra tehetni, mely átlagosan 58 frt. nyers jövedelmet képvisel. A szőlők holdankénti értéke az I. osztályúaknál 300 frt., a II. osztályúaknál 250 frt., a III.

osztályúaknál 200 frt., a IV. osztályúaknál 100—120 forintnyi értékre tehető levén, a szőlők után 38,616 frt. $8\frac{75}{100}$ kr. földtermés érték, átlagosan tehát osztályaránylag, holdanként 7 forint. $60\frac{7}{10}$ kr. vagy 200 □ öllel számított kapás után $95\frac{87}{100}$ földtermési átlag tiszta jövedelem van kinyomozva.

Az itteni szőlő metszésnél általában a tömetszést (Bockschnitt) gyakorolják, csap vagy karika metszést a kevesb értékű szőlőknel se használnak; a háromszori kapálás, fűdés, nyitás gyakorlatban van, a levelezés ellenben Szikszó vidékén kezd gyakorlatba jönni. A késői szüretelés leginkább Szántón és vidékén szokásos.

A szőlőmivelés legfőbb hiánya, hogy a szőlő nem gyökeres vessző, hanem döntés vagy súlyesztés által szabálytalanul szaporíttatik, és csak ezen munkánál trágyáztatik. A döntés hiánya tovább, hogy a szükség szerint amint a szőlő kihal, vagy elvénül, a nemesítendő fajok tekintetbe vétele nélkül gyakoroltatik. Az oltást elterjedtnek nem mondhatni. A szőlőkben a vidékben divatozó fajok: fehér, vörös, fekete, korán és későn virágzó s érő, szabálytalanul természetnek. Vannak szőlők, hol 40—50 fajt lehet látni, míg Franciaország Bordeaux és Champagne vidékein s a Rajnamellék szőlőhegyeiben legfeljebb négy vagy öt fajt, azt is elkülönözten természetnek. Melyek miután se a Hegyaljának, se Abaujvár-megyének határozott oenologica szőlő-terminológiája nincs, többféle tájnevekkel bírnak.

Leginkább el van terjedve a vidéken a formint, hárslevelű, kőbeli (bajor), fehérszőlő (silberweiss), bakar, puresin, rózsaszőlő, petrezselyem, járdán, muskatal, balafánt, kadárka, a húsos rosz nedvet szolgáltató polyhos (oesterreicher), minek ültetése és termesztése a Rajna vidékén, és Franciaországban, törvény által, nagy pénzbírsággal szigorúan tiltatik.

Az elő, másod és harmad vagy utó szüret itt ismeretlen. A nedv nyerést lábbali taposás és préselés által eszközlik. A prések ódon faalkatúak, francia vagy rajnai újabb szerkezetű préseket nem láthatni. A legerebenelés vagy is a szőlőszemeknek száraiokról lezes hengergép általi lepereggetése s azután való kipréselése, bár Szikszón szokásba kezd jöni, de

egyebütt ismeretlen. Innen van az, hogy középnedves és hideg éveken — midőnt. i. a szemekben a szőlőcukor ki nem fejlődhetik — fanyar a bor, s a túlnyomó cseranyag (Gerbstoff) el nem távolítása miatt, színe hamar megtörik.

Főhibája pedig a pincze- és borkezelésnek, a mustnak — 18—24 akónyi tartalmú fekvőhordókban beszürés helyett —, két és fél akónyi gönczi hordó nevezetű edényekbe szűretése. A bornak lefejtése itt csak későn, mondhatni annak elhasználásakor történik, mely a bornak gyakori forrását, ennek folytán verhenyes könnyen megtörő színét —, mi pedig a szállításnál és kereskedésben igen fontos kárt okoz — eszközli.

A megye déliebb vidékén, jobb éveken, Szántón és vidékén, Erdő-Horváthiban, mint a Hegyaljához tartozó borterületen asszuszlőbor készíttetik, mely miután kövérebb s nagyobb mennyiségbeni szőlőcukor tartalmú; és hosszabb ideig tartó felelemzési kelléke miatt, tovább seprőn hagyandó levén, a természetők nagy — s megrögzött szokásaikhoz ragaszkodó részét, azon balkezelés mód felé vezette: miszerint a bornak folytonosan seprőn, tehát gyakori erjedezésnek kitétetve, kell hagyatni.

Fő hiánya végre a pinczekezelésnek az, — mikép az úgynevezett két és félakó tartalmú, ezenfelül ócska és tisztátalan gönczi hordóknak használata elterjedt; s hogy a köznép borait, must állapotjában, vízzel megvesztegetni, a borkereskedők pedig — kik többnyire izraeliták — a bőrokat összevissza vegyíteni szokták. — Innen van azután, hogy a megye területén rendszeres borkereskedés nem létezik, és határozott jellemű s állandó minőségű bort, akként nagyban mint kicsinyben kapni alig lehet.

Kitűnő s okszerű bortermesztők: báró Beuszt Ödön, sz. kir. Kassa város, Óváry Pál, Lengyel József plébános, Erdélyi Antal, Jászay Soma Szántón; gróf Péchy Manó Bodókő-Váralján; a kassai püspökség, Tóth Antal mérnök, Pandula József plébános, özvegy Drizsnyey Lászlóné Hejczén; Hudacsko György orvos s jeles oenologus, Sípos Antal, Szentimrey Elek és Gábor, Mihályfy László plébános Szikszón; Vendégthy József és Gábor, Szentimrey Bertalan Újlakon; Hamersberg László Kassán sat.

Az itt létező szőlőkben az I. osztályúak közép termése 8 —, a II. osztályúaké 10 —, a III. osztályúaké 12 —, a IV. osztályúaké 16 akót tesz; a III. és IV-ik osztályba a rosszabb bortermő szőlők levén felvéve.

Az I. osztályúakra fordítatni szokott munkáltatási költség 48 frt; a II. osztályúakra 38 frt; a III. osztályúakra 30 frt; a IV. osztályúakra 20 forintot tesz; míg a megyei legjobb borok péld. a szántói, erdő-horváthi, szikszói és hejcezeinek akója 8 frt. a közép boroké mint az aszalói, kéri, bodó-kőváraljai, fonyi és korláthié 6 frt; a csekélyebb minőségűek pedig 2—3 forinttal o. é. szokott átlagosan fizettetni.

A kezelési hibák miatt a megye borkereskedése, hitele, kerelessége naponta csökkenőben van. A szőlőműveléstől elválatlan csapások és veszélyek, mint fagy, jégeső, ragya, rothadás, magas napszámok, gyakori terméketlenség, magas kiviteli vámok, s a birodalommal határos államok vámszabályai között még helyre nem állított beviteli arány, a politikai viszonyok ingatagsága, s még több községekben létező szőlőtized miatt is, a kivitel nemcsak hogy nem kevesbedik, hanem majd csaknem a megye fogyasztási kellekét födözi, s e miatt a szőlőművelés alig jövedelmez valamit, s napról napra alábbszáll.

A bortermelés évenkénti 65055 akó mennyisége értékileg 225,275 forintra tehető; a szőlők tőke értéke pedig osztályaránylag 2,033,350 forintot képvisel,

Legelő a megye területén 51,497 catasteri hold találattik. Miután a tagosítás és elkülönzés miatt, a természetes legelők naponta kisebb mérvre szoríttatnak, azok többé igavonó marhák számára legelőül alig fognak szolgálhatni. Mesterséges legelők a megyében nem találattanak.

Legelő.

Az I. osztályú legelők holdankénti szénatermése 6 —, a II. osztályúaké 4 —, a III. osztályúaké 2 mázsa szénatermésre tehető, s ennél fogva termésmennyisége 274,498 mázsa szénára, annak értéke pedig 164,698 forintra megy.

A legelők összesen 1,049,880 forint tőkét képviselnek, a melyektől 56,625 ft. 88⁵/₁₀ krajczár oszt. ért. föld tisztajövedelem, holdjától tehát átlagosan 1 frt. 29⁵/₁₀ kr. oszt. értékben puhatóztatott ki.

A megye területén 184,665 hold erdő van. A tölgy, cser, Erdészet.

bükk, nyír, kőris, szil, jegenye, veres-, szurkos- és erdei fenyő, hárs, juhar, nyárfa sat. honos.

Az erdészetnek szabályosabb kezelése, sz. kir. Kassa város, özvegy herceg Breckenheim született Schwarzenberg Carolina hercegnő Regécz telkibányai; gróf Károlyi Ede radványi; az alsó-mislyei vallásalapítványi; gróf Forgách Kálmán szajánczi, kemencei; az aranyidkai kincstári; a Jászóvári prémontrei rend; gróf Péchy Manó bodókö-váraljai, fáji; gróf Zichy Rezsóné született Péchy Jakobina grófnő enyiczkei, perenyi; gróf Pallavicini Alfréd szemerei; a rozsnyói püspökség somodi uradalmi; gróf Desseffy Ferencz nagy-idai; alsó és felső Meczenzéfi város erdeiben szemlélhető; — a kisebb birtokosság és községek nagyobb része, a nemzetgazdászati nagy kárával és törvényeink ellenére naponta pusztítja az erdőket, rendesb erdőkezelésről, vagy a kipusztítottak helyett újabb ültetésekről tudni sem akar.

Sz. kir. Kassa város erdeiből kerülnek ki a legtöbb, legsebbe deszkák, sindelyek, épületfák, és egyéb faanyagok; a megye nagyobb része puha épületfa anyagát Kassa és alsó felső Meczenzéfi város erdei szolgáltatják ki. Sajnos miszerint Kassa sz. kir. város pénzügyi állapota miatt, az erdőknek ültetés általi szaporítására, s a pusztai helyek befásítására, több gondot nem fordíthat. Megjegyzést érdemel a hiányzó puhafa anyagoknak a szomszéd Sáros és Szepes megyéből és a tiszáróli behozatala.

A famívelés a megyében jobbára magfa általi szaporításra szorítkozik, magültetés általi erdőmívelés csakis sz. kir. Kassa város a Jászóvári uradalom, az aranyidkai kincstár, és gróf Zichy Rezsóné született gróf Péchy Jakobina perenyi uradalma erdeiben gyakoroltatik.

Az erdők három osztályba sorozhatók: Az I. osztályú erdőkben, a puhafaneműeknél 80 éves vágás mellett, az évenkénti anyagnövekedés $2^1 3^{11}$ —, a keményfaneműeknél 100 éves vágási időszak mellett $1^1 6^{11}$ — ugyanezeknél 60—80 éves vágásnál $1^1 3^{11}$ —; a II. osztályúaknál, a puhafaneműeknél 80 éves vágási időszak mellett $1^1 5^{11}$, a keményfaneműeknél 80—100 éves vágás mellett 1^1 —; a III. osztályúaknál a puhafaneműeknél $1^1 3^{11}$ —, 60—80 éves vágási idő-

szak mellett; a keményfa neműeknél 50—60 éves vágási időszak mellett 1¹. — E szerint az évenkénti anyagnövekedés átlag, a puhafaneműeknél 70 éves átlagos vágásszakban 1¹ 8¹¹ —, a keményfaneműeknél 80 éves vágásszakban 1¹ 5¹¹ tesz köb ölemben.

A puha erdők a megyében 9,302 holdra, az évenkénti anyagnövekedés átlaga 2417 köb ölfára, ennek értéke 19,336 frtra oszt. értékben; — a keményfa erdőknél pedig 175336 hold után, 31,257 köb-öl, 156,285 frt. oszt. ért. összesen tehát 33,674 köb-öl, 175,621 frt. oszt. ért. fát szolgáltat, melyhez a tölgyfa erdőknél a gubics, makk, cserhaj évenként bevett értékében 52,610 frtot számítva, tesz az évenkénti bevétel 228,231 forintot; mely összeg t. i. a keményfa, e megyének épületi faanyag, tűzifa, kohók s olvaszdák, s a technikai ipar szükségait kellőleg fődözik.

Az erdők, osztályba sorozottan, 8,672,250 frt. tőke értéket képviselnek, kinyomoztatván belőlük 183,727 frt. 44 kr. föld tiszta jövedelem, holdankint tehát átlagosan 1 frt. 9⁵/₁₀ kr. oszt. értékben.

A nádasok e megyében 68 holdat foglalnak el; tőlük 64 Nádasok. ft. 21 kr. föld jövedelem, holdankint tehát 93⁷/₁₀ kr. puhátoltatván ki. Értékük összesen 2800 f. tőkét képviselvén, jövedelmük 144 forintra tehető.

A nagy és kis Izra tavakon kívül, melyek igen csekély területet foglalnak el, más tavak vagy mocsárok a megye területén Tavak és mocsárok. nem találhatók.

A megye nagyobb gazdaságai közé számíthatók: Nagy és rendezettebb gazdaságok.
Gróf Keglevich vizsolyi- és ináncsi-
Gróf Péchy Manó bodókö-váraljai- és széplaki-
Gróf Zichy Rezsóné született Péchy Jakobina enyiczkei- és perenyi-

Özv. Brezenheim hercegné fonyi- telkibányai-
Gróf Károlyi Ede füzéri- és radványi-
Gróf Forgách Kálmán nagyszalánczi- és kemenczei-
A prémontrend jászóvári-
A rozsnyói püspökség somodi-
Gróf Pallavicini Alfred szemerei-

Semsey Jenő lajosházi-
 Gróf Desseffy Ferencz nagyidai-
 Gróf Csáky János abaújházi-
 Semsey Albert semsei-
 Sz. kir. Kassa város forrói-
 Gróf Csáky László és Holländer szikszói-
 A kassai megyés püspökség hejcei-
 Az esztergomi papnövelde széplaki uradalmi jószágai.

Közép terjedelmű jószágokban nevezetesebb gazdák:

A kassai czukorgyár.

Hammersberg László, }
 Régen János } Kassán.

A Péchy testvérek Kázmárkon és Selyeben.

Szathmáry Miklós Kisfaluban.

Ducsay Rezső Tornyos-Németiben.

Lánczy Jakab Alsó-Lánczon.

Szalay Antal Berethen.

Kubinyi Miklós, }
 Putnoky József } Felső-Kázmárkon.

Gálos Lajos, }
 Karsa Pál } Zsujtán.

Vendéggy József és Gábor Pusztá-Vendégiben.

Szentimrey Bertalan és Elek Krasznik-Vajdán.

Zsarnay Lajos Büttösön.

Janthó Bertalan }
 Mihályi Károly } Zsadányban.
 Pajzos János }

Joób Tamás és Ferencz Fancsalon.

Hideg Károly }
 Fáy József } Fügeden.

Gelley József és Ferencz }
 Hubay Ágoston } Péderben.
 Vécsey András }
 id. Vékey László }

Pamlényi Pál, András }
 Gelley Antal } Pamlényban.

Koós Pál }
 Szentimrey András, Gábor } Jánokon.

Horváth István,	}	Makranczon,
Szentpéteryek		
Czékus Gyula		
Meczner Ferencz	}	Korláthon.
Hunyor Soma		
Téglássy András és Sándor		
Gábríel István	}	Gibárton.
Szentimrey László		
Csoma örökösök		Rásonyban.
Hedry Ernő		Alsó-Lánczon.
Kohányi Imre		Csanyban.
Gál János		Szenden.
Ranky Antal		Rankon.
Glück Ábrahám		Nagy-Bodolón.
Kelcz Gyula	}	Rozgonyban.
Alth József		
Ujházy József		
Spóner Gusztáv		
Geiger Mózes		
Janik Ágoston árvái		
Jakobs Gusztáv		haszonbérlo
Puky Pál	}	Mérán.
Matusz Lajos,		
Horváth György		
Ferdinándy Bertalan, István	}	Hidas-Németiben.
özv. Drisnyey Lászlóné		
Hennel József, haszonbérlo	}	Forrón.
Liszkay Ferencz plébános		
Kállay Elek,	}	Homrogdon.
Szálé Péter		
Glück Vilmos		Gecsén.
Weiszer Bernát,	}	Nádasdon.
Gedeon István,		
Gróf Csáky Rezső		
Grofsik József plébános		
Tarnóczy József		Idrányban.
Jászay Soma		Szántón.
Fekete György		Felső-Kékeden.

Melczer Andor	{	Alsó-Kékeden.
Jakabfalvay Ferencz		
Teleky Péter	{	Kenyheczen.
Máczy János, István		
Horváth Ferencz		
Darvas Imre Ongán.		
Fekete István Szkároson.		
Dókus József Felső-Regmeczen.		
Komáromy László Mikóházán.		
Bárczay János	{	Kérben.
Melczer István		
Szentimrey Lajos	{	Baktán.
Bazsó Imre		
Özv. Szentimrey Györgyné	{	Buzithán.
Pongrácz Sebestyén		
Reguly András		
Zeldmayer Húgó		
Ónody András Restén.		
Paluzsa György	{	N. Bozsván.
Botka Ferencz		
Nágel Mózes haszonbérlo Jánokon.		
Keresztényi Albert plébános Ináncson.		
Pataky János Csobádon.		
Darvas Antal Onga-Ujfaluban.		
Péchy József	{	Kis-Kinyízsen.
Dózsa Sándor		
Lovasy Imre plébános Koksó-Mindszenten.		
Báró Fischer Károly	{	Buzinkán.
Laufer Ignác jeles szeszgyárnok		
Schwarcz József jeles szeszgyárnok és mezőgazda Saczán.		
Desseffy Pál Pányban.		
Janke András Szakalyban.		
Krayník Sándor Szinán.		
Krayník Ödön	{	Göncz- Ruszkán.
Grósz József jeles szeszgyárnok és mezőgazda		
Dorner Ferencz Hernád-Vécsén.		
Lacsny Vincze plébános,	{	Hernád-Kércsen.
Czitó Dániel		

Bárczay Albert és Dániel Bárczán.

Ganzaug József Szöllőskén.

Bárczay Ferencz és László Perén.

Bárczay József Dobszán.

Koós testvérek Csécsben.

Putnoky Ákos

Szirmay István

Eötves Simon

} Hernád-Büdön sat.

E megye okszerű gazdaszata, mesterseges takarmányok terjesztése, váltó gazdaszata, helvét tehenészetének, a czélszerű gazdaszati eszközök alkalmazása, valamint a kassai czukorgyár alapításának szelleme, és tetthű apostola Kassán s e megyében boldog emlékekezetű Farkassányi Sámuel levén, a kegyelet kívánja nevének a gazdaszat emlékrovatábai feljegyzését.

A kisebb és parasztgazdaságok kitűnőbbjeit Göncz, Vizsoly, Vilmány, Enes, Ináncs, Aszaló, Méra, Novaj, Kér, Szántó, Újvár, Csány, Szepsi, Péder, somodi községek határaiban lehet feltalálni. Megemlítendők levén a többek közt;

Krózser György Perenyben.

Forray György Húmben.

Dudás Mihály Alsó-Mérán.

Cservenko István, József Restén.

Potoczki András, Gubó János, Urbányi Mihály, Szabó József Jánokon.

Varga László Nagy-Bodolón.

Gócs János, Szántay Dániel, Kis Dániel, Farkas Ádám, Turóczy István Szepsiben.

Gyula András, Fecsu István Somodiban.

Macsata András Jászón sat.

II. Állatország.

Abaújvár-megye területén 54,628 darab szarvasmarha létezik. Szarvasmarha tenyésztés.

A szarvasmarhánál honos fajok a magyar-, helvét-, mürzthali-, magyar keresztesítés, és a magyar hegyi vagy lengyel faj.

A magyar faj a megye déli, keleti, nyugoti részében leginkább el van terjedve, beltenyésztéssel (Inzucht) az igavonó

barmok túlnyomó részét az képezi. — A helvét-, mürztháli faj tiszta beltenyésztése Kassán sincsen szokásban, csupán azok keresztesítése van gyakorlatban, valamint az a kassai tehenészetekben — a hol a tejgazdászati üzemek — tapasztalható. —

A hegyi vagy lengyel faj, a megye keleti, északi, nyugoti vidékein elszórtan tenyésztetik, mely legkisebb testsúllyal bírván, s e miatt kevés tápkellék, a mellett bő és sűrű teje miatt, a köznép keresett faja

A szarvasmarha nemesítés gyér, s a tejnek marhasajttá gyártása általi értékesítése ismeretlen. — A tehenészetnek hasznát csak a gyéren nyert tej, vaj, borjútenyésztés, és trágyanyerés által vélik elérhetőnek, mely két elsőbb, a mennyiben kevés kivétellel a helybeli szükségére szorítkozik, csekély jelentőségű.

A megyében a legkitűnőbb tehenészetek Kassán vannak, melyek közül kiemelendők:

A kassai czukorgyáré, Kloczkó Jánosé, Fiedler Károlyé, Vashegyi Antalé, Hammersberg Lászlóé, Rozmann Józsefé stb.

A megyében jeles marhatenyésztők: gróf Forgách Kálmán Szalánczon. Gróf Zichy Rezsőné született gróf Péchy Jakobina Pérenyben, Semsey Jenő Saczán; Bárczay Albert és József Bárczán stb. A megyében van 12,257 darab ökör, 18,973 darab egy évtől háromig számítható borjú és tinó — 330 bika, 23,068 tehén, melyek értékét 1,307,747 fra oszt. értékben tehetni.

Az 1864-ben a megyében dühöngő keleti marhavész — lépfene — a megye közigazgatósági hatóságának alkalmat nyújtott ezen vész elhárítása tekintetéből rendőri felügyeletet gyakorolni, s a megye első alispánjának jelentése szerint 6184 darab megbetegedett, 4716 darab eldöglött, 15 darab lebunkóztatott, — 1453 darab meggyógyult.

A megye nagy részében 1858 és 1863-ban uralkodó szárazság folytán beállott tökéletes terméketlenség nemcsak gátolta a marhaszaporodást, sőt azok száma kevesbedésére, dög, levágás, eladás is hatván, — miután 1857-től a megye területén szabályszerű összeírás nem eszközöltetett, a marha létszám kipuhatólása tekintetiben csak azon évi összeírást vehetjük alapul.

Juh a megyében 108,053 darab találtatik, melyből 13,500 Juh tenyésztés.
darab magyar, 94,553 birka.

A birkák csekély részben electorálok, inkább negrettik vagy infantadosok, túlnyomólag pedig a negrettinek a magyar juhokkali keresztesítéséből származott megállandósított negrettiek.

Az electorálokat herczeg Breczenheim telkibányai, és gróf Károlyi István vilyi és kápolnai törzsnyájaik ismertették meg a gazda közönséggel; az utóbbiakat a vallásalapítvány sajlódi és gróf Erdődy család ónodi törzsjuhászatai segítették meghonosítani. A magyar juhok, noha gyapjok a köznépviselet anyagát képezi, naponta ritkúlnak.

Az electorál faj birkáit itt is egy ízben szokták nyírni —, kosarozásra gyöngébb s finomabb alkatuknál fogva, valamint sajt készítésre haszonnal nem használhatók. A negretti faj, s ennek keresztesítése túlnyomólag elterjedt ugyan, de nagyobbára az állattenyésztés tökélyével párhuzamos fejlődése nem észlelhető; mivel hiányzanak, oly szaktudománynyal vezetett törzsnyájak, a honnan a kisebb gazda közönség — ha a vevők száma elég lenne, — olcsó törzskosait nyerhetné.

Ezen oknál fogva a nyert gyapjú többnyire nem állandó (inconstant) jellegű, a termesztő nem ismeri a gyárnok kívánságát, s termelőink más — gazdaságilag előhaladt államok termelői példáján nem okúlva, a gyapjú rendezők tanácsával nem élnek, — a fésűgyapjúnak (Kammwolle) — mely pedig jelenleg keresztszövetű ruha anyagaink legfőbb kívánalma — tökélyét nem ismerik.

A megye nagy részében fejetés és kosarozás üzetik, melynél a számítás és okszerűség nem mindenkor tapasztalható. — A kosarozás nem czél, csupán eszköznek tekintendő lévén, csak helyhez kötött érdekekkel bír. Mert az csak hidegebb talajú, emelkedett — magas, s e miatt nehezen művelhető földeken, valamint a fejetés is távol fekvő helyeken lehetvén használható; róna és melegebb talajú földeken a fejetés a szaporodás és gyapjúbani veszteség, — a kosarozás pedig a trágya mennyiség és minőség kárával történvén, a számítás kísérletét ki nem állja.

A magyar juh, mivel az égalj viszontagságát legjobban kiállja, a takarmány minőségben nem válogatós, szaporításra alkalmas, s a halandóság nála aránylag csekély; nagyobb figyelmet érdemelne.

A megye juhaiban fekvő tőke 432,212 frtot képvisel. Az évenkénti gyapjú mennyiség birka gyapjában 1176 mázsát — magyar gyapjában 540 mázsát, összesen 107,580 ft.

Legkitűnőbb juhászatok jelenleg a megyében: gróf Károlyi Eduárdé Radványban.

A rozsnyói püspökségé Somodiban.

A jászóvári prémontrendieké.

Gróf Forgách Kálmáné Nagy-Szalánczon.

Gróf Péchy Manóé Bodókö-Váralján.

Lótenyésztés.

A lótenyésztés a megyében hátra van.

Találatnak ugyan a megye nagyobb földbirtokosai közül, mint péld. gróf Péchy Manó, gróf Forgách Kálmán, gróf Károlyi Ede, Semsey Jenő, Bárczay József, Kohányi Imre Csanyban, Fáy Péter Kis-Bodólon, Pamlényi Pál Pamlényban, Vécsey András Péderben, Dudás Mihály Alsó-Mérán, a dobszai nemeség általában sat. kik a lótenyésztést nemesített ménnek és kancazák által emelni törekcszenek, — de a mennyiben a tenyészménnek száma aránylag csekély, s a vonó faj (Zugschlag) mint a gazdászati érdekeibe vágó, köztük kellőleg képviselve nincs; a köztenyésztők a különben csekély hágatási díjak fizetését értelmiségők és számítás képesség hiánya miatt, nagyobbára gazdaszati befektetésnek nem tekintik, — s azt felszámítani nem képesek, mit tesz 120 forinttól 250 forintig értékesíthető csikókat, 3 vagy 4 éves korukban, vagy 20—25 forint értékű gebéket, ugyanannyi tenyész idő alatt nevelni, e szerint a tenyésztésnél semmit, vagy 25—40%-et nyerni, vagy a takarmányt jobban értékesíteni.

A megye nemesi osztálya 1834. év május 26-án tartott közgyűlésében, a megyében létező 5 járás számára, hármával, összesen tehát 15 darab hágó és egy próba ménlónak a cs. kir. mezőhegyesi ménesből való vételét — saját nemesi pénztárából 8000 frtot pp. utalványozván — elrendelte. — Mely végzés 1835-ben juniushó 1-jén 9 darab ménlónak a cs. kir. mezőhegyesi ménesből 3909 frt. pp.

később 6 darab ménlónak az erdély-

országi ménesekből	3316 frt.	22 ⁸ / ₁₀ kr.
Egy próba ménlónak	56 frtért	

való vételével foganatosított.

Noha gróf Péchy Manó a megye érdekében Erdélybe e czélból tett útja költségeit saját erszényéből födezte, a többi ki-
küldöttek napi díjai, a szállítás költségei 718 frtot 37²/₁₀ igé-
nyeltek. — Került e szerint egy ménló szállítás nélkül 480
frt. 22 krba pp., szállítással 528 frt. 17 krba pp.

Évi takarmányúl szükségeltetett:

450 köből zab	
350 mázsa széna	
230 mázsa árpa-	} szalma.
350 mázsa gabona-	

A melléjök alkalmazott személyzet állott: Egy ménló fel-
ügyelőből, 200 frt. pp. évi fizetés, 60 frt. pp. lakbér, 18 öl
fa, vagy annak akkori értéke 90 frt. pp. Összesen 350 frt. pp.
évi fizetéssel.

6 lovasznak havonkint 6 p. forinttal számított fize- tése, egy évre tett	432 frtot
1 állatorvos fizetése. . . .	150 frt.

1842-ben a ménlovak tartása került 2363 frt. 39⁸/₁₀ krba.
Ezen ménintézet 1835. évtől 1843. év kezdetéig, tehát 7 év
alatt került összsesen 15,402 frt. 34 krba.
A ménlovak tartatására kiadatott . . . 10,367 frt. — „
A tartás került évenkint 2,201 frtba.
A bágatási díjakból, melyekhez a megye adóközönsége egy fl-
lérrel sem járult, 7 év alatt bejött 2640 frt.
Évenkint tehát 377 frt.
Meghágatott a fennebbi idő alatt . . . 2368 kancza.
Közép számítással évenkint 378 darab.

Legkevesb eredmény mutatkozott a hágatásnál a füzéri já-
rásban, a hol a fennebbi időszak alatt évenkint csak 72 darab
csikót nyerhetett a földmíves adófizető közönség. Került egy
kancza hágatása közép számítással 6 ppfrtba.

1840-ben a hágómének száma 2 darabbal szaporított.

1843-ban kisasszonyhó 21-én tartott közgyűlése alkal-
mával, a ménintézetnek megszüntetése rendeltetett el, a midőn

18 darab ménlónak eladásából	1957 frt.
A szerszámok és ingóságok eladásából	104 frt. $\frac{8}{10}$ kr.
Összesen	2061 frt. $\frac{8}{10}$ kr.

jött be.

E szerint a megyei nemesség áldozatkészsége által létrehozott ménintézet, mely Kassán 1835-től 1843-ig létezett, a rá fordított feltartási alap költség és a szakértelemmel való mén felfrissítés hiányában is, jobb eredmény sikeresítése nélkül, alig észrevehető sikerrel megszűnt.

Sajnos jelenben is, hogy a cs. kir. ménesintézetek e megyének a tenyész helyektől távolabb fekvése, s az átküldéssel járó nagyobb költségek miatt, a megye területére a kanczák számához aránylag csekély számú s csakis 16 darab mént küldhetnek; mert az évenként küldöttek 5 — 10 frtig fizetendő díjért hágván, ezen díjak — miután a felállított ménnek kitűnően jelesek — igen mérsékeltek mondhatók.

Ha bár a megye területén a gazda közönségnél 255 darab ménló találtatik is, de a mennyiben azok között, noha elszórtan hágatásra alkalmas alig van 20 darab; a díjazott és hatóságilag szabadalmazott ménekkel hágatás, kedvezőbb sikert biztosítana.

Abaujvár-megye területén van 255 darab mén, 5491 darab kancza, 5989 darab herélt ló, 3079 darab 3 évtől lefele menő csikó, 31 darab öszvér összesen tehát 14,845 darab mely mennyiség 357,528 forint tőkét képvisel.

Sertés tenyésztes. A megyében részint mongolicza, részint szalontai veres, részint lengyelfaj, avagy azok keresztesítése által tenyésztetik.

Mióta a megye területén a tagosítás nagyobb mérvet nyer, több községben a közlegelő megszűnt, vagy korlátozása, s a makktermő idősb erdők ritkulta, vagy azok pusztítása és kiirtása folytán a sertés tenyésztés mennyiségében és minőségében alászállott, és így évenkénti használatra a megyébe sok sertés behozatik. A kassai sódarok híresek, s nagy mennyiségben — 1600 mázsa körül — 48,090 frt. értékben kiviteli cikket képeznek.

A megyében találtató sertés 36,756 darabból áll,
mely 147,024 tőkét képvisel.

Kitűnő sertés tenyésztők: A jászóvári prémontreiek uradalmi, gróf Péchy Manó uradalmi, Vendégly József, Gábor. Pamlényi Pál, Vécsey András, Hubay Ágoston, Teleky Péter Téglássy András, Lánchy Jakab, gróf Károlyi Ede stb.

A kecske tenyésztés a megyének csak igen kevés, hegyes és csallós határú községeiben folytattatván, gazdasági tekintetben, mivel hasznát csak teje és kosarozás által nyújt, különös figyelmet nem érdemel.

Kecske tenyésztés.

E megye területén van 313 darab kecske, mely 1252 frt. tőkét képvisel.

A bivaltenyésztés csekély voltánál fogva, fontossággal nem bír. — Van a megyében 24 darab, mely 1440 frt. tőkét képvisel.

Bival tenyésztés.

A szamár a mennyiben az emelkedett szőlők művelése miatt, a szőlőtermesztő vidéken szükséges állat, azonkívül a juhászok teherhordásait is képezi, van a megyében 596 darab, mely 2980 frt tőkét képvisel.

Szamár tenyésztés.

Méh tenyésztésre a megye területe kitűnően alkalmas. Az egymást felváltó erdők, rétek virányai, s az azt átmetsző folyók, patakok, a méhtenyésztés előmozdítására jóltevően hatnak. Évenként termeltetik a megyében 6800 mázsa méz, mely 13,600 frt. oszt. ért. jövedelmet hoz. Van a megyében 8940 kaptár méh, mely 44,700 frt. oszt. ért. tőkét képvisel.

Méh tenyésztés.

Kitűnő méhészek a megyében: Czító Sámuel, Sikora Pál, Máté János Kassán; Pataky János Csobádon, Halkóczy János plébános Jászó-Újfaluban, Kádas Antal plébános, Bablonkai János. Létray János római catholicus iskolamester Somodiban sat.

Az állattenyésztés eredményét az 1850-ik évet megelőző időszakban kipuhatolni nem lehetvén, az 1850. és 1857-ik évi marha összeíratokat mutatjuk be:

Sorszám	Járások nevei	Lovak száma				
		Ménló	Kancza	Herélt	Osikó 3 évig	Öszvér
1850.	I. Sz. kir. Kassa város .	13	297	419	63	—
	II. Kassai járás . . .	23	1256	1305	782	5
	III. Füzéri járás . . .	12	1113	1090	777	19
	IV. Csereháti járás . .	51	1165	1817	897	19
	V. Szikszói járás . . .	69	1613	1717	1189	13
	VI. Gönczi járás . . .	37	793	1112	598	5
	Összesen .	205	6237	7460	4306	61
1857.	I. Sz. kir. Kassa város .	15	203	358	41	—
	II. Kassai járás . . .	60	1193	1204	676	9
	III. Füzéri járás . . .	20	537	489	282	—
	IV. Csereháti járás . .	48	1012	1413	619	5
	V. Szikszói járás . . .	65	1598	1648	1095	8
	VI. Gönczi járás . . .	47	948	877	366	9
	Összesen .	255	5491	5989	3079	31
	1864-ben eldöglett .	—	—	—	—	—
	1857-ben több . .	50	—	—	—	—
	Kevesebb . .	—	746	1481	1227	30

Szarvasmarha				Számár	Juh	Kecske	Sertés
Bika	Tehén	Ökör	Borjú 3 évig				
21	909	198	439	31	368	8	1596
44	4610	3204	5279	17	18,880	93	9801
39	4004	3924	3240	19	13,513	223	4197
93	7009	3857	6319	73	35,669	18	8917
65	5603	2093	4973	319	28,307	38	10,097
21	6239	3570	3673	201	23,781	128	6047
283	28,374	17,846	22,923	649	120,518	408	40,655
23	879	191	345	20	162	3	1192
76	6326	3625	4785	23	24,868	17	7929
39	2253	1433	2120	26	9096	161	3300
84	6416	3448	6072	69	34,666	11	8895
58	5180	1939	4678	310	26,796	34	9576
50	4014	2621	2973	148	22,465	87	5864
330	25,068	13,257	20,973	596	108,053	313	36,756
—	2000	1000	2000	—	—	—	—
47	—	—	—	—	—	—	—
—	3306	4589	3050	53	12,465	95	3899

A bemutatott táblázatból, egybevetőleg az 1850-ki szabályszerű összeírás eredményével, — önkénytelenül szembeötlő az olvasónak a megyebeli marha létszámnak 32,843 darabbeli alászállása. Ezen hanyatlás leginkább a füzéri járás községeiben észlelhető; mely körülmény egyszersmind míg egy részről a nép elszegényedésének s vagyoni alább szállásának mutatója, — másrésről a termelésben mutatkozó jobb arány, csak a szántóföldek jobb művelése, helyenkint a közlegelők feltörése, s jobb vetőmagok beszerzése által eszközölt lehetőségre mutat.

De hogy a fennebbieken kimutatott 12,257 ökör, -- 5491 kanca, — 5989 herélt ló, — összesen tehát 23,737 darab, — 182,006 catasteri holdnyi területű szántóföldnek, még csak hármassal nyomásbani művelésére is elégtelen, kitetszik abból, miszerint a fentebbi összeget kettős ekefogatokká alakítván, minden ilyenre 51 hold szántóföldnek művelése esnék, mit hogy egy kettős fogat teljesíteni nem képes, és hogy egy kétfogatú iga, magában a váltógazdaságban is 30 catasteri holdnál többet nem művelhet, a mezőgazdaszatnak tapasztaláson alapuló ténye.

A marha számának e megyébeni alábbszállása minden esetre az állattenyésztés nemesítése, a földművelésnél a mesterséges takarmánynak túlnyomóbb termesztésére, a rétművelés s öntözés eszközzésére szolgálhat ösztönül, — azon oknál fogva is; mivel ha a gazdaközönség az állattenyésztést számban és minőségben növelni s nemesíteni nem törekszik, a jobb szántóvető eszközök terjedése s használata, e szerint a trágyának sikeresebb bítése által, a termelésben eddigelő mutatkozó előny csak hátránnyá válik; mivel az állattenyésztés az, mely a földművelés termékei árával hasonlítottan, a kivitelnél fontosabb tényező képzésére hivatva van.

III. Szárnyas állatok.

Házi szárnyas
állatok.

A mennyiben a házi szárnyas állatok a háztartás és kereskedelemben fontos tényezőt képeznek, azok növelését, mennyiségét, minőségét érintetlenül hagyni nem lehet.

Abaujvár-megye területén a hazában meghonosult barom-

fiak, mint a pulyka, lúd, récze, tyúk (hazai és chochinchinai), s galamb, bőven találhatnák.

A pulyka kisebb mennyiségben tenyésztetik, mivel húsa a köznépnek nem igen kedvelt eledele, ellenben lúd nagy mennyiségben, mivel a köznép, a jó gazdasszony, a vőlegény, a menyasszony gazdag állapota megismertető jeléül tekinti a duzzadó párnákat s a ház menyezetéhez felrakott dunnákat. Azonban húsa, zsiradéka a lakosság kedvelt eledelét képezvén, ez okból tekintve is hasznos állat. Kassa, Szepsiváros vásárain a hely, toll keresett czikk és Pest, Bécs felé nagy mennyiségben vitetik ki.

A tyúktenyésztésnél a chochinchinai faj elterjedt, s mondhatni, hogy a megye tyukjainak egy harmadát teszi; puhább húsa, könnyebb hízása, s bővebb tojásozása, — a kertek és mezőkbeni gyéres kártékonyasága miatt, kedvelt állat. Kassa piacza a tyúktenyésztésnek és a tojások jó értékesítésének elég ingert ad.

A lúdtartásban nem különben a réczetenyésztésben is, kitűnő községeket a Hernád, Bódva s Kanyapta mellékiek teszik, a mennyiben köztudomásilag ezek a bő és üde vizeket kiválóan szeretik, mint sikeres tenyésztéseknek fő kívánalmát.

A megyében van körülbelől 10,000 tenyész darab pulyka

35,000	„ lúd
24,000	„ récze
80,000	„ tyúk

melyeknek értékét 48,800 oszt. ért. forintba tehetni, ez okból tenyésztések fontossága belátható.

A miskolcz-pesti és kassa-oderbergi pályavonalak kiépítésével, a baromfiak, pelyhek, tojások kivitele fontosabb kiviteli cikkeket fogván képezni, a baromfiak tenyésztése ennél fogva még nagyobb gondoskodásra várakozik.

IV. Ásványország.

Noha a megye területén, mint fönnebb előadatott, arany, Ásványország.
ezüst, réz, vas, s ismételt több bányákban műveltetik, ezen alka-

lommal az ásványországnak csupán a gazdaszáttal ikeroldalára szorítkozunk.

Porzellán-
gyár.

Porzellángyár Telki-Bányán özvegy herczeg Breczenheim szül. Schwarzenberg herczegnő, és Hollóházán gróf Károlyi Ede jószágán létezik. Az első gyár jeles caolin vagy porzellán földdel bír, mostani bérlője Fiedler Gyula, a gyártmányok tartósága és díszes kiállítása körül, jeles hazafiúi érdemeket szerzett magának, miáltal azok elannyira kapóssá és keresetté váltak, hogy a dunai fejedelemségekben és az európai törökbirodalomban is, közkedvelt czikket képeznek készítményei.

A hollóházi gyár, a caolin vagy porzellán föld kevésbé jó volta miatt, a vállalkozó bérlő nagyobb tőkét be nem fektethetvén, de különben is a vetélyt amazzal kinem állhatván, csupán a bel és szomszéd megyek közép osztálya használatára szolgálandó edények gyártására szorítkozik.

Üveg gyárak.

Üveg gyáraink vannak: a regéczi-, szalánczi hutákban; — az első özvegy herczeg Breczenheim szül. Sahwarzenberg herczegnő, a másik gróf Forgách Kálmán tulajdona. Mind a kettőnek készítményei az érdesen barna kova kövek és kékes barna hamuzsír miatt, csak közönséges gyártmányokra szorítkoznak, nagy kár lévén a gyártmányoknak finomabb minőségben előállítási hiánya; holott finom kovakő a megyében bőségben található és hamuzsír termelhető. Korszerű vállalat lenne továbbá a készítmények köszörülése s a festvények és színezetek használata is, mivel az által a behozatal nagyban mellőzhető lenne; az utóbbi cél elérésében a Loóg János által bérlelt szalánczi gyár lőn dicséretet és pártolást érdemlő úttörő.

Kőszénte-
pek.

Az újabb időben a somodi helységben mészkőképletre lera-
kodott barnaszén (Braunkohle) találtatott, de a mennyiben a telep megnyitása és mivelés alá vétele szakértő hozzá járulta nélkül történt, a telep gyuladásba jött s abba hagyatott. A környékbeli vasgyárak, olvaszdák és kohók szakértő iparosai idővel hihetőleg ezen iparág fejlesztéséhez fognak nyúlani.

Malomkő-
gyár.

Fony község határában egy társulat a kovarcz-képletből je-
les francia modorú malomköveket fejtetvén és gyártatván, készítményei nemcsak a hazában, hanem a mellék tartományokban is ismeretessékké lőnek.

A turfa (Torf), noha a Kanyapta és valószínűleg a Hernád mentiben és Völgyén található, tüzelő anyagaink még jelenlegi bőségében nem használtatik.

Abaúj vármegye mező- és erdő gazdasági fekvő tőkéje:		Mező- és erdőgazda- sági tőke.
A szántóföldekben . . .	11,554,180	frt.
Kertekben	930,700	„
Rétekben	3,088,480	„
Szőlőkben	1,684,000	„
Legelőkben	1,049,880	„
Erdőkben	8,672,250	„
Nádasokban	2,800	„

Összesen 26,982,290 frt. oszt. ért.

tőkét képvisel, míg azoknak nyers (Brutto) bevétele:

a szántó földeké . . .	1,323,234	frt.
kerteké	154,576	„
réteke	299,383	„
szőlőké	225,275	„
legelőké	164,698	„
erdőké	228,231	„
nádaseké	144	„

Összesen 2,395,541 frtra vehető fel.

Az állattenyésztés, vagy a mezőgazdaság forgó tőkéje:		Az állatte- nyésztés vagy a mezőgaz- daság forgó tőkéje.
szarvasmarhákban . . .	1,307,747	frt.
juhokban	432,212	„
lovakban	357,528	„
sertésekben	147,024	„
kecskékben	1,252	„
bivalokban	1,440	„
szamarakban	2,980	„
méhekben	44,700	„

Összesen tehát 2,294,883 frtot képvisel, melyből könnyen átláthatni a forgó tőke szám és mennyiségbeni aránytalanságát a fekvő tőkéhez viszonyítva, valamint azt is, miszerint a fekvő tőke nyers bevétele tételei, pénzügyileg mint nemzetgazdaságtilag sok kívánni valót hagynak odáig, a míg a

fekvő tőke gyümölcsözése a korszükség s a gazdasági előhaladás kívánalmainak megfelelő vonalra lesz emelhető. — De miután ezekre más tényezőknek is határozó befolyásuk van, — az egyenes és egyenetlen adótól, amannak a tőke s jövedelem képessége, emennek a munka, ipar, s a forgalomban létező és létező arányáról annak idejében, a mennyire magunknak felőle tudomást szerezhethünk, szólni fogunk.

Hogy a fennebbi 26,982,290 forint fekvőségektőke értéke a megye befektetett forgó tőkéjével azaz 2,294,883 forinttal épen semmi arányban sincs, s hogy az nagy mértékben hiányzik, s hogy a megye mezőgazdasága a forgó s üzleti tőke szaporítására várakozik, kitetszik onnan, hogy a szántóföldek, kertek, rétek, szőlők 17,257,360 forintban felvett értéke után 25% forgótőke kelléket, tehát 4,314,334 forint oszt. ért. igényelne, s annak meglétele ennek egyedül minimumát igazolná.

Hogy gazdaságunk és gazdasági iparunk fekvő és forgó tőkéje Angolhonétól, hol az 65—70, — Belgiumétól hol 60, Franciaországtól hol 50, — Hollandiától hol 58; — Badeni nagyhercegség, Szászország, Poroszország, Hasszia, Württemberg és Bajorországtól, hol az 30 — 60 száztól között változik, messze áll; Dietrich munkájában (Annalen der preussischen Landwirtschaft. Berlin 1854) fényesen van igazolva.

Gazdasági
építészeti.

A gazdasági építések s épületek a megyében a nagyobb uradalmakban többnyire kő, téglá, vályogból rakvák — cserep, sindely — ritkábban szalmával fődve. — Az építészetnél ritkán vannak atisztán gazdasági czélok elérve. Legtöbb gond, számítás, czélelés észlelhető a juhászatoknál. — Ökör, tehén, ló, istálók építésénél a cél a szélsőségek felé hajlik, mivel ez utóbbiak vagy pazarsággal, — vagy számítás nélküli czélszerűtlenséggel építvők. Ez okból hiányzik az itteni uradalmi majorságoknál a vonzó, meglepő s feltűnőség, mi a dunáninnyi s túli majorságoknak annyira felismertető jellege.

A megyében az angol, vagy a svájci takarékosággal párosult czélszerű építési módor nincs elterjedve; e tekintetben kivételt csak a kassai tehenészeti épületeknél észlelhetni.

Középbirtokosok gazdasági épületei kis részben kő és téglá, — nagyobb mennyiségben vályog, vert s patiosos

falakból, — hason arányban cserép, sindely, túlnyomólag szalma födéllel vannak építve.

Az apróbb vagy parasztgazdák gazdasági épületei minden gond, számítás nélkül, többnyire a lakhelyekkel összeköttetésben vályog, vertfalak, paticsból építvék. Itt a gazdasági csínosság, czélszerűség, jó beosztás még inkább hiányzik, mint a középbirtokosok gazdasági épületeinél.

Mintán a gazdasági épületek építése körül a helyes beosztás, czélszerű berendezés, takarékoság, olcsóság mulhatlan kellék, s a mennyiben napjainkban az építkezés s az épületi anyagok drágák, s a gazdasági irodalom ezen ága szegény és meddő, a magyar tudós társaságnak ez ágban kitűzött pályadíja által létrehozandó munka a közszükségletet fogja fedezni.

Midőn általános vonásokban a megye mezőgazdasága és A mezőgazdasági gazdasági ipara multját, jelenét az ilyféle munkálathoz szükséges adatok hiányában kis keretbe foglalni törekedtünk, záraddat és gazdasági ipar jövője és emelési módja. kül annak jövője s emelési módjára nézve kötelességünknek ismerjük igénytelen véleményünket előadni.

A mezőgazdaság, s gazdasági ipart értelmileg, pénz, szabad munka, szabad kereskedelem által lehet bizonyos tökélyfokra emelni, midőn a megye területén a fekvőségek értéke, ide nem értve az épületeket, 26,982,620 frt. oszt. ért. tőkét képviselne, mikép fennebb érintetett, a gazdaság s gazdasági iparba fektetett üzleti tőke azzal kellő arányban nem áll, másrésről pedig kellő értelmiséggel sincs kezelve.

Hogy a mezőgazdaság s gazdasági ipar kellő értelmiséggel kezelve és ápolva nincs, kitetszik abból is: hogy a 100—200,000 frt. oszt. értékű birtokok tulajdonosai sincsenek szakilag képezve. — Holott a kereskedő, gyárnok, iparos, ha annyi vagy jóval kevesebb tőkével rendelkezik is, szakértelmisége mellett, üzletét szakértő segédekkel kezeli.

Hiányzik továbbá a társulásoknak (association) gyakorlati alkalmazása. — Jól, szakértelemmel vezetett, kitűzött cél felé törekvő, csupán a mezőgazdaság és iparára kiterjedő, egyedül nemzetgazdasági kérdésekkel foglalkozó gazdasági egylete a megyének még hiányzik. Ha máshol nem is, de itt áll a nagy hazafi mondata „Ne cseréljük fel a szerepeket.“ Innen a mezőgazda anyagi és szellemi elmaradása.

Miután vallás különbség nélkül, a néptanítók nevelése hiányos, mivel azoknak a földisme, természet- és erőmű, népszerű vegy- és műtan, állattenyésztés és gyógyítás, fatenyésztés és földművelés elméleti és gyakorlati bevezetésében, a kiképzési mód és alkalom hiányzik; mikép lehessen azt képzelni, hogy szánakozást érdemlő népiskoláinkban, e tekintetben valami előhaladás mutatkozzék?!

Igaz, hogy egyes községekben a tagosítás alkalmával, a birtokosok áldozatkészsége községi faiskola-téreket hoz létre; de miután továbbá az ily községi faiskola-térek érdekében semmiesem történik, mivel a tanító a vadonczok magbóli szaporítását, s azok szakavatott ojtását, eperfa magvetést s ápolást nem érti, a községi előljárók a büntetés pénzek legalább egyik részét a kellékek beszerzésére nem adják, a tanítók ebbeli tevékenységét se elő nem mozdítják, se azoknak segédkezésül nem szolgálnak, az egész jó szándok talán egy jobb jövő ápolójává válhatik.

Tény, hogy e megyében buzgó, tevékeny, s áldozatkészséggel ápolott gazdaszáti egylet, s az általa majdan rendezendő állat, gép, gazdaszáti termék, s iparműkiállítások nélkül a földművelő anyagi és szellemi jóléte ki nem fejthető. Pedig csak akarat és hazafiúi pártolás kellene ahhoz, hogy a társulási eszme gyakorlati alkalmazása báműlatost eredményezzen; mivel a megyének 8000 oly birtokosa, községe, papja, tanítója van, kik mig szükségeltetik, évenként 4 forintot osztrák értékben tevő betétel, vagy évenként 2 pozsonyi mérő rozsot biztosítván, egy majoros gazdaképző intézetet, csirászatot, faiskolát, minta-szöllőiskolát, pincze kezelést létre hozhatnának.

A megye területén léteznek oly alkalmas gazdaszáti helyiségek, jószágok, hol azt létesíteni lehetne, mivel áldozatkészségéről, s az életre való vállalatok hazafiúi pártolásáról ismert sz. kir. Kassa város, Forró mezővárosbeli birtokát, vagy özvegy herczeg Breczenheimné született Schwarzenberg Karolina fonyi, vagy gróf Keglevich vizsolyi, vagy gróf Csáky László szikszói jószágát egy ily hazafiúi vállalatnak bérbe átadná. — De ha mind ezek nem sikerülnének, ő cs. kir. apostoli felsége kegye, vagy majd a reményben levő törvényszerű alkotmány illetékes miniszteriuma az alsó mislyei vallás alapítványi, noha ily intézetnek

nem eléggé alkalmas jóság ily társulatnak bérbeni kiadását engedélyezhetné. Melynek egyenes haszna az lenne, hogy évenként 10—12 árvát, 30—40 gazdasági növendéket a közönségnek felavatottan képezni, s az illető részvényesek, községek az intézet jószágán jeles tenyész bikákat, kosokat, kanokat mérsékelt áron kaphatnának, kertjeiket nemes gyümölcsfákkal, szőlőket vesszőkkel mérsékelt áron elláthatnák stb.

A míg ilyesmi létre nem jó, mindodáig a megye területén virágzó mezőgazdaság s gazdasági ipar nem képzelhető; mindodáig a megyét átszelő országos és mezei utakat más mívelt országok példájára bántatlanul tenyésző eper- s gyümölcsfák nem szegélyezhetik, mikből a külföld ezer meg ezer mázsára menő jelesből jelesb aszalványait, ezer meg ezer akóra menő jeles alma és körteborait (Cyder) nyeri, mely a lelket és esztőlő pálinka helyett a munkás osztály szomját csendesítheti. Egy ily gazdasági intézet nélkül hiányzik az alkalom, a tanítók mezőgazdasági- és gyümölcstenyésztési elméleti és gyakorlati kiképzésére, s a nép között a gyümölcstenyésztés átható megkedveltetésére.

A míg a megye területén ily majoros gazda képző intézet, s ez által létrehozni vélt gazdasági gépgyár — mely a földmivelő közönséget olcsó és czélszerű gazdasági eszközökkel elláthatná — létre nem hozatik; a míg a megye földbirtokos értelmiségét a társulat termékeny eszméje át nem hatja, — míg törvénykönyveinkben a bérlőviszonyt nem szabályozzák, s azt gyors és részrehajlatlan igazságkiszolgáltatás nem védi, míg e tekintetben is más előre haladt nemzetek között helyet nem foglaltunk, mindodáig szakképzett vagy vagyonos bérlő osztály nem enyhítheti a birtokos pénz bajait, — odáig pedig a mezőgazdaság s ipartani törekvés hasztalan fáradozás.

Ha meggondoljuk azt, hogy mi Magyarország polgárai nem vagyunk míg a' hazába behozott gyapot és gyapjú szövetek festanyagait, tehát a gazdasági iparág termeléseit is, drága pénzen vagyunk kénytelenek a külföldnek megfizetni, — a míg mi az okszerű kender és lentermesztés, áztatás, fonás, feldolgozás érdekében a községekben egy szakszerű áztató helyet se vagyunk képesek létrehozni, — a míg mi a külföldnek dobáljuk ki pénzünket oly czikkekért, a melyeket mi is termelhetünk, — a míg

kebelünkben egy len és kenderszövő gyár, holott e megye területén jeles kender és len termesztethető, de az értelmes munkás osztály sem hiányzik — létre nem jó; — a míg egy részvényeken alakúlható csak szerény borkereskedő-társulat sem létesül; — a míg mi a tehén-sajtért, mit mi helvét modorban községenkint gyárthatnánk, és a mivel mi más országokat láthatnánk el, ezereket dobunk ki; — a míg hölgyeink a külföld gyártotta fényűzés s pipere czikkékért kiadni szokott pénzök legalább a selyem termelés, s egy szakszerű selyembogár-növelde s gombolító intézet (filanda) létrehozására nem szentelik, — míg bennünket a közjó általános cselekvény dús szeretete áldozatra nem bír, — mindodáig a megye mezőgazdászata, s gazdasági ipara hátra fog maradni, s az elszegényedés felé sietünk, köztünk a szegénység és erkölcstelenkedés mindig jobban fogja felemelni pusztító hatalmát, — mindaddig országgyűléseinktől se várjuk minden társadalmi bajaink megszüntetését, a kormányt se okozzuk hátramaradásunk okai felől, mert Isten egyedül azt segíti, ki önnön magán is segíteni törekszik!

Mezőgazdászatumk és iparunk hátramaradásának fő oka végre, az olcsó és hosszú időre nyerhető pénz kölcsönzés lehetetlensége. Igaz, a magyar földhitelintézet Abaújszabolcs-megye területére is kiterjesztette üdvös működését; de ha meggondoljuk azt, miszerint a megye területén létező 32,786 földbirtokos között aránylag csekély szám rendelkezik annyi birtokbeli biztosítékkal, mennyit a f. h. intézet szabályai igényelnek; beláthatjuk, hogy azon segedelem, melyet a gazdaközönség ezen intézettől várna, csekély mérvre szorítkozik.

A mennyiben a megye területén létező egyetlen kassai takarékpénztár csak magában a város területén létező fekvőségekre s három havi lejártú váltóra kölcsönöz, a megyei árva-, s a kassai rom. catholicus egyház, megyei kegyes alapítványi pénztárak is, mérsékelt alapok felett rendelkeznek, az ezekből szervezhető nép- és iparbankok felállítása annnyival is inkább szükséges, mivel a mezői gazdaszat és ipar csak olcsó pénzt s jutányos befektetéseket bírhat meg.

A mondottaknál fogva, azon kölcsön-, hitel és zálog intézet, mely Kassán tőkepenzesek közreműködése folytán 400,000 frttal oszt. ért. tevékenysége a természetényekre való elő-

legezést is tűzte feladataúl, a mellett hogy a nemzetgazdászati emelésében fontos szerepre hívatott, a mezőgazdászati és gazdasági ipar kifejtésére jóltevőleg fog hatni, s a birtokos osztályt az uzsorások kezeiből idővel ki fogja szabadíthatni és mivel kevesb kamatokkal működend, tevékenységét szélesebb alagra fogja fektetni, mint az érintett pénztárak.

Midőn tehát főbb vonásokban a megye mezőgazdászata s ipara múltját, jelenét, jövőjét a gazda közönséggel megismertettük, a nemzet jövőjét gazdasági tekintetből is szíven viselő olvasó közönséget, Kubinyi Lajos csak most megjelent „Viszonyaink és teendőink“ czimű jeles munkájának figyelmes átolvasására utasítjuk.

Abaújvár-megye részletes mezőgazdászata.

Mielőtt Abaújvármegye részletes gazdasági viszonyainak vázlatát megkísérlenénk, szükséges a szemünk előtt lefolyt e téren eseménydús átmeneti korszakra rövid visszapillantást vetni.

Az 1848-ki gyökeres átalakulást megelőzőleg, pár évtizeddel ezelőtt, Magyarország kevés kivétellel egyöntetű (hűbéri alapon nyugvó) patriarchális gazdasági rendszerének korszakában, Abaújvár-megye gazdasági viszonya aránylag a szerencsések közé tartozott; — még pedig a következő okoknál fogva: népeiségének arányához képest bírt elegendő termő erővel megáldott szántófölddel; — nagymennyiségű folyók s patakok gyakori áradása s az általi eliszapolások által termékenységben tartott természetes kaszálóval, sok legelő, s mint fennebb láttuk, roppant mennyiségű erdőséggel; — e mellett megvolt a legtöbb esetben a szántóföldeknek a kaszáló s legelőhőzi helyes aránya. Az akkori viszonyok között bírt a szemes élet eladására nézve kedvező piacczal, miután Szepes, Sáros-megye és Galiczia leginkább innen fűdözék, mostoha években, szükségleteiket; végre éghajlata a jelenleginél jóval nedvesebb volt, a jelenben oly gyakorta megújuló aszályos időjárás sokkal ritkábban volt észlelhető.

Abaújvár-megye monographiájához használt kútfők:

A mezőgazdaság részletes viszonyainak összeállíthatására nézve szerencsés lévén Szentimrey Elek közbirtokost és okleveles gazdaságt, — Tomcsics István n. szalánczi uradalom gazdasági kormányzóját, — Hudacsko György jeles borász és oenológust, — Karsa Györgyöt, Gleviczky Sándor jeles kertészt és vete-ménymag árúst megnyerhetni; — fogadják hazafias üdvözlötemet.

Azonban a negyvennyolczadiki időszakot közvetlen megelőző s követő korszak; ezen előnyöket (melyek az eléggé tapintatlan kezelés mellett is, az egymást elég sűrűen követő jobb években meglehetősen eredményeket valának képesek felmutatni) egyenként megszünteté. — Az egymást gyakorta követő száraz évek, — az erdőségek folytonos irtása, — az azelőtt nedves, posványos és vízjáratos helyiségek levezető árkok általi szabályozása, — továbbá a mindinkább növekedő igények és szükségletek, — az adórendszer magasodása — nagy mennyiségű kaszálók és legelők szántóföldekül feltörését vonták magok után; — a természetes kaszáló és legelő eképeni megfogyása, s a szántóföldek nagy mértékbeni szaporodása, — nagyobbyszerű befektetések hiányában — az előbbeni gazdasági rendszer folytatása mellett, az életneműeknek a takarmány termeléshez arányát a legtöbb esetben felbontá, s az ennek folytán előállott trágyahiány kétszeresen érezhetővé vált az által, hogy az eddig nem ismert megszámlálhatlan mennyiségű új kötelezettségektől szorongatott földmivelők nagy része szántóföldjeit, az az előtt általánosan divatozó ugarhagyás mellőztével minden vetés forgási rendszer nélkül, szemes élet és kaporövények termelésére folytonosan erőlteté.

Azon előny, melyet a szorosabb értelemben vett felvidék nem ritkán megújuló terméketlenségének következtében Abaúj-vár-megye termékpiazz tekintetében élvezett, a vasúttal előállott könnyebb közlekedés, s az okszerűbb gazdaságnak általános terjedése folytán jó formán elenyészett.

Az elsoroltakhoz ha még hozzá gondoljuk a tízéves kormányrendszer szokatlan idegenszerűséget épen akkor, midőn az 1848-ki gyökeres átalakulás következtében az egészen új viszonyok között a földbirtokos osztály igényelte volna kiváltképen egy nemzeti kormány figyelmét, pártfogását és gyámolítását, — s az ebből eredő általános pénztelenség és hitel hiányt, a felszabadított úrbérességekért jövő törvényes kárpótlásnak csak évek múlva s akkor is 30—40% veszteséggeli kiadását, — a viszonyainkat számba nem vevő magas accizok kivetése folytán majd mindenütt megszüntetett pálinkafőzésnek a mezei gazdaságra súlyosodó mostoha következményeit; úgy Abaújvár-megye mezőgazdaszata azon szánandó helyzetének, melyben az

nehány évek előtt tengett, s nagy részben maig is sínlik, bírhathunk helyes fogalmával.

Az 1860-ki jobb reményekre jogosított mozgalmas évben Abaújvár-megye birtokosainak értelmesebbjei, az ország számos megyéinek példájára, ténylegesen győződven meg osztályuk nagy részének (eladósodás és elszegényedés által) a közel jövőbeni valószínű végpusztulásáról, a kilátásba helyezett atkotmány visszaállításával egyidejűleg nyert, — már rég nem élvezett — szabad mozgathatást, egy a fennebb érintett veszélyes bajok azonnali orvoslását egyesült erővel eszközölni célzó gazdasági társulat alapítását azonnal megkísérték.... Miután azonban ezen két éven át sínlő, életre vergődni sem bíró, már bölcsőjében agg, minden tekintetben szerencsétlennek mondható feje felett, az áradat tomboló hullámai összezsaptak, mielőtt (egyesek minden akarata mellett) életrevalóságának bár mily eredmény elő állítása által jelét adhatta volna; az annyi baj, viszontagság s mostoha évekkel küzdő mezei gazdaság terén mai napig több tekintetben történt előmenetel is, csak a járványilag mindenkit ösztönszerűleg magával ragadó minden ároni vagygonodásra törekvő korszellem s egyesek fáradhatatlansága s példás buzgóságának köszönhető.

Mezei gazdaság.

Midőn Abaújvár-megye részletes gazdasági viszonyairól van szó, ha valaki azon kérdést intézné, „van-e a megyében teljesen felszerelt, tudományosan okszerűen vezetett, kellően jövedelmező gazdaság? akkor nemmel kellene válaszolni, — igyekező, takarékos és szerencsés néhány gazda van, de azok is gazdaságuk emelkedését s jövedelmök nagyobbodását a legtöbb esetben mellékes körülményeknek köszönhetik.

Az úrbériség eltörlése s a tagosítások létrejöttével, a megye birtokosai közül azonnal többen kísérelték meg előbbeni külterjes kevéssé jövedelmező, sok helyütt a napi kiadásokat sem fedező gazdaságuk helyébe, okszerűbb belterjes rendszer alkalmazását, célszerű gazdasági eszközök és gépek, állatnemesítés, okszerű trágyakezelés, takarmánytermesztés, kaszálójavítás, öntözés, szóval korunk e téren vívmányainak e vidékrei átültetését és nagyobb pénzbeli költsékezést igénylő befektetésekre oly egyének is vállalkoztak, kik az e célra szükséges pénzt hitel útján valának kénytelenek (sok esetben magas kamatra) megszerezni.

Az előbbi időkben általánosan folytatott három nyomású úgynevezett paraszt gazdaság helyett többen kísértették meg birtokukat négy, öt, hat, hét s több nyomásra osztani s azt a váltó gazdaság elve szerint kezelni. A még néhány év előtt diplomatának vagy legtöbb esetben kéjencznek neveltetett fő úr, — a gazdaságot többnyire parasztgazdájára bízó, s életét kizárólagosan a megye ügyeinek szentelő táblabíró, — bevándorolt idegen üzér vagy bérlőből hevenyészett új birtokos, szóval a földbirtokosok valemennyi osztálya, a szükség s növekedő igények és szerfelett magas adóztatás következtében, rövid idő alatt földművelővé varázsoltatott, — s hogy az eredmény a várakozásnak mai napig legkevésbé sem felel meg, sőt a nagyobb pénzbeli befektetéseket merészlő egyes újítók, sok esetben vállalkozások és iparkodások áldozatává lettek, de a szerencsésbek is többnyire vagyonuk egyik részének feláldozásával kerültek ki a nagyobbyszerű veszteséget; azon — ha a körülményeket számba vesszük — legkevésbé sem csodálkozhatunk.

Napjainkban már az előbbeni (minden előhaladást gátló s részben lehetetlenné tevő) akadályok némely része el lévén hárítva, az okszerű belterjes gazdaság lehetővé válnék, ha a hitelhiány, a kereskedelem zilált helyzete, s az oly gyakori aszályos rendkívüli időjárás, többszörös marhavész minden igyekezetet s vállalkozási szellemet már csirájában meg nem semmisítene; — s mert független nemzeti kormányval nem bírunk; — mert politikai szabadságunk hiányában a társulás és egyesülés jótéteményeit csak nagy akadályok leküzdése után élvezhetjük, s ezáltal az erők hatványozásának megkísérlése és élvezetétől megfosztattunk; az önfentartás és megélhetés kényszerűsége, a földművelők túlnyomó számát, azon földkiaknázó, állat és ember kinzó rendszerre szorítja, mely a haszonbérlők és oktalan földművelők által már évek óta üzetik, melynek célja: ma használni fel mindent, nem törődve a holnappal. Ezen csendesesen, de biztosan élő rendszer, mely néhol bár a föld szerfeletti kövérsége miatt évek során alig felismerhető, (míg gyöngébb talajoknál hatása gyorsabb) a mai nemzedéket bár képes mától holnapra tengetni, sőt egyes ügyes leleményes szerencse gyermekeit vagyonosodásra emelni; de mindez, országos közkincsünk, utódaink jogos földtulajdona, földtalajunk rovására, annak kimerülésével és terméketlenné tételével történik.

Sokan a földtalaj kiaknázása és elsoványodását nem tartják valami nagy veszélynek ; mert hiszen a tudományos előhaladás a legroszabb s kimerültebb talajokon is képes vegyítés és javítás által oly terméseket előállítani, minőt a vízmentesített dűzgazdag iszapföld valaha termelt; azonban ez ellenvetésre csak azt jegyezzük meg: hogy tekintetbe nem véve a kiadási és befektetési különbséget, mit egy erőteljes vagy egy kimerült talajú földön avatott gazdaszat igényel, maga azon egy utóbbi aszályos években merített tapasztalat, hogy a természetből kövér földben az időjárás rendkívüliségét s viszontagságait sokkal biztosabban kiállja a növény, mindenféle betegségek és rovarok pusztítása ellen biztosabb, mint a mesterségesen javított és kővérített földben, elégséges ok arra, hogy földünk termő erejének megőrzésére fő sulyt fektessünk.

Abaujvár-megye összes gazdaszatának mintegy három negyed részén, a régi három nyomású vetés forgás folytatatik, az előbbenitől azon eltéréssel: hogy az az előtt vetetlen hagyott fekete ugar, a megye nagy részén elővetemény, legtöbbszörre kapa növényvel ültetetik be, s kövérebb és lapos földeken, hol a trágyaerő elégséges, e vetésforgás, egyes években bár jövedelmező, mind a mellett nem előnyös ; mert jóllehet szerfelett nagy trágyaerőt igényel, és mégis a fő jövedelmi czikket képező őszi gabona termést, száraz időjárás mellett fellette bizonytalan s rossz minőségűt ad, — kevésbé jó talajú földek pedig e vetésforgás alatt rövid időn kimerítettnek, s terméketlenné válnak ; — a fekete ugar meghagyásával vezetett ősz régi három nyomású vetésforgás elégséges kaszáló és legelő mellett, jelen pangó viszonyaink között még sok helyt előnnyel folytatatik ; e rendszer bár hiányos és elvénült, mind a mellett bír azon előnnyel, hogy ugarba vetett őszi vetése, a rendkívüli időjárást, különösen az oly gyakori aszályokat, legbiztosabban állja ki.

Néhány helyén a megyének, különösen tartalomdúsabb talajú alsó vidékén, sikerrel folytatatik a négy nyomású vetés forgás, következő sorrendben termesztett veteményekkel: ugar, őszi, kapa-növény, tavaszi ; — azonban gyakoribb s e megye több vidékén folytatatik a hat nyomású gazdaszat két őszi, két tavaszi, egy ugar s egy takarmány nyomással. — A fennebb el-

A fennebb elsorolt rendszereken kívül vannak még egyes, az érintettektől eltérő váltó gazdaságok, azonban még ezek egyike sem élvez megállapodást, valamenyi átmeneti korszakát éli, többféle változásokon megy keresztül, s ennél fogva bevégzett ténynek sem tekinthető. — Végre mint egy nyolcz-tizedrészén a megyének minden vetésforgás-rendszer nélkül, évről évre folytonosan vettetnek a szántóföldek.

Ujabb időben többen kísértették meg a megye különféle vidékein a repcetermelést, részint trágyázott ugar földbe, részint tarlóba egy és két szántásba vetve; szerfeletti szeszélyesége azonban nem engedé a növényt nagyobb mértékben meghonosodni, s a legtöbb gazda által pár évi kísérlet után abban hagyatik. A kövér tarlóba téli juhlegelőnek vetett őszi repce gyakorlatinak és hasznosnak bizonyult be, mely olykor kedvező időjárás mellett, még középszerű szemtermést is szokott adni.

A jelenben oly gyakori száraz évek szűk takarmánytermései mellett különösen kívánatos lenne, az egyesek által kora tavaszi takarmányul sikeresen vetett őszi rozsvetés általánoságban elterjedése, mely azonban kövér földet s nagyobb munkaerőt igényelvén, annak nagyobb mérvbeni elterjedése egyhamar nem remélhető.

Most leginkább terjed s a kiszáradt s feltöretett kaszálók némi helyettesítését igéri a luczerna termesztésének általános megkísérlése, mely is tudvalevőleg a száraz időjárást leginkább képes kiállani, csak hogy fájdalom, a megye nagy részén annak sikeres termesztése csak okszerű és költséges művelés mellett lévén huzamosb időre elérhető, mielőbbi általános termeléséhez kevés a remény.

A tagosítások behozatala s különösen a természetes kaszálók kevesbedése és termésük nagy mértékbeni csökkenése óta, a takarmányt adó növények számos nemének termesztésével tétetik évek óta kísérlet a megyében, — első helyen áll ezek között a veres lóhere, mely takarmányának kitűnősége mellett, magvának eladásrai termesztése által is egyik főbb jövedelmi ágát képezheti azon vidéknek, hol az sikerrel is természetetik, és valóban egyes termelők, különösen a megye dombos, agyagos és nedves vidékén az 1858-ik évi rendkívüli száraz időjárás előtt feltűnő eredményt valának képesek felmutatni. Második helyen

említhető a bükköny termelés; ennek faja nyer a termelésben naponta nagyobb terjedelmet, takarmánya értékes s a szárazságot kiállni sokáig képes, egy korán tavasszal elvetett bükköny képes nagyon csekély esőzés mellett is meglehetősen takarmány mennyiséget adni. Előveteményül őszi vetés elé vettetik leginkább. Jó földet kíván, de erősen trágyázott földbe vetve, termése felette bizonytalan, mind a kiégésnek mind a rothadásnak ki levén téve, s e mellett a trágyaszag miatt takarmánya sem ízlik a legtöbb faj marhának, ugyan azért őszi után tavaszi nyomásbani vetése leginkább ajánlható. — A leginkább termesztett takarmány neműek között említést érdemel még a kukoricza takarmány és csalamádé, az utóbbi keveréke a kukoriczának egyéb mindenféle veteményekkel, leginkább zab, árpa s kölessel. A dolgos és tejelő szarvasmarha által nyári takarmányul kiválóan kedvelt ily vetemény több ízben vettetik: hogy időszakonként egész hideg őszig új és üde takarmánynyal lássa el az igyekező gazdát. Szintén kövér földet igényel, őszi vetés elé előveteményül üde trágyás földbe vettetik leginkább. Mielőbbi elterjedése és általános használata kívánatos.

Ezen fennebb elősorolt takarmánynemeken kívül is tétetek és tétetnek másnemű takarmánynövények termesztésével is egyesek által kísérletek; azonban a csaknem állandóvá vált örökös aszály a legtöbb kísérletek és tapasztalatok elébe legyőzhetlen gátat emel.

Egészben véve a takarmányneműek termesztésében Abaúj-vár-megye még felette hátra van, ennek oka egyrészt a gyakori aszály, mely a termesztőket még vető magvaiktól is megfosztja, másrészt a földművelésbeni általános hátramaradás; jóllehet utóbbi néhány évben a haladás ezen irányban a földművelők minden osztályánál feltűnő, mind a mellett az elősorolt takarmányneműek finyás igényeinek kielégítésére megkívánt jobb művelésben mai napig mennél kevesebb gazda földjei részesülnek, — pedig takarmánytermelés Abaújmegyére is a főbb dolgok egyike. Igaz hogy e megye, honunk legtöbb megyéjéhez képest, aránylag sok természetes kaszálóval bír, csakhogy ennek egyik része már feltöretett, a még fel nem szántottnak pedig legalább kilencz tized része bizonyosan olyan, mely művelés és javítás nélkül csak

csekély, — bizonytalan, — sok évben pedig épen semmi termést sem biztosít birtokosának.

A kaszáló művelés Abaújszabolcs-megyében, azt lehet mondani, hogy még csecsemő korát éli. Ez ideig tett javítások említést alig érdemelnek, jóllehet területén sok állandó vagy időnkint öntözhetővé tehető kaszálóval bír, de ez befektetést igényel, néhol nagyot, és — tapasztalásból tudjuk, hogy magyar gazda és pénzes ember egy személyben csak kivételképp található; pedig minden tévovázás nélkül elmondható: hogy azon számos pénzbeli befektetést igénylő javítások között, melyeket Abaújszabolcs-megye még jelenben nélkülöz, a kaszálónak a lehető legnagyobb mennyiségben öntözhetővé tétele első helyen áll, valamint következményében is legtöbb hasznot ígérő.

Kapa növények termeléséről (miután annak nagy része a megyében takarmány gyanánt használtatik fel) mindjárt a takarmánynövények után teszünk említést: ezek között legkiterjedtebb részt foglal el a burgonya termesztés, jóllehet a szeszgyárak általános szünetelése óta termesztése az előbbinél jóval szűkebb térre szorítottatott, minek folytán az ez előtt már sok helyt haszonnal alkalmazott lókapa és töltőgetővel megmunkáltatás csaknem egészen megszüntetett.

A kukorica termesztés régibb időkben Abaújszabolcs-megye alsó részét kivéve, csak nagyon kis térre szorítkozott; újabb időben azonban nagyobb mennyiségben termesztetik, nemcsak a rendes szántóföldektől elkülönözött állandó kukorica földeken, hanem a vetésforgásba is beosztva. — Első osztályú földjein a megyének az eredmény bizvást kiállja a versenyt az alvidék rónáival, de az agyagos, dombos hidegebb vidékein nagyobb mértékbeni termesztése nem előnyös és nem is kívánatos, különösen azon rendszer szerint, a mint azt a földnépének nagy része termeszt, előveteményül vetvén azt őszi elé.

A répa művelés még felette csekély. Kassa vidékén az ottani cukorgyár részére termesztett néhány tábla kivételével alig vehető figyelembe. Mélyebb, több trágyázást s kézi erőt igényelvén, nagyobb elterjedése boldogabb időt vár.

Káposzta a megye csaknem valamennyi vidékein termesztetik, helylyel közel nagy mennyiségben. — A széplaki, ócsvári és somodi káposzta nem kis hírré vergődött.

Főzeléket Abaujvár-megye felső vidéke terem kitűnőt; bab (paszuly) agyagos kötött talajú földein, — lencse Nádasd vidékén nagy mennyiségben sikerrel termesztetik. A kékedi és pányoki lencse különösen híres és rendszeren a többinél jóval magasabb áron fizettetik.

Olajnövények őszi, tavaszi repce, mák, gomborka, kender és len, általában nagyon csekély mértékben termesztetnek. Az utóbbiak a megye hidegebb részein a többinél nagyobb mennyiségben és sikerrel termesztetnek, s a gazdaság fejlődése és tökéletesedésével valószínű: hogy egykoron még nagyobb jövedelmi ágat fognak képezni.

Kalászos növények kellő művelés mellett Abaujvár-megye minden vidékein jól díszlenek. Nehezebb talajú agyagos földei búzát, zabot, — a könnyebb és setétebb talajúak pedig rozst és árpat majd mindenütt jól, s helylyel helylyel kitűnő minőségűt teremnek; s e mellett világos színű nehezebb glebájú dombjai azon nagy előnnyel is bírnak, hogy bennök a vetemények nagy része a szárazságot hosszas ideig kiállani képesek, s e jó tulajdonnak köszönheti a megye nagy része leginkább azon szerencsét, hogy az 1858. 1863 és 1866-ik rendkívüli száraz években is, minden nagyobb szerű csapást és inséget elkerülhetett, és hogy ezen jó tulajdonok és több szerencsésnek mondható körülmény mellett is Abaujvár-megye mezei gazdaságata még mindig nagyon hátra van, hogy nagyon sok szántóföldbe taklászott és lihát, vagy szerencsésb esetekben nem a legjobb minőségű 3—5 magot terem és csak nagyon is csiga lépésekben halad az előmenetelben, annak jobbára nem a birtokosok, még kevésbé a föld, de egészen más körülmények okai.

Abaujvár-megye részletes gazdasági viszonyainak rövid vázlata után könnyen meggyőződhetünk arról: hogy ámbár a megye jelen gazdasági helyzete a tudományosan és okszerűen vezetett gazdaságok színvonalától még távol áll; mindazonáltal gazdái a lefolyt terhes 18 év alatt, az annyira nyomasztó és zsibbasztó körülmények között elismerésre méltó eredményeket bírnak felmutatni; és ha a naponta növekedő általános érdekeltiséget, számos egyesek fáradhatlan buzgalmát s igyekezetét, valamint a megyének sok tekintetben szerencsés helyzetét figyelembe vesszük, a még mindig nyomasztó körülmények enyhülté-

vel Abaújszántó-megye gazdáinak rövid idő múlva szerencsés s jobb jövőt jósolhatunk.

A rövid múltban lefolyt gyakori száraz évek alatt a megyének déli része szenvedett leginkább; legnagyobb részén azonban a szántóföldek a számtalan vizenyős helyek kiszáradása folytán inkább javultak s mindenesetre nyertek terménnyiségben. Kiszáradván s nagyrészt terméketlenné válván a nádasok s kaszálók általában, valamint a legelők is, részenként folytonosan szántófölddé alakítottak.

Abaújszántó-megye legelője- és erdejének nagy része jelenben már csak is juhtenyésztésre alkalmas, minélfogva észre is vehető a birkalétszám nem kis mértékbeni szaporodása. Az ezelőtt gyakorta pusztító metely, a juhászatra nézve legveszélyesebb betegség, ma már a ritkaságok közé tartozik.

A ló, szarvasmarha és sertés, a juh szaporodásával aránylag természetesen kevesbedik. A dolgos marhának és fejős tehénnek nyáron istálóni takarmányozása naponta terjed, s ennek folytán az istalózás természetes következménye a jobb, értékesb, erősebb s nagyobb hasznat adó állatfajok terjedése.

Abaújszántó-megye gazdáinak egyik fő jövedelmi ágát, mint fennebb láttuk, a juh tartás képezi.

A gőz- és műmalmok mindinkább terjedésével a tiszta búza termelésnek is nagy jövője van, — a szeszgyárak ismételi működésével pedig a rozs és burgonya is kellőleg értékesíthető leend.

Óhajtandó, hogy a hitel és pénzügyi viszonyok zilált helyzetének mielőbbi megszűntével, mennél több befektetési tőkékkel rendelkezessenek a megye birtokosai, haszonbérleti és vállalkozói, kik is a reménybe és kilátásba helyezett alkotmány helyreállításánál, a társulati szellem egyesített erejével, nemzeti kormány által támogatva, Abaújszántó-megyének számtalan jelenben még mellékes jövedelmi ágát képző terményczikkeit könnyen fogják emelhetni első rendű jövedelmi ágakká; — de ha, mitől Isten őrizzen meg, a fennebb kifejezett óhaj évek hosszán késnék, úgy a megye jelenben élő birtokosai, a jósolt szebb jövőnek nem fognak örövendhetni, s az ezek végelpusztulásával felszínre vergődendő új birtokosok csak kiirtott erdőségek, kiaszott kaszálók, s végkép kiaknázott kimerült talajú szántóföldek szemlélténél

fognak elmélkedhetni a szerintök irígylendő állapotban élt egykori elődeik sorsáról.

Vessünk még egy pillantást a „Hegyköz“ gazdasági viszonyára is.

A földművelés oly mértékbeni előhaladásának mint azt az elvont doctrina magának kifesti és ohajtandónak lenni véli a megye hegyesb vidékein igen érezhető mértékben korlátot vet épen azon tényező, melytől a fogalmak közönséges menetele szerint, épen az ellenkezőt várhatnók, t. i. a túlnépesedés.

Az a nélkül is csekély kiterjedések közt mozgó művelési áriák a helyviszonyok, az égalj, a talaj földtani minősége és phisikai fekvése által már magában véve egyrészt a termékenység magasb mértékétől távol tartatnak, vagy pedig, hogy ahoz fölemeltessenek, a legbelsőszervebb mechanikai művelésen túl, legfőképen folytonos trágyaerőben tartást, folytonos és kitűnő trágyatermelést igényelnének.

Képzelnünk már mostan ezen területeken egy népességet, mely a hegyben lakó fajokat lélektanilag jellemző szívóssággal köti helyiségéhez, képzeljük azt, hogy legyen bár a rendkívül elaprózott határból osztályrészeül jutott föld még oly csekély is, attól az semmi áron meg nem válik; képzeljünk továbbá több évszakot, mely a termések kielégítő volta által a kiélhetőség lehetőségét nyújtja a szegénységnek, ez által a házasítás és házasság sarkantyújaul szolgált, s a népszaporodást évről évre érezhetőleg növelte; — tegyük végtére azt is hozzá, hogy hegyeink ércszegénysége technikailag használható vízképletek hiánya eddig sem szülhetett oly ipartelepeket, vagy általában oly foglalkozási köröket, melyek működési köre (mint más gyáriparra hivatott helyeken) a földművelési foglalkozáson egészen kívül eső keresetforrásokat nyújtana: és önkénytelen előttünk áll azon állapot, melyhez az elősorolt tényezők a köznép kezén levő földművelési modort vezette.

A $\frac{1}{8}$ és $\frac{1}{16}$ részekre osztott telkek további elaprózása, a család-növekedés és rokonsági elágazás szerint, szakadatlanul foly, s így csakhamar eléretik a földbirtok azon csekélyisége, mely, körülményeink között, majdnem lehetne mondani, a meghalásra sok, a kiélésre kevés.

A marhatartás, marhatelelés és trágyakészlet jól tudjuk, hogy csak jó talajjal lehet társulva, melyen szabadabb terme-

lési rend vehető igénybe. Ily csekély parcellák mellett, és oly talaj közepette, minőnek a kötött hideg talaj nevezhető, azon kör, melyet a termelés, takarmányozás és trágyaképezés szakadatlan volta igényelne; az igen gyakran, és a termési csekélyebb krízisek mellett is, csorbát szenved, és pótolhatatlan hézagot hágy a jövő évnek örökségül.

Igy látjuk, hogy a lakosság e tekintetben magán segíteni nem bírván, a legegyszerűbb elébe toluló modorhoz nyúl, t. i. földjéből szakadatlan művelés által iparkodik kivenni és pótolni azt, mit csekély trágyakészlete alkalmazása folytán csakis kiméletes elbánás által pótolhatna.

A tagosítások alkalmával mint tudjuk, a közlegelő területek, majdnem kizárólag minden határban, összesítve egy darabban hasítottak ki a köznép részire. Nem hiányzik a doctrina, mely hason közlegelő területektől traditionális borzalmat érez; de nagy kérdés, hogy az alföldi viszonyokat kivéve — hol a telkek nagysága, a talaj hasonlításra felőli termő ereje, a gazdaság legelőbeli szükségletét, egy aránylag csekély területen követett mesterséges takarmánytermelés által valóban pótolhatja, — a legelő területek elparcellírozása előmenetelnek, vagy hátránynak tekinthető-e?

Emelt hegyközi talajokon tétovázás nélkül az utóbbit látszik a tapasztalás bizonyítani.

Igaz ugyan, hogy rendszeresen ezen legelő területek a határ kopár részeiből metszetnek ki, — igaz az is, hogy szarvasmarhára nézve igen gyenge támaszpontot nyújtanak; de viszont a kevesb tápot igénylő s a szegényebb néposztályra biztos pénzjövödelme által mégis igen áldásos juh tartásra szolgáltatnak módot s így a köznép szorgalmasan követve egyszer a juhtartás, másszor a szarvasmarhatartás lehetőségeit, a mint azt az évfolyam megengedi; kiélhetésének eme emeltyűit a legelő közös kezelése mellett mégis élvezheti.

Az ellenkező esetben viszont, midőn t. i. a közös legelő területek feldaraboltatnak, első évben mohó reményekkel esnek mint egy új bányának neki, de trágyázásról szó sem lehetvén, már az első évi termelési eredmény is bizonytalan, további éveken át pedig csak legrendkívülibb nedvességi viszonylat — mely viszont minden kötött földi rotatiót megsemmisít — szülhet

némi eredményt, mely azonban a doctrina által reményül tűzött cserét teljességgel meg nem üti; a rendes jellemű időjárás viszont a termési eredményt zerusra süllyeszti.

Az itteni földtani képlet egyik sajátosságához tartozik továbbá a fensík képződés, mely egyszersmind azonban mindenkoron a tökéletes terméketlenség határán levő homokkő málladékból áll, melynek phisikai sajátosságai: rendkívüli ritkaság és minden szerves alkatrészeknek tökéletes hiánya.

(Ezen sajátosságos jelleget, mely bizonyos tekintetben rejtélyes a nyílt térekre nézve, hajlandók lehetnénk a talán századokon át üzött földmívelést, s az az által előidézett teljes kiszáradásnak tulajdonítani, ha ős erejű erdők talaján ugyan azt nem tapasztalnánk s így nem lennének kénytelenek ezen föld sajátosságát egyszerűn geologiai okokra vezetni vissza.)

Képzeliük már most ezen téreket elrészletezve, s mint az rendszeren történni szokott, keskeny stráfokba osztva, ezen irányban szántogatva, sőt néha néha még kapa növényekkel is beültetve, és előttünk áll rögtön az ily területek jelene és jövője.

A jelen szomorú arcú sovány vetéseket mutat, — a jövő ugyanazon képet fogja visszahozni, melyet ezen terek elébb bírtak; mert igen kevés év kellend hozzá, hogy a sikertelen kísérletekbe erejét és csekélységét belefektetni a köznép megújja, a nélkül hogy annak visszhatását jóltevőleg bármi tekintetben érezné; és teljes biztossággal nézhetünk ismét annak elibe, hogy nem a trágyatermelés és marhatartás növekedése, de sőt annak csökkenése lévén az ilyféle kísérletek eredménye, azok ujlag legelőtéreké fognak fordíttatni, rosszabbá téve azonban a közbejött lazítás által, mert szerte ismert dolog, hogy ezen könnyű homokképletek 3—4 év lefolyta alatt sem képesek gyepképződést előidézni.

Ezen visszhatások terhes volta alatt a túlnépesedés és túlszállkázottság kíséretében a köznépnek okvetetlen az inség nagy fokára kellene süllyedni, ha nem volna két környülállás, mely e tekintetben enyhítőleg hatna vissza. Ezek egyike a kötött talaj sajátossága, melyből a lejték, a völgy arcza és így az itteni határok alakzata mellett a földmívelési területek túlnyomó része áll.

A kötött talaj termőképessége szívós ellenállási tulajdona,

az időjárási viszontagságok irányában meglepő, és, mondhatni, megbecsülhetlen, párosítva azzal, hogy a vidék harmatképződése erős, hogy az eső és hó csapadékok már a vidék jellegénél fogva gyakoriabbak és kiadóbbak, mely sajátságok a leghiggadtabb szemlélődést is azon nézethez volnának hajlandók vezetni, hogy ezen talaj az, mely sokkal túlnyomóbban meríti termő képességét a légköri s alsó talaj ásványi befolyásokból; mintsem közvetlen a trágyából, egy alapfeltételt azonban mindenek felett kiemelve, és meglevő előzménykép tekintve, t. i. a talaj mechanikailag mennél tökéletesebb művelését.

Az utolsó évek eléggé bebizonyíták ezen látszólag sajátosságos állítást, s arra elég bizonyosságot szolgáltat a kötött talajú határok termelési története, ha azt kissé figyelemmel kísértük, mert mellőzve azt, hogy léteznek határok, melyek mondhatni visszataszító téralakzatjuk dacára évtizedeken át s folytonos művelés mellett, mindig kielégítő termést nyújtottak a talajnak megfelelő veteményekben, ezen kiváló alkatrész-vegyülettel nem bíró hidegebb és savanyúbb agyagtalajokon is elég volt és következőkép feltehető, hogy elég is lesz maga a kedvező időjárás jó műveléssel párosítva, hogy közismeret szerint trágyaszegény darabcsákon is meglepő termés idéztessék elő.

— Be kell vallani végre, hogy a „Hegyköz“ lakossága, feldarabolt szántóföldei talajának silány volta és sok feltételhez kötött termő sajátsága miatt, kényszerülve van, hogy a látszólag kárhuzatosan — a földművelésen kívül más foglalkozást, mint például fuvarozást s faeszközök készítését, tekintsen jövedelme biztosabb forrásaúl.

Konyha- és virágkertészet.

Konyha- és
virág-
kertészet.

A Kárpátok alján elterülő megyék közül talán egy sincs oly kedvező helyzetben mint Abaújszántó-megye a kertészet különbségnélküli minden ágának meghonosítására nézve. — A zordon északról Szepes és Sáros megye dombos és erdős alkata védik, saját területének alakja Bélától Szikszóig mérsékelt dombozatokban délnek terül, míglen az alföld rónáiba enyészik. A kárpáti növények, valamint a meleg éghajlatiak benne meghonosíthatók, s a számos dombozatok közt elterülő meleg völgyekben csergedező források és csermelyek kigőzölgése a legüdvösben hat az általános növényéletre, ehhez járul a föld jeles és változatos minősége, arányos népesedés, a közelfekvő szepesség és alföld között termékeik kicserélésében, a Hernád mentiben kigyózdó vasút általi támogatása. Csak népe felületes munkája és e részbeni tudatlansága okozza, hogy Abaújszántó-megye a kertészeti termények előállításában az első helyet nem vívhatja ki hazánkban.

Termelhető ezen megyében nagyban az ánizs, kömény, mustár, lóher, baltaczm, a hüvelyesek gazdag családja, a terjesek, káposzta félék, gyöknövények mindenike, gumósok, tök-félék, kukoriczák, a festő fűvek, különösen a búzér, az olajnövények, a réti fűvek; — a jegenyefenyőtől kezdve a mérsékelt éghajlati valamennyi facsaládok — a komló, szőlő, gyümölcs, dohány, paprika, szóval hazánkban meghonosított valamennyi hasznos növény; és mégis mennyire hátra van a nép a kertészetben s a kerti iparban, tanúsítják a mezővárosok piacjai, a hol magas áráért alig szerezhetők be a konyhai zöltségek. Mit szólhatunk az ízetlen gyümölcsökhöz s a kertészet iparczikkeihez?

A megyében egyetlen rendezett gyümölcsös sincs, nem mondhatni, hogy ne találkoznának egyes kertekben jelesb gyümölcs fajok, a melyekről már fennebb is tetetett említés, de legnagyobb részben az ápoláshiány miatt elsatnyúlnak a fák.

A kassai piacon ítélni meg legjobban a gönczi asszonyok gyümölcstermesztményét; a beszteri cseresznye-, az őszi császár- és őszi bergamot körtén kívül a piacra hozott másféle gyümölcsöknek íze fanyar; — az őszi barack már csak megterem Szurdoktól és Göncztől kezdve délfele, de az is izetlen; egyetlen jobb fajra nem akadhatni; az egyesek gyümölcsöseiben megtermett gyümölcs kivételek alig fűződik a családok szükségletét.

Még inkább hátramaradásban vagyunk a szép természet virág kertészetében. A tenyésztést általában véve, hiányzanak a megye területén a régibb, jobb időben alkotott parkok, mint-hogy az ezeknek fentartására szükségelt költségeket majdnem minden birtokos meg sokallá. Kertek hiányában gyérülnek a szorgalmas és szakértő kertészek, kik értenék az idegen éghajlatú növények ápolását.

A létező parkok közt említést érdemel gróf Károlyi Ede radványi parkja, mely körülbelül 260 holdra terül, hétévi fáradhatlan munkába került, és még jelenben is pótoltatik. — A park angol módra épült, a vidék és helyiség szépségei kiemelésére különös gond fordítatott, csinosossági gondos és szakértő kezelése páratlan, telelő és szaporító növényházai a legritkább és legpompásabb növényekkel telvék, szóval minden tekintetben ritkítja párját Felső-Magyarországon.

A semsei park a régibb időből való, terjedelmére nézve jelentékeny, benne a csendes magányt kedvellők otthonosan érezhetik magokat, ha a park tekervényes árnydús tiszta útjain elmerengve sétálgatnak a csevegő madárkák dallásai élvezésében. A külföldi növények benne két nagy telelőházban ápoltatnak. Az ananásztenyésztésre különös s a megyében páratlan gond fordítatik.

A saczai díszkert igen kellemesen lepi meg a szemlélőt, benne a nagy növényházakon kívül nagy gyümölcsös is van.

A nagy-szalánczi és alsó-kemenczei parkok

folytonos gondos ápolásban részesítetnek, különösen a nagy-szalánczi Camelia-ház valódi disze a megyének. Gróf Forgách Kálmánné született Báró Pongrácz Eleonora szenvedélyes virág kedvellő és nagy virágházai a növény ujdonságokban versenyezhetnek a külföld üvegházaival.

A nagyidai, enyiczkei és bodókövőfaljai díszkertek megtekintésre méltók.

A fáji kertben csak az itt ott megmaradt egyes díszfa remek példányok hirdetői egykori szépségének.

Említést érdemelnek még: a premontréi rend jászói francia modorú kertje és nagyszerű citrom-háza; a bárczai, — krasznik-vajdai — buzitai —, vendégi —, lánczi —, fencsali —, bósvai —, nádasdi stb. kies kertek, a melyeknek mindenikében üvegházak is találhatók, de napról napra jobban elhanyagoltatnak a gondos és szakértő kertészek hiányában.

Abaujvármegye kereskedelmi kertészete csak Kassára szorítkozik. A kassai számos konyhakertészek jelentékeny kereskedelmet nem űznek; némely jobb években egyik másik jobban sikerült kerti terménnyel azonban, mint a vereshagyma, zeller s több eféle zöldséggel, a Szepességre, Gönczre, Szántóra, de főleg Meczenzéffre kiki rándúlnak; de a virágkertészet csak a kassai piacon találja kelendőségét.

Gyümölcsfa csemetékkel idáig Hári látta el a megyei közönséget, ki a köztisztelést kivitta magának; most azonban már rendszeres mű és kereskedő kertészettel bír. Kassán a megye és egész Magyarországra nézve Gleviczky Sándor, ki „mag- és növénykereskedő“ váltótörvényszékeleg bekebelezett cég alatt egy mű- és kereskedőkertészetre vállalkozott az erfurti világhírű műkertészetek módjára, főcélja levén a magtermelés, faiskolák és növénysszaporítás a legtagasb értelemben. Ezen korszerű vállalat 110 holdon terül és feloszlik a virágtenyésztésre, gazdasági terménymagvakra és faiskolákra.

A virág szaporítás és tenyésztés három telelő s egy szaporító ujmodorú üvegházban és tíz összesen 70 ablakú telelő ágyban eszközöltetik. Az edényekben tenyésztett növények az 50,000-et meghaladják. A szabad földben tenyésztett kívül telelő virágok, díszbokrok és díszfák az edénynövények számát jóval meghaladják.

A gazdasági terményeknél legnagyobb gond fordítatik Felső Magyarország legjelentékenyebb kert-, gazdasági-, kereskedelmi növényeinek magtermelésére, u. m. a káposzta, murok, petrezselyem, vereshagyma, len, lóhere, burgundi répa, jeles búza, rozs, árpa, zab, bükköny, mindenféle kerti borsó és bab termelésére. A termelési tér 102 hold kertészetiileg kezelve, az úgynevezett Messzelátó majorságon.

A fa és szőlő-iskolák, az idő viszontagságainak kitett helyen, a szabad mezőn 5 holdnyi területen tenyésztetnek.

Különös nagy gonddal tenyésztetik a nyári viola 4—5000 nagy edényben állványokon és föld alatt, az évi magtermés számos színekben 40—60 lat tiszta magra tehető, és versenyez az erfurti viola maggal, továbbá a szegfű, cineraria, calceolaria, petunia, primula chinensis, primula auricula, mind mag végett, több ezerre menő edényben termesztetik.

Hidegházi növényekből említésre érdemesek az

Azaleák 80 fajban.

Bouvardiák 5 „

Cameliák 220 „

Chrisantenum 70 fajban.

Calceolaria és } 3000 edényben
Cineraria }

Ericák 64 fajban, ma holnap egyetlen forrás leend, ezen nagy gondot igénylő gyönyörű növényre nézve.

Fuchsiák 60 fajban.

Hortensia 3 fajban 3000 példány

Heliotropium (Vanilia) 26 fajban.

Lantana 16 fajban.

Melaleucák 14 fajban.

Pelargonium angol 70 fajban } 4000 edényben
„ scarlet 45 „ }

Penstemon 18 „

Petunia teljes 25 „

Phlox perennis 40 „

Primula chinensis, auricula veris nagy változmányban 2000 edényben.

Rhododendron 30 válogatott fajban.

Salviák 16 fajban.

Verbenák 40 „
 Veronikák 12 „
 Rózsák 300 fajban 4000 edényben oltott és nemes gyökű példányokban.

Georginák 200 legjelesb fajban.

A melegházi növényekből tenyésztetnek:

Achimenes 30 válogatott fajban.

Aphelandra 4 „ „

Begonia 34 „ „

Dracena 8 válogatott fajban.

Ficus elastica 6 „ „

Passiflora 4 „ „

Philodendron 6 „ „

Ápoltatnak és tenyésztetnek ezeken kívül még más számos növény fajok és egyes diszpéldányok, melyek árusítva az évenként január havában kibocsájtatni szokott növény lajstromban foglaltatnak, mely is kívánságra ingyen küldetik meg

A fa és szőlőből tenyésztetik:

Alma 86 legjelesb fajban.

Körte 90 „

Szamócza 30 „

Baraczk, szilva, cseresznye a legjelesb fajokban

Szőllő 124 fajban.

Díszbokor és fa számos jeles fajban.

Ily jelentékeny és jutányos beszerzési forrást bár mily nővényekre nézve hazánk nem mutathat fel és méltán remélhető, hogy a növény kedvellőket kívánságok szerinti beszerzéseikben, nem fogják többé visszatartóztathatni az eddigi méltó panaszok, hogy magas áráért, magas vitelbér mellett, a küldött zsenge növények negyedrésze sem érkezett meg használható állapotban a távol külföldi mű és kereskedő kertészetektől. Kassa, mint Abaújszántó megye szék- és Felső-Magyarország fővárosa, a világgal vasúttal, vidékével számos gyorskocsival közlekedésben lévén naponkint, a növények gyors és olcsó szállíthatásának mi sem áll ezentúl útjában, és egyedül a közönség pártfogásától függ, hogy megyénkben a kertészeti ipar zsengejéből jelentékeny változatok fejlődhesse ki.

Szőlész borászat.

Az abaújvár-megyei szőlők termeléséből kereskedelmi forgalomba hozatik 22,301 alsó ausztr. akó szinte mind fehér — veres csak kivételkép természetetik Szikszón 5 akó — általános közép ára 3 frt. 70 kr. — a hegyaljai és hegyalja vidéki közönséges gönczi hordókat értve 20. 30. 35 forint (egy gönczi hordó két és fél akó tartalmú), — szomorodni egy puttonos; — másolás 35. 40. 60 frt. Ezen szőlők között van olyan, mely szoros értelemben véve a tokaji hegyaljaihoz számíttatik, s a világhírű tokaji nektárt termi mint Szántó, Erdő-horváthi; melyhez legközelebb áll: Szikszó, Aszaló, Hejeze, Bodókő; ezekhez Felső-Kázmárk, Alsó-Vadász, Léh, Homrogd, Monaj, Sáp, Selyeb; — az elsoroltakon túl, mennél jobban közeledünk éjszakhoz: annál jobban veszt borunk nemes jelleméből; mindazonáltal (min tapasztalás nélkül kétkedhetni) bár kevés, de terem az északibb hegyeken is, tokaj-hegyaljai zamatú borunk, a többi közt Hernád-Büdön, a Nagy-Pankán, Ujlakon, sőt ahol a bor termelésnek határ ejtetik, Kassán is van (bár igen kevés) jó déli fekvésű alkalmas talajú furmint, hárslevelű fajokkal beültetett szőlő, a hol többszöri izlelés után tokaj-hegyaljai zamatú bor szüretik, mint a Hammersberg Lászlóéban.

Szőlész borászat.

Abaújvár-megye szőlői csaknem kivétel nélkül hegyen fekvők, s igen sok fajúak, mint a Hegyalja vidékén, általában a furmint és hárslevelű természetetik, de van közte: fehér, gohér, pataki, bátai, balafánt stb. a muskatal a nemes ritkaságokhoz tartozik. — A másod, harmadosztályú szőlő tulajdonosok és szegényebb gazdák szőlőiben leginkább polyhos, járvány, gyöngyfehér, gerzse, s több más sok —, de hitvány bort termő fajok.

Ujabbi fajok, melyek leginkább Hudacsko György orvos által Szikszón, s általa Magyarországnak több bortermő megyéiben elszaporítottak, az eper ízűek közül a Catauba Isabella, s a fekete Isabella magzatja Jósef nádor, mely sok leve, nagy zamatja s azon sajátságánál fogva, hogy borának egy része — törkölyön állás nélkül 8—10 rész fehéret veresre fest — a figyelmet méltán megérdemli, czukros sütemények, fagylaltok festése és izleltetésére igen kellemes fűszer, felmelegítve minden csáj, puncs, pálinka zagyva forrázatokat felülmul.

A bortermő fajokon kívül sok asztali kitűnő jóságú és szép csemege nyári, őszi és állani való téli fajok is természetnek, így péld. a muskatalnak több színű, idomú és zamatú fajtái, kecske-csecsűk, magnélküli fajok, bogár-piros és fehér, — a juliusban késői cseresznyével érők közül; Magdolna, lipcei, Jerikó muskatal, az oportó, genuai, háromszor termő sat.

Az abaújmegyei szőlők általában úgy munkáltatnak mint a Tokaj-Hegyalja Zemplén-megyeiek, csak a legészakibb rész szenved kevés lényegtelen kivételt, — mely munkák egymásután következő renddel következnek:

1. Az újabb s okszerűbb elveket követő szőlészek tavaszkor mihelyt a föld fagya engedi, elkezdik az úgynevezett vakjábani homlítás, — szinte homlítani őszzsel is, az első dér beállása után, — sőt előtte is azonnal szüret után. A vakjábani homlítások a legczélyszerűebbeknek bizonyultak, — legtöbben csak zöld hajtásra szoktak homlítani, midőn már a hajtásokban a gerézdek láthatók, és tetszés szerinti termésre rakják — hagyják, ez is jó és sokkal több a termés, de hitványabb, mert a termés kevesebbé érett, apróbb bogyójú, izetlenebb s kevesbé leves, s nem oly életre való tőkék válnak belőle. — A homlítások gödreibe trágyát szoktak adni, de úgy, hogy az a tőke vagy vesszővel egyenes érintésbe ne jöjjön. Mindenféle trágya használtatik, de a forráson át nem esett, vagy erjedésben levő kikerülendőnek nyilvánult, mivel tulságos melegsége által a venyigék egészségére veszedelmes hatással van; legjobban termékenyít mint hasonnemű trágya az elrohadt törköly, a szőlőlevél, szőlővesző sat.

Ugyan ezen tavaszi munka idején történik a karók kiszédeése is, a melyek négy karóláb közé, vagy kecske lábra, vagy egészen rendetlenül szét rakatnak.

A vakjábani homlítás csak némely szőlészek követik, a miért az rendszermunkának nem is tekinthető; hanem

2. első és kikerülhetlen munka a „Nyitás“ mely felülről lefelé háttal vagyis rák módjára gyakoroltatik, s általa az őszzsel befedett tőkéktől a föld elszedetik, s felfelé hányatik, a tőkék nyakáról a harmat-gyökek lemetszetnek; — ezen háttal történő menetnek az a haszna, hogy a munkás jobban meglátja maga előtt, ki vannak-e szabadítva föld alól a tőkék vagy sem.

3. Mihelyt a nyitott szőlő földje megszikkad, következik a metszés, mi a Hegyalján és vidékén simára, s némely erőteljesebb, öregebb tőkéknél egy rövidke csap meghagyásával történik, de felfelé északnak menve, s minél feljebb, annál több rügy, magasabb és több csapra eszközöltetik a metszés. A több rügyrei metszés, több hosszabb csap, több termést ígér, több szál vinyigét, több levelet hajt; sűrűségben a gerezd nem nevedkedhetik szabadon, többször egészen elnyellik, elhull és ha a termés meg is marad, a gerezd általában kisebb, a bogyó rajta kevesebb, éretlenebb, lévtelen s íztelenebb, világos hogy a bor is hitványabb.

4. A metszést követi a borágak felszedése és eltakarítása után a szőlő földjének első kapálása — mely azon időben teendő, midőn a rügyek már kihajtottak, s a kapálás közbeni leverésektől nem félhetni, de még nem oly nagyok, hogy a kapának szabad járását akadályoznák.

5. Alig végeztetik az első kapálás, már is a szőlő hajtása megnőtt és széjjel terjedt, s hogy a következő munka megkezdethessék, fel kell azt karózni.

6. A karókat, kivált a hol nincs elegendő, ott csak a földre dűledezett vagy dűlhető és termékenyebb tőkékhez kell verni, úgy hogy a kapa menetelébe állván, a tő nyakát kapálás közben a kapa sérelmétől megóvjá.

7. A karózást követi a kötés; ha az idő engedi, jó azt a virágzás előtt végrehajtani; de minthogy arra kevés az idő, mert ha april hó vége jó meleg, akkor május hó eleje még melegebb. május hó első hetében pedig elkezd a szőlő virítani, a minek ellenére is a kötést folytatni kell, minthogy ezen a vidéken nem tapasztaltatott, hogy a virításkori kötés ártalmas következésű lenne; de ha virítás utánra halasztatnék, annak tapasztalás szerint, igen káros következései lennének; és pedig azért, mert a szőlő fája igen elnyúlt, a földön is fekszik, felemelés által ellen irányú helyezést kap, északi oldala délre esik, hol a nap sütése káros reá minek következése: a gerézdek elnyellése, rúgása, a szőlő leveleinek öbölzése, a rügyek elnyavalyásodása, mi a más évi termést csökkenti és a homlításra hagyandó vesszők hitványbitására nagy hatással van.

8. A kötés bevégzését azonnal a második kapálás

követi, míg a forró napok be nem következnek és hogy a munkások a kapálástól aratásra menni ne kénytelenítenek.

A második kapálás bevégezése után Magdolnától Bertalanig a szőlő hegyen ünnep van, vagyis szün idő; mert a hő napokbani munkát a szőlőnek többféle betegségei szokták követni.

9. Lejárván a hő napok, elkezdheti a szőlő igazgatását — vagy másod kötést, a mi abból áll, hogy a kibomlott, földön fekvő vesszők ismét megköttenek, a hosszabbak letörés vagy nyírással megrövidítenek, a hónalj- s felesleges hajtások szinte levéttetnek.

Kötésre (a hol hárs nincs vagy drága) kötőfű úgynevezett csáté használtatik, néhol szükségből kender, szosz, csepű, fonal, legnagyobb szükségben zsúp beáztatva használtatik.

10. A szőlőigazgatást a harmadik kapálás követi; de valamint az igazgatás, úgy a harmadik kapálásnál (érés alá vagy lágy szemrei kapálás) igen kell vigyázni arra: fejlik-e már a szőlőbogyókon a hamva; mert ha még nem fejlik, s a bogyók puhulásnak való indulása nem mutatkozik, s a nappalok igen forróak, ha a termés bármiképen érintetik, megveresedik, világosabban róka színt kap, elszárad, ilyenkor a munkával késni kell hát, vagy csak kicsiben, s igen óvatosan végezni.

A szőlőérésnek ideje, kedvező körülmények s jó bort érlelhető évben általában július hó utolja felé veszi kezdetét t. i. az általánosan ismert s elterjedt korán érő fehér gohérra nézve; de vannak már Hudacsko György által természetni szokott és bizonyos körben el is terjesztett példányok, melyek a késői csernyével egyidejűleg zsendülésnek indulnak, ilyen: a Magdolna, Jeriko-muskatal, háromszortermő; azután az oporto, genuai és több más fajok.

A szüreteléshez való edények következők: a leszedett szőlő átvételére szolgáló kádak, a taposó kád, csapos-, teherhordó kád, fennálló egyfenekű hordók, a melyekbe a termés szinte hordatik a szőlőből a pince vagy szüretelő házhoz, — továbbá félhordók, puftonok, sojtárok, rocskák, vedrek, kétfülű, cserpák ($\frac{1}{8}$ vagy $\frac{1}{16}$ rész vékás mustmerítő edény), léhó, gönczi hordó sat.

A szedés vagy szüret a Tokaj-Hegyaljához tartozó

szántói és erdő-horváthi, a vele legközelebbi szomszédságban álló tokaj-hegyaljai vidéken Simon-Judakor októberhó 28-án veszi kezdetét, — s minél közelebb északhoz, annál korábban; — a szedés és szüretelésnek itt ott divatozó különbségeit illetőleg csak annyit említünk fel, hogy a hegyaljai s a vele rokonságban álló hegyeken az asszuszemeket különösen csipkedik ki s asszubbort készítenek, vagy ha ki nem szedik az asszut, akkor a törkölyt ujlag keményen megtapossák, s mustját törkölyére visszaöntvén, fél vagy egy napig rajta hagyják, azután taposva átzsákolják s abból van az úgynevezett fordítás, vagy tótosan kiejtve a szamorodni bor.

A szőlő törkölye kisajtoltatik és tetszés szerint lőre vagy csiger készítettik belőle s a tehetősbs nagyobb területeket bíró szőlészek szeszt égetnek belőle.

A korral haladó szőlészek már Abaujvár-megyében is kezdik a szőlő rostát, szőlő őrlő malmot használni, a penészes, éretlen, száraztermést elkülöníteni, sőt a rejtet zárt-forráshoz eszközök, kivált Szikszón 18 évtől fogva, s leginkább a zamatos szőlőkből szűrt boroknál használtatnak.

A bornak seprejéről lefejtése még alig talált követőkre, s nehezen is fog hamar találni, minthogy azt minélkorábban igyekeznek eladni; vannak azonban borászok, kik a lefejtés hasznát átlátva, megkezdették azt. (A többi között Szikszón Sipos Pál néhány évtől sikerrel folytatja).

Az asszuszszőlő bor készítése következőleg történik: taposó (kinem fűrt) kádba a taposó lába alá egyszerre csak 10—12 itczényi adatik, s a rézsutosan álló kádba lefelé csúsztatva odaig tapostatik, míg a haja is egészen széjjel megy, s erre több vagy kevesebb must öntetik, ahoz képest a milyen kövér vagy édeset szándékoznak készíteni, puttontól (vékától) kezdve 3, 4 s olykor 5 puttonig, jól összekevertetik, és fél vagy egy napig is rajta hagyatik, — azután taposó zsákra szedtvén taposva átzsákoltatik, ennek törkölyére mennyiségéhez képest ismét több vagy kevesebb must öntetik és mint az asszúbor átzsákoltatik, s ez lesz a mászlás bor.

Asszu szőlőről (taposás előtt) a léteg (Essentia) időszakon-

ként szorgalmasan levonandó, ezoknál fogva tanácsos, az asszu szőlőt tartalmazó edény fenekének megfúrása, hogy az, a fűrt edény alá helyezett edénybe folytonosan átszivároghasson, mert ha a lefejtést elhanyagolják, az asszu igen könnyen meg-eczetesedik.

A léteget többféleképen szokták használni, vagy magában elteszik, s számos éven át tartják, — ha vevő van reá el is adják, avagy az asszús mustra tetszésük szerint felosztják, a szerint a mint édesebb vagy erősebb bort szándékoznak készíteni.

A törköly sajtolásnál sietni szoktak, mert kivált meleg időben 2—3 nap alatt is könnyen megeczetesedik.

A hordók kénezése (Einschlag) ritkán s igen ovatosan esz-közöltetik; forrózás után hideg vízzel kiöblítetnek, — némely gondatlan, hanyag gazda ki sem öblíti, sőt tisztátlan, penészes, dohos hordóba is szűr, és ezekből válik aztán a kelemetlen ízű, undorító egészségét rontó bor.

A boros hordók nem töltetnek színig; rendesen 10—12 it-czényi hiány hagyatik.

A must buzgása a czukortartalom bőségéhez, s az idő me-legségének fokához képest előbb vagy később kezdődik, erjedési idejének tartalma is attól függ, — a hideg pinczében fekvő kövér boroké, létege évig is eltart.

A szüret bevégezése után vagy azonnal a pinczébe leeresz-tetik a must, avagy csak később mint bor, néha karácson táján; a hordó szája egyd arabka deszka, karika, s elég gondat-lanul burgonya, alma vagy, mi legrosszabb, retekkal takartatik be, és legdicséretesebben a must fuvarozásához használni szo-kott tágszájú, szűknyílású csővel; szokták a rejtett forrás-hoz való eszközt is alkalmazni, a mi kivált a fűszeres szőlőkből szűrtekhez nem dicsérhető eléggé.

Bevégezvén a must zajos forrását, a hordók vagy azonnal vagy csak később a tél közepe vagy vége felé feltöltetnek, — aztán az egész bánásmód csakis abból áll (minthogy a hitvány bort termő évek borai, ha a hordók nincsenek egészen feltöltve, meg szoktak virágosodni), hogy gyakrabban töltetnek fel, ellenben a kedvező év léles borai ritkán vagy épen nem virágosodván, ki-

véve a hanyag gazdáknál, azok leginkább évnegyedenként csak egyszer töltetnek fel.

A hordóaknak elzárására gömbölyű karikák használatnak, némelyek által (szak-tudósunk Tóth István ur után) fél lábnyi hosszú papírral körületekergetett facsövek; sőt Szikszón Hudacsko György és Sípos Pál által, s utánok a Hegyalján többek által üveg dugók alkalmaztatnak, minél jobbat nem is ajánlhatni, csak elég hosszúak, vastagok s a hordók aknájához idomítottak legyenek.

A pince vagy borház, valamint maga a pinczelyuk lent a föld alatt némi előkészületeket igényel, jelesen:

A pinczeház kívül belől bevakoltatik, tapasztatik és megszelletetik, a széjjel rendetlenül álló edény kimosattatik, megtisztítatik, kiforráztatik, a gadnások elrendeltetnek.

A pinczelyuk azután kisöpörtetik, falai ha netalán penészesek letisztíttatnak, s a legkisebb a pinczébe nem tartozó lom kitakarítatik, a gondosabb borászoké kén-szeletekkel kigőzöltetik, a gadnások megtisztíttatnak, elhelyeztetnek. — Szüret után a szüretelő edényeket ki szokták mosni, azután kiszáritják, de fájdalom! azt sokan elhanyagolják.

Figyelmesebb borosgazdáink a pinczeházat folytonosan tisztán tartják, a lyukat szorgalmasan söpörgetik, szellőztetik, marokra szedett, s végig hurczolt égő zsúppal kilángoltatják, kengőzőlik; de vannak oly gondatlanok is, kik a tisztaságra semmi gondot nem fordítanak, éven át is ott minden lomot, szemetet penészedni, rothadni engednek; zöldégeiket sőt a káposztát is ott hagyják, mi által pinczéjük elbűdösödik, a mely bűzt boraik is átveszik, azért színtelenek, virágosok, dohosak és kellemetlen ízűekké lesznek.

A magány gazdaszatba igaz se vármegye, se gazdaszati egyesület bele nem szólhat, de a nemzeti becsület fentartása végett, minthogy boraink bece a külföldi piaczkon az ilyes emberek által alább szólhatna, névszerint fogjuk őket a nyilvánosság előtt sajtó útján megnevezni, ha ezentúl magokba szálva, saját érdekekben is pinczéikre nagyobb gondot nem fognak fordítani.

A bor eladás részint a helybeli korcsmákra, részben felső Szepes, Sárosvár-megyékbe, jelentékeny mennyiségben pedig Galicziába történik. Nehány évtől fogva, kivált a szikszói, aszalói és kásmárki borok kivitele szép élénkségnek örvend.

A közelebb múlt 4—5 év alatt, bár a borok jóságára nézve igen eltérők voltak, de áruk csaknem egyenlő volt.

A hegyaljaiak gönczi hordója:

közönséges 20—30—35 frt.

Szamorodni egy puttonos másolás 35—40—60 frt.

A szikszói, aszalói, kásmárki

közönséges 17—20—35 frt.

Egy puttonos másolás szamorodni 30—50—60 frt,

Az északibb hegyekről 6—8—10 frt,
de vannak itt is oly helyiségek a hol a bor elkel 20—
25—30 frton.

Erdészet és erdőmivelés.

Erdészet és
erdőmivelés.

Abaúj-vármegye erdészetét, és pedig nem a legszebb színben, röviden érintettek már ugyan a 291, 292, 293-dik lapokon; jó szolgálatot vélünk azonban tenni az olvasó közönség legalább kis részének az által: ha a következő lapokon, mintegy dióhéjba szorítván az erdészeti szabályokat, a fanemek ismertetését, czélszerű felhasználhatóságukat, tenyésztésük módját, — nem foglalatunk arról: mint kellene bánni erdőségeinkkel és mikép lehetnének gátolhatók azon káros körülmények, melyek miatt a megye erdészete mondhatni siralmas jövőnek néz elébe.

Mint már fennebb említünk, az Abaújvár-megyében létező

Abaújvár-megye Monographiájához használt kútfők:

Az erdészet és erdőmivelési rovatra nézve: Rözse Ferencz okleveles erdész és Vattay János okleveles gazdasz voltak szivesek közreműködni.

fanemek a következők: szil, gyertyán, tölgy, cser, fehér és veres bük, nyír, éger, hárs, jávör, rekettye, vincz, som és mogyorófa s illetőleg cserje, nyár, vadgesztenye és fűzfacsalit, fehér és veres jegenye, szurkos fenyű, boróka mint cserje.

Szabályszerű fentartása, használata és vágatása az erdőknek a megyei gazdaközönség előtt ismeretes levén, azon előnyök megismertetésére szorítkozunk, melyek azoknak okszerűbb művelését emelnék.

Minekelőtte a tulajdonos erdejének vágatásához fogna, a szakértő erdész tanácsának használata mulhatlanul szükséges, mivel az okszerű erdőtulajdonosnak nem arról kell gondolkozni, mi és mennyi fát lehet levágnatni, hanem arról, vajjon a helyszerű vágás, beosztás mellett, mennyit képes az évi vágás szolgáltatni épületi és tűzifa mennyiségben.

Ez okból a nagyobb erdőterületeknek mérnökileg való felvétele mulhatatlan kellék, valamint azoknak vágásokbani beosztása is. Az ily nagyobb erdőterületek birtokosainak a számítás továbbra tanácsossá tenné, miszerint a rendkívüli esetekre u. m. tűzvész, vízáradásra tekintettel legyenek.

A vágásokban mindenek előtt az épületekre, haszonvételre és sindelyre alkalmas fáknak kiszemelése kívánatos, s ezek megtörténtével lehet csak az őlfá vágáshoz kezdeni.

• A vágatási időszakot illetőleg megjegyzendő, hogy a favágás december, január, február hónapokban eszközölhető. Az épületi és haszonra való fáknak vágatását, legcélszerűbben csak az első két hónapban lehet eszközölni, ellenben az őlfavágás a fennevezett három hónapban folytatható. — Úgy az épületi mint a tűzifának kihordatását áprilhavá közepeig kell végezni, mivel annak elteltével a fa nedvei megindulván, a tenyészet korszaka beáll. Ezen időn túl okszerű erdőtulajdonos vágást erdejében meg nem engedhet.

A vágásokat az erdőnek azon részében kell megkezdeni, a hol a faállomány ki van képezve és vágásra alkalmas. A vágások beosztását délfelől kell kezdeni, a hol pedig azt nem lehet teljesíteni, ott a nyugati és északi oldalakon mindenkor egy vágást azon okból kell átugrani, hogy a közbeeső vágások növekedése biztosíttassék, péld. 2. 4. 6. 8. 10. stb, s úgy hátulról vissza.

A vágatásnál a főfelügyeletnek oda kell irányozva lennie, hogy nagy törzsök ne hagyattassanak, mely kivált a nagy hőeseknél könnyen megtörténik.

Ezen okból a falevágásnál ha csak lehet a fejszével való vágást azon okból kell mellőzni, mivel minden 100 öl favágásnál $16\frac{3}{4}$ öl faforgácsokban elvesztegetődik, a mi pedig tetemes veszteséget okoz.

A vágásoknak kitisztítása, sarjadékképzés.

A lombos vagy fenyőfa neműek vágásánál különös tekintetbe kell venni, valjon az erdőbirtokos kizárólag épületi vagy pedig lombos fát akar-e növelni, vagy oly térnek fásításáról van szó, hol azelőtt lombos- vagy fenyőfa neműek állottak; avagy az erdőtulajdonos az erdőt, lombos fa növelésnél vagy a maga szükségére, vagy tűzifa eladásra szánta-e?

Ha tehát az első esetről vagyis épületi fanövelésről van szó, akkor a vágás minden gazlombtól kitisztítandó, sőt még a levágott törzsök is eltávolítandók, a mivégett a földet a hol csak lehet fel kell szántani, vagy kapálni és vasgereblyével felaprítani, hogy a magvetés eszközölhető lehessen. Az erdőnek a fennebbi célra alkalmas növelésének ez a legbiztosabb módja, melyet csak ott nem lehet haszonnal eszközölni, a hol az emberi kezek és a szükséges költség hiányzanak.

Oly helyeken azonban, a hol a tulajdonosnak a vegyes erdő, t. i. az épületi, tűzi és szerszámfa növelése van érdekében, és a hol az erdővágás fiatal törzsöket hagy, melyek az utóbbi két fanem növelésére fordíthatók — a törzsök közötti üres terek pedig felásandók, s kapálandók, ezután fenyősmaggal bevetendők.

Az utolsó esetben, ha az erdőtulajdonos érdeke, a fának kevésbé értékesíthető lehetőségénél fogva, tűzi és haszon fanövelést kíván és a hol az erdő középkorban áll, az erdő növelés egyedül törzsökök hagyása által érhető el. Ez okból miként fennebb előadatott, az erdőrésznek kora kitisztítatása kívántatik.

Az ily módon növelt erdőben nyert fa, épületi fának nem használható, mivel 40 éves korában többnyire megodvasodik. Ez okból az ily téreken nyert fa már 25, legfelyebb 30 éves korában annál is inkább levágandó, mivel csak ekép lehet belőle jó és bő mennyiségű fát nyerni s az erdőfelületet czélszerűen kihasználni. Ez oknál fogva, az ily módon kezelt erdőfelületen a 80 vagy 100 éves vágásokbani beosztás, csakis az erdőbirtokos kárával történék.

A megyében található fanemek, azok használata és hasznossága feletti észrevételek.

Mielőtt a levágott és jól kitisztított erdőrészeket, hasznos és czélszerű erdőkké növelni akarnók, szükséges az itt honos fanemek, azok használata és hasznosságát rövid vonásokban előadni. Ez okból a magok sajátságát és megérését annál inkább érinteni kell, hogy az erdőtulajdonos képes lehessen azokkal szakavatottabban megismerkedni.

A megyében létező erdők két osztályra sorozhatók, u. m. élő vagy lombos erdőkre, nevöket a törzsokröli sarjadásáról nyerve; vagy pedig fenyő, fekete vagy karó erdőkre, melyek növekedésöket egyedül s kizárólag magról nyerik.

Az élő vagy lombos erdők ismét lágy vagy keményfa ne-Lombos erdők. mekből állanak; az utóbbiakhoz tartoznak: a cser, tölgy, köris, veres és fehér bük, juhar, szil, nyír és égerfa; az elsőbekhez tartoznak: a hárs, gyertyán, jegenye, barkócza, rekettye, mogyoró, közönséges vagy a vízi füz. Ezek a megyében találtató kivá-lólag hasznos fanemek.

Az itteni fák elsőbbikét kétségen kívül a tölgy képezi; melynek három neme van: t. i. a fejr- vagy díszölgy, a mo-csár és a cserfa, melyek egymástól kis mértékben különbözö mak-kot teremnek.

A fehér vagy díszölgy a másik kettöhöz hason-lítva kevésbé vastagabb, és hosszú makkot terem, levélben is amazoktól különbözik. Ezen fanem jó és tartósan erős, nyulánk és hosszú törzsbeni növekedésénél fogva, főleg ha egyenlő vagy vegyes fanem állásban, azonban zártan és nem külön állólag növeltetik kitünö, hajó-, vízi- és szárazoni épületek készítésére

Fehér vagy
díszölgy.

legtartósabb. A czölöpök, hidak és szekérszerszámok készítésére legalkalmasabb. Ezen fanem makkja rendszerint októberhó végével szokott megérni, az először lehulló magok magvetésül férges voltuknál fogva nem igen használhatók.

Mocsár-tölgy. A mocsár tölgy kevésbé nő magasra, habár jó földben és helyen épületi fának alkalmas magasságra felnő is. Makkja hosszú, october hóban érik meg.

Cserfa. A cserfának kis levelei vannak, alacsony lombos növekedésű, épületi fának gyéribben használható, azonban kítűnő szerszámfát szolgáltat, makkja hasonlóan október hó végével érik meg.

A fennebb említett két elsőbbik fanem a cserfa kivételével, mely soványabb s kövérebb földön is díszlik, tenyésztését illetőleg kövér televényes homokos agyagot kíván; homok vagy posványos föld tenyésztésére nem kedvező. A tölgy és cserfák a sertések hizlalása által is jelentékeny hasznot nyújtanak, de tekintetbe kell venni, hogy az erdő utónövekedésében, azok károkat ne okozzanak.

Szilfa. A tölgyfa után következik a szilfa, mely a középszerű földben és a hegyekben is díszlik. Szárazon és vízbeni építéseknek is használható, hamar nő, vastag és tömör törzsöt képez; levelei marha takarmányul is használhatók; magva október hó végével érik meg.

Veres bik. A veres bik, melyből a megyének legtöbb erdei állanak, nedves agyagos földet kedvel. Épületi fának nem alkalmas, habár némely vidéken a hol fehér és szurkos fenyővel egyvelgesen találattik, magas és vastag törzsöt képez; fája szívós és töredékeny, mely okból saját súlya elviselésére alkalmatlan, e mellett a legjobb tüzi anyagot szolgáltatja, kerekjártó, malomeszközök s egyéb szerszámfának igen alkalmas. Ha folytonosan vízben áll, a szilfához hasonló szilárd épületi anyagot ad, mely okból a víz-technikai munkálatoknál talp és rostfának jeles.

Magja három szögletű, olajnak és sertés hizlalásra jó.

Gyertyánfa. A gyertyánfa a rosszabb és homokos földdel is megelégszik, kiválólag szerszámfának, esztergályosoknak, kerekjártóknak és molnároknak alkalmas. Magja szőlőfürt alakú, s a galyról lecsügg, october hó végével érik meg.

Jávorfá. A jávorfá sem mindenütt találattik, főerdőt nem képez, hanem

csupán a többi fanemekkel egyvelgesen találtatik. Szilárd habzós és fehér, ez okból az esztergályosok és asztalosok kedvellik, s ezért háládatos fa, a magja szárnyas, s ősszel gyűjtetik.

A kőrisfa a megyében gyéren fordul elő, igen magas szál-
fát növel, épületi fának nem alkalmas, de kerekjártó és gaz-
dászati szerfa igen jó telik ki belőle. Magja igen apró, ősszel
érik, szedésénél igen kell vigyázni, mert könnyen elröpül.

Kőrisfa.

A nyírfa igen magasra nem nő, csaknem minden földnem-
ben tenyészik, tűzifának [s a kerekjártói munkára igen alkal-
mas, a bodnások abroncsoknak használják. Magja hosszúkás
gombozatokban csügg alá és igen apró, már september havában
megérik.

Nyírfa.

Az égerfa magas derékban nő, mint épületi fa csupán
vizben használható, minthogy abban hosszú évek során kitart,
s azután megkövül; tartós szeneért jó tűzi anyag.

Égerfa.

Az égerfa kétféle: fekete és fehér. Ha az égerfa, t. i.
jó mocsáros földhen áll, akkor kérge megfeketedik és lomb-
zata is fekete színűvé lesz, de korábban is felnő, mint az,
a mely szárazföldön áll; mely oknál fogva az első fekete,
az utóbbi fehér égerfának neveztetik. Magja kis takarókba zárt,
és ősszel a szelek által széthordatik.

A hársfa szép növéssel bir, ha jó s növéseinek alkalmas,
zélától védett helyen áll, és ha gyökerei a földbeni behatásnál
ellenkezésre nem találnak, akkor lombjait szétterjeszti és gyö-
kerei hihetetlen módon szétágaznak. Magja apró szemű gömbölyű,
augustus végével vagy september elején érik. E megyében
lombos és fenyőfa állásban is találtatik. Azon erdei vágásokban,
hol a birtokos jobb fanemeket kíván növelni, szétterjedő gyö-
kerei miatt nem tartható. Fája a képfaragók eszközeire, kérge
s bele a fonásokra kötő anyagnak alkalmas.

Hársfa.

A vinczfa szinte magas derekú s a hitványabb földdel is
beelégzik, minden fanemmel egyvelgesen tenyészik. Miután pe-
dig csak asztalos munkálatokra használható, ez okból az erdő-
szetnél alárendelt célú képvisel. Magja körülbelül két hüvelyk-
nyi. A vinczfa már marcziushóban rügyezik.

Vinczfa.

A jegenyefa és kanadai nyár sebesen nő, a nedves helyeken
legjobban tenyészik; tűzi anyagnak s a közönséges esztergá-

Jegenyefa,
kanadai
nyárfa.

lyosoknak alkalmas. Magva kis magházakban terem, mely a nap által könnyen kiszárittatik, s könnyen lehull, dugványok által is szaporítható.

A mogyoró, füz, rekettye, barkóca, som, a fekete és vörös gyűrű, kutyafa, kecskerágó, galagonya, kökény sat. fák, cserjek és tövisek természetök és használatukról a gazda előtt ismereteseek.

A füzfa, kanadai s nyárfa tenyésztését a községeknek nem lehet eléggé ajánlani, mivel hamar felnőnek s tüzi anyagul használhatók. Az országos utak melletti ültetésekül a barkóczafát s a hársat mint díszfákat kellene ültetni.

A mogyorófa abroncsoknak igen alkalmas.

Fenyőfa nemek.

Fehér, vagy
torzsa fenyő.

A fehér- vagy torzsa fenyő, mely a megyében gyéren találattik ugyan, de a megye éghajlata tenyésztésére alkalmas, és művelés által a fenyőfa nemek legjelesbikét teszi, tenyésztése igen kívánatos. A kavicsos, sőt porondos talajjal is beelégszik, a lapályosabb helyeken tökéletes minőségben ki nem képződik; magasra nő, jó tűzfát szolgáltat, és vízepítészeti faanyagot ad, sőt szárazon az építészetenél is tartós fa; ablakrámáknak, ajtófeleknek sikerrel használható, és szőlőkaroknak alkalmas.

Magva kis gömbölyű, közönséges dió nagyságú csöcskébe takart, maga a mag szárnyazott, s octóberhó végével megéri. Maghajtást és csövet a tél kezdetével növel, s apró csöcskéi megszáradtukkal lehullanak.

Szurkos fenyő.

A szurkos fenyő (Kieferholz) a magas hegyes köves földben akként tenyészik, mint a róna homokjain, sőt homokbuczáin is, csupán azon különbséggel, hogy az első esetben vastagabb és magasabbra nő, s a fehér vagy torzsa fenyőhöz egyenlő lesz, s több szurkot tartalmaz. Vizi és száraz építészetenél sikerrel használható, szénégetéshez, szurokgyűjtéshez kiváló.

Magva, vagyis gyümölcse fenálló csövekbe burkozott, mely késő ősszel, sőt februárhóig is gyűjthető. Csöve hosszú tengerzöld, a törzs galyakba erősen hajt, s ha helye van, kiterjeszkedik.

Az erdei fenyő (Tanne) leginkább a magas hegyeken nő, Erdei fenyő. azonban a megyében róna helyeken is — minden fenyőfa nemek között legmagasabb és legvastagabb.

Magva szinte csövekbe burkozott, melynek magva és szárnya sokkal magasabb a többieknél, ősszel megéri, csöve fűzöld, s inkább kifelé álló, mint a veres fenyőnél, gömbölyű tővel bir, s egy tökéletes koronát képez, elannyira, hogy emiatt a többi fenyőfák közül felismerhető. Igen jó épületi anyagot szolgáltat, deszkának, sindelynek, szőlőkarónak igen alkalmas.

A veres fenyő növése jó földet kíván; ez okból a túlnedves s iszapos helyeket nem kedveli, s ott korán kiszárad, sudar s ágakkal terhelt növése van, magva jóval kisebb az erdei fenyőénél, hosszú hegyes csövecskéket képez, octóberhó végével s novemberhó elején, kivált a meleg időben szétrepül; a csövecskék vékonyabbak és sárga színűek, s ágastól együtt a galjakról lelógók. Veres fenyő.

A tölgy, cser, kőris, veres és fehér bükk, juhar, szil, nyír, A famagvak gyűjtése, megtartása és vetése. égerfa magja a mint fennebb mondatott, vagy késő ősszel, vagy tavasszal szokott megérni, a szerént, miként az idő jár, mire minden erdőkezelő vagy erdőtulajdonosnak vigyázni kell, ki a levágott erdőrészeket bevetni és magvakat gyűjteni akar.

Ha tehát a tökéletes érés bekövetkezett, a tölgy, bik, s más nehéz magvak, melyek súlyoknál fogva a fa alá hullanak, felszedendők, a szedésnél különös ügyelettel kell lenni a törött és férges magvaknak fel nem szedésére; kényelem, s több makk nyerhetés tekintetéből az erdőnek széliben levő, vagy különös csoportban létező fákat 2 és $2\frac{1}{2}$ ' magas sövény kerítéssel is körül szokták venni, a lehullandó tökéletesebb makknak könnyebbeni összegyűjtése tekintetiből, melyek aztán vagy a szabadban, vagy oly fészerek alatt, a hol azoknak kiszáritása könnyen eszközölhető, helyeztetnek el.

A tölgy- és bikmagok ily módon, kivált homokos vagy kiégetett talaju gödrökben egy télen át könnyen eltarthatók. Az ekként előkészített gödrökben, melyeknek mélysége $1\frac{1}{2}$, sőt 2° is lehet, másfél láb magasságnyira a makk feltöltendő, s négy hüvelyknyire homokkal befedendő, mely berakás addig folytatatik, a míg a gödör megtelik. Az ekként megtöltött verem felső makkrétege egy láb magas homokréteggel töltetik meg,

s az jó erősen összevert agyaggal síralakulag, a nedvesség le-
szívargása meggátálása tekintetiből befedetik. Az ilyen elrakott
makk oly ép és szép állapotban tartható el, mintha a fáról
csak akkor hullt volna alá.

A többi famag, mint a kőris, juhar, gyertyán, szil, nyír-
és égerfáé, melyek nem oly mértékbeni víz- és földtartalommal
birnak, száraz, de e mellett nem hideg lerakó helyeken, mint
a magtárban, vagy pedig valamely száraz lerakó helyen zsákok-
ban, vagy hordókban tartatnak el télen által. A fenebbi hat
fa-nem magjainak gyűjtése, az előbbeniektől annyiban is külön-
bözik, mivel azok a fákról, nehogy széthulljanak vagy repülje-
nek, nagy gonddal gyűjtetnek össze, minthogy földről gyűjté-
sök a lehetetlenségek sorába tartozik.

Az erdő talajnak maggal való bevetésénél, a talaj tulaj-
donsága különös szemügyre veendő, t. i. minő fanemek tenyész-
tésére lehetvén az alkalmas. Legjobb útmutató az előbbi fa-
nemek díszlő volta; újabb fanemek vetésénél tekintetbe kell
venni az égaljat, földet, a fekvést; a minél szakértő erdész ta-
nácsával kell élni.

Az elsorolt iránybani magvetésnél legelőször a tölgy, cser,
bikmagvetéssel kell kezdeni. Miként fennebb előadatott — a
kitisztított erdőben — egy lábnyi távolságnyra vonandó fél-
lábnyi mélységű párhuzamos árkocsákban — a makkszemek
egymástól egy lábnyra rakandók be, 2—3 hüvelyknyire föld-
del borítandók, s ha lehetséges, holdtöltén ültetendők.

A többire nézve minden lombos fanemek, melyek szárnyak-
kal ellátott magvakkal birnak, a következő fenyűneműek rova-
tába előadott módon ültetendők.

Minden fenyő, vagy magcsöves fanem magja octóberhó
közepén érik meg, melyet a szükséghez képest kell gyűjteni és
megtakarítani. Amennyiben pedig ezen mag s azok tartó csövei
vagy magházai sok olaj és gyanta tartalommal birnak, arra kell
ügyelni, hogy a fagytól megóvattassanak.

Tavaszi kezdetén, a melegebb napok beálltánál, valamint
egész nyáron át, a magoknak magházaikból kiszedése, vagyis
kitisztogatása eszközöltetik; mi okból minden okszerű erdőtu-
lajdonos, mielőtt az évenkinti erdőosztályát levágatná, évi mag-
kelléssel magát ellátni köteles.

A magnyerés lehetőleg egyszerű módon történik, amennyiben a magházak, csövek vagy ponyvákra, vagy jól összeillesztett deszkákra rakatnak le, s erős napfényen fagereblyékkel átlapogtatnak, s az erre kipergett magvak felszedetnek. Amennyiben pedig úgy a magvak, mint magházaik olaj s gyanta tartalmúak, csövek még egyszer átlapogtatnak, hogy a kövérebb magvak könnyebben kihullhassanak.

Ezen kívül a magvakat szárító gépek által is szokás kipergetni. Ezen szárító gépek azon oknál fogva szárnyoldalokkal ellátvák, — hogy a nagyobb mennyiségben nyerendő magvak az esőzés és nedvességtől megóvattassanak; minthogy nincs ártalmasabb valami a magok gyűjtésénél, mintha azok nedves állapotba a hordókba vagy zsákokba rakatnak, mely által forradásban esvén, részint megpenészednek, részint pedig elrothadnak, s magvetésül tökéletesen hasznavehetetlenekké válnak.

Tapasztalat szerint 16 p. m. fehér fenyő csap, — $9\frac{1}{2}$ p. m. szurkos fenyő csap, — $8\frac{1}{2}$ p. m. veres fenyő csap, — $8\frac{1}{2}$ p. m. erdei fenyő csap, egy véka tiszta magot ad. Egy véka maggal egy 1200, 1400 és 1600 négyszög öles hold területet be lehet vetni. Ha a mag hordókban száraz helyen tartatik, 2—3 éven át is megtartja csirázó tehetségét. A magvetés, mely vagy párhuzamos gödrökben, vagy párhuzamosan vezetett jól felporhanyított lyukakban 4—6 szemmel eszközöltetik. Az idő kedvező voltával április és május havában eszközöltetik. Vagy ha az egész terület felszántatott vagy kapáltatott, minden 4 véka vetőmaghoz még egy véka magvat hozzá kell adni, és mind elvetni. Hat hét elfolytával, ha az időjárás nem száraz, vagy túlmeleg, hanem koronként esőzések járnak, a magvacskák — melyek növényei 5—6 hajtásból állanak — láthatók lesznek, mire az ifjú növények a levegőbe felnyúlni kezdenek.

A bevetett vágások a marha és vad kártételeitől mind addig, míg a szarvasmarha szája alól a csemete ki nem nőtt — kerítéssel óvandók. Sokan vannak azon tévfelfogásban, miszerint az ily ifjú erdők azonnal a mint egyenlően sűrűk, kitisztítandók, azon nézetből, hogy azok jobban növekedhessenek, azonban ezen előítélet alaptalan, amennyiben az által több kár,

mint haszon éretnek el; minthogy a tapasztalat igazolja azt, hogy mihelyest a fenyőfa ültetések átrítkíttattak, a növendék fák mindjárt a második évben ághajtásokat tettek, mely által a fenyőfa gulaalakot nyervén, s a túlkellő ágak kinövései által elgörcsösödvén, épület-anyagok s deszkáknak többé nem alkalmas; míg ellenben a törzsszel egyenlő sűrű állással felnövekedett csemeték közül 7, 8, 10 év lefolyása alatt, az erősebb fácskák a gyöngébbek felett erőt nyervén, magok egymás között elhelyezik magokat, erős törzsöket nyervén kiválnak, bő nedvek által a galyak kinövéseit kipótolván, erős és szép szálfákká nőnek, s csak akként lehet szép s erős épületi fákat nyerni.

A lombos faneműeknél s a szilfánál és tölgyfánál, ha az erdőtulajdonos erős és szép szálfákat akar nyerni, hason módon kell eljárni, mivel az ifjú fanövések azonnal, mihelyest szabadon és ritkán állanak, oldal- vagy galyhajtásokat tesznek, a miről az ember legkönnyebben meggyőződhetik, ha fenyővel vegyes sűrű állású tölgyerdőket lát, a midőn a tölgyek a fenyőfával vetekedetten koronájokig galynélküliek; s a legszebb épületi fát szolgáltatják. A mondottak folytán, ha valamely utónövekedés rosszul sikerül, az vagy a ritkán való maggali vetésnek, vagy az idő korai keresztül tisztításnak tulajdonítható, a mi pedig minden óvatos erdőtulajdonos által gondosan eltávoztassék.

Megyeszerte minő nagy mértékben üzetik az erdőknek gon-

Az erdőknek datlanul könnyelmű pusztítása, s az erdőkezelési személyzetnek tanult erdész alkalmatlan, tanulatlan személyzettel való ellátása, és az erdőszemélyzettel való kezelési ültetésnek szántsándékos elhanyagolása, csak körül kell kissé szükségéről tekintgetni, s azonnal szembeötlík.

Ez indoknál fogva nem lehet eléggé kárhoztatni a nagyobb erdőtulajdonosoknak abbeli eljárását, miszerint az erdési vagy pagony főfelügyelői állomásokat — elaggott — szoba inasokkal s udvarszolgákkal töltik be, alerdészekül elaggott kocsisokat s kiszolgált katonákat alkalmaznak, a kik szolgálatukat nyugalom, vagy heverésbe való helyezésnek tekintvén, paraszt embe- reket tesznek pagonyosoknak vagy erdőkerülőknék, így azután mindezek az erdőknek nem nevelői, de gyilkosai, minthogy itt is áll azon közmondás:

„Ki minek nem mestere, hóhéra az annak“ !

A dolgok ekkénti állása mellett mi természetesebb, mint az, hogy az erdőpusztításoknak gát nem vethető, mivel az ebbeli visszaélések a törvényben kijelölt végrehajtó közegeknek fel nem jelentetvén, a pusztítás szokássá vált.

Mit lehessen szólni az erdőültetésről, mely ily kezek között épen nem gyarapodhatik, s miután az erdőmivelést, szaporítást, rendbentartást csak szakképzett értelmes közegek által lehet emelni, s azokat pedig csupán erdészeti iskolában lehet képezni, mennyire kívánatos, sőt szükséges honunkban is néhány magyar közerdészeti iskola felállítása, melynek szükségessége minden művelt, gondolkodó s a haza közgazdászata emelését szívén hordó valódi polgár előtt világos.

A míg erdészeti iskolák életbe nem léptetnek, s míg a kevésbé vagyonos erdő birtokosok és községek is erdeiket értelmes szakképzett erdészekkel nem kezeltetik, addig e bajon gyökeresen segíteni nem lehet.

A megyebeli erdőkben legtöbb és helyrehozhatlan kárt, kivált az új ültetvényekben az égések okoznak gyakorta, melyeket legtöbbször a marha legeltetéseknek levő parasztok, suhancok okozák. Az erdőtulajdonosoknak kötelességükben állna a legeltetéseket az ültetések közelében eltiltani, minthogy az ültetésekben a vad paszternak többször buján megterem, különösen az elsőbik nemcsak hogy minden szikrát tüzzé növel, s a kénhez hasonlólag ég, mely nemcsak a csemetékét s azok koronáit, hanem a gyökereket is kiégeti.

Az erdőkben;
előforduló leg-
több károk

Ezen okból a marhalegeltetés csupán felnőtt s kiképzett erdőkben lenne megengedhető, és pedig oly móddal, miszerint minden községnek a marha létszámához arányozott tér azon okból jelöltessék ki, hogy az az által az okozott kár feletti felelősség gyakorlatilag könnyebben eszközölhető legyen.

Nagyobb erdészetekben az erdészeti szabályok szerint, a volt úrbéresek irtásai nem lennének megszenvedhetők, mivel az által az erdők meggyuladása segítették elő, a mennyiben a kis bemenő dolgozókat nehéz folytonosan szemügy alatt tartani.

Az erdőégéseknek megakadályozása s elfojtása tekintetéből szükséges lenne a község előljáróit utasításokkal ellátni, s

annak gyors és szigorú végrehajtása felett a felelősséget ki-
mondani.

Az erdőbeni károk eszközlésének s terjedésének egyik a megyében, a sövények karók és fiatal növényekből készí-
tése. — Miután maga a mogyorófa abroncsokul jobban ér-
tékesíthető, a karóknak pedig leginkább 15—20 éves ko-
rukban szokták az ifju csemetéket levágni, ez által csak az
erdőbeni kártékonyság kiirtása lehetlenítetik, s a köznépek e
tárgybani előhaladása is gátoltatik, mivel a megyében az eperfa,
galagonya, fagyalka, kutyafa, ákác és fűzfa, részint magvak,
részint dugványok által élő sövényynyé képezhető lehetvén, az
századokig eltartana, míg a növényveszszőket, kivált az erdős vi-
déken, télen át elégetni szokták; ez okból az erdő pusztításo-
kat fékezni alig lehet.

Az erdőknek falevelei összegerebelését megengedni sem
szabad, mert az által a falevelekkel együtt a magvak s azok
növései tétetnek semmivé, s az erdő földje természetes s egye-
dűli trágyájától fosztatik meg.

A kecskék
kártételeiről.

Az ifjú vágásokat, bevetett irtásokat és befásított ifjú
növészű helyeket, évek során mindennemű szarvasmarha legelte-
téstől meg kellene óvni; oly vidékeken azonban, a hol évenként
vágások tétetnek, vagy a letarolt térek maggal beültetnek, a
kecskéket tökéletesen ki kellene tiltani, mert köztudomás sze-
rint a kecske a fára is felmászván, kevés idő alatt sok kárt
okozni képes az által, hogy az ifjú növények élet- vagy szívhaj-
tásait csípkedvén le, a csemetét törpévé teszi, s annak tökéletes
növést megakadályozza.

Üveghuták,
vashámorok,
s a hamuzsirt-
főző hutákról.

Bár mennyire legyenek is ajánlatosak az üveghuták, vas-
hámorok s hamuzsirt főzők a verseny s a pénzforgalom emelése
tekintetéből, mind a mellett a birtokosnak ügyelni kellene arra,
hogy azok számára egész erdők fel ne áldoztassanak, és szá-
mokra csak szabályszerű famennyiség vágattassék, minthogy
azok másképp több kárt okoznak mint hasznot hajtanak, s jövőre
nézve az erdőt tökéletesen elpusztítják.

Ez az oka, hogy az állam az üveghuták, vashámorok és
hamuzsirt-főzéseket csakis oly megyékben engedheti meg, a
hol elegendő a fa, a csekély forgalom, s a fa szükséglettől

tartani nem lehet. E mellett azonban az erdőt, s annak kezelési szabályait szorosan fenn kellene tartani, s azt szántóföldeknek, réteknek vagy üres helyeknek hagyni nem lehetne.

A megyében az erdőpusztítások sok mindenféle módjait elősorolni a kitűzött célon kívül esik; amennyiben a községi erdőknek nemcsak fentartása, hanem jó kezelése is, az állam s a nemzeti közgazdászati érdekébe vágó dolog; — a községi erdők épségbeni fentartását az állam érdeke kívánja:

A városi és
községi er-
dőről.

a) Miután a községek a behozott és behozandó elkülönzések alkalmával saját erdőkkel bírnak, vagy fognak birni, az állam jóléte igényli az azok feletti állami őröködést, melynek folytán

b) Bár melyik községnek erdejében csak annyi fát legyen szabad vágni, a mennyit a helybeli szabályszerű vágási terület megenged. Ez okból

c) Miután törvényeink mindenben az ellenőröködést a szolgabírói hivatalokra hárítják, a szolgabírák pedig az erdészet s azok kezeléséhez semmit, vagy keveset értenek, megyénként egy a kormány által kinevezendő erdészeti felügyelői állomás betöltésére lenne szükség, mivel csak egy ilyes szabhatná meg a vágatási rendet, az ellenőrizhetné a vágatást, s az utasíthatná a községeket az erdők növelésére nézve, s az erősíthetné meg a pagonyosok választását, s ő ügyelne fel végre arra, mikép a kivágott területek újra befásíttassanak.

d) Semmi szín alatt meg nem lenne engedhető a községi erdőkben a december, január, februárhavi vágatáson kívül a más hóban való favágatás. A városon és községen kívül csupán csak annyi s azon fa lehetővén eladható, mely a község kiszámított épületi és tűzifa kellékét túl haladja.

e) Minden jelentések, felterjesztések a községek részéről, az erdészeti tárgyakat illetőleg, a megyei erdészeti hivatalfelügyelőnek lennének felterjesztendőek, ki a Helytartótanács, vagy a magyar gazdasági miniszteriumnak, mint alárendelt közege jelentéseit, javaslatait felterjesztené, s az állam ellenőrsége alá helyezendő községi erdők kezelését vezérelné.

A míg az állam részéről az ellenőrség a leírt módon ^{em} gyakoroltatik, a megyei kormányzat által legfőlebb is ^{em} jel-

lemet viselő lezárolások a további pusztításoknak némileg gátat vetnek ugyan, de nem mozdítják elő az erdőnövelést és gyarapítást s legfőlebb is a mint a tapasztalat oly esetekben igazolja, csakis arra való, miszerint a lezárolás alatt felnövekedett erdő — egyszerre letaroltassék.

Az egyház,
egyházi tagok
és alapítványi
erdők.

Az egyházak, egyházi tagok és alapítványi erdők kezelésénél szinte a fenebbi elveket kellene alkalmazni, oly móddal azonban, hogy a hol a községi előljárók helyett a rendezett városok előljáróságai, vagy más testületek gyakorolják a kegyuri jogokat, azon erdők azok rendelkezési joga alá, főfelügyelet tekintetiben azonban az erdők állami főfelügyelő ellenőrsége alá lennének helyezendők.

Minthogy az állam s egyesek érdeke egyiránt megkívánja a felügyeletet, s azon államban, melyben a községek és testületek erdei minden rend és szabály nélkül pusztítottak, a mellett, hogy a nemzet kimélendő tőkái elharácsoltnak, a terméketlenség, szárazságok és egészségtelen lég idéztetik elő.

Vesse bárki elfogulatlanul a megyében szét tekintetét, könnyen megláthatja azon szembeötlő különbséget, mely az ugynevezett gönczi berek letarolásával a Hernád balparti vidék levegője és termékenységében előidézett.

A tornyosnémethi északnak fekvő erdő kipusztítása az északi szelek rohamainak pusztító tért nyitott. Szepsi városának 460 holdnyi területű erdeje gondatlan könnyelműséggel kiirtatván, határa terméketlenségét annyira előmozdította, hogy a mig annak felálltával szőlei finom asztali borokat, jeles baraczkokat, cseresznyét s almákat termettek, jelenben alig van év, melyben a termés virágjában el nem fagy, vagy épen semmi sem terem; a szőlő pedig exoticus növényynyé vált, a mig az esőzaporok az erdőtér keleti részét környező szántóföldeket sárga agyag s kavacs-csal elborítván, nagy részben terméketlenné tette azokat. Nagy hidegség, fásult részvétlenség az, miszerint a város előljárósága 6—7000 frt. o. é. jövedelme mellett 30 évtől óta évenként legalább 15 holdat befásítva, erre évenként legalább 150 frtot o. é. nem fordított, s ekként belátás, meggondolás nélküli volt előljárói vétkei jóvá nem tette, a naponta jobban érezhető egyenes kárt, a terméketlenséget és elszegényedést nem akadályozta, mulatóhely építése helyett.

Káros végre azon pusztító vágy, mely a tagosításoknál az erdőpusztításokban naponta tapasztalható, elannyira, hogy erdőrészek s pagonyok a hol kiirtatnak, ha nem lettek volna is, ültetni kellene. Van itt föld elég, csak belterjetén kellene mivelní.

Midőn ily modorban bár melyik község és halhatlan testület erdei birtokát a közömbösség, tudatlanság s meggondolatlanság miatt, főleg az elkülönzéseknél könnyelműen lekaszabolja, oly sebeket üt vidéke fekvősége testületén, melyet az évenként megújulva szokott feltárni. Hogy az állam főfelügyelete ne képezetileg elméleti, hanem gyakorlatilag hasznossá váljék, a törvényhozás egyik főfigyelmét igényli.

Az emberi természet pszichológiai tana mutatja, hogy az ember jutalmazások, ösztönzések, dicsérő elismerések által többre vezethető, mint bármely szigorú törvények által; ennél fogva egyesek, de oly községek is, melyek magokat az erdőkezelés, ültetés és szabályszerű rendtartás által kiválólág megkülönböztetik, az állami erdészeti főfelügyelő által javaslatba hozandó, s egy öt tiszteletbeli tagból összeállított eskütszék által oda ítélendő díjakban lennének évenként részesíthetők, melyek czél-szerű erdészeti eszközök, magvak, oklevelek s erdészeti könyvek-keli megajándékozásból állnának.

Az erdőte-
nyésztés jutal-
mazása, a ki-
hágásoknak
büntetése.

Mi az erdészeti károkat illeti, amennyiben azok rendőri úton rövid eljárás mellett kell hogy megtéríttessenek, minden község, magános és halhatatlan testület kármentesítéséből befolyó kártérítés mellett, a büntetés pénznek, a fennebb említett célra a megyei erdészeti pénztárba kellene befolyni.

Habár ily csekélységek egyelőre jelentékenység nélküli intézkedésnek láttatnak is, az ügy szeretete, s az állam erdeinek szemmeltartása, s a szakadatlan buzdítás, ipar és szorgalom ébresztés oly bámulatos eredményt idézne elő, mely következményeiben áldást fogna árasztani, hogy pedig azzá legyen, azt úgy hiszszük, minden igaz hazafi forrón fogja óhajtani.

Vadászati viszonyok.

Vadászat.

Abaujvár-megye területén többféle bundás, és tollas vadállatok fordulnak elő. Az elsőbbekhez tartoznak a medve, farkas, róka, borz, menyét, görény, vadmacska, melyek mint kártékony állatok az évnek minden részében lövetnek. — Hasznos állat az őz és nyúl, melyek a megyében mint állandó vadak, bőven fordulnak elő. — A szarvas csakis kivételes vad.

A vaddisznókra nézve az ország törvénye szerinti tilalom 2-ik februártól 16-ik octoberig tart.

Őz.

Az őz kora tavasszal párosul és május hóban ellik, midőn a nőstény két őzikét szokott vetni, mely oknál fogva a nőstényt csak télen át lehet löni, az őzbakot pedig a párosodási időn kívül.

Nyúl.

A nyúlak párosodási ideje január hó 15-től kezdve július hó közepeig tart; minél fogva lövése vagy hurokkali fogása augusztus hó közepeig szigoruan tiltandó, annyival is inkább, mint-hogy az öreg anyanyúl csak augusztus hó végével szokott a mezőre kimenni, ez okból mindenkit, ki a vadászati szabályt áthágja, vadász fegyvere elvesztésén kívül, pénzbírsággal is kell büntetni. (Nem is szokták különben Abaujban mások tenni, mint az úgynevezett kocza vadászok.)

Szarvas.

Az előtt a regéczi uradalom ős erdeiben a szarvas is mint állandó vad létezett, mióta azonban a szenvedélyesen vadászatkedvellő s vadkimélő herczeg Breckenheim Ferdinánd meghalálzott, s a vadászati szabályok nem oly pontosan tartatnak meg, ritkábban fordul elő.

Szárnyas vad.

A szárnyas vad közül : a császármadár, fogoly, fajd és siketfajd, daru, túzok s a kacsáknak a Tisza mellett honos fajai fordulnak elő mint szárnyas vadállatok; — párosodásuk

tavaszi elején kezdődik, s folytonosan szaporodnak június, július és augusztus havában.

Minden évnek tavaszán az időjárása szerint rendszeren már március hó közepén megérkeznek az erdei kisebb és nagyobb szalonkák, a posvány szalonkák és homokfutók, gémei és bibiczei, melyek közül az erdei szalonkák a ligetek és pagonyok rügyesedése alatt 14 napig szoktak maradni s aztán a fenyvesek sötét örök zöld árnyaiba — a hol a fenyők magaslatain szoktak költeni — vándorolnak, — ősszel pedig szeptember havában 8—12 napig szoktak vándor útjaik alatt helyenként tartózkodni. Május havában a fürjek érkeznek meg, és miután tojásaikat kiköltötték, ősszel ismét elvándorolnak, miután az aratás, széna, sarjú kaszálás ideje alatt a vadászat kedvellőknek kedves mulatságot szereztek.

Az elsoroltakon kívül nyárban érkeznek meg a gilik, vad és örvös galambok, melyek miután április hótól augusztus haváig havonként költenek — ősszel elvándorolnak. Böven vannak Abaújban is a halászmadarak, ritkábban vizityúkok, szárcsák, vadludak, gólyák stb vándor madarak.

Miután a vadtenyésztés a jól berendezett erdészetekben nem csekély jövedelmi ágat képez, s hazánk Dunán inneni s túli részeiben a szabályozott vadtenyésztés s törvényszerű kimelés által megszorított vadak igen szép hasznot nyújtanak, érdemesnek tartjuk azon előnyöket és módokat megemlíteni, melyek a szőrös vadak tenyésztését itt is előmozdítják.

Vad
tenyésztés.

A mennyiben az erdészeti vágásokban a fa szénául minde nélkül kaszálható, ennél fogva annak összegyűjtése és sövénynyel bekerítése azért szükséges, hogy az őzek, szarvasok, nyulak az erősebb télben s nagy havak idején szénával elláttathassanak.

A nyulak kedves eledele a tölgy, cser, s az almafákon termő gyöngy, melyet a pagonyos erdőkerülő, erdész egy horoggal könnyen letörhet, és időnként oda adhatja a nyulaknak.

A szarvasok és őzek a kőszót különösen kedvelik, s azért őket a tavaszi-, nyári és őszi hónapokban a források mellett völgyekbeni sűrűben, helyenkint leásandó kő darabok által szórni kell.

A foglyok télen át kivált nagy hidegekben és havakban a

nyílt terekre s a helységek alá ki szoktak röpülni, minélfogva czélszerű helyenként ősszel levágott galagonya tövis gazokat kis halmokban az oknál fogva szétrakosgatni, hogy a sasok, ölyvek üldözései elől bár mely oldalról menhelyet találjanak; mindazonáltal a foglyoknak legalább egyik részét czélszerű télire halókkal befogni és kamarákban étetni, szaporodásuk csakis úgy lenne remélhető.

Abaujvár-megye területén a vadászat és vadtenyésztés emelése körül legtöbb érdemekkel az elhunyt hg Breczenheim birt; báró Mesko Jakab, kinek Gombos pusztáján létező Csonkás nevű erdőbeni fáczányosa korábban hírnévre emelkedett. Gróf Csáky Károlynak Nagy-Idán létezett dām vad és őzes vadaskertje, melyet az 1848-ik év szüntetett meg, szinte híres volt.

Jelenleg gróf Forgách Kálmán és gróf Károlyi Ede uradalmaiban tesznek a vadtenyésztés tekintetében legtöbbet.

Most már a vadtenyésztés fényűzéssel folytatott korszaka lejárt, mind a mellett van középút és mód, melyen a vadtenyésztés emelése tekintetében a birtokosok akként mint a községek és testületek csekély költséggel járó korszerű javításokat tehetnek, s mivel a vasutak által Pest, Bécs közötti összeköttetés, mint az oderbergi vasút kiépítésével a megyében is szarvas, őz, vaddisznó, nyúl, fáczány és foglyokért Német és Franciaországból szép összegek fognak a birtokosok és községek erszényébe befolyni, s a mennyiben a vadak szállítása gyors, s a vadaknak lehetése korszakában azok eltarthatók, a vadaknak gondosabb szakszerű tenyésztése koránt sem megvetendő gazdálkodási kérdés, annál inkább is, miután Brüssel, Párisban egy nyúl 5—6, — egy őz 20—25, — szarvas 30—40, — vaddisznó 40—50 frankon bár mily mennyiségben is azonnal fizettetik.

Mind az elsorolt okoknál fogva a nagyobb földbirtokosok kivált a hol gödrök s vízmosások, terméketlen térek találtnak, elszórtan 1—4 holdnyi területű pagonyokat (remuse) igen kívánatos hogy ültessenek, s miután a cser, kőris, szil és a szurkos fenyőfa a hálátlan földben is díszlik s ezekben a nyúlak, foglyok, fáczányok a nélkül tarthatók, hogy a veteményekben nagy kárt tennének s azoknak menhelyre szükségük van, hogy szaporodhassanak, a vadászat és vadtenyésztés barátai az által a hasznost a mulatsággal köthetik össze.

A megyében legtöbb vad van a regécsi, füzéri, szalánczi, kassai, somodi, metzenzéffi erdőkben hol a medve, szarvas, ritkábban, de vaddisznó és őz bőven találtatik.

Fajd a megyében sok helyütt fordul elő, siket fajd az alsó, felső-metzenzéffi és jászói erdőkben.

A madarászat, mely csak péld. Olaszország egyik nem Madarászat. megvetendő jövedelmi ágát képezi, Abaujvármegye területén ügyszólván bölcső korát éli.

A madarászatnak itt csak egy nemét: a léppeli fogást ismerik, ezt rendszeren a tanuló ifjuság az iskolai szünidők alatt mulatságból teszi. — Késő ősszel, ha a munka megszűnik, a kassai kőmives legények hoznak ugyan verek és sármányokat a kassai piacra, de azzal a kassai belkelléket sem fődik.

A hurok- és hálófogást a megyében nem ismerik, fenyőmadarakkal a megyét a szomszéd szepesmegyei lakosság látja el; kis hálókban vagy törökkel legfőlebb is foglyokat, vagy éneklő madarkákat fognak.

Általános gazdasági észrevételek.

A szarvasmarhák, lovak, juhok és sertések nemesítését a minta gazdaságokban összevásárlandó tenyész nemes ménék, bikák, kosok és kanok ráhatása és szakszerű tartása által lehetne előidézni.

Minden illetén vállalatokra kedvező fekvésű megyénkben, csakis az összetartás, akarat és szakmívelés szükséges ahhoz: hogy gulyáink, csordáink, méneseink, nyájaink és falkáink ne csak a belkelléket tökéletesen fedezzék, de a kivitelre nézve rövid idő alatt bámulatos eredményeket tüntessenek elő; mert a gulyák, csordák, ménések, nyájak és falkák úgy is meglevén s a nemes fajok sem igényelvén több táplálékot, a gazdák kisebb nagyobb fáradozásai által megtöltendhetnék az erszényt, és gyönyörködtetni, bámulatra és utánzásra ragadnák a népet; a míg ha valóban kies fekvésű szép megyénken keresztül kasúl utazunk, elszomorodik a figyelemmel vizsgálónak szive, ha a megyében alig bir találni valamiféle szebb fajú állatokra.

Csodálkozást és méltán kellemetlen hatást gyakorolhat azon körülmény, hogy miután megyénk kedvező helyzete mellett

itt a méhtenyésztés, melynek csak enni sem kell adni, bő kútforrása lehetne a jövedelemnek, semmi nagyobb eredményt előmutatni nem képes. Itt a hol mint az amerikai őserdőkben szabadon is tenyészik a méh erdeinkben, még csak kibeszéd se lehet arra nézve, hogy a méhtenyésztés a gazda igen csekély fáradozását meg ne jutalmazná.

Ismét egy minta-gazdászati felállítása az, a hol nagyobb mérvben hozzá kell fogni a gazdasági ipar ezen nagyszerű és biztos jövődőt ígérő vállalatához is.

A minta-gazdászati vegye elő a méhtenyésztés minden ismeretes módjait, a Dzirzon-féle kezeléstől a népünk közt közismeretű formáig, s ha, a min nem lehet kételkedni, a nép be fogja látni a jobbat, akkor maga fogja azt eltanulni, és iparkodását minden bizonynyal áldás fogja követni.

Mezei gazdaságunknak fenebbi czikkeinkben hű képét látva meg kell még jegyeznünk, hogy szánakozást érdemlő ekéinkkel csakis a föld felületét 3—5'' turjuk fel; hogy az ilyétén felület felhasítása által a földnek, annak zsírja mihamar kiapad, természetes.

Igen kevés gondot fordítunk gazdasági eszközeink javítására is, az egyszerű gerebentől a megyében használt gazdasági szekerig, mindenben kellene előhaladást tennünk, és a jobbat, a célszerűbbet elfogadnunk.

A nemzeti gazdaság nagyobb eredménye csakis szigorú mező rendőrségi törvények által levén elérhető, az országos törvényhozás V. ö. fen. a 94, 95. §§. 1791: 57. 1807: 21. 1836: 12, 16. 1504: 18. 1729: 22. 1802: 24. 1840: 9, 15. 1804; 24. 10. valamint az 1860. febr. 2-án kiadott nyílt parancs, és az 1862. april. 14-én 18, 566. sz. a. kibocsátott m. kir. Helytartótanácsi intézkedésben sat. intézkedett ugyan a mezőgazdasági, erdészeti, vadászati pusztítások ellen, de mondjuk ki igazán, hol történnek szilajabb és gonoszabb károk, mint legszebb, legbujább vetéseinkben; maga a józan köznép is megsajnálja az elkövetett kárt, mindamellett is éjjel van oly gonosz lelke legény, hogy ismét kárba vezeti a lovat, marhát, nem gondolva azzal, mily fárasztó munkát, páratlan igyekezetet dült le néhány perc alatt.

Nincs gazda, nincs zsellér emberünk, kinek ne lenne saját

kertecskéje; a kert megvan, de nemes gyümölcsök helyébe; vadkörtét, vadalmát termeszt benne, restelli, sajnálja önmagától, gyermekeitől azt a perczenetnyi időt, hogy nemes gyümölcsöt őlana vadóczaiba, — restelli a fáradságot, hogy kertjét felkapálgatná és hasznos zöldséget termesztene benne; de neki megy a szorgalmasabb földbirtokosok kertjeinek, s az annyi fáradsággal, munkával előidézett ipart néhány percnyi idő alatt tönkreteszi, avagy abban helyrehozhatlan károkat okoz.

Más országokban, mint fennebb említettük, az ország, és minden közlekedő utak szélei gyümölcs-, vagy egyéb hasznos fasorokkal vannak beültetve, melyek a roppant jövedelmi forrás mellett, enyhítik az útast, gyönyörködtetik a szemet; itt csak ha egyet említünk is fel, méltán elszomorodhatik a becsületesebb, józan gondolkodású ember: gr. Péchy Manó ő. méltósága évek óta ülteti a Gombosról Perenybe vezető út mellett levő fasorokat, s a perenyi nép évenként kitördösi az annyi iparral felnövelt fákat.

Könyvünk feladata, czélja kimutatni mindennek jelen állását, kimutatni, leírni a jobbat, és kiemelni, bemutatni a nemzetnek a szorgalmat és érdemet — ellenkezőkép kötelességének ismeri kimutatni a hibákat is és megnevezni a kártevőt s a anyagot; mindezen észrevételeink ennél fogva a megyei lakosság szorgalmas, becsületes, nagy részét nem érintik, nem sujtják, de alkalmat nyújtanak a hibák és e tekintetbeni gonosztettek megjavítása és megakadályozására, mi hogy mi elébb megtörténhessék, tiszta szivünkől kívánjuk.

Gyáripari viszonyok.

Azon állapot, a melyben valamely vidéknek iparfejlődése létezik, mérv, mely szerint polgárosodásának foka szabathatik meg. A szellemi fejlődés szükségletet, tehát fogyasztási képességet idéz elő, s ez az indoka az iparüzleti tevékenységnek, főleg ha az még azonfölül a nyers anyagok, olcsó kezelési erő és közlekedés, czélszerű és elegendő pénzintézetek stb. mint természetes föltételek által is támogatattik.

Ha a különféle viszonyok a fennebb megszabott föltételekhez képest vizsgáltatnak meg, azonnal kiviláglik : hogy Abaújszabolcs vármegyének a mezei gazdaság, marhatenyésztés, ásvány és földisei leleményei, a fa, gabona, burgonya, cukorrépa, olajnövények, gyapjú, bőr, faggyú, a különféle agyagnemek, kovarcok, vas, réz, dárdány, ezüst érczei gazdag és kimeríthetlen anyagot szolgáltatnak a műszorgalomra.

Természetes kezelési erőt nyújt a gyári telepítvényekre Abaújban már a Gölnicz vizével egyesült Hernád folyó. A Tárca, valamint a megye több patakjai is mind kicsinyek és mélyen bemetszettek, vizesés nélküliek s e miatt csak kis mérvben használhatók.

A Bódva forrásai nem annyira a vízbőség az esések következtében, mint az azok mellett élő lakosság életrevalósága folytán használtatnak fel gyárerőre. — Még kisebb mértékben használtatnak fel az opákai, bélai hegyi patakok és az Ida vize.

Abaújszabolcs vármegye Monographiájához használt kútfők :

A gyáripar és kereskedelmi viszonyokra nézve : Müller János mérnök ; a kassai iparkamara ; Szabó Imre, Novelly Antal, Tomcsics István nagy-szaláncai uradalmi igazgató, a takarékpénztár, Maléter Vilmos, Megay Adolf stb. közreműködését nyervén meg, fogadják szíves köszönetemet.

Egészben véve a Sóvártól a Hegyaljáig terjedő hegysor szerfelett száraz, nemkülönben a cserehát dombos vidéke is vízben igen szűkölködik, s e helyeken eszerint a gyárak felállítása a legfontosabb tényező hiányzik.

Közlekedési tekintetben a tiszai vaspálya létezik ugyan a megyében, mely azt keleti Magyarországgal és nagy kerüléssel az ország fővárosával is összeköti, de épen a hosszú kerület és azon körülmény, hogy ezen pálya éjszak vagy nyugotfelé semmi más pályával összekötve nincs, csekélyebb fontosságúvá teszi ezen új divatú közlekedési módot mint különben történhetnék. A tengely fuvar Pestre, nehéz árúkra nézve, még mindig olcsóbb a vaspályán szállításnál.

Vízi közlekedések a megyében nem léteznek; a Hernád ugyan igen alkalmas lenne arra, hogy csatornázás által mesterséges vízi úttá átalakíttassék a Tiszába; de ez még eddig eszmeképen sem merült fel, sőt a divatos közlekedési eszközök ezen eszme megpendítését is még sokáig hátráltatandják; bár tudva levő dolog, hogy a vízi utak nagybani szállításra, még mindig a legolcsóbb forgalmi eszközül tekinthetők.

Abaújár-megyének mű- és csinált utjai mint már fennebb bővebben kimutattuk, a következők:

A dargói ut, mely Kassáról Zemplén vármegyébe vezet a megyét az ország északkeleti megyeivel Zemplén, Ung, Beregh és Marmarossal köti össze.

A pesti ut, mely a megyét Budamértől Szikszón keresztül kétfelé hasítva, Borsod, Heves, Pestvár-megyékkel köti össze.

A szepsi ut, mely Kassától délkeletfelé huzódik, és Torna, Gömör, Nográd és Pestvár-megyébe vezet.

A hegyaljai ut, mely Hidas-Németinél ágazik ki s a megyét a Hegyaljával köti össze.

A szepsi-szomolnoki ut, mely Metzenzéffen keresztül a megyét Szepesvár-megyével hozza összeköttetésbe.

A kassa-bélai ut, mely szinte a Szepességbe vezet; ezen ut az érczipar és gazdasági cikkek forgalmára igen fontos, de a legelhanyagoltabbak közé tartozik a megyében.

A Bárczától kifutó zsadány-hollóházi ut, mely S.-Ujhelybe vezet, végre

A Szepsitől a Csereháton keresztül vonuló ut.

A megyének egyéb utjai alig tekinthetők közlekedési utaknak és párhuzamba sem vehetők a más országok közlekedési utáival.

A többi községi utak, mint péld. Jánokról Szinára, Böödről Rankra, Bárczáról Szalánczra stb. csakis kezdetlegéseknek mondhatók.

Pénz-
intézetek.

Az ipar és kereskedés lendítőiül Abaujvár-megyében két pénzüintézet létezik, t. i.

a bécsi osztrák nemzeti banknak egyik fiókja és a kassai szabadalmazott takarékpénztár.

Mily kevés haszonnal van az iparra nézve a bécsi bank-intézet, tudva levő dolog, s ezen ügynek további felderítésével foglalkozni felesleges munka lenne.

A takarékpénztár sokkal jobban felel meg a célnak; bárha tevékenységének határai megszorítvák, s a sok formalitás nagyon korlátozza annak igénybe vételét.

A takarékpénztár az egyetlen intézet, mely a vidéken a bankárokat helyettesíti s ebben a tekintetben mégis jóltevéleg működik.

Szint ilyféle jóltevő intézetnek lehet már előre a keletkezőben levő kassai zálog- és kölcsönintézetet is tekinteni.

Mindkét intézetről alantabb bővebben fogunk szólni.

Gyáripari tevékenység.

Köszén.

Abaujvár-megyében a köszén vagy sajátlag a barnaszénnek csak jelei mutatkoznak Somodiban, s valószínű, hogy a Cserehát és a szalánczi hegyek és a Hernád melletti partoldal egykor majd el fogják látni a megyét ásványgyúanyaggal.

A műipar, amennyiben erőszükségletét gőzgépek által alkotja, Abauj erdeiben bőségben levő s olcsó, de a rossz erdei utak miatt és azok okozta drága fuvar következtében, mégis drága tűzifa használatára van utasítva.

Ezek tehát a segédeszközök, melyek alapul szolgálnak a fenálló műipar lételének.

Kétséget nem szenved, hogy nagyobbyszerű ipart lehetne

azokkal életbe léptetni, de ép oly bizonyos, hogy a népnek csekély fogyasztási képessége, a ki nem fejlett társulási szellem, azon sok körülmény (nehézség), mely a részvénytársaságok alakításának még mindekkorig ellenszegül, a pénzhány s az általános szegényedés végre az önkényes adózási rendszer mindmennyi akadályok, a melyek a megyében honos műipar emelkedését nyomják.

Az elsoroltak után Abaújvár-megye gyáripari tevékenységét:

A mező- és erdőgazdászati iparra.

A gyárakra, és

Kis üzletekre osztjuk.

A mezőgazdászati ipar a megyében, a szeszgyárak és egy Mező és erdő-
czukorgyár által képviseltetik. Közel hozzá áll a malom-ipar, s gazdasági
az olajgyártás. ipar.

Az erdőgazdászati ipar: fűrészmalomokkal s a bortermesz-
tők s czukorgyár részére hordógyártással, végre a vaspályához
szükséges asztalos, épületfa és alapfa készítésével foglalkozik.

A szeszégetés a megyében sokféleképp eszközöltetik.

A hol az a mezei gazdák és földbirtokosok által mint sajátlagos mezőgazdászati ipar üzetik, ott az kellő lendületet nem nyerhetett; ellenben mint önálló gyári üzlet Kassán tekintélyes állásra vergődött, és igen okszerű kezelési módokat tett sajátjává.

Az Ungár testvérek szeszgyára czélszerű berendezése folytán, ezen szakmájú legjobb intézetek színvonalára emelkedettnek mondható, s említést méltán érdemel. Ezen szeszgyár gépi munkáját oly gőzgép végezi, melynek elmenő gőze a lepárolást úgy hajtja végre, hogy voltaképen ezen munkálat semmi más gyúszteri költséget nem igényel; az e módon nyert erő oly jelentékeny, hogy nemcsak a gyárban szükséges egész hajtóműnél elégséges, de még egy kétkövű műmalmot is foglalkoztat.

A szeszgyár bádogg hűtőkádján felől egy gőzgép által hajtott hűtője van alkalmazva, mely készülék által lehetséges egyedül a szeszégetést a nyári melegben is haszonnal folytatni, s ez egyedüli módja a keverék hirteleni meghűtésének. A keverő gép, a viz- és keverékszivattyúk sat. természetesen szintén a mozdonyra illesztvék, mely egyszersmind a maláta s a

szeszhez feldolgozandó anyag — többnyire kukorica — megdarálását végezi.

A fennemlített műmalom sajátságos, kitűnő, s már széles körben nagy kelendőségű kukoriczadarát készít.

A szeszgyárnak egy malommal való együttműködése, az őrlési folyamtnak némely csekélyebb készítményei felhasználását is lehetővé teszi. Például a gyárnok nem kénytelen a korpát egészen tisztára kiöröltetni; miután a liszt tartalmú korpa a szeszgyárban is használható.

Ezen gyár még azt az érdemet is szerezte magának, hogy összes műszereit, a gőzgépet is bele számítva — a gőzkatlan egyedüli kivételével — Kassán és környékén készítteté.

A sajátlagos szeszégetésen kívül ezen gyárban élesztőt készítenek, az újabb időben pedig a marha hizlalást is körébe vonta.

Az Ungár testvérek szeszgyára mellett Kassán még négy más hasonló iparüzlet létezik, mely a mezőgazdasági s a tulajdonképeni gyáripár között helyet foglalhat.

A szeszégetéssel közeli összeköttetésben álló Szerencsi Mór likörgyára még eddig nem örvendhet valami különös virulásnak.

A vidéken a szeszégetés nagyban nem üzetik, de a forrói mégis észszerűleg gyakorolt üzlet gyanánt említhető fel.

Tudvalevőleg egyetlen iparág sem hat annyira a földnek észszerű mívelésére, mint a répaczukorgyártás. Jóllehet Ausztria folyvást azzal dicsekszik, hogy kitűnőleg földmivelő állam, és hogy nincs szüksége a gyarmati érdekek védelmére, sem pedig idegen gyarmatokkal összeköttetés végett a kereskedelmi hajózás gyámolítására, mind a mellett oly magasra emelte a cukoradót, hogy a gyarmatokból még mindig nagy mértékben hozatik be cukor az országba, és belföldön kis- vagy közép mérvben nem is gyártható.

Kassai czukorgyár.

A magyar czukorgyártmány kiviteli költsége a vaspályákon s egyéb közlekedéseken oly annyira meg van terhelve, a kiviteli vám oly magas, hogy péld. ha a kassai cukor Triestbe kivetetik, akkor az sokkal drágábbra jön, mint a francia és belga cukor Odessaig szállítva, s ezen különbség körülbelül már 50% felel.

És épen ily kisebb mérvű gyárak hatnának leginkább jótétevéleg az országra és különösen a földművelésre; mert kirekesztőleg nem vesznek igénybe nagy területet, sem pedig kizárólag magokkal nem foglalkoztatják a munkaerőket.

A kassai cukorgyár néhai boldog emlékezetű id. Fiedler Károly*) kassai polgár ernyedetlen tevékenysége folytán 1836-ban alapítatott. Eleinte csak szörpgyártásra rendeztetett be. 1844-ben a Schulzenbach módja szerint nyert répanedvbőli nyers cukor készítésre ment át, végre 1852-ben gőzgéppel, vízhatókkal, egy ürkészülékkel sat. szereltetvén fel s az ezen iparág mostani helyzetéhez mért átidomítás után 80—100,000 mázsa répaanyag feldolgozására rendeztetett be.

Ezen gyárnak sok nehézségeket kellett és kell még jelenleg is leküzdenie. Daczára azon elismert haszonnak, melyet a

*) Id. Fiedler Károly született Selmecz-Bányán, februárhó 18-án 1798; ugyanott 6 iskolát is végzett.

1813-ban, 15 éves korában, Henszlmann Imre vas- és vegyeskereskedésébe lépett Kassán; a hol is különös iparkodása és jómagaviselete által már 1816-ban segéddé lőn.

1818-ban Bécsbe ment, magát a kereskedői pályán kimívelendő, a honnan utazásokat tett Prága, Drezda és Lipcsébe.

Időközben meghalván Henszlmann Imre, 1821-ben visszatért Kassára, s az özvegygyel társaságba lépett, kinek Vilma leányát 1824-ben nőül vette.

Hogy a hegyaljai asszúszőlőbörnek a külföldön kelendőséget szerezzen, ez érdekében anyósával vállalatba lépett, s ez volt Fiedlernek legelső nagyobb-szerű vállalata.

Özvegy Henszlmann Imrénének 1833-ban történt halála után, a vas- és vegyeskereskedést egészen átvette, s ezen időtájban kezdett Szakmáry Vilmos aranyművessel a cukorgyártásban kicsiben kísérleteket tenni, de minden nagyobb eredmény nélkül.

1836-ban neki lehet egyedül tulajdonítani a részvényekre alapított kassai cukorgyár keletkezését és életbeléptetését.

A cukorgyár után alapította a csermely-völgyében maig létező szöggyárt; azután vette át haszonbérbe Sandvoss Erneszttel és Kollman Vilmossal szinte a csermely-völgyében létező papirgyárt.

1844-ben a részvényekre alapított kassai takarékpénztárt alapította, mely-lyel nevének Abaújtör-megye lakossága előtt maradandó emléket emelt.

A takarékpénztár létrejötté után a Somodiban feltalált kőszénnek akart lendületet szerezni, de mind ebben valamint a légszuszgyár alakításában is, mely utóbbi végett Szász-, Württemberg- és Bajorországban utazásokat tett, utólérte 1864-ben januárhó 29-én történt halála. Áldás lebegjen hamvain!

Id. Fiedler Károly nemcsak mint páratlan szorgalmú honpolgár, de mint tiszta jellemű, közkedvességű hazafi és kitűnő családapa is a köztisztelet tárgya volt. Gyermekai:

Clementina Kollman Vilmosné; Emma Alexi Sándorné; Vilma Baliga Adolfné; Károly; Augusztá Megay Adolfné és Gyula, mind meg annyi igaz magyar családok tagjai.

répatermelés a földbirtokosoknak nyújt, nem vala képes oda jutni, miszerint nyers anyag szükségletét vásárlás útján fedezhette volna: de kénytelen azt legnagyobb részben tulajdon kezelése által előteremteni s most már a helyi viszonyokban gyökerező nehézségek legyőzése után, nagy erélylyel s a legczélszerűbb módon történik a gyárban megkívántató répamennyiség sajátlagos termelése.

Nagy hátrányára szolgál a czukorgyártásnak, hogy az ahhoz megkívántató munkaerő, 5—600 ember hiányzik, továbbá, hogy a répa mivéléshez nincs elegendő termelési tere, és hogy szántóföldjeinek talaja is oly annyira különféle, hogy egy táblájában is gyakran öt hat féle talajváltozattal kell küzdeni.

A divó adórendszer főleg nehezen súlyosodik a kassai gyárra, de működését még sem vala eddig képes megszüntetni.

Minthogy az itteni vidéken csak a finom süvegárú bir kelendősséggel; legnagyobb része a nyers anyagnak tisztáztatik (raffinirt), s egyik része sárga czukornak (candis), másik része újabb időben a kelendőbb canditen-czukor készítésére fordítatik.

A czukorgyártásnál előforduló hulladék (Melasse) az ezen gyárral összekötött szeszégetésnél használtatik fel.

Malomipar. A malomipar tetemes munkacrő előállíthatásához van kötve.

A megyét átmetsző Hernád folyón számos, jókora terjedelmű és fontosságú falusi malom létezik, mely a vidék lakosságának gabonáját a háztartásnál szükséges lisztre megőrli s a molnároknak és malombirtokosoknak tetemes jövedelmet nyújt.

A vízesések hasznosítása részben fáradságos és költséges vízepítéseket vett igénybe, melyek közül például a kassait, s az utóbbi években Szurdoknál felépített új gátat említjük fel. Az első hajtó erővel látja el a kassai vízi és műmalmot, az utóbbi pedig a Hernád vizét — mint fennebb láttuk — Szurdoknál egy mellék mederbe, a Bársonyos vagy Kis-Hernádba vezeti, mely azután Abaújban és Borsodban 14 vízi malomnak adja a hajtó erőt.

A Hernádon s a viz-szük patakokon levő vízi malmok még eddig nagyon kis mérvben sajátíták el a gépészet újabb

javításait; a hol azok vagyonos és iparkodó birtokosok kezei között létezők között fel kell említenünk a szántai és erdő-horváthi malmot, melyek vizszükében a gőzerőt veszik segítségül és átmenetet képeznek a műalmi rendszerhez.

A műmalmok vagyis az életneműek azon megőrlése módja, melyszerént finomított műszerek segítségével a buzából száraz uton készítetik a finom liszt, s ezen természeténél fogva mint kereskedelmi malmok vagy tulajdonképeni gyárak tekinthetők. az újabb időben Abaújban is nem csekély mértékben kezdenek divatba jönni.

Első volt a gróf Károlyi Ede gőzmalma Radványban, mely a múlt évben tűz által megsemmisítetett.

Pár éve keletkezett két fontos vállalat, t. i. a kassai és csányi műmalom. Mindkettő a legjobb szervezettel van ellátva az élet tisztítására, selyem-szítán való szítálására, dara-készítésre. Mindkettő a Hernád vizereje által hajtatik és oly szép lisztet gyárt, mely a malomipar legjelesebb készítményeivel párhuzamosítható. A csányi műmalom legújabbban gőzerőre is berendeztetik.

Mindkettő részvénytársaság által alakult s bizonyosságát nyújtja annak, miszerint daczára a sok gátló körülménynek, nálunk is felkölthető még a vállalkozási szellem, ha az ügy eszméje erélylyel és kitartással karoltatik fel az indítványozók által.

A kassai műmalom egy vízi kerékkel és 7 kővel dolgozik, ellenben a csányi két vízi kerékkel és jelenben 8 kőre egészít ki magát. A mozgatók, a forgó eszközök és készülétek egy szepesi gépgyárban és a helyszínén készíttetek.

A műmalmok gyártmányai közvetlenül a környéken, és az északi megyékben : Szepes, Sáros, Zemplén, Ungban stb. kelnek el.

A vaspályának éjszak és nyugot felé folytatása által, nemcsak ezen működő, de a később keletkezendő malmok is, szép jövőt remélhetnek.

Az olajgyártás, a megye némely helységeiben, a kisebb repce termelők által, emelő sajtókkal (Hebelpresse) üzetik; tulajdonképeni olajgyár csak egy létezik és pedig Kassán a Moll és Novotnyé. Ezen gyár egy gőzkép és két vízi sajtóval, a hozzá

Olajgyártás.
Moll és Novotny olajgyára.

tartozó műszerekkel s általában a legjobb segédeszközökkel van felszerelve. Az olaj nem csak egyszerűen finomíttatik, hanem részletekben a repceolaj annyira savanytalanítatik, hogy gépolajnak használható. Gyártmányát a szomszéd Szepes és Gömör-megyei bányákban kelendősítik, valamint a helybeli szükséglet is általa fedeztetik. Ugyanezen olajgyár árpadara készítésre is be van rendezve, de e célra ép oly kevésbé használtatik, mint a kassai mûmalom hason készülete.

Kassai keményítőgyár.

A mezőgazdasági termények feldolgozására létezik még Kassán egy keményítőgyár.

Ezen gyár alakítására 1863. évben Szeleczky János nyerte meg az engedélyt, ki 1864-ik évben Schiffbeck Józseffel társaságba lépén, ápril havában a gyár működését megkezdette.

A gyár eleinte 3, később 9 köböl búzát dolgozott fel naponta. Egyegy köböl búzából 60 font keményítő nyeretik.

Ezen üzletnél burgonya is használtatik fel, melyből 35 font keményítő nyeretik, ez azonban csak télen át történhetik, a mikor legfőlebb 120 köböl csicsóka és burgonyát szoktak felhasználni. Megjegyzendő, hogy ezen üzlethez a megfagyott burgonya is alkalmas.

Ezenkívül a gyárban csirizet is készítenek, mely a búzából köblönként körülbelül 20 fontra tehető.

Egy mázsa nyers közönséges keményítőből még azonfelől bizonyos készülétek által a legfinomabb 25 font szörp készíttetik. A gyárt 1864-ik év vége felé Karpeles Fülöp vette által.

Egy köböl búzából ezen felől 3 putton marha-takarmány kerül ki, egy-egy putton 30 krért kelvén le.

Erdőgazdasági termények felhasználása.

Erdőgazdasági termények felhasználására a kassai asztalos egyület a csermely-völgyi kispatakon bir sokat egy szelvény-metszőgépet; a kassai mûalmi társulat pedig egy kör- vagy forgó fűrész alapított. Tulajdonképi fafeldolgoztatási gépek gróf Károlyi Edénél Radványban léteznek, melyek azonban a tűzvész következtében, jelenleg szétrakva és használatlan hevernek.

Azon kívül van a kis patakokon sok erdőbirtokosnak közönséges deszka fűrészmalma, melyek azonban csak időnként használhatók; különösen felemlítendőek mint fenyes erdők birtokosai, sz. kir. Kassa város; a kir. kincstár és Meczenzéff községe, melyek azonban saját szükségletök felül csak csekély mértékben dolgoztatnak eladás végett.

Szintén csak kicsiben állítatik ki az épületfa és a talajfa (Slippers).

A hordógyártás kiválólag a füzéri járás keleti, azaz hegyes Hordó gyártás. vidéke által, zárt községekben üzetik. A kiváló és vezérszerepet e tekintetben Nagy-Szaláncz mezőváros képviseli, melynek lakossága, a népesség aránylagos nagy száma, és a rendelkezésére álló csekély földmívelési tér és ennek feldaraboltsága következtében, a hordógyártást rendszeren üzött mellék iparágának tekinti. Nagy-Szalánczon túl még Kis-Szaláncz és Ujváros lakossága is igen tetemes részt vesz ezen foglalkozásban, valamint a hegy között fekvő Pusztafalu, Ujszállás, Kalsa, nemkülönben az Ósva völgyére nyíló Regete-Ruszka és Györke lakossága is.

A nagy-szalánczi uradalom is több év óta házilag, bár nem nagy kiterjedésben gyárt hordót s jeles gyártmányai előleges megrendelés folytán biztosítva vannak kelendőség tekintetében.

A hordókészítés körül, utóbbi években, már igen tetemes előmenetel tapasztalható, mit részint a bortermelés magasb igénye, részint pedig azon környülállás szült vala, minthogy bő bortermések az utolsó években nem lévén, a — mondhatni — túlzottan termelt s piacra dobott hordótömegek csak jobbikai örvendhetek kelendőségnak.

A hordó alakzatára nézve, az uralkodó izlésnek megfelelőleg kizárólag a 2 1/2 akó tartalmú ugynevezett gönczi-hordó-minta választatik.

A hordó-gyártmány tömege, az e tekintetben egészen hiányzó adatok miatt, csak megközelítőleg is nehezen határozthatatik meg, de 10,000 darabra mindazonáltal is körülbelől felvehető.

Az elárusítás körül kétféle modor divatozik, vagy t. i. a megye alsó bortermelő vidékéről s a Hegyaljáról a helyben megjelenő bodnároknak adatik el a már tisztára készített, de még egybe nem állított donga (mely esetben az alku mindenkor 100 darab fal s a hozzá való fenek szerint köttetik) avagy és pedig túlnyomólag, az illető községbeliek által fuvaroztatnak vásárra a hordók a szüreti idő megkezdése táján. E tekintetben a legtávolibb piac, a miskolczi; de felkerestetik a Hegyalja minden bortermelő vidéke is egészen Tolcsva és Szántóig.

Azon jövedelem, mely ezen iparág által az illető vidékekre

szivárogo, némely tekintetben áldásosnak mondható, de még se ment minden árnyékoldaltól; mert igaz ugyan, hogy földművelésileg korlátozott területeken, a minőknek az említett községbeliek nevezhetők, azon mellék jövedelem, melyet időnként a hordó értékesítés visszahoz, valóságos nemtője a szegény néposztálynak; de tagadhatatlan az is, hogy azon szerfelett bizonytalan és ingadozó feltételhez kötött tevékenység, minőnek éghajlatunk alatt egy jó bortermés nevezhető s azon tömördek idő, melyet a gyártás az év minden szakában megkíván és a dongafának évenkénti ritkulása miatt már is igen érezhető magasságra hágott fa ár s így az aránylag tetemes készpénz összeg, mely az üzlet megkezdéséhez és folytatásához szükségeltetik, azt szűlék másrészt: hogy a telkes gazda földművelési érdekeit kézzelfoghatólag s a legnagyobb mérvben elhanyagolja és hogy foglalkozásának s rendeltetésének súlypontját nem erre — mint kellene — hanem mondhatni lázas izgatottsággal a hordógyártásra helyezi, s a szükséges pénzt, hordókészítési kötelezettségben, mérhetlen uzsora útján szerzi be, és elérkezvén az eladás ideje, a sokszor már merőn veszteségre, de kényszerűségből készült árukat, őszi vetését is abba hagyva, kénytelen saját marhácskáján fuvarozni, mert:

1) azt még sok adósság terheli.

2) mert sajátságos, de tökéletesen való, hogy a hordó gyártást sorsjátéknak tekinti, mindig rendkívüli borterméseket várva, melyek többnyire elmaradnak, vagy rendkívüli áregybevetéseket tesz, melyek több évi sinlődéseiből őt egyszerre kiemelnek.

Párja az uradalmi hordónak vasabroncsban 5 ft. o. é. A parasztgazdák a faabroncsos hordónak párját 3 - 9 váltó forintig adogatják.

Mi az egyéb megyei fagyártmányokat illeti, különösen a hegyközi falukban Füzér, Pusztafalu jeles jármairól ismeretes.

Telkibánya lakossága különféle fakészítményei közt, leginkább kerítéshez s házfedelhez való léczgyártással és esztrengalészkák készítésével foglalkozik. A telkibányai szátfák híresek.

Regete-Ruszkán egyes teknőkészítők laknak.

Hihetetlennek látszó, de mégis úgy van, hogy épen a hegyközi helységek lakosai, kiknek e tekintetben kitelhető módjuk volna, a földműves két legszükségesebb fa eszközét a favillát és

gereblyét oly kezdetleges és idétlen alakban készíti magának, hogy az minden képzeletet felül mul, s hogy az uradalom e tekintetben némi reformot idézhessen elő, kénytelenítettett egy csapat ilyféle eszközt Pestről hozatni; de mindemellett a tökéletesen jónak elismert magyar alakú villa és tömör készítésű gereblye nem gerjesztette utánzásra a lakosságot.

Nemesebb fanemek, mint a dió, kőris, jávorfa a megyében csak ritkán adatnak el felhasználás végett.

Debrőd község lakosai egyedül földmivelők lévén, minthogy községük határa jobbadán hegyes és erdős s e végett fáradozásokat mostohán jutalmazza, házi és élelmi szükségük e miatti hiányát az abroncskészítés és mészégetés jövedelméből*) fedezik.

Debrőd helysége lakosainak abroncs készítése és mészégetése.

Az abroncsrudak megszerezhetése végett a községük határával minden oldalról szomszédos tornai-, somodi-, stoószai-, meczenzéffi-, jászóvári-, sőt a göllniezi és prakkendorfi erdős vidékeket s hegyeket is bebarangolják; minthogy a határukbeli erdőségekben már régen kipusztították a kellő faanyagot.

Az elsorolt vidékeken a kellő abroncsfa 100 darabját 100 krajczárjával fizetik, holott ezelőtt 20 évvel otthon egy-egy huszasával annyi szekerre rakhattak amennyit akartak.

Az abroncskészítés az őszi és téli hónapok alatti foglalkozása a deprődi népnek.

Az abroncsot elkészítvén, kivált a szüret előtti őszi időben csomókba kötözve, gömbölyűre hajtva, egy-egy csomóba 12 karikát, egy-egy karikába 3 szálát, s ekkép egy-egy csomóba 36 szálát kötve, szekereken szállítják a Hegyalja szőlő termő vidékeire, a hol azt a szőlőtermés minőség szerint értékesítik.

Az abroncscsinálást Debrődön minden ember érti, s évenként 150—200 szekérrel fuvaroznak a Hegyalja vidékeire, egy egy szekérre 50—60 kötést raknak fel, egy-egy kötés ára 20 30 és 40 krajczárra tehető, s ekép az abroncskészítés összes jövedelmét 2700 oszt. ért. forintra tehetni, melynek felét a faanyagok beszerzésére ha kiadásba tesszük, a lakosság kezeiben mint tiszta jövedelem 1200—1300 oszt. forint maradhat.

*) Abaújtörvény-megye Monográfiájához használt kútfők:

A Debrőd helységére vonatkozó igen érdekes adatokat: Lencsés János prémontrei kanonok és helybeli lelkésznek és Tóth Gusztávnak köszönjük.

Mészégetéssel szinte az egész község foglalkozik, s azt nemcsak saját községük határában, hanem felhívásokra más, mészkőanyaggal bővelkedő vidékeken is eszközlik. A község határában, a hol a mészkövet s az ahhoz kellő tűzifát legközelebb kapják, a jászói convent, mint volt földesurok. erdőterületén üzik leginkább, a hol is a kemenczehelyért, ha ugyan egy-egy gödörben többször égetnek, mindannyiszor 1 frtot oszt. értékben és egy hordó meszet fizetnek, azonfelül pedig a tűzifának köb-öle 7—8 oszt. forintba kerül; egy-egy kemence mész kiégetéséhez körülbelől 6—7 öl fa szükségeseltetik.

A helységben négy mészégető társaság létezik, minden társaság 8—10 segéddel dolgozik, melyek hetenként 6 kemence meszet rakhatnak meg és bonthatnak szét, mindenikéből 90—100—120 hordó mész kerül ki. Egy hordó mésznek az ára egy oszt. ért. forintba kerül a helységben, s ez a szabott ára is, a mely ár a depródiek által fuvaroztatás esetében is, csak a fuvarbérrel szaporodik, hordajától. fél napi járó földre 20 krajcárra egy napi járó földre pedig 50—60 krajczárra számítván a fuvardíj.

A szegényebb sorsú nép ingyen szokott részesülni a mészből egypár negyed vékáig, melyet azután háton szokott eladás végett a szomszéd helységekbe hurezolni.

A mészégetés a tavasz megnyílásától késő őszig tart, sőt néha a gyenge téli időben is üzetik. Évenként közép számítás-sal 100—120 kemence meszet égetnek ki, melyből ha kemenczéjét egyremásra 100 hordajával vesszszük, 12,000 oszt. forintnyi jövedelem kerül ki, mely összegnek a fele részét 5—6 ezer oszt. forintot biztosan fa árába a jászói konventnek fizetik, s ennél fogva a mészből ti szta jövedelmet évenként 5—6000 osztrak forintra tehetjük, melyet hetenkint magok-közt osztanak fel, s így egy-egy munkás emberre napon 50 krajczár eshetik, melyből a szegényebb sorsú mészégetők naponkénti szükségleteket fedezik, s abból a téli időre mitsem takaríthatnak meg, s arra a kepe-munkát számítják, minthogy aratáskor a mészégetés szünetelni szokott.

A mészégetés egyébiránt oly kedves foglalkozása a depródi lakosságnak, hogy e miatt csekély földjének művelését is elhanyagolja és vele a mészégetés idején, úgy szólván, gyalog be-

szélni sem lehet. Igaz : hogy a mészégetésből szegény vagy gazdag egyiránt boldogul a községben, de mégis leginkább — a korcsmáros zsidó.

A mészégetés ideje alatt a debrődi népet nagyobb árért sem lehet más munkára megnyerni, miután a kóborlás véreben van. A bejövő haszonból fentartja családját, marháját, fizeti adósságait, s az adót; de máskülönben is jámbor, előzékeny, külsinra sokat tartó, becsületes derék magyar nép.

A készítményeivel finomabb és nagyobb tökélesedésre törekedő magyarhoni malomipar fontosságánál fogva, rendkívüli érdekekkel bírt, hogya kova-malomkő az országban készítették, s hogy ez által némikép Franciaországtól, mely mostanig egyedül dolgozta fel a minden kívánatoknak megfelelő kőnemet, felszabaduljon. — Hazslinszky urnak, az eperjesi evangelicus gymnázium tanárának jutott azon nagy érdeme, hogy legelső fogá fel az ügyet, és tevékenységének sikerült az Abaúj-Zemplén közti hegységben oly édes víz-kovarczot felfedezni, mely a francia malomkő kovarczhoz, ugy ásványi, mint műszeri sajátságánál fogva igen hasonlít. Ezen ásványtani fölfedezés kiaknázására részvénytársulat alakult és Fonyban malomkőgyárt állított.

Fonyi malom-
kőgyár.

Alig töretett meg az út, már is újabb termőhelyek ismét két francia modorú malomkőgyár alakításának (Zemplén-megyében Sárospatakon és Szegilongon) szolgáltak alkalmúl.

Hazánkra nézve szerfelett fontosnak tekintjük a francia minta szerinti malomkőgyártást és nagy súlyt kell fektetnünk folytatására, sajnos azonban, hogy a malomipar által nem támogatatik azonnal kellő erélylyel. — Ha a francia malomkövek a czélnek meg nem felelnek, a mi gyakran meg szokott történni, akkor ugyanazon gyár egy másik példánya vétetik használatba; a belföldi kövek iránt ellenben szerfelett nagy bizalmatlanság uralkodik és vagy semmiféle kísérlet nem tétetik vele, vagy ha megkísértetik is, annyit igényelnek tőle, a mennyit maga a francia kő sem bir mindenkor teljesíteni. Mind-ezen akadályok daczára a magyar malomkövek, ha csak részben is, de utat törtek már magoknak a malmoknál. Kitűnő készítményeket gyártó műmalmok, mint a debreczeni, miskolczi, kassai, csányi stb. eddig is már csaknem kizárólag magyar malomköveket használnak.

Üveggyártás. Abauj-megyének csak két üveghutája van, az egyik Szalánczon, a másik Regéczen; mindkettő csak a köznapis szükség-
lethez való czikkeket készít.

A szalánczhu- A szalánczhutai üveggyár 34 év óta áll fenn; alapftotta
tai üveg- gróf Forgách István. Behinya és Spirko bérlőktől, 7 évvel ez-
gyár. előtt, Loóg János vette ki haszonbérbe, a mely időtől fogva, a
bérlő tevékenysége folytán, emelkedésben van.

Rendes készítményei : tábla-üveg, durva és fehér homor-
üveg (Hohlglas), lámpa hengerek és golyók. Kis köszörű mű-
helye is levén már felállítva, metszett üveget is készít.

A gyár forgalmi tőkéje körülbelöl 20,000 frt.

A készítmények elkelése a vidéken biztosítva van, részint
pedig a Kassán létező árúraktárba szállittatik be.

Ezen gyár virágzásának legnagyobb akadályja több év óta
a vízhiány, és a körülbelöl egy órányi távolság a jó közlekedési
úttól; az összekötő út azonban hihetőleg mennél hamarább az
uradalom által ki fog tataroztattni.

Kőedény-, A Hegyalja-vidéki aszkő (Trachit) oly Caolin-elválásokat
porcellán- tartalmaz, melyek kapcsolatban a Kassa közelében előforduló
és kályhagyár- tiszta tért (Feldspatt) és kovarczczal, herczeg Brezenheim tel-
tás. kibányai uradalmában egy porcellángyár felállítására szolgál-
A telkibányai tatott alkalmat.
porcellán-
gyár.

Azon porcellán edények, melyek ezelőtt ott készítették,
tartósságokat tekintve kitűnők valának ugyan, de színök pisz-
kos zöld volt és épen ezen hátrány, a telkibányai porcellán
és jó minőségét bizonyító jellegül tekintetett.

Ujabb időben ezen gyárt kassai lakos Fiedler Gyula vette
ki haszonbérbe, ki azt nemcsak jobb agyagmalommal látta el s
a kezelési helyiségeket megtágasbitotta és jelen állapotának
megfelelő edénykemencze építésével megbővitette, de a porcel-
lánanyagvegyítésében is oly hathatós javításokat tett, hogy
jelenleg a telkibányai porcellán edény már oly tökéletes fejr-
ségű mint a cseh, anélkül, hogy egyéb előnyös sajátságaiból ve-
szített volna.

Fiedler az elsoroltakon kívül — az előbbi időbeniekhez ké-
pest — szebb formákat is adott készítményeinek, nem túlságosan
vastagok mint ezelőtt, -- festésük s aranyozásuk egyenlő sima ;

üveg máza fényessége és simasága által pedig gyártmányait oly annyira megkedveltette, hogy az érdeklettek valójában neki köszönhetik ezen fontos iparág emelkedését.

A telkibányai gyár a porcellánon kívül még közönséges kőedényt is készít, ennek gyártásánál is nevezetes javításokat hozott be a jelenlegi, bérelő és mindkét üzleti ágban, a minőség tökéletesítésén kívül, a gyártmány mennyiség megkétszereztetett.

Miután a kassai edénygyár néhány éve megszűnt, — a minden kitűnő sajáttság nélküli kőedényt készítő hollóházi gyáron és a radványi kályhagyáron kívül több ily nemű gyár nem létezik a megyében.

A leírt edénygyárak készítményei közvetlenül a környéken, továbbá Pesten, Debreczenben stb. kelnek el.

A Szepes és Abaúj közti hegység ásványtelepekben gazdag, és a Dargó s Hegyalja közötti hegyvonalon is üzetik a bányamivelés.

Bányászat és
a lutamiv-
lés.

Minthogy a bányászatot már terjedelmesen adtuk, itt csak azon észrevételekre szorítkozunk, melyek szorosan véve amannak kiegészítésül szolgálnak.

Az abaújjár-megyei hegyekben előforduló érczek: vas, réz, dárdany, ezüst és arany.

Nyers vasat készítő huta Abaújjármegyében három van, t. i. Jászón a prémontrei convent tulajdona, Mislókán és Kassa-Hámorban; a két utóbbi huta magánosok tulajdona és csak 1848 óta keletkeztek, az első már régóta létező.

Jászó és Mislóka érczét az abaúji hegyekből, ellenben Hámor majdnem kizárólag a Szepességből kapja. A két első nagyobbára nyers vasat állít elő a kezelésre (Frischereibetrieb), ellenben az utóbbi huta többnyire öntött vasárúkat gyárt.

Az abaúj-megyei hegység vaskőben igen dús; vannak bányák, melyeket a gömöri és szepesi nagyobb bányákkal párhuzamosíthatni és az itteni huták közelebb léteznek a nagy erdőségekhez, mint a megnevezett két vármegye hutái; de mind ezen kedvező viszonyok által az érczkincsek felhasználása aránylag igen csekély, melynek okai a bonyolodott viszonyokban keresendők; ezek közül legnevezetesebbek a következők:

1) A tőkék hiánya hazánkban és a pénzeknek az állam-

kölesönök általi igénybe vétele, mely — látszólagosan — a tőkéknek könnyebb módóni jó kamatozást nyújt.

2) Az utóbbi időben beállott általános üzletpangás, mely főkép az által idéztetett elő, hogy több mint 10 év óta majdnem minden vaspálya építés felfüggesztetett Austriában, a míg az ezt megelőző évtizedben az aránylag igen élénk vaspálya építés, a gyártást aránytalanul növeszté; most pedig a pályaépítések megszüntetésénél a vasnak túltermelése állott be, mely a készítményeknek keletét, alacsony árak mellett is, szerfelett nehezíti.

3) Nehézség, hogy a szükséges fuvar munkára, különösen az ércz és szén-szállításra, még túlságos fuvarbér fizetése mellett is, bajjal lehet rávenni a népet, a rozsz utak miatt.

4) A vaspályai közlekedésnek hiánya a morva és slézsiai kőszén vidékek fogyasztóival.

5) Bő s elegendő vizerő hiánya, miután a nagyobb vizerők a malmok által vannak elfoglalva stb.

Abatúj s a keleti megyéknek növény-gyúanyagbani gazdagsága, s a nagy ércztelepek létezése mellett biztosan számíthatni arra, hogy szabályszerű idők bekövetkezte után, a vasipar is nagy kiterjedést nyerend.

A kohókon kívül, melyek az érczet nyersvasra olvasztják, a fenn elősorolt huták a nyers-vasnak rúd-vassá való átalakítására készelő hődde — valamint a vasárúk finomítására hámorokkal és kis hengerművekkel is bírnak. Mind ezen huták azonban a kezelési erő hiányában sinylődnek, a miért is a jászói és miszlókai kohókat kisegítő gőzgépekkel kellett ellátni. Ezen gőzgépek nem fűtetnek külön gyúanyaggal, hanem azon melegséggel, mely a kemenczéből felkél és különben egészen elveszne.

Meg volt már említve, hogy az olvasztó huták a nyers vason kívül öntött árúkat is, és pedig nagyobbára kereskedelmi czikkeket, mint takaré konyhákat, lemezeket, rácsokat, vas edényeket, mozsarakat és hasonló tárgyakat, kisebb mértékben még gépek alkatrészeit is készítenek. — A hátori olvasztó huta a készelő- és henger-műveken kívül, még egy sodronyhúzó és sodrony szeggyárt is tart folyamatban.

A felső-magyarországi vashámorbirtokosok egy „Felső-

magyarországi vasgyár egyesületet“ is alakítottak, melynek célja : az egész felső-magyarországi vasipar érdekeinek szemmel tartása, a közös tanácskozás és az ezen tekintetben kellő intézkedések megtétele. Az abaújszék-megyei vashámortulajdonosok ezen egyletnek szinte tagjai.

A Szomolnok felé eső hegyekben a dárdany ásatást mivelik. A fémek egyes vállalkozók által, antimonium crudummá olvasztatnak.

Igen élénk bányamivelés foly réz és ezüstre nézve. A kassai és meczenzéffi területeken nyert érczek a szepességi bányapolgárság hutáiban olvasztatnak fel. Kassa város és a két Meczenzéff ennek folytán szinte alkatrészeit képezik a felső-magyarországi bányatársulatnak és közgyűléseire két-két követet küldenek.

Ezüstérczek nagyobb mennyiségben az arany-idkai bányaterületen nyeretnek, melyek a helyben létező higanyzó hutában (Amalgamisations-Hütte) tisztítottatnak ki.

Az arany-idkai bányaterület nagyrészből a kir. kincstár mivelleti a szomolnokai bánya-, erdő- és uradalmi igazgatóság által. Fontos és gazdag bányák léteznek mind a mellett magányosok kezelése alatt is, kik érceiket a kincstári higanyzó hutában váltják be.

Az arany-idkai bányászat a szegényebb érczek töményítésére (Concentration) egyikét bírja a legtokéletesebb értéktelési készüléknek, melyben mindazon segédeszközök használtatnak, a melyeket a tudomány e részben nyújthat, s azért a bánya ipar ezen ágában iskolaül tekinthető.

Telkibányán a kincstár által elhagyott ősi bánya ismét miveltetik. Ezen bányamivelésről azon rege létezik, hogy a bányában veres földben vagy homokban jött volna elő az arany, s a munkásokat csak a ruhájokon maradt arany parányokkal fizették volna. Egyszer a bányanép a bányában belől tánczmulatságot rendezett, mely alkalommal a bánya beszakadt, s azóta a nagy áldásra rá nem bírnak találni. Ujabb időben kassai polgár Koppey Istvánt érdeme, hogy ezen bányamivelés ismét felkaroltatott és kedvező sikerre lendített. Koppey István ugyanis nem sajnált nagy áldozatot és rendkívüli fáradságot fordítani a cél elérésére. Az érczek értéktelésére készülleteket állított, s az

ezüstöt a különösen ezen czélra építettett kifejtési hutában (Ex-tractions-Hütte) választatja el.

Hogy minő eredménynyel működik Abaújszék-mégyében a bányáipar, azt a bányászat alatti rovatunkban már előre bocsátottuk s nem maradt egyéb hátra : mint a fenálló bányavállalatok, az üzleti elrendezés, a bányászati termelés részletes kimutatását, és a bányászattal foglalkozó munkások számát előtűntető táblázatot ide mellékelni:

Abaújvár-megyében fenálló bányavállalatok.

Közigazgatási járás	A d o m á n y z o t t b á n y a t e r ü l e t e k														Szabad kutak száma
	Hosszmértékben						Térmértékben						Összesen		
	Ezüstre		Vasra		Más ásványokra		Ezüstre		Vasra		Más ásványokra				
	Szám	Terület □ ölemben	Szám	Terület □ ölemben	Szám	Terület □ ölemben	Szám	Terület □ ölemben	Szám	Terület □ ölemben	Szám	Terület □ ölemben	Szám	Terület □ ölemben	
Csereháti . .	—	—	12	17946	8	11964	—	—	7	100191	1	12544	28	142645	9
Kassai . . .	44	65656	17	24938	7	10323	5	62720	1	14313	—	—	74	177950	17
Gönczi . . .	3	4486	—	—	—	—	2	28626	—	—	—	—	5	33112	5
Összesen . .	47	70142	29	42884	15	22287	7	91346	8	114504	1	12544	107	353707	31

Bányaüzleti elrendezés.

Közigazgatási járás	Bányamivelés és fölkészítés									O l v a s z t á s						
	Kiszállítási pályák		Kiszállítási mű- vek vízi erővel	Vízemelő művek vízi erővel	Fölkészítési művek					Vaskohó	Csűrőd	Pörk pest	Lángoló pest	Higanyozó művek	Jegyzelő ládák	Kivonó művek
	Vas	Fa			Tör-vas	Henger párok	Malom forgókő	Lökszér	Zöcskölési művek							
	Hossza bécsi ölemben		S z á m a							S z á m a						
Csereháti . . .	—	1592	—	—	2	1	1	—	—	1	2	4	—	—	—	—
Kassai	700	2152	1	1	48	—	—	20	2	2	—	9	1	1	—	—
Gönczi	—	708	1	—	9	—	1	4	—	—	—	1	—	—	1	1
Összesen . . .	700	4452	2	1	59	1	2	24	2	3	2	14	1	1	1	1

Bányatermelés.

Közigazgatási járás	É r c z						H u t a i t e r m e l é s						Összege az árúba bocsátott termé- nyeknek	
	E z ü s t		V a s		R é z		Ezüst		V a s		Dárdany			
	Mennyi- ség	Érték	Mennyiség	Érték	Mennyiség	Érték	Mennyiség	Érték	Mennyiség	Érték	Mennyiség	Érték	Mennyiség	Értéke
	mázsa	forint	mázsa	frt.	mázs.	frt.	mázs.	frt.	mázsa	frt.	m.	frt.	mázsa	forint
Csereháti . .	—	—	293	20 317	788	46	—	—	—	—	352	8666	3529	17512
Kassai . . .	28502	135620	18737	1312	318	1001	4162	187290	28668	82862	108	2653	29131	273806
Gönczi . . .	535	4940	—	—	—	—	29	1298	—	—	—	—	$\frac{1}{4}$	1298
Összesen . .	29037	140560	19030	1332	3495	9847	4191	188588	28668	82862	460	11319	32660 $\frac{1}{4}$	282616

Bánya munkások.

Közigaz- gatási járás	A bányamivélésnél			A hutáknál			Összesen		
	Férfiak	Nők és gyermekek	Összesen	Férfiak	Nők és gyermekek	Összesen	Férfiak	Nők és gyermekek	Összesen
Csereháti	37	43	80	4	1	5	41	44	85
Kassai	306	19	325	147	37	184	453	56	509
Gönczi	70	10	80	—	—	—	70	10	80
Összesen	413	72	485	151	38	189	564	110	674

Meczenzéffi
műszer-vin-
nyék.

A vas és egyéb fémek feldolgozása tekintetében legfontosabb ipart tüntetnek elő a Metczenzéffen meghonosult műszer-vinnyék.

A Bódva valamennyi forrása, mint a stósi patak, a Potse, a Bivring, a Goldseif, a Hummel, a Gründer s a Dombach körülbelől 93 műszerhámmal van megrakva, melyben közönséges gazdasági szerszám, lópatkó, mindenféle szeg, kocsitengely és minta szerint mindennemű műszerárú gyártatik.

A czéhkényszer eltöröltetése s a társulati szövetkezés (Association) Meczenzéffen rendkívüli eredményeket szült, s az által a meczenzéffi ipar az ország egyik legfontosabb iparává vált. Nemcsak Magyarországot és Erdélyt látja el műszerárúkkal, de keletök Galicziára, sőt a külföldre : Szerb, Moldva- és Oláhországra is kiterjed. Az itten gyártott vasárú értéke évenként a fél millió forintot megközelíti.

A most elbeszélrt iparhoz csatolva a két Meczenzéffi szegmüveseit kell még fel említenünk, kik is a műszer-kovácsokkal társulatokat alakítottak, melyeknek ügyvivői a nyers anyagot mint vasat és szenet nemcsak beszerzik, de végzik egyszersmind az egész kereskedelmi üzletet is. A társulatok rendesen bizonyos időre alakulnak, azután pedig ismét akként csoportosulnak, a mint az élökre állott ügyvivők a kellő tőkével rendelkezhetnek, avagy oly üzletbeli ügyességet fejtenek ki, hogy azáltal a műszergyár birtokosok bizalmát megnyerhetik.

Kassai szeg-
gyár.

A kassai szeggyár a Csermely völgy torkolatánál, mindenmü és formájú szegeknek gépek általi gyártására állítatott

fel. Miután azonban a szolgálatára álló vizerő igen csekély, s néha az üzlet igen lankadt, a szeggyártás mellé, a csak kézi munkát igénylő lakatos árúk, takarékos konyhák s azoknak alkatrészeik, lakatok, kulcsok stb. készítése is foganatba vétetett, s csak ezáltal lett képessé a gyár a rendezettebb tevékenységre. Itt eszközöltetett a csontliszt gyártás is, mely azonban a részvétlenség következtében fájdalom megszűnt.

A gépgyártás a megyében csakis egy telepzet által, a miszlókai vasgyár mellett, de attól függetlenül képviseltetik. E gyár bár csekély kiterjedésű, de igen jeles műszergépekkel bir, a nagy tárcsa esztergától (Scheiben-drehbank) kezdve, egész le a közönséges fúró gépig. — Ha tehát a gyártás nem is valami nagy kiterjedésű, a minthogy a vidékbeli szükséglet is nem nyújt nagy foglalkozást; de mindaz, mi ezen intézetben gyártatik, igen jó készítménynek mondható. Bizonyítják ezt az ezen műhelyből kikerült több rendbeli gőzgépek, gőzszivattyúk, malom és gázdászati gépek, különösen a cséplő gépek, szecskavágók stb.

Gépgyár.

Ily műhelyek valódi szükséglet az országra nézve; mert nagy birtokosainknak az idegen és különösen az angol gépek iránti minden előszeretete mellett sem lehetett a kijavításokat külföldön eszközölni, és másrészt kell, hogy elismertessék, miszerint csakugyan kívánatos, hogy a gépek gyárnokával mindenki személyesen értekezhessek, hogy kívánatai némi gépi módosításokra nézve tekintetbe vétethessenek. A belföldi gyárnok a mondottakon kívül több biztosítékot nyújt a gazdának; mert az egyszer megvett angol gép eladva marad, míg a belföldi gyáros gépének rendesen visszavételi feltételébe is beleegyeznek, ha céljának meg nem felelne.

A most említett műhely, a Miszla patak vize által, egy sajátlagos mozdony (Molter) és 60' vízesés segélyével hajtatik. Ezen készüléket a műhely birtokosa maga gondolta ki és rendezte be. A fő eszme benne: a forgó szivattyúnak ellentéti alkalmazása.

Fel kell még említenünk a papírgyártást, mely a megyében durva árúk készítésére Kassán és Szinyén üzetik; az elsőben mindennemű merített írópapíros gyártatik.

Papírgyár.

A kassai bőrgyár 1864. szüntetett be.

Bőrgyár.

Ezen most említett bőrgyár helyiségében 1802-ben Moll Károly, Moll József és Wirkner István kőedény-gyárat alapított, mely gyár egész 1842-ig folytonos működésben állott.

Miután a gyár üzlete esökkenni kezdett, Moll József, Wirkner István, Wirkner Károly és Wirkner Lajos bórgyárt állítottak fel helyébe, mely szintén 1864-ben szüntette be működését; a helyiségnek mostani tulajdonosai azonban — Wajnárovics József és fia — a bórgyárt ismét működésbe fogják hozni.

Posztógyár. A kassai Haltenberger-féle posztógyár szintén a múlt évben jutott tönkre, melynél főleg a tőke hiánya és a drága pénz volt az ok, mely ezen iparág felvirágzását megakadályozta; tagadhatatlan levén, hogy szorgalmas egyének által lón megindítva.

Cs. k. lőpor és szivargyár A megyebeli gyáripár között a kincstári lőpor- és szivargyárakat is fel kell említenünk. Mindkettő az egyedáruság kedvezménye alatt működik, és nem igen különböznek az állam többi hason gyáraitól. A példás renddel szervezett szivargyárban nagyszámú, különösen női munkások nyernek jó élelmet nyújtó foglalkozást.

Kis üzletek A gyáripár vagyis a nagybani készítés, igen leszállítja a kis üzleteket. Ez már a világ folyása; és bárha tevékeny és értelmes kézműves osztály az országra a legnagyobb fontossággal bír is, mindamellet az ipar terén történt általános mozgalom következtén túlszárnyaltatott, s a világ viszonyaihoz illeszkedni kénytelen, és vagy a gyári üzlethez áttérnie, vagy egy oly alárendelt helyzettel kell megelégednie, melyben csak kisebb fontosságú tárgyak készítésével foglalkozhatik, vagy pedig a gyáraknak segédmunkásul számolhat.

Magyarhonban még mindig léteznek némely iparágak, melyek hazánk sajátlagos viszonyainál fogva még mindekkoráig kézműiparok maradtak, a gyáripár nem tévén még ezeket saját foglalkozása tárgyává; ilyenek: a szűcsök, szűrszabók, mézeskalács és viaszgyertya készítő, sütők (pékek), mészárosok, hentesek, kovácsok és építésszek iparai, a téglavető, kőművesek, ácsok, asztalosok stb. művei.

A mennyiben a megyében sz. kir. Kassa városon kívül létező különféle kis üzletek elsorolása nélkül Abaújvár-megye ipartevékenységet alig lennének képesek kellőleg méltányolni, statisztikai szempontból pedig elkerülhetlenül szükségesek, az egyes iparágak névszerinti elsorolását ide igtatjuk.

A megyében van

Kereskedő	130	Lakatos	12
Szatócs	61	Kötélgyártó	3
Bérlő (Regale)	66	Szíjjártó	5
Vendéglős	10	Szövetfestő	5
Korcsmáros	427	Rongyszedő	4
Fűrészmalom	13	Házaló	4
Vasgyár	2	Pék	5
Kovács	126	Olajütő	1
Molnár	107	Vésnök	1
Szabó	80	Kalapos	2
Csizmadia	145	Takács	6
Gépész	1	Üveges	2
Serfőző	3	Timár	14
Mészáros	83	Hentes	5
Varga	57	Gubás	19
Kerékgyártó	44	Porcellángyár	2
Dohány tözsde	12	Olvasztógyár	1
Asztalos	51	Rözsnyos	1
Bodnár	11	Kőfaragó	1
Ács	19	Eczetkészítő	2
Szűcs	23	Üveggyártó	1
Kőműves	23	Bádogos	1
Szeszgyárnok	9	Fazekas	2
Szappanos	8	Órás	2
Sapkás	2	Nyereggyártó	1
Gombkötő	1	Kapahámoz tulajdonos	92
Kéményseprő	1	Szőgmives	30
Téglás	1	Szita kötő	2
Fésűs	1	Mézes kalácsos	1
Fürdő	1		

Járások szerinti kimutatása a különmemű iparágaknak, sz. k. Kassa várossal egyetemben.

Iparág	Szükszói járás	Cserhádi járás	Kassai járás	Füzéri járás	Gönczi járás	Sz. k. Kas- sa város	Összesen
Kereskedő	29	27	8	19	47	51	101
Szatócs	22	9	24	1	5	17	78
Bérlő (Regale)	19	2	12	22	11	—	66
Vendéglős	1	—	8	—	1	4	14
Korcsmáros	81	65	102	87	92	36	463
Fűrészmalom	—	—	—	—	—	—	13
Vasgyár	—	—	2	—	—	—	2
Kovács	27	14	31	28	26	5	131
Molnár	9	12	38	21	27	1	108
Szabó	12	23	10	15	20	36	116
Csizmadia	32	39	11	20	43	46	191
Gépész	—	—	1	—	—	—	1
Serfőző	—	—	3	—	—	1	4
Mészáros	15	18	17	14	19	13	96
Varga	16	17	8	9	17	47	114
Kerékgyártó	11	5	6	11	11	5	49
Dohány tőzsde	2	1	8	1	—	—	12
Asztalos	7	11	10	12	11	33	84
Bodnár	3	1	1	—	6	10	21
Ács	6	1	4	8	—	2	21
Szűcs	12	—	3	1	7	4	27
Kőműves	6	3	1	3	10	—	—
Szeszgyárnok	3	—	2	—	4	3	12
Szappanos	1	4	—	—	3	8	16
Lakatos	6	3	—	—	3	8	20
Kötélgyártó	3	—	—	—	—	4	7
Szíjgyártó	4	—	—	1	—	7	12
Szővetfestő	2	2	—	—	1	4	9
Rongyszedő	2	—	—	—	2	—	4
Házaló	1	2	—	1	—	1	5
Pék	1	2	—	—	2	26	31
Olajütő	1	—	—	—	—	—	1
Vésnök	1	—	—	—	—	1	2
Kalapos	—	—	—	—	2	4	6
Takács	—	1	—	4	1	5	11
Üveges	—	—	—	—	2	8	10

Iparág	Sziksói járás	Csereháti járás	Kassai járás	Füzéri járás	Gönczi járás	Sz. k. Kas- sa város	Összesen
Timár	—	6	—	—	8	6	20
Hentes	—	—	—	—	5	3	8
Gubás	—	—	—	—	19	3	22
Porcellángyár	—	—	—	1	1	—	2
Olvasztógyár	—	—	—	—	1	—	1
Rozsnyós	—	—	—	1	—	—	1
Kőfaragó	—	—	—	1	—	2	3
Ecetkészítő	—	1	—	—	1	1	3
Üvegártó	—	—	—	1	—	—	1
Bádogos	—	—	—	—	1	4	5
Fazekas	—	—	—	—	2	6	8
Órás	—	—	—	—	2	7	9
Sapkás	—	—	—	—	2	—	2
Gombkötő	—	—	—	—	1	5	6
Kéményseprő	—	—	—	—	1	2	3
Tégelvető	—	—	—	—	1	5	6

Ipar-ág	Füzéri járás	Sziksói járás	Csereháti járás	Gönczi já- rás	Sz. k. Kas- sa város	Összesen.
Fésűs	—	—	—	1	3	4
Füldös	—	—	—	1	—	1
Nyeregyártó	—	—	—	1	4	5
Kapahámoz tulajdonos	—	—	92	—	—	92
Szőgműves	—	—	30	—	—	30
Szitakötő	—	—	2	—	1	3
Mézes kalácsos	—	—	1	—	5	6
Mázoló és aranyozó	—	—	—	—	5	5
Gyógyszertáros	—	1	2	2	4	9
Borbély	—	—	—	—	6	—
Építő mester	—	—	—	—	4	—
Képfaragó	—	—	—	—	4	—
Pecsenye sütő	—	—	—	—	10	—
Könyvkötő	—	—	—	—	7	—
Nyomdász	—	—	—	—	2	—
Könyvkereskedő	—	—	—	—	5	—

Ipar-ág	Füzéri járás	Szikszai járás	Cserhádi járás	Gönczi já- rás	Sz. k. Kas- sa város	Összesen
Puskaműves	—	—	—	—	2	—
Kefekötő	—	—	—	—	2	—
Zongora készítő	—	—	—	—	2	—
Esztergályos	—	—	—	—	6	—
Reszelőműves	—	—	—	—	1	—
Fodrász	—	—	—	—	3	—
Szekeres	—	—	—	—	4	—
Rézöntő	—	—	—	—	2	—
Arany-ezüst műves	—	—	—	—	3	—
Kesztyűs	—	—	—	—	4	—
Szülésznő	1	1	1	1	9	13
Ékszerész	—	—	—	—	1	—
Ételadó	—	—	—	—	2	—
Rézműves	—	—	—	—	5	—
Likörgyáros	—	—	—	—	2	—

Ipar-ág	Füzéri járás	Szikszói járás	Sz. k. Kas- sa város
Bérkocsis	—	—	4
Divatárusnő	—	—	3
Látszerész	—	—	1
Szalámi készítő	—	—	1
Lánczkészítő	—	—	1
Szerkovács	—	—	3
Fényírdász	—	—	3
Könyomdász	—	—	2
Köszörűs	—	—	2
Kárpitos	—	—	3
Posztónyíró	—	—	1
Vatta-készítő	—	—	1
Szobafestő	—	—	4
Czukrász	—	—	4
Szekérkenőcs készítő	—	—	1
Olajgyár	—	—	1

Ipar-ág	Füzéri járás	Szikezői járás	Sz. k. Kas- sa város
Szeggyár	—	—	1
Papirgyár	—	—	1
Czukorgyár	—	—	1
Bútor raktár	—	—	2
Műmalom	2	—	1
Gőzmalom	—	—	2
Pálinka kereskedés	—	—	3
Kenyérárus	—	—	12
Vajárus	—	—	2
Nyersbőrkereskedő	—	—	1
Gabnakereskedő	—	—	36
Rongykereskedő	—	—	1
Fakereskedő	—	—	4
Hüvelyes vetemény árus	—	—	6
Gyümölcsárus	—	—	3
Sóárus	—	—	4
Marhakereskedő	—	—	1
Szalonnaárus	—	—	4
Borkereskedő	—	—	5
Pipakereskedő	—	—	1
Zöldségárus	—	—	10
Alkusz	—	—	2
Zsibárus	—	—	1
Takarékmagtár	—	1	—
Takarékpénztár	—	—	1
Zálog intézet (keletkezőben)	—	—	1
Lisztárus	—	—	12

Az üzletekbe Fleischer és Megay szállítmányi nagy üzlete nincs belefoglalva, mely nemcsak a vasárak és bányatermékek szállítmányaival foglalkozik, de a bel- és külföldrei minden szállítmányokra is kiterjed.

A most kimutatott iparágakon kívül létezik még a megyében házaló kereskedés üveggel és edénnyel. Garbócz, Bologd, Rákos lakossága edény-drótozással is keresi élelmét; a a rákosiak e tekintetben híresek.

Hogy nálunk a kézműves osztály a gyáripar által szerfelett van nyomva, már fenebb említettük. Nagyobb mérvben szen-

vednek az iparüzletben magasabb álló országok is, csakhogy ott a kis iparnak okozott kárpótlását azonnal megkisértették. A társulati eszmék életbeléptetése lett ugyanis a közvetítő, s az iparbankok kiegyenlítették a gyáros nagyobb tőkéjének túlnyomóságát. A fogyasztási s egyéb egyletek közvetítik a nyers anyagok olcsó megvételét, a készítmények eladását, de még az élelmi szerek bevásárlását is, úgy, hogy azon előnyökben, melyeket a gyárosok tőkéje, a nyers- és segédanyagoknak nagyobb mennyiségbeni megvétele és szintugy készítményének eladása nyújt, részben legalább a kisebb iparos is részesül.

Hasonló eszme minálunk ez ideig még szóba sem jött, és mindamellett is csak a társulatok létrejöttéből remélhető egyedül a kézműves osztály megmentése, mi reánk nézve annál fontosabb, minthogy kézműves osztályunkat nem is a belföldi, de a külföldi gyáros nyomja. A társulati eszmének első nyomát a meczenzéffi 5 nagyobb és 5 kisebb vásáros-társulatban, s a kassai asztalos egyletben látjuk, mely a Csermely völgyében egy közös szelvényfürészt-, Kassán pedig közös eladási rakhelyeket állított. Mily előnyöket nyújthatna ezen egyletnek a faanyagok közös megszerzése, és mennyivel több biztosítékot nyújthatna fogyasztóinak, ha ezen nyers anyag a közös felügyelet alatt kellőleg kiszáradhatna!

Kevés iparág van, mely a szövetkezésből hasonló nagy hasznót ne húzhatna, mint az asztalosok.

A mint a dolgok most állanak, iparosainktól nem várhatjuk, sem nem kívánhatjuk, hogy jó és olcsóbb készítményeket állítsanak elő, miután a segédanyagot kicsiben és rosszszat drágán kénytelenek megvenni, és a mester is idejének legnagyobb részét, melyet voltaképen mesterségének szentelnie kellene, készítményeinek eladására pazarolja el s vásárookra utazgatásakor legényei dolgoznak, — úgy a hogy.

Bárgyuk lennénk csupán a közigazgatást vádolni, hogy az egészségesebb állapotot és az intézkedésekre meg nem adja a lendítést; el kell ismernünk, hogy kézműves osztályunk csekély képzettsége az egyik, és az egyletek s társulatok élére illő férfiak hiánya a másik gátló oka az iparügy előmenetelének. (A keletkezőben levő országos iparegylettől, miután annak élére nagy tehetségű és szakavatott férfiak állottak, méltán várhatni minden üdvöst és jót az iparos osztály érdekében.)

A kézművesek kiképeztetésére nálunk jó iskolák tökéletesen hiányzanak. Az elemi iskola és gymnásiumról egészen hallgatván, legalább reál-tanodáink igyekezhetnének az iparos osztály között művelődést terjeszteni ; jelenlegi szervezetök mellett azonban erre tán törekedniök is lehetetlen.

Befejezván Abaújvár-megye iparos állapotának rajzát, kötelességünknek ismerjük annak jövődjét is fővonásokban érinteni : A tiszai vaspálya nem maradhat örökre zugpálya-, valamint az ország fővárosával sem marad örökre oly nagy kerüléssel összekötte, mert hiszen Ő cs. k. apost. felsége megerősítette azon szerződést, mely ezen pályának Oderbergbe való folytatását Szepes, Liptó, Thuróc, Trencsén-megyén keresztül megengedi és a legutóbbi szerencsétlen hadjárat is bebizonyítja, hogy az állam biztonsága halaszthatatlanul megkívánja ezen irányban Galicziával az egyenes összeköttetést — talán Przemyslo várossal ; — s ha egyszer a tiszai vaspálya éjszak és éjszaknyugat felé szabadabban fog lélekezni, akkor a miskolcz-pesti, s illetőleg miskolcz-hatvani vonalnak kiépíttetése, már hadműi tekintetknél fogva is, sokáig nem fog késhetni.

Valamint az említett előbbeni pályák, szint aként nem halasztható továbbra a borsodi kőszéntelemeknek Miskolczczal vaspálya általi összeköttetése, mely közlekedésnek létrejötte Abaújvár-megye ipari viszonyaira is nagy horderejű leend, miáltal Kassa idővel élénk iparos központtá válhatik, ha egyrészt a rendezettebb pénzviszonyok s az ország nagyságához mért közlekedési eszközök a pénzbefektetésre serkentőleg fognak hatni, másrészt pedig a lakosság vállalkozási szelleme is növekedhetvén.

Az üzleterő (Betriebskraft) előállításának nehézsége a borsodi barnaszén által megszüntettetik. Abaúj és határos megyéinek a földtermények, a gyapjú, az érczek alapanyagot nyújtanak a kiterjedett gyári működésre. Kétséges, hogy a fenemlített vaspályák létrehozatala a 12 évi pangás után, mely a vaspályák építésében beállott, fel fog csakugyan karoltatni, és jelenlegi államviszonyaink között valóban nagy kérdés : vajjon az intézők megtanulják-e az újabb eseményekből, miszerint az ország ereje az általános jólét és helyes közlekedési eszközök által többet mozditatik elő, mint az állandó hadsereg roppant száma által.

Az iparnak bármelyik ága oly magasztos és üdvös, hogy valóban nem birhatunk a gondviselésnek elég hálát adni, mikép az előbbeni idők helyébe, e részben új aera hajnalodott a nemzetre. Anglia gazdagságát egyedül az iparnak és népe szorgalmának köszönheti. Be nem lehet látni, mért ne indulhatna el más nemzet is nyomdokán. Haladás és tökélesedés minden szépben, nemesben, dicsőben legyen jelszavunk, népnevelésünk iránya legyen a vallás, szellemi kiképezés, testi edzés és hasznos, művészetek, mesterségek terjesztése, mert hiszen azok korántsem alázzák, sőt emelik az embert.

Iparos osztályunk nagy része magyar; azok pedig, kik gyermekségüktől fogva a magyar nyelvet nem beszélték, vagy bevándorlottak, igyekeznek saját érdekekben is a magyar nyelvet sajátjokká tenni, de gyermekeik egytől egyig magyarosan neveltetnek, mindezeknél fogva az abaúj-megyei kereskedői és iparnyelv általában kevés kivétellel magyar, és mindamellet is végtelen feltűnő az, hogy nagyobb ipar- vagy pénzvállalatoknál s a kereskedésekben német a könyvvitel, mintha pedig a németek Bécsben vagy Frankfurtban a mi kedvünkért magyar vagy az olaszok francia könyvvitelt vinnének. Ez valóban feltűnő, mert a magyar nyelv a könyvvitelre tökéletesen alkalmas és ha a pesti takarékpénztárt, a hitelbankot, a tűzkármentesítést, a debreczeni kereskedelmi üzleteket magyar nyelven kezelhetni: akkor fel nem fogható, miért ne lehetne azt Kassán s általában Abaújvár-megyében is tenni.

Mi az iparos osztályra nyelv tekintetében nem akarunk nyomást gyakorolni; de annyi csak igaz, hogy miután a megyében a németek legkevesebb számmal vannak és hogy a magyar nyelv, melyet ezek is oly szépen beszélnek, mindenre alkalmas; nemzeti becsületünk is azt követeli, hogy saját nyelvünket az iparban is érvényesítsük.

Néhai Baliga Adolf jeles hazánkfia, a nagy és kis gazdaszatok könnyebb kezelhetésére igen czélszerű könyvvitelt állított össze, mely annak idejében, az országos magyar gazdaszati egyesület részéről, a legnagyobb elismerésben részesült, s ez által fenemlített Baliga Adolf hazánkfia magát a nemzeti gazdaszat ezen körében megörökítette.

Gazdászati intézetek és egyletek.

Semmi sem képes a mezőgazdaságot annyira előmozdítani, mint a gazdászati intézetek és egyletek működése. Jó könyvekből igaz, sokat tanulhatni; de egészen másképp tanulja meg az ember, ha a kérdésben forgó feladatot a tanár elő adván, azt a gyakorlatból merítve minden oldalról meg is magyarázza. Lehet-e azonban jobb tanár a népre nézve, mint olyan intézet, a hol mindenki szemével láthatja az eredményt és lépésről lépésre kísérheti azt minden stadiumában. A jó példa leginkább hat az emberre, — ha péld. pénzes embereink látják eredményét valamely nagyobbyszerű vállalatnak, mint a takarékpénztárnak, zálogintézetnek, czukorgyárnak sat. nemde ilyenféle nagyobb vállalatokban is szívesen fognak részt venni?

Gazdászati
intézetek és
egyletek.

Termény- s egyéb iparcikkeink kiállítása hatással van nemcsak a mezőgazdaságot minden ágaira, de hatással van az ipar üzletünk egész terjedelmére is. A nyilvános kitüntetések, jutalmak, dícséretök kiszámíthatlan eredményt bírnak előidézni.

A vadász egyletek s agarászat, a vadászat kellemei kívül, a hasznos vadak szaporítása, s a kutya-fajok nemesítésére kedvezőleg hatnak.

A lóversenyek, ménintézetek, a marhakiállítások, versenyszántások a hasznos állatfajok nemesítésén kívül, a marha kúnzás ellen a legbiztosabb, leghathatósabb óvszerek.

Az elsorolt méltányos tekintetbevételek után, átmegyünk Abaújszabolcs megye mezőgazdászati intézete és egyleteinek leírásához.

A „Gazdasági egylet” jelenlegi állapota.

(Az egylet jegyzőkönyvei nyomán.)

Vázlati előadásunkból is kitűnik, hogy Abaújszabolcs megye mindenkor figyelemmel kísérte a kor kívánalmait és igyekezett azokat kielégíteni. (Bevalljuk bár, hogy soha sem lévén rest az indítványozások s kezdeményezésekben; a kivitelben vagy csak kitarásban is gyakran több erélyt fejthetett volna ki.) Színhelye

Abaújszabolcs megye Monographiájához használt kútfők:

„A gazdasági egylet jelenlegi állapota” című rajzolatot Karsa Tamástól kaptuk.

volt gyakran nagy mérvű fergetegeknél; de a láthatár tisztultával, sebei hegesztésére gondot fordított azonnal. Belátta hátrányait s hiányait, úgy nemzetiségi, mint anyagi és erkölcsi tekintetben. Mellőzve a múlt századokon áti intézkedéseit, korrunkbani éberségéről tanuskodnak: a nemzeti színészet állandósítása körül kifejtett sikerült buzgalma, a lónemesítés költségkísérlete, s a botrányos börtönrendszernek javító- s dolgozóintézeté alakításánál tanusított, de a hazát sujtó közelmúlt által meggátolt kezdeményezése s e céljai önkényes adakozása. Törekvései daczára, ha az előrehaladt megyékkel párhuzamban még sem helyezhető: hátramaradását ne rójuk a megye általános polgársága büneül; legyünk hajlandók azt, inkább nyomasztó légkörének tulajdonítani.

A kik azonban tudják, hogy ezen megye — melynek 241. községe közül, jelenleg már csak 44 nem élvezi a birtokösszesítésnek előnyeit — háládatos talajminősége mellett is hátramaradt a gazdaság minden ágában, kifejezetlen benne a műipar s pang a kereskedelem — holott a természet kedvező adományinál s előnyös geographiai helyzeténél fogva, mintamegyéül lenne alkotva — méltán kérdehetik: miért nincs e megyének gazdasági egylete?

Ezen kérdésre következő különböző feleleteket lehetne hallani: Volt! Van! Lesz!

Volt-e, van-e, lesz-e hát Abaújvár-megyének is gazdasági egylete? ha következő hiteles adatokkal kissé hosszadalmasan derítenénk ki; bocsánatot várunk annyiban, hogy részletes előadásunk, már csak a legközelebbi ivadék előtt is, korrajz gyanánt szolgálhatand. — —

1860. júl. 15-én több földbirtokos értekezletet tartván Saczán, felterjesztés végett következő folyamodvány szerkesztett általuk:

„Nagyméltóságú cs. k. főkörmányzó ur! Magyarországnak „legbiztosabb s kimeríthetlen kútfeje az anyaföld s az ezzel foglalkozó gazdaság levén, és ezen Abaúj- és Tornavár-megye „minden helységének lakosai a nemzeti gazdaságból élén; „miután a megyei gazdaság, jelen viszonyaink között, régi „állapotában a megszorított terheken kívül a több helyen „létrejött s még létrejövendő tagosítások miatt sem maradhat,

„s annak más mívelt nemzetek által e téren tett nagy előhaldásra és a nép növekedésére való szükséges tekintetből, nálunk is tökéletesednie kell. E tökéletesedés az anyagi és szellemi erők egyesítése által történhetik legbiztosabban. Már maga a magas kormány is épen ezen tekintetekből engedte meg több gazdasági egyeslet létrejöttét s erősítette meg legfelsőbb jóváhagyásával azoknak alapszabályait.

„Ezen oknál fogva, mi is alulirottak, több birtokostársunk e részben nyilvánított óhajtásánál fogva, e megyében, más gazdasági egyesleteknek legfelsőbb helyen is már megerősített, tisztelettel \cdot/\cdot alatt ide csatolt alapszabályai nyomán, gazdasági-egyesületet akarván alapítani, ily czim alatt: „Abaúji és tornai gazdasági egyeslet“; tartozott mély tisztelettel kérjük excellentiádat, miszerént ebbeli alakulhatásunkra, egyesületünknek ezen alapszabályok értelmébeni szervezhetésére s az ezen czél elérhetése tekintetéből nélkülözhetlen közgyűlésnek, Kassán, mielőbb leendő megtarthatására engedélyt kegyesen adni méltóztassék. Mély tisztelettel maradván Excellentiádnak Saczán jul. 15-én 1860. Alázatos szolgálai: gr. Pallavicini Alfréd s. k. Szentimrey András s. k. Darvas Antal s. k. Bárczay János s. k. Semsei Jenő s. k. Báró Luzsénszky Géza s. k. Lánczy Jakab s. k. Vendéghe József s. k. Dorner Ferencz s. k. Tiszta Károly s. k. Bárczay Albert s. k. Szentimrey Bertalan s. k. Rusbárszky Endre saczai plébános s. k. Ferdinándy Bertalan s. k. Zábrászký László s. k. Hubay Ágoston s. k. Bárczay Ödön s. k. ifj. Péchy Tamás s. k. Bárczay József s. k. Szentimrey György s. k. Dobay József s. k. Gelley Ferencz s. k. Gelley Antal s. k. Teleky Péter s. k. Hammersberg László s. k. ifj. Fiedler Károly s. k. Zsarnay Imre és a többi birtokos társaink. Magyarország Kormányzója es. k. Tábornagy Bene-dek Lajos lovag ur Ö excellentiájához.“

Ezen folyamodvány \cdot/\cdot alatti csatolványában foglalt „Gazdasági egyesleti alapszabály javaslat-ot“ terjedelmességénél fogva feleslegesnek látjuk ide iktatni; annyit azonban mondhatunk, hogy egy húrón pendül az ily társulatok szokásos szabályaival.

1860. nov. 18-ik napjára hirlápileg kihirdetett egyesleti közgyűlésen Kassán, több százra menő ügybarát jelent meg. Ez alkalommal gr. Pallavicini Alfréd előadta a Saczán tartott ér-

tekezet célját s működését. Felolvastatá az egylet engedélyezését kérelmezett folyamodványt s ennek mellékleteül felterjesztett alapszabályokat. Előadá továbbá, hogy saczáni megbízatása folytán, személyesen adá át a felolvasott kérvényt, akkori országkormányzó Benedek Lajos tábornagynak, és sikeres eljárása bizonyítékaül felolvastatá a következő leíratot:

„K. K. Statthaltereien für Ungarn. Z. 19,622. Méltóságos gróf! Méltóságodnak f. hó 21-én beadott folyamodványára, az Abaúj-Torna megyében létrehozandó gazdasági társulat előgyűlésének Kassán való megtartása azon megjegyzéssel engedtetik meg, miszerént Méltóságod ezen összejövetel napját az Abaúj-Torna cs. k. megyei hatóságnak, mely ezen engedélyről egyúttal kellőleg értesítettik, idején tudomására hozni sziveskedjék. Budán, 1860. aug. 22. Benedek s. k. — Méltóságos Pallavicini Alfréd, mint az abaúj-tornamegyei létrehozandó gazdasági társulat megbizottjának Pesten.“

Jegyzőkönyvileg köszönet nyilvánított nemcsak gr. Pallavicini Alfrédnek a kivitelért, hanem ezen eszme felkarolásaért a saczai értekezet minden tagjának. És miután a magyar nemzet törvényeinek s jogainak legmagasabb helyről intézett felelevenítése által, már el lettek hárítva azon gátak, melyek a társulati intézkedésre nyomasztólag hathattak, örvendetes tudomásul vétetett a legfelsőbb helyről kiadott s felolvasott engedély, s az „Abaúj- és tornavár-megyei gazdasági egylet“ alakultnak nyilvánított, az engedély mellett észrevétel nélkül visszacsatolt „alapszabály javaslat“ is jóváhagyottul tekintethetvén. — Aláírási ively kiosztása rendeltetett. — Az elnökség viselésére gróf Pallavicini Alfréd, az alelnökségre pedig Szentimrey András ideiglenesen felkérettek. Az alapszabályok 6-ik §-an határozott alapító tőke 50 forintra, a 7-ik § szerénti évdíj 3 forintra, a 13-ik § szerénti részvénydíj 1 forintra szállított le, s feltartá a társulat jogát az alapszabályok bővebb átvizsgálására és körülményekhez alkalmazandó idomítására. A szervezkedő közgyűlés idejének meghatározásával s hírlapok útján ki hirdetésével az elnökség bizatott meg.

1861-ik évben, a reményteljesen megváltozott kormányzat teendői foglalkoztatván a megye közönségét; a gazdasági-

egylet-ügye egész éven át elhanyagoltatott. És ez az ügy intézőinek megbocsáthatlan bűne. Azon évben lett volna legjobb módjában az egyletnek magát annyira szervezni, hogy a következő években már érezhetővé vált volna intézkedéseinek kívánt sikere.

1862. január 22. Kassán gazd. egyl. közgyűlés tartatott. A mikor is előadá az egylet alelnöke, hogy a jelenlegi kormányintézkedések folytán, le lévén ujlag szorítva a megye polgárai a politikai térről: illő, hogy a körülmények tekintetbevételével, ha csak az anyagi helyzet enyhítését is kísértsek meg s e célból a gazdasági egylet teendőivel komolyan foglalkozzanak. Kijelenté: hogy ezen közgyűlés tartását, a mostani viszonyok kívánalmára s a legfelsőbb helyről nyert engedély és az alapszabályok 26-ik pontja értelmében, Lánczy József főispáni helytartó urnak bejelenté. Ki is — mint látható — egy megyei főszolgabíró biztosul küldé ide. Végre a legközelebbi közgyűlés határozata nyomán, a belső szervezés intézésére hívá fel a közönséget.

A kiosztott aláírási ivaik azonban mindekkorig sem adatván be a gyűjtők által, s így az egylet létszáma sem ismertetvén, nem bocsátkozhatott a közgyűlés rendes tisztviselők választásába; hanem az eddigi ideiglenes elnököket kéré fel ismét a végleges szervezkedésig, tisztük folytatására; pénztárnokul pedig Kómáromy Lászlót, titkáru Karsa Tamást szintén ideiglenesen megválasztá.

Belátván a közgyűlés, hogy az ujjabb kormányintézkedések folytán, nehézségekkel lesz összekötve az egyleti közgyűlések tartása; hogy a közgyűlések eshető betiltatása által, az anyagi jobblét eszközlésének gát ne vettethessék, az alapszabályok 27. pontja értelmében, 30 tagú választmány hatalmaztatott fel ideiglenesen, a közgyűlés hatáskörével s teljes jogával. Ezen választmány tagjaiul választattak: báró Luzsénszky Pál, gróf Károlyi Ede, Vendégly József, Szentimrey András, Bárczay Ödön, Gedeon István, Bárczay Albert, Semsey Jenő, Karsa György, Hammersberg László, Holländer Gyula, Hlavács Jenő, Komáromy László, Szentimrey Elek, Szentimrey Bertalan, Lovász Miklós, Teleky Péter, Karsa Tamás, Major János, Korponay Imre, Hajama Sándor, Lacsny Lajos.

Hogy pedig ezen 30 tag bármi nemű akadályoztatása miatt, a választmány működése ne akadályoztathassék; a megye minden vidékéről, czélszerű számmal, ideiglenesen pótlagok is választattak. A választmánynak azon megbízást kötő lelkére a közgyűlés, hogy az egylet mostani aggasztó állapotának jogos és biztos helyzetté átalakítását tűzze törekvése főczéljául; meghagyatván egyszersmind, ha e czél éretik, vagy ha e czél elérésére szükségeltetnék, hogy rendes közgyűlést hívjon össze és a közgyűlésnek, a fejlődésekhez képest, felhatalmaztatása mikénti felhasználásáról indokolt számot adjon.

1862. január 31. tartott 30 tagú választmányi ülésben, az egylet belszoervezésére vonatkozólag, a szakosztályok elnökei s ügynökei következőleg választattak meg:

a) A közgazdászati, földmívelés, borászat, szarvasmarhatenyésztés, selymészet sz. o. elnöke Szentimrey András,—ügynöke Lacsony Lajos.

b) Levelezés, közlekedés, faültetés, kertészet sz. o. elnöke gróf Károlyi Ede, ügynöke Kóponay Imre.

c) Ló-, juh-, sertésenyésztés, méhészet és verseny sz. o. elnöke Vendégly József, ügynöke Hajama Sándor.

d) Gazdasági gépészet, megyei gazdaszat ismertetése, iparkészítmények sz. o. elnöke báró Luzsénszky Pál, ügynöke Karsa Tamás.

Minden sz. o. elnöknek kötelességül tétetett a szakosztályába vágó tudomások szerzése s ennek folytán a megyei gazdaszat emelésére irányzott ismeretek s javaslatok időközönkénti előterjesztése a választmányi üléseken.

Néhány aláírási-iv érkezvén be csak, kötelességül tétetett a titkárnak, hogy a gyűjtő-ívek kezelőit, levél által szólítsa fel iveik beküldésére, és a hozzá beérkezendő ivekből oly táblás kimutatást készítsen, melyből kitűnjék, hogy kik alapító-, évdíjas- vagy részvényes tagok. Minthogy pedig az egylet sürgősebb kiadásait, a bejegyzett, de még be nem fizetett összegekből fedezni nem lehetett, néhány választmányi tag rendkívüli segély gyűjtésével bizatott meg. Ezen intézkedés folytán a választmányi ülés alatt, azonnal néhány forint segélypénz adatott át a pénztárnok kezéhez.

Ugyanezen választmányi ülésben — azon okból: hogy a

közbe jöhető akadályok miatt eshető lévén, hogy még ezen 30 tagu választmány sem intézkedhetend az egylet céljainak megfelelőleg, vagy a havonként tartatni szándékolt választmányi ülésre, a tagok összehívása, sürgős esetben, olykor rögtönözve nem történhetvén; az időközileg mutatkozott czélszerű vállalatok s intézkedések elő-nem-terjeszthetése miatt, az egylet nagy hátrányt szenvedhetne, egy 7 tagú választmányt bizott meg ezen 30 tagú választmány, hogy bármily eshető körülmények közt, az egylet céljainak megfelelőleg minden részben intézkedjék, szükségelt számú tisztviselőket ideiglenesen nevezzen, azoknak díjazását meghatározza s utalványozza, a bevétel szaporítására alkalmas módon intézkedjék, levelezéseket folytasson és használja fel mindazon jogokat, melyekkel a 30 tagú választmány a közgyűlés által felruháztatott. Ezen 7 tagú választmány tagjai lettek: gróf Károlyi Ede, báró Luzsénszky Pál, Szentimrey András, Vendégly József, Darvas Antal, Bárczay Albert, Komáromy László.

Meghatároztatott továbbá ezen ülésben, hogy a legközelebbi választmányi gyűlés f. é. február 11-ére tüzetvén ki, a következő választmányi tanácskozmányok havonként, és pedig minden hó első keddjén, Kassán, a Löderer-szálloda termében fognak tartatni.

1862. január 21-iki 7 tagú választmányi ülésben a begyűlt segélypénzből a titkárnak 30 forint, az ügynököknek egyenként 20 forint havi díjazás ideiglenesen határoztatott.

1862. február 11-én a 30 tagú választmány leginkább csak az aláírási ívek czélszerűbbítésével s a gyűjtők szaporításával foglalkozott.

1862. márczius 4-én tartott 30 tagú választmányi ülésben néhány gyűjtő-ív a feljegyzett pénzüsszeggel beadatott, és határoztatott, hogy a még kint maradt ívek ápril hó 1-ső napjáig szedessenek be a titkár által; ki is a külön szakosztályokban működni kívánók névjegyzékét azokból elkészítvén, közölje a névsorozatot az illető szakosztályi elnökökkel.

A szakosztályi elnökök felszóllíttatni rendeltettek, hogy ápril hó elején már tudomást nyerhetvén az egylet létszáma s pénzereje felől; tartsanak magok közt tanácskozmányt teendőik iránt, s minden sz. o. elnöke, a szakjához tar-

tartozó adatokat lehetőleg beszerezvén, a megye jelenlegi állapotához alkalmazott javallatát, a f. é. máj. 6-án tartandó választmányi ülés alkalmával tárgyalás alá adja be.

Az árvíz által károsultak számára, segélygyűjtés tekintetből, aláírási ívek rendeltettek kibocsájtatni. Ezen segélyzést gróf Károlyi Ede azonnal 100 forinttal megkezdvén, a többek hozzájárultával megszorodott segélyösszegese azonnal a szerencsétlen károsultak számára, a „Pesti Napló“ szerkesztőségéhez küldetni rendeltetett. Minthogy pedig a tiszai és más vidékek is fenyegetvék a bekövetkezendő árvízszülte nyomortól; az aláírási-ívek útján majd begyűlendő összeg kiosztásáról rendelkezés, a május 6-án tartandó ülésig felfüggesztetett.

1862. május 6-ik napjára kitűzött 30 tagú választmányi tanácskozmány meg nem tartatott.

1862. május 6-án tartott 7 tagú választmányi ülésben előadá az egylet alelnöke, hogy ezen napra határozott 30 tagú választmányi ülés megtartására vonatkozólag figyelmeztetve lett a megye főispáni helytartója által, hogy nem csak az egyleti közgyűlések, hanem a választmányi tanácskozmányok is előre bejelentendők és csak ország-fejedelmi biztos jelenlétében tarthatók. — Minthogy ily intézkedést még a Bach-ministerium rendszere sem követelt — akkor is csak a közgyűlési összejövetellek ellenőrzésére rendeltetvén biztosok — a főispáni helytartó szándékba vett ezen törekvését nem vehetvén felsőbb rendelet kifolyásának, hanem csak hivatali túlbuzgalmának tulajdonítván; előleges tanácskozmány határozata nélkül, az egylet jogainak csorbításaül szolgáló s cs. kir. biztos avatkozását eredményező bejelentést saját felelősségére tenni nem látta czélszerűnek; kötelességeül tartá azonban a választmányi ülést megelőzőleg a társulat néhány tekintélyesb tagjainak nézetét kikérni. — Ezen szándékában meggátoltnak mondá magát az alelnök; mert midőn a d. e. 9 órára kitűzött választmányi ülést megelőzőleg, az egylet pénztárnoka vendéglői magányszobájában, ez ügy előterjesztését a jelenvoltak előtt megkezdte, a megyei törvényszék egyik bírāja ezen szavakkal lépett be:

„A mlto Főispánihelytartó ur tudni kívánja: szándékoltatik-e gazdasági-egyleti vá-

lasztmányi tanácskozmány tartatni? Ha igen; azon esetben biztosúl vagyok küldve.“ Elmondá az alelnök, hogy a kik a szobában voltak, megborzadva a biztosí avatkozástól, azonnal haza indultak; ő pedig eként válaszolt: „Most akartam az ide beszólított urakkal értekezni a felett, hogy tartsunk-e választmányi ülést ő mélságának kívánalmához alkalmazkodva. De láthatja, hogy önnek megjelenése s nyilatkozata azokat is eltávolítá, a kik már jelen voltak. S így megmondhatja, hogy a tagok eltávózása folytán, ma már a választmányi tanácskozmány tartásából semmi sem lehet.“ Ezen tudomásnyerés után eltávózott a kiküldött biztos; de a választmányi tagok is csakugyan mind haza mentek.)*

S mondá tovább az elnök, hogy azon okból volt kénytelen ezen 7 tagú választmányt összehívni, hogy a mai napon tartatni szándékolt nagyobb választmányi ülésre beküldött gyűjtőívek átvizsgáltassanak.

A szép számmal beérkezett aláírási-ívek átvizsgáltattak, és úgy az egyleti díjak, mint az árviz által károsultak számára begyűlt pénzösszeg a pénztárnoknak átszámláltatott. Határozatott továbbá: hogy az ügynökök díjazására egyedül a három hó kötelezett rendkívüli segélyajánlat levén alapúl tűzve, és a három hó leteltével az alap is kimerülván, az ügynökök további díjazása ez úttal beszünttetetik, a titkár díjazása ezen túlra is utalványoztatván.

1863. febr. 1-ső napjára meghivatván a 7 tagú választmány tagjai a kitűzött helyen, Kassán csak 3 tag jelent meg. Kik is számuk csekélységét vevén tekintetbe, azt határozták, hogy ha majd kellő számmal jöhetnek össze, akkor fogják a függő ügyeket elintézni; addig pedig czélszerű lesz a szakosztályi tanácskozmányokat folyamatba venni.

1863. martius 12-én, Szentimrey András sz. o. elnök Hidas-Némethiben, szakosztályi tanácskozmányt tartott.

1863. april 7-én, Vendégly József sz. o. e. szakosztályi tanácskozmányra Szepsibe hívá össze az illető szakosztályi tagokat.

*) Gazd. egyl. jegyzőkönyv 36-ik lap, 21-ik szám.

1863. máj. 28-án, az egyleti közgyűlés Szántón tartatott, biztosúl a járás főszolgabírája rendeltetvén ki a megye főispáni helytartója által. — Ezen közgyűlés végleges szervezkedés céljából levén egybehíva, az ideiglenes tisztségviselők és ezek között gróf Pallavicini Alfréd és Szentimrey András elnökök véglegesen adván be lemondásokat (minekutánna Szentimrey András ezen gyűlésbeni elnöklésre felkérte vala) gróf Károlyi Ede elnökül, Bárczay József és Péchy Tamás alelnökök, Komáromi László pénztárnok, Karsa Tamás titkár közfelkiáltással megválasztattak. — Választmányi tagok lettek szavazat többség szerint: Bárczay Albert, Bárczay Ödön, Darvas Antal, Fiedler Károly, Gabriél István, Gedeon István, Gelley Antal, Kelcz Gyula, Lacsny Vincze, Lánchy Jakab, báró Lujszenszky Pál, Matusz Lajos, Óváry Pál, gróf Pallavicini Alfréd, Pataky János, Semsey Jenő, Sóos Sándor, Szalay Antal, Szathmáry Miklós, Szentimrey András, Szentimrey Bertalan, Téglásy András, Teleky Péter, Vendéghy Gábor, Vendéghy József, mint a kik az 5 tisztségviselővel egyetemben 30 tagú választmányt képezve, intézkedéseikről a közgyűlésnek számot adni tartozván, a közgyűlés minden jogával felruháztattak és megbizattak: hogy czélszerűnek látszó számban póttagokat, ugy szintén szakosztályi elnököket válasszanak, az újabbak megválasztásaig, a jelenlegi ideiglenes szakosztályi elnökök hivatalukat viselni tartozván.

A Hidas-Némethiben tartott sz. o. tanácskozmány jegyzőkönyve felolvasatván; helyeseltetett a sz. o. azon nézete, hogy csak a közgyűlés által létesítendő végleges szervezkedés után lehetséges szakosztályi tervezetek vitatásába méltólag bocsátkozni.

A Szepsiben tartott sz. o. gyűlés jelentésében foglalt ló-, juh-, sertéstenyésztés, méhészet tárgyabani nézetek és a Cserháton állítandó takarékmagtár iránti eszméktárgyalás végett, a választmányhoz azon utasítással áttétetni rendeltettek, hogy a lótenyésztés és nemesítés ügyében, gróf Károlyi Ede tanácsának kikérése el ne mulasztassék.

A június 14-én tartandó pénztárnoki számadás megvizsgálására kiküldöttség neveztetett.

Bemutattattak az orsz. gazd. egyesület által czélszerűnek ajánlt, a bor forrásakor alkalmaztatni szokott, bádoglemezből és

agyagból készült gépek; megszerezhetésük a titkár útján eszközölthetvén.

A „jóság és hazai termények adás-vevési ügynökségének programja“, — úgy szintén a Holl Antal Károly „bécsi árverelő intézet“ tulajdonosának levelezései, csatolványaikkal együtt, a választmányhoz tétettek át tárgyalás végett.

Szántó városa közönségéhez, a közgyűlés szives fogadtatásáért, méltó köszönet intéztetni határoztatott.

1863. június 14-én, Kassán egy városi tisztviselő biztos jelenléttében tartott tanácskozmányt a 30 tagú választmány.

A közgyűlésből áttett szakosztályi vélemények érdemleges tárgyalása azon időre lett halasztva, midőn az egyesület pénzügyének közlése mellett lesz meghagyható a szakosztályoknak, hogy a helyeseknek talált indítványok kivitelének tervét adják be.

A stalbergi Holl Antal Károly bécsi szab. árverelési intézet tulajdonosának a választmányhoz áttett levelezése és ennek számtalan csatolványa áttekintése után, megemléttetett, hogy bár az előbb levelezések után — felismertetvén ezekből Magyarország fővárosának rovására irányzott egyedül Bécs emelésére törekvés — az ideiglenes volt alelnök és titkár aláírásával szerényen elutasító válasz küldetett az illetőhöz; mind a mellett is annál inkább jönnek zaklató levelei, német hírlapok kíséretével, melyek némelyikében a legszorgosabb vizsgálás folytán sem lehet egyebet találni a tisztelt úrra vonatkozólag, mint azt, hogy ő a császár születése napján bort adatott a díszelgő rokkant hadfiaknak.

Megbizatott ezen előadás folytán az elnökség, hogy a legközelebbi előforduló esetben válaszolja Holl úrnak, hogy küldött programja szerint főkinézése levén, hogy a magyar termelők rovására, a bécsi nép olcsón éllemeztessek, és a bécsi kereskedésnek hátrányaúl szolgálható pesti kereskedés emelkedése gátoltassék; az ő nézete egy hazafias irányú magyarországi egyesületével sem találkozhatik és ennél fogva, postakiadásaival kimélése tekintetiből is, véglegesen szüntesse be levelezéseit.

Ugyan ezen tanácskozmány tagjaiból küldetvén ki a közgyűlésileg ezen napra határozott pénztárnoki számadás megvizsgálásával megbízott tagok; ezen küldöttség, az idő rövidsége miatt, csak szóval adá elő a vizsgálat eredményét. A számadás terhe alól

annyiban nem mentetett fel a pénztárnok a választmány által, mert az árvíz által károsultak segélésére begyűlt pénzösszeg mellőzte a vizsgáló küldöttség figyelmét.

A közgyűlés megbízása folytán póttagokul választattak : Háy Károly, Gleviczky Sándor, Karsa György, Hammersberg László, Ujházy József, Hlavács Jenő, Molnár Adolf, Saad Lajos Matusz József, Zsarnay Imre, Lükő Géza, Fájgel Gyula, Bodnár Antal, Csoma Sámuel, Holländer Gyula, Hubay Ágost, Kubinyi Miklós, Lakatos Miklós, Lovász Miklós, Putnoky Ákhill, Rakóvszky György, Szentimrey László, Lengyel József, Tarnóczy József, Tomsics István, Jászay Sámuel, Joob Tamás, Darvas Imre ; feltartván jogát a választmány, a körülmények folytán szükségeltethető több póttagok választására.

A szakosztályok rendezése és azok elnökeinek választása iránt akként tétetett az intézkedés, hogy a szakosztályok önállólagos szervezkedési joga, az alapszabályok 37-ik §-sa értelmében fenhagyatván, egyedül a járasonként összehívandó szervezkedő szakosztályi ülések tartamára nevezettek sz. o. elnökök, ugymint :

Kassai járásban :	Semséy Jenő.
Füzéri „	Bárczay Ödön
Gönczi „	Szathmáry Miklós.
Szikszoí „	Joob Tamás.
Csereháti „	Csörghé László.
Tornamegyében	Lovász Miklós.

Ezen adhoc sz. o. elnökök oly utasítással láttattak el, hogy az illető járásban lakó egyleti tagokat, egy bizonyos napra és helyre legfőlebb egy hó lefolyta alatt összehíván, azon járás sz. o. elnökét, jegyzőjét és alpénztárnokát valasztassák meg s az alpénztárnokok bizassanak meg, hogy a titkár által küldendő kimutatás nyomán a tagsági díjakat szedjék be és a főpénztárnokokhoz küldjék.

A szakosztályok tudomására juttatni rendeltetett, hogy minden járásbeli szakosztály tárgyalhat az ipar, kereskedelem s gazdaszat emelésére czélzó, bármely szakosztályba vágó nézeteiket ; tartozván megállapított nézeteiket okadatolva s indítványaikat formulázva, a választmány eleibe terjeszteni.

Felkérertet Saad Lajos ügyvéd az egyleti ügyvédi foglal-

kozás elvállalására. Ki is azt díjtalanul volt szíves elvállalni.

Ugyanezen ülésben határozott el az ipar- és termékek értékesítése s eladásuk könnyítése czéljából, egy adás-vevési ügynökség felállítása; tervének kidolgozásával s végrehajtásával Bárczay József, Bárczay Ödön, ifj. Fiedler Károly, Gleviczky Sándor, Saád Lajos, Teleky Péter, Hammersberg László és Karsa Tamás bizatván meg s eleve meghatározatván, hogy ezen tervezett intézet helyiségeül Kassán, a főútszán, 186 sz. alatti házban béreltessék helyiség, azon évi augusztus hó 1-ső napjától kezdve.

1863. jun. 21-kén tartott értekezletet Kassán a „bizományi ügynökség“ tervének kidolgozásával és létesítésével megbízott küldöttség. És ezen alkalommal bemutatott az ügynökség berendezéséhez szükségelt bútorzatok tervrajza; melynek elkészítése iránti alkukötés Fiedler Károlyra bizott. Ugyszintén az intézet mikénti szervezésére vonatkozó f. é. jul. 5. tartandó értekezletben tárgyalandó javaslat készítésével Fiedler Károly és Karsa Tamás bizattak meg.

1863. jul. 5-én Kassán tartott küldöttségi értekezletben felolvasatott gróf Károlyi Ede utasítása a bizományi ügynökség programjának kidolgozására nézve. Ennek kapcsában felolvasatott Karsa Tamás titkár véleménye ugyan e tárgyban. És megvizsgáltattak a Fiedler Károly és a titkár által tervezett jegyzőkönyvi táblázatok mintái, melyeknek figyelembe vétele után, a megbízatás értelmében v e g l e g e s e n határozottatott:

I. Az intézet czime lesz: „Abaúj- és tornavármegyei gazdasági egyesület bizományi ügynöksége.“ Ezen czim, táblára festve, jelelje az intézet helyiségét.

II. Működését kezdendi az intézet f. é. aug. 1-ső napján.

III. Az ügynökség helyisége lesz Kassán, a főútszán 186 sz. alatti háznál, földszint, a déli oldal-utszára eső szobájában. Gépek raktáraúl még most ugyan nem béreltetik ki az ezen háznál levő istálló; szemmel tartandó azonban, hogy más ki ne bérelje; nehogy a gépgyárosok jelentkezése esetében, helyiség-szükébe jusson az ügynökség.

IV. Az ügynökség helyiségébe Ladó Károly asztalos mesterrel készíttessenek el a meghatározott bútor darabok, u. m.

két darab fiókos és polczos nagy állvány, egy írástartó szekrény, egy íróasztal, egy csomagolóasztal. Felhatalmaztatnak Fiedler Károly és a titkár, hogy a betérjesztett 176 forintig oly módon kössék az alkut, hogy munkájával aug. 1-sőjére tökéletesen készen legyen. Az elsorolt darabokon kívül még szükségelt hat karszék bevásárlásával a titkár bizatik meg.

V. Az ügynökség vitelével a titkár bizatik meg.

VI. Az ügynökség működése kiterjedend: fekvő jóságok bérlése vagy eladása, gabonaneműek, kukoricza, főzelék, takarmánymagvak, bor, gyapjú, fa, szén, kő, gazdasági eszközök, gépek, iparkészítmények adás-vevése eszközzésére. Tudakozódásokat fogadand el a gazdászat felszereléséhez szükségelt minden tárgyra nézve s igyekezend, hogy értesítésekkel szolgálhasson.

Az elsoroltakra nézve, az ügylet rendje következőleg állapíttatik meg:

A) A fekvő-jóságokra nézve.

A tulajdonos áruban vagy érbe bocsájtandó birtokának helyiségét, holdszámát, felosztását, minőségét, javadalmát, terhet, szabott vagy tartott árát írásban bejelenti s ezen bejelentés a levelezési és üzleti naplóba kivonatilag bejegyeztetik, a bejelentést tartalmazó irat, a jegyzőkönyv számaival és a bejelentő nevével elláttatik és ha vevő vagy bérlő jelentkezik, a jóság és feltételek ezzel megismertetnek s a venni szándékozó és tulajdonos között levelezés díj nélkül folytatattatik, mely levelezés kivonatilag jegyzőkönyvbe iktattatik.

B) A terményekre nézve.

a) Az eladandó gabnaneműekből, főzelékekből, kukoricából, takarmánymagból kis mennyiségű (1—2 itezényi) mutatvány fogadtatik el. Az oly neműk, melyek elárusításánál a súly is tekintetbe vétetik, súlymérőn megméretnek és bejegyeztetik a beküldő tulajdonos neve, lakása, az ahhoz legközelebb eső posta-állomás, az eladó tárgy mennyisége, súlya, tartott vagy szabott ára. Feljegyeztetik továbbá, hogy az eladandó természetmények

verembe vagy magtárba vannak-e lerakva. A beküldött mutatóványok, jegyzőkönyvi számmal ellátva, oly nyílt fiókesákba helyeztetnek el, melyekben a venni szándékozó, egymással összehasonlítva szemlélheti a mutatóványokat. A mely termékcikk a vevőnek megtetszenék, az iránt alkukötés czéljából levelezés folytattatik díjtalanul a tulajdonossal.

b) A bormutatóványt beküldő tartozik értesíteni az intézetet a bor minőségéről, mennyiségéről, melyik vidéken, hegyen, évben termett, mi a szabott vagy tartott ára. E tárgyban is az a) pont szerint jár el az ügynökség.

c) A gyapjú mutatóványok osztályozás szerint két példányban küldendők be, oly czélból, hogy ezen országos érdekű cikkre nézve — a vidéki kupeczek önkénye alóli szabadulhatás tekintetéből — az „országos adás-vevési ügynökséggel és ha szükség a külföldi gyárosokkal is összeköttetésbe tévén magát az intézet s oda egy példányt küldvén, még itt is maradjon egy példány az itt jelenkezhető vevők számára. Az osztályozott gyapjú mutatóványok egy példánya 1 — 2 fontnyi lehet.” — A beküldő mellékel egy jegyzetet, melyben foglaltatik a gyapjú mennyisége, a hely, hol le van rakva, hol a nyáj legeltetett, a gyapjú mázsájának tartott vagy szabott ára, a közelebbi évben termelt gyapjú ára, akkori vevő neve. Az ügynökségi intézkedés e tárgyban is az a) pont szerint történik.

Megjegyeztetik e pontra nézve, hogy miután szokásban van előre szerződni a gyapjúra; szükséges, hogy — e kezdő évet kivéve — mindig az azelőtti évi termelésből kapjon mutatóványt az intézet, hogy lehetővé tétessék a külföldi vevők vagy gyárosok megrendelésének s igényének idejében eleget tenni.

C) A gazdasági eszközök, gépek, iparkészítmények tárgyában.

Az efféle tárgyak mutatóványainak beküldői, árúczikküknek mennyiségét, szabott árát és azon helyet tudatják, hol azok megszerezhetők. Ezen tárgyakra nézve is a B) a) pontja szerint intézkedik az ügynökség.

Megjegyeztetik e pontra nézve, hogy azon czélból, miszerint a földmivelő közönség, költséges utazás nélkül, ezen intézet helyiségében szemlélhesse a legczélszerűbb gazdasági gépeket és a

megkedvelteket megrendelhesse; az országbeli hirhedtebb gépgyárosok felszólítandók az egylet által, a gazdaszat sikeres folytatásához legcélszerűbb gépeik mutatványának beküldésére. Kedvező válasz esetében a gépraktárul kinézett helyiség is ki-bérlendő.

D) Erdészeti tárgyakra nézve.

a) Az eladó makktermésre nézve bejelentendő az erdőség helyisége, kiterjedése. Ugy szintén neveztessek meg, hogy mennyi részben tölgy-, bikk-, vagy csermakk a termés. Soroltassanak elő a makklás sikerét eszközölhető körülmények. Melléklendő a becslevél másolata, melyből kitűnjék, hány öreg sertés meghízására lehet számítani. Tudatandók az eladás feltételei, hogy alku vagy árverelés útján eszközöltetik-e az eladás és az utóbbi esetben az árverelés napja kijellettetik.

b) Az erdőtérsegekből vagy lerakó helyekről eladandó épület vagy tűzifák helyisége, neme, éve, ára, szállítása módja jelentendő be a tulajdonos által. Ugyan ezen tételek iránti felvilágosítás kívántatik a szén-eladás 'érdekében is. Az elárusítás akként történik, mint a B) a) pontjában előadatott.

E) Mindennemű gazdasági felszerelések tárgyában

tudakozódásokat s megbízásokat fogad el az intézet és díjnélküli levelezés folytán igyekszik a kölcsönös érdekeket kielégíteni.

F) A díjazásra nézve.

Minden beküldött mutatvány vagy bejelentett tárgy avagy oly tudakozódásnak, mely bejegyzést igényel, bejegyzési díjja az egyleti tagok részéről 15 kr. a nem tagok részéről 30 kr. o. é.

G) Az ügynökséget igénybe vevők kötelezettsége tárgyában.

Minden mutatványbeküldő tartozik jótállni bejelentett eladó tárgyának a mutatványnyal ugyanazonosságaért, és ha az eladhatás céljából bejelentett árucikkjét az ügynökség tudta nélkül adná el; tartozik a megtörtént eladás felől haladóktalanul értesíteni az ügynökséget.

H) Az ügynökség hivatalos óráira nézve.

Az ügynökséget igénybe vevők elfogadására nyitva lesz a hivatal naponként — az ünnepnapok kivételével — d. e. 9 órától 12-ig, hetivásár napjain délután is 2 órától 4-ig. Ezen órákon kívül, a helyben szállásoló ügynökségi szolga utasítást adhat a felől, hogy hol lehet az ügynökség vezetésével megbízott titkárt felkeresni.

I) Beküldések és levelezések tárgyában.

Mutatványok, ajánlatok, feltételek és az ügynökséget érdeklő bár mi tartalmú levelezések, ezen cím alatt „A baúj- és torna megyei gazdasági egyesület bizományi ügynökségének, Kassán, a fő-utczán 186. szám alatt“, posta útján bérmentve, vagy magány uton lesznek beküldendőek.

VII. A titkár pontos számadást vezetni köteles az ügynökség jövedelme s kiadása felől.

VIII. Az ügynökség vezetése a titkársággal köttetvén össze, a titkár eddigi 360 for. évi fizetése további rendelkezésig 500 forintra emeltetik. Ezen díjazáson kívül, éven át, irodai eszközökre u. m. író- és csomagoló papírok, kötelékek, pecsétviasz, irón, tenta, toll, porzó és gyertyára 100 forint átalány adatik számadás terhe nélkül, megjegyeztetvén, hogy a most egyszer s mindenkorra készitendő bekötött ügynökségi jegyzőkönyvekre és közbejöhethő nyomtatásokra fordítandó költséget az egylet viselendi. Az iroda és ügynökségi szolga szobájának fűtésére szükségelt fa beszerzésére, a téli hónapokon át, havi részletekben összesen 60 forint adatik át a titkárnak, szintén számadás terhe nélkül.

IX. Az ügynökség helyisége feletti örködésre, annak tisztán tartására, fűtésére, postára és más szükségelt helyekrei küldözgetésére, szóval az ügynökség kiszolgálására, 15 forint havi bérre, egy ügyes magyarúl s tótul beszélni és olvasni tudó cseléd fogadásával a titkár bizatik meg. Lakást ezen cseléd az ügynökség helyiségében nyereud.

X. Az egylet s így az ügynökség hivatalos lapjaiul a

„Hon“, „Buda-Pesti értesítő“ és „Kassa-eperjesi értesítő“ kéréndők fel. Figyelmeztetendők ennél fogva, kik ezen ügynökséget igénybe venni vagy pártolni akarják, hogy ezen lapok valamelyikét azon okból is rendeljék meg, hogy az ügynökségi intézkésekről, kellő időben tudomást vehessenek.

XI. Megbizatik az egylet titkára, hogy ezen bizományi ügynökség létre jöttéről, 300 példányban „Értesítvényt“ nyomasson, melynek egy-egy példányát a két megye minden községének és a szomszéd gazdasági egyleteknek, úgy szintén, közlés végett, a „Pesti Napló“ és „Politikai Ujdonságok“ szerkesztőségéhez küldjön meg.

XII. Minthogy a gazdasági viszonyok sok esetben szoros kapcsolatban vannak a jogi viszonyokkal; értesítendő az egylet közönsége, hogy Saád Lajos mint az egylet ügyvédje, szíves felajánlása folytán, a szegényebb sorsú egyleti tagoknak tanácsadással és közbenjárással díj nélkül szolgálанд.

XIII. A „bizományi ügynökség“ tárgyában tett ezen intézkedések felől a választmányhoz jelentés tétetni határoztatik, mely rövid jelentéshez ezen jegyzőkönyv egész terjedelmében melléklendő.

A fennebbi közlések az egylet jegyzőkönyvéből merítvék; de a csakhamar következett sajnos események folytán, az ezek után következettek bejegyezhetése megyehatóságilag meggátoltatván, ki kell jelentenünk, hogy a következőket már nem a jegyzőkönyv alapján s nem is ily részletesen, de mindamellet is teljes hitelességgel adjuk elő.

1863. aug. 1-ső napján az egylet bizományi ügynöksége csakugyan megkezdte dús sikerrel kecsegtető működését. Öröm volt látni már csak a czélszerű és esinos berendezését is az ügynökségi helyiségnek. — Nap nap után mindinkább teltek gabnanemű, kukoricza, főzelek, asszügyümölcs, repce és mindenemű termék és műalmi liszt mutatványokkal a nyílt fiókok, ugy szintén a bormutatványok polczai is. A szemnek is tetszőleg voltak felállitva a gyári és kézművek. Az üzleti naplóban eladó takarmányneműek u. m. széna, sarjú, olajpogácsa bejegyzését lehetett szemlélni. Aszályszülte nyomor tanyája volt ez

évben a megye és aggasztotta főleg a juhnyájak s barmok telelése a gazda közönséget, és mondhatni, hogy utasításával sokat könnyített e részben az ügynökség a takarmányban szükségét szenvedő gazdák aggodalmain. Az ügynökség vezetőjének hivatali órái meg voltak ugyan határozva; de ezeken kívül is bármikor irodájában volt található és csak így is eszközölhet a nem csak bel-, de külföldről is sűrűn érkező levelezésekrei válaszolást. Élénkség mutatkozott folytonosan ezen helyiségben s életrevalósága az intézetnek kétségtelen volt és végnapja még is mihamar bekövetkezett.

Azon év szeptember havában a „Kassa-eperjesi értesítő” hirdetményei közt olvasni lehetett, hogy szeptember 30-ik napján gazdasági egyleti tanácskozmány fog tartatni, főleg az a s z á l y s z ű l t e n y o m o r e n y h í t h e t é s e c z ő l j á b ó l. Ugyan azon lap nyomban következő számában szintén a hirdetmények közt, a megyei főispáni helytartó helyettese névalájegyzésével pedig egy figyelmeztetés közöltetett az egylet tagjaihoz, hogy a kihirdetett gazdasági egyleti gyűlés nem fog megtartatni, azon oknál fogva nem engedélyeztetetvén annak megtartása: mert a hirdetés szerint: illető körén túl akar lépni az egylet.

Mindezen előzmények mellett is, az egylet elnöke, bevett szokás szerint, írásban beküldé a megye főispáni helytartójához jelentését a felől, hogy september 30-án gazdasági egyleti tanácskozmányt szándékozik tartani. A bejelentés azon hátíratával érkezett vissza a főispáni helytartónak, hogy az egylet elnökének kívánsága folytán, személyes jelenlétébeni megtartása az egyleti tanácskozmánynak ezennel jóváhagyatik. (Zárjel közt mondva: ezen hátírat szűlte a gazd. egylet veszedelmét.)

A kitűzött időben az egylet hivatali helyiségében gyülekezvén a tagok, minekelőtte a tanácskozmány megkezdetett volna, több oldalról megtámadtatott az elnök gróf, hogy a hátírat tartalma szerint, mi oknál fogva kérhette, hogy ezen tanácskozmányban, ország-fejedelmi biztos minőségben, maga a főispáni helytartó legyen jelen. Az elnök gróf ezt merő ráfogásnak nyilvánította, sőt tanú által ép ellenkezőt bizonyított. Bekövetkezvén azonban a tanácskozmány megkezdésére kitűzött óra, a főispáni helytartó csakugyan személyesen megjelent. Az egyleti

tagok az asztal mellett foglalván helyet, a főispáni helytartó a fal mellett szintén elhelyezkedett. Ekkor nyilatkozatra kéré fel az elnök gróf a főispáni helytartót, hogy mi alapon hátratózta azt, hogy az ő ohajtása folytán személyes jelenlétében fog ezen tanácskozmány tartatni, holott neki esze ágában sem lehetett ilyesmit kérelmezni. A főispáni helytartó erre azt felelé, hogy ő úgy volt értesítve, de ha az ő jelenléte nem teszi; ő elmehet és küld mást maga helyett. — És e'is ment. — A gyűlés tagjai tétlenül vesztegeltek, míg csakugyan egy megyei törvényszéki bíró, biztosí minőségben, megjelent. Ki is helyfoglalással megkináltatván, felszóllítatott a titkár a tanácskozmány tárgyainak előterjesztésére.

Beterjesztetett a bizományí ügynökségre vonatkozó munkálat tudomás végett. Felolvastattak több egyetek felhívásai különböző tárgyakra nézve. Tárgyaltattak több rendbeli lengyelországi föld- és szeszgyár tulajdonosoktól érkezett ajánlatok, melyek folytán szeszgyáraikat és széna-, szalma készleteket, aklaikat, az itt takarmány szűkiben szenvedőknek jutányos alkukötés mellett, marháik telelésére felajánlák. Szintén tárgyaltattak több rendbeli lengyel levelek, melyekben gabonakészlet cserébe borért kínáltatott, oly módon, hogy a cseretárgyak értékét, szállítmányonként állandó vegyes bizottság határozza meg. (Ez utóbbi érdeken, közbenjárói minőségben működésre, csakugyan engedélyt nyert Zsarnay Imre, a nm. magyar kir. Helytartótanács-tól). Felolvastattak az aszály miatt terméketlenné vált hernád-völgyi rétek irrigatiójára vonatkozó tervezetek sat. Végre pedig mint a gazdasági egylet főkötelességét említé fel az elnök gróf, az inséget szenvedő lakosok nyomora enyhítése feletti tanácskozás mulaszthatatlanságát. — Ezen indítvány után a jelenlevő biztos kijelenté, hogy szoros kötelességévé van téve a főispáni helytartó által, hogy mihelyt az egylet az inség enyhítésének ügyét akarja tárgyalni; azonnal oszlassa szét a gyűlést, és pedig azon oknál fogva, mert ez ügy tárgyalására több megyei birtokos meg volt híva a főispáni helytartó által, de meghívására senki sem jelenvén meg, ha a megyehatóságilag os intézkedésbe nem tetszett befolyni a nyomor enyhítésére; gazdasági egyletileg nem engedi meg e célra a működést.

Ezen nyilatkozat folytán az inség ügyében semmi egyéb

inztézkedés nem történhetvén, meghagyatott az egylet titkárnak, hogy ezen gyűlés jegyzőkönyvének zárpontjául iktassa be: hogy az egylet évi működésének legfőbb tárgyaúl tűzvéni ki az aszályszűlte nyomor teljes erővel enyhítését és ennek eszközölhetése céljából már meg is tévén a szükségelt előintézkedéseket, hogy még sem teljesitheti e szent kötelességet: ne háritassék a gazdasági egyletre a megrovás suja; hanem szálljon a felelősség terhe e részben is a megye főispáni helytartójára, ki is azért: mert e megye lakossága nem akarván befolyini az ő általa indítványozott s kezeltetni szándékolt és épen ennél fogva nem sikerült adakozás-gyűjtés eszközzésébe és az ő tekintélyének csökkentésével, gazdasági egyletileg akarja a nyomor enyhítését sikeresíteni, sértett hiuságának áldozva, egyesek irányába forralt boszútörekvésével az éhséggel küzdő népet ejti áldozatul. — Ezen határozat kimondásával befejeztetett a tanácskozmány. Nem érte el azonban az említett véghatározat azon célját: hogy Abaujvármegyének az időbeli provisorialis főispáni helytartója emlékét ennek bevésésével is élénkítse; mert az alább említendőknél fogva, ezen gyűlés határozatainak jegyzőkönyvbe iktatása a gyűlés után azonnal hatalmilag be tiltatott.

A most említett 1863-ik évi szeptember hó 30-án tartott egyleti gyűlés fanyar gyümölcsöt termett. Ugyanazon évi október hó 5-ének korareggelén figyelmeztetve lett az egylet titkára, hogy hivatala helyisége előtt pár óra óta két fegyveres csendőr járkal fel s alá. Ezen villámlás után csakugyan dörgés következett; mert csakhamar megjelent a gazdasági egylet bizományi ügynöksége helyiségében Kassa szabad királyi város főkapitánya és Abauj-vármegye várnagya s még néhány városi hajdú és előmutatá a város főkapitánya a megye főispáni helytartójának s egyszersmind Kassaváros királyi biztosának azon rendeletét, melyszerint az egylet irományainak átvétele s működésének betöltása tétetett kötelességükké. Az egylet titkára kéré a rendelet lemásolhatását; de kérelme megtagadtatott. Kérte továbbá, hogy magai gazolhatása tekintetéből, két egyént hivhasson be a történendők tanuiúl. Ezen kérelme teljesülvén, felszólíttatott az üzleti könyvek s az egylet levelezései és egyéb irományainak átadására. A felszólításnak engedve, át-

adá az egyesület titkára az üzleti könyveket és újabb felszólításra azon nyilatkozattal nyitá ki az irattárt: hogy ő a magyar föld-hitelintézet e megyei bizottmányának is titkára lévén, a vegyesen elhelyezett irományok bolygatásából eshető hibákért, a föld-hitelintézet nevében, felelősséggé teszi a lefoglalásra kiküldötteket. Ezen nyilatkozat folytán érintetlen hagyatott az irattár s így sikerülvén az egyesületi gyűlések jegyzőkönyvének és egyéb irományoknak megmentése, csakis a bizományi ügynökség üzletkönyvei vitettek el és a czégtábla is leszakittatván, szorosan betiltatott a szép kilátással kecsegtetve megindult egyesületi foglalkozás folytatása.

A főispáni provisorialis helytartó nagy titokban néhány példányban nyomtatott azonnal egy rendeletet a szolgabírákhoz. A titkos nyomtatás ellenére sikerült a gazdasági egyesület titkárnak a nyomdában azt elolvashatni, minélfogva közölhetjük, hogy tudatva lett a szolgabírákkal, hogy az abauj- és tornavármegyei gazdasági egyesület czélja csakis forradalmi törekvések sikeresítése lévén, ennélfogva betiltatott. Ezen értesítéssel meghagyatott egyszersmind a szolgabírának, hogy törekedjenek meggátolni a betiltott egyesület mindennemű működését, nem nyílt fellépéssel ugyan, de titokban szemmel kísérve a gazdasági egyesület tagjainak az egyesület érdekében minden mozdulatát, melyet azonnal jelentsenek be. sat.

Sub rosa legyen mondva, a ki ezen rendeletet kibocsátá, maga is tagja volt azon egyesületnek, melyet ily színben mutatott fel szolgabírái előtt, és pedig buzgó tagja volt mindaddig: míg provisorialis adminisztrátorrá nem neveztetett.

A történetek után pár nappal az elnök gróf radványi lakába vitettek a lefoglalástól megmentett egyesületi irományok, főleg pedig azon czélból, hogy az azokból összeszedendő okmányok hiteles másolatának melléklésével sérelmi panasz terjesztessék gróf Pálffy Mór akkori országkormányzóhoz. Amint épen ezen felirat összeállításával foglalkoztak az elnök gróf és az egyesület titkára, a járásbeli provisorialis alszolgabíró kért a grófnál bebocsáttatást, melyet megnyervén, megjelenése mentségeül adá elő, hogy az adminisztrator rendelete folytán, személyesen köteles a grófnak küldött levelet átadni. Az átadott

levélben tudtára adá az adminisztrátor a grófnak, hogy azon okból: mert alapszabályai még nem nyertek jóváhagyást, betiltatá a magyar királyi helytartótanács az abauj- és tornavármegyei gazdasági egylet működését. Ezen levélben tehát már nem forradalmi irányzat vétetett betiltás okául, hanem a még 1860-ik évben nyert jóváhagyás állítólagos hiányzása. Csudálatos! hogy egy nem engedélyezett egylet nyílt gyűléseket tarthatott az ideig és pedig nemcsak eleve bejelentve az adminisztrátornak, de az általa időnként biztosokul oda rendelt hivatalnokok jelenlétében.

A szolgabíró által kézbesített értesítvény folytán levelet irt az elnök gróf a főispáni helytartóhoz, melyben kérte: hogy az egylet betiltására vonatkozó helytartótanácsi rendeletet másolatban közölje vele. Azon állítólagos rendelet azonban az egylet elnökével, sőt tudomásunkra senkivel sohasem közöltetett s közhiedelem lett, hogy nem is létezik, és az egylet betiltása egyedül a főispáni helytartó önkényű eljárásának s a megyében irányába mutató hangulat megtorlásának tulajdoníttatott.

Emlékezhetsz a tisztelt olvasó, hogy ezen cikk elsőbb sorai-ban íránk, hogy ha valaki kérdezné: miért nincs kedvező helyszíne daczára ezen megyének gazdasági egylete? egytől azon feleletet nyerhetné: volt; — mástól azt, hogy van; — harmadiktól pedig azt, hogy lesz. Kötelességünk most nyilvánítani, hogy ezen cikk elsőbb része, melyben azon sorok foglalvák, 1866-ik évben jelent meg és folytatjuk azt most 1870-ik évben. Ha most kezdenők e cikk sorozatát, más rendben írhatnók azt meg; most azonban alkalmazkodnuuk kellett és kell a folytatásban ahoz, mit évek előtt kezdénk írni. Vegyük hát a volt! van! lesz! egymástól eltérő nyilatkozatokat most is úgy mint a provisorialis kormányzat idejében kijelentetteket és a fentebbiek folytán szükségtelen annak kimutatása, hogy teljesen igazat szólt, ki azt mondá, hogy volt a megyének gazdasági egylete. De ha valaki ugyanazon időben azt állítá, hogy van; az is hite és alapos hite szerint szólhatott. Ismeré ugyanis az egylet minden tagja az egylet alakulásának történetét s tudta azt: hogy az egylet működésének betiltása okául említett „alapszabályok jóváhagyásának hiányzása“ csak

téves állítás; és így hibette azt, hogy a szabályok jóvá lett hagyatása kimutatásával megszűnven a betiltás oka, megszűnend az okozat is és ekkor a szünetelő egyeslet folytatandja működését. Sokan pedig azon hitben - mit már említünk - hogy a gazdasági egyeslet működésének betiltása nem is helytartótanácsi rendelet folytán, de csakis a főispáni helytartó ingerültsége szülte önkényéből történvén, bizton remélték a főispáni helytartónak egy felirat folytán bekövetkezendő rendreutasíttatását s a gazdasági egyesletnek ismét működhető állapotba helyezettetését.

Az egyeslet elnöke csakugyan terjesztett fel gróf Pálffy Mór akkori országkormányzóhoz okmányokkal teljesen felszerelt s az adminisztrátornak hivatali hatalmávali visszaélését élénken színező feliratot, csatolván ahoz a botránykölül keresztelt s már Benedek Lajos által jóváhagyott alapszabályokat és kérvén egyszersmind a főispáni helytartónak, ugy a megye, mint a kormány érdekéből, e megye kormányzásátóli eltávolíttatását.

Sajnáljuk, hogy ezen felirat egész tartalmát a korrajz leg-élénkebb színezéseül nem közölhetjük. Fogalmazványa le van téve az egyeslet többi irományaival együtt Radványban a Károlyi Ede gróf levéltárában, honnét jelenleg ki nem vehettük a grófnak országos képviselői minőségben Pesten léte miatt.

A felterjesztett folyamodvány azonban mindez ideig válasz nélkül maradt s annak jelenlegi holléttét nem is tudjuk most, 7 év folyván le felterjesztése idejétől a mai napig.

Tudomásunk szerint az elnök gróf csakhamar felment Budára, felterjesztett kérvényének sikerét személyesen előmozdítandó. Visszajöven, meghitt embereivel közlé, hogy az egyeslet működhetése tekintetéből, a megye főispáni helytartójávali kibékülésre, illetőleg egyezkedésre lett szóbelileg utasítva, mire pedig ugy az elnök grófnak, mint általjában az egyesletnek semmi hajlama sem vala.

Az elsorolt körülmények megfontolásával a kik évek előtt még azt nyiváníthatták, hogy lesz e megyének gazdasági egyeslete: nyilatkoztak azon hitben, hogy megvirad még valaha s nem lesz mindig éjszaka.

Vegyük azonban tekintetbe, hogy az említett főispáni helytartó s később főispán még a provisorialis kormányzat alatt megfosztatván hivatalától, a megye köztisztetét biró oly főis-

pán lépett helyére, kinek megyekormányzása alatt, egy hozzá intézett bizalmas kérés elegendő lett volna arra, hogy a megyei gazdasági egyesület visszahelyeztessék működési jogába. Ezen köztisztelőben álló főispán kormányzása alatt a láthatár megül már feltűnedezett a hajnal derengése; de a gazdasági egyesület ügyét nem ébresztette fel szenderegéséből a hajnal hasadása. Az 1867-ik évet már teljesen viradásnak lehet mondani. Ekkor az illető minisztérium már maga működésre szólította fel a gazdasági egyesületet. Ezen felszólítás folytán tartottak is a gazdasági egyesület tagjai egy tanácskozmányt, és határozatott, hogy az ismét alakulandó egyesület tagjainak létszámát kell megismerni, mielőtt több intézkedés tétetnék. Az 1867-ik évi május hóban hozott ezen határozat jeleli most is, 1870-ik évi július hóban, az abauj- és tornavármegyei gazdasági egyesületet továbbját.

A földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minisztérium — bár a megye bizottmánya gyűléséből alkalmilag párszor értesített, hogy itt nem létezik működő gazdasági egyesület — folytonosan küldi most is intézvényeit az abaujvármegyei gazdasági egyesülethez czimezve. Érkeznek ily cím alatt egyesletektől és egyesektől értesítések, tudakozódások. Mindezeket a kassai postahivatal kihordója hűségesen viszi ahoz, kit mint az egyidőben működött gazdasági egyesület titkárául ismer. Ez a küldeményeket hűségesen átveszi s legnagyobb részt felbontatlan berakja íróasztalának legterjedelmesebb fiókjába és mikor a fiók megtelik, összenyalábolja tartalmát s átküldi a közelben lakó alelnökéhez ezen névlegesen létező egyesületnek. Jelenleg is tartalmaz már azon fiók mintegy félmázsa sujnyi senki által nem olvasott közleményeket.

Ugy látszik, hogy a beszüntetett gazdasági egyesület tagjai elunták már az eredményt nem szült folytonos kezdeményezéseket. Az áldozathozatalra később lakosainál e megyének hiányzik a pénzerő, a vagyonosabbaknál pedig — kivételével a kivételt érdemlőknek — hiányzik az akarat egy közérdekű gazdasági egyesület létesítéséhez.

Hozzá adjuk a fennebbiekhez Abauj-vármegyének azon jellemvonását, hogy bajba szorítva erélylyel tud küzdeni; a nyugalmas körülmények között pedig nyugton szenderegni szeret.

A ki úgy vélekedik, hogy lesz Abaúj-vármegyének és pedig czélznak megfelelő gazdasági egylete, az combinatió nélkül véleményez s hűlt vasat képzel kalapáccsal idomíthatónak és nem ismeri voltaképen e megyét.

Abaúj-vármegyének gazdasági egylete szerintünk nem egyhamar lesz.

Megyei takarékpénztárak és pénzkölcsön- intézetek.

Kassai
takarékpénz-
tár.

A kassai takarékpénztár a minden tekintetben halhatatlan emlékü id. Fiedler Károly indítványára keletkezett 1844. évben.

A javallat maga 1843-ban terjesztetett január hó 18-án szabad királyi Kassa város hatóságához id. Fiedler Károly, Lasz gallner Ágoston és Lehrner János részéről.

Eleinte 102 részvényes volt, 300 részvénynyel.

A részvény 100 pengő forintról szólott.

Egy-egy részvény után 50 pengő forint lón befizetve.

Később a részvényesek száma 137-re lón felemelve.

Jelenleg 300 részvény van 30,000 oszr. ért. forintnyi biztosítékkal.

Az egylet ügyei intéztetnek:

- a) a közgyűlés,
- b) a választmány, leszámítolási bizottmány és
- c) hivatalnokai által.

A) A közgyűlés vagy rendes, mely évenként október havában tartatik meg,

vagy rendkívüli, valahányszor a választmány azt szükségesnek tartja.

A közgyűlés

egy elnök,

egy jegyző és

a részvényesekből áll.

B) Az egyleti választmány és a leszámítolási bizottmány áll:

egy igazgató,
 egy aligazgató és
 24 választmányi tagból.

C) Az egyesület hivatalnokai a következők:

1 pénztárnok, 1 pénztárnoki segéd;
 1 első könyvelő, 1 második könyvelő;
 1 könyvelői segéd;
 1 iroda-szolga.

Alapszabályai.

Az egyesület alakulásáról.

Szabad királyi Kassa városában 1844-ik évben részvényegyesület alakult, hogy a kevésbé vagyonos néposztályoknak megtakarított vagyonuk biztos eltevésére, kamatozására és lassankinti szaporítására alkalmat nyújtson, s ez által a munkásság s takarékoság szeilemét bennök felélessze.

1. §. Háromszáz darab, egyenként száz forintról szóló részvényre harmincezer o. é. forintnyi biztosítéki tőke iratott alá, fizettetett be s kamatozóvá tétetett.

2. §. Az ekkép befektetett alaptőke, az egyesület fennállásáig fel nem mondható, és csak akkor fog a részvényeseknek visszafizettetni, ha a 40 §-ban előrelátott eset bekövetkezik.

3. §. Mindenik részvény a befizető nevére bocsáttatott, az alaptőke-könyvben saját lapot kapott, s az intézet egész nyereségében és veszteségében részesített; de ez utóbbiban csak a részvényösszegeig s nem tovább.

4. §. Az intézet minden felszámitása osztrák értékben történik.

Betételek és visszafizetésekről.

5. §. A legkisebb összeg, melyet az intézet betételkép elfogad, egy negyed forint o. é.; a kamatfizetés azonban csak egy forinttól kezdődik.

6. §. Az összeg, mely egyszeri vagy többszöri betétellel ugyanazon fél részére, vagy egy könyvecskére kamatoztatás végett elfogadtatik, ötezer o. é. forintban határozatik meg. Az intézet jogában áll oly betételeket visszautasítani, melyek a fél követelését e meghatározott maximumon felül rugtatnák.

7. §. Ha pedig az intézet célszerűnek találná a fentebbi szakaszban fentartott jogával nem élni s betételeket a meghatározott maximumon felül is elfogadni; ez esetben kisebb kamatlábat használhat, mint a minőben az 5000 forintig való betételek részesíttetnek, mit azonban a betevővel közölni s a könyvecskeben világosan megjegyezni kell.

8. §. A kamatláb minden betételre 5000 frtig 5%-töli. Az intézet azonban fenntartja magának a jogot, e kamatlábat a körülményekhez képest háromszáztólira leszállítani, vagy hatra fölemelni. Ha az intézet a kamatláb leszállítását szükségesnek találná; akkor azt, a közgyűlés ez iránti határozata alapján, azon hozzáadással köteles közzé tenni: hogy a betevők szabadságukban áll betételeiket, meghatározandó kellő határidő alatt visszavenni.

9. §. Az intézetnél betett tőkék a betétel utáni naptól a visszafizetést megelőző napig kamatoztatnak.

10. §. A tőke visszafizetések, valamint a kamatfizetések is, a betéti könyvecske előmutatása mellett történnek csak.

11. §. A kamatfizetés közönségesen félévenként és pedig: január 16-tól 31-ig és július 16-tól 31-ig történik. A kijelölt idő alatt fel nem vett kamatok a következő hó első napjától a tőkéhez csatoltatnak s tovább kamatoztatnak.

12. §. A betevőnek szabadságában áll kinyilatkoztatni, hogy a kamatokat egy bizonyos ideig fel nem veendi, mely esetben a kamatok tőkésítése minden hátrány nélkül januárhó 1-én és juliushó 1-én megtörténendik.

13. §. A betételek visszafizetése :

25 krtól 50 frtig felmondás nélkül

50 frton felül 100 frtig 15 napi

100 " " 500 " 1 havi

500 " " 1000 " 2 "

1000 " " 2000 " 3 "

2000 " " 5000 " s ezen felül 6 havi fel-

mondás mellett történik, vagy a körülményekhez képest előbb is, a mennyiben t. i. a takarékpénztár s a betevő közt különös megegyezés jött létre. Azonban minden betét mielőtt felmondatnék, kell, hogy legalább oly időszakon át letéve legyen, mennyit az itt érintett tőkék aránya szerint a visszafizetési határidők meg-

szabnak. Minden felmondott öszlet iránt, mely 14 nap lefolyása alatt, a megállapított felvételi határidő után az intézetnél át nem vétetik, ujlagos felmondásnak kell bekövetkezni és a felmondott öszletek sorozatából kitöröltetik.

E felmondási határidők az intézetet ép úgy kötelezik, mint a betevőt, azon egyetlen különbséggel, miszerint ha a takarékpénztár mondana fel, a három napi határidőnek 50 frtig terjedő betételnél is helye van.

14. §. Minden betevő egy betéti könyvecskét kap, mely a betevő nevét, az összeget szám és betű szerint, a betétel napját, ugyszinte a százalékot, melylyel az kamatoztatik s a tőke és kamatok visszafizetésére való rovatot tartalmazza.

Minden betétel és visszafizetés a takarékpénztár két tisztviselője s a választmányi biztos által (84. §.) iratik alá.

A betéti könyvecskék azon kívül folyó számokat kapnak, melyek azokkal megegyeznek, a melyek alatt a betételek számlái az egyleti könyvekbe bejegyeztetnek.

15. §. Minden takarékpénztári könyvecskéhez az egylet alapszabályainak kivonata mellékeltetik, ugyszinte nyomtatott mutatótábla arról, hogy 1—100 frtig való betételek, a kamatok és ezek kamataik hozzászámításával, mennyit fognak jövedelmezni a következő 20 év mindenik éve alatt.

16. §. Husz frtig menő betételekért 5 krnyi, 20 frton felüli betétekért pedig 10 krnyi könyvecske-dij jár.

17. §. Minden betevőnek fenn van tartva betett tőkéjét egészen, vagy részben, az őtet megillető kamatokkal együtt, mindazáltal a 13. §. tekintetbe vételével, bár mikor felvenni.

18. §. Ámbár a takarékpénztári könyvecskéknek meghatározott nevekre kell szólniók, mégis minden ily könyvecske birtokosa, vagy előmutatója, személye ugyanazonosságának igazolása nélkül jogszerű birtokosnak tekintetik, s úgy a tőke, mint a kamatok kifizettetnek neki, a mennyiben az illető könyvecske kifizetését a 21, és 22-ik §§. értelmében fogamatba tett megsemmisítés, vagy biróítálatom vagy pedig a 20-ik §-ban foglalt ideiglenes előjegyzés nem gátolná, s a mennyiben a könyvekbe bejegyzett tulajdonos, azokban sajátkezű aláírásával abbeli fenntartását ki nem fejezte volna, hogy a betétel csak neki személyesen, vagy engedményesének, vagy meghatalmazottjának fizet-

tessék ki. Ezen mindenik betevőnek szabadságában álló fenntartására a takarékpénztár könyveiben külön rovat hagyatik nyitva, s a betevő könyvecskéjén is különösen megjegyeztetik, hogy a betétel ily fenntartás mellett történt.

19. §. Ha a takarékpénztári könyvecskék, melyek a betevők abbéli fenntartásukat tartalmazzák, hogy betételeik egyedül nekik fizetessenek ki, engedményeztetnek, vagy eladatnak, az ily engedményezett takarékpénztári könyvecskék bemutatójának, ki a visszafizetésért jelenkterik, kilétét kell kimutatnia.

Ily könyvecskék engedményezése, ugyszinte az azokra betett összegek felvételére való meghatalmazás, az eredeti betevő sajátkezű aláírásával, ugyszinte azéval, ki részére az átengedés történik, két tanu előttelezése mellett magára a könyvecskére vezetendő.

20. §. Azon esetre, ha a takarékpénztári könyvecske elveszne, az illető félén áll a veszteséget a lap, név és rang pontos előadása mellett a takarékpénztár intézetnél bejelenteni, hol az kellőleg előjegyeztetni fog. Ezen előjegyzésnek az a fogadata, hogy a takarékpénztárnak ily könyvecskére, bárkinek, ki annak birtokáról magát kellőleg igazolni nem képes, sem tőkét sem kamatot fizetnie nem szabad.

Ezen előjegyzés azonban csak 14 napra érvényes, mely határidő alatt a fél dolga a biztosítási intézkedéseket a biztonsági, vagy bünfenyítő hatóságnál, vagy pedig az illető polgári törvényszék útján kieszközölni; minthogy különben a fennemlített határidő elteltével az előjegyzés kitörlendő lenne.

21. §. Elveszett takarékpénztári könyvecskék megsemmisítésénél a magán okmányokra nézve törvényesen előirt eljárás figyelembe veendő.

A megsemmisítési határidő azonban hat óra van megállapítva.

22. §. A törvényes megsemmisítés kieszközölhetése végett az illető félnek megkeresése folytán a főkönyvi kivonat, a birói megsemmisítési okmány átadása alkalmával pedig az elveszett takarékpénztári könyvecske másolata adatik ki elismervény mellett, mi a főkönyvben megjegyzendő.

23. §. Oly esetekben, hol a fel nem vett kamatok az eredeti főadósság összegéig felszaporodnak a nélkül, hogy a betevő

ez idő alatt a pénztárnál magát jelentette volna, a takarékpénztár felvan jogosítva a követelés további kamatoztatásának megszüntetésére.

24. §. A takarékpénztári betételek elévülésére nézve az általános törvényes meghatározások érvényesek, mindazáltal az elévülési határidő, mely az utolsó betétel idejétől számítatik s minden új betétel, vagy kamatok felvétele által megszakad, 40 évre van megállapítva.

Elévült követelések a takarékpénztár tartaléktőkéje javára szállnak.

25. §. Betételek és visszafizetések naponta reggeli 8 órától, délelőtti 11-ig történhetnek, kivéve vasárnap és ünnepnapokon, s nagypénteken.

26. §. A betevőveli végszámoláskor, a visszafizetési elismervénnyel ellátott könyvecskének visszaadása nyugtatványul szolgál a pénz felvételéről.

27. §. A félnek a fizető asztalon meg kell olvasnia pénzét, mert eltávozta után kártalanításnak helye nincsen.

Az intézet üzletköréről.

28. §. A betételek kamatoztatására az intézet üzletei a következők:

I. Előlegzet ad:

A) Osztrák- s magyar államkötelezvényekre és ezekkel egybecsű hitelpapírokra — általában minden értékpapírokra, melyek a nyilvános bécsi és pesti árkeleti lapban bejegyezvék, s mindenkor nehézség nélkül értékesíthetők; még pedig előre fizetendő törvényes kamatok mellett, melyek három havonként az iratdíjakkal együtt előre leszámítatnak — ott hol szükségesnek találtatik, a zálogba adott értékpapírok birtoklásának igazolása mellett.

Az előlegnek e papírok tőzsde értékük $\frac{2}{3}$ -át tulhaladnia soha sem szabad.

Az előlegzet szorgalmazó félnek azonfelül jogérvényes térítvényt kell adnia, hogy ő mihelyt az elzálogított értékpapírok árkelete 10%-kal csökkenik, a kívánt pótolást a hozzá intézett felszólítástól számítandó 24 óra alatt lefizeti, különben jogában

áll az intézetnek saját biztonsága végett, e papirok azonnali eladásáról valamely hiteles bécsi, pesti vagy kassai kereskedő háznál gondoskodni, és azok értékéből magát kielégíteni; ha az elégséges nem volna, a téritvény kiállítója, annak erejénél fogva, maradék tartozására nézve az intézet adósa marad.

B) Arany- és ezüstre, — tekintet nélkül a munka becsére — a belérték $\frac{3}{4}$ -éig; drágakő és ékszerárakra felét a becsértéknek, végre az iparárakra és terményekre azok értékének feléig vagy legfeljebb $\frac{2}{3}$ -dig, azon megjegyzéssel, hogy a romlásnak kitett vagy tűzveszélyes tárgyak el nem fogadtatnak és ha a bezálogítók kötelezik magukat a kamaton kívül a raktárbért és tűzelleni biztosítást is fizetni.

Ezen tárgyaknál a kamatok és összesen $\frac{3}{4}$ % -ot tevő provisio és és iródiyakon felül még mérsekelt becslésidj is egyszer mindenkorra fizetendő.

Jöllehet az előlegek csak 1—3 óra adatnak, mégis az elzálogító fél megkeresése folytán ezen határidő további három óra ismételve meghosszabbitható; ha azonban sem az előleg nem fizettetett vissza, sem a meghosszabbítás nem eszközöltetett, az igazgató-választmányának nemcsak jogában áll, hanem kötelessége az intézetnél elzálogított A) betű alatt értékpapirokat birói közvetítés nélkül tőzsdeszerűen eladni; a B) alatti tárgyak értékesítését pedig az illető bíróság útján eszközölni, s mindkét esetben mind az intézet egész követelésére, mind egyéb birói s eladási költségekre nézve a befolyó pénzből magát kielégíteni. A befolyt pénz feleslege az illető elzálogítónak a záloglevél beadása mellett kiadatik.

Ha azonban az ily felesleges pénzmaradék az illető fél által félév lefolyta alatt fel nem vétetik, jótékony célokra fordítandó.

C) Zálogházaknak.

D) Más közhasznú intézeteknek, melyek a kölcsönösség elvén alapulnak, és melyeknek a takarékpénztárnál a pénzforgalommal arányban levő meghatározott összegig hitelt nyitni szabad.

II. Az intézet leszámítol:

A) Idegen és saját váltókat, ezen üzletet egy 6 tagból álló választmány (74. §.) (Escompt Comitè) gyakorolja, — a

második igazgató, vagy helyettese elnöklete alatt: határozathozatalnál 4 tagnak s ezek közt legalább két szakférfinak kell jelen lenni; — a szavazás vagy nyíltan történik, vagy titkosan; az általános többség dönt; — ha a szavazatok egyenlők, a hitelt kérő elutasíttatik.

A benyújtott váltóknak következő kellékekkel kell ellátva lenniök:

a) Minden váltónak fennálló értékre kell kiállítva lennie, vagy arra kellőképen átszámítva, és nem kevesebb mint 50, és nem magasabb mint 5000 frtról o. é. szólnia.

b) Négy hónapnál további lejáratra kibocsátva lennie nem szabad.

c) Kassán a takarékpénztárnál legyen telepítve.

d) Három váltóképes egyén névaláírásával legyen ellátva, kik közül legalább egy Kassán székeljen.

Saját váltók különben csak akkor fogadtatnak el, ha a kibocsátó czime a váltó-törvényszéknél bevan jegyezve.

B) Állam-központipénztárnoki utalványokat, s más leszámítolás útján megszerezhető belföldi állampapírokat.

III. Az intézet ad költsönöket törvényes kamattal mellett.

A) Telekkönyvezett földbirtokra oly módon mégis, hogy azon kölcsönök a jelzálogot már az előtt terhelő adósságok be tudásával, a becsárnak felerészén túl soha ne terjedjenek, e végett a választmányhoz czimzendő folyamodványhoz következő okiratok melléklendők:

a) hiteles birtok és

b) hiteles adótelekkönyvi kivonat;

c) törvény értelméből készült hiteles becslevél, melyben az épületek, gazdasági készletek, marhák, szőlők, erdők ben foglaltathatnak ugyan, de a kölcsön mértékeül nem vétethetnek fel.

d) Ha a lekötendő birtok községi vagyon, vagy gyám, vagy gondnokság alatti árvák tulajdona: az első esetben az illető felsőbb hatósági, az utóbbiban a gyámhatósági engedély előmutatása kívántatik.

A fekvő vagyonnál megkívántatik: hogy a jószággal való

rendelkezési jog, végrendelet, hitbizományi örökség stb. által ne korlátoztassék, s hogy ellene perek folyamatba ne legyenek.

A kölcsönért beadott folyamodványok választmányi ülésben beadási sorozat szerint vétetnek fel, szabadságában állván a választmánynak a körülmények megvizsgálása és a becslés vagy felül becslés megtétele végett kebeléből egy bizottmányt kirendelni, az intézeti ügyész véleményét kikérni, a vélemény mindig írásban beterjesztendő lévén.

B) Városi ingatlanokra, hol rendes telekkönyv vitetik. Ily javak biróilag megbecsülendők s bérjövödelmek kimutatandó; továbbá köteles az ily kölcsönkérő még kimutatni, minő terhek vannak az ingatlan vagyona bekebelezve, mennyire rug az adó és javítási költség, vajjon a városnak szép és lakályos részén fekszik-e a ház? jövedelmező-e a telek? s nincsenek-e különös hátrányai? Ezenkívül még kikell mutatni, hogy a birtok a kölcsönkérő nevére telekkönyvileg írva, s elemi károk ellen a kölcsön tartamáig kellően biztosítva van, és hogy perek nincsenek ellene folyamatban.

Szükség esetében a takarékpénztár egy vagy két választmányi tagja által mindezek valódiságáról tudomást szerezhet, kik jelentésekben arról is felvilágosítást adandnak, vajjon jó hirben áll-e a kölcsönkérő s nem kezel-e nyilvános pénztárakat. Ekkép megvizsgált városi ingatlanokra, az adó és javításokra számított 5°/_o-li költségnek megfelelő tőke s a netán már rajta fekvő terhek betudásával, az igazgató-választmány meghatározásához képest az érték $\frac{1}{2}$ -ig rendeltetnek el kölcsönök.

Az intézet jelzálogi adóssainak évenként egyszer és pedig november havában tőkefelmondás terhe alatt kimutatniok kell, hogy az intézet követelését netán megelőző tételek kamatait, a folyó adót s az épületek biztosítási díját megfizették.

C) Községeknek oly közhasznu, az illetékes politikai hatóság által helyben hagyott czélokra tett adósságok törlesztésére, mely a község összes tagjainak hozzájárultával eszközendő, ugyanazon feltételek alatt, mint az a) alatti pontban a major-sági birtokra megállapított.

Mindezen kölcsönökre nézve előintézkedni fog az igazgató-választmány, hogy a visszafizetés a kikötött felmondási határidő

fenntartása mellett, meghatározott évi részletekben is kamatokkal és mellékdijakkal együtt történhessék.

Magából értetik, hogy oly kötelezvények, melyek a fönnemlített kellékekkel nem bírnak, az intézet által szabályszerűen és teljes értékükben engedmény útján is átvállaltatnak.

A III. alatt előszámlált üzleteknél a törvényes kamaton kívül üzletidij is fizetendő, mely 100 forinttól 3 hóra $\frac{1}{4}\%$ -re állapittatik meg.

Vesz: nagyobb intézetek zálogleveleit és elsőbbségi kötvényeit, a mennyiben a pesti-tőzsde árjegyzékében előfordulnak.

29. §. A vizsgáló választmány (74. 75. 79. §.) egyik tagjának sem szabad jelen lennie a tanácskozásnál és szavazni, midőn valamely általa, vagy harmadik fokozatu rokonai által szorgalmazott szabályszerű kölcsön, vagy saját aláírásával, vagy háza és rokonai czimével ellátott váltó vétetik tárgyalás alá.

30. §. Kölcsönökért jelentkező több folyamodó közül, a mennyiben nem mindnyájan elégittethetnének ki, azé az elsőség ki az intézetnek a legnagyobb biztosítékot nyújtja, különben a folyamodvány elébbi benyújtása ad elsőbbséget.

31. §. Kölcsönöknél, bármi nagy legyen is az összeg, a felmondási idő mind a kétrésről három hónapra van meghatározva.

32. §. Az igazgató és leszámítoló választmány, kölcsön vagy leszámítolási üzletben hozott helytadó, vagy elmozdító határozatát, a felek irányában indokolni nem köteles.

33. §. Leszámítolásoknál a bizottmány határozza meg a körülményekhez képesti kamatlábot. Ezen kamatlábnak saját váltóknál azonban a törvényes kamatlábot meghaladni nem szabad.

34. §. Minden váltó leszámítolástól külön három hóra $\frac{3}{4}\%$ -tőlit tul nem haladható iratdijak is fizetendők, melyeket mint a kamatokat, mindig előre le kell tenni.

35. §. Az intézet saját és kezelésére bizott pénzeit bármilyenü nyereszeti vállalatokba fektetni soha nem szabad, hanem azokat a 28. §. szabályához képest, egyedül csak megszabott biztos kamatozásra lehet kiadni.

36. §. A pénztár berekesztése naponként történik meg, s a pénztári készlet kerekszámával a főpénztárba tétetik le, mely

az aligazgató, a napibiztos és pénztárnok háromszoros zára alatt van. A kézipénztárban, mely hasonlókép hármas, a napibiztos, könyvelő és pénztárnok zára alatt létezik, az utóbbi csak annyit tart meg közvetlen saját őrizete alatt, mennyi az üzletfolyamhoz képest a napi kiadásokra szükséges.

37. §. Az évenkénti üzlet minden év július 1-én veszi kezdetét és a következő évi június 30-án végződik. Az egész évi üzletfolyam és a pénztár minden évben június 30-án záratik be, a midőn az egész évi kezelésről és az üzlet menetéről egy főkimutatás és mérleg készítettik. Ezen üzlet és mérleg kimutatás az annak megállapítása végett tartandó közgyűlés jegyzőkönyvével a m. k. ministeriumhoz felterjesztendő.

38. §. Az összes évi kiadások, úgy a betevőket illető folyó és tőkésített kamatok levonása után fennmaradó tiszta jövedelem, $\frac{1}{6}$ -od része a takarékpénztári netáni veszteségeinek fedezésére létesítendő tartalék-alaphoz csatoltatik, mind addig, míg az a 30,000 frtnyi alaptőkével egyenlő összegre emelkedik. A fennmaradó $\frac{5}{6}$ -od része a közgyűlés határozatához képest, részint osztalékkul fog a részvényesek közt felosztatni, részint jótékony célokra fordittatni.

39. §. Ha valaki osztalékrészét egy év alatt annak rendeltetése szerint fel nem veszi, úgy az, az intézet javára tétetik kamatozóvá, s a részvényesnek a törvényes elévülés határideje alatt egyedül csak osztalékrészre van igénye; de soha nincs a kamatokra, melyeket az netán hajt.

40. §. Ha a tartaléktőke az eredeti 30,000 o. é. frt. alaptőke magasságára növekedett, s tökéletesen biztosítva van, akkor ezen összeg az alaptőkéhez csatoltatik, oly módon, hogy az eddigi 300 db. 100 o. é. frtos részvény helyett 600 db. új részvény bocsáttatik ki, melynek mindenike 100 o. é. frtot képvisel, és így minden részvényes a régi 100 frtos részvénye helyett két új részvényt nyerend száz-száz oszt. ért. forintból szőlőt. Ezután megkezdetik a tartaléktőke újbóli alakítása a 38-ik §. szerint.

41. §. Ha a tartaléktőke a 60,000 frt. alaptőke feléig növekedend, akkor a részvényesek a betétitőkéjük 50%-ét visszaveszik; a másik 50-et pedig akkor vonják ki, midőn a tartaléktőke 60,000 frtra felnő és ekkor az alaptőkét a tartalék-

tőke fogja képezni, a részvényesek mindazáltal tovább is élvezik részvényeikhez képest megillető előnyüket.

42. §. Innentul a tiszta jövedelem hatodának (38. §.) csak felerésze csatoltatik a tartaléktőkéhez, másikefele a választmányi ítéletéhez képest arra fog fordíttatni, hogy belőle, a mennyiben a tartaléktőke tulajdonképi rendeltetésének megóvása megengedi, szorgalmas és becsületes iparosok kamatnélküli kölcsönöket kapjanak, vagy, hogy szegényebb sorsuak betételeik magasabb kamatokban részesíttessenek, vagy, hogy jótékony és közhasznú helyi czélok, mint iskolák, szegény- és betegápolók, hozzájuk illő összegekkel gyámolítottassanak, miről a jelentés az országos kormánynak eléterjesztendő.

43. §. Az intézet a 42-ik §-ban megírtakra fordítandó ajándékokat és hagyományokat is elfogad, s azokról külön könyvet vezet.

44. §. A takarékpénztár minden esetben, hol fel- vagy alperesként lép föl, a törvényes törvényhatóság elétartozik.

45. §. Változtatásokat az alapszabályokon megváltozott körülmények, vagy más fontos okoknál fogva, csak a kormány megegyezésével lehet foganatosítani; oly változtatások, melyek a felek jogait érintik, utóbb azon hozzáadással teendők közzé, hogy szabadságukban áll betételeiket meghatározandó kellő határidő alatt visszavenni.

46. §. A részvény átvételével, minden részvényes az alapszabályokban foglalt meghatározások pontos és lelkiismeretes teljesítésére kötelezi magát.

47. §. A kassai takarékpénztár egylete ez alapszabályok alapján addig fog fennállani, míg a részvényesek annak feloszlását az összes részvényesek két harmadának szótöbbségével a közgyűlésen el nem határozzák, miáltal a takarékpénztár maga is megszűnik. A feloszlásra a magyar országos kormány megegyezése kikérendő, mely alkalommal a közgyűlésen megállapított feloszlási terv is felterjesztendő, valamint az eszközök pontosan kimutatandók, melyek az intézetnek a felek irányában fennálló minden kötelezettségének tökéletes kiegyenlítésére szükségesek. Az összehozás kiegyenlítése és a részvénytőke visszafizetése után fennmaradandó tiszta vagyon három részre fog osztatni. Egy harmadrész a közgyűlés által meghatározandó s a

magas országos kormányval tudatandó közhasznu, vagy jótékony helyi czélokra fog szenteltetni, két harmadrész pedig, mint a részvényesek tulajdona, ezeknek szabad rendelkezése alá fog bocsáttatni.

A hivatali személyzet eleinte következőleg díjaztatott:

Pénztárnok évi 500 pengő forinttal,

Könyvvivő „ 500 „ „

Iroda-szolga „ 120 „ „

A forgalom szaporodása folytán a hivatalnokok fizetései is javíttattak.

A takarékpénztári társulat:

Elnöke: Gróf Barkóczy János,

Igazgató: Hajdú Dániel,

Aligazgató: Laszgallner Ágoston,

Jegyzője: Benczúr Géza,

Ügyvéde: Brósz Jonathán,

Első könyvelő: Fiedler Gyula,

Pénztárnok: Hensch Sebő,

Másod könyvelő: Lenz Antal,

Pénztárnoki segéd: Stadler Sándor,

Könyvelői segédek: { Breger József,
Lükő Sándor.

A kassai takarékpénztár évi üzleti forgalma gyorsan szaporodott, és jelenleg már hazai nagyobb mérvű intézeteink színvonalán áll:

Évi üzleti forgalom.

1844.	Bevétel pengőpénzben	320030	21
1845.	„ „	788249	56
1846.	„ „	904489	43
1847.	„ „	1025737	30
1848.	„ „	762220	23
1849.	„ „	308757	57
1850.	„ „	522677	40
1851.	„ „	636486	46
1852.	„ „	894692	05
1853.	„ „	874820	44

1854.	Bevétel pengőpénzben	849102	44
1855.	" "	916284	26
185 ⁶ / ₇ .	" "	2311150	59
185 ⁷ / ₈ .	" "	2406354	25
185 ⁸ / ₉ .	" osztr. érték.	3853416	53
18 ⁹ / ₆ .	" "	3821319	26
186 ⁰ / ₁ .	" "	4137380	74
186 ¹ / ₂ .	" "	3833159	44
186 ² / ₃ .	" "	4214000	93
186 ³ / ₄ .	" "	3826451	60
186 ⁴ / ₅ .	" "	3613180	91
186 ⁵ / ₆ .	" "	3930486	48
186 ⁶ / ₇ .	" "	4524449	04
186 ⁷ / ₈ .	" "	4860104	13
186 ⁸ / ₉ .	" "	4571613	02

1865-ik évben id. Moll József egy szűkebb körű zálog-
ház engedélyezését kérelmezte; ugyanakkor folyamodott Maléter
Vilmos is egy 4000 részvényre alapítandó társulat engedélye-
zéseért.

A felső-ma-
gyarhoni első
zálog-köl-
csön-intézet
és kölcsön-
bank
Kassán.

Belátván a fenállott nagyméltóságú magyar királyi hely-
tartótanács, hogy Kassán ilyféle intézetek különválva nem működ-
hetnek, felhivta gróf Péchy Manó ő méltóságát, mint szabad
királyi Kassaváros akkori királyi biztosát: igyekeznék állásá-
nál fogva oda hatni, mikép a két különálló felfolyamodott tár-
sulat olvadna össze; minthogy egyik a másikat működésében
korlátozván, a pénzerő megoszlása mellett, egymás mellett nem
lenne képes fenállani.

Királyi biztos ő méltósága felszólításánál fogva a vál-
lalkozni akaró két társulat egyesült.

A vállalkozók befolyásával alakult ezután egy 11 tagból
álló alapító választmány; nevezetesen:

Maléter Vilmos,
Id. Moll József,
Ifj. Moll József,
Hlavács Jenő,

Kain Dávid,
Vojnarovics József,
Francsek József,
Gschmeidler, bécsi ügyvéd,
Schwarcz, bécsi nagykereskedő,
Gedeon Mátyás,
Novotni, kassai olajgyárnokból.

A most nevezett alapító tagok dolgozták ki, a 146 §-ból álló alapszabályokat.

Az intézet „Felső-magyarországi első zálog-kölcsön-intézet Kassán” nevet visel.

A társulat engedélyezett alaptőkéje 4000 részvényből áll; de az alapító tagok csak 2000 részvényt bocsátottak közre.

Egy-egy részvény 200 o. forint, s ekkép a társulat forgó tőkéje 400,000 o. forint.

A magyar királyi helytartótanács a felküldött alapszabályokat már eleve is elvből elfogadván, engedélyezte a szervezkedést.

A közrebecsátott 2000 részvényre 3500 aláíró találkozáván, tanubizonysága volt ezen eredmény annak, hogy a vállalat nemcsak népszerű, de szükséges is lévén, szép jövőnek nézhet elébe.

Az alapítók Maléter Vilmost és id. Moll Józsefet kérték és hatalmazták fel azon kellő intézkedések és lépések megtételére, melyek a vállalat minél hamarábbi életbeléptetéséhez szükségesek valának.

A társulat tevékenysége kiterjed

- a) zálogkölcsönre: kelmékre,
- b) kölcsönre: ékszerekre és értékpapirosokra,
- c) pénzek átvételére a folyó számításban.

A zálogintézet drágakövekre, arany-, ezüst- és más nemes érczekből ékszerekre $\frac{2}{3}$ értékben kölcsönöz; mindennemű másféle holmira csakis fele értékben.

Zálogtárgyul el nem fogadtatnak: a gyúkelmék; a megromolható tárgyak, mint a szűcskelmék; töredékeny tárgyak, péld. üveg-, tűkórárúk stb.; mindazon tárgyak, melyek nagy helyet foglalnának el, mint a bútorok, hintók stb.; azon tárgyak, melyek birtoklási szempontból gyanusaknak látszanak; egyenruhák és más hadi kelmék; az egyházi szolgálathoz tartozó

tárgyak; azon arany, ezüst kelmék, a melyek családi czimerrel ellátvák, ha csak be nem bizonyittatik, hogy hitbizományhoz nem tartoznak.

A zálog, ha 6 hó alatt ki- vagy át nem váltatik; akkor az nyilvános árverés útján el fog adathatni.

A társulat természetényeket is elfogad saját, vagy idegen magtárakba is saját zára alatt, vámadó-nyereség vagy eladási kezelésre.

Végre miután a magyar királyi fenállott helytartótanács a felküldött alapszabályokat megvizsgálta, és azok felett a fenállott főméltóságú magyar királyi cancellaria, mint pedig a császári királyi ausztriai kereskedelmi és rendőri ministerium is kedvezőleg intézkedett:

a „Felső-magyarhoni első zálog-kölcsön-intézet és kölcsönbank“ novemberhó 1-jén 1867-ben a közönség használatának általadatott.

A közrebocsátott 2000 részvény után húsz-húsz forintjával 4 részlet, összes tehát 80 forint fizettetett be.

A társulat fő részvényesei:

Gedeon Mátyás,
gróf Forgách Kálmán,
Francsek József.

A zálog-intézet tisztviselői:

Igazgató: Hollay Ad.
Pénztárnok: Maschke F.
Liquidator: Schneider J.

Schürger,

Becsőlők: Gross B., Gross J., Horák.

2 iroda-szolga.

A legközelebb módosított alapszabályok 1870-ik évi január hó 27-ről 1240. szám alatt a nagyméltóságú magyar királyi földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister által következőleg helybenhagyattak:

Alapszabályai.

Első czim. A társaság czélja, czége, székhelye és tartama.

1. §. A zálog-kölcsön-társaságnak czélja egy kölcsönbank és zálog-kölcsön-intézetnek felállítása és üzlete Kassán.

2. §. A társaság czégo következő: „Felső-magyarhoni első zálog-kölcsön-intézet Kassán“ és a választmány elnöke vagy helyettese — kik választmányi tagok — és az intézeti igazgató által közösen aláírandó.

3. §. A társaság székhelye Kassa.

4. §. A társaság tartama az alapszabályok helybenhagyása napjától számított 30 évre állapittatik meg.

Második czim. Alaptőke részvények.

5. §. A társaság alaptőkéje egyelőre 400,000 forintból, azaz négyszázezer forintból o. é. álland, és 2000 névre szóló 200 o. é. forintos részvények által fog képeztetni; a társaság jogában álland azonban, ha az a vállalatra nézve előnyösnek találtnék, ezen alaptőkét 800,000 forintig oszt. ért. megnagyobbitani. Hogy az alaptőkének ilyféle öregbitése egyszerre vagy csak egymásután történjék-e, s ennek időpontját is, jóváhagyás föltételezése mellett, a társaság határozandja meg.

A megszerzési igény ezen ujjonnan kibocsátandó részvényekre a részvényeseket birtokukban lévő részvényeik aránya szerint illeti.

Minthogy pedig a részvények névre lesznek kiállítandók, annálfogva minden adás-vevés, vagy bárminemű engedményezések esetében, ezen tulajdonos, és a tulajdon változásai ezen részvényeket illetőleg a választmánynak bejelentendők, és ez által könyveibe iktatandók, ezen névátíratási díjul egy-egy részvénytől 50 kr. fizettetvén a társaság pénztárába, a kellő bélyegilletéken felül.

6. §. A társaság megállapítására 1000 részvény számának aláírása kívántatik.

7. §. A kibocsátott 2000 darab részvényre akként történik a befizetés, hogy a névértékeknek 30%-ja, azaz harminczszáztólíja az alapszabályok és üzleti rendszabályok elfogadása után legott befizetessék.

8. §. A részvény névértéke fejében befizetendő minden részlet felől a jogosítottnak nevére A. minta szerint kiállítandó ideiglenes elismervények lesznek kiállítandók, a teljesített további 70 $\frac{1}{3}$ -től részleteknek befizetési után pedig az

ideiglenes elismervények beváltásával B. minta szerinti névre szóló részvények fognak kiadatni, a C. minta szerinti osztaléki és felülosztaléki szelvényekkel együtt, a mennyiben utóbbiak már időközben ki nem állítottak volna.

9. §. Az aláírt részvények és az azokra befizetett összegek a részvénykönyvben előjegyeztetnek.

10. §. A részvények egy Juxta könyvből kivágnak, a társaság bélyegével elláttatnak és az alapszabályok értelmében iratnak alá.

Harmadik czim. A részvényesek jogviszonya.

11. §. Minden részvény és ezek kiadása idejéig minden előleges nyugta jogot ad a társaság vagyonának aránylagos részletéhez és az általa elérendő üzletbeli haszonhoz is.

A részvényes a birtokában levő részvények névértékén túl nincs lekötve.

12. §. A kihirdetett részletfizetéssel hátralékban maradt részvényesek a befizetésre emlékeztetnek az alapszabályok szerint közhírré tett felszólítás által, hivatkozva az ideiglenes nyugták számára. Ezen fizetés, ha az utolsó hirdetés közzététele után meg nem történne, fel van hatalmazva a társaság vagy a késedelmező részvényest minden a részvények aláírása által és az eszközölt részletfizetésekből reáháramlott jog igényeiből a társaság javára kizárni, az illető ideiglenes nyugtákat érvényteleneknek nyilvánítani, és azok helyébe új, ugyanazon számmal ellátott ideiglenes nyugtákat kiadni; vagy pedig a késedelmes befizetőket azon kötelességeik teljesítésére törvény útján is kényszeríteni, a kiskoru gyermekekért aláírt részvények befizetéseért magok az aláíró szülők levén fizetés-kötelesek.

Negyedik czim. A társaság hirdetményei.

13. §. A társaság minden hirdetménye annak feljogosított czimvezetői által aláírandó és a buda-pesti hivatalos hirdlapokba háromszor beiktatandó.

Az e módon eszközölt hirdetmények számítandó határideje azon naptól veszi kezdetét, mely az utolsó közzététel napjára következik.

Ötödik czim. Választások.

14. §. Minden választás írott szavazati jegyek által történik. Ha valamely választásnál az általános szavazattöbbség el nem éretnék; akkor az első szavazás alkalmával legtöbb szavazatot nyert tagok közt vizsgálmány (Scrutinium) eszközendő, még pedig úgy, hogy ily esetben a megválasztandó tagoknak kétszeres száma hozatik a szűkebb választásba. A szavazatok egyenlő számánál a szavazatok birtokában levő részvények nagyobb mennyisége határoz, ez utóbbi egyenlősége esetében pedig a sors.

Hatodik czim. Üzlet, kezesség, üzleti évszámla, zárlat.

15. §. A társaság az igazgató-választmány, az alapszabályok és üzleti rend által megszabott határok közt megállapítandó magasságu kamatok és mellékdíjak számítása mellett kölcsönöket ad ingó tárgyakra, árukra és érték-papírokra, váltókat leszámítol (escomptirt), melyeket az e célra megválasztott három bizottsági tag által naponként megbíráltat, az üzlet rendszabályai szerinti módon; ad végre kölcsönöket ingatlanokra, jelzálogi bekeblezéssel nyújtott biztosítás mellett.

A társaság letéti tárlatába árúkat és terményeket vesz fel, és azokra előleget ad készpénzben, és pedig vagy közvetlenül, vagy tárjegyeire (warrant) Hasonlólag jogosítva van a raktáraiba adott árúkat, tulajdonosaik megbízása folytán, hitese alkuszok közbenjárásával, vagy pedig saját árverésein a tulajdonosok rovására eladni, és az árúk megvámoltatását és szállítását a rakhelybér (magasinage) eladási és szállítási illetéknek, valamint minden ezen munkálatnál keletkező költségnek megtérítése mellett eszközölni.

16. §. Az intézet a felszámolandó kamatlábra nézve nincs korlátolva.

17. §. Hogy az intézetnek folyó pénzbeli készletek minden időben és a legelőnyösebb módon rendelkezésére állhassanak, a társaság időnként pénzt fogad el folyó számlára és viszont időnként oly összegeket, melyek a pillanat szükségletén túl terjednek, biztos érték-papírokban gyümölcsözőleg helyezi el.

Folyó számlára 1 o. é. forinttól kezdve fölfelé minden összeg tetszés szerint elfogadtatik takarékbetételi könyvecske mellett kamatozásra, mely könyvecskek névre kiállítandók lesznek.

18. §. A zálog-kölcsön, ékességek- és értéknemükre 6 hónapra, portékák- és érték-papírokra pedig csak 3 hónapra adatik; az adott kölcsön azonban bármikor a lejárat ideje előtt részletenként is visszafizethető.

19. §. A kamatok csak a zálogtárgyak kiváltása, vagy elárverelésekkor fizettetnek, a mellékköltségek (a mennyiben a 75. és 76. §§. mást nem rendelnek) a kölcsönnek adása alkalmával levonatnak.

20. §. A társaság fel van jogosulva minden a lejárt időig be nem váltott, vagy ismételve el nem zálogosított zálogokat a nélkül, hogy ezek tulajdonosával további érintkezésbe lépni, vagy a törvényszékek közbenjárását igénybe venni kénytelen volna, zálog-kölcsön-intézete által, és pedig az árúkat nyilvános árveréseken az üzletrend szerint elárverezni, az értékpapírokat pedig egy hites alkusz által a pesti vagy bécsi tőzsdén eladatni, és azoknak árából tulajdon igényeit a tőkére, kamatokra és mellék-költségek, valamint az árverési költségekre nézve levonni.

Harmadik személyek tulajdonbeli igényei, vagy más, előbb szerzett jogai az adóstól, vagy nevében a társaságnak átadott zálogokra csak akkor birnak elsőbbséggel emennek igényei felett, ha azok a társaság előtt már az átadás alkalmával ismeretesek voltak, vagy legalább oly jelleggel birtak, hogy ez által csalhatatlanul fölismerhetők valának.

21. §. Az illető felek az alapszabályok szerint közzéteendő hirdetések útján felhivatnak, az elárverezett zálogok felmaradt fölöslegét három esztendő alatt átvenni. Ezen határidő lefolyta után az át nem vett fölöslegek a társaság pénzalapjához csatoltatnak.

22. §. A társaság, mely harmadik személyek ellenében minden kötelmeiért egész részvény vagyonával, a tartalék-tőkét is ide értve kezekszik, zálog-adók ellenében minden a zálogokat illető szerencsétlenségért is vállal kezességet, és elvállalt kötelezettségének további biztosítására a néki átadott zálogokat biztosító társulatoknál fogja biztosítani.

23. §. A társaság üzleti éve január 1-jén veszi kezdetét, és december 31-én végződik, azonban az első üzleti év az üzlet kezdeményétől egész 1868. évi december 31-ig terjed.

24. §. Zár számláját a társaság az alapszabályok értelmében minden évben közzéteendi.

Nyolczadik czim. Osztalék és tartalékalap.

59. §. Minden üzleti év végén a társasági vagyon és tartozásról általános leltár állittatik ki, és mérlegzárlat készittetik az igazgatóság által.

60. §. Az igazgató választmány a számadásokat megvizsgálás végett a közgyűlésileg kiküldött vizsgáló-bizottságnak adja át, ez pedig a vizsgálat eredményéről jelentését a netáni számadási nehezségekre a választmány által tett s attól kikérendő felvilágosító észrevételekkel együtt, jóváhagyás végett a közgyűlésnek terjeszti elő.

61. §. A vállalat megállapításának és berendezéseinek költségei feletti számadások, a mérlegzárlattal együtt, az első közgyűlésnek helybenhagyás végett terjesztendők elő, ez határozza meg az igazgató-választmány indítványozása folytán, évenként ezen kiadások megtérítése fejében, a tiszta haszonból levonandó összeget.

62. §. A társaság nyereseményét képezi a minden kiadások levonása utáni tiszta jövedelmi maradvány, miből legott 5% a tartalékalaphoz csatolandó, annak levonása utáni maradvékból a befizetett részvényalaptökre 5% jutalék fog osztalékképen a részvényeseknek kiadatni, a mi annak kifizetése után fennmarad, abból a választmány, igazgató és a vállalat hivatalnokainak a közgyűlés által az üzleti év befejezésével megszavazandó díj-jutalék fog kihasittatni, az ennek levonásával felmaradandó összeg pedig a részvényeseknek részvényeik utáni felülosztalékul fog kiadatni, az osztalék és felülosztalék kiadása julius hó 1-én fog végbe menni, azonban a választmánynak szabadságában álland, hogy a mihelyt az üzlet eredményéről tudomást szerzett, ezen osztalékot ez idő előtt is kiszolgáltathassa; azon osztalék és felülosztalékok, melyek folyóváltuk utáni öt évvel fel nem vétettek, a társaság tulajdonába mennek át.

63. §. A társaság tulajdonához tartozó tartalékalap, mely-

nek csupán az alapszabályok szerénti üzletre fordíttatnia szabad, ezen befizetések által addig öregbítettik, míg a kibocsátott részvények 10%-ját eléri.

64. §. Minthogy a tartalékalap hivatása a társaságnak valóságos veszteségek fedezéséül szolgálni, annál fogva nem szabad annak osztalékra felhasználtatni.

II. A zálog-kölcsönintézet üzlete.

69. §. A zálog-kölcsön-társaság ingó érték-tárgyakra és pedig drága kövekre, drágaságokra, arany, ezüst s más nemes érczekből készített árukra becsáruk $\frac{2}{3}$ részéig, minden egyéb tárgyra pedig annak feléig készpénzbeli kölcsönt osztr. értékben kamatok és mellék illetékek fizetése mellett ad.

70. §. A felvételtől ki vannak zárva.

1-ör. Tűzvésznek kitett tárgyak p. o. gyúárak stb.

2-or. Tárgyak, melyek romlásnak ki vannak téve, mint szűcsárak stb.

3-or. Törékeny tárgyak p. o. üvegárak stb.

4-er. Tárgyak, melyek ebeli viszonyok tekintetében átvételre s megőrzésre nem alkalmasak, p. o. bútorok és kocsik.

5-ör. Tárgyak, melyeknél a zálog-kölcsön-társaság jogos birtoklásuk iránt gyanuval viseltetik.

6-or. Kincstári katona ruhák és más a katona szolgálat-hoz tartozó tárgyak.

7-er. Egyházi szolgálathoz tartozó tárgyak.

8-or. Arany és ezüst neműek, melyek családi címerrel vannak ellátva, ha be nem bizonyíttatik, hogy hitbizományhoz nem tartoznak.

71. §. Minden zálog tiszta állapotban adandó át, és a több részből állók és begöngyölést igénylők azzal ellátandók.

72. §. A zálog megbecslése hites becslők által eszközöltetik, 2 oszt. értékű forintnál alábbi értékű zálog nem fogadtatik el.

73. §. Zálog-kölcsönöknél a kamatláb magassága az időpontnak és a pénzértéknek tekintetbevételével az igazgatóválasztmány által határoztatik meg és félvétenként megváltoztatható. A kamatláb megváltoztatása a már eszközlött zálog-kölcsönökre visszaható erővel nem bir.

74. §. Zálog-kölcsönöknél, mint mellékkilletékek a kölcsön-
revőtől a felvételi, a becslési, a tartási és a biztosítási illeték
számba vétethetők, és pedig egyelőre a következő magyar királyi
ministeriumtól helybenhagyott fokozat szerint 3 havi időre
kiszámítva :

A felvételi illeték	0	75%
A becslési illeték	0	75%
A tartási illeték	1%	—
A biztosítási illeték	0	50%

Az igazgató-választmány ezen fokozatot, tekintettel az
időnek s pénzürtékeknek viszonyaira és a kezelési kiadások
magasságára, félévenként megváltoztathatja, annak minden
fellebb emeléséhez azonban a magyar királyi ministerium bele-
egyezése kívántatik meg.

75. §. A felvételi és becslési illetékek mindegyike $1\frac{1}{2}\%$ -
val a kölcsön összegétől minden egyes, vagy átzálogításnak
számíttatnak fel, a kamatok, valamint a tartási és biztosítási
összegek, a 73. és 74. §§-ban elősorolt évi százalékok szerint
hónap számra számíttatnak fel, és ezen két utóbbi mellék illeték
megfizetésének legalább egy hónapra kell megtörténnie.

A számításnál eredményező töredék krajczárok teljeseznek
tekintetnek és a társaság javára szolgálndnak.

76. §. A felvételi és becslési illeték, valamint az egy
hónapra fizetendő tartási és biztosítási illetékek azonnal a köl-
csönnek kiadása, s továbbtartási és biztosítási illetékek pedig
valamint a kamatok is, csak a zálogok kiváltásánál, átzalogosi-
tásánál, vagy elárverezésénél vonatnak le.

77. §. Mindenkinnek szabadságában áll személyesen, vagy
más személyek által zálogokat betenni. Gyermekektől zálogok el
nem fogadtatnak. A zálog általadóóját semmi ürgy alatt
kényszeríteni nem szabad, hogy a tulajdonost megnevezze, és a
zálog-kölcsönintézet egész üzletére nézve mindig a legszigorubb
hallgatás fog tartatni, ha csak a zálogok jogos birtoklása iránt
jogosult gyanu fenn nem forog, vagy azok az intézetnek mint
elloptak megjelölve nincsenek, ily esetben az intézet eljárását
a büntető törvények határozmányaihoz szabja.

78. §. A kölcsönök legfeljebb hat hónapi tartamra adatnak,
azonban részletenként is visszafizethetők, a legcsekélyebb rész-

letnek, a kölcsönnek legalább tíz száztóljából, 10 frton alatti kölcsönöknek pedig legalább 1 frtból o. é. állnia kell. A visszafizetett részlet összegek a könyvekben, valamint a zálogjegyeken is és pedig ezeken számokban és betűkben előjegyeztetnek.

97. §. Minden átadott zálogról a zálogadó egy nyugtát (zálogjegyet) kap, mely a bejegyzés folyó számát, a zálog tárgy megnevezését, a becsértéket, a kölcsön és a levont mellékilletékek összegét számokban és betűkben, valamint a betétel napját is magában foglalandja.

80. §. A kiváltandó zálog csak a zálogjegy általadójának fog kiadatni.

81. §. Ha valamely zálogjegy elvesz, köteles a zálogadó azt az intézetnek azonnal tudomásul adni, a számot, a betétel napját, valamint a kölcsönnek összegét is megnevezni és az elzálogosított tárgynak pontos leírását adni.

Ha ezen leírás a záloggal összehangzik, a zálogjegynek elveszte a könyvekben előjegyeztetik, és annak helyébe egy előjegyzési vevény kiállittatik.

Ha az eredeti zálogjegy egy esztendő lefolyta alatt az elvesztés bejelentésének napjától számítva elő nem kerül, a zálog az előjegyzési vevény visszaszolgáltatása és a kölcsönnek, a kamatoknak és mellékilletékeknek megfizetése mellett kiadható lészen.

82. §. A zálogadóknak szabad a zálogokat azok kivételével, melyek hosszabb tartogatás által romlásnak alá vannak vetve, a lejárt kamatok és mellékilletékek megfizetése mellett átzálogosítani, azaz azokat újra elzálogosítani, minden újabb átzálogosításnál a zálogok újra megbecslendőek, és azokkal úgy, mint más zálogokkal elbánandó lészen.

83. §. Ha a zálog a betétel napjától számított hat hónap lefolyta után ki nem váltatik; fel van jogositva a zálog-kölcsön-társaság azt zálog-kölcsön-intézete által nyilvános árverés útján elárvereltetni, és a bevett pénzből minden tekintet nélkül harmadik személyek lehető jogaira, az alapszabályok 20. §-ban ez iránt meghatározott megszorítás kivételével, minden a tőke, kamatok és mellék-illetékek iránti igényeit egy 2°/_o árverési illeték hozzászámításával, valamint mindazon illetéket is,

melyet a társaságnak magának az árverés alkalmából fizetni kell, saját javára levonni. (Lásd az alapszabályok 20. §-át).

84. §. A társasági zálog-kölcsön-intézet által eszközzendő nyilvános árverések az első félévnek lefolyta után, a zálog-kölcsön fölvétel napjától számítva minden hónap 1-én és 2-án, továbbá: 15 és 16-án, fognak tartatni. Ha ezen napok egyikére vásár- vagy ünnepnap esik, az árverés a következő hetinapon történik.

Az árverés előnapjáig az árverésre szánt zálogok kiválthatók vagy elzálogosíthatók. Az árverés az alapszabályok értelmében azaz a buda-pesti hivatalos lapokba való háromszori beigtatás által, az előrverendő zálog-tárgyak számának és minőségének, valamint a helynek, napnak és órának felemlítése mellett közzéteendő lesz.

85. §. Az árverés eszközzésére hatósági engedély nem szükséges, kikiáltóul a társaság hivatalnokai is alkalmaztathatnak.

86. §. A kikiáltásnál az előrverendő darab előmutatandó, megnevezendő és annak szabott ára megmondandó lesz.

87. §. Nagyobb becsű daraboknál, mint ékszereknél, drága köveknél, és más drágaságoknál a vevőknek néhány percnyi idő a megfontolásra adandó.

88. §. Ha a kikiáltás után ajánlat történik, mely a kikiáltott árral legalább egy forma, a kikiáltó ezen összeget háromszor, a közönségesen bevett hozzátétellel 1-szor, 2-szor, 3-szor, világosan ismétlendi.

89. §. Valahányszor az első kikiáltástól a harmadik kikiáltásnak bevégeztéig új ajánlat történik, ez utóbbi ismétlendő, és mint az előbbi szakaszban, kikiáltandó lesz.

90. §. Az árverések a kölcsön-intézet helyiségeiben az illető főnökök jelenlétében eszközöltetnek, és mindenike felől pontos jegyzőkönyv vezetendő.

91. §. Mint kikiáltási ár, a zálogra adott kölcsönösszeg vétetik, a kamatok, mellékköltségek és körülbelüli árverési kiadások hozzá számításával.

92. §. Ha valamely zálog a kikiáltási árért el nem volna adható, az intézetnek szabadságában áll azon a kikiáltási áron alul is túlradhatni, vagy azt a kikiáltási árért tulajdonilag át-

venni. Az intézet a becsárnak összegeért kezeskedik a felek irányában.

93. §. Azon eljárás, mely a zálogok elárverezésénél elért, s a társaság igényeit meghaladó összegek bevételeinél követendő, az alapszabályok 24. §-ban meg van határozva.

94. §. Az átzálogosítottakon kívül árverésre nem kerülnek még azon zálogok, melyek biróilag letilalmaztattak, és ezek kiadása csak akkor történik; ha a tilalom szüntettetik meg s a társaság minden igénye teljesen ki lön elégitve.

95. §. A társaság kezeskedése, a zálogadók irányában, az alapszabályok 22. §-ban meg van határozva.

96. §. A kölcsönüzlet ezen nemére alkalmasak az érték-papírok, általánosan ezekre adatnak előlegek tőzsdei értékük két harmadrész összegéig. Azon értékpapírok, melyek valamely nyilvános pénzalap, vagy intézet, valamely letéteményi hivatal, vagy község számára lekötve vannak, csak az illetékes engedély folytán vétethetnek fel. Kivéve vannak a kölcsönüzletből mindazon tárgyak, melyekről feltenni lehet, hogy tulajdonosa a teljes letéteményezési joggal felruházva nincs.

97. §. A kamatláb összege, továbbá a melléilletékek az igazgató-választmány által az alapszabályok 16. §-a értelmében határozatnak meg. Kamatok és melléilletékek az alapszabályok 19. §-a megszabása szerint fizetendők.

98. §. Az elzálogosított értékpapírokról, a zálogadó nyugtatványt kap, melyben az elzálogosított papírok minden ismertető jeleivel, a szelvények szám szerinti mennyisége és lejárat idejének, a kamat czókoknak (talons) és az elfogadott tőzsdei árfolyamnak pontos megemlékezésével felvannak jegyezve.

99. §. Ezen kölcsönök tartamát illetőleg a követendő eljárást az alapszabályok 18. §-a szabja meg.

Ha a zálognak tőzsdei értéke alább száll, a kölcsönvevő köteles egy megfelelő zálogpótlékot, vagy kölcsön-visszafizetést eszközölni; ha az meg nem történik, az igazgatóság fel van hatalmazva a zálogot egészen, vagy részenként a nyilvános tőzsdén eladatni és csak a minden saját jogai és igényeinek teljes kielégítése után fennmaradt felesleget az elzálogosító számára, annak rendelkezésére kamat nélkül eltenni. Ha a bevett pénzösszeg a

társaság követeléseit nem fedezné, számára a kártalanítási igény az adós ellenében fentartva marad.

100. §. Elzálogosított értékpapírok rendszerént a zálogadónak, vagy igazolt jogutódjának az utalvány átadása mellett kiszolgáltatandók.

Ha valamely zálogadó csődbe esik, vagy ha vagyona felett a kiegyeztetési eljárás megindíttatik és a társaság erről bírói rendelet által tudósíttatott; ily esetben köteles amaz, a nála elzálogosított tárgyakat, minden rövidség nélkül, a csőd s illetőleg egyezségi tömeg számára őrizete alatt tartani és azokat a megszabott illetékek megfizetése mellett csak az illetékes bíróság, illetőleg egyezségi tömeg-gondnokság megfelelő meghagyása folytán, valamint az intézet minden követeléseinek megtörtént kiegyenlítése után kiadatni.

Ki egy társaságnál elzálogosított tárgyra bírói végrehajtás útján igényt tart, az köteles intézkedni, hogy a végrehajtási engedély az intézetnek az illetékes bíróság által hivatalosan tudtúl adassék s a zálogot ezután az illető illetékek megfizetése, az utalványnak visszatérítése, vagy törvényes megsemmisítése és egy sajátkezűleg aláírandó forma szerénti vevény kiállítása mellett veheti fel.

Ha a zálog haláleset által egy harmadik személynek, vagy tulajdontárs birtokába jut, az intézet arról a tárgyaló bíróság által tudósítandó, valamint a személyekről is, kik az elzálogosított tárgyak feletti rendelkezésére jogosulvák.

101. §. Az árukkali zálog-kölcsönüzletre vonatkozó 77. és 81. §§-ok e helyen jutnak érvényre.

Ha a vételnnyugta egy esztendő alatt az elvesztés jelentésének napjától számítva elő nem kerül, ezen esetben ugyanazon megsemmisítési eljárás követendő, mely magány okmányoknál a törvény által meg van szabva.

102. §. A kölcsön-időnek lefolyta után a kölcsön ugyanazon időre meghosszabbíthatatik; minden meghosszabbítás új üzletnek tekintetik.

103. §. A zálogok elmulasztott kiváltásánál vagy átzálogosításánál követendő eljárás az alapszabályok 20. §-ában meg van határozva.

Az elért felesleget illetőleg a 93. §. érvényes.

104. §. A társaság átvesz mindennemű terményt és árut, megvámolt és megvámolatlan állapotban tulajdon raktáraiba, vagy idegenekbe is, de saját zárlata alatt, egyszerű eltartásra, rakhelyjegyek (warrant) kiállítása mellett, a vámhivatali kezelés eszközzésére, szállításra vagy eladásra.

105. §. A társaság fel van jogosítva ezen czélra tulajdon raktárat a külföldi árukkal kereskedésre, a honi szükséglet számára való megvámolásra, vagy átviteli üzletekre (transito Geschäfte) felállítani.

106. §. A vámhivatali átvételt és kezelést illetőleg tulajdon szabályzat szerkesztetni fog és számára az illető magasabb hatóság helybenhagyása kieszközöltetni.

107. §. Rakhely-jegyre a társaság előleget ad, az ezekben feljegyzett árúk becsének $\frac{1}{5}$ részéig, és jogosulva van kamatokat és illetékeket felszámlálni.

108. §. A rakhely-jegyek, az árúk, a társaság kezeibe való átmeneténél állíttatnak ki tulajdonosaik számára; magokban foglalják a szám-, mérték- és súlynak pontos megnevezését, valamint a minőség megjelölését is, és a társaság czégezésére jogosultaktól, vagy az igazgatóság által a czégezésre felhatalmazott hivatalnokaitól, kiknek neveit szintén szükséges leendő váltótörvényszékileg beiktattatni, íratnak alá.

109. §. Rakhely-jegyek egyszerű hátirat (giro) által átruházhatók, és birtokosukat azoknak utolsó átíratásukra nézve az árúk tulajdonosának teszik, melyekről ha az illető rakhely-jegy az intézet részéről előleggel megterhelve nincsen, mindenkor az alapszabályok szerinti illetékek megfizetése mellett szabadon rendelkezhetik.

110. §. A rakhelyeken előforduló hátiratok valódisága iránt a társaság semmiféle kezességet nem vállal.

111. §. Ha valamely rakhely-jegy az intézettől előleg adatik, azon az adott előleg és fizetési határidő (Scadenz) világosan kileendő jelölve, melynek lefolyta után, ha az előlegnek visszafizetése az adós vagyonnak jogutódja által pontosan meg nem történt, az előleget kapott áru azonnal a társaság tulajdonává válik. Ezen határidőnek lejártáig az előleget kapott árúk tulajdonosának hátirattal ellátott rakhely-jegye az intézet

kezében marad, mely annak viszont egy részletes és hasonlóan átruházható vevényt kiállítand.

112. §. A meghatározott visszafizetési határidő az előleget kapott áru tulajdonosától 10 napi felmondás mellett tétzése szerint rövidebbé tétethetik.

113. §. Azon esetre, ha valamely rakhely-jegy tulajdonosa, az intézetet az illető árúnak eladásával megbizza, az illető rakhely-jegy az utóbbinak további eljárásra általadatik. Az intézet által ezután egy forgatmány (giro) által átruházható, annak idejében az árúnak tiszta bevett összegét az intézettől kapja.

114. §. A rakhely-jegynek átirásával semmi további kötelezettség vagy kezesség összekötve nincs.

115. §. Mielőtt valamely rakhely-jegy előleggel elláttatnék, az illető áru az intézetnek két bizalmi személye által megbecsültetik, és az e módon kipuhatolt érték a rakhely-jegyen kiiratik; ily becslés a letéteményező kívánatára mindenkor eszközözlendő, és a kipuhatolt érték a rakhely-jegyen felhozandó lesz.

116. §. Betározott áruk megvétele a társaság tulajdon rovására mindig csak az illető rakhely-jegyek megszerzése, azaz annak a társaságra való átiratása által történik.

117. §. Az intézet köteles minden néki átadott árúnak biztos és jó eltartásáért gondoskodni, azokat tűz és víz ellen biztosítani, s kezeskedik tulajdonosának az árúnak becsértéke erejéig, melyet tulajdon hibája által okozott, vagy tűz, vagy víz által előidézett megrongálás esetében a tulajdonosnak megtéríteni köteles, kivéve vannak csak elemi esetek és háború által okozott károk.

118. §. Az intézet jogosulva van Magyarország határai közt fontos kereskedelmi czikkek központi helyein ügynökségeket felállítani, melyeknek hatásköre azonban mindenkor csak az ily főárúnemekre szorítkozva leend.

119. §. Jogosítva van magát bel- és külföldi bankokkal összeköttetésbe helyezni, hogy az előlegek, vagy vétel által birtokába jutott árúkat időnként pénzzé tenni, vagy pénzjegyekre változtatni, s ily formán saját pénzbeli erejét mindenkor szükség szerint sokszorozhatni képes legyen.

120. §. Továbbá jogosítva van helyiségeiben időnként nyilvános árveréseket tartani, és a betározott árúczikkeket a legtöbbet ígérőnek eladhatni.

121. §. Az intézet által kipuhatolt becsérték (115. §.) egyszersmind a kikiáltási árt képezi, joga van árúczikkeket, melyekre az illető előlegek pontosan vissza nem fizettettek, az árverés alkalmával a becsáron alól is eladhatni. Oly árúczikkeknél, melyeket egyesek vagy idegen személyek megbízása folytán árvereztet, köteles magát a megbízók által megszabott legalacsonyabb árhoz tartani.

122. §. Az árverések minden hatósági személy közbenjötté nélkül tartatnak, és az intézet azoknál csak hites alkuszokat alkalmaz tulajdon választása szerint.

123. §. Az árverés megtartása előtt nyolcz nappal, az utóbbi 13. §-ban megjelölt lapokban közzététetik, és az árúczikk maga, vagy hites alkuszok közbenjöttével annak megrendelt próbái megtekinthetők leendnek.

124. §. A ilyen próbák az árúnak minőségét teljértéküleg képviselik, a vevők az árverésen megvett árúknak átvételét semmi ürügy alatt meg nem tagadhatják s nincsenek feljogosítva akármely igényt kártalanításra emelni, eltérő minőségnek felhozása alapján.

125. §. Az ígérők kötelesek az árverés kezdete előtt a becsérték 5°/_o bánatpénzét az árverés megtartására kiküldött vezetőnél letenni, és pedig készpénzben a tőzsdei árfolyam szerint, vagy elfogadható értékpapirokban.

A bánatpénz azoknak, kik semmit sem vettek, azonnal az árverés után vissza fog szolgáltatni.

Ellenben a vevőktől a bánatpénz, vagy annak a megvett árúkra eső része vissza fog tartatni, míg az árúk átvétele és a megállapodott árnak kifizetése meg nem történt.

126. §. Az árú átvételének és az árverési vételár kifizetésének rendszerint azonnal kell történnie s ha három nap alatt az árúnak átvétele meg nem kezdetik, vagy nem folyó ár folytattatik, a bánatpénz az intézet javára elvész.

127. §. Az intézet jogosítva van a bánatpénznek letételét elengedni, s a vevővel eltérő átvételi és fizetési feltételek iránt megegyezni. A mellett azonban mindenkor gondoskodnia kell,

hogy az árúk helyes átvétele s azoknak pontos kifizetése kellőleg biztosítva legyen.

128. §. Az intézet szabadságában áll az árút a vevők rovására raktárában megtartani, s arra az új tulajdonosnak megint rakhely-jegyeket kiállítani, miben azonban — magától érthetőleg — az alapszabályok szerinti módozatok szorosan megtartandók lesznek.

129. §. A társaság raktárában levő árucikkek, melyek minőségük- vagy régiségüknél fogva bizonyos romlásnak vannak kitéve, vagy melyek az intézet által előre nem látott s nem az ő hibájából eredő elértéktelenülést szenvedhetnének, azon esetre, ha tulajdonosaik vagy három napi záridővel hozzájuk intézett felszólításra ezen árúkat föl nem veszik, azonnal árverés alá bocsáttatnak és becsértékükön alól is eladatnak.

Az árverés kihirdetésére elegendő ily esetben a 112. §. értelme ellenére 3 nap.

III. Pénzösszegek átvétele folyó számlára.

130. §. A társaság időnként pénzösszegeket folyó számlára veszen át, és pedig elfogadtatnak összegek egy forinttól o. é. kezdve fölfelé minden tetszés szerinti magasságban, törvényes kamatok és legalább 10 napi felmondási határidő mellett.

131. §. A letéteményezőnek nevére vagy annak rendelkezésére szülő vevény mintája a magas magyar királyi földmivelési-, ipar- és kereskedelmi ministeriumnak előterjesztendő.

A legmagasabb pénzösszeg, melyet a társaságnak koronként folyó számlára elfogadnia szabad, a valódián befizetett részvénytőkének $\frac{2}{3}$ -ad részén túl nem terjedhet.

Az igazgató-választmánynak marad fentartva ily betételek számára a koronkénti kamatlábat meghatározni.

132. §. Az intézet jogosítva van bizonyos körülmények közt valamelyik féltől a betét felvételét megtagadni, a nélkül, hogy ezen határozatának okait előadni köteles lenne.

133. §. A hivatalnokoknak a folyó számlák állásáról senki másnak, csak az igazgató-választmánynak szabad felvilágosítást vagy értesítést adni, minden ilyféle felfedezés azonnali elbocsátással kérlelhetlenül büntetendő.

134. §. Koronkénti feleslegek biztos érték-papirokban az alapszabályok 17. §-sa szerint haszonhajtólag befektetendők lesznek.

135. §. Az ily tőkebefektetésekre fordítandó összegek magassága és a megveendő érték-papirok választása esetről esetre az igazgató-választmány által fog meghatároztatni.

136. §. A zálog-kölcsön-intézet ügyei egy-egy főnök és szükséges számú könyvvivők, pénztárnokok, zálog-kezelők, becslők, irtók és szolgák által a koronkénti szükséglet szerint, az igazgatónak és az oldala mellé hivatalábani segélyzésére és akadályoztatása esetében helyettesítésére adott titkárnak felügyelete és fővezetése alatt, az igazgató-választmánynak rendeletei és utasításai szerint eszközöltetnek.

137. §. A pénztárnokok, becslők és zálog-kezelők biztosítékot adni tartoznak.

138. §. A zálog-kölcsön-intézet pénztárai az illető főnökök és pénztárnokok, a zálogtárak az illető főnökök és zálog-kezelők közös zárlata alatt tartatnak.

139. §. A könyvek és számadások kereskedelmi elvek szerint osztrák értékekben fognak vezettetni.

140. §. A pénztári napikönyv (Cassa-Journal) minden nap berekesztetik, és a pénztári állással összehasonlíttatik.

141. §. A zálog-kölcsön-intézet pénztárai az igazgató választmány, valamint az igazgatóság által is, határozatlan időben havonként legalább egyszer megvizsgálandók.

142. §. A becslők a társaságnak a becslés helyességeért a biztosítékkal s összes vagyonukkal kezeskednek; az intézet minden többi hivatalnokai a saját hibájok által a társaságnak okozott kárt megtéríteni kötelesek.

143. §. Megsemmisítések (anmortisatio) Kassa város törvényszékénél, vagy annál, a mely annak helyét pótolja, lesznek kérelmezendők és végrehajtandók.

A megsemmisítési határidő 45 napra határoztatik meg.

144. §. A felek zálog-jegyzékei, a zálog-jegyek, és a társaságtól kiadott vevények után illeték nem fizettetik.

145. §. Pecsétnyomóin és czégtábláin czégjének körirátával ellátott magyar czimert használ a társaság.

A felső-magyarhoni első zálogkölesön intézet és kölesönbank üzleti forgalma volt :

186 $\frac{7}{8}$ -ik évben 2,481484 frt. 86 kr. o. é.

1869-ik „ 3,511016 „ 68 „ „

Magyar általános hitelbank felső-magyarországi fiókja Kassán Pestről 1868-ik évi szeptember 1-jéről kelt következő felhívás köröztetett a megyei és városi vagyonosabb osztályu lakosság között :

Pest, 1868. szeptember 1-én. T. cz. Van szerencsénk önnek jelenteni, miszerint e czég alatt: „Magyar általános hitelbank felső-magyarországi fiókja Kassán“ „Filiale der Ungarischen allgemeinen Creditbank für Ober-Ungarn in Kaschau“ fiókinézetet alakítottunk Kassán, a mely folyó évi október 1-jén kezdi működését.

Az üzletet egy kormányzó-tanács fogja vezetni, melynek tagjai: Juhos János Gyula, Müller János, idősb Moll József, Koppy István, Fiedler János urak és a vezérő igazgató Moll József Károly ur, a Moll János Farkas bankház főnöke, kiknek váltótörvényszékieleg bejegyzett aláírásaikról tudomást venni sziveskedjék, megjegyezvén egyszersmind, hogy jogérvényes czégvesztésre a kormányzó tanácsos urak egyikének és a vezérő igazgatónak, vagy ennek gátoltatása esetében, két kormányzó tanácsos aláírása szükségeltetik.

Ezen fiókinézet üzletkörét illetőleg annak tuloldali körlevelére utalván, azt ön szives figyelmébe ajánljuk és teljes tisztelettel maradunk „Magyar általános hitelbank:“ Juhos János Gyula, Müller János, idősb Moll József, Koppy István, Fiedler János, kormányzó tanácsosok, Moll József Károly, vezérő igazgató.

1870. márczius végétől Keller Róbert vezető igazgató.

A fiókinézet helyisége: főut 172-ik szám alatt, Moll-féle ház első emelet.

Ugyanakkor 1868-ik évi szeptember 1-ről Kassáról kelt következő értesítés is lőn csatolva a fennebbi Pestről kelt levélhez :

Kassa, 1868. szeptember 1-én. T. cz. Vonatkozva a „Magyar általános hitelbank“ mellékelt körlevelére, tisztelettel

értesítjük önt, hogy intézetünk folyó évi október 1-én megkezdí működését, s ön megbízásainak teljesítésére egész készséggel felajánlja magát.

Mint anyaintézetünk, úgy mi is következő üzletekre vagyunk jogosítva, és pedig:

1. §. Ipar-, kereskedelmi vagy egyéb közgazdasági vállalatok létesítésére vagy az azok létesítésében való részvételre.

2. §. Részvénytársulatok kölcsönei eszközzésére saját számadásra vagy bizományban.

3. §. Mindennemű állam- és iparüzleti értékpapir eladása és vásárlására és az azokra való pénzkölcsönökre.

4. §. Árúkra és nyersterményekre való előlegek adására.

5. §. Pénzek folyó számlára történő átvételére; ily készpénzben átvett összegekért kamatozó pénztárjegyek kibocsátására.

6. §. Ingatlan javak vételére és eladására.

9. §. Bel- és külföldön minden egyes üzlet folytatására, mely a kölcsön-letéti és leszámítolási bank, úgy az ingósági hitelintézet üzletkörébe tartozik.

Azonkívül mérsékelt jutalékért termények vásárlása s eladására, valamint szállítására is vállalkozunk, és ez üzletágra kiváló gondot fordítandunk.

Kérvén, hogy a túloldali aláírásokról tudomást venni sziveskedjék teljes tisztelettel maradunk „Magyar általános hitelbank felső-magyarországi fiókja Kassán.”

A midőn tehát még a fennebbi közleményekhez az intézet alapszabályait mellékeljük, azt hisszük, hogy az intézet célját és működési terjedelmét tökéletesen kimerítettük:

Alapszabályai.

A társulat célja, czíme, székhelye és fennállása.

1. cz. A magyar általános hitelbank részvénytársulat, mely oly célból keletkezett, hogy mint bankintézet, a magyar korona országainak pénzügyi, kereskedelmi és gazdasági érdekeit előmozdítsa.

Az intézet czíme: „Magyar általános hitelbank,” s e czim alatt a pesti váltótörvényszéknél bejegyeztetik.

2. cz. A társulat következő üzletekre jogosult:

I. Ipar, kereskedelmi, vagy egyéb a közjólét előmozdítására czélzó gazdasági vállalatok, különösen vasúti és vízépítészeti művek létesítésére, vagy az azok létesítésében való részvételre és ily vállalatok gyámolítására, úgy, hogy azok részvényeit és elsőbbségi kötvényeit a maga kezére átveszi, vagy az ily értékpapírokra előleget nyújt.

II. Részvénytársulatok kölcsönei átvételére, vagy egyedül vagy társaságban másokkal, a maga kezére, vagy bizományban, s ily kölcsönöknek eszközlésére.

III. Állami és földtehermentesítési kötvények, nem különben a magyar korona országaiban alakult társulatok és egyesületek részvényei, záloglevelei és kötvényeire való kölcsönzésekre.

IV. Árúkra és nyersterményekre való előlegek adására; gazdasági ipar, mint czukor-, szesz- és pálinkagyárakra vagy hizlalási consortiumoknak sat. nyitandó hitelre.

V. Pénzek folyó számlára való átvételére; ily készpénzben átvett összegekért, névre vagy előmutatóra szóló kamatozó utalványok (pénztári jegyek) kibocsátására, vagy a betett készpénznek cheques által rendelkezhetővé tételére.

A forgalomban levő kamatozó utalványok és chequesek, a váltó-, lombárdtárca s pénztári készlet által fedeztetnek.

VI. Ingatlanok vételére és eladására, úgy azonban, hogy az ingatlanok vétele oly módon legyen megszorítva, hogy az az azok vételére fordított egész összeg, a valósággal befizetett részvénytőke negyedrészt soha meg ne haladhassa.

VII. Névre vagy előmutatóra szóló, saját kamatozó adóslevelek (kötvények) kibocsátására.

Ez adóslevelek 100 frtnál kisebb összegre nem szólhatnak és sorsjegyek alakjában ki nem állíthatók, az adóslevelek összes értékének pedig a bank tulajdon birtokában levő értékpapírok, fedezett tőke-követelések és ingatlanok által mindenkor teljesen biztosítva kell lennie.

VIII. A vasúti elsőbbségi kötvények alapján, melyek birtokába a bank üzleti egyesség folytán jutott, záloglevelek kibocsátására, melyekre nézve a vasúti elsőbbségi kötvények különleges fedezetül szolgálnak.

E záloglevelek 100 forintnál kisebb összegre nem szólhatnak és sorsjegyek alakjában ki nem állíthatók.

A bank e záloglevelekért is összes vagyonával kezeskedik.

IX. Bel- és külföldön minden egyes üzlet folytatására, mely a kölcsön-, letéti- és leszámítolási bank, úgy az ingósági hitelintézet üzletkörébe tartozik, annál fogva a magyar királyi kormány által reábizott minden pénzügylet véghezvitelére is; állami, országos és községi kölcsönök, nemkülönben magánosok jelzálog-részkölcsönei átvállalására akár egyedül, akár társaságban másokkal, a maga kezére vagy bizományban, s ily kölcsönök eszközzésénél a közbenjárásra.

Az intézet üzletköréből csupán a bankjegy és földhitelintézeti záloglevél kibocsátása záratik ki.

3. cz. Az intézet ez alapszabályok jóváhagyása napjától számítva ötven évig áll fenn, ha csak az alább következő határozatokhoz képest hamarább nem kellene feloszlania.

4. cz. A társulat székhelye Buda-Pest, hanem ha czélszerűnek találja, szabadságában áll fiókintézeteket és ügynökségeket állítani a magyar korona országai, valamint az austriai örökös tartományok más helyein is.

A részvény-társulat tőkéje.

5. cz. A társulat tőkéje harmincz millió oszt. é. forintban állapíttatik meg, mely százötvenezer darab részvényre oszlik, s egy-egy részvény kétszáz forintot tesz.

6. cz. E 150,000 darab részvényből egyelőre 75,000 darab részvény adatik ki, úgy, hogy az alaptőke kezdetleg csak 15 millió forintot tesz.

7. cz. A további 15 millió forintnak 75,000 darab részvényben kibocsátásáról a kormányzó-tanács javaslatára a közgyűlés határoz

Az ujonnan kibocsátandó részvényeket a részvényeseknek van joguk a birtokukban levő részvények arányához képest névszerinti értékben magukhoz váltani.

8. cz. A részvények oszthatlanok, s a társulat egy-egy részvénynek csak egy tulajdonosát ismerheti el.

9. cz. A részvények folyószámmal láttatnak el, de csak azután adatnak ki, ha az első ízben kibocsátott 70,000 darab

részvény mindegyikére a két-két száz forint névszerinti érték egészen befizettetik.

10. cz. Egy-egy részvényre azonnal negyven százalék, azaz nyolczvan forint osztrák érték fizetendő. A befizetésről előmutatóra szóló, folyószámmal jegyzett elismervény szolgáltat ki, mely egyszerű átadással kézzől kézre bocsátható.

11. cz. A további befizetés minden egyes részvényre a kormányzó-tanács által megállapított időközökben történik.

Minden ily további befizetés magán az elismervényen a bank-igazgatóság egyik tagjának aláírásával, s a kormányzó-tanács által e végett kinevezett tisztviselő ellenjegyzése mellett bizonyíttatik.

12. cz. A teljesítendő befizetés, harmincz nappal előre a megszabott fizetési határidő előtt, Pesten a hivatalos lapban, valamint a hivatalos bécsi ujságban, külön-külön mindegyikben, háromszor előre köztudomásra hozatik.

13. cz. A befizetés Pesten, a magyar általános hitelbanknál történik, de oly helyen is teljesíthető, melyet a kormányzó-tanács e végett kijelöl.

14. cz. Elismervény, melyen minden már lejárt befizetésről szóló rendszeres bizonylat hiányzik, érvényesen másra át nem ruházható.

15. cz. Minden elmulasztott befizetésért a társulat a lejárat idejétől számítandó évi 6%-os kamattal kárpótoltatik.

16. cz. Az elismervény folyószáma, melyre befizetés nem történt, ugyanazokban a lapokban, melyekben a fizetési felhívás megjelent, tétetik közzé.

Húsz nappal e közzététel után a társulatnak joga van az elismervényt, melyre befizetés nem történt, érvénytelennek nyilvánítani, s helyette és ugyanazon szám alatt új elismervényt adni el.

Az elismervény érvénytelenné nyilvánításával a tulajdonos minden joga és kötelezettsége megszűnik, s az eladott új elismervényből befolyó többlet a társulatra száll.

Az érvénytelenné lett elismervény száma és folyószáma köztudomásra hozatik.

E czikk minden elismervényre egyenként rányomandó.

17. cz. Mihelyt az utolsó részletbefizetés megtörtént, azaz mihelyt a 200 frtnyi egész összeg befizettetett, az elismervény részvényt nyel cseréltetik ki.

18. cz. A részvény és elismervény az ide csatolt A. és B. minta szerint, magyar és német nyelven állíttatik ki, s egy kormányzó-tanácsos s a bank-igazgatóság egyik tagja aláírásával és az intézet száraz pecsétjével láttatik el.

19. cz. Egy-egy részvényes a társulat kötelezettségeiért csupán részvényei erejéig áll jót.

Harmadik személy irányában a bankintézet és fiókjai által vállalt kötelezettségekért, a társulat alaptőkéje és egész vagyonával kezeskedik.

20. cz. A részvényt nyel és elismervényt nyel járó jog és kötelesség átszáll az új tulajdonosra.

A részvény vagy elismervény bírása magában foglalja a kötelezést, hogy a tulajdonos az intézet alapszabályainak s a közgyűlés határozatainak magát aláveti.

21. cz. Szabadságában áll a részvényesnek a maga részvényt az intézet pénztáránál letenni, miről saját nevére szóló átvételi jegyet vagy nyugtát kap.

Az abauj-szántói takarékpénztár 1870. évi január 10-én kezdette meg működését, miután alapszabályai a nagyméltóságú magyar királyi kereskedelmi minisztérium által, múlt évi szeptember 22-én, 17,835. szám alatt jóváhagyattak.

Az abauj-szántói takarékpénztár.

A takarékpénztár :

Igazgatója : Jászay Sámuel,

Igazgatói helyettes : Löffler Ignác.

Vezénylő választmányi tagok :

Meisels Adolf.

Óváry Pál,

Vidder Bert.,

Blau Herm.,

Teitlbaum Salamon.

Könyvelő : Hlavács Gyula.

Pénztárnok : Lukács József.

Az üzleti forgalom 6 hó alatt 250,000 frt.

Alapszabályai.

Az abauj-szántói takarékpénztár czége, székhelye és célja.

1. §. Az „abauj-szántói takarékpénztár“ cég alatt részvény-társulat alakíttatik, melynek székhelye Abauj-Szántó, és czége váltótörvényszékieleg bejegyeztetik.

2. §. E takarékpénztár célja: a kevésbbé vagyonos néposztálynak alkalmat nyújtani arra, hogy keresetének megtakarított feleslegét, szükség idejére félretegye, s kamatok- s ezek kamataival szaporíthassa. — Célja továbbá előlegek s kölcsönök adásával, az ezt szükségűlők érdekeit előmozdítani.

A takarékpénztár tőkéi.

a) Részvénytőke.

3. §. A takarékpénztár alapvagyonát nyolczszáz darab, egyszáz o. é. forintcs részvény által biztosított 80,000 frt., azaz nyolczvanezer o. é. frt. tőke képezi, azon jogfenntartással, hogy az üzlet nevezetesebb gyarapodása esetében, ezen alaptőke újabb részvények kibocsátásával, százhúszezer oszt. é. forintra emeltethessék.

4. §. Miután a takarékpénztár létesítése a nagyméltóságú magyar királyi földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minisztérium folyó 1869. évi július 15-én a 11,264. sz. a. kelt intézvényében elvileg engedélyeztetett és a felyebb, a 3-ik §-ban kitett alaptőke a kibocsátott részvények aláírás útján eszközölt teljes elkeltével immár fedezettnek mutatkozik; ennek folytán a társulat magát, a mai alólirt napon tartott közgyűlése határozatával, véglegesen megalakultnak nyilvánította, s minden részvény 25%-ának az eddig cautiókép már teljesített fizetések beszámítása mellett azonnal, másik 25%-ának pedig az alakulástól számítandó három hó elteltével befizetését elrendelte. Mely 50%-nak befizetése után az intézet működését megkezdendi. A hátra maradandó 50% befizetésének szükségéről és határidejéről, valamint az alaptőkének gyarapításáról a társulat közgyűlése a körülményekhez képest határozand.

5. §. Azon részvényesek, kik a fent kitett határidő alatt

egy részlet befizetést nem eszközölnek; személyökhöz intézendő írásbeli felhívással négy heti határidő kitűzése mellett, a fizetés teljesítésére és 6% késedelmi kamatok megtérítésére szállítatnak fel. Ha e határidőt is elmulasztanák, az igazgatóság vagy törvény útján hajtja be az elmaradt fizetést vagy új részvényt bocsáthat ki, s azt a napi árfolyam szerint eladhatja. Ez utóbbi esetben az illető részvényes által netalán előbb történt befizetések a tartalékalap javára esnek.

6. §. Minden részvény bizonyos névre szól, s folyószámmal láttatik el.

Minden folyószám alatt a részvény-könyvben egy külön lap áll nyitva, melyre a részvény-talajdonos neve s lakhelye, a történt átíratások, a részvények kifizetése feljegyeztetik.

A részvények s ideiglenes részjegyek az igazgató, pénztárnok és egy választmányi tag által iratnak alá s a társulat pecsétjével és 30 részvényt nyel láttatnak el; melyre a közgyűlés által megállapítandó osztalék kifizettetik.

7. §. A részvények az azok után járuló összes illeték befizetése következtében fognak a maga idején kibocsáttatni; addig csak ideiglenes részjegyek adatnak ki, melyekre az időnként teljesítendő részfizetések feljegyeztetnek.

8. §. A részvények s ideiglenes részjegyek, engedmény, örökösödés és a törvény által megengedett egyéb szerzési módon átruházhatók. Az eredeti részvényes azonban a hátralékos összeg erejéig felelős marad mindaddig, míg a felelősség alól a társulat által az új részvényes nevének bevezetése s a részvény átíratása mellett fel nem oldatik.

A részvények átíratásáért a tartalék-alap javára egy o. é. forint díj fizetendő.

9. §. A társulat kötelezettségeiért a részvényesek csupán saját részvényeik névértéke erejéig, a társulat pedig mások irányában elvállalt kötelezettségeiért összes tőkéjével s minden vagyonával kezeskedik.

10. §. A részvényesek, részvényösszegők erejéig az intézet összes vagyonának tulajdonosai.

Egy teljesen befizetett részvény tulajdonosa semmi szín alatt további pótfizetésre nem kötelezhető.

Az alaptőke, az egyes részvényesek által, a társulat fenállásáig fel nem mondható.

b) Tartalék-tőke.

12. §. A tartalék-tőke, melynek rendeltetése az, hogy belőle a társulat esetleges veszteségei pótoltassanak:

1-ör a 82-ik §-ban említett tiszta jövedelem 10%-ból,
2-or a megsemmisített részvény-jegyekre tett részletfizetésekből,

3-or az átiratási díjakkból, és

4-er az elévült követelésekből képeztetik.

13. §. Ha tartalék-tőke az alaptőke be nem fizetett összegig emelkedik; ez utóbbi kiegészítésére fog fordíttatni.

Ez esetben, valamint akkor is, ha a részvények névszerinti értéke a közgyűlés határozata folytán közvetlenül magok a részvényesek által fizettetnék be teljesen; az előbbi részvény-jegyek beszédetnek és 100 azaz száz frtról o. é. mint valósággal befizetett összegről szóló részvényekkel felcseréltetnek.

14. §. Ha az alaptőke ekként az alapszabályilag (3. §.) megállapított 80,000 o. é. frtra kiegészítettett; a közgyűlés fogja elhatározni a tiszta jövedelem azon százalékát, mely a tartaléktőke javára lesz fordítandó.

15. §. Azon esetben, ha a tartaléktőke veszteség pótlása által kisebb összegre olvadna le; a tiszta nyeresémből, mindenekelőtt a tartaléktőke egészítendő ki.

16. §. A tartaléktőke külön kezelendő és a 83. §-ban említett üzlet kimutatásban külön kiteendő.

A takarékpénztár üzletköre.

17. §. A takarékpénztár által gyakorlandó üzlet ágazatai következők:

A) a betételeknek kamatozás végetti elfogadása,

B) az előlegezési,

C) a kölcsön,

D) a váltó leszámítolási üzlet.

A) Betételeknek kamatozás végetti elfogadása.

18. §. Az intézet takarékpénztári könyvecskékre fogad el pénzeket kamatozás végetti.

Betétül egy forintnak egy negyedrésze is elfogadtatik; azonban egy egész forintnál kisebb összegtől kamat nem fizettetik.

19. §. A kamatláb, minden betételre 5%.

20. §. A választmány jogában áll ezen kamatlábat, a viszonyoknak megfelelőleg, vagy leszállítani vagy felemelni.

Ha a választmány a kamatláb leszállítását határozná el, ezt oly megjegyzéssel köteles közzé tenni, hogy a felek korábbi betételeiket, meghatározandó kellő határidő alatt visszavehetik.

21. §. Addig míg az üzlet állása a betételeknek azonnali kamatozását lehetővé teendi, a hó első felében történt betételektől a kamatok ugyanazon hó 15-től, a második felében befizetett tőkéktől pedig a jövő hó 1-ső napjától számíttatnak.

22. §. A kamatfizetés rendszeren félévenként és pedig január s július havában történik. A kitűzött határidőben fel nem vett kamatok a következő hó 1-ső napjától a tőkéhez csatoltatnak s tovább kamatoztatnak.

23. §. A takarékpénztár csak oly betételektől fizet kamatot, melyek legalább 30 napig az intézetnél hagyatnak, miért is, ha valaki pénzét hamarabb visszaköveteli, minden betett száz o. é. frt. tőke után 25 kr. o. é. őrzési díjt tartozik a takarékpénztárnak fizetni.

24. §. A visszafizetési határidők a következők;

50 frtot meg nem haladó betételek, minden felmondás nélkül bármikor kivehetők;

50 frttól 100 frtig nyolcz napi,

101 „ 500 „ tizenöt napi,

101 „ 1000 „ egy hónapi,

1000 forintot túlhaladó összegek két hónapi felmondásra fizettetnek vissza.

Kölcsönös megegyezés esetében a visszafizetések előbb is történhetnek; azonban szükséges, hogy a betett összeg felmondás előtt legalább is annyi ideig lett légyen már az intézetnél, a mennyi a fennebbiek szerinti felmondásra kívántatik.

25. §. A takarékpénztári könyvecskék a betételnél bemondott névre állíttatnak ugyan ki; azonban a kivételnél a könyvecske előmutatója, személye azonosságának igazolása nélkül, jogszerű birtokosnak tekintetik, s neki a tőke, ugy a kamatok kifizettetnek.

Kivételnek csak akkor van helye: ha

1-ör a visszafizetés eszközlése, megsemmisítés, birói letiltás, vagy ideiglenes előjegyzés által gátoltatik;

2-or ha a könyvecske tulajdonosa fentartotta azon jogot, hogy a betétet csak neki személyesen, vagy meghatalmazottjának fizettessék ki.

Ez utóbbi fentartás, a takarékpénztári könyvecskébe, úgy az illető naplóba beigtatandó, és az efféle betételek kiszolgáltatásánál, a lehető legnagyobb óvatosság követendő.

26. §. A betéti könyvecskék, melyek a betevő nevét, a betett összeget szám- és betűszerint, a betét napját, úgy a száztólit is, melylyel az összeg kamatoztatik, végre a tőke és kamatok visszafizetését tárgyazó rovatokat tartalmazzák, folyó számot kapnak; azonkívül lapszámmal is ellátnak; mely utóbbi szám ugyanazonos azzal, mely alatt a betételek számai az egyleti könyvbe bejegyeztetnek.

A pénztári napló tételszáma, mely alatt a betételek s visszafizetések történnek, szintén a takarékpénztári könyvecskére vezetetik.

27. §. Minden takarékpénztári könyvecskéhez az alapszabályok kivonata, úgyszintén egy mutatótábla mellékeltek, mely az egy frttól száz frtig terjedő betételek kamatozását ábrázolja.

A betéti könyvecskékért öt o. é. frton aluli betételeknél nem fizettetik díj; öt frton felüli betételeknél a választmány határozza meg a könyvecskék árát.

28. §. A közgyűlés a helyi viszonyok tekintetbevétele mellett állapítja meg azon napokat, melyeken betételek elfogadtatnak.

E napok időnként köztudomásra hozatnak.

29. §. Minden betétel és visszafizetés a könyvelő, pénztárnok és napi biztos által iratik alá, és az intézet pecsétjével meghitelesittetik.

30. §. Ha valamely takarékpénztári könyvecske elvész; a tulajdonos köteles ezt a név és összeg előadása mellett bejelenteni.

Elveszett takarékpénztári könyvecske előmutatójának, csak a törvényes birtoklás igazolása után szabad a tőkét s kamatját kifizetni.

31. §. Ily esetekről előjegyzés vezettetik, mely azonban csak 14 napig érvényes.

Ezen idő alatt köteles az illető a kellő biztosítási intézkedéseket, az illetékes törvényhatóságnál kieszközölni; mert ellenkező esetben a 14 nap lejárta után az előjegyzés kitöröltetik.

32. §. Elveszett takarékpénztári könyvecskék megsemmisítésénél, a törvényszabta eljárás követendő.

33. §. A megsemmisítési okmány bemutatása alkalmával, a félnek az elveszett könyvecske másolata adatik ki elősmervény mellett; mi a főkönyvben megjegyeztetik.

34. §. A takarékpénztári betételektől járó, s időnként ki nem vett kamatilletékek elévülés alá nem esnek; sőt a fentebbi 22. §. szerint, félvényként tőkésítettnek. Ha azonban a fel nem vett kamatok, az eredeti bevétel összegéig nevedeknének a nélkül, hogy a betevő ez idő alatt magát jelentené: a takarékpénztár jogában áll az összes követelés további kamatozását megszüntetni.

35. §. A takarékpénztári követelések elévülésére nézve az általános törvényes határozatok érvényesek. Az elévülési határidő azonban, mely az utolsó betétel idejétől számítatik s minden új betétel által megszakad, 40 évre van megállapítva.

Elévült követelések a tartaléktőke javára fordíttatnak. (13. §.).

36. §. A visszafizetési elősmervénnyel ellátott könyvecske visszaadása nyugtaként szolgál a pénz felvételéről.

Ily takarékpénztári könyvecskék a számadáshoz csatolandók s a számbírálo bizottság által átvizsgálandók.

Becsusztatott hibákért az illető tisztviselő felelős s a megkárosult felet kármentesíteni tartozik.

B) Előlegezési üzlet.

37. §. A takarékpénztár előlegez:

1-ör osztrák-magyar államkötvényekre; úgy a pesti és bécsi tőzsde hiteles árfolyam lapjában jegyzett oly hitelpapírokra, melyek értéke teljesen befizetett.

Ha az előleg három hónapnál rövidebb időre adatik; a kamatok az előlegezés egész idejére, ellenkező esetben pedig évnegyedenként előre fizetendők.

Az előlegek a zálogba adott értékpapírok árfolyam szerinti értékének három negyedrészt tul nem haladhatják.

Az előlegért folyamodó fél kötelezettséget vállal magára az iránt, hogy ha az elzálogosított értékpapírok árkelete tízszáz-tólival csökkenne; a kívánt utánpótlást, a hozzáintézendő fel-szolgáltatástól számított 24 óra alatt teljesíti.

Ellenkező esetben jogában áll az intézetnek a hitelpapírokat azonnal tőzsdeszerűen eladni s azok értékéből magát kielégíteni. Az ekként befolyt összeg elégtelensége esetében, a még hátrélvő tartozás bírói úton behajtható.

2-or belföldi arany- és ezüstpénzekre értékük három-negyedrézéig.

38. §. Előlegek szabályszerint egytől három óra adatnak. A válaszmány azonban, a fél megkeresésére, e határidőt meghosszabbíthatja s ha a körülmények úgy kívánnák, a meghosszabbítást bizonyos részlet fizetése teljesítésétől is függővé teheti.

39. §. Ha az előleg a kitűzött határidőre vissza nem fizetetik, vagy ha a kért meghosszabbítás nem engedélyeztetik; a válaszmány az elzálogosított értéket tőzsdeszerűen eladhatja s magát követeléseire nézve kielégítheti.

A befolyt pénz feleslege a félnek kifizetendő.

C) Kölcsön üzlet.

40. §. A takarékpénztár kölcsönöz:

1-ör telekkönyvezett földbirtokra.

A folyamodványhoz következő mellékletek csatolandók:

a) hiteles birtok — és

b) hiteles adó-telekkönyvi kivonat,

c) a törvény értelmében készült hiteles becslevél, melyben az épületek, gazdasági készletek, marhák, szőlők, erdők, beun foglaltatnak ugyan, de a kölcsön megállapításnál be nem számítandók,

d) ha a felajánlott birtok községi vagyon, vagy gyámság s illetőleg gondnokság alatt lévők tulajdona; az illető hatóság engedélye.

2-or. Szilárd anyagból készült, tűzkár ellen biztosított házakra.

A folyamodványhoz következő mellékletek csatolandók:

- a) birtokkönyvi kivonat,
 - b) a törvény értelmében szerkesztett becslevél,
 - c) betáblázási bizonyítvány,
 - d) bizonyítvány arról, hogy a kölcsön alapjául szolgáló házra nézve az illető hatóságnál perek folyamatba nincsenek,
 - e) tűzkár mentesítési bizonyítvány,
 - f) az épület mi karban létéről szóló szakértői bizonyítvány,
- végre:

g) az utolsó évi bérjövdelmi bevallás.

41. §. A kölcsön, a jelzálogot már az előtt terhelő adósságok betudásával, a becsár fele részén túl nem terjedhet.

42. §. A kölcsöntkérő folyamodványok, a választmány üléseiben, a beadás sorozata szerint vétetnek fel.

A választmány jogában áll, a körülmények megvizsgálása végett kebeléből egy tagot s szükség esetében szakértőket is kiküldeni és a folyamodvány elintézését azok jetentéséről, mely mindig írásban nyujtandó be, függővé tenni.

43. §. Kölcsönért jelentkező több folyamodók közül, a mennyiben mindnyájan ki nem elégíttethetnének, az elsőség azt illeti, ki több biztosítékot nyujt; különben a kérvény benyujtásának ideje határoz.

44. §. Az engedélyezett kölcsön, az intézet által megállapított szerkezet szerint kiállított s a kölcsönnevő költségén betáblázott kötelezvényre szolgáltatik ki.

A kölcsönt élvezők tartoznak az intézet előtt betáblázási elsőbbséggel bíró adósságok kamatainak rendes fizetését s azon felül a házakra nézve, a tűzkárbiztosítást évenként a kamatfizetés alkalmával igazolni.

45. §. A kölcsönök, szabályszerint részletes visszafizetés feltétele mellett, a körülményekhez képest azonban esetenként kitűzendő előleges felmondás kikötésével is adatnak.

D) Váltóleszámitolási üzlet.

46. §. A takarékpénztár leszámítol idegen és saját váltókat.

A benyujtott váltónak következő kellékekkel kell ellátva lennie:

- a) kell, hogy legalább húsz o. é. frtról szóljon,
- b) lejárat ideje három hónál hosszabb ne legyen,

- c) az intézet székhelyén legyen fizetendő,
- d) három elősmért biztonságu váltóképes egyén címével legyen ellátva, — kik közül legalább egynek helybeli vagy közel vidéki lakosnak kell lenni.

Általános határozatok az egyes üzletágakra nézve.

87. §. Az előlegezési-, kölcsön- és váltóleszámitolási üzletnél szedendő díjak és kamatok magasságát a választmány állapítja meg.

A választmány e feletti határozata, a hivatalos helyiségek megfelelő részében, falragaszok által közzéteendő.

48. §. A kölcsön s leszámítolási üzlet körül hozott helyt adó vagy elutasító határozatokat, a felek irányában nem tartozik indokolni a társulat.

49. §. Új üzletágnak, a takarékpénztár üzletkörébe való felvétele felett, a választmány indokolt előterjesztése alapján, a közgyűlés határoz.

Az intézet tisztajövedelmének felosztása, zárszámla.

82. §. Az intézet tiszta jövedelmét azon összeg képezi, mely a kezelési és egyéb költségek s ugy a betevőket illető folyó s tőkésített kamatok levonása után fennmarad.

A tiszta nyeresémből mindenek előtt a tettleg befizetett részvénytőke után számítandó 6⁰/₀ kamatok levonandók és a részvényeseknek kiszolgáltatandók.

Az ezután felmaradandó jövedelméből 10⁰/₀ a tartaléktőkéhez csatolandó, annak többi része pedig a napi biztosok jegyeinek beváltására, az igazgató-választmány s hivatalnokok jutalmazására, ez utóbbiak javára alkotandó nyugdíj alapítására, továbbá: a közgyűlés által meghatározandó jótékony czélokra, s végre: a részvényeseknek osztalék czíme alatt kiadandó jövedelmezésre fordittatik.

83. §. Minden félév végével, t. i. június 30-án és deczember 31-én pénztári főzárlat és az egész kezelés mérlegezése történik. A mérleg s a forgalom kimutatása évenként közzé-

teendő, és egy példányban a földmívelési-, ipar- és kereskedelmi magyar királyi minisztérium eléterjesztendő.

A takarékpénztár feloszlása.

87. §. A takarékpénztár tartama egyelőre 30 évben állapittatik meg, de működését ezen időn túl is folytathatja, ha ez a közgyűlés által, a részvényesek $\frac{3}{4}$ részének beleegyezésével elhatározzatik s e határozat a kormánynak a törvény értelmében bejelentetik.

88. §. A 30 év lejártá előtt feloszlik a takarékpénztár: ha 1-ör az intézetet annyi veszteség érné, hogy a tartaléktőkén felül a részvénytőke fele is elveszne; ugy

2-or ha az összes részvényesek háromnegyedrésze, az intézet feloszlását közgyűlésileg elhatározná.

89. §. Mindkét esetben a feloszlási terv a földmívelési-, ipar- és kereskedelmi magyar királyi minisztérium elé terjesztendő s az intézetnek a felek irányában fenálló kötelezettségei kiegyenlítésére szolgáló eszközök kimutatandók.

Az összes tartozások kiegyenlítése és a részvénytőke visszafizetése után fenmaradandó tiszta vagyon, részben a közgyűlés által meghatározandó jótékony célokra fog fordíttatni, részben a részvényeseknek kifizettetni.

Ezen intézet „Csereháti takarékpénztár“ czég Csereháti takarékpénztár. alatt, melynek széke Alsó-Meczenzéff 1869-ik év végével részvény-társaság útján alakult s a nagyméltóságú magyar királyi kereskedelmi minisztériumtól nyert magas engedmény alapján folyó évi ápril havában nyitott meg.

A takarékpénztár a pénzbetételeket a betétel napjától a kivételi napig 5% kamatoztatja.

A visszafizetések következő határidőkben történnek:

100 forintig naponta felmondás nélkül,
100 frttól 500 frtig 30 nap alatt
500 „ 1000 „ 45 „ „
1000 „ 3000 „ 90 „ „
3000 frttól bármely összegig 6 havi felmondás mellett a felmondási naptól számítva.

Egy évi felmondási időre adatnak ki:

100 frttól 1000 frtig 6% mellett,

1000 frt. és felyebbi összegek 6 $\frac{1}{2}$ % mellett.

Czélja a takarékpénztárnak a vagyontalanabb néposztálynak alkalmat nyújtani meggazdálkodott filléreit kamatok s a kamatok kamatai által megszorítani.

A csereháti takarékpénztár alaptőkéje 30,000 oszt. ért. forintot tesz ki, mely az engedélyezett 600 darab 50 forintos részvények kibocsátása után hozatott létre.

Üzlete a takarékpénztárnak következő részekre oszlik:

- 1) Kamatozhatóvá tehető betételek átvétele.
- 2) Előlegezések.
- 3) Kölcsönzések.
- 4) Váltó vagy Escomt üzlet.

A legkisebb összeg, melyet az intézet mint betételt elfogad $\frac{1}{4}$ forint o. é. A kamatozás azonban csak 1 frtnál kezdődik.

Üzletigazgató tagok:

Tomasch Tamás,
Schneider Tamás,
id. Gedeon János Partl,
Tischler Károly,
Göbl Máté,
Gedeon E. József,
Schürger János (egyszersmind jegyző),
Müllner József,
Tischler Vincze,
Göbl György,
Wagner András,
Gedeon Alajos,
Gedeon György.

A felszerelési bizottság tagjai:

Schwarcz Ferencz,
Gedeon J. Gáspár,
ifj. Gedeon Partl János,

A számvevő bizottság tagjai:

Payer Antal,
Hoffelder Mátyás,
Bodenlos János.

Elnök: Pöhm Simon.

Alelnök: Pauspertl Anselm.

Könyvelő: Ebert János.

Pénztárnok: Gédeon Em. József.

Alapszabályai.

I. A takarékpénztár székhelye, czége és czélja.

1. §. A „csereháti takarékpénztár“ czége alatt részvénytársulat alakittatik, melynek székhelye Alsó-Metzenzéf, és czége váltótörvényszékiileg léssen bejegyezve.

2. §. E takarékpénztár czélja a kevésbé vagyonos néposztálynak alkalmat nyujtani arra, hogy megtakarított vagyonuk feleslegét szükség idejére félre tegye s kamatok és ezek kamataival szaporithassa.

Czélja továbbá előlegek és kölcsönök adásával az iparosok és földbirtokosok érdekeit előmozditani.

II. Alapvagyona.

a) Részvénytőke.

3. §. A takarékpénztár alapvagyont a 30,000 frtban megállapított részvénytőke képezi, mely 600 darab 50 o. é. frtos részvény kibocsátása által hozatik létre.

4. §. A részvény befizetések három részletben történnek. Az első részletbefizetés az alakító közgyűlés megtartása után 14 nap alatt fog történni, a második részletbefizetés 40% ezen alapszabályoknak a magas magyar királyi minisztérium általi megerősítése után két hónap alatt eszközlendő, a harmadik s utolsó részletbefizetés ideje pedig a közgyűlés határozatától tetetik függővé.

Megjegyeztetik azonban, hogy az utolsó részletbefizetésre hat heti határidő engedendő és a magyarországi hivatalos lapokban háromszor egymásután közzéteendő.

5. §. Ha valamelyik részvényes a határidő alatt a 4-dik §-ban megállapított részletbefizetéseket nem eszközölné, személyéhez intézendő írásbeli felhívással, 4 heti határidő kitűzése mellett, fizetési köteletségének teljesítésére és 6°/_o késedelmi kamatok megtérítésére felszólíttatik. Ha e határidőt is elmulasztja, akkor, hacsak az igazgatóság az elmaradt fizetéseket törvény útján behajtani jónak nem látja, minden további igényét elveszti és a netalán már tett fizetések a takarékpénztár javára esnek, mely ily részvény helyett újat bocsáthat ki s azt a napi árfolyam szerint eladhatja.

6. §. Minden részvény bizonyos névre van kiállítva, úgy-hogy egyes részvény-birtokos, részvény-összege erejéig, az intézet összes vagyonának tulajdonosa, addig azonban míg a részvény érték teljesen befizetve nincsen, csak ideiglenesen szinte bizonyos névre s a tetteleg befizetett részvény részletösszegéről szóló részvényjegyek bocsáttatnak ki.

7. §. A részvények s ideiglenes részvényjegyek engedmény, örökösödés és törvény által egyéb szerzési módon átruházhatók, azok átírása azonban csak a törvényes szerzési mód igazolása után eszközölhető, megjegyeztetvén, miszerint az eredeti részvényes hátralékos összegének erejéig, mindaddig felelős marad, míg a felelősség alól a társulat által az új részvényesnek átíratása mellett fel nem oldatik, azon összeg erejéig még ezen esetben is, kilépte napjától számítandó egy éven át, pótlagosan felelős maradván.

8. §. A részvények átírásáért a tartalék-alap javára (11. §.) egy frtnyi díj fizetendő.

9. §. Minden részvénynek folyó száma van, minden folyószám alatt a részvénykönyvben egy külön lap áll, melyre a részvény tulajdonosának neve, a történt átíratások, s az osztaléknak kifizetése feljegyeztetik.

10. §. Az ekképen alakult alaptőke az egylet fennállásáig fel nem mondható. A részvényes az intézet nyereségének azon részében, melyről az alapszabályok másként nem rendelkeznek, valamint veszteségében is résztetetik, ez utóbbiban azonban csak is részvény összege erejéig, és pedig úgy, hogy egy teljesen befizetett részvénynek tulajdonosa utófizetésre bármely cím alatt nem kötelezhető.

b) Tartaléktőke.

11 §. A tartaléktőke, melynek rendeltetése az: hogy belőle a netáni veszteségek pótoltassanak

1-ör a 108-ik §-ban említett tisztajövedelem egy tized-részből, 2-szor. az 5-ik §-ban érintett részletfizetésekből, végre 3-szor: az átirási díjakból (8. §.) képeztetik s kamatjaival együtt mindaddig szaporittatik, míg az alapszabályilag megállapított részvénytőke magasságára emelkedik.

12. §. Ha a tartaléktőke ezen összeget elérte, a közgyűlés határozand a felett: hogy a tiszta nyereménynek hány száztholija csatoltassék a tartaléktőkéhez.

13. §. Azon esetben, ha a tartaléktőke veszteségek pótlása által kisebb összegre olvadna le; a tiszta nyereményből mindenek előtt a tartaléktőke egészítendő ki.

14. §. A tartaléktőke külön kezelendő és a 109. §-ban említett üzlet és mérleg kimutatásban külön kiteendő.

III. A takarékpénztár üzletköre.

15. §. A takarékpénztár üzlete következő osztályokra oszlik:

1. Betételeknek kamatozás végetti elfogadása.
2. Előlegezési üzlet.
3. Kölcsön üzlet.
4. Váltóleszámtólasí üzlet.

A) A betételeknek kamatozás végetti elfogadása.

16. §. A legkisebb összeg, melyet az intézet betételként elfogad egy negyed frt. oszt. é.; a kamatfizetés azonban csak egy forinttal kezdődik.

17. §. Azon összeg, mely egyszeri vagy többszöri letéttel egy és ugyanazon félrészére egy könyvecskére kamatozás végetti elfogadtatik, 2000 osztrák é. forintban állapítottatik meg. Az intézetnek jogában áll oly betételeket, melyek a fél követelését a meghatározott maximumon túl rugtatnák, visszautasítani.

18. §. A kamatláb, minden betételre, a fenn megállapított maximum t. i. 2000 frtig 5%.

Az intézet azonban fenntartja magának ezen kamatlábat

a körülményekhez képest 4⁰/₀-val leszállítani, vagy 6⁰/₀-val fölemelni.

Ha az intézet a kamatláb leszállítását találná szükségesnek; akkor azt, közgyűlési határozat alapján, azon hozzáadással köteles közzétenni, hogy a mennyiben ezen kamatszállítás a korábbi betevők kamat élvezetét csökkentené; azoknak szabadságukban áll betételüket, meghatározandó kellő időben visszavehetni.

19. §. A hó első felében történt betételek után a kamatok ugyanazon hó 15-étől, a második felében befektetteké után pedig a jövő hó első napjától számíttatnak.

A visszafizetések felszámításánál visszaható alkalmazás mellett ugyanazon időarány tartatik meg.

20. §. A tőkének visszafizetése a kamatfizetések és a betételi könyvecske előmutatása mellett történik.

21. §. A kamatfizetés rendszeren félévenként és pedig január 16-tól 31-ig, és július 16-tól utoljáig történik. E kitűzött határidőben fel nem vett kamatok az illető hó első napjától a tőkéhez csatoltatnak s tovább kamatoztatnak.

22. §. Ha a betevő a félévi kamatokat a betétel napjától kívánja számítani és felvenni, ebbeli kívánságát a betevéskor előjegyeztetni tartozik.

23. §. A betételek visszafizetése

1 frttól 50 frtig, felmondás nélkül,

50 „ 100 „ 14 napi,

100 „ 500 „ 30 „

500 „ 1000 „ 60 „

1000 frton felüli összegtől 90 napi felmondás mellett történik, vagy a körülményekhez képest előbb is, a mennyiben t. i. a takarékpénztár s a betevő közt kölcsönös megegyezés jön létre.

24. §. A takarékpénztár csak oly befizetések után fizet kamatokat, melyek legalább 15 napig az intézetnél hagyatnak.

25. §. Minden betevő egy betéti könyvecskét kap, melynek a betevő nevét, a betett összeget szám- és betű szerint, a betét napját, úgy a száztólit is melylyel az összeg kamatoztatik s a tőke és kamatok visszafizetését tárgyazó rovatokat kell tartalmaznia.

26. §. Minden betétel és minden visszafizetés a takaré-

pénztári könyvelő, pénztárnok és napi biztos által iratik alá s az intézet pecsétjével meghitelesittetik.

27. §. A betéti könyvecskek folyószámot, azonfelül lapszámot is kapnak, melynek azzal kell megegyeznie, mely alatt a betételek számlái az egyleti könyvekbe bejegyeztetnek.

Beleiratik továbbá a pénztári napló tétel száma is, mely alatt minden betétel és visszafizetés történik. A fent említett lapszámok mennyisége az első lapon kitüntetendő, azon felül a lapok zsinórral összefűzendők, ennek vége a hivatalos pecséttel lepecsételendő.

28. §. Minden takarékpénztári könyvecskéhez hozzá mellékeltek az egylet alapszabályainak kivonata, ugyszinté egy nyomtatott mutatótábla, mely kitünteti, hogy 1-től 100 frtig való betételek, a kamatok és ezek kamatja hozzászámításával, mennyit fognak jövedelmezni a következő 20 év alatt.

29. §. Az öt forintot felülhaladó takarékpénztári betételeknél a könyvecskeért külön díj fizetendő, mely:

5 frttól 20 frtig terjedő betételeknél 2 krban					
20	"	50	"	"	4 "
50	"	100	"	"	8 "
100	"	500	"	"	12 "
500	"	1000	"	"	16 "
1000	"	felüli betételeknél 20 krban állapittatik meg.			

30. §. Ámbár a takarékpénztári könyvecskéknél bizonyos névre kell szólítani, mégis minden könyvecske birtokosa vagy előmutatója, személye azonosságának igazolása nélkül jogszerű birtokosnak tekintetik, s neki a tőke, valamint a kamatok is kifizetettnek, amennyiben annak kifizetését megsemmisítés, bírói betiltás vagy ideiglenes előjegyzés nem gátolná, vagy ha a könyvekbe bejegyzett tulajdonos azokban saját kéziratával abbéli fenntartását ki nem fejezte volna, hogy a betétel csak neki személyesen vagy engedményesének vagy meghatalmazottjának fizetessék ki.

Ezen minden betevőnek szabadságában álló fenntartásra a takarékpénztár könyveiben külön rovat tartatik nyitva s a könyvecsken is különösen megjegyeztetik, hogy a betétel ily fenntartás mellett, vagy a nélkül történt-e?

31. §. Ha azon takarékpénztári könyvecskek, engedmő-

nyeztetnek vagy eladatnak, melyek a beteők abbeli fentartásukat tartalmazzák, hogy betételeik egyedül fiztessenek ki, az ilykép engedményezett takarékpénztári könyvecskék bemutatójának, ha a visszafizetésért jelentkezik, személye azonosságát igazolnia kell.

Ily könyvecskék engedményezése, ugyszinte az azokra betett összegek felvételére való meghatalmazás a betevő sajátkezü aláírásával, és azével, a kinek részére az engedményezés történik, két tanu előttemezése mellett magára a könyvecskére vezetendő.

32. §. Ha egy takarékpénztári könyvecske elvesz; tulajdonosának kötelessége azt, a lap és név pontos előadása mellett, az intézetnél bejelenteni; mely arról kellő előjegyzést vezetni köteles.

Ezen előjegyzésnek az a foganatja, hogy a takarékpénztár ily könyvecskére annak, ki a könyv törvényes birtokát igazolni nem képes, se tőkét, se kamatot nem fizet.

33. §. Ezen előjegyzés azonban csak 14 napig érvényes, mely idő alatt az illető tulajdonos kötelessége a kellő biztosítási intézkedéseket a biztonsági vagy bünfenyítő hatóságoknál, vagy pedig az illető polgári törvényszéknél kieszközölni; mert ellenkező esetben a 14 nap eltelte után az előjegyzés kitörültetni fogna.

34. §. Elveszett takarékpénztári könyvek megsemmisítésénél a magán okiratokra nézve előirt törvényes eljárás figyelemben tartandó.

A megsemmisítési határidő azonban 6 óra van megállapítva.

35. §. A törvényes megsemmisítés kieszközölhetése végett az illető félnek megkeresése folytán a főkönyvi kivonat s a birói megsemmisítési okmány átadása alkalmával az elveszett takarékpénztári könyvecske másolata adatik ki elismervény mellett, mi a főkönyvben megjegyzendő.

36. §. A hátralékos kamatkövetelések elévülése a takarékpénztár kamataira nem alkalmaztatik. Mindazon által oly esetekben, hol a fel nem vett kamatok az eredeti betétel összegéig felszaporodnak a nélkül, hogy a betevő az idő alatt a pénztárnál magát jelentette volna, a takarékpénztár fel van jogositva, a követelés további kamatozásának megszüntetésére.

37. §. A takarékpénztári betételek elévülésére nézve az általános törvényes határozatok érvényesek; mindazonáltal az elévülési határidő, mely az utolsó betétel idejétől számittatik, s minden új betétel által megszakad, 40 évre van alapítva.

Elévült követelések a takarékpénztár tartaléktőkéjének javára fordíthatnak.

38. §. Betételek és visszafizetések naponta reggeli 9 órától délutáni 2 óráig történhetnek, kivételnek a vásár- és ünnepnapok, nagypéntek, nagyszombat s a pénztári főszámlázárlat napja.

39. §. A betevőveli végszámadáskor a visszafizetési elismervénynyel ellátott könyvecskének visszaadása nyugtaként szolgál a pénz felvételéről. Nehogy azok, kik a takarékpénztárba pénzeiket elhelyezik azon esetben, ha tőkepénzüket a kamatokkal együtt kiveszik, netáni hibás kamatszámítás által kárt szenvedjenek: megtiltatik a takarékpénztári könyvecskének a betétel kivétele utáni megsemmisítése, mi által a netáni hibás számításnak minden nyoma eleenyésztetnék. Ezen takarékpénztári könyvecskék tehát a számoláshoz csatolandók, s a számbíráló bizottság által átvizsgálándók. A fellelt hibákért az illető tisztviselő igazolás alá vonandó, a károsodott fél pedig kárpótolandó. A könyvecskék ezen felül a végkivételtől számítandó egy egész éven át fentartandók, és csak ezen év elfolyta után semmisíthetők meg, mely idő alatt a pénzt kivett félnek 'netáni csonkítás miatti követelésének érvényesíthetési joga fenmarad, melynek igazolásául a betételt felvevőnek oly jegyzék kézbesítettik, mely az illető könyvecskének számát a betételi tőke s a kifizetett kamatok összegét tartalmazza.

40. §. A félnek a fizető asztalnál meg kell pénzét olvasnia; mert e nélkül távozta után, netáni kártalanításra nem számolhat.

B) Előlegezési üzlet.

41. §. A takarékpénztár előlegez:

1) A pesti értékpapír-tőzsde, vagy a bécsi nyilvános tőzsde hiteles árfolyam lapjában jegyzett oly papirokra, melyek értéke teljesen befizettetett és pedig előlegesen fizetendő 6% kamatok mellett, melyek ha az előlegezés 3 hónapnál rövidebb időre

adatott, az egész időre, ellenkező esetben pedig évnegyedenként előre felszámíttatnak.

Az előlegek a zálogba adott értékpapírok háromnegyedrésznyi árfolyam szerinti értékét tul nem haladhatják.

Azonfelül az előlegezést élvezni akaró félnek kötelezettséget kell vállalnia az iránt, hogy ő mihelyt az elzálogosított értékpapírok árkelete $10\frac{1}{6}\%$ -val csökken, a kívánt utánpótlást a hozzáintézett felszólítástól számítandó 24 óra alatt kifizeti, különben jogában áll az intézetnek saját biztosítása végett e papíroknak azonnali eladásáról valamelyik kereskedő háznál gondoskodni, és azok értékéből magát kielégíteni.

Ha az elegendő nem volna, a kötelezettség elvállalója, ennek erejénél fogva, maradék tartozására nézve, az intézetnek továbbá is adósa marad.

2) Belföldi arany- és ezüstpénzekre s ugyanez anyagból készletekre és tárgyakra, a becsérték háromnegyedrészig szintén előlegesen fizetendő $6\frac{1}{3}\%$ kamat mellett.

3) Magán kötvényekre, ha igazoltatik, hogy ezek törvényszerűleg kiállítva s telekkönyvi bejegyzés által biztosítva vannak és ha az intézetnek, mint kézzzálog, írásilag átendegtetnek.

Az előlegezés az összeg $\frac{2}{3}$ -ig terjed, melytől előlegesen 6% kamat fizetendő.

4) Iparkészítményekre és bányatársulatok termékeire, vagy a bánya polgári közgyűlés által megállapított pótlékilletményeire és törlesztőalap igényeire, mely utolsó esetben az előlegezést felvevő társulat vagy egyén tartozand az ebbeli követelését igazoló könyvet (Rupferbuch) és a pénz felvehetősére egy meghatalmazást az intézetnek kiszolgáltatni.

Az érték $\frac{3}{4}$ -ig terjedő előlegezéstől a $6\frac{1}{6}\%$ -nyi kamat szintén előlegesen lehuzandó.

42. §. Jóllehet előlegezések csak 1 — 3 óra adatnak; a fél megkeresésére mégis e határidő az 1, 2 és 3 alatti zálogokra nézve három óra, s a 4. pont alatti zálogokra nézve továbbra is meghosszabítható, — ez esetben azonban, ha az előleg a kitűzött határidő alatt nem fizettetett vissza, vagy ha annak meghosszabbítása nem eszközöltetett; jogában és kötelességében áll a bizottmánynak az intézetnél elzálogosított értékpapírokat törvényes közvetítés nélkül tőzsdeszerűen eladni, az arany- és

ezüstpénzek s tárgyak, illetőleg a többi zálogok értékesítését és pedig az illető bíróság útján eszközölni s mindez esetekben, mind az előlegezésre, mind annak kamataira s egyéb bírói vagy eladási költségekre nézve magát a befolyt pénzből kielégíteni.

A befolyt pénz feleslege a félnek kiadandó.

43. §. A 41. §-ban elősorolt üzleteknél a 6°/_o kamatokon kívül üzletdíj is fizetendő, mely 100 frttól három óra $\frac{1}{2}$ ^o/_o-ben alapíttatik meg.

C) Kölcsönüzlet.

44. §. Az intézet ad kölcsönököt telekkönyvezett birtokra, oly módon mégis, hogy ezen kölcsönök a jelzálogot már azelőtt terhelő adóságok betudásával, a becsárnak felerészén túl soha ne terjedjenek, e végett a választmányhoz czimzendő folyamodványokhoz következő okiratok melléklendők:

- a) hiteles birtok és
- b) hiteles adó- és telekkönyvi kivonat;
- c) törvény értelmében készült hiteles becslevél, melyben az épületek, gazdasági készletek, marhák, szőlők, erdők bennfoglaltatnak ugyan, de a kölcsön mértékeül nem vétethetnek fel;
- d) ha a lekötendő birtok községi vagyon, avagy gyám, vagy gondnokság alatti árvák tulajdona; az első esetben az az illető felsőbb hatósági, az utóbbiban a gyámhatósági engedély előmutatása kívántatik.

45. §. A kölcsönért beadott folyamodványok választmányi ülésben beadási sorozat szerint vétetnek fel, szabadságában állván a választmánynak a körülmények megvizsgálása végett kebeléből egy bizottmányt kirendelni, az intézeti ügyész véleményét kikérni; a vélemény mindig írásban terjesztendő lévén.

46. §. Kölcsönöz a takarékpénztár szilárd anyagból készült tűzkár ellen biztosított házakra a szabályszerűleg kimutatott becseik felerésze erejéig, melybe azon adóságok, melyek a kérdéses házat már az előtt terheltek, szinte betudandók.

A folyamodványhoz melléklendő:

- a) házlevél, illetőleg a birtokkönyvi kivonat,
- b) törvény értelmében szerkesztett becslevél,

- c) betáblázási bizonyítvány,
- d) bizonyítvány arról, hogy a kölcsön alapján szolgáló házra nézve az illető hatóságnál perek folyamatban nincsenek,
- e) tűzkár mentesítési bizonyítvány,
- f) egy, az épület mily karban lételéről szakértők által kiadandó bizonyítvány,
- g) az utolsó évi bérjövendelmi bevallás.

47. §. A házra kért kölcsönök iránti folyamodványok, az 52. §-hoz képest, beadási sorozat szerint a bizottmányhoz utasíttatnak, melynek jogában áll a háznál fekvési-, tájéki- és építési tekintetből szemlét tartani, a választmány határozatának, a bemutatott okiratokon kívül, alapul szolgálván a bizottmánynak véleménye s a tapasztaltakról tudósítása.

48. §. Ingatlan vagyionokra az intézet által előlirt szerkezet szerint kiállított, a kölcsönvevő költségén rendesen betáblázott kötelezvényre szolgáltat ki az utalványozott összeg.

49. §. Az intézet fekvő jószágra rendszerint részletes vizsgálafizetés feltétele alatt, a körülményekhez képest azonban legalább három havi előleges felmondás mellett is ad kölcsönöket.

50. §. A takarékpénztárból kölcsönt élvezők tartoznak az intézet előtt betáblázási elsőbbséggel bíró adósságok kamatainak rendes fizetését, a házakra nézve pedig a tűzkárbiztosítást évenként a kamatfizetés alkalmával igazolni.

51. §. Kölcsönöz a takarékpénztár községeknek, oly közhasznú az illetékes politikai hatóság által helybenhagyott czelokra tett adósságok törlesztésére, mely a község összes tagjainak hozzájárultával eszközözlendő. Oly kötelezvények, melyek a fennemlített kellékekkel bírnak, az intézet által szabályszerűen engedmény útján is átválaltatnak.

52. §. Kölcsönért jelentkező több folyamodó közül, a mennyiben nem mindnyájan eléggittethetnének ki, az elsőbbség azt illeti, ki az intézetnek a legnagyobb biztosítékot nyújtá; egyébként pedig a kérvénynek előbbi benyújtása ad elsőbbséget.

53. §. A bizottmány a kölcsönkérvények iránt, vagy a leszámítolási üzletnél hozott helyt adó vagy elmozdító határozatát a felek irányában nem tartozik indokolni.

54. §. Kölcsönöknél a 6% kamatokon felül a 43. §-ban megalapított üzletdíj fizetendő.

D) Váltóleszámitolási üzlet.

55. §. A takarékpénztár leszámított idegen és saját váltókra kölcsönöz. A benyújtott váltóknak következő kellékekkel kell ellátva lenniök :

a) minden váltónak törvényes osztrák értékben s legalább 25 frtról kell szólnia.

b) Lejárataának 4 hónál hosszabb időre szólnia nem lehet.

c) Kell, hogy az intézet székhelyén legyen fizetendő.

d) három elismert biztonságu váltóképes egyén czimével legyen ellátva, közülök legalább egynek helybeli lakosnak kell lennie.

56. §. Saját váltók szinte csak akkor fogadtatnak el, ha a kibocsátónak czége váltótörvényiséknél bejegyezve van.

57. §. Leszámitol állam-központi-pénztár utalványokat és más leszámítolás útján megszerezhető állampapírokat.

58. §. Leszámitolásoknál a bizottmány határozza meg a körülményekhez képesti kamatlábat. Ezen kamatlábnak a törvényes kamatlábat meghaladnia nem szabad. Váltóleszámitolásoknál az üzletdíj 100 frt. után havonként 20 kr.

59. §. A bizottmányi tagok, vagy azoknak a polgári törvények értelmében meghatározandó 3-ik fokozatu rokonai, vagy sógorai által szorgalmazott kölcsön vagy váltóleszámitolási ügyleteknél a 85. §. határozatai szolgálnak zsinórmértékül.

Korláth község 1870-ik évi márczius hó 22-ről 4861. szám alatt, a nagyméltóságu magyar királyi földmívelés-, ipar-, kereskedelmi minisztérium által engedélyezett segélyegyletének, melynek jelenleg elnöke Téglássy Sándor, jegyzője Meczner József, czélja: a résztvevőknek biztos és könnyű alkalmat nyújtani heti apró betételek által néhány év alatt tőkét gyűjthetni s eként a takarékoság és tőkésítés iránti hajlamot nevelni; az ilyképen begyűlt pénzekből a kölcsönre szorultakat, a társulat által meghatározott kamatfizetés mellett, kölcsönzéssel segíteni.

Az egyesület alakulása.

Az egylet 10 évre alakul olyformán, hogy három egymásután következő éven át a kamatok folyton tőkésítettnek s ez

idő alatt kamatosztalék senkinek nem adatik; a három év eltelte után a társulati közgyűlés határozza meg, hogy a bejött kamatösszeg hanyada csatoltassék a tőkéhez, és hanyada osztassék ki nyeremény gyanánt a betett részvények után aránylagosan.

Az egyletnek tagja lehet minden 16-ik évet betöltött fi- és nő egyén; magától értetik, hogy oly egyének, kik örökösödés útján jutnak az egylet által biztosított anyagi előnyök élvezetébe, az egyletből ki nem zárvák bár a 16 évet még be sem töltötték.

Uj tagok az egylet megalakulása után az elnökségnél jelentkezvén, a kellő fizetés mellett egyszerűen felvétetnek s az egylet minden javadalmaiban részesülnek.

A tagok felvétele, a tagság megszüntetése.

Tag lehet mindenki, ki hetenkint legalább 10 krnyi betételre kötelezi magát, nem zárván ki az idegen községbelieket sem, megjegyeztetvén hogy ez utóbbiak a helybeni részvényes tagokkal egyenjoguak lévén, kötelezettségek is egyenlő s ugyanaz.

Megszűnik a tagság: a) az egyleti tag halálával; b) ha csőd alá kerül; c) ha végkép elszegényedik; d) ha más vidékre elköltözik; végre e) ha a részvényes tag lopás, gyújtogatás vagy emberölés bűnébe vagy büntetése alá esik. Ez esetre a már betett tőke aránylagos kamataival együtt az a) és b) alatti esetekben jogutódainak; a c), d) és e) alattiakban pedig magának az ily tagnak visszaszolgáltatik és pedig maga a tőke az ily esetről az illető örökös vagy örökösök által tett jelentés után három hónap mulva, a kamatok azonban csak az évi számadás befejeztével; megjegyeztetvén, miszerint valamely egylet tagnak halálozása esetében, az elhunyt örökösei tagjai maradhatnak az egyletnek.

A tagok jogai, kötelezettségei.

Minden tag, az egylet pénztári készlete, saját fizetési képessége s befizetett tőkájéhez aránylag — a mi felett az igazgató-választmány határoz — igényt tarthat kölcsönre; joga van az egylet közgyűlésein és választásainál szavazatával befolyjni.

Van joga más kölcsönkérő egyleti tag helyett kezesül ajánlkozni az általa befizetett tőke erejéig, még az esetben is: ha ő egyéb vagyonnal nem bírna. Midőn azonban saját hitelképességét más kölcsönkérő javára meríti ki, önmaga számára addig, a míg a kezességi összeg törlesztve nincs, újabb hitelt nem igényelhet.

Viszont minden tag köteles a heti betételt minden vasárnap délelőtt 11 órakor az egylet pénztárába befizetni; szabadságában áll a tagnak heti betételeit előre hosszabb időre is befizetni; de ebből semmiféle elő- vagy utójogot nem igényelhet.

A ki a tagok közül heti betételeit befizetni elmulasztaná, minden 10 krnyi betét után hetenkint 1 krt tartozik fizetni; ha azonban a mulasztás egy hónapon túl terjedne, ha csak a választmány fontos okoknál fogva kivételt tenni nem kívánna, a tagok sorából kitöröltetik s befizetett tőkéje az egyleti pénztár javára visszamarad.

Tőke képzés.

A tőke képződik a tagok hetenkénti betételeiből, melyeknek legkevesebbje 10 kr. Betenni lehet 10—100 krig.

E betételeknél mindenki könyvecskét kap, a 19-ik §-ban meghatározott előleges költségre fizetett díjjért, melybe a betételek, illetőleg a részletes befizetések pontosan bejegyeztetnek a pénztárnok s ellenjegyeztetnek a napi biztos választmányi tag által.

Betéti könyvecske csak a választmány tudtával ruházható másra, mi által az új tulajdonos nevére 10 krnyi díj fizetés mellett átjegyeztetik. Elveszése esetében az elnök értesítendő, ki új könyvecskét állíttat ki az illető részére, midőn egyszersmind az elveszett könyvecske megsemmisítését is eszközözlendi.

Miután az egyletnek célja az egymás segélyezése és jövőre tőkealkotás, a kiadandó összegek után járulandó kamat havonként egy frt után 1 krban állapíttatik meg, mi havonként lesz befizetendő; e mellett a tőke a késedelmes tagok által fizetendő minden 10 kros betét után 1 krban megállapított késedelmi kamatokból is fog képződni.

A kölcsön.

Az egyesület kölcsöneiben rendszeresen csak egyesületi tag részesülhet. Az esetre, ha az egyesület tagjai közül kölcsönkereső nem jelentkeznék, más nem egyesületi tag is részesülhet kölcsönben, kellő jótállás mellett. (lásd 17. §.)

A nyერendő kölcsön mennyiségét a kölcsöntkérő, a jótálló betéti összege s vagyoni állása és a pénztárállapot határozzák; rendszeren a kölcsönkérőnek egy évi betételét meg nem haladhatja, ha azonban a pénztár oly kedvező helyzetbe jő, hogy nagyobb kölcsönök adására is képes lesz, a választmány a kölcsönadási legtöbbletet a körülmények szerint felebb emelheti.

A kölcsönkérés előjegyzés után történik; miért is ezen czélra külön előjegyzési könyv vezettetik. Fő elvül tüzetik ki, hogy a kölcsönnyerés elsőségét ezen bejegyzés sora határozza meg. Több egyidejű oly kölcsönkérő között, kik a kölcsön nyeresre egyenlő igénynyel birnak, a sorshuzás dönt.

Kiváltképen felhatalmaztatik a választmány, hogy szegénysorsu, vagy rögtöni segély által tetemes csapástól megmenthető tagnak minden korábbi bejegyzett előtt kölcsönt szavazhasson.

A kölcsönök félévre adatnak erős kötvény, két teljes hitelű kezes — kik nem társulati tagok is lehetnek — jótállása mellett. A kamat a 11. §. szerint havonkint előlegesen fizetendő. Ki a kamatot két hónapon tul nem fizetné, a kölcsön részire felmondottnak tekintendő.

Minden adós vagy kezes ezen alapszabályok erejénél fogva kötelezve van arra, hogy nem fizetés esetében a kölcsönzött összeg erejéig a községi bíró vagy a megyei illető szolgabíróságnak minden felebbezés nélkül aláveti magát.

A beiratási díj és előleges költségek fedezésére, ide értve a betéti könyvecskéket is, minden 10 kros részbetétel után egyszer mindenkorra 10 kr. fizetendő.

Az egyesület megszűnése.

A társulat a 3. §. szerint 10 évre alakul, azonban ha három év eltelte után, vagy azután bármikor is a fennállás csak az egyesület kárával történnék: szabadságában áll az egyesületnek tagjai legalább felerészéből alakulandó közgyűlésen a megjelent

tagok $\frac{2}{3}$ -ának szótöbbségével hozandó végzés által az egyletnek megszüntetését elhatározni, mely esetben az egylet vagyonából a betétek az illető kamatjárulékokkal együtt (aránylagosan) a részvényeseknek kifizettetnek.

Megyei takarékmagtárak és gazdasági intézetek.

1856-ik január hó 5-én Csuka György földbirtokos és több szikszói tekintélyesebb lakos, egy felállítandó takarékmagtár hasznossága felől értekezvén, a tárgy megvitatása azon meggyőződésre vezetett több lelkesebb egyént, hogy illetén magtárnak közös erővel létesítése nem tartozik a lehetetlenség körébe, és az egylet alakulására nézve megtétetett az első felhívás a környék lakosságához.

A szikszói
részvényes
takarékmagtár-egylet.

A felhívás a környékbeli lakosság viszhangjára találván s az eszme létesüléséhez több ügybarát is csatlakozván, már ápril hó 24-re a közgyűlésnek összehívása vált szükségletté, mely gyűlésben az időközben elkészített alapszabály-tervezet egyhangulag nemcsak elfogadtatott, de egyszersmind az akkor létezett kassai császári királyi helytartósági osztályhoz be is terjesztetett.

A magas kormányzék részéről emelt nehézségekkel 1858. év ápril hó 3-án lett sikeresen megküzdve, a mikor is a szikszói részvényes takarékmagtár-egylet alapszabályai a kassai császári királyi helytartóság által $\frac{699}{89}$ -ik szám alatt meg erősítették.

Alapszabályai.

1. Abaujmegye Szikszó városában egy takarékmagtárnak részvényes társulat általi létesítése ezennel megalapittatik.

2. Ezen takarékmagtár alapításának célja a részvényeseket s azok utódait a kenyérszükség ellen biztosítani, őket állandó részvényeik után eső jövedelemmel ellátni s egyszersmind a környékre áldólag kihatni az alább kifejtendő szabályok szerint.

3. Ezen takarékmagtár részvényes tagja lehet minden

becsületes ember, község, vagy testület, lakhely, rang s vallás-különbség nélkül.

4. Egy részvény egy ezüst forint és két vékarozsban megállapittatik.

5. Ki mint alapító-tag nevét aláírja, az általa elvállalt részvények után esendő pénzmennyiséget nyugta mellett aláírás-kor köteles befizetni. A szemes életnek befizetésére határnapul kitűzetik az 1862. év december 9, 10- és 11-ke. Ki ezen idő alatt az általa vett részvények után kötelezett szemes életbeli járulékot be nem adja, a befizetett pénzt, bánatpénz gyanánt elveszti s neve a részvényesek közül kitöröltetik.

6. Az eladott részvények után begyűlt pénzen lehetőleg czélszerű s biztos magtárépület felállittatik, belsőleg s külsőleg tökéletesen felszerelve.

7. Bárki 1—50-ig annyi részvényt vehet, a mennyi tetszik, azonban 50 részvényen felül aláírni, vagy összevásárolni se egyes tagnak, sem községnek nem engedtetik.

8. A részvények összes száma 1800, azaz egyezer és nyolcszázra alapittatik.

9. Ha ezen tervezett 1800 részvényből 1000 aláíratik, az egylet alakultnak tekintetik.

10. Minden részvényes tag tulajdonosa az általa vett részvényeknek, azokkal az alapszabályok értelmében, mint kétségtelen tulajdonával rendelkezik, azokat használhatja, eladhatja, vagy elajándékozhatja.

11. Azon reményben, hogy ezen magtári-egylet részvényei valódi forgalomba jövendnek, jó előre meghatároztatik, hogy a részvény-jegyek eladása, felosztása, vagy az alapító tagokról bármi uton másokra teendő átruházása csak úgy ismeretetik el érvényesnek, ha az egylet e tárgyban megbízott hivatalnokánál ünnepélyesen kijelentetik, törvényszerűleg átíratik s a történt változás a magtár-egylet jegyzőkönyvében bejegyzetik; mely alkalommal az egylet pénztárába minden átírt részvény után 10 kr. befizetendő, hogy a magtár részvényeseinek névsora mindig tisztában legyen.

12. Az alapító tagok s azok közt, kik ezen szabályok szerint későbbben részvényesekké lesznek, semmi különbség nem tétetik.

13. A törvényes örökös s érvényes végrendelet nélkül elhalt tagoknak részvényei a társulat kétségbevonhatlan tulajdonává válnak.

14. A magtár javaiban és terheiben minden részvényes tag, az általa birt részvényekhez aránylag osztozik.

15. A részvények útján begyülemdő életmennyiség az alább kifejtendő szabályok szerint szigorú pontossággal kezeltetvén, az egyleti közgyűlés által minden évben különösen meghatározandó mennyiségben s időben kölcsön fog kiosztatni egy ötödrész kamatra, ki például egy köből életet kölcsön vesz az egylet magtárából aratás előtt, az aratás után öt vékát lesz köteles visszafizetni.

16. Az ekként évről-évre szaporodó életmennyiség mindaddig tőkésítve egy tömegben kezeltetik, míg minden részvény után betett egy véka mag egy egész köbölre nem nevededett vagy a magtárépület beltérje a szaporitást megengedi.

17. Az így szaporított rozsmennyiség után nyerendő évi kamat, vagy bármimemű haszon, részvények arányában fog évről-évre szétosztatni a részvény birtokosok közt, a tőke mindig épségben maradván.

18. Ezen részvényes magtár-egyletnek egyik célja lévén segédkezet nyujtani a gondos takarékos embereknek önmaguk és övéik biztosításában, önként értetik, hogy midőn az egylet magtára tavasszal kölcsönadás végett megnyilik, minden részvényesnek elsőbbségi joga van a kiosztásra közgyűlésileg kitűzött rozsmennyiséghez úgy, hogy saját szükségének fedezésére a meghatározott feltételek szigorú alkalmazása mellett részvényeihez aránylag, a nem részvényesek előtt kölcsön vehessen.

19. Feltevéen, hogy mindenkor lesznek részvényesek, kik szükség által nem szorittatnak s a környék nem részvényes lakosaival is jót tenni ohajtanak, minthogy magok kölcsön nem vesznek; a magtár kezelői az ekként benmaradt rozsmennyiséget, minden szükséges biztosíték mellett, nem részvényes egyeseknek vagy községeknek is kikölcsönözhetik, mindig szem előtt tartván az idő és körülmények által parancsolt egyleti határozatokat, és különösen azt, hogy kártérítés terhe alatt, minden tekintet nélkül arra, részvényes-e valaki vagy

nem, egyedül oly embereknek adhatnak kölcsön: kikben elegendő biztosíték van, vagy kik magok helyett biztos kezest állítanak.

20. Kellő rend tekintetéből minden részvényes legfőlebb tavaszi közgyűlés végeig köteles bejelenteni a magtár igazgatójának, akar-e ez évben s mennyit a magtárból saját szükségére kölcsön venni? kik ezen határidőig óvó jelentést nem tesznek, úgy tekintetnek, mint kik azon évben a kölcsönzés jótéteményeiben részesülni nem akarnak.

21. A kikölcsönzött rozsnak pontos befizetése lévén ezen intézet jövő virágzásának főalapja, az e tárgyat érdeklő alapszabályok több pontjaival összehangzásban világosan kijelentetik, hogy a magtárból kölcsönvevő akár részvényes, akár nem, a kölcsönvett összeget megszabott kamatjárulékával együtt tiszta, tökéletes életben befizetni, még pedig a kitűzött időre köteles. Az ezen általános szabály ellen vétőre a törvény szigora alkalmaztatván, az adósság különbség nélkül fog behajtatni. Ezenkívül határozottan kijelentetik, miszerint az ily hálátlan s az egylet jótéteményeivel visszaélő s ennek romlását eszközölő egyénnek, vagy községnek az egylet magtárából kölcsön adni, az illető kezelők örök időre el vannak tiltva.

22. A legelső alapításkori magbetétel az egylet számos szükségéi fedezésére 42, később minden kölcsön befizetés alkalmával 41, ellenben pedig minden magtárból kiadandó mag rendes 40 itczés vékával fog pontosan kiméretni.

23. Feltartja magának az egylet azon jogot; hogy ha czélszerűnek és szükségesnek látja: alkalmas időben a szemes életet eladhassa.

24. Ezen egyletnek minden évben két közgyűlése leend: a tavaszi márczius 2-án, midőn a kikölcsönzendő rozsmenyiség meghatározása s a közel remélt jövőben a nyert tiszta haszonnak a részvényesek közti aránylagos kiosztása lesz a tanácskozás tárgya. Az őszi közgyűlés november 22-ére határoztatik, midőn a számadások megvizsgálása s tisztviselők választása főtárgynak tekintendő. Mely közgyűlések tarthatására az elnök által az illető közigazgatási hatósághoz mindenkor előlegesen folyamodás tételik. Ha a kitűzött határnapok ünnepre esnének;

a közgyűlés reá következő napon tartatik. Rendkívüli körülmények közt az elnök időközben is hirdethet közgyűlést.

25. A közgyűlésben minden tanácskozó szavazata egyenlő. Azonban döntő szavazatok esetében, ha a vitatott kérdés közérdekű, a szavazatok részvények arányában így fognak számíttatni: azon egyénnek szava, kinek egy részvénytől ötig birtokában vagyon, egyben, — az öt részvényen felül minden öt részvénytől egy szavazatban számítandó, így kinek 50 részvénye van, az 10 szavazattal járul.

26. A községek vagy társulatok, ha ezen egyletben részvényeket birnak, megbízottjaik által folynak be a közgyűlési tanácskozmányokba, az egyeseknek is megadatván azon jog, hogy szükség esetében, ha magok jelen nem lehetnek, megbízó leveleikkel ellátandó bármely részvényes által szavazataikkal is befolyhassanak a magtár ügyeibe.

27. Alapszabályok hozatalának, változtatásának vagy eltörlésének csak az egylet közgyűlésében van helye, e tárgyban azonban még a közgyűlésnek is a legnagyobb óvakodásra van szüksége. Ugyan azért kötelező törvény gyanánt kijelentetik: miszerint az alapszabályok bármilyen változtatására oly többség kívántatik, mely az egylet összes részvényeinek legalább kétharmadát képviselje, minden egyéb ügyekben az egyszerű többség határoz. Szavazatok egyenlősége esetén ismételt tárgyalás és felvilágosítások után új szavazat rendeltetik s ha akkor sem boldogul a gyűlés; az elnök dönt.

28. A szikszói takarékmagtári kezelésre nézve örök változhatlan elvül mondatik ki: hogy a kezelési jog és kötelesség egyedül csak az egyletet illeti, mint valóságos tulajdonost. Ennélfogva soha sem lesz szabad egy részvényes tagnak, örökösnek kivenni, vagy külön kezelni illetőségét, mert magtári egyletünk megoszthatlan egységet minden részvényes befizetett tőkéjével biztosítja s a ki ezen szabály ellen tesz, annak részvényét az egylet mint tulajdonává vált vagyont elfoglalja. Az egylet természeténél fogva minden részvényes tagnak a kezelésre nézve csak annyi engedtetik meg, hogy az egyleti közgyűlésben a maga akaratját s véleményét előadhatja, tehetősége szerint közremunkál, örökös, felügyel, hogy a magtári

egylet kitüzött céljához hiven virágozzék, közvagyon a az alapszabályok értelmében ügyes, buzgó hivatalnokok által hűséggel és haszonnal kezeltessék; van kölcsönözési elsősége s a nyert haszonnal részvényeihez aránylag osztozik s ha még többet kíván, részvényjegyét az alapszabályok értelmében eladhatja.

37. Ha ezen magtár-egylet valaha feloszolnék, minden egyes tagnak joga van részvényeivel s azokból keletkezett haszonnal, mint törvényes tulajdonával rendelkezni. Ha ezt valaki egy évnek lefolyása alatt tenni elmulasztaná; ez esetben részvényei a Szikszón alapítandó járási kórház tulajdonává válnak.

A megnyert kormányzati engedély folytán az egylet 1858-ik év április hó 3-án megkezdte ugyan tevékenységét; de a kezdetben oly élénken nyilatkozott részvét, két év lefolyása alatti pangás miatt oly annyira csökkent, hogy csak nagy akadályok leküzdése után lehetett a magtári épületet felállítani, melynek szemléletére a részvét ismét egyszerre feléledt s a magtári egylet működését rögtön megindíthatta.

1862-ik év november hó 23-én történt meg a már ekkor tökéletesen felszerelt takarékmagtárba az első próbaöntés. Isten áldása lebegjen mindenkor felette!

Hogy 1856-ik év elejétől egész 1858-ik év április hó 3-áig két évnél több idő telt el hasztalanul, annak oka, a kassai volt császári királyi helytartó tanácsai osztály által előgördített akadályok voltak; mindamellett is bizva a magtári egyesület kitartásában, az egylet az engedély megnyerése előtt, már 1856-ik év április hó 24-én választotta meg tisztviselőit és pedig:

Elnökül közfelkiáltással: Lánczy Józsefet.

Felügyelőül: Köncs Józsefet.

Magtári gazda és pénzkezelőül: Hegyi Istvánt.

Választmányi tagokul: Danilovics Mihályt,

Csuka Györgyöt,

Novi Józsefet,

Job Ferenczet,

Vécsey Györgyöt,

Magetti Adolfot.

Jegyzőül: Okányi Józsefet.

1858-ik év ápril hó 3-án a kassai császári királyi helytartó Poche ⁶⁹⁹/₉₉-ik szám alatti végzésével, az alapszabályok mint már említettett megerősítettén, s ennek folytán a mindeideig csak remény fejében működő társulat jogos térre lépven: a szikszói takarékmagtár létrehozását egész buzgósággal feladatul tűzte ki, azonban annyi vájudás után, a társulat keletkezésekor aláírtcsaknem 1500 részvény, az engedély kinyerésekor, már a részvényesek bizalom vesztese által 750-re olvadt le, mely miatt a társulatot csaknem felbomlás fenyegette, minthogy 1861-ben a társulat buzgó elnöke Lánecz József távozása következtében az elnökségről lemondván, a részvényesek buzgalma is hanyatlásnak indult.

A most említett időtől kezdve egész 1862-ik évi szeptember hó 25-ikéig, a takarékmagtár ügyét Danilovics Mihály plébános, a választmány közreműködése mellett, lankadást nem ismerő buzgósággal kezelte; mely idő alatt az építkezés folytatására Csuka György választmányi tag 1534 részvényt szerezvén, a társulat részére egy 1300 köböl gabonát tartalmazó tubus-magtár biztos helyen, szilárd anyagból épített fel; ugyanakkor:

Péchy Gábor magtári elnökül,

Major Ferencz igazgatóul,

ifj. Hegyi István gazdául,

Kaliczki Sándor ellenőrül választatott meg.

December havában a részvények után járuló s 1600 részvényes által beadott gabona a társulat készen levő magtárába hordatott össze.

1863-ik évben, miután a magtár felépítése s más kiadások, különösen a császári királyi adó hivatal által a részvények után követelt 250 frt. százalék és bélyegdíj fizetésének kényszerűsége előállott, a részvények száma 1800-ra emeltetett és minden részvény után 44 krnak befizetése határoztatott el s így a magtár összes készlete 900 köbölből állott.

1863-ik év tavaszán az egész magtári készlet az alapszabályok értelmében kölcsön adatván ki, annak rendes kezelése után az egyesület 1865. végén 1897 köböl gabonával birt.

Ebből láthatni, hogyha a nagyméltóságú császári királyi helytartóság ezen üdvös és jótékonyssággal párosult egyletet

keletkezésekor fel nem tartóztatta volna, és négy egész évet formakérdések miatt az egylet életéből ki nem törül vala; meny-nyire szaporodott volna a társulat vagyona s azon nehéz idő-
ben, a midőn a vidék fagy által okozott károsodás miatt sújtva volt, minő mérvben terjeszthette volna ki áldásos jótékonyágát.

1866-ik évben Elnök: Péchy Gábor.

Igazgató: Major Ferencz.

Pénztárnok: Hegyi István.

Ellenőr vagy gazda: Nagy Mihály.

Jegyző: Okányi József.

Ezen évben a magtár összes élette 1897 köből $27/40$ vékát tett ki.

1867-ik évben az egylet tisztviselői az ellenőrön vagy gazdán kívül — ki ifj. Gagyí János lett — nem változván, az élet mennyiség 1231 köblöt $26/40$ vékát tett.

1868-ban Elnök: Frics Lajos.

Igazgató: Hegyi István.

Pénztárnok: Fülep János.

Gazda: ifj. Gagyí János.

Jegyző: Okányi József.

Az életmennyiség 1404 köből $28/40$ véka. 1868-tól kezdve a hivatalnokok névsora nem változott.

1869-ben a magtári élet mennyiség 1525 köből $36/40$ véka.

1870-ik év végivel lesz a magtárba 1600 köből $36/40$ véka.

Az elnökeknek fizetése nincs.

Az igazgató kap évenként 12 köblöt.

A pénztárnok kap évenként 12 köblöt.

Gazda, jegyző, ügyvéd egyenkint 6 köblöt, összesen 18 köblöt.

A felső-dob-
szai közsé-
gi takaré-
k-mag-
tár.

A felső-dobszai közsé-
gi takaré-
k-magtár alakult 1864-ik
évben december 24-én.

Elnöke: Bárczay József.

Alelnök: Lacsny Vincze.

Felügyelő: Szilágyi István.

Magtár gazdák: Kóta Dániel,

Kőrösi János.

Jegyző: Szilágyi Ferencz.

Egy-egy részvény 2 véka rozs és 1 frt. osztrák értékben, a részvények száma 750, mely részvények 63 egyén birtokában vannak.

Ezen részvények nem igen gyarapodtak ; mert többször megtörtént, hogy az életet nem szedték ki mind a magtárból, mi végett a megmaradt élet nem is kamatozhatott.

Kimutatása

a felső-dobszai községi takarékmagtár állásának.

Melyik évben és mikor történt a végszámadás	köbül	véka	itcze
1868-ban december 24-én volt	620	—	19
1869-ben december 24-én volt	623	3	35
1870-ben december 24-én lesz	779	1	24

Az 1869-ik évben többször ki nem szedett s ekép pénzért eladott rozsából begyűlt és kamatra kiadatott 1407 frt 43 kr.

Ezen pénzből lesz 1870-ik évben december 24-én a kamatokkal együtt 1547 frt. 74 kr.

A füzéri-járás birtokos osztályához 1861-ik évi májushó 14-ről keltezett A tervezetben
következő felhívást intézett Bodnár Bertalan, járásbeli főszolgabíró. levő alsó-ké-

„Az elmúlt szerencsétlen éveken át reánk nehezedett terhek miatt meg- kedi takarékmagtár.
ingatott anyagi jólét némüleges szilárdítása tekintetéből és hogy a csapások és elemi viszontagságok által sujtott egyéniségek sorsa könnyíthetessék: több e járásban lakó egyéniségek által, a füzéri-járás helyiségébe egy takarékmagtár létrehozása javasoltatván:

ezen mindnyájunk által egyiránt óhajtott üdvös cél elérése tekintetéből, folyó 1861-ik évi májushó 30-ik napján délután 3 órakor az alsó-kékedi fürdő helyiségében egy kis tanácskozás fog tartatni, mely tanácskozásra midőn N. N. tisztelettel fölkérem, maradok Alsó-Csájbán sat.“

A tanácskozmány május hó 30-án szépszámu közönség által megtartatván, a közönség örömmel ragadta meg az alkalmat az eszmének létesítésére és közakarattal gróf Forgách Kálmán ideiglenes elnökül, Kiss Lajos pedig ideiglenes jegyzőül választatván meg, az aláírási ively kibocsátattak, és az alapszabályok kidolgozása határozatba ment.

Ezután csakhamar számos bejegyzéssel gyűltek össze az aláírási ively, és az alapszabályok következőleg² dolgoztattak ki:

Alapszabályai.

1. A füzéri-járás kölcsön- takarékmagtárára szükségeltetik négy vagy ötezer részvény.

2. Egy részvény 1 azaz egy oszt. értékű forint és 2 azaz két véka tiszta rostált gabona.

Van a magtárnak egy 500 frton vett háza is, mely azon esetben ha a társulat feloszlanék, a reformált egyházra fog szállni. A takarékmagtár alapszabályai a fenállott magyar királyi helytartó tanács által 1864-ik évi október 8-án hagyattak jóvá.

Alapszabályai.

A magtár részvényekre lesz alapítva, egy részvény teszen két véka gabonát és egy forintot oszt. ért., a begyűlt pénzeszszeget magtár épület felállítására fordittatik.

A magtár-társulat megalakult, ha 600 azaz hatszáz részvény aláíratik, egyébiránt 800 azaz nyolcszáz részvény aláírásáig nyitva marad.

Egytől harmincz részvényig minden egyes tag vehet, míg a 800 részvény alá nem iratik.

Alapítók részvényeiket a jelen 1863-ik év november hó végeig beadni kötelesek.

A részvények eladása, átruházása csak úgy lesz érvényes, ha a választott hivatalnoknál bejelentetik s átíratik a jegyző-

3. Az 1 oszt. forint a magtári egylet ideiglenes pénztárnokának akkor fog befizettetni, mikor a társaság magát alakultnak nyilvánítja, a gabona-készlet pedig folyó év október 31-dik napjáig multhatatlanul befizetendő.

4. Az egylet alakultnak lesz tekintendő, ha a részvényekből legalább 3000 azaz háromezer elkél.

5. Egyszer befizetett részvény soha, és semmi szin alatt vissza nem vehető; hanem marad örökalapítványul családjá vagy utódai javára.

6. Részvényét azonban eladni, vagy másra által ruházni, de mindenkor a testület előljáróinál történendő bejelentés mellett s átíratás által megengedtetik.

7. Részvény-jegyeket egytől százig áll jogába egy részvényes tagnak vásárolni, s azon felül semmi szin alatt, nehogy talán később a jótékonyegylet néhány tőzsérek körmei közé jusson. Hogy ha pedig kiderülne, hogy némely részvényes tag a részvényekkel nyereszkeskedést űzne és az 3 egyleti tag által bebizonyíttatnék; részvénye birtoklásától elmozdittatik s kárpótlás nélkül a társulat birtokába jut. Ha valamely részvényes részvényét eladni kívánja; a társulatnak elsősege leend a részvény megvételére.

8. A magtárból minden tavaszon Sz.-György nap után kölcsönözendő az élet, és pedig úgy, hogy a ki egy kölöt kölcsönöz, egy vékát köteles reá kamat fejében adni aratás után.

9. A kölcsönvételben a részvényesek elsőbbségi joggal birnak. A kölcsönvétel az egylet felügyelője eszközözendő előleges bejelentés után történik s csak úgy adatik ki, ha elegendő biztosítékot vagy biztos kezest állít, hogy az egylet ne károsodjék.

10. A részvények után addig senkinek kamat-jutalék nem adatik, míg minden részvény egyszerannyira nem növekedett, sőt addig hűségesen a tőkék-

könyvbe, melynek bejegyezése és átalírásáért 10 kr. oszt. ért. lesz fizetendő.

Végrendelet és egyenes örökös nélkül elhalt részvényes tag minden magány részvényei az egyház tulajdonává válnak.

A magtár javai és terheiben minden részvényes aránylag osztozand.

A részvények útján begyűlt mennyiség szigorú pontossággal kezeltetik s kölcsön fog kiadni egy negyed kamatban, úgy pedig: hogy a ki aratás előtt egy köből gabonát kölcsönöz, ősszel november havában öt vékát lesz köteles visszafizetni.

A magány érdekből aláírott részvényekből begyűlt mennyiség nyolcz évig fog tőkésítettetni s azután a részvények után járuló kamat fog kiosztatni évenként, a tőke továbbra is épségben maradván.

A részvényeseknek kölcsönvevésnél, elsőbbségi joguk van.

Az életkezelők adják ki az életet, kellő vagyoni biztosíték és jótállás mellett.

A kivett mag száraz és tiszta kirostált étellel fizettetik vissza kamatjával együtt a kitűzött időre. Az adósság részvényes és nem részvényes tagon körlelhetlenül hajtatik be.

hez csatoltatik. Hogyha pedig valamely részvényes évi kamat-jutalékát kivenni nem akarja, a részvényes részére tőkésítettetik. — A következő években belépő tagokat azon kötelezettségek terhelik, melyek a jelenlegi alapítókat.

11. Az egylet tagja lehet minden becsületes ember, valamint kölcsön is vehet, még ha nem részvényes is, ha kellő biztosítékkal bír, de csak azon esetben, ha a részvényesek nem vennék igénybe a magtárban levő életet.

12. Ha azonban a magtáregylet vagyona annyi köbölre növekedik, a mennyi a meghatározott részvény, akkor a kamat-jutalék vagy bármínemű haszon részvények után osztatik ki, a tőke azonban állandón feloszthatlan marad.

Az 1861-ik év végén történt kormányváltozás lehangolván ismét a kedélyeket, az elkészült alapszabályok fel sem terjesztettek s bár az 1867-ik évi ujkorczak beállása által az eszme valóításának többé misem áll ellene, ez időig is, midőn e sorokat írjuk, elnapolva van e jótékonyczél elérésének tovább munkálása.

A szántói takarékmagtár felállítása körül 1858-ban Jamniczky Lipót cs. k. szolgabíró leginkább fáradozott. A tervezetben volt szántói

Az alapszabályokat kidolgozó választmány elnöke Melczér István volt, takarékmagtár. részt vettek még a választmányban Meczner Ferencz, Maholányi Tamás és mások többen.

A tervben levő takarékmagtár leginkább azért bukott meg, mert a cs. k. helytartóság kassai osztálya szokásos akadékoskodása szerint, a felterjesztett alapszabályokat meg nem erősítette.

Az életbetétel 42 itcze vékával történend; a kiadás pedig 40 itcze vékával, — az egy itcze leszáradásra, csorgásra és a magtári gazdák díjazására számittatván le stb.

Ha ezen magtári társulat valaha feloszlanék, minden egyes tagnak joga van magány érdekében aláírott részvényeivel s azokból keletkezett haszonnal mint törvényes tulajdonával rendelkezni; a magtári épület pedig az egyház birtokában meradván örökösen, a részvényes tagok a feloszlás esetében ahhoz semmi igényt nem tarthatnak.

Ezen szabályok törvényekül tekintetnek, melyeket megtartani minden tag köteles.

Protestáns egyházi és iskolai épületek fentartására, valamint az egyházi kisebb kiadásokra alapított takarékmagtárak.

Felső-dobszai
protestáns
egyházi takarékmagtár.

A felső-dobszai egyházi takarékmagtárba 1864-ik évben betettek a hivek egyszer mindenkorra 50 köből, 1 véka, 20 itcze rozsot.

A betett takarékmagtári mennyiségből lett:

Deczember 24-én	köből	véka	itcze
1865-ik évben	62	3	35
1866-ik „	78	2	33
1867-ik „	98	1	21 $\frac{1}{2}$
1868-ik „	123	3	36
1869-ik „	154	2	35
1870-ik „ lesz	192	3	24

A szesztai protestáns-egyházi takarékmagtár.

A szesztai protestáns-egyházi takarékmagtár 1860-ik évben 6 köből betétellel alakult.

Jelenleg van benne 44 köből.

A komáromi ref. leányegyházi takarékmagtár.

A komáromi ref. leányegyházi takarékmagtár 1860-ik évben 4 köből rozs betétellel alakíttatott.

Jelenleg van benne 55 köből.

A devecseri protestáns-egyházi takarékmagtár.

A devecseri protestáns-egyházi takarékmagtár 1859-ik évben keletkeze ugyan, de felállítása idejét 1867-ik évre tehetni, akkorra ugyanis, midőn Devecserben a rendes lelkeszi állomás felállíttatott; minthogy mind odáig a takarékmagtár ügye csakis lézengett.

Jelenleg van a takarékmagtárban 80 köböl rozs és 300 frt oszt. ért.

Főfelügyelője: Fáy István.

Ellenőr: Gömöri Péter, hely. hitv. lelkész.

Kezelője: Pásztor János, egyházi algonnok.

A kis kinizsi hely. hitv. egyházi takarékmagtár 1868. A kis-kinizsi
december havában alapítottatott. prot. egyházi
takarékmag-
tár.

Jelenlegi állása: 29 köböl, 1 véka, $28\frac{3}{4}$ itcze rozs.

Az abaujvári hely. hitv. egyházi takarékmagtár 1868-ik Az abaujvári
évben 10 köböl rozs betétellel alakult. protestáns
egyházi taka-
rék-magtár.

Van benne jelenleg 15 köböl.

A kázmárki hely. hitv. egyházi takarékmagtár 1859-ik A kázmárki
évi szeptember havában 10 köböl rozs betétellel alakult. protestáns
egyházi taka-
rék-magtár.

Van benne jelenleg 40 köböl.

A szemerei hely. hitv. egyházi-takarékmagtár 1866-ik A szemerei
évben alapítottatott. protestáns
egyházi taka-
rék-magtár.

Van benne jelenleg 15 köböl, 1 véka, 32 itcze rozs.

A szalai ref. egyházi takarékmagtár 1867-ik évi novem-A szalai prot.
ber 17-én a lelkész által adományozott 8 köböl rozsból alakult. egyházi taka-
rék-magtár.

Van benne jelenleg 12 köböl, 2 véka rozs.

A szászfai hely. hitv. takarékmagtár önkéntes betételek-A szászfai pro-
ból 1868-ik évben alakult. testáns egyhá-
zi takarékmag-
tár.

Van benne jelenleg 97 köböl, $2\frac{1}{2}$ véka rozs.

A restei ref. egyházi takarékmagtár 1863-ik évben 3, A restei prot.
1866-ik évben 10 köböl rozs betétellel alapítottatott. egyházi taka-
rék-magtár.

Van benne jelenleg 50 köböl.

Abaujvármegyében divó biztosítások.

Magára az emberi életre, valamint a gazdaságat némely Biztosítások.
ezikkeire semmi sem hat oly jóltevőleg mint a biztosítások.

Nyugodtan alhatik a gazda, ha azon önérzettel fekszik
le, hogy annyi fáradsága gyümölcsét a tűz- és jégkárok ellen
biztosította.

Az életbiztosítások módot nyujtanak az embernek önnön
maga, gyermekei, családja jövőjét biztosíthatni; ez eszme oly

nagyszerű, nemes és szép, mikép azt minden jobb érzésű ember méltán felkarolhatja és nem sajnálhatja azt a pár fillért a mivel családját boldogíthatja, magának pedig édes önértetet és lelki megnyugvást eszközölhet földöni kötelessége teljesítése által.

Igaz, kívánatos lenne, hogy a biztosítások mindnyájan hazai vállalatok lennének; de ha meggondoljuk, meennyi jót eszközöltek megyénkben, mielőtt a nemzeti vállalatok létrejöhettek, a külföldi biztosítások: nem tudhatunk elég hálát mutatni az iránt, ki e jótéteményt velünk nemcsak megismertette, de azt felső Magyarország nagy részében tevékenysége és hazafias érzülete egész odaadásával kiterjesztette.

A tűzkárok elleni óvakodás eszméje szülte a jégkárok ellenit, ez ismét az emberi élet biztosítását, míg végre a legújabb időben a marha biztosítás eszméje is megszülemllett.

Abaujvármegyében, de sőt egész felső Magyarországon a biztosítás 1825 év előtt ismeretlen volt. A sokat utazott, többet tapasztalt Lasz gallner Omode kassai kereskedő, ki már ekkor a biztosítások jótékony hatását külföldön ismerte, belátta mindazon előnyt mi a biztosításból saját hazájában keletkezhethetnék és legszentebb hazafiui kötelességének ismerte azt minálunk is megismertetni és létesíteni, fordult fűhöz fához, el dicsérte mindegyik előtt a hasznót, felhozta a vidék kárait, szenvedéseit, azt a dicsőséget, mi a vállalat megkezdéséből a kezdőre háramlanék, de ő szegény siket embereknek beszélt akkor még, senki azt megkezdenni vagy csak megkísérteni sem akarta, de sőt akadtak többen, kik neki szemére vetették, hogy ha annyira hasznos és előnyös lenne a biztosítás; miért nem kezdi meg azt maga? Ekép lőn Lasz-

1825. az első gallner Omode a Bécsben székelő első ausztriai tűzkár elleni biztosítás kassai főügynökévé, mely minőségében egyenlő buzgalommal egész 1863-ik évben bekövetkezett haláláig működött, a midőn Benczur Vilmos vette át a főügynökséget.

Az első ausztriai biztosító társulat 1867-ik évben a „Duna“ czégű biztosító társulatba ment által.*)

Ezen bevezetés után a megyében divó biztosításokat, hazai és külföldi vállalatokra osztjuk.

*) Lasz gallner Omode (Abrahám, Gottlieb) fia Lasz gallner György Gottliebnek Mártony Susannától.

Született Iglón, Szepesvármegyében 1783. január 10-ikén, ahol atyja kereskedő volt.

A) Hazai biztosító vállalatok.

A „Victoria biztosító társulat“ alakult 1864-ben, működését megkezdte 1865-ben.

„Victoria“
tűz- és jégkár-
biztosító tár-
sulat.

A társaság élén mint elnök áll: báró József Lajos. Alelnök Hincz György. Választmányi tagok: gróf Andrássy Gyula, Biró Pál, Bogdán István, báró Bornemisza János, gróf Eszterházy Kálmán, Folly Mihály, Graisz Nándor, gróf Horváth Toldy Lajos, Korbuly Bogdány, Póch Jóssef, Simon Elek, Stein János, Tisza László, Vajna Sándor.

Igazgatók: Dózsa Dániel, Kövály László, Wagner Frigyes. Vezér igazgató: Galgóczy Károly.

A társasági alaptőke két millió forint oszt. ért., mely 10,000 egyenkint 200 frtos részvény által képviseltetik. Ebből egyelőre 5000 darab részvény becsáttatott ki.

A kassai főügynökség felállított 1867-ik évi július 1-én „Felső magyarországi központi főügynökség“ czége alatt. Biztosítási kötvényeket önállólag állít ki. Hatásköre 151 vidéki ügynök közreműködése mellett, kiterjed: Abauj-, Torna-, Sáros-, Szepes-, Zemplén-, Ung- és Beregmegyékre.

A „Victoria biztosító társulat“ jelenleg tűz- és jégkárok biztosításával foglalkozik ugyan, de még e folyó évben életbiztosítási ága is életbe fog léptetni, mely utóbbinak megindítása

1791. november 4-én atyja, 1794. május 11-én anyja meghalálózván, az árva két nagy bátyja Lasz gallner János Samuel és Liedemann Samuel gondnoksága alá került.

1794. október havában a csetneki Pædagogiumba adatott.

1795. októberben az eperjesi gymnasiumba került, ahol a logicát is végezte.

1797. november havában a sáros-nagy-pataki collegiumba jutván, abban az I. és II. bölcsészeti tanosztályt végezte be, — így

1799-ben iskolai pályáját bevégezve, sógorához Malvieux Jac. M. ment Rima-Brezóra, Kis-Hontmegyébe, kinek vashámorainál 1800. február 26-ig gyakornokoskodott.

1800. márczius 1-én második sógorához Lackner Sam. G. kereskedésébe ment gyakorlatra Zólyomba.

1801. július 28-án Lasz gallner Ján. Sám. nagybátyja, 1802. ápril havában Liedeman Sám. nagybátyja is meghalván, az utóbbinak fia Liedemann B. G. vette át gondnokságát.

1802. december 24-én kereskedői segéddé szabadult fel.

1804. július 4-én útra kelvén, beútaza nagyrészt az ausztriai és német birodalomnak, meglátogatta az észak-német tengervideki városokat, Hollandot, Németalföldet és Franciaországot.

egyedül a felterjesztett alapszabályoknak megerősítésétől tételt függővé.

A „Victoria“ biztosító társaság magyar szellemű intézvény, hivatalos nyelve kizárólag magyar, üzleti könyvei is egyedül magyar nyelven vezetettek.

Biztosítási díjainak olcsósága, méltányos s igazságos eljárása, gyors intézkedései által minden lehető előnyökben részesíteni óhajtja a közönséget. Különösen figyelmet érdemlő intézkedése pedig azon előny, melyet a hatósági, árva s egyházi épületek biztosításainál, az ez érdekekben kerületbeli minden egyházi kormányoknál és törvényszékeknél benyújtott ajánlataiban részesíteni hajlandó.

Üzleti forgalma a kassai központi főügynökségnek mult 1869-ik évben tett 65,000 forintot.

A központi főügynökség 1870-ik év január 1-én újból szerveztetett.

Hivatalos személyzete következő:

Első titkár: Ferdinándy Bertalan.

Másod titkár: Gönczy Gyula.

Első hivataltitkár: Pató Ferencz.

Másod „ Véber Albert.

Gyakornok: Pribék István.

Hivatal szolga: Szépkúti János.

Abaujvármegye területén működik 23 vidéki ügynök, Csányban, Felső-Mérán, Gönczön, Csobádon, Gagy-Bátorban, Buzitán, Hidas-Németiben, Baktán, Széplakon, Forrón, Garadnán, Pányban, Szöleden, Szántón, Szinán, Szikszón, Vizsolyban, Meczenzéffen, Kis-Idán, K.-Mindszenten, Enyiczken, Filkeházán és Csécsben.

1805. március 1-én Bécsben Thoman T. M. kereskedésébe mint raktárnok lépett be.

1808. május 19-én Bécsből hazájába visszatérve, június 1-én Kassán Ochs Ferdinand Józseffel társaságba lépve, „Ochs és Laszsgallner“ czég alatt kereskedést nyitott.

1808. július 5-én Ochs Johannát, ki 1788 május 4-én született, nőül vette,

1813. december 1-én sógorától, kivel ez ideig társas kereskedést üzött elválva, saját czége alatt nyitott kereskedést.

1819. május 8-án vesztette el minden tekintetben művelt, derék, hazafias lelkületű nejét, kivel 11 évig a legboldogabb házasságban élt.

Laszgallner Omode a kassai kereskedelmi testületnek 20 évig titkára volt

A „Haza“ magyar életbiztosító bank Pesten, melynek elnöke: gróf Forgách Antal, alelnöke: Pulszky magyar életbiztosító bank Ferencz, Kassán képviselőséget tart:

Titkár: Fogarassy Gábor.

Könyvelő: Weiler Lajos.

Egy hivataloszolga.

(Hivatalos helyiség: Malom-utca, Maléter-telek).

Alaptőkéje a banknak 2,000,000 forint.

1869. évi üzleti forgalom 2,681,464 frt. 53 kr.

Ezen életbiztosító bank műveleteit:

- a) halál esetében fizetendő tőkékre vagy járadékokra,
- b) élet esetben fizetendő tőkékre vagy járadékokra,
- c) a túlélés elveire alapított örökösödésekre osztotta be.

Előnyei: 1) A „Haza“ biztosítottait részvényeseknek tekinti s azokkal a nyereséget vagy a biztosításokból eredő hasznot megosztja, mi által a befizetések minden évben csökkennek, vagy az eredetileg biztosított tőke folyton növekedvén megis kétszereződik.

2) A katonai szolgálat, hadviselés s tengeri utazásokkal, súlyos börtönre lett elítéltetésekből vagy bárminemű balesetekből eredhető eseményeknél a „Haza“ a biztosított összeget teljesen megtéríti; nem különben az öngyilkosság, párbaj vagy halálra lett elítéltetési esetekben a befizetett díjakat minden levonás nélkül visszafizeti.

3) Nagy előnyöket nyújt a „Haza“ a fizetési képtelenségbe esetteknek, miszerint a befizetett díjak el ne vesszenek s a biztosítás érvénye fentartassék: a késedelmi kamatok megtérí-

Kassa szabad királyi város közigazgatási terén, valamint a kassai ágostai egyház igazgatási ügyeiben is mint felügyelő igen tevékenyen működött.

A helybeli ipar kifejtésnek egyik fő apostola és idősb Fiedler Károly főmunkatársa volt a takarékpénztár, cukor- és szőgyár létrehozásában sat.

Egyenlő jártassággal birta a magyar, német, latin és szláv nyelvet.

Mindezen felül a föld- és szőlőműveléssel is foglalkozott, melyet példányoszerűleg kezelt, az elsőbbit Kassán, az utóbbit Tályán.

A szőlő művelésről, mely körül nagy érdemei vannak, német nyelven megjelent nagybecsű könyvet írt.

Kassán és messze vidékén a köztisztviselő tárgya volt.

Gyermekei: Ágoston, kereskedő.

Emília, özvegy Szákmáry Vilmosné és

Paulina, férjezett Benczúr Vilmosné örökölték az atyai gondos nevelés mellett annak erényeit és lelkes hazafiságát is.

tése mellett a díjfizetéseket magára vállalja, a kötvényre kölcsönt nyújt vagy azt visszavásárolja, vagy végre az eredeti összeget oly összegre szállítja le, mely után minden további díjfizetés megszűnik.

4) Megengedi a „Haza“ az évi fizetéseket könnyebbség tekintetéből félévi, évnegyedi, sőt havi részletekre is beoszthatni, a késedelmi kamatok megtérítése mellett.

Ily tekintélyes nagymérvű valóban nemes cél és szembe-ötölő előnyök kiderítése után, örömmel hangoztatjuk: Éljen a „Haza!“

„Az első magyar általános biztosító társaság“ Az „Első magyar általános biztosító társulat“ célja és alapszabályai az egész megye körében ismereteseek. Alaptőkéje 3 millió forint. Elnöke: Lónyay Menyhért, alelnök: Hajós József.

Ezen közhasznú intézet a megyére valóságos áldás, minél fogva kiterjedése is tekintélyes. Főügynöksége Miskolczon van. Kassán csakis kerületi ügynökség működik.

Az „első magyar általános biztosító társulat“ 1858-ik évtől működik.

A társulat fenállása óta bezárólag 1869-ik évig tűz-, jég- és szállitmányi károkért, valamint életbiztosítások fejében 28,646,516 forint 63 krt. fizetett ki.

Az 1869-ik évi kimutatás szerint: Abaujmegyében 197 tűzkárért kifizetett 42068 frt. 91 krt.

	28 jégkárért	„	4421	„	39	„
Összesen	220 káresetért	„	46490	„	30	„

„Pesti biztosító-intézet.“ A „Pesti biztosító-intézet“ gróf Andrássy György elnöksége és Kochmeister Frigyes alelnöksége alatt 1865. évtől működik s e rövid idő alatt:

tűz-, jég- és szállitmányi káresetekért kifizetett bezárólag	
1869. évig . . .	4,003,994 frt. 66 krt.
életbiztosítások fejében	17,324 „ 43 „
Összesen	4,021,319 „ 09 „

ezen számok eléggé bizonyítanak az intézet nagyszerűsége és életrevalóságáról.

A Pesti biztosító intézetnek Kassán főügynöksége van, melynek személyzete:

fő ü g y n ö k : Schönhoffer Károly,

Tisztviselők :
 Schambach János,
 Weisz József,
 Bettelheim Soma,
 Schwarcz,
 Spitz Adolf
 Beiler Henrik és
 1 szolga.

A főügynökség Abaujmegyében 19 alügynökséggel rendelkezik, jelesen : Vilmányban, Szántón, Baktán, Buzitán, Forrón, Gönczön, Felső-Mérán, Meczenzéffen, Rozgonyban, Szikszón, Nagy-Szalánczon, Szepsiben, Szemerén, Zsadányban, Gagy-Bátorba, Somodiban, Komlóson, Jászón és Makranczon.

Az 1870 évi kimutatás szerint fizetett az intézet 1869. évben az Abaujvármegyében előfordult 71 káresetért 16571 frt. 3 kr.

Az „első magyar kölesönös állatbiztosító társulat” gróf Zichy Rezső elnöksége és Madunitzi Mihálik János, dr. Zlamál Vilmos alelnöksége alatt 1869-ik évi július 21-én engedélyeztetett, egy millió forint alaptőkével ; biztosít :

Az „első magyar kölesönös állatbiztosító társulat”

- a) gazdasági lovakat,
- b) szarvasmarhákat,
- c) juhokat,
- d) sertéseket,
- e) kecskéket,
- f) szamarakat és öszvéreket és pedig :

- 1) kizárólag keleti marhavész és mindennemű járvány,
- 2) keleti marhavész mindennemű járvány, egyes betegségek és balesetek ellen, ha ez utóbbiak természetes elhullást, vagy szükségessé vált leölést idéztek elő. A juhok csak járványok ellen biztosíthatnak.

Biztosítás és kártérítés alul kizáratnak :

- a) gyógyíthatlan kór és bénaságban szenvedő marhafajok,
- b) oly istállóban elhelyezett marha, melyben egy hó előtt a keleti marhavész, vagy ragályos betegség és másnemű járvány uralgott és a mely egészségrendőri szabályok szerint hivatalosan nem fertőztelenített,

c) oly tulajdonosok marhája, kiknél a gondviselés és ápolás elhanyagolása a biztosítást megengedhetővé nem teszi.

Hadjárat, felkelés, vizár, robbanás, földrengés, tolvajlás által okozott veszteségek nem kárpótoltatnak, valamint azok sem, melyeket az állatgyógyászati rendőri szabályok elhanyagolása, roszakarat, gondatlanság a takarmányozás és ápolás körül, továbbá a biztosító, az ápoló és egyéb felügyelő személyzet méltatlankodása kimutathatólag idéztek elő.

Nem valamely kórállapot megszüntetésére irányzott műtétek által előidézett veszteségek nem kárpótoltatnak.

Tűz-, vízveszély és villám által okozott veszteségek csak az esetben kárpótoltatnak, ha azok különösen a társulatnál biztosítottak és ezért külön díj fizettetett.

A társulat a magyar és osztrákbirodalom vasuti vonatain szállítás alatt levő szarvasmarhákat és sertéseket, külön feltételek és díjszabvány mellett, mindazon károk ellen biztosítja, melyeket a vasuti társulatok nem kárpótolnak.

Kizárólag a járványok ellen eszközölt biztosítás kizárja az egyes betegségek és balesetek által előidézett kártérítést.

Járványokul tekintetnek:

l o v a k n á l: lépfene, taknyosság és veszettség;

s z a r v a s m a r h á k n á l: keleti marhavész, lépfene, tüdő-, száj- és körömvész, vérvizelés, métely és veszettség;

j u h o k n á l: lépfene, körömvész, himlő, vérvizelés, rothadás, métely és veszettség;

s e r t é s e k n é l: lépfene, körömvész, himlő és veszettség, ha ezen betegségek járvány minősége, szakértők által hivatalosan megállapított.

Ha a biztosítás kizárólag járványok ellen eszközöltetett, ez esetben a fenti betegségek egyes esetei, a keleti marhavész kivételével, mint egyes betegségek tekintetnek.

„Nemzeti
biztosító-társaság.” A „Nemzeti biztosító társulat” 1,500,000 frt. alaptőkével: gróf Nádasdy Lipót, gróf Forgách Antal és Pulszky Ferencz elnöksége alatt 1869-ik évi ápril 14-én engedélyeztetett.

1869-ik évbenei üzlet forgalma volt 2,134,527 frt. 71 kr., mely évben kifizetett:

Tűzkárokért	234,671	frt.	28	kr.
Jégkárokért	76,924	„	05	„
Szállítmánykárokért . . .	20,767	„	81	„
Összesen:	332,368	„	24	„

Ezen kimutatott kártérítési összegből esett Abaujvármegyére:	12 tűzkárért	1672	frt.	50	kr.
	6 jégkárért	590	„	73	„
Összesen	18 káresetért	2263	„	23	„

Teljes szívünkben óhajtjuk ezen közhasznú intézet gyarapodását.

A „Nemzeti biztosító társulat“ kassai képviselője Hainsl és társa.

A „Brassai közönséges nyugdíj-intézet“^{Brassai közönséges nyugdíj intézet.} Brassai közönséges részvényekre alapítva, a gyümölcsözőleg elhelyezett tőke az összes tagok tulajdona.

Az intézet általában a nyilvánosság elve egész teljességében van alkalmazva.

Ezen intézet nem követel belépő tagjaitól betételi tőkéket, hanem csak 17 éven általi 6 százalékos kamatját, illeték gyanánt, azon tőkéknek, melyek más hasonló intézeteknél le szoktak tétetni. Mindenki egy vagy több teljes vagy részletes nyugdíjt is biztosíthat magának. Egy teljes nyugdíjra szükséges 12 frt. 60 kr. évi illetéknek 17 éven általi fizetése; egy részletre ennek tized része, azaz 17 éven által évenként 1 frt 26 kr. A ki az illetéket 17 éven át megszakasztás nélkül befizette, annak a 18-ik évre már nyugdíj jár, a nélkül, hogy többé a legkisebb illetéket kellene fizetnie. Az olyanok, kik 48-ik életévüket meghaladták, azon kedvezményben részesülnek, mikép a nyugdíj vonhatására nem kell 17 évig várakozniok, hanem utólagos fizetés által több éveket is összevonhatnak, u. i. a 49 éves egy évet, az 50 éves 2 évet, 51 éves 3 évet sat., a 65 éves végre, valamint minden korosabb egyszerre tartozik a 214 frt. 20 kr. biztosítási összeget letenni, s azonnal a nyugdíj élvezetbe lép, magától értetődik, hogy az 51 éves, ki 3 évet fizetett ki egyszerre, még 14 évig, tehát 65 éves koráig tartozik az évi fizetéseket megtenni.

A nyugdíj élvezet e korról növekedik, még pedig azon arányban, hogy egy 18 éves egyén 30 frt. nyugdíjt huz, ezen

nyugdíj 42 éves koráig évenként egy-egy frttal növekedik, 42-től 50 éves koráig évenként két-két frttal; 50-től 57 éves koráig szabálytalanul 3 és 5 frtjával úgyhogy az 57 éves ember már 96 frtnyi nyugdíjt kap, azután feljebb feljebb részint 4, 3, 6 frtjával emelkedik 90 éves korig, a midőn 228 frt. jár, feljebb szabálytalanul halad, mert 98 éves korban 500 frt.; a nyugdíj azonban a legmagasabb korban sem haladhatja meg az 525 frtot.

Ezen valóban jótékony intézet 1844-ben keletkezett, jelenleg tehát 26 éve működik.

Az 1869-ik évi kimutatás szerint a tagok tulajdonát tevő alap 674,418 frt. 54 krról, 724,712 frt. 71 krra emelkedett; mely évben nyugdíjakra 24465 frt. 21 kr. fizettetett ki.

Felső magyarországi vezérügynöke az intézetnek Kassán: Koller István.

Magyar köl-
csönös bizto-
sító bank.

A magyar kölcsönös biztosító-bank 1870-ik évi július 5-én engedményeztetett Pesten.

Elnöke a társulatnak: Tisza László.

Alelnök: Rátonyi János.

Vezérigazgató: Kulissek János.

Az intézet oly erkölcsi testületet képez, melynek tagjai együttesen biztosítottak és viszont egymás irányában biztosítók is. Ekképen az összes tagok vállvetett önségélyre oly czélból szövetkeznek, hogy minden az intézet ügy folyamából az alapszabályok értelmében kifejlődhető kedvező eredmény érdekeket közvetlenül lehető legnagyobb mérvben emelje, jelesül a biztosítási díjt, miután az eshető tényleges károk és aránylag az intézet fenntartási költségek fedezéséhez járulnak, nemcsak minél jutányosban kieszközölhessék, hanem a kölcsönösség tiszta értelmében egymás között a rendkívülibb káresetekre nézve is, egyfelől önmaguknak a lehető legnagyobbra kiterjedő biztóságot saját maguk érdekében nyujthassák, másfelől pedig magok között abból az egyesekre eső terhet az intézet folytonos gyarapodása által annál csekélyebbé tehessék, minél nagyobb szánuak között fog az megosztatni.

A különböző biztosítási három főág szerint az intézeti tagok mindegyikében különállónan tömörülnek, és pedig:

1. Véletlen tűz általi károsodás ellen, mindenféle épüle-

tekben, butorokban, gyári s kereskedelmi portékákban, gazdasági eszközök és mindennemű természetényekben, szemül vagy szalmájában, szabadban vagy épületek alatt.

2. Jégverés általi kár ellen mindennemű terményre kiterjedőleg. E biztosítási módozat alkalmat nyújt a mezei gazdának, nyilvánítandó kívánságuk folytán, oly elemi csapások ellen is mentesíthetni természetényeiket, melyek nem csupán jégverés, de ezzel egyidejűleg, azok megsemmisítésére gyakran fő befolyást gyakorolnak.

3. Az emberi életre vonatkozó és gyakorlatilag legcélszerűbbnek elismert biztosítások nemeire, oly módon, hogy ebből kifejlődő minden nyeresemény a biztosított tőkéhez csatolattatik s ez által a kifizetendő biztosított összeg annál nagyobb mennyiségre fejlődhetik ki, minél későbbre haladhatott a bekövetkező kifizetési idő, elhalálozás sat. esetek által.

Ilyképen ezen intézet a kiváló biztosítási ágakat vállaltendő önszegélyül karolván fel, leendő tartalék tőkéjét egyelőre helyettesítendő, hiteltőke gyanánt két millió forintig terjedhető biztonsági alapnak képzésével nemcsak egy tekintélyes támaszt nyer már kezdetben is, hanem addig is, míg ezen alap az évi díj fölöslegekből kisorsolás útján törlesztetnék s így az intézet főtartalékába, vagyis az összes tagok tulajdonába átmenne, alkalmat nyújt a tagoknak, a kisorsolással kapcsolatban álló s folyton növekedő többlet kifizetése által, magukat jelentékeny előnyben részesíteni azon ideiglenes áldozatukért, melylyel e tőkének az intézet tulajdonába való átalakulásáig ahhoz járulnak.

És így, minthogy ezen intézet biztosított tagjainak együttes tulajdona, szabálysabta egyenlő joggal bír abban mindenki. Eshető károk felvétele s kifizetésénél, ha azokban valami tisztátalan czél fel nem merül, igazságos és méltányos eljárást rendelik és biztosítják a feltétlen nyilvános kezelés mellett, a legkiterjedtebb felügyelet alatt, a tagoknak közvetlen befolyását, még pedig azáltal: hogy az intézet egész munkálati területe vidéki választmányokra lévén felosztva, azokban a biztosított tagokból alakuló vidéki választmányoknak, melyek küldötteik által a közgyűlésen magukat képviseltetik, a közgyűlések tárgyai és előforduló fontos kérdései tárgyalás végett előre meg-

küldetnek s így ezek tudta és beleegyezése nélkül semminemű oly tény nem fordulhat elő, mely netalán az intézet s az összes vagy egyes tagok érdekével ellenkeznék.

A magyar kölcsönös biztosító banknak kassai főügynöke: Steidl B. C.

Abaujmegyében: Szepsibe és Jászón vannak már alügynökei felállítva, de allítólag még 20 alügynökség fog a megyében felállíttatni.

B) Külföldi biztosító vállalatok.

A Duna (Donau) biztosító társulat.

Az első ausztriai biztosító társulat liquidált 1867-ik évben és minden biztosításait átadta a „Donau biztosító társulatnak“, melynek igazgatósága Bécsben van.

Ezen társulatnak kassai főügynöke Benczúr Vilmos.

A társulat tűz- és jégkárok ellen biztosít.

Európa biztosító társulat.

„Európa biztosító társulat“ 2 millió forint alaptőkével. Bécsben belváros, Renngasse 6. szám alatt.

Ezen társulatnak Magyarországra nézve Pesten fiók igazgatósága van.

Abaujmegyében Kassán főügynöke: Gleviczky Sándor; biztosítási díjai a tűz- és jégkárok ellen igen jutányosak.

Az „Európa“ a legtöbb biztosítási módokat foglalja magában u. i. biztosít tűz-, villámcsapás és robbanás-, jég-, szállítmányi-, valamint törés által kirakatokban, kávéházakban, termekben sat. a tükrüvegeken eshető károk ellen; végre az ember életére minden ismeretes műveletekben u. m. rokonok ellátása, önbiztosítások aggkorra nézve, gyermekek kiházásítása, életjáradékok, özvegyi nyugdíjakra sat.

Ezen társulat úgy látszik tapasztalt egyének igazgatósága alatt áll, rövid idő alatt kivivta magának a közönség teljes bizalmát.

„Adriai biztosító társaság.“

A „A Riunione Adriatica di Sicurta,“ melynek 1868-ik évi üzletforgalma 14,150,735 frt. 53 krt tett ki s melynek kassai főügynöke Novelly Sándor, biztosít:

- a) tűzkár ellen,
- b) légberöppenési kár ellen,
- c) mindenféle elemi kár ellen a szállítmányokra nézve,
- d) jégkár ellen,
- e) emberi életre,

Ezen intézet a közbizodalom tárgya lévén, mindinkább nagyobb gyarapodásnak örvend.

A „Phönix“ bécsi biztosító társulat 5 millió forint alaptőkével, kassai főügynöke: Haymann Ferencz.

A Phönix
biztosító
társulat

Ezen társulat biztosít:

- a) tűz- és villámcsapásból eredhető károk ellen,
- b) légberobbanási károk ellen,
- c) minden törés általi károk ellen,
- d) szállitmányi károk ellen,
- e) ember életre.

A „Phönix“ évi jelentései bizodalomra buzdítók.

A „Patria életbiztosító bank“ 1869-ik évi harmadik jelentése szerint 7627 személy biztosítással 4,837,075 frtnyi üzletforgalmat mutatván ki, biztosít az emberi élet különféle műveletei szerint.

Patria
életbiztosító
bank

Kassai főügynöke: Müller Lajos.

Ezen biztosító bank 1869-ik évben 3428 személy biztosítással gyarapodott, mely 2,028,495 frtnyi alaptőkét képviselt, ebből belátható, mely arányban emelkedett irányába a bizalom, melyre nemes czélu alapszabályait tekintőleg minden tekintetben érdemes is.

Az „Anker biztosító társulat“ 1869. évi üzletforgalma 5,424,572 frt. 66 kr. volt.

Az Anker
bécsi élet- és
jövedelem-
biztosító
társulat.

Az „Anker“ az élet különnemű műveleteire, valamint évi járadékokra is biztosít.

Kassai főügynöke Heinsl és Társa.

Az Ankernek összesen 1869. évben 80,150 szerződése volt, mely 81,620,107 forint 83 kr. biztosítási alaptőkét és 55,280 frt. 29 kr. évi járadékot képviselvén, eme jelentékeny szám is elegendő az üzlet tekintélyes terjedtségét és bizodalmas voltát kideríteni.

A „Gresham Lief Assurance-Society“ 1867. évi üzletforgalma 110,881,607 francot 9 centimét tevén ki, eme minden tekintetben biztos alapokra fektetett élet és évi járadékokra biztosító angol társulat, önnön magát ajánlja a közönségnek.

Gresham Lief
Assurance-
Society.

Kassai főügynöke: Záhr és Szakmáry.

Azienda Assicuratrice. Az „Azienda assicuratrice“ triesti társulat, melynek 8 millió alaptőkéje van, kassai főügynöke Münster Gyula, keletkezett 1823. Ezen társulat biztosít:

- a) tűzkárok ellen,
- b) jégkárok ellen,
- c) az életnek minden műveleteire.

Mint egyike a legidősebb társulatoknak közhitellel és bizodalommal bír.

Assicurazioni generali. A triesti Assicurazioni Generali“ cégü biztosító társulat kassai főügynöke B. Klein.

Ezen intézet, melynek igazgatói Della Vida Samu Velen-
czében,

Morburgó József,	} Triestben
Ratti Ambrus di Stefano	
Revoltella Pasquale	

biztosít tűz-, jég- és szállitmányi károk ellen; valamint az ember életére is.

1868-ban a megyében 12 káresetért 2265 forintot 49 krt. fizetett ki.

C) Megszűnt s az előtt működésben állott hazai és külföldi biztosító társulatok.

A „Tiszavidéki kölcsönösen biztosító társulat“, mely 1859-ik évben az első magyar általános biztosító társulatba olvadt be.

A pozsonyi „Hungaria“ cégü biztosító társulat.

Az „Apis“ marhabiztosító társulat.

Az „első ausztriai tűz-, jégkár ellen, és életbiztosító társulat, mely 1867-be a „Donau“ biztosító társulatba olvadt be.

Az alsó kemenczei első abaujvármegyei lóverseny.

Az alsó kemenczei első abaujvármegyei lóverseny. Kedvencz eszméje a minden szép, hasznos és nemesért buzgó gróf Forgách Kálmánnak az Abaujvármegyében tartandó lóverseny; nem kételkedvén azon, hogy ilyféle verseny alkalmával nemcsak a közelben lakó uri rendben, de a köznépből is fel fog lehetni ébresztetni a ló tenyésztés és nemesítés vágyát.

Nagy-szalánczi ménese 53 darab legszebb, legnemesb angol telivér lóból állott. Több lova győztesen futott már a pesti, debreczeni és a sátoralja-ujhelyi versenytéreken.

A tenyészmének egyenesen Angolhonból szereztettek; Topasz és Rottschild; mely utóbbi Angol- és Némethon 16 versenyén győztesen futott.

A 2 tenyészméneken kívül volt:

h á t i - l ó . k a n c z a	8	} összesen 9 darab.
h e r é l t	1	

V e r s e n y - l ó .	Nunquam dormio	6	éves	mén	} 7 db.
	Gambia	4	"	"	
	Confident	4	"	"	
	Margit	4	"	"	
	Helen	4	"	"	
	Aniset	4	"	"	
	Alborach	4	"	"	

K o c s i - l ó . 3 négyes fogat 12 db.

(ebből 7 herélt, 5 kancza)

Telivér anya kancza	4	} 9 db.
félvér " "	5	

1 éves csődör csikó	2	} 6 db.
1 " kancza	4	

másodfű csikó 8 db.

(ebből 3 futó).

Összesen 53 darab.

Az alsó-kemenczei, mint abaujvármegyei első lóverseny 1866-ik évi június hó 24-én az alsó-kemenczei uradalomhoz tartozó Csákány község rétségén ment véghez.

A verseny kihirdettetett, beosztása és rendtartása következő volt:

P á l y a b i r á k : gróf Bethlen Sándor, gróf Forgách Kálmán, gróf Szirmai Vincze.

I n t é z ő k : báró Fischer Ágoston, gróf Forgách László.

T e h e r r e ü g y e l ő k : Ghyczy József, gróf Sztáray Béla.

I n d i t ó k : gróf Nyáry Tamás, gróf Sztáray János, Draveczky Aurél, gróf Forgách Sándor.

Kezdeté délután 3¹/₂ órakor, félóránként új futás.

I. Asszonyságok dija. Tisztelet díj: ez, és a tét, és bánatösszeg fele az első, fele a második lőé. — Futhatott minden ló. — Távolság 1000 öl. Tét egy arany f. v. f. — Teher 36. 115 font, 4é. 130 font, 5é. 135 font, idős 140 font, ménre 2 fonttal több, félvérré 5 fonttal kevesebb. — Urlovarok szokott színekben. — 10 aláírás — vagy nincs verseny.

1. Gr. Sztáray Béla 4é. sp. k. Miniature ap. Frantic any. Silhouette 130 font, sárga test, uj, sapka, kék szalag. 2. Gr. Forgách László 3é. vp. h. Marius ap. Topas any. Marika 115 font, kék test, veres uj és sapka. 3. Gr. Forgách Sándor nev. Ugyanannak 5é. sga. h. Alborac ap. Little-Harry f. v. 130 font, a színek ugyanazok. 4. Gr. Forgách Kálmán nev. Ugyanannak 3é. p. m. Gambia ap. Topas any. Jemima 117 font, a színek ugyanazok. 5. Gr. Nyári Tamás 5é. vp. k. Clio ap. Oakbal any. Opal 135 font, veres test, sárga uj és sapka. 6. Ugyanaz 4é. sp. k. Dianna ap. Smaragd any. Hauntress 130 font, a színek ugyanazok. 7. Gr. Szirmay Vincze id. sp. h. Csárdás ap. Little-Harry, f. v. 135 font, veres test, uj és sapka. 8. Draveczky Aurél ur 5é. vp. h. Beverle ap. Forbidden Fruit f. v. 130 font, veres kék, csikos test, kék sapka. 9. Ugyanaz 4é. sga. k. Goldfisch ap. Frantic any. Toleda 130 font, a színek ugyanazok. 10. Gr. Bethlen Sándor 4é. p. k. Vilma ap. Grey-Pyrrhus any. Jelva 130 font, kék test, uj és sapka. 11. Tibányi Ferencz ur id. vp. h. Ganymed ap. Little-Harry f. v. 135 font, kék test és sapka, veres uj. 12. Gr. Sztáray János 5é. sp. k. Too Soon ap. Grey-Pyrrhus any. Kite 135 font, kék test és uj, sárga sapka. — Bánat: Ghyczy József és báró Fischer Ágoston,

II. Ponyverseny. Tisztelet díj: távolság 200 öl teher kiegyenlítés nélkül; lovagoltak a tulajdonosok.

1. Ifj. gr. Forgách István, id. fek. k. Holló; veres test, kék uj sapka és szalag. 2. Ifj. Hammersberg László ur 4é sga. h. Bogár; veres test, fekete uj és sapka.

III. Földészek versenye. Az első ló nyer 25 frtot. a második 10 frtot. — Futhatott minden az alsó-kemenczei és nagy-szalánczi uradalomhoz tartozó helységbeli mezei gazda saját lova — egyszer a pályaköre teher kiegyenlítés nélkül,

IV. Ponyverseny. Aláírási díj: mely a tét- és bánat-

összel az első lóé. — Futhat minden ló, mely 15 markon felül nincs. — Tét 5 frt. f. v. f. teher kiegyenlítés nélkül — egyszer a pályaköre. — három láb magas 4 gáttal.

1. Gr. Szirmay Vincze 5é. p. k. Szárcsa; veres test, uj és sapka. 2. Hammersberg Dezső id. vp. k. Georgette; veres test, fekete uj és sapka. 3. Gr. Forgách Sándor id. sp. k. Zsuzsi; veres test, kék uj, veres és kék sapka. 4. Szpaczek János id. p. k. Csillag.

V. Gátverseny handicap. Tiszteletdíj: $1\frac{1}{2}$ angol mértföld háromláb magas 5 gáttal, a legkisebb teher 115 font. Tét 20 frt. f. v. f. ki a handicapot el nem fogadja, 10 forint bánatot fizet. — A második ló kétszeres tétet nyer, — legalább 3 lónak kell indulni, hogy a díj kiadassék.

1. Tihanyi Ferencz id. vp. h. Ganymed ap. Little-Harry f. v. 138 font, kék test és sapka, veres uj. 2. Gr. Sztáray János 5é. sp. k. Too-Soon ap. Gr.-Pyrrhus any. Kite 135 ft. kék test és uj, sárga sapka. 3. Gr. Sztáray Antal id. sga, k. Irma bábolnai Aszlanfaj 130 ft. sárga test, kék uj és sapka. 4. Draveczky Aurél id. sp. k. Ninon ap. Robin-Hood f. v. 127 ft. veres-kék, csikos test, kék sapka. 5. Gr. Forgách László 5é. sga. h. Alborac ap. Little-Harry f. v. 127 ft. kék test, veres uj és sapka. 6. Gr. Forgách László 3é. vp. h. Marius ap. Topas, any. Marika 115 ft. kék test, veres uj és sapka.

VI. Tétverseny. Futhat minden ló az e napi asszony-ságok dija nyerője kivételével. — Távolság $1\frac{1}{2}$ angol mértföld. Tét 10 frt. f. v. f. Teher 3é. 111 font, 4é. 115 font, 5é. 130 font, idős 135 font, ménre 2 fonttal több, félvérre 5 fonttal kevesebb. — A második ló tételét menti. Urlovarek szokott színekben.

1. Darveczky Aurél 5é. vp. h. Beverle ap. Forbidden Fruit f. v. 125 font, veres kék, csikos test, kék sapka. 2. Gr. Sztáray Béla 4é. sp. k. Miniature ap. Frantie any. Silhouette 125 font, sárga test, uj és sapka, kék szalag. 3. Forgách László 5é. s. h. Alborac ap. Little-Harry f. v. 125 font, kék test, veres uj és sapka. 4. Gr. Forgách Kálmán nev. Ugyanannak 3é. vp. m. Gambia ap. Topas any. Jemima 113 font, kék test, veres uj és sapka. 5. Gr.

Forgách Sándor nev. Ugyanannak 36. vp. h. Marius ap. Topas any. Marika 111 font, á színek ugyanazok.

VII. Külön fogadás. Tét 200 frt. fele bánat. — Távolság 1000 öl. — Clio tulajdonosa által lovagolandó, — Csárdás lovasa tetszés szerint választható.

1. Gr. Szirmay Vince id. sp. h. Csárdás ap. Little-Harry f. v. 120 font, veres test, uj és sapka. 2. Gr. Nyáry Tamás 56. vp. k. Clio ap. Oakball any. Opal 127 font, veres test, sárga uj és sapka.

VIII. Ügetőverseny. Kettős fogatok tetszés szerint választható négykerekű szekerekben — egymás ellen ellenkező irányban indulva. — Minden szekeren egy bíró és egy urkocsis. — Tét 25 frt. f. v. l. — egyszer a pálya köre, azaz egy angol mértföld. — Nevezés a pályatéren félórával ezen verseny előtt.

A pálya köre egy angol mértföld. Kuttyákat a pályatérre vinni tilos volt.

Minthogy a verseny megtartását a vadász- és versenylap 1866-ik évi július hó 10-ről 19-ik számában meglepő hűséggel közölte; érdekesnek tekintjük azt örök emléke megtartása végett olvasóinkkal közleni.

A ki gróf Forgách Kálmán komoly jellemét ismeri, bámulnia kellett azon valóban több mint merész gondolatán: alsó Kemenczén lóversenyt rendezni akkor, midőn ezen eszme a múlt évben megpendítve s Kassára tervezve, „a siker kétséges volta“ miatt elejtetett. Itt azonban nem az áldozatkészség, melyet a gróf a költség nem kiméltése által s egy kívánnivalót nem hagyó pompás versenyter elővarázsolásával tanusított, jön első sorba: erre ő ott is kész leendett s nem lepett volna meg senkit; — de hogy annyi érdekeltség s oly szép néző közönség legyen összehozható, a milyen június 24-én a csákányi szép réten gyűlt össze; ahoz a grófi család népszerűsége, magyar vendégszeretete s e részbeni tapintatos eljárása volt szükséges.

Az idő kedvezett; a nap égető hevét hűsítő szellő és apró fellegetnyők elviselhetővé tették. Az alsó kemenczei gyönyörű lak a nap délelőttién minden oldalról szép fogatokon érkező vendégekkel telt meg; Abauj-, Zemplén-, Sáros-, Ungh-, Szepes-, Nógrád- és Hevesmegyéből jöttek sportkedvelők. A pompás reggeli után megindult az udvarból a fogatok hosszú

sora, s utközben valóságos szép látvány nyílt az utolsó dombról, a mint a völgyi réten szervezett pályagyep felé özönlött a vendégek és a nép sokasága, ez utóbbi élénk csoportozatot képezvén midőn a pálya megett közvetlen emelkedő erdőbe telepedett le.

Az egész ünnep virágcsokra a szép női közönség volt, melynek választékos öltözete — miután a versenyről az egész társaság együtt s egyenesen a közel eső rányi fürdőben rendezett tánczestélyre volt menendő — a szépet szebbé varázsolta. A versenyzők fogadtak, vitáztak; a fiatalság csevegett, enyelt; az anyai kebel szent hurjain remegés, félelem, majd büszkeség hangjai váltakoztak, míg végre a legféltetebbbnek diadala a kebel gyöngyein az öröm könnyeket csalta ki. Mindenesetre az egész nap legérdekesebb, mert tán példa nélküli része volt a tizenegy éves gr. Forgách István győzelme hasonkoru versenytársa fölött; bátorsága fajunk mellett szól; nyugodtsága és lélekjelenléte az eldöntő perczen is, szép reményekre jogosíthatja a szülőket. Saját vallomása szerint ő volt a legboldogabb ember e világon — úgy legyen!

A délután 3 $\frac{1}{2}$ órakor kezdődött s félóránként új futással váltakozott versenyek részletei következők:

Asszonyosságok díjja, tiszteletdíj, ez és a tét- és bánatössz fele az első, fele a második lóé. Futhat minden ló. Távolság 1000 öl. Tét 1 arany f. v. f. Urlovarok színekben.

Draveczky Aurél ur 5é. vp. h. fv. Beverle ap. Forbiden Fruit 130 font. gr. Forgách László 1. Gr Nyáry Tamás 5é. vp. k. Clio ap. Oakball any. Opal 135 font, Bernrieder József 2. Gr. Forgách Kálmán 3é. p. m. Gambia ap. Topaz any. Jemima 117 font, gr. Forgách Sándor 3. Gr. Sztáray János 5é. sp. k. Too-Soon ap. Grey Pyrrhus any. Kite 135 font, tulajd. O. Gr. Szirmay Vincze id. p. h. f. v. Csárdás ap. Little Harry 135 font, Tihanyi Ferencz O. Draveczki Aurél 4é. sga. k. Goldfish ap. Frantic any. Toleda 130 font, tulajd. O. Nyolcz lóért bánat.

Beverle helyből vezetett s helyét végig megtartva könnyen nyert. Istállótársa Goldfish a pálya $\frac{3}{4}$ -részén mint második követte, míg a többi gyakran váltakozott a sorrendben; — itt azonban a sárga láthatólag hanyatlott s a második helyet tőle

nemcsak a hátulról feljött Clio vette el, de utolsónak maradt el. Idő 2 p. 29 másodperc.

Kis ponyverseny, tiszteletdíj. Távolság 200 öl; teher kiegyenlítés nélkül; lovagolnak a tulajdonosok.

Ifj. gr. Forgách István id. f. k. Holló 1. Ifj. Hammersberg László 46. szöcskára m. Bogár 2.

Bogár már a fellovaglásnál makacsság jeleit adta, az indulásnál azonban jól kezdett menni s előnyben is volt; de az utolsó 30 ölon félre akart törni s ezen időt a kis gróf ügyesen felhasználva előrekapott s győztesnek érkezett be. Idő 44 mp.

Földészek versenye. Az első ló 25, a második 10 forintot nyer. Futhat minden — az alsó kemenczei és nagyszalánczi uradalomhoz tartozó helységbeli mezei gazda saját lova, Egyszer a pályaköre.

Stricsko György kemenczei lakos 66. f. h. 1. Kovács János kemenczei lakos 76. p. k. 2. Idő 3 perc, 10 mp.

Ponyverseny, négy 3 l. magas gáttal; aláírási díj, mely a tét- és bánatössze az első lóé. Tét 5 frt. f. v. f. Teher kiegyenlítés nélkül. Egyszer a pályaköre.

Hammersberg Dezső id. vp. k. Georgette tulajd. 1. Gr. Szirmay Vince 56. p. k. Szárcsa, gr. Sztáray B. 2. Gr. Forgách Sándor id. sp. k. Zsuzsi tulajd. 3. Spatsek János, id. p. k. Csillag Tihanyi Fer. O.

Helyből Zsuzsi vezetett s kitűnően ugorván 10; 1-re sem akart senki ellene fogadni; utána Georgette és Szárcsa, sőt még a makacs Csillag is a jó példa és lovasának ügyessége folytán jól ugrottak; a harmadik sövénynél azonban az öreg Zsuzsi megsokalta a dolgot s kénytelen volt az első helyet Georgettének, a második helyet pedig Szárcsának átengedni. Mind a négy sövényt mind a négy ló szépen ugrotta. Idő 2 p. 27 mp.

Gátverseny, handicap. Tiszteletdíj, 1½ mf. öt 3 l. magas gáttal; a legkisebb teher 115 font. Tét 20 frt. f. v. f. ki a handicapot el nem fogadja 10 frt. bánatot fizet. A második ló kétszeres tétet nyer; legalább 3 lónak kell indulni, hogy a díj kiadassék.

Gr. Forgách László 56. sga. h. Alborac fv. ap. Little Harry 127 f. tulajd. 1. Tihanyi Ferencz id. vp. h. Ganymed fv. ap. Little Harry 138 f. tulajd. 2. Gr. Sztáray Antal id.

sga. Irma bábolnai Aszlanfaj 130 f. gr. Sztáray János 3. Három bánat.

Irma helyből nagy térelőnyvel kezdett vezetni s három sövényt mind a három ló szépen ugrott, azontul azonban Irma kitört s felhagyott a versenynyel; ekkor Ganymed fél lóhosszal hol elől, hol hátrább volt, míg az utolsó sövénynél ismét Ganymed volt előnyben, de megkerülte a sövényt, Alborac pedig ezt szépen ugorva, elsőnek érkezett be. Idő 3 p. 30 mp.

Tétverseny. Futhat minden ló, az asszonyságok dija nyertesének kivételével. Távolság $1\frac{1}{2}$ mf. Tét 10 frt. f. v. f. A második ló tételét menti. Urlovarok színekben.

Gr. Sztáray Béla 4é. sp. k. Miniature ap. Frantic any. Silhouette 125 f. gr. Forgách Sán. 1. Gr. Forgách Kálmán 3é. vp. m. Gambia 113 f. Draveczky Aurél 2.

A lassu iramu versenyből Miniature vált ki egy fejjel győztesnek.

A sorozatba foglalt különfogadás és ügetőverseny nem létesült.

Kénytelenítve érezzük magunkat végül az ifju, akkorában 20 éves Forgács László, a 17 éves Sándor, s a 11 éves István grófnak dalias maguktartását, bátorságát, edzettségét s a lovaglásban kitűnő ügyességét kiemelni; méltó elismerést érdemelnek ugyszintén az akkor 16 éves Hammersberg Dezső, s a 11 éves László fivérek is.

A Georgette Hammersberg László saját nevelése volt; kinek kassai tenyészdéjéből több nemes lovak kerülnek ki.

A kassai lóversenytársulat.

Az alsó kemenczei lóverseny alkalmával gróf Forgách Kálmán szóba hozta, mikép a kassai és környékbeli lakosság ^{Abaujmegyei sportélet.} netaláni részvétlensége és közömbössége miatt, Kassán nem lenne hozható létre a lóverseny. Hammersberg László az ellenkezőt állítván, nemcsak a kassai, de az egész abaujmegyei közönség közügyérti áldozatkészségét emelte ki. Állításának valódiságáról s a lóverseny eszméjének életrevalóságáról, meggyőzendő a grófot, csakhamar aláírási íveket bocsátott ki alapító tagok gyűjtése végett, és erélyes eljárása folytán csakhamar saját várakozását is meghaladá az aláírók száma. ^{Kassai lóversenyek.}

Bebizonyulván ekkép a lóverseny eszméjének életrevalósága, alakító közgyűlés tarthatása végett kérelem terjesztetett fel a nagyméltóságu magyar királyi helytartótanácsához. Ennek folytán 1866-ik évi november 14-én tartott közgyűlésben az egyesület megalakultnak nyilvánított, s az alapszabályok elkészítettvén, a nagyméltóságu magyar királyi helytartótanácsához fel is terjesztettek.

Eleinte a versenytérre nézve két vélemény volt. Az egyik szerint a Kassa-szepsi országut melletti bárczai határban fekvő Miszla patak melletti mulató hely közelében, a másik szerint pedig a kassai határban fekvő Bankó fordó közelébeni erdei fensíkon jelöltetnék ki.

A mondott közgyűlésben elnökül közakarattal gróf Forgách Kálmán választatott meg.

Választmányi tagok lettek: Bárczay Albert, Bárczay András, Bárczay József, Bárczay Ödön, Comáromy László, Csáky János gróf, Darvas Imre, Draveczky Aurél, Elischer Károly, Fischer Ágoston báró, Forgách László gróf, Fröhlich Károly, Gleviczky Sándor, Hammersberg László, Hlavács Jenő, Kain Dávid, Károlyi Ede gróf, Klobusiczky János gróf, Kubinyi Miklós, Maléter Vilmos, Máriássy Antal, Melczer Béla, Nyáry Tamás gróf, Péchy Manó gróf, Péchy Tamás, Rimanóczy Ferencz, Semsey Jenő, Sztáray Béla gróf, Sztáray János gróf, Tihanyi Ferencz, Vilnrotter Henrik, Zichy Rezső gróf.

Gróf Forgách Kálmán elnök, maga részéről egy tisztelet díjat alapított.

Kassa szabad királyi város részéről szinte tekintélyes díj ígértetett meg.

Az eddig begyűlt aláírási ivekből örömmel értesült a társulat, hogy 162 darab tiz forintos részvény, s külön díjakra 464 forint iratott alá.

Márczius 18-án 1867-ik évben tartott egyleti közgyűlésen már 195 részvény aláírás volt, a versenynapok meghatározottak a pályatisztség megválasztatott s a versenypropositiók részletesen megállapítottak.

A határnapot illetőleg június 23 és 25-ke tűzetett ki.

Pályabíráknak elválasztattak: gróf Klobusiczky János, gróf Csáky János és gróf Forgách Kálmán.

Intézőknek: gróf Forgách László, gróf Nyáry Tamás, Melczér Béla, Wilnrotter Henrik és Gleviczky Sándor.

Teherre ügyelőknek: Kubinyi Miklós, Semsey Jenő és Maléter Vilmos.

Indítóknak: gróf Szirmay Vincze, gróf Sztáray Béla, gróf Sztáray János és gróf Forgách Sándor.

Teherszabóknak: gróf Szapáry Iván, gróf Sztáray János, Kotze János főhadnagy.

A verseny propositiókat illetőleg azon elv fogadtatott el, hogy azok vidéki érdekeinknek is bizonyos fokig feleljenek meg, a mennyiben saját nevelésü és eddig e téren ki nem próbált lovasok számára versenyképességet már tanusított más idegen lovak mellett némi esély fentartása jónak tartatott.

1867. június hó 23-án vasárnap, ezután az első, ^{Első kassai} kassai lóverseny a közönség rendkívüli érdekeltsége ^{lóverseny.} mellett megtartatott; a kitűzött díjak a következők voltak:

(Minden 4 éves ló).

I. Megnyitó verseny 200 frt. egyleti díj, futott 4 ló, és gróf Eszterházy Imre Erna nevű lova nyerte el a díjt.

(Minden Magyarhonban ellett és nevelt 3é. mén és kancza.

II. Felső-magyarországi díj 500 frt. ezen díjra futott két ló, és gróf Károlyi Gyula Honvéd-kapitány nevű lova volt a nyertes.

(Minden félvér ló számára).

III. Pezsgő-díj, 80 frt. az első lónak. Futott 3 ló és gróf Forgách Sándor Remete nevű lova volt a nyertes.

(Minden mezei gazda saját lován).

IV. Földészek versenye 40 frt. az első, 20 frt. a második, futott 4 ló, és Mozgó János mislyei lakos lova volt a nyertes.

V. Gátverseny, handicap. 400 frt. tiszteletdíj. 260 frt. az első, 80 frt a második. Urlovarok színeken. Futott 4 ló. Győztes volt gróf Forgách László Gambia nevű lova.

VI. Kassa város díja 100 darab arany minden osztrák birodalomban ellett ló számára. Nyeremény 125 darab arany az elsőnek, 25 darab a második lónak. Futott 4 ló. Nyertes lett gróf Forgách László Marguerite nevű kanczája.

Második nap, Kedden június hó 25-én.

I. Asszonyosságok díja 360 frt. tiszteletdíj és $62\frac{1}{2}$ arany az első, $17\frac{1}{2}$ arany a második lónak; futhatott minden ló. Futott 5 ló, és gróf Festetics Pál Blachboy nevű lova lón a győztes.

II. Nagy egyleti díj 1000 frt. tisztelet díj futhatott minden ló, az első ló nyert 1525 frtot, a második 525 frtot. Futott 7 ló. Blaskovics E. Volatja nyerte az első díjt.

III. Polgár díj 265 frt. az első, 25 frt. nyeremény a második lónak; — minden Abauj- és szomszéd megyékben nevelt telivér ló. Futott 4 ló. Gróf Sztáray János Álmos nevű lova nyerte el a díjt.

IV. Akadályverseny Tétel 50 frt., bánat 30 frt. Minden ló futhatott. Futott 2 ló. Nyeremény 750 frt. az első, 50 frt. a második lóra, Blaskovics Ernő Nefelejcsé és gróf Forgách László Cigaretteje lón a nyertes

V. Vigaszverseny 200 frt díj minden ló számára, mely a kassai gyepen futott. Futott 4 ló, és báró Bethman Sándor Balance nevű lova győzött.

VI. Ponytétverseny minden ló számára, melz 15 markon felül nincs. Tétel 25 frt. Urlovarok színeiben. Futott 3 ló. Győzött gróf Sztáray Béla Too-Soon nevű lova.

1868-ik évi február hó 27-én a kassai lóverseny-egylet közgyűlésében elegendő számu részvényaláírások beérkezte következtében 1868-tól 1873-ig évig megalakult.

Elnökül közfelkiáltás útján gróf Forgách Kálmán, Titkáruul Hammersberg László leköszönése után Hammersberg Jenő választatott el. Alapszabályokul a pesti versenyegyleti szabályok fogadtattak el, melyek csakis némely pontokra nézve a helyi viszonyokhoz alkalmaztatva a következőkben erősítették meg a nagyméltóságu magyar királyi belügyminisztérium által.

Az 1868-tól 1873-ig bezárólag hat évre megalakult kassai lóversenyegylet alapszabályai.

1) Az egylet célja kizárólag közhasznu t. i. a honi lótenyésztés előmozdítása és tökéletesítése és teljességgel nem nyereszkesedési.

2) E czélra az 1827-ik év óta Pesten évenként tartatni szokott lófuttatásoknál fenálló versenyszabályok szerint elnyerhető díjak tüzetnek ki.

3) A versenydíjak részint a részvény aláírásokból tüzetnek ki, részint külön ajánlatok és aláírásokból vannak alapítva.

4) Az egyleti tagok által évenként fizetett részvénydíjakból egyszersmind az intézet minden egyéb költségei is fedeztetnek.

5) Az egylet tagja minden versenydíjalapító és minden részvényes, ki legalább egy részvénydíjat 6 évre kötelezőleg évi 10 frttal, vagy csak egy évre 15 frttal aláírt s azt az egylet pénztárába lefizeti.

6) Minden aláíró tartozik évi ajánlatát legfeljebb a versenyidényig az egyleti pénztárba lefizetni, miért viszont neki egy versenyjegy s ezzel a lófuttatások alkalmával a néző állványhoz és az egyleti tagok számára kirekesztőleg fenntartott nézőhelyre szabad bemenetele van.

15) Jelen alapszabályokban csak felsőbbbségi engedelem után történhetik változtatás. Gróf Forgách Kálmán elnök s. k. Hammersberg Jenő s. k. titkár.

(egyleti p. h.) $\frac{1510 \text{ r. sz.}}{\text{B. M.}}$

Ezen alapszabályok jóváhagyatnak. Budán 1868-ik évi márczius 27-én. báró Wenckheim Béla s. k. (P. H.)

A pesti lovaregyletnek (Jockey-clubb) a kassai lóverseny társulat által elfogadott szabályai a következők:

1. A versenylovak kora január 1-től számittatik.
2. A versenylovak 4 osztályba soroztatnak: a) „Minden ló” — elnevezés alatt bárhol elletett és nevelt ló értendő. b) „Continentalis” elnevezés alatt pedig minden ló, mely Európa egyik államában elletett, Angolországot kivéve; c) „belföldi lovak” azok, melyek a magyar-osztrák birodalomban ellettek és az ellési évet követő július 1-ig a birodalomban voltak; d) „magyarországi lovak” azok, melyek Magyarországon ellettek s az ellési évet követő július 1-jéig az országban voltak. Az ellési évben behozott csikók belföldi-, illetőleg magyarországi lovaknak tekintendők.

3. Ha egy verseny feltételében a teher „kiegyenlítés nél-

kül" említettik, úgy a bejelentett lovak tetszés szerinti teherrel futhatnak és lovasaik nem mázsálandók meg.

4. A pehely-súly elnevezés azon jogot adja az illető ló tulajdonosának, hogy lova a található legkönnyebb teher alatt futhat, de ezen teher a mázsálónál bejelentendő, s a lovas szokás szerint kénytelen magát verseny előtt és után megmázsáltatni.

5. Nyeretlen ló az, mely még sehol elsőként díjat vagy tétversenyt nem nyert. Ezen tétel azonban mindig csak egyféle versenyre áll, azaz, hogy sikverseny nyerője gát- és akadályversenyekben igényt tarthat a nyeretlen elnevezésre s így szinte a gát- vagy akadály nyerője sikversenyben.

6. Díj minden oly verseny, melyre díj adatik, de melyre tételt a résztvevő lovak után nem fizetnek.

7. Verseny, melynek nyeresége csak a tételek és bánatokból áll, tétversenynek neveztetik; azonban tétverseny marad akkor is, ha valami díj, akár pénzbeli, akár tiszteletdíj adatik e versenyre. Ha egy tétversenyre az aláírási vagy nevezési zárnapon a szükséges mennyiségű aláírás összegyűlt, de ezen mennyiség azután az aláírók halála (vagy ivadék versenyeknél ivadék hiányában) megkevesbedik, a verseny addig marad kötelező, míg 2 ló marad az e versenyre nevezettek közül, melyek különböző birtokosoké.

Post-match vagy tétverseny az, melynél minden aláíró két vagy több lovat nevezhet, de csak egy lova futhat — mely az induláskor megnevezendő — ha csak a verseny feltételei különösen nem mondják ki, hogy több lova is futhat az illető aláírónak.

9. A mely verseny feltételeinél nem említettik a teher, minden ló 107 vámfontot tartozik vinni; de ha valamely ló kora, neme vagy kölcsönös kiegyezés folytán teher könnyebb-ségben részesülne — a legnagyobb teher legyen 130 font.

10. Ha különfogadás vagy tétversenyben a távolság nem volna említve, akkor az legyen:

két éveseknél $1\frac{1}{2}$ ang. mfd. három éveseknél $1\frac{1}{4}$ ang. mf. négy éveseknél 2 ang. mfd., öt éveseknél vagy azonfelül 3 ang. mfd.

ha azonban különféle koru lovak futhatnak, a legfiatalabb ló kora szerint méretik a távolság.

11. Ha a verseny napja nincs meghatározva, akkor az illető verseny-idény utolsó napján tartandó meg; ha csak minden érdekelt fél egy más nap választásában nem egyezik meg.

12. Ha időviszontagságok, vagy más elháríthatlan akadályok következtében valamely kihirdetett versenyt el kell halasztani, ez az illető intézők által 8 napig elhalasztható; de ha ezen idő alatt nem tarthatnék meg — minden nevezés és aláírás megsemmisítettnek tekintendő.

13. Minden egymás közti kiegyezés a mázsáláskor bejelentendő; ki ezt tenni elmulasztaná, nem nyerhet s az ezen szabályokat elfogadó pályákról egy évre le van tiltva. Ha más ló nem futott mint az egyességet kötötteké, az illető nyereség a verseny pénztárt illeti; ha fűtöttek mások, úgy azon sorrend szerint kapják a nyereményt, a mely szerint beérkeztek, az egyességet kötött lovak távolozottnak tekintetvén; a bejelentésre nézve elég, ha azt csak az egyik fél teszi.

Nevezések.

14. Minden aláírást és nevezést a kiszabott határnapig, írásban vagy táviratilag kell a titkárnak kézbesíteni.

15. Minden nevezésnél a nevezett ló körülményesen leírandó: apja, anyja neve megnevezendő s ha ezek egyikének neve nem volna, annak is annyira le kell írni ivadék ágát, hogy más hasonló származásu lóval ne lehessen összetéveszteni; ha az anyakancza több mén által fedeztetett, mindegyikének neve bejelentendő.

16. Ha valamely ló egyszer már nyilvános pályán tartott versenyre volt nevezve s a verseny lapokban neve és származása közzétetett, habár nem is futott; úgy jövőre elég ha csak neve említettik a nevezésnél és ha ugyanazon gyepen több versenyre neveztetik, elég ha származása egyszer jelentetik be. Ha valamely ló, mely már nevezve volt, más nevet kap, úgy mind új, mind volt neve bejelentendő mindaddig, míg ezen névváltoztatás a szaklapokban ki nem hirdettetett; ugyan ez történik, ha a ló neve újra változtatik, mely esetben minden viselt neve bejelentendő.

17. Oly versenyben, hol különböző koru lovak futhatnak, a ló kora mindenkor bejelentendő.

18. A magyar-osztrák birodalmon kívül ellett lovak csak akkor futhatnak, ha tulajdonosuk valamely verseny-egylet vagy nyilvános tisztviselő által kiállított bizonyítványt mutat fel, melyben körülményesen le van írva a ló ellési helye, kora, neme, származása, színe s különös ismertető jelei. Oly ló, mely a magyar-osztrák államban ellett, de nyilvános pályán futása előtt külföldre vitetett, később azonban újra behozatott: szintén csak a fentemlitett bizonyítvány előmutatása után bocsáttatik versenyzésre. Ezen bizonyítvány előmutatása daczára joguk van az intézőknek a ló száját a 64. §. folytán általok választott egyén által megvizsgáltatni, hogy ha ezen eljárásra okot találnának.

19. Ha a ló nevezve van, de nincs a fentemlitett mód szerint kellőleg leírva, nem futhat; tulajdonosa azonban kénytelen a bánatot megfizetni és ha a verseny „f. v. f.” az egész tételt.

20. Ha valamely ló hamis leírás alatt volt nevezve, és fut, úgy az jövőre minden versenyből kizáratik, tulajdonosa pedig köteles minden ily tévedésből eredő nyereményt visszafizetni. Ha ezen ló megelőzőleg más tulajdonában is futott már hamis nevezés alatt: minden előbbeni tulajdonos köteles az így nyert díjakat visszafizetni. Ez azonban nem visszaható a már behozott lovakra. Ha valamely ló tulajdonosa vagy az erre jogosított által valamely versenyből visszavonatik, de tévedésből még is fut, nem kaphatja meg a díjat, ha mindjárt elsőnek érne is be; s ha ez csalási szándékból történne a tulajdonos részéről, ez a pesti gyepről kitiltatik és a ló semmi versenyben többé nem futhat.

21. Ha valamely versenyhez a tulajdonosok vagy lovak részéről külön illetékesség (qualificatio) szükséges, ennek csak a nevezésig kell hogy megfeleljenek, ha csak a verseny feltételeiben másképp említve nincs; kivéve ha az illetéktelenek (defaulter) közé tartoznának, midőn úgy is le vannak tiltva a pályáról. Ivadék versenyre nevezett anyakancza, ha januarius 1-je előtt ellik meg, vagy meddő, vagy holt csikót ellik: nevezése érvénytelen lesz.

22. Senki, ki versenyre aláírt, nem vonhatja vissza többé aláírását, és semmi nevezést nem lehet a zárnap után megváltoztatni, ha csak minden a versenyben érdeklött beleegyezését nem adja.

23. Ha valaki, másnak aláírását átveszi, az eredeti aláíró felelős a ló kötelezettségéről a versenyt illetően; kivévn, ha egy oly versenyre vett át valaki aláírást, melynél bizonyos kiszabott időben bánatot kell jelenteni, mit ha az átvevő nem teljesít, úgy tekintetik mint ha eredetileg ő irt volna alá.

24. Ha valaki álnév alatt akarja lovát futtatni, vagy más nem eléggé ismert egyén neve alatt, akkor minden tekintetben a nevezett ló tulajdonosának tekintetik, mint a verseny igazi aláírója és azon esetben, ha a lóért a bánat nem fizettetnék, igazi neve jön a bánattal tartozók rovátába. Ki álnév alatt akarja lovait futtatni, ezt teheti, de a lovar-egylet titkárnál be kell jelentenie, és ezen álnevet bejelentés nélkül nem változtathatja meg. Ezen álnevek vagy azok változtatása, a szaklapokban kihirdettetnek. Valakinek nevét felvenni, ki szintén futtat lovat saját neve alatt, nem szabad. Az álnév beiratásakor 100 frt o. é. fizetendő a lovar-egylet pénztárába.

25. Minden aláírás érvényessége megszűnik az aláíró halála esetében, kivévn, ha a nevezett ló, a nevező halála előtt megy át más birtokába kötelezettségeivel és ezen kötelezettség átvétele a titkárnál írásban bejelentetett.

26. Minden versenynél, melyben kipróbálatlan ménnek és kanczák ivadékaire teher könnyebbség adatik — ez kiterjesztendő oly ménnek és kanczákra, melyeknek ivadékaik sehol sem nyertek még. De ezen teherkönnyebbségre való igényt be kell jelenteni a nevezésnél, különben meg nem adatik.

Tételek és bánatok.

27. Minden elinduló ló tételét le kell fizetni a — mázsálás előtt még — azon egyénnek, ki erre ki van jelelve az intézők által. Ha a tétel nem volna lefizetve és a ló indulna; nem nyerhet, habár elsőnek érne be s tulajdonosa köteles az egész tételt lefizetni, kivévn azon esetet, ha minden a versenyben résztvevő beleegyezését adta, hogy a tét csak verseny után fizetessék. Ha valakinek egynél több aláírása van egy ver-

senyre, csak akkor indíthatja lovát e versenyre, ha minden neve alatt aláírt és nevezett lóért megfizette a tételt vagy bánatot.

28. Ló nem indulhat versenyben, ha tulajdonosa, vagy a ki nevezte, még tétellel vagy bánattal tartozik. És ezen szabály nemcsak az illető versenytérre szól, de minden más versenytérre tartozás is kizáró, ha ezen tartozás, a bánat tartozások rovatában előfordul, vagy a versenyt megelőző nap esti 10 óráig a verseny titkárnál bejelentetett.

29. Ha valamely lóért minden tét vagy bánattartozás nincs lefizetve, nem indulhat versenyben.

Bánattartozási rovat.

30. A bánattartozási rovat, az illető aláíró s a ló nevével s ennek leírásával, a verseny s tartozás összegének megnevezésével, minden félévben, január 1-jétől számítva, a versenylapokban közlendő és a lovaregylet helyiségében kitűzendő.

31. A tételek felvételével megbízott egyén köteles a be nem fizetett tételek és bánatok összeírását mentül előbb a verseny után a titkárnak beadni, hogy azokat a bánattartozási rovatba be lehessen írni. Ha ezen jelentés az erre hivatott egyén által kellő időben nem történt, azt az illető verseny nyerője is teheti; de ezen jelentésnek mindig írásban kell beadatni és a jelentő aláírásával ellátva lenni.

32. Senki, kinek neve a bánattartozási rovatban előfordul: nem írhat alá versenyt, nem nevezhet s nem futtathat lovat sem saját, sem más neve alatt, addig, míg minden nevére irt tartozást meg nem fizetett.

33. Ló, melynek neve a bánattartozási rovatban előfordul, nem nevezhető és nem futhat, míg érette minden tartozás meg nem fizettetett. Ha pedig kisélné, hogy ennek daczára ily ló futott, ellene bármikor a versenyt követő 6 hónap alatt óvást lehet tenni.

34. Hogy illetéktelen egyének meglegyenek gátolva ezen szabályokat kikerülni, az által, hogy lovaikat álnév alatt hagyják futni: az intézőknek joguk van ily kétes nevezéseknél bizonyítványokat követelni, hogy a nevezett ló sem egészen, sem részben nem tulajdona egy kizárt egyének s ha ezen

bizonyítvány nem adható be, az intézők a nevezést érvénytelennek nyilváníthatják.

35. Ha egy ló kötelezettségeivel adatik el, az eladónak nincs többé joga a nevezett lóért valahol bánatot jelenteni. Minthogy az eredeti aláíró a bánat összegért felelős, az eladónak joga van, hogy ha a vevő mulasztása következtében, kénytelen azt megfizetni, ezen követelését a bánattartozás rovatába, saját javára beírni, vevő és ló addig záratnak ki a versenyekből, míg ezen tartozás nincs kifizetve s a vevő tekintetik eredeti aláírónak. Minden eladásnál szabad kézből mindkét fél írásbeli nyilatkozata szükséges, hogy a ló kötelezettségeivel adatott el, mert csak ez esetben élvezheti a vevő és az eladó ezen szabály előnyeit. De ha ezen birtokváltozás, nyilvános árverezései vétel által történt, elegendők az árverezési feltételek, vagy ha a ló eladó verseny nyerteseképen, vagy eladó versenyben követelve, melynek feltételei közt áll, hogy kötelezettségeivel eladó, más birtokába ment át, elegendő ezen verseny feltétele az említett előny fentartására.

36. Ha valaki vétel vagy más mód által jogosult egy lovat futtatni, mely más által van nevezve, de ezen szabályok által abban meggátoltatik, mert ezen lóért még bánat fizetendő, vagy volt tulajdonosa még tartozik, e lovat futatthatja, ha minden azt terhelő tartozásokat megfizeti, és ezen összeget saját javára beíratthatja a bánattartozások rovatába.

37. Ezen, a lovaregyleti titkár által pontosan kezelendő bánattartozási rovat, mindenkinek megtekintésére nyitva áll.

Mérés és teherszabás.

38. Minden lónak, melynek futnia kell, neve és száma egy negyed órával az illető verseny előtt átadandó a mázsálással megbizott egyénnek, hogy a számokat a jelző táblára kitétethesse. Ha a számokban változás történik miután kitétetek, az intézők felvilágosítást kérhetnek ezért az illető ló tulajdonosa vagy idomárjától, és ha ezen változás kellőleg nem igazolható; tulajdonos, idomár vagy lovar 500 frtig terjedő bírságra ítélhető.

39. Minden lovar köteles magát a verseny előtt megmértetni és ha nem teszi, 100 frtig terjedő bírságra ítélhető, ha

csak az intézők által ezen mérés alól fel nem mentetik, kellő igazolás után, mely felmentés a mázsálónak bejelentendő. Minden lovar mielőtt leszállana, a verseny után köteles a rendes mázsáló helyhez lovagolni, csak ott leszállani és magát újra kellőleg megmázsáltatni. Mig nincs a mázsáló kielégítésére megmázsálva, máshoz mint lovagló szereikhez nyulnia nem szabad. Ha ezen szabály ellen vét 50—250 frtig terjedhető bírságra ítélhető s ha bebizonyíttatik, hogy csalási szándékból tette, nem nyerhet a ló; s ha a tulajdonos vagy idomár ezen csalásban részt venne, mindegyik 250 frt. büntetést fizet s a ló nem futhat, mig ezen bírság nincs megfizetve. Ha a lovar súlyából hibázik valami, vagy előbb leszáll mint a mázsáló helynél: a ló távolozottnak tekintetik, ha csak valami szerencsétlenség miatt ezt nem teheti, mely esetben a mázsához mehet vagy vitetheti magát. Választása szerint kantárral vagy a nélkül mérettetheti meg magát a lovar; kettős zablával lovagolva mérés nélkül egy fontnyi súlyt számíttathat be magának azért; de minden más kantárnál ezen beszámítás nem engedhető meg, ostort vagy azt pótló eszközt a mázsára vinni nem szabad.

40. Ha egy tulajdonosnak több lova fut egy versenyben, s bármelyikének terhéből hibáz valami a verseny utáni mérésnél, egyik lova sem kaphatja a díjat, ugyan ez áll az elősmert szövetségesek lovairól.

41. Minden lovar lehet két fonttal nehezebb, mint a lovára szabott teher, a nélkül, hogy bejelenteni tartoznék, de ha a túl teher több mint 1 font, az $\frac{1}{4}$ órával a verseny előtt bejelentendő a mázsálónál, s ezen túl teher a jelző táblán is kitűzendő. Ezen szabály elmulasztása esetében a lovar 50 frt. büntetésre ítélhető, s a ló távolozottnak tekintendő. A vitt tulteher a versenylapokban közlendő.

Indulás.

42. Minden lóért, melynek lovasa megmázsáltatott, mely felnyergeltetett s a pályára kiment, az egész tétel fizetendő, hogy ha azután nem is futna.

43. Az indítónak joga van a lovasokat az oszlop mögé annyira visszarendelni, mennyire szükségesnek tartja, és minden lovas, mely parancsának nem engedelmeskedik, bírság,

vagy lovaglási felfüggesztés által megbüntethető, az intézők belátása szerint. Ezen büntetés csak az illető nap utolsó versenye után kihirdetendő és ily büntetés csak a versenyegylet közgyűlése által engedtetetik el. Másképp mint lépésből nem szabad az indítónak a lovakat elindulni hagyni. Ha az induló oszlopon innen hagyja az indító a lovakat elindulni, 500 frtig terjedő bírságra ítélhető s a verseny semminek nyilvánítatik. Tovább $\frac{1}{4}$ óránál egy lóra sem szabad várni az indulással s az oszlopnál levő lovak elindíttatnak, ha minden bejelentett ló nincs is ott.

44. Ha egy ló egy másikkal összeütközik vagy azt keresztezi, ezen ló nyeresé esetében illetéktelen lesz, ezen összeütközés vagy keresztezés akár a lovas rossz akarata vagy hibája, akár a nélkül történt legyen; s csak akkor lehet egy ló útját átvágni, ha ezen ló már 2 egész lóhosszal meg van előzve. És ha ezen összeütközés vagy keresztezés készakarva történt, az illető lovas az intézők belátása szerint büntetendő meg.

45. Lovak, melyek a pályát jelző oszlopok belső oldalán mennek el, távolozottaknak tekintetnek.

Második ló.

46. Ha valamely versenyben a díj- vagy tét- és bánatoszség egy bizonyos része vagy külön díj van a második ló számára kitűzve, de vagy csak egy ló járja körül a pályát, vagy második ló nem helyeztetik: akkor ezen összeg a versenypénztárt illeti. Ugyanez áll a harmadik lovat illető nyereséyre nézve.

Holt verseny.

47. Ha két vagy több ló oly egyformán halad el a cél előtt, hogy a bíró nem határozhatja meg melyik előzte meg a másikat, ugy ezen együtt beérkező lovak a versenyt ismétlik és pedig még az nap, a kitűzött versenyek utolsója után. Az első futásban részt vett többi lovak beérkezésök sorrendje szerint helyeztetnek ép úgy, mint ha akkor dőlt volna el a verseny.

48. Ha két vagy több ló holt-versenyt futván, tulajdonosaik a díjat magok közt megosztják: ugy mindenik ló jövőben

e nyeresért különterhet visz, ép úgy, mintha magánosan nyerte volna meg a versenyt, és ha a második ló számára volt nyere-mény, ezen is osztoznak.

49. A második helyért történt holt-versenynél szintén elosztatik az arra adott pénzösszeg, valamint a harmadik ló része is hozzáadatik. Oly versenynél, melyben teher nagyobbodás van szabva egy bizonyos összegért, melyet egy ló mint második nyert, csak annyi jön számításba ily holtversenyért, mennyit valóban kapott egyik vagy másik a megosztás után.

Ismételt versenyek.

50. Ismételt verseny nyeresére szükséges, hogy ugyanazon ló két izben legyen nyertes; ha azonban csak egy ló jelenik meg e versenyre, egy körüljárás elég.

51. Ha ismételt versenynél holt-verseny fordul elő, ezen futam semmibe sem vétetik s minden ebben résztvett ló újra futhat, kivéven azon esetet ha a holt-versenyt futó lovak mindegyike, egy-egy izben elsőnek érkezett.

52. Ha két ló, mindegyik egy futamot nyert, a harmadik izben csak ezen két ló futhat. Ha két futamban dől el a verseny, a lovak helyezéseire azon sorrend vétetik fel, melyben másodsor érkeztek.

53. Ló, mely egy izben nem fut, távolozottnak tekintetik.

54. Harmadik izben a távoszlop nem jön tekintetbe.

55. Ismételt futásu versenyben, mindenkinek csak egy lovat szabad inditania, akár egészen saját tulajdona, akár csak részben az, akár saját, akár más neve alatt.

Eladó versenyek.

56. Ha ily versenyek feltételei szerint, a nyertes ló egy bizonyos összegért eladó, a vétel joga legelőbb a másodiknak érkezett ló tulajdonosát illeti; azután a többit, azon sorrend szerint, a melyben a lovak beérkeztek, de csak az jogosult a vételre, kinek lova futott e versenyben. Azonban megvehetők az e versenyben futott többi lovak is a bejelentett áron, hozzáadván a verseny értékét; a nyertes ló tulajdonosát utoljára illetvén meg ezen jog. A vételi követelést az intézők egyikénél, vagy a bíró, mázsáló vagy titkárnál kell bejelenteni és pedig a

versenyt követő első negyedórában. A követelt ló csak a vételár lefizetése után adandó át, minek a verseny napján esti 10 óráig kell megtörténni, különben a vevő elveszíti jogát a lóra. A ló volt tulajdonosának azonban jogában áll követelni, hogy a vevő a lovat csakugyan átvegye s kifizesse.

57. Oly versenynél, melyben feltétel, hogy a nyertes árverés útján eladassék, a bejelentett áron felüli összeg a versenypénztárba folyik s olyan is vehet részt az árverésen, kinek lova nem futott. Az ily versenyben futott többi lovak is követelhetők, az 56. §. szerint s pedig mindenki által.

58. Követelni csak egy lovat szabad mindenkinek, de ha árverezésre kerül a dolog, a követelt lovon kívül a nyertesre is árverezhet az illető követelő.

59. Ha két egyenlően jogosult egyén ugyanazon lovat követeli, a sors határoz.

Külön teher és teher könnyebbség.

60. Ha egy verseny feltetelei közt áll, hogy lovak, melyek egy év lefolyása alatt egy bizonyos számú díjat nyertek, külön terhet kapnak, vagy hogy lovak, melyek egy év óta versenyt nem nyertek, teher könnyebbséget kapnak: ezen esetekben mindig az illető év január 1-től számítandó az év, ha csak a feltételekben külön időszámítás nem említettik.

61. Nyert vagy vesztett külön fogadások sem különteher vitelére nem kötelezők, sem teher könnyebbségre nem jogosítanak. Akadály- vagy gátversenyek s oly magán jellegű versenyek, melyeknek feltételei nem tétetnek közhirrre, nem vétetnek tekintetbe.

62. Ló, mely egy versenyért körüljár, nyertesnek tekintendő.

63. Egy verseny értékének meghatározásánál levonandó az összes nyereségből a nyertesért fizetett tétel s az, mit a második vagy harmadik lónak kikellett fizetni. Minden díj, mely nem áll pénzből, annyinak számítandó, mennyire van mondva a verseny feltételeiben, s ha ezekben nincs említve, a vételár határozó.

Óvások.

64. Ha egy ló kora ellen óvás tétetik, a verseny előtt vagy után az intézőknek jogukban áll a ló fogait, ahhoz értők által megvizsgáltatni, s ítéletök végleges, ha csak magok nem adják át az ítélet hozását valamely törvényszéknek. Ki a ló fogait megvizsgáltatni kívánja, ezen vizsgálat költségeit tartozik viselni, kivéve azon esetet, ha a ló bejelentett kora hamisnak találtatnék, mely esetben a ló tulajdonosa köteles azokat viselni.

65. Ha egy ló illetékessége ellen óvás tétetik, a verseny napján délelőtti 10 óráig, a tulajdonos vagy idomár köteles az intézők vagy titkárnál egy bizonyítványt előmutatni, mely a ló illetékességét kellőleg kimutatja. Ha egy ló, mely ellen ily óvás benyújtott futna mielőtt igazolva volna, a díj, ha ezen ló a versenyt megnyerné, az intézők által meghatározandó idő tartamára visszatartandó, mely idő alatt a kellő bizonyítvány megszerzendő s előmutatandó, mi ha a nevezett idő alatt meg nem történék, a másodiknak érkezett lóé a díj. Ha az illetékesség elleni óvás a verseny után adatik be, a ló illetéktelensége az óvást tevő által bizonyítandó be.

66. Panaszok, keresztezés, vagy hamis pályán való futásért s ilyennemű rendetlenségekért, melyek a verseny alatt történnek, a ló tulajdonos, idomár vagy lovar által nyújtandók be, a bíró, mázsáló, titkár vagy intézők egyikénél és pedig a versenyt követő első negyedóra alatt; hamis bejelentés vagy „leírás“ elleni panaszok egy év lefolyása alatt nyújthatók be.

Büntetések.

67. A versenyegylet választmánya minden kérdéses esetben a legfőbb bíróság.

68. A vitabírósági intézők mind pénzbeli büntetéseket szabhatnak és lovasokat a lovaglástól felfüggeszthetnek, mind lovakat illetékteleneknek jelenthetnek ki. Ló tulajdonosok s idomárok illetéktelenségét azonban csak az egybehívott választmány mondhatja ki.

69. Ha valaki a vitabírósági intézők ítéletével nincs megelégedve, ügyét a választmány elé hozhatja, s ha egy díj

kifizetéséről van kérdés, a díj a választmány határozatáig visszatartandó.

70. Ha egy lovas lovát visszatartja midőn nyerhetne, s ezt ellene bebizonyítják: az intézők belátása szerint egy időre, vagy örökre a lovaglástól felfüggesztethetik. Ha a tulajdonos vagy idomár ellen bizonyítható be, hogy erre parancsot adtak, a nélkül, hogy előre kijelentették volna, a választmány belátása szerint egy időre vagy örökre kizárandók. Lovart vagy idomárt, ha hibát követtek el, csak az illető verseny-idény bevégeztése után lehet kizárni vagy felfüggeszteni.

71. A míg valaki büntetés alatt van s míg a ráitélt bírság nincs lefizetve, illetéktelennek tekintendő s ló nem nyerhet, mely illetéktelen egyén tulajdona, vagy oly idomár által idomított, mely a pályáról ki van tiltva, vagy lovar által lovagoltatik, ki a lovaglástól fel van függesztve.

72. Ha bebizonyíttatik, hogy valaki a bíró, indító, mázsáló vagy teherkivetőt megvesztegetni akarta, az ily egyén minden pályáról kizárandó, melyek ezen szabályokat elfogadják s ugyan ez történik avval, ki a megvesztegetést elfogadja.

73. Ha valaki valami csalást elkövetett, sem saját, sem más neve alatt lovat többé nem futtathat, még akkor sem, ha azon lónak csak egy része az övé.

74. A bíró, mázsáló és indító az intézők tudta s beleegyezése nélkül nem helyettesíthetik magokat. Ha a bíró nincsen helyén, vagy nincs helyettesítve, arra illetékes egyén által a döntő pillanatban, vagy ha az indítás arra fel nem hatalmazott által történt, ezen futás érvénytelen s a verseny újból futandó le, a nélkül, hogy elébb újra a mázsához kelljen menni.

Ily esetben a hibás, az intézők által meghatározandó bírságra ítéendő, mely azonban 500 frtot meg nem haladhat.

Függelék.

Versenyekben, melyekben különböző koru lovak futhatnak, a terhekre nézve a következő táblázat legyen irányadó. Julius 1-je előtt 2 éves lovak nem bocsájtandók pályázásra és soha nagyobb távolságra mint 1 ang. mfd. Kanczák junius 1-jéig 4, junius 1-jétől szeptember 1-jéig 3, azontul 2 font, heréltek egész éven át 3 font teherkönnyebbségben részesülnek. A terhek vámfontokban vannak számítva.

	Aprilis	Május	Junius	Julius	Aug.	Szept.	Oct.	Nov.
$\frac{1}{2}$ ang. mfd.								
2 éves	—	—	—	89	91	93	95	97
3 „	109	111	114	117	118	119	119	120
4 „	125	125	125	125	125	125	125	125
56. és id.	127	126	126	126	125	125	125	125
$\frac{3}{4}$ ang. mfd.								
2 éves	—	—	—	82	84	86	88	90
3 „	106	108	110	112	113	114	115	116
4 „	125	125	125	125	125	125	125	125
56. és id.	131	130	130	129	129	128	127	126
1 ang. mfd.								
2 éves	—	—	—	72	75	78	80	81
3 „	102	103	105	108	110	111	112	113
4 „	125	125	125	125	125	125	125	125
5 „	132	132	131	131	130	130	129	128
66. és id.								
2 ang. mfd.								
3 éves	93	97	102	104	106	109	110	111
4 „	125	125	125	125	125	125	125	125
5 „	134	134	133	133	132	131	130	130
66. és id.	138	137	136	135	134	133	132	131
3 ang. mfd.								
3 éves	90	94	98	101	103	104	106	108
4 „	125	125	125	125	125	125	125	125
5 „	136	135	134	134	133	133	132	132
66. és id.	140	139	138	137	136	135	134	133
4 ang. mfd.								
3 éves	86	90	94	97	99	101	102	104
4 „	125	125	125	125	125	125	125	125
5 „	138	137	136	135	135	134	133	132
6 „	143	141	141	139	138	137	136	135
és idősb	145	142	142	139	138	137	136	135

Második kassai lóverseny.

1868. juniushó 24-én délután 4 órakor.

Versenytér. A bárcai határban a széplaki erdő közelében.

Pályabírák: Bárczay Albert, Zichy Rezső gróf, Forgách Kálmán gróf.

Intézők: Bárczay Ödön, Sztáray Béla gróf.

Vitabírák: Szapáry Iván gróf, Sztáray Béla gróf, Sztáray János gróf.

Indító: Draveczy Aurél, Forgách Sándor gróf, Bárczay Oszkár, Péchy Szilárd gróf.

Teherreügyelők: Semsey Jenő, Kubinyi Miklós, Maletter Vilmos.

Teherszábók: Báró Kotze János, Sztáray János gróf, Szapáry Iván gróf.

I. Háromévesek díja 500 frt. minden Magyarhonban ellett és nevelt mén és kancza számára. Első nyeremény 605 frt. második 105 frt. Futott 2 ló. Gróf Szapáry Iván Coquette nevű lova lőn a győztes.

II. Asszonyosságok tiszteletdíja 300 frt. és 24 arany. Futhatott minden ló. Urlovarok színeiben. Az első nyerte a tiszteletdíjat és 41 aranyat, a második 17 1/2 aranyat. Futott 5 ló. Nyertes lőn gróf Szapáry Iván Coup d'Étatja.

III. Földészek versenye. Nyeremény 60 frt. az elsőnek, 20 frt. a másodiknak. Futott 5 ló. Győzött Petrus Mihály mislyei lakos.

IV. Nagy Handicap egyleti díj 800 frt. Nyeremény 1200 frt. az elsőnek, a másodiknak 400 frt. Futott 6 ló. Babért aratott gróf Károlyi Gyula Honvéd kapitánya.

V. Pezsgő díj ez alkalommal elmaradt.

VI. Abaujmegyei díj 200 frt. Futhatott minden abaujmegyei vagy kassai birtokos lova. Urlovarok színeiben. Az első nyerő kapta a tiszteletdíjat, a második 20 frtot. Futott 2 ló. Győztes lőn Hammersberg Jenő Dámája.

VII. Gátverseny tiszteletdíj és 30 frt. a második 50 frt. 3 láb magas gáttal. Futott 4 ló. Győzött gróf Forgách Gambia-ja.

Második nap. Junius 25-én délután 4 órakor.

I. Jockey Clubb díj 500 frt. futhatott minden a birodalomban ellett ló. Nyert az első 730 frtot, a második 100 frtot. Futott 3 ló. Győzött gróf Károlyi Gyula Honvéd kapitánya.

II. Szabad királyi Kassa város díja 100 darab arany minden ló számára. Nyeremény 133 arany az elsőnek, 33 arany a másodiknak. Futott 5 ló. Győzött Draveczky Aurél Volat-ja.

III. Kis Handicap 400 frt. egyleti díj. Minden ló számára; a tét és bánatpénz fele az első. fele a második lóé. Tét 60 frt. bánat 30 frt. Futott 6 ló. Nyertes lón gróf Szapáry Béla Speculumja.

IV. Polgárdij az első ló kapott 120 frtot, a második 20 frtot. Futhatott minden Abaujban, Kassán vagy a szomszéd megyékben ellett nem telivér ló. Urlovarok színekben. Futott 2 ló. Nyertes volt gróf Sztáray János Álmos nevű lova.

V. Nyílt Handicap minden ló, mely ekkor a kassai gyepen futott, a polgár-, pezsgő-, abauji- és ponydíjra indult lovak kivételével. Első nyeremény 210 frt., második 50 frt. Futott 3 ló, és gróf Festetich Pál Black Boy nevű lova nyert.

VI. Pony tétverseny, futhatott minden 14 1/2 marcon alóli telivér ló. Urlovarok szívekben. Nyeremény 20 darab arany, és Hammersberg Dezső Cypra nevű lova nyert.

VII. Földészek versenye. Az első 35 frt, második 15 frt, harmadik 10 frt. Futott 3 ló, és Karisma Gábor bárczai lakos Tatár nevű lova nyert.

1869-ik évi harmadik lóverseny.

Juniushó 27-én délután 3 1/2 órakor.

Pályabírák: gróf Zichy Rezső, Bárczay Albert, gróf Forgách Kálmán.

Vita bíróság: gróf Zichy Rezső, gróf Forgách Kálmán, gróf Sztáray Béla.

Intézők: Bárczay Ödön, gróf Forgách László, gróf Sztáray Béla.

Teherkivetők: gróf Forgách László, gróf Sztáray Béla, báró Kotze János.

Indítók: Bottka Béla, Bárczay Oszkár, gróf Forgách Sándor, gróf Péchy Szilárd, Draveczky Aurél.

Teherre ügyelők: Semsey Jenő, Kubinyi Miklós, Maletér Vilmos. Titkár és pénztárnok: Hammersberg Jenő.

I. Államdíj 100 darab arany 36 lovak számára. Nyeremény a díj és 275 frt. az első, 275 a második ló. Futott 4 ló. Győztes lón Blaskovich Ernő Zrinyije. A második díjt nyerte gróf Károlyi Gyula Prime Ministres-e.

II. Asszonyosságok tiszteletdíja, futhatott minden ló. Nyeremény 17 1/2 arany az első, 17 1/2 arany a második ló. Futott 2 ló. Gróf Szapáry Iván Coup d'Etatja lón a győztes. Gróf Forgách László Kory-ja kapta a második díjat.

III. Nagy egyleti Handicap 800 frt. Nyeremény 1175 frt. az első, 375 a második ló. Futott 6 ló. Gróf Széchényi Béla Honesty-je győzött.

IV. Földészek versenye 60 frt. az első, 30 frt. a második, 10 frt. a harmadik ló. Futott 21 ló, és egy enyickel földész sárgája nyert.

V. Különfogadás 2000 frt. Futott 2 ló, és báró Wenckheim-Czindery Béla Rubiconja lón a győztes.

VI. Jockey club díj 500 frt. Nyeremény 805 frt. az első, 200 frt. a második ló. Futott 4 ló, és gróf Széchényi Béla Önkénytese győzött.

VII. Gátverseny tiszteletdíj és 50 frt., 50 frt. a második ló. Futott 4 ló. Nyertes lón gróf Szapáry Iván Coup d'Etatja.

VIII. Különfogadás 100 frt. tiszteletdíj. Futott 2 ló, és Mocsonyi Géza Quinquagesimája győzött.

Második nap. Junius 29-én délután 3 1/2 órakor

I. Állványdíj 200 darab arany minden a magyar osztrák birodalomban ellett ló számára. Nyeremény a tisztelet díj és 412 1/2 frt. az első és 412 1/2 frt. a második ló. Futott 2 ló, és Blaskovich Ernő Zrinyije győzött.

II. 100 frt. ért. tiszteletdíj Schalkház Lipót által felajánlva. Urlovarok színeiben. Futott 4 ló. Nyeremény a tiszteletdíj és 60 frt. Mocsonyi Géza Quinquagesimája győzött.

III. Kis Handicap 500 frt. minden ló számára. Nyeremény 880 frt. az első, 380 frt. a második ló. Futott 5 ló.

Gróf Széchényi Béla Honesty-je győzött. Gróf Forgách László Considerationja a másodikat.

IV. Szabad királyi Kassa város dija 100 darab arany. Minden ló számára. Nyeremény 142 arany az első, 42 arany a második ló. Futott 5 ló. Blaskovich Ernő Zrinyije győzött, gróf Szapáry Iván Charley-ja volt a második.

V. Földészek versenye 50 frt. az első, 20 frt. a második, 10 frt. a 3-dik ló. Futott 25 ló, és egy gönczi földész pej ménje lón a győztes.

VI. Akadályverseny aláírási díj. Handicap minden ló számára. Tét 100 frt. fele bánat. Nyeremény 580 frt. az első, 280 frt. a második ló. Gróf Szapáry Iván Comp d'Etatja nyert. Gróf Forgách László Gambiaja a másodikat. Futott 3 ló.

VII. Vigasz-verseny 200 frt. egyleti díj. Nyílt Handicap, kötelező minden lóra, mely a kassai gyepen futott és nem nyert, kivéve azon lovakat, melyek a Schalkház ur által felajánlott díjban és külön fogadásokban indultak. Nyeremény 462 $\frac{1}{2}$ frt. az első, 262 $\frac{1}{2}$ frt. a második ló. Futott 4 ló. Gróf Forgách László Maniacja győzött, báró Wenckheim-Czindery Béla Harrietje ellen, ki a második díjt nyerte.

1870. évi negyedik lóverseny.

Pályabírák: gróf Forgách Kálmán, Bárczay Albert, gróf Zichy Rezső.

Vitabírák: gróf Zichy Rezső, gróf Szapáry Iván, gróf Sztáray Béla.

Intézők: gróf Forgách László, Bárczay Ödön, Vojnarovich Sándor és gróf Sztáray Béla.

Teherre ügyelők: Semsey Lajos, Kubinyi Miklós és Maleter Vilmos.

Indító: Dráveczky Aurél, Bottka Béla, gróf Forgách Sándor, Patay Gyula, gróf Péchy Szilárd és Bárczay Oszkár.

Első nap. Vasárnap, június 26-án délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor. (Komor borongós idő, közbe-közbe záporosó.)

I. Jockey club díj 500 frt. Futhatott minden a magyar-osztrák birodalomban ellett és nevelt ló. Tét 50 frt. bánat 30 frt. Futott 4 ló. Nyeremény 670 frt. az első, 90 frt. a második lónak. Gróf Sztáray János Louisa 3é. nevű lova lón a nyertes.

II. Tiszteletdíj adva Forgács Margit és Dessewffy Mária Anna grófnők által. Nyeremény 47 frt. 50 kr. az első, és 20 frt. 75 kr. a második lónak. Gróf Szirmay Vincze Frou-Frou sárga 56. heréltje győzött. Futott 5 ló.

III. Nagy egyleti Handicap 800 frt. futhatott minden ló. Nyeremény 1092 frt. 50 kr. az első, és 332 frt. 50 kr. a második lónak. Tét 100 frt. bánat 50 frt. Futott 5 ló. Gróf Szapáry Iván 36. Comus nevű lova lón a győztes.

IV. Földészek versenye aláírási díj. Nyeremény 50 frt. az első, 20 frt. a második, 10 frt. a harmadik lónak. Futott 28 abaujmegyei vagy kassai ló.

V. Gátverseny tiszteletdíj, adták gróf Forgách Kálmánné és gróf Dessewffy Gyuláné. Nyeremény 113 frt. 75 kr. az első, 38 frt. a második lónak. Futott gróf Forgách László 2 lova, bánat fizettetett 4 lóért. Győztes lón Gambia.

Második nap. Junius 27-én délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor.

I. Asszonyosságok díja 300 frt. Nyeremény a díj és 19 arany az első, 19 arany a második lónak. Minden ló számára. Urlovarok színekben. Futott 4 ló. Győzött gróf Széchenyi Kálmán 46. Mon Espoir nevű lova.

II. Másod osztályú államdíj 200 arany. Nyeremény 190 arany és 261 frt. 25 kr. az első, 261 frt. 25 kr. a második lónak. Minden 36. ló számára. Futott 3 ló. Gróf Sztáray János Louisa nevű lova lón a nyertes.

III. Tiszteletdíj 100 frt. adta Schalkház Lipót. Futhatott minden abaujmegyei vagy szomszéd megyebeli nem telivér ló. Urlovarok színekben. Nyeremény a tiszteletdíj és 21 frt. 37 $\frac{1}{2}$ kr. az első, és 21 frt. 37 $\frac{1}{2}$ kr. a második lónak. Futott 3 ló. Gróf Sztáray B. 46. Lancaster nevű lova győzött.

IV. Szabad királyi Kassa város díja 100 arany. Minden Magyarországon ellett és nevelt ló futhatott. Tét 12 arany, fele bánat. Nyeremény 152 arany az elsőnek. Futott 4 ló. Gróf Szapáry Iván 36. Comus nevű lova győzött.

V. Akadémia verseny, tiszteletdíj, adta gróf Szapáry Iván. Futhatott minden 46. és idősb ló. Tét 100 frt., fele bánat A második ló a tételek és bánatok $\frac{1}{3}$ -át nyeri. Nyeremény 190 frt. Futott 2 ló. Egyesség folytán gróf Forgách László Hunts-

man's Sister-jé kapta a tisztelet díjat, Draveczy Aurél Volat nevű lova elhaladta a birói páholyt.

Harmadik nap. Junius 29-én délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor.

I. Kis Handicap 500 frt. adta gróf Forgách Kálmán. Futhatott minden ló. Tét 80 frt., bánat 40 frt. A tételek és bánatok felét a második ló kapta. Nyeremény 760 frt. az elsőnek, 285 frt. a második lónak. Futott 4 ló. Visszalépett 10 ló. Gróf Forgách László 5é. Consideration nevű lova győzött.

II. Paripaverseny 300 frt. Futhatott a tiszáninneni kerületben lakó birtokosnak saját nevelésű nem telivér lova. Urlovarok színeiben. Tét 30 frt. Nyeremény 313 frt. 50 kr. az elsőnek, 57 frt. a második lónak. Futott 3 ló. Gróf Forgách István 3é. Galathea nevű lova győzött.

III. Első osztályú államdíj 300 arany. Minden belföldi ló számára. Tét 150 frt., fele bánat. Nyeremény 285 arany és 427 frt. 50 kr. az elsőnek, 427 frt. 50 kr. a második lónak. Futott 3 ló, 6 ló visszalépett. Draveczy Aurél 3é. Horror nevű lova lőn a nyertes.

IV. Eladó verseny 300 frt. Futhat minden ló. A nyertes 800 frtért árverésen eladó, a többlet az egylet tulajdona. Tét 30 frt. Nyeremény 327 frt. 75 kr. az elsőnek, 42 frt. 75 kr. a második lónak. Futott 3 ló. Gróf Stubenberg József 3é. Bihar nevű lova győzött.

V. Vigaszverseny. Handicap, kötelező minden lóra, mely az ez idei kassai versenyekre nevezve van, kivéve a Schalkház-díjt. Futhatott csak oly ló, mely ez évben a kassai gyepen indult, de nem nyert. Tét 50 frt., bánat 30 frt. Nyerés által kizárva 20 frt. Nyeremény 731 frt. 50 kr. Futott 5 ló, bánat fizettetett 31 ló után. Gróf Forgách I. Maniac nevű lova győzött.

VI. Különfogadás. Tét 200 frt. Nyeremény 400 frt. Gróf Sztáray B. 4é. Lancasterje nyert.

Végre improvizált gyalogverseny volt, melyet Benson W. nyert meg, Bobory György és Blaskovits Ernő ellen.

1863 óta, a császári királyi nagy-körösi ménintézet püs- Királyi ma-
pök-ladányi osztályából évenként 16 darab ménló juttatott a gyar ménin-
megyébe, melyből az elsőbb évekből Szikszó, Göncz, Szepsibe há- tézet.
rom-három Kassán 7 darab állomásozott.

1870. január hó 1-jétől az elébb császári királyi intézet katonai tekintetben a magyar királyi honvédelmi, tenyésztési tekintetben pedig a földmívelés ipar- és kereskedelmi minisztérium alá jutván, 1866-ik évben a püspök-ladányi osztály Eperjesre tétetvén által, jelenleg az eperjesi méntelepből:

Kassán	5	darab	mén
Alsó-Mérán	4	"	"
Gönczön	3	"	"
Szeepsibe	2	"	"

Összesen: 14 darab mén állomásozik a hágatási időny alatt, a midőn 1—10 forint a hágatási díj.

Az 1835-ik évben létre jött ménintézetéről, mely 1843-ig tartott, már fennebb a gazdasági rovatunk alatt szólottunk, itt tehát csakis azt hozzuk felőle elő, mikép igen sajnos, hogy ezen szebb jövőt érdemlett intézet örökösén nem alapíthatott meg, mert lehetetlen elképzelnünk, hogy a megye azon időben midőn még mindennel szabadon rendelkezhetett, annyi áldozatkészsége mellett, egy tartós vállalatot ne birt volna létrehozni, ha az szakszerű kezelés és pontos kiszámítás mellett hozatott vala létre.*)

A fenállott megyei ménintézet.

*) Az alsó-kemenczei első abaujmegyei lóverseny leírásánál szoltunk a gróf Forgách Kálmánféle nagy-szaláncai ménesről, minthogy azonban az azóta nevezetesen gyarapodott, ez alkalommal kötelességünknek ismerjük nemcsak ezen kitűnő fajú ménest közelebb megismertetni, de egyszersmind a megyében létező gróf Zichy Rezső féle második ménest is bemutatni.

a) Angol telivér mének.

Gróf Forgách Kálmán nagy-szaláncai ménese 1870.

1. Rothschild sp. tv. m. nev. Lord Exeter 1861-ben ap. Midas any. Clelia.
2. Gambia p. tv. m. nev. Gróf Forgách Kálmán 1863-ban ap. Topaz any. Jemina.
3. Maniac vp. tv. m. nev. Kis-Béren 1864-ben ap. Teddington any. Sampler.
4. Y. Rothschild vp. tv. m. nev. Gr. Forgách Kálmán 1867-ben, ap. Rothschild any. Miss-Eleanor.
5. Freischütz sga. tv. m. nev. Gf. Kinsky Octavian 1869-ben ap. Elland any. Vacuna.
6. Flyer p. tv. m. nev. Gf. Forgách Kálmán 1869-ben ap. Elland any. Flighty.
7. Montagnard p. tv. m. nev. Gf. Forgách Kálmán 1869-ben ap. Bois-Roussel any. Aunt Sally.
8. Francmaçon p. tv. m. nev. Gf. Forgách Kálmán 1870-ben ap. Buccaneer any. Flighty.

b) Angol telivér kanczák.

1. Honeysukle fek. tv. k. nev. Mr. Orde 1851-ben ap. Touchstone any. Beeswing.
2. Miss-Eleanor vp. tv. k. nev. Mr. Grevil 1856-ban ap. Alarm any. Ginevra.
3. Star of the Vale sp. tv. k. nev. Mr.-Cook 1856-ban ap. Leopold any. The Mersey.
4. Flighty fek. tv. k. nev. Mr. Jackson 1853-ban ap. The Flying Dutchman any. Lunacy.
5. Huntsmanns Sister p. tv. k. nev. Mr.-Peel 1861-ben ap. M. D. any. The Abbess.
6. Aunt Sally vp. tv. k. nev. Sir Tatton Sikes 1860-ban ap. Rifleman any. Pyrrhus the I. kancza.

A magas kormány jutalmak és dícséretetek által igyekszik a lótenyésztésre hatni, és valóban, ha az évenként jutalomra bemutatott 50—60 csikót figyelembe vesszük, a ló nemesítés haladása felett nem lehet többé kételkednünk.

7. Marguerite sp. tv. k. nev. Hg. Eszterházy 1863-ban ap. Y. King Tomany Duchess of Sutherland.
8. Fair Star sga. tv. k. nev. Lord Exeter 1865-ben ap. Cape Flyaway any. Legerdemain.
9. Metella vp. tv. k. nev. Kis-Béren 1866-ban ap. Teddington any. Sampler.
10. Consideration p. t. v. k. nev. Mr. Cook 1865-ben ap. Knight of st. Patrick any. Nicotine.
11. Lafharantonne sp. tv. k. nev. Mons. Montgomery 1866-ban ap. The Nabob any. Whirl.
12. Arca sga. tv. k. nev. Kis-Béren 1864-ben ap. Sutherland any. Wee Alice.
13. Fadette szke. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1861-ben ap. Vadne any. Lalla Rookh.
14. Mandoline fek. tv. k. nev. Kis-Béren 1866-ban ap. Virgilius any. Music.
15. Marika sga. tv. k. nev. Gf. Andrassy Aladár 1851-ben ap. Pátka any. Katty.
16. Aurora p. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1868-ban ap. Buccaneer any. Miss Eleanor.
17. Soubrette vp. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1868-ban ap. Cotswold any. Aunt Sally.
18. Belle Helene sp. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1868-ban ap. Rothschild any. Helene.
19. Nemesis vp. tv. k. nev. Gf. Kinsky Octavián 1869-ben ap. Starke any. Bay Letty.
20. Mitraillouse p. tv. k. nev. Kis-Béren 1869-ben ap. Buccaneer any. Sampler.
21. Pallas sga. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1869-ben ap. Buccaneer any. Star of the Vale.
22. Fidget vp. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1869-ben ap. Ostreger any. Miss Eleanor.
23. Mariette sga. tv. k. nev. Gf. Forgách K. 1869-ben ap. Rothschild any. Marika.
24. Arrogante p. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1870-ben ap. Buccaneer any. Aunt Sally.
25. Vesta sga. tv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1870-ben ap. Ostreger any. Star of the Vale.
26. Atalanta sga. k. nev. Kis-Béren 1868-ban ap. Daniel O. Rourke any. Herodias.

c) Angol telivér heréltek.

1. Kory-Kory vp. tv. h. nev. Mr. Knox 1860-ban ap. Longbow any. Fayaway.
2. Flirt sga. tv. h. nev. Hg. Liechtenstein 1861-ben ap. Lightfoot any. Susan.
3. Guiding Star p. tv. h. nev. Gf. Forgách Kálmán 1866-ban ap. North Lincoln. any. Star of the Vale.
4. Mazeppa p. tv. h. nev. Gf. Forgách Kálmán 1867-ben ap. Rothschild any. Star of the Vale.
5. Bayard p. tv. h. nev. Gf. Forgách K. 1867-ben ap. Rothschild any. Daisy.

d) Angol félvér kanczák.

1. Galathea vp. fv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1866-ban ap. Little Harry.
2. Pandora fek. fv. k. nev. Kis-Béren. 1865-ben ap. Deutscher Michl.
3. Pálma sp. fv. k. nev. Kis-Béren 1862-ben ap. Polmoodie.
4. Anisette sga. fv. k. nev. Kis-Béren 1863-ban ap. Daniel O Rourke.

A nagyméltóságú magyar királyi földmivelés ipar s kereskedelmi minisztériumnak 1869-ik évi december hó 31-ről 22641. szám alatt kelt intézvénnyel alapján az 1870. évi január 17-én tartott bizottmányi közgyűlésben a megyei lótenyésztés ügyének előmozdítása, a kormány irányába a megye lótenyésztése érdekeinek képviselője, a miniszternek tanácsával és segédkezésével

5. Liah p. fv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1858-ban ap. Little Harry.
6. Dido p. fv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1862-ben ap. Topaz.
7. Csalfa p. fv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1865-ben ap. Topaz.
8. Árva p. fv. k. nev. Gf. Forgách Kálmán 1865-ben ap. Topaz.

e) Ismeretlen származású kanczák.

1. Rosette sga, k. nev. 1858-ban.
2. Boulotte deres k. nev. 1862-ben.
3. Sári p. k. nev. 1860-ban.
4. Eszter fakó k. nev. 1865-ben.

f) Ismeretlen származású heréltek.

1. Páva tarka h. nev. 1865-ben.

g) Igáslovak.

1. Nagy-Szalánczon létezik 10 darab igásló.
2. Alsó-Kemenczén „ 4 „ „
3. Csákányban „ 4 „ „
4. Nádaskán „ 4 „ „
5. Györkén „ 4 „ „
6. Regete-Ruszkán „ 4 „ „
7. József pusztán „ 4 „ „
8. Miklós pusztán „ 2 „ „

Észrevételek.

A fentebb elősorolt lovak pedig használatnak; u. m.

a) Az angol telivér mének közül;

- Nro. 1 apaménnek.
 „ 2, 3, 4 paripáknak.
 „ 5, 6, 7 versenylovaknak.
 „ 8 még a ménesben van.

b) Az angol telivér kanczák közül.

- Nro. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 15 tenyészkanczáknak.
 „ 10, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 versenylovaknak.
 „ 12, 13 paripáknak.
 „ 14 kocsilónak.
 „ 24, 25, 26 még a ménesben vannak.

c) Az angol telivér heréltek közül.

- Nro. 1, 2, 5 paripáknak.
 „ 3, 4 kocsillovaknak.

d) Az angol félvér kanczák közül.

- Nro. 1, 2, 8 paripáknak.
 „ 3, 4, 5, 6, 7 kocsillovaknak.

támogatása s végre a népnél a tenyésztés iránti előszeretet felköltése, az okszerű tenyésztés elveinek megismertetése, s így a lótenyésztésnek úgy a nemzetgazdászati, valamint az egyes polgártársak e nagy fontosságú ügye gyámolítása céljából következő tagokból álló külső lótenyésztési bizottmány küldetett ki:

Elnök: gróf Forgách Kálmán.*)

Helyettes elnök: Bárczay András.

Választmányi tagok: Hammersberg László, gróf Zichy Rezső, Péchy István, Szentimrey Elek, Bárczay József, Kohányi Imre, Csoma István, Meczner Ferencz, Gomba Károly, Comáromy László, Rakovszky György.

Abaujvármegyében az 1870-ik évi összeírás szerint a lovak összege a következő:

A járás neve	L ó										A lovak összege
	Csödör			Kancza			Herélt			Csikó	
	nehé- hez	kön- nyű	össze- sen	nehé- hez	könnyű	össze- sen	nehé- hez	könnyű	össze- sen	betöl- tött 3. évig	
	fajta			fajta			fajta				
Kassai	12	45	57	238	786	1024	180	880	1060	250	2391
Cserehádi	—	117	117	39	1053	1092	49	1143	1192	452	2853
Gönczi	11	57	68	95	1153	1248	100	1117	1217	485	2918
Szikszói	1	115	116	33	1584	1617	50	1355	1405	758	3896
Füzéri	4	53	57	247	967	1214	254	922	1176	424	2871
Összesen	28	387	415	652	5543	6195	633	5417	6050	2269	14929

e) Az ismeretlen származású kanczák közül.

Nro. 1, 2, paripáknak.

„ 3, 4 kocsilovaknak.

f) Az ismeretlen származású heréltek közül.

Nro. 1 kocsilónak.

g) Az igáslovak közül.

Valamennyi 36 db. igásló a gazdaságokban igavonásra és fuvarozásokra használtatik fel.

Gróf Zichy Rezső enyiczkei ménese. Az enyiczkei ménés összesen 80 darab lóból áll, gróf Zichy Rezső erős, izmos; nagy fajú lovakat akar az egyedüli magyar fajú ménesből vett anyakanczáktól származtatni.

Mének { Nunquam dormio angol telivér (gróf Forgáchtól vétetett).
Csárdás angol félvér (gróf Bethlen Gábortól vétetett).

Star of India 6 é. angol telivér pej. Apja Kginght of. St. Patrik.

Anyja Ara.

Tenyész kancza 16 db. Növendék ló 33 db. Éves csikó 15 db. Igás ló 6 db. Kocsi ló 6 db. Hátas ló 2 db.

*) Gróf Forgách Kálmán beadta elnökségről lemondását 1870. november 23-án. Új elnök 1871. január 23-án tartandó bizottmányi gyűlés alkalmával fog választatni.

A kassai területen fekvő vadászati jogot a város haszon-Kassai vadász-
bérbe szokta kiadni. társulat.

Jelenben a vadászati jogot 20 egyén bérlette ki, mely kebeléből gróf Csáky Rezsőt választotta meg elnökül.

Ezen társulatnak bár alapszabályai vannak, melyek a vadászati rendet tárgyalják, de csakis mint bérlő magán társulat működik.

1834-ben a cserháton magány vadásztársulat keletkezett, mely 30 rész- A fenállott
vényes tagból állott. cserhádi va-

Egy-egy részvény tiz-tiz pengő forintba került.

A társulat választott tisztviselői voltak:

Elnök: Darvas József.

Alelnök: Tóth Zsigmond.

Pénztárnok: Kleinszky István.

Jegyző: Korponay Imre.

Gazda: Korponay Lajos.

Az egylet alapszabályokkal is birt, melyek a vadászati rendet s a tagok élelemmel ellátását szabályozták.

A vadászatok nyárran vizslákkal, télen át hajtók által eszközöltettek.

A lelőtt vadakra az a szabály állott fenn, hogy ki mit meglőtt, azt készpénzben olcsó áron meg is vehette, mely pénz a közös pénztárba folyt be; így péld. a nyulért 20 krt, a fogolyért 10 krt fizettek stb., az ekép bejött pénzből fizetettek a kerülők, és fedeztettek az apró kiadások.

Az ellátást télben 4, nyárran 2 tag vezette.

A fennebbiekén kívül egyleti tagok voltak: báró Luzsenszky János, gróf Csáky Rezső, Kleinszky Imre, Gedeon János, Sihulsky Alajos, Kelcz Vince, Ferdinándy Rezső, Patay István, Lánchy József, Grach József, Lánchy Jakab sat.

A társulat eleinte boldog emlékü báró Mesko Jakab perenyi uradalmi vadászatait vette ki haszonbérbe, később gróf Keglevich és gróf Gyulay tornamgyei uradalmi vadászatait is, a midőn 1600 holdnyi vadászati területtel birt.

Egy-egy uradalmi vadászati haszonbér állott: 24 darab nyul, 2 őz és 40 fogolyból.

Az egylet báró Mesko Jakab halála után szűnt meg, a mely időtájban a haszonbérbe tartott erdőket tulajdonosa visszaköveielte.

1841—2-ik évben Zsoldos György körül gyülekeztek össze a megyei A fenállott
agarászatkedvelők. abanj-megyei

A nagyobbserü agaraszatok többnyire Harangodon történtek (Zemplén agarász-tár-
megye), melynek központja és gyűlőhelye, a Csillag nevű csárda volt. saság.

Ezen időben az összegyűlt agarászoknak két gazdája volt:

az uraké és cigányoké: Putnoky Ákos.

a cselédeké és agaraké: Nikházy István.

A gazda határozta meg a déli állomást, mely nem a csillagon, de néha Luczon, máskor Gesztelyen volt.

1846—7-be a megyei agarászkedvelők rendes társaságba léptek s a következő alapszabályokat alkották.

Alapszabályai.

1. Az agarásztársaság részvényesek által három évre alapított. —
Katona és uradalmi tiszteknek az aláírás egy évre is megengedtetik.

Egy-egy részvény ára évi 20 frt. oszt. ért.

A vadászatok hajtókkal vagy kutyákkal (vizsla, kopó) történnek.

Az elejtett vad azé, ki meglőtte.

A részvényekből fizettetik a haszonbér s a társulati szolgál.

A haszonbéri terület körülbelől 32000 holdra tehető.

2. Az agarászesztendő kezdődik január hó 10-dik napján; mely napon délelőtti 11 órakor a forrói vendéglőben minden évben multhatatlan közgyűlés tartatik.

3. A közgyűlés választ évenként fő- és alvezért, jegyzőt, ügyvivőt, pénztárnokot, orvost és választottsági tagokat, meghatározza az azon évi agarászatok napját és helyét, melyek hirlapok útján is jó előre közhirré tétetnek a billikomokra szükséges költségekről s más nagyobb kiadásokról rendelkezik, és az azon évi agarászatokra nézve tehet változtatást a rendszabályokban.

4. Részvényesek — a vezérnek már részvényes tag által történt bejelentés után — közgyűlésben vagy társasági agarászat alkalmával szavazás útján vétetnek fel.

5. A rend feltartása s a billikomok készítettése a vezért illeti, és a társaságot illető kisebb kiadásokról is rendelkezhetik.

6. A kihágásokat a választottság bírálja meg, azt pedig mikor van elmozdításnak helye, más nap rögtön e végre alakuló közgyűlés szavazás útján határozza meg.

7. Jegyzőkönyvbe iktattatnak a társaságot illető minden nevezetesebb adatok s gyűlési határozatok s a jegyzőkönyv minden gyűlésben felolvastatik.

8. Minden részvényes a fizetendő 5 pengő forintból álló részvényt minden évben június hó 27-ik napjáig nyugtatóvány vétel mellett a pénztárnoknál teszi le.

9. A pénztárnok bevételeiről, kiadásairól a közgyűlésnek adja be számadását, további számadás terhe alól — vizsgálat után — felmentetik.

10. A június hó 27-ik napjáig be nem fizetett részvénydíjaknak, és a választottság által megítélt pénzbeli elmarasztalásoknak illető törvényes bíró által szóper útján leendő behajtása az ügyvivő kötelessége.

11. Ha valamelyik hivatalt viselő tag az agarászat előestéjén 8 óráig, vagy a közgyűlésre meg nem jelenhetne, helyettesét a jelenlévők választják. Elmaradásának okát biztos alkalomtól a vezérhez küldendő levél által közölni kiki köteleztetik, és ennek elmulasztása esetében 2 pengő forintra büntetettetik.

12. A jövedelem fordítottatik leginkább a jelesebb agarak jutalmazására, jegyző, orvos fizetésére, hirlapi hirdetések és agarászkönyvecskék nyomtatására.

13. A társaság orvosa az agarászat napjain a téren jelenlenni tartozik.

14. Ezen évben két agarászat tartása határozottatott t. i. november hó 2-dik és 16-ik napjain.

15. Az épen tartandó agarászatok előtt a rendszabályokat változtatni nem szabad.

16. Jutalomért csak azoknak agarai futhatnak, kik azon évi június hó 27-dik napjáig már részvényeseivé lettek a társaságnak. Nem részvényesnek agarát jutalomért futtatni semmi szín alatt nem szabad; mely határozat áthágása világosságra jöven 20 pengő forintra büntetettetik.

17. A jutalomért futó agarak az agarászatot megelőző napon esti 8 órakor mutattatnak be 2 pengő forint letétel mellett, és még azon este a választottság sorshuzás által páronként, vagy ha szükség harmasával összeillesztvén, rendesen feljegyezve, köztudomás végett, az agarásztanyán írásban kitéteti a futó agarak névsorát

Az alsó meczenzéffi vadász-egylet Staut Adolf jelenlegi Alsó-meczen-
40-ik magyar királyi honvéd zászlóaljbeli őrnagy, akkori városi zéffi vadász-
jegyző közreműködése folytán 1862-ik évben keletkezett, s egylet
jelenleg 110 tagot számlál.

Az egylet alakulása óta a meczenzéffi erdőkben a vad
tetemesen szaporodik, minthogy az egylet tagjai nagy szigorral
tartják meg alapszabályaikat.

18. A futó agár származását, apját, anyját korát, színét, hitelesen fel-
jegyezve minden beadni köteleztetik.

19. Egy részvényes maga nevére jutalomért futásra csak egy agarát nevez-
het, másikat nevezheti tulajdon agarát nem futtató részvényes 10 pengő forint
befizetés mellett és a tulajdonos jóváhagyásával.

20. A pályabírók száma háromra határoztatik. Az agaraikat futtató felek
egy-egy bírót magok választanak, a harmadik bíró a két fél megegyezésével
közösén választatik, min ha a felek meg nem tudnának egyezni, egyik vagy
másik — agarát nem futtató — vezér nevezi a harmadik bírót.

21. A nyulat a bírák mutatják be az agaraknak. A ki a bírák eleibe
nyargal, avagy agarát elereszti a bemutatás előtt 2 pengő forintra büntetetik.

22. Az akkori futásra kinem jelelt agárnak közbeeresztése a választott-
ság által ítélet szeriut 2 pengő forinttól 20 pengő forintig büntetetik.

23. A végfutásra kijelölt két agár egy éjszakai pihenést nyer, kivévén,
ha mind a két tulajdonos azon nap kívánná futtatni agarát.

24. A mely agár inkább csökkenti a nyul erejét, az a jobbik; a kapás-
ból ítélet nem hozatik.

25. A közösén kinevezett bíróság az agarak futásáról hozott ítéletét
mindjárt a bevezézt futás után a helyszinén mondja ki.

26. A ki a nyulat kutya nélkül hajtana, vagy pattogva futtatna, a
hajtásban levő nyul után 2 pengő forintra büntetetik.

27. Az agárnak lóval eltipratása esetében a kártételt a tulajdonos
részére a választottság itéli el, melynek megtérítésén felül a pénztárba 2 pengő
forintot fizet a kárt okozó. A nem igen sérelmes megtapodtatás büntetése
szinte a választottság által határoztatik meg.

28. A társasági agaraszatok alkalmával a megszállás helyein minden-
nemű kártyajáték 10 pengő forint büntetés terhe alatt tilalmas.

29. Vendége, cseléde kihágásaiért kiki felelős.

Részvényesek: Aranyosy Sándor, Bekény Ferencz, Bekény László,
Bónis József, Botka Ferencz, Bukovich Flórián, Comáromi József, Comáromi
Sándor, Csáky János gróf, Csörge László, Czuka Antal, Czuka György, Darvas
Imre, Eötvös Simon, Fáy Ábrahám, Fáy Lajos, Fáy Sándor, Fekete György,
Fekete István, Fekete Lajos, Fekete Ferencz, Ferdinándy Bertalan, Ferdinándy
Rudolf, Földváry János, Gálos Lajos, Gedeon István, Horváth Miklós, Jakab-
falvy Ferencz, Jászay József ifj., Jeney Miklós, Kádas Károly, Kállay Gyula,
Kandó Ferencz, Karsa Tamás, Kacskovics András, Kozma István, Köncs József,
Kriston Pál, Láncezy Imre, * * Meczner Ferencz, Mezőssy Pál,
Nagy Antal, Ónody András, Pamlényi Pál, Papp Mihály, Patay István ifj.
Péchy Constantin gróf, Péchy Gábor, Péchy József, Péchy István, Puky Ignác,
Puky József, Puky István ifj., Putnoky Ákos, Putnoky János, Püspöky József,
Sisáry János, Skrabák József, Specián István, Szentimrey Bertalan, Szent-
lélek Gyula, Szepeszy Péter, Tanhoffer János, Téglásy Ferencz ifj., Tolnay,
András, Török Lajos, Vay Lajos báró, Vitéz István, Wékey László ifj.

Ezen társulat a vadász czéhmestert rendesen farsang végén választja meg, kinek beigtatása fényes pompával szokott megtörténni.

Tisztségviselők: Komáromi József fővezér, Puky József alvezér, Karsa Tamás jegyző, Czuka György, Szentlélek Gyula ügyvivők, Péchy Gábor, pénztárnok, Péchy István vezérsegéd, Katona Géza orvos.

Választotttsági tagok: Fáy Ábrahám, Fekete Lajos, Patay István, Putnoky Ákos, Téglásy Ferencz.

A kutyákkal versenyfutások is történtek, melyeken emlékezet szerint pályadíjt nyert a Komáromi József, Karsa Tamás, Putnoky Ákos, Galos Lajos ágara.

A kutyákról általában.

Agarászatról volt a szó, kötelességünknek tartjuk ezen alkalommal a megyében létező kutyákról s azok fajairól megemlékezni.

A megyében létező kutyák általában csak minden leírás alatti korcsok, mindamellett is a nagyobb megyei földbirtokosoknál és szabad királyi Kassa város magánzóinál a legnemesb fajokat is fellehet találni, a neufundlandi kutyától egész az ugynevezett ölebig.

A magyar földbirtokos általában szereti a kutyát, s ezen szenvedélyében csak abba különbözik Európa többi művelt nemzeteitől, hogy ritkán tűri a kutyákat a szobában.

Az abaumegyei földbirtokosok kutya kedvelése annyira megy, hogy udvaraikon egész falkáit tartják a különféle korcsoknak, és ki e tekintetben őket felvilágosítani akarná, azt bizonyos gunnyal utasítanak vissza. És ha Anglia évenként nemesített kutyáiért százazreket vesz be, akkor azt kérjük, mennyit érnének csak Abaumegye kutyái is, ha a földbirtokosok az ezerekre menő korcsok helyébe, melyek eltartása szintannyiba jó, merő nemesfajú kutyákat tartanának.

A megyében található csakis néhány százra tehető nemesebb fajú kutyák közül

a Neufundlandiakat, az új gyarmatosok császári királyi hivatalnokok és hadi tisztek hozták be a megyébe, és igen kár lenne, ha ezen 3—4 darabra tehető legszebb kutyafaj, a maga tisztaságába nem szaporíttatnék.

Az angol kutyák közül lehet

doggokat, erdész-, vízi vizslákat találni s ezek fentartása és szaporítása szinte a megye érdekében történhetnék.

A belföldi nemesebb fajta kutyákat vadász-, házi-, istálló- és ölbeli kutyákra osztjuk.

a) Igen szép és jó agarakat lehet bár a szikszói és gönczi járásban találni, de úgy látszik, hogy az agarak ideje az agarászati egyeslet megszűnte óta igen lejárt.

b) A kopók fajai következők lennének: a hoszu és rövid lábuak, a chain courantok, s a borzokopók (Dachsen); mindezen faj különbségre a megyében most már keveset hajtának s a három első faj vegyületéből oly kopófaj keletkezett, mely mind a három tulajdonságot korántsem bírja egyesíteni. Mindazonáltal gróf Károlyi Edénél Radványban, és gróf Forgách Kálmánál Nagy-Szaláncon még igen tiszta fajú falka kopókat lehet találni. A most említett két grófon kívül még lehet egyesén igen szép kopókat más vadászatkedvellőknél is találni, mint péld. Ambrus Lajosnál Kassán, Ferdinándy Rudolfnál Hidasnémetiben, Pukács Jánosnál Hernádpetriben, a kik mindenestre a megyei legjobb vadászok közé számíthatók, vannak szép kopók az uradalmi tisztek birtokaiban is.

A felső-magyarországi első műtermény és iparkiállítás.

Ő császári királyi apostoli felsége 1857-ik év június hó 30-án Kassán legmagasb jelenlétének megünnepléséül a kassai kereskedelmi és ipar kamara a kassai mágnás lovardában mű- és ipar kiállítást rendezett, melyen Felső-Magyarország művészete és műiparának készítményei, valamint mező és erdőgazdászatanak természetményei s bányászatanak terményei nemcsak nagy számban, hanem kitűnő választékban is képviselve voltak.

A felső magyarországi első műtermény és iparkiállítás Kassán.

A most említett műipar- és termény kiállításra Felső-Magyarországból 241 vállalkozó vett részt, mely közül Abaujvármegye és szabad királyi Kassa város ipara következőleg volt képviselve:

Schürger és Schmotzer Alsó-Metzenzéfén.

1. Széles vaslapát.	11. Bozankai kapa.
2. Istálló lovaszvaslapát.	12. Belgrádi négyszögű kapa.
3. Olasz ásó.	13. Ugyanaz kerek kapa.
4. Homok ásó.	14. Budai kapa.
5. Minta ásó.	15. Oláh kapa.
6. Gerincz ásó.	16. Debreczeni kapa.
7. Győri kapa.	17. Misttachi kapa.
8. Szerb kapa.	18. Balatonközi kapa.
9. Széles ibsiczi kapa.	19. Győri kapa.
10. Gerincz minta ásó.	20. Somogyi kapa.
	21. Pesti ekevas.

A borz kopók bár igen ritkák, de igen szép falka van gróf Károlyi Edé birtokában.

Belföldi vizsla számos és igen jó találkozik a megyében.

Juhász kutya számos és szép van a megyében. Miután ezen faj a magyarokkal Ázsiából vándorlott be az országba és valóban a legnemesebb kutyafajok egyike, erre több gondot kellene fordítani és a korcsok helyett azt kellene szaporítani.

Kitűnően szép uszkar kutyákat láthatni Kassán.

Mészáros kutya is találkozik szép számmal.

Az istálló kutyák közül a pincz és spitzli érdemel említést, mely kutyafajok azonban csak gyéren fordulnak elő.

A magyar hölgyek nem pártfogolják az ölebeket, mi végett csak Kassán és a kastélyokban becsesek és keresettek, a hol szoba örök gyanánt tartatnak, és rendszeren az előszobában van a helyük. Az ölebek közt igen szép bolognaiakat találhatni.

A megyében létező összes kutyákat körülbelül 50,000-re tehetni.

Gosznovitzer Vilmos Kassán.

I. osztály.

1. Mintarajz: Csattok, horgok, kár-
kák, aladzóláncz és zablákról.	6. Kerekköttő láncz.
2. Nehéz ágyu láncz.	7. Csónakláncz horoggal.
3. Csatló láncz.	8. Tartó és melláncz.
4. Kötőfék láncz.	9. Rabláncz könnyű kéz és lábra.
5. Sarogja láncz.	10. Ugyanaz lábra.

II. osztály.

Gép és gazdasági eszközök.

11. Hengerláncz a legújabb modorban.	17. Kötőfék láncz.
12. Fekete gépláncz.	18. Magyar tartó láncz.
13. Vaspályai mozdonyláncz.	19. Kolomptartó láncz.
14. Csatló láncz négyszeres.	20. Bortisztító láncz.
15. Bikaláncz homlokszalaggal.	21. Hordómosó láncz.
16. Ökör láncz.	22. Földmérő láncz szögekkel.
23. Kerekköttő láncz.	

III. osztály.

Ház- és hidépítési kellékek.

24. Épületkötő rud, vascsavarral el-
látva.	30. Burkoló kalapács.
25. Csavar anyacsavarral.	31. Homokrosta támruddal.
26. Hajószög.	32. Kötőrő.
27. Eszkába.	33. Vassodrony.
28. Kampós falszög.	34. Csuklós pánt, heveder és láda-
pántok.
29. Egyenes falszög.	

Pöhm Simon, Heidl és Társa vasárak raktára Alsó-Metzenzöfen.

1. Mistelbacheri kapa.	11. Besztercei kapa.
2. Debreczeni kapa.	12. Gyöngyösi kapa.
3. Balatonközi kapa.	13. Egri kapa.
4. Győri kapa.	14. Buzankai kapa.
5. Tályai kapa.	15. Gerincez ásó.
6. Budai kapa.	16. Minta ásó.
7. Belgrádi kapa.	17. Homok ásó.
8. Román kapa.	18. Lovász vaslapát.
9. Lugosi kapa.	19. Széles vaslapát.
10. Ibbsitzai kapa.	20. Győri ásó.

Spielmann József Kassán.

Kassai borok.

Novelli Antal Kassán.

Szalámi.

Schmidt Lajos kövénök Kassán.

Magyar himzett mellény.

Göbl Mátyás és Társa vasárak raktára Alsó-Metzenzöfen.

1. Gerincez ásó.	4. Széles vaslapát.
2. Minta ásó.	5. Belgrádi kapa kerek
3. Homok ásó.	6. és négyszögű fokkal.

7. Román kapa.	10. Mistelbacheri kapa.
8. Ibbsitzai kapa.	11. Budai kapa.
9. Somogyi kapa.	12. Győri kapa.

Miszlókai Szent-István vasgyár.

1. Vaskő.	5. Sirkereszt.
2. Nyers vas.	6. Takarékkonyha lemez.
3. Pílhallféle kályha légfűlő.	7. Vizvezető csövek.
4. Az ugynevezett Auspfeifer.	

Rainichovszky Vincze bádógos mester Kassán.

1. Theafőző.	2. Kávéfőző.

Gróf Károlyi Ede kőedény gyára Hollóházán.

Kőedény tárgyak.

Szigethi Sándor bádógos mester Kassán.

Egy horganytömlő.

Alexy Lajos puskaműves Kassán.

1. Lőfegyverek.	2. Szekrény, pisztolyokkal.

Vilmos, Matild gyárak Kassa-Hámorban.

1.)	6. Öntött róstély.
2.)	7. Fűtő ajtótorok.
3.) Különféle kő- és ércnemek	8. Kocsi hágó.
4.)	9. Kemény öntvényű a Matild gyár-
ban völgyelt vassodrony hengerek.
5. Öntött lyukas és pótlemez.	

Pröstel József szerkovács Kassán.

1. Vas tizedes mázsa.	3. Keresztméről tányérral.
2. Játzó mázsa kosár és rézkörtével.	4. Francia csavarmetsző 4 furóval

Herczeg Brezenheim kőedény-gyára Telkibányán a regéczi uradalomban.

Mindezen tárgyak uradalmi kezelés és a Mayer János ur igazgatósága alatt készítették, ki jelenleg a Regéczi üveghuta bérlője, hasonlóképpen jelenleg nem készülnek.

Mihalik Károly irlap gyárnok a csermelyi völgyben Kassa mellett.

1. Nagy median canzlei.	4. Nagy fehér csomagló irlap.
2. „ median concept	5. Kék.
3. Canzlei.	6. Nagy tábla regal.

Glück Mórítz Kassán.

Szeszes italok

Babics Bálint Aranyidkán.

Egy szántógép minta, a kiállító saját eszméje után készülve.

Genzovits Lajos asztalos mester Kassán.

Egy angol széthuzható asztal.

Stadler József asztalos mester Kassán.

Egy magán álló íróasztal.

Danilovics Mihály szikszói lelkész.

Borok.

Roth fényképész és festő Kassán.

Olajfestmények.

1. Méltóságos gróf Dessewffy József arczképe.	9. Amor és Psiche az ódoni után.
2. Düsselfálvi leány.	10. Fényképészeti tanulmányok Amerikai modor szerint.
3. Tanulmányozó fő.	11. Császárné ő felsége arczképe egy rézmetszvény után.
4. Reggelizés.	12. Vegyes arczképek
5. Malers József festő arczképe.	13. Öltözetek tanulmányozása.
6. Virágok és gyümölcsök egy pagálylyal, vizifestmény.	
7. } Ö felségeik arczképeik.	
8. }	

Fiedler Károly Kassán.

1. Kőszén.

2. Borok.

Lojanek János fényképész Kassán.

Fényképek.

Hegedüs István Kassán.

Tokaji borok.

Meisner Sámuel Kassán.

Egy zongora.

Groszmann Ábrahám asztalos mester Kassán.

Egy íróasztal.

Werfer Károly Kassán.

Különfélé nyomtatási minták.

Letzter Lázár Kassán.

Különféle fényképek.

A csermelyvölgyi szöggyár Kassán.

Különféle gyártmányok.

A felső-metzenzédi Luczia bányatársulat.

Nyersércz.

Steer Ferencz Kassán.

Különféle gyógyszerési tárgyak.

Az első kassai asztalos butor raktár.

Egy férfi írószekrény tetővel.

Völk Lajos Kassán.

1. Virágedény khinai ezüstmű.	3. Egy szenteltvíztartó.
2. Ciborium.	4. Egy koppantó tálca khinai ezüstmű.

A miszlókai szent János huta.

Különféle nyers és készített vastárgyak.

Elischer Károly Kassán.

Szalámi.

A Wirkner Lajos és Károlyféle bőrgyár Kassán.

Különféle kikészített bőrök.

Soóvári Soós Sándor Nádasdról saját termesztmény.

Nyers és legöngyölített selyem. Selyemkelmék.

Domassek Alajos Kassán.

Különféle fogorvosi tárgyak.

Balassa Alajos fonyi plébános.

1. Fonyi kövületek és kövek.	3. Thea a komlósi hegyekről.
2. Telkibányai opál.	4. Fonyi különféle borok.

A kassai cukorgyár.

Különféle cukortárgyak.

Neff Ferencz Kassán.

1. Különféle fodrászi tárgyak.	2. Különféle színű bajszkenő.

Lehrner János Kassán.

Különféle órák.

Haltenberger Péter özvegye Kassán.

Különféle posztógyári cikkek.

Fiedler Gyula Kassán

Egy kaligrafiai tableau.

Pondelicsek Adalbert Kassán.

Háromféle kövület.

Hatkay József Telkibányáról.

Különféle bányatermékek.

Bittmann János Kassán.

Pállakő földélminta.

Toperczer Lajos Kassán.

Különféle könyvkötői munka.

Hajdu Dániel Kassán.

1. Födeltégla cserép példányok.

2. Mázos és mázatlan téglák.

Frölich és Freyberger Kassán.

Szabómunka.

Klimkovich Béla Kassán.

Különféle saját festett képek.

Hegedüs István Kassán.

Hegyaljai borok.

Hauszer Antal Kassán.

Rézműves tárgyak.

Stadler Antal Kassán.

Különféle saját festett képek.

Szentistványi Fridrik Kassán.

Különféle liqueurök.

Szentimrey László Gibárton.

Buza.

Fayt Salamon Kassán.

Vászon és fonál.

Utzman R. Kassán.

Lepkegyűjtemény.

Rothman Imre Kassán.

Különféle arany, ezüst zsinórverő tárgyak.

Tomasko András Kassán.

Egy magyar lószerszám.

Mayer János Regéczen.

Saját termelésű nyers selyem.

Michalszky István Kassán.

Különféle lakatos tárgyak.

Paussz Pál Kassán.

Üvegáruk.

Melzl és Maszlovszky Kassán.

Kassavidéki köszön.

Konz Karolina Bodolón.

Abrosz és szervéták.

Trohan János Kassán.

Kalapos kelmék.

Buthkay András Kassán.

Kalapok.

Kovalkovits István Kassán.

Különféle kalapok.

Lupkovits Kassán.

Különféle szaruárak.

Mayer János Regéczen.

Két darab nagy üveghenger.

Martini és Gerhard Kassán.

Különféle telkibányai porcellán és kőedény tárgyak.

Hudacsko György Szikszón.

Különnemű borok.

Moll J. W. Kassán.

Mindenféle repcze olaj; repcze mag és kassai borok.

Fischer József Kassán.

Különféle optikai tárgyak.

Grün Vilmos Kassán.

Különféle német varga tárgyak.

Egyesy Vincze Kassán.

Különféle liqueurök és szilvapálinka.

Zuán és Maffée Kassán.

Czokrásznemű.

Hajdu Dániel Kassán.

Szappan.

Caroline Mát. Kassán.

Egy himzett vánkös.

Darvas Gedeon leánynövelde Kassán.

Különféle kézi munka.

Svirbely János Kassán.

Három darab farkas és róka szőnyeg.

Klimkovits Floris Kassán.

Egy ablak ékítés.

Fröhlich Károly Kassán.

Különféle arany- és ezüstműves tárgyak.

Friedmann Imre Kassán.

Német varga tárgyak.

Krusóczy József Kassán.

Férfi öltöny darabok.

Steussing Mel. Kassán.

Kézi munkák.

Udvarlaky Márton Kassán.

Hajművek.

Halas Antal Kassán.

Egy cactus.

Molnár András Kassán.

Szücs áruk.

Lintner Mihály Kassán.

Bádogos áruk.

Kuzsemcsak Sámuel Kassán.

Bádogos áruk.

Kieselbach Károly Kassán.

Asztalos tárgyak.

Horovitz Lipót Kassán.

10 darab olajfestmény.

Török és Tót Kassán.

Varrásnélküli guba.

Wiedermann M. Kassán.

Lekvár és aszaltszilva.

A kassai természettani muzeum.

100 darab érczkő.

Spatinka József Kassán.

Egy kályha.

Danilovics Antal Kassán.

Különféle pékáru.

Gróf Barkóczy János királynépi birtoka.

Gyapju.

Friedmann Markus Kassán.

Különféle foku és színü spiritus.

Baán Bertalan Buzinkáról.

Fekete árpa.

Novák András.

Tökmag.

A szántói szőlő- és borkiállítás.

A tokaj-hegyaljai borászati egyesület 1859-ben Szántón A szántói szőlő és borkiállítást tervezett, mely célból következő egyének szőlő- és borkiállítás. ből választmányt küldött ki:

Elnökül báró Beust Ödönt és báró Vay Sándort.

Választmányi tagokul Erdélyi Antalt, Vodzák Jánost, Lengyel Józsefet, Óváry Pált, Maholányi Tamást.

A kinevezett választmány a kiállítást a közgyűlés teljes megalégedésére végezte; miként az a „Gazdasági lapok“ azon évi számaiban olvasható. Az azon alkalommal tartott közgyűlést nemcsak az ország több megyéiből összesereglett részvényesek; hanem számos külföldi kitűnőségek is szerencsétlítették jelenlétükkel a tanácskozási terem a szó szoros értelmében zsufolásig telve volt.

A szőlő- és borkiállítás három teremben lön diszesen felállítva s virágokkal diszesítve.

Az első terem a színes szőlőfajok töltötték meg. Ezen teremben Háy Károly hozzájárulásával Abauj téli és őszi gyümölcssei is ki lettek állítva, meglepő szép példányokban.

A középső terem közepét a beküldött borok foglalták el, köröskörül három szakaszban a zamatos szőlők és csemege szőlők az aszusak és borosak mind cserepebe ültetett leveles fűrtös vesszőkön voltak kiállítva.

Ugyanazon teremben lőn összeállítva a szántói Sátor- és szomszédos hegy közete és szőlő talajának különféle földneme; mely geológiai összeállítás nemcsak a társulat tagjait s a vendégeket lepte meg; hanem a szakértők figyelmét is annyira lekötötte, hogy a később eszközölt geológiai kutatások alkalmával e példányok, mint diszpéldányok szereztettek meg a magyar királyi egyetemi ásvány muzeum számára.

A harmadik teremben végre a hitványak esaron vegyes szőlőfajok, melyek egy vagy más tekintetben feltűnőek voltak, lőnek felállítva. Itt foglaltak egyszersmind helyet, a Hudacsko György szikszai orvos Szikszón termett szőlőfürtei-nek szép példányai is és mintegy 20 rendbeli faj borainak kiállítása; miért is a hegyaljai bormivelő egyesülettől dicsérő oklevelet is nyert.

Szántó és erdő-horváthi abaujmegyei helységek a Hegyaljához tartozván, a Tokaj-hegyaljai bormivelő társulat ennél fogva részben Abaujmegyéhez is tartozik, tagjainak száma 232, melyből Abaujmegyeiek:

Bárczay Albert, Bárczay János, Bárczay József, Bárczay Ödön, Bárczay László, Barthus József, Beust Ödön báró, Erdélyi Antal, Hedry Ernő, Holländer Leo, Jászay Sámuel, Kloczko János és Anna, Lacsny Vincze, Lengyel József, Lukács József, Melczér István, Óváry Pál, Péchy Emánuel gróf, Szántó, város, Teutelbaum Manó, Teutelbaum Mór, Teutelbaum Salamon, Vay Sándor báró.

Mintegy száz év óta, a közhir szerint Lengyelország felosztása, mások szerint a nemzeti harczok befejezése óta, a Tokaj-hegyalja borkereskedése folytán csökkent, s ez által szőlőművelése is hanyatlott és kevesbedett. Egy részről a külföld s a bécsiek által felállított határszéli és közbeeső vám, magas tarifa, más részről a fogyasztók gyérülése, végre pedig épen a tokaji bornak bűnös elmesterkézése által a hanyatlás naponta érezhetőbbé lőn.

Jobbjaink ezt korán felismerték és különféle eszközök által iparkodtak mindez okokat elhárítani s az ebből eredő bajokat orvosolni, de hatalmuk és tehetségük alig terjedt túl az akarás korlátolt körén, a míg a 40-es években a Széchényi által behozott associatio eszméje által látszott legkivihetőbbnek, hogy a tokajibor világra szálló régi jó hírve ismét kivivassék s ez ismét keresett és jövedelmező kereskedelmi czikké váljék.

1844-ben herczeg Brezenheim Ferdinándal, dr. Szabó Dávid s még néhány lelkes egyéniség karolta fel legelőször az ügyet, s a sárospataki határban létező szőlő fajok névsorát küldötték át a hegyaljai szőlő birtokosoknak, felkérvén őket, hogy e névsort a határban ismert fajokéval összehasonlítván az ismerteket jegyezzék meg, az itt fel nem hozottakat pedig a fajleírásával kiegészítve küldjék hozzá, hogy így egy névjegyzéket synonymaikkal összeleghessen állítani.

Abaujból dr. Óváry Pál küldötte be a hegyaljához tartozó területen találtatott szőlő fajok névjegyzékét.

1846-ban herczeg Brezenheim Ferdinánd nemcsak újabb kiegészített szőlő fajok névjegyzékét adott ki, hanem a fajok azonosságainak bebizonyítására rendezte és rendeztette saját költségén pataki diszes és tágas lovardájában az első szőlő kiállítást, a hol is az abauji fajok közül egy magról keletkezett új faj „a szántói” tűnt ki. A herczeg sárospataki egyik szőlő-

Három rendbeli jutalommal jutalmaztattak a kiállításra küldött bodnárok legtökéletesebben készített hordói és antalgjai.

Ezen gyűlés alkalmával Szántó város a társulati tagokat válogatott közebéddel vendégelte meg; a hol az ébredező hazafi érzet lelkes pohárköszöntésekben nyert kifejezést és buzditást, mintegy előhírnökeül az 1861-ik évi közegyetértésnek. Az estét az ifjuság számára rendezett fényes tánczvigalom fejezte be, melyben a magyar szó és táncz foglalta el kellő helyét és az azt megillető állását, és Boka Károly zenekarának a szünóránati lelkes játékát Nagy Jakab tilinkós remeklése fűszerezé.

lőjét a hegyaljai fajok iskolájává alakította át; de törekvéseit az 1848⁹/₉-iki év, mint annyi más nemes törekvést tönkre tette.

1853-ban ismét herczeg Brezenheim volt, ki engedélyt eszközölt egy gyűlés tarthatására s a hegyaljai bortermelőket október 23-án Mádon tartandó közgyűlésre hívta össze, melyre számosan megjelenvén a gyűlés czéljául mondatott ki, hogy a már leomlott közbeeső váмок megszűntével a borkereskedésnek s általa a hegyaljai szőlőmívelésnek nagyobb lendület adassék. A most említett gyűlésben Cornidesz Lajos 1848⁹/₉-ik évi honvédőrnagy indítványára határozatott el, a „Hegyaljai bor kivitelét czélzó részvényes társulat“ létre hozása; választmány küldetett ki az alapszabályok kidolgozására; de ezen társulat az előre nem látható akadályok miatt létre nem jöhetett, minél fogva újabb közgyűlés tartatott s ennek alkalmával szőlő és bor kiállítás rendeztetett Mádon, melynek eredménye az lett, hogy a Sátoralja-Ujhelyt később tartott közgyűlésben az előbbennek helyébe a „Tokaj-hegyaljai bormívelés ügyét előmozdító társulat“ létrehozása ment határozatba, mely alkalmával az elhunyt herczeg Brezenheim Ferdinánd helyébe 1855. évben elnökül gróf Andrassy György választatott meg, kinek sürgetésére 1857-ik évben július havában végre a társulat alapszabályai megerősítették, és ugyanazon évben október 26-án Tolcsván tartott közgyűlés alkalmával a társulat végleg megalakult, a midőn elnökül báró Vay Miklós, alelnökül Draveczky Alajos, titkárul Hudich János ki egyszersmind pénztárnok is lett, s az igazgató-választmány megválasztatott. A közgyűlés ezután más-más Tokaj-hegyaljai városban tartatott és pedig 1860-ig mindenkor szőlő és borkiállítással, 1860-tól fogvást mindig Mádon.

A hegyaljai bormívelő társulat megalakításától kezdve folyton áldásosan működik. Létesített az egylet egy szőlő iskolát, mely évről évre gyökeres és sima vesszőkkel a legnemesb fajokból látja el a társulati tagokat és közönséget ezer és száz számra. Létesített egy kísérleti pinczét, hol mint a régen divatozott mód szerinti, úgy a mostani czél és okszerűbb borkezelés párhuzamosan műveltetik. A társulat megjelent Tokaj-hegyaljai boraival a világ kiállításokon s mindannyiszor az első arany éremmel tüntettetett ki. Működik más irányban is boraink megkedveltetése és ismertetése érdekében s az által előmozdítja a kereskedelmet. Ezen társulat indította meg a tokaji takarékpénztárt. Itt hozatott szóba egy hordógyár alapítása. Végre a Tokaj-Hegyalja ismertetésére kiadta a Tokaj-hegyaljai albumot, mely tartalmazza a Keleti Gusztáv művészi önja által rajzolt 23 tájképen kívül, Szabó József tanár által összeállított geologiai térképet magasság mérési adatokkal Hautken Miksától, leírását és fejtegetését a Tokaj-hegyalja geologiai viszonyainak Sátoralja-Ujhelytől Szántóig. A Tokaj-hegyaljai borvenyige és ~~talaj~~ ^{talaj} ~~vegyelemzése~~

A keletkezõben levõ kassai szabad ipart üzõ kézművesek egylete.

A kassai szabad ipart üzõ kézművesek egylete.

A kassai szabad ipart üzõ kézművesek egyletének alakulási eszméjét Pórhammer József karolá fel, kinek sikerült 1870-ik évi első évnegyedben kartársait az eszme üdvösségéről meggyőzni, s õket egyletté alakítani.

A magas királyi minisztérium. miután az e részbeni törvényjavaslatok még tárgyalás és szentesítés alá nem kerültek, nem erősítette meg ugyan az egylet alapszabályait, de megengedte, hogy az egylet, az említett törvények életbe léptetéseig, az alantabb közlendõ alapszabályok tartalma szerint alakuljon és mûködhessek; az egylet jelenleg bár mûködik, de fentartotta magának a fennebbi törvény megjelenése alkalmával a végleges alakulást.

Elnök: Pórhammer József.

Alelnök: Majer Sámuel.

Jegyzõ: Farkas Károly.

Pénztárnok: Bálint András.

Választmányi tag 12.

Póttag 2.

Åz egylet jelenleg 86 rendes tagot számlál.

Alapszabályai.

Az egylet czime: Kassai szabadipart üzõ kézművesek egylete.

Székhelye: Kassa.

Célja: a kézmű ipar, általában az ipar emelése és tőkélyesbitése, valamint az iparosoknak szellemi és iparteréni részint kölcsönös érintkezés, eszmecsere, hasznos és tanulságos

Preusz Mór és Molnár János vegyészektõl. A hegyaljai borkereskedés, borkészítés és szõllõ mivélésrõl Török István, Mezõssy László és Szabó Károly által.

A Tokaj-hegyaljai bormivélõ társulat legnagyobb részt Zemplénvármegyéhez tartozván, itt csak annyiban ismertettük a mennyiben Abaujvármegye-nek is van része benne.*)

*) A tokaj-hegyaljai bormivélõ társulat rövidke ismertetését Dr. Óváry Pálnak köszönjük.

felolvasások, részint pedig műremek kiállítása általi kiképzése, és a betegség vagy sors csapása által egyébként sujtott és megszorult iparosok, ezek özvegyei s árváinak segélyezése; végre az iparos-segédek és tanulók teljes kiképzése s alkalmazásuk céljából a kassai iparosoknak egy rendszeresített egyletté tömörülése, akként, hogy ez által úgy a hazai szabadipar az együttes közreműködés által tökéletesbítették, mint az iparosok szellemileg kiképeztessenek és anyagilag gyámolítottassanak.

Egyleti tagképesség.

Egyleti rendes tag lehet minden becsületes és jó erkölcsű iparos.

Egyleti tagok.

Az egylet áll tiszteletbeli és rendes tagokból.

Rendes tagok lehetnek alapító-, bel- és kültagok.

Tiszteletbeli tag az, kit az egyleti közgyűlés a hazai ipar és tudomány terén tett avagy az egylet irányában véghezvitt nagybecsű érdemeiért az egyleti tagsággal megtisztelt s az egyleti tagok névjegyzékébe iktattatott.

Alapító tag az, ki az egylet alaptőkéje felsegélyezésére legalább is 25 o. é. frttal járult s azon felül a rendes tagsági díjakat is fizetni magát lekötölte.

Az alapító tagok jogai egyenlők a rendes és tiszteletbeli tagok jogaival azon megkülönböztetéssel, hogy neveik az egylet könyvébe mint alapító tagoké iratnak be, és az egylet alaptőkéje felsegélyezésére tett fizetésért a közgyűlés által nekik elismerő és köszönő irat adatik.

Beltagok azon egyleti iparosok, kik Kassán laknak és 2 frt. évi tagsági díjat az egylet részére fizetnek.

Kültagok azon nem Kassán lakó iparosok, kik 1 frt. 20 kr. tagsági díjat hasonlólag az egylet részére fizetnek.

Egyleti tagok felvétele.

a) Az egylet alakulásánál mindazon becsületes és jóerkölcsű iparosok lehetnek egyleti tagok, kik az alakulási közgyűlésben részt vesznek, jelen alapszabályokat sajátkezűleg aláíradják és ezenfelül 3 frt. o. é. felvételi díjat az egylet alappénztára javára lefizetnek.

b) Az egyesület megalakulása után pedig az, kit legalább is két egyesületi tag a felvételre ajánl, és 3 frt. o. é. felvételi díjat az egyesület alaptőkéje javára lefizet, valamint a jelen alapszabályokat sajátkezűleg aláírandja.

Az egyesület megalakulása után mindenkinek az egyesületi elnöknél vagy ennek akadályoztatása esetében alelnöknél kell szóval vagy írásban magát jelenteni, az utóbbi esetben azonban, valamint akkor is, ha a két ajánló tag szóbeli jelentezésétől jelen nem volna, tartozik a belépni kívánó, a tag felvételét ajánló két egyesületi tagnak e részbeni ajánló nyilatkozatát bemutatni. Elnök pedig köteles a belépni kívánó egyén kérelmét a legközelebbi választmányi gyűlés elé terjesztetni. A választmány pedig, ha kérvényezőnek a 2-ik §-ban megalapított kelléke megvan, hasonlólag köteles a kérvényezőt tagként azonnal felvenni, ki is arról értesítettvén, a felvételi díjat lefizeti és a jelen alapszabályokat aláírandja.

A választmányi gyűlés az esetben, ha a 2-ik §-ban megalapított kellék felett kétség merülne fel, a felvétel vagy elutasítás kérdése felett titkos szavazattal határoz. Szavazatok egyenlősége esetében az elnök szavazata dönt.

Elutasítás esetében kérvényező okmányainak visszaadása mellett szintén kiértékelendő.

Az egyesületi tagság tartama és megszűnése.

A tiszteletbeli tagság a kirekesztési eseteken kívül, életfogytig s az egyesület fenállásaig tart.

Rendes bel- és kültagra, valamint az alapító tagra az aláírás 3 évre történik, és a tagok kötelezettségei ezen évek lejártával megszűnnek azon időpontban, a melyben az egyesületbe léptek. A három éves időszak folyama alatt belépett tag kötelezettsége azonban csak az ezen évkörből hátralevő időre terjed ki.

Minden 3 éves időszak utolsó évében az aláírások megújítandók.

A tagok kötelezettségei halálozás vagy kirekesztés időpontjában azonnal megszűnnek. Ő vagy örököse a tagsági díjra csakis a halálozás időpontjáig viseltetik kötelezettséggel.

Egyleti tagok kirekesztésének esetei.

Egyleti tag az egyletből csak a rendes közgyűlés által, titkos szavazat folytán hozott határozat következtében rekesztethetik ki.

Valamely egyleti tagnak kirekesztését az egyleti közgyűlés előtt csak egyedül az egyleti választmány indítványozhatja, az egyleti választmány előtt azonban bármely egyleti tagnak kirekesztését, a kirekesztési okok alapján, bármely egyleti tagnak lehet indítványozni.

Kirekesztési okok.

a) Ha valamely egyleti tag botrányos életmódja vagy beestelen magaviselete által az egyleti tagságra érdemetlen lett.

b) Ha valamely egyleti tag ismételve és szántszándékkal az alapszabályokat megszegvén, és az egyleti választmánynak e tekintetben tett háromszoros megintésére sem hajol.

Ugy az a) mint a b) alatti esetben, mihelyt azok az egyleti választmánynak tudomására jutottak, köteles a választmány kebeléből azonnal egy háromtagu küldöttséget kiküldeni, és magának ez által a körülményekről tudomást szerezni, főleg pedig arról: vajon a bepanaszolt tag javítható-e még vagy sem? továbbá, hogy hibájának mi lehet alapja és kuforrása? Mely kipuhatolt körülményekből pedig, ha az egylet arról győződne meg, hogy a bepanaszolt tag még javítható, és hogy elkövetett hibája nem annyira önvétke, mint a kedvezőtlen körülmények miatt származott: köteles oly eszközöket igénybe venni, melyek által az egyleti tag javíthatása remélhető, sőt a mennyire az egylettől telhetik baján is segiteni.

A vizsgálatból azonban, ha az tűnnék ki, hogy az említett vádak valamelyike alapos s azt a panaszlott szántszándékkal, sőt tisztán az egylettel ellenkezésből vitte véghez; ujlagos 3 tagu bizottság küldendő ki, mely is tartozik panaszlottat komolyan felszólítani és figyelmeztetni, ugy az általa kötelezőknek elfogadott alapszabályok szoros megtartására, mint életmódjának megváltoztatására.

Mely felszólítás és figyelmeztetés ha a harmadszori

ismétlés után sem használna avagy ha panaszlott oly tényt követett volna el, mely a valódi becsstelenséget vonná maga után; köteles az egyleti bizottmány eljárása mellett határozat végett az egész ügyet a közgyűléshez terjeszteni.

A választmánynak e tárgybani eljárása ellen, úgy a panaszlónak, mint a panaszlottnak jogában áll a közgyűlésen orvoslást szerezni, mely esetben az illető ebbeli kívánalmát a közgyűlésen vagy az elnöknel szóval vagy írásban előterjeszthetni; mit is az elnök, hogyha nála tétetett, köteles a közgyűlésnek élethűn előadni.

Egyleti tagok jogai.

Az egyleti tagokat, legyenek azok alapító, tiszteletbeli, rendes, bel- avagy kültagok, egyenlő jogok illetnek, vagyis a rendes közgyűléseken indítványozási és személyes szavazati joggal birnak, s választmányi tagoknak és hivatalnokoknak, a kültagok kivételével egyaránt választók és választhatók.

Egyleti tagok kötelességei.

a) Minden egyleti tag a tiszteletbelinek kivételével még az alapító tag is köteles a III. szakaszban megalapított tagsági díjat részletekben félévenként előlegesen az egylet pénztárába Kassán kifizetni.

b) Az alapító tagok a III. szakaszban megalapított tagsági díjat készpénzben vagy azzal egy értékű értékpapírral, vagy általa szabályszerűleg kiállított s az egylet pénztára javára 3 hónapi felmondás mellett kifizetendő 25 frt. o. é. frtról szóló kötvénnyel az egyletbe lépése alkalmával azonnal köteles kifizetni.

c) Minden egyleti tag köteles magát jelen szabályoknak feltétlenül alávetni, azt mind maga, mind mások által megtartatni ígérni, az egyleti gyűlésekbe eljárni, az egylet által netalán rábizott valamely munkálkodást pontosan elvégezni, a mennyire tőle kitelhetik az egyletnek szellemi és anyagi vagyonosságát, jó hírnevét, becsületét előmozdítani és megőrizni.

d) Valamely elhalt egyleti tagnak temetésénél megjelenni, mi hogyha netalán tömegesen fordulna elő, az egylet magát 12 tagból álló küldöttség által képviseltetvén, tartozik ezen 12 tagu küldöttségbei kinevezést elfogadni.

Az egylet, ha netalán valamely egyleti tag teljes vagyontalanul halna el, köteles az ily elhalt egyleti tagot, vagy annak családjabelit önköltségén eltemettetni, hátramaradt árvái és özvegyéről szükség esetében az egyleti tagoknak magán utú adakozása folytán is gondoskodni.

e) Minden egyleti tag tartozik a nála levő segédeinek, tanulóinak nevét, születését, életkorát az egyleti bizottmánynak bemondani, valamint azoknak változását is bejelenteni; a bizottmány pedig úgy a segédekről mint a tanulókról egy külön nyilvántartási könyvet vezetend a végből, hogy a netalán végleg a városból elmenendő, vagy változni kívánó segédekről, tanulókról minden egyes egyleti tagnak, úgy képzettségük, mint mikénti alkalmaztatásukról kellő felvilágosítás adathassék; továbbá hogy azoknak az egyleti tagoknál segédi avagy tanuló minőségbeni létükről bizonyítvány az egylet által adathassék, mely esetben azonban a bizonyítványt az illető segéd tartó is köteles aláírni s végre, hogy az ily bejelentett segédek és tanulók irányában, betegségük esetében, a kellő ápolás és gyógyítás megtétethessék.

Az egyleti választmány, a segédek vagy tanulók, avagy azoknak szüléi, rokonai és ismerősei által tett bejelentésüket és azoknak alkalmaztatása iránti kérelmüket, még az esetben is, hogy ha még egyleti tagoknál sem volnának tartozik elfogadni és azokat ily minőségbeni nyilvántartás mellett beírni s őket az egyleti tagoknak alkalmazás végett ajánlani.

Minthogy az egyleti tagok között, vagy egyleti tag és egylet között, továbbá az egylet és tisztviselői között, az egyleti viszonyban, sőt az ugynevezett becsületkérdésből származó egyenetlenségek kiegyenlítésére, a mennyire az titoktartással áll kapcsolatban, az elnök általi kinemegyenlithetés esetében, az egyleti bizottmány levén hivatva: minden egyleti tag vagy tisztviselő köteles a jelzett esetben panaszát az elnök vagy választmány elé szóval vagy írásban előterjeszteni, kik is tartoznak a panaszt vagy felmerült egyenetlenségeket békés uton kiegyenlíteni, avagy ha megállapodást a felek között létre nem tudna hozni, az egész ügyet véghatározat végett a közgyűlésre felterjeszteni.

Az egyleti választmány ebbeli eljárása ellen is jogukban

áll úgy a panaszlóknak, mint a panaszlottaknak a közgyűlésnél orvoslást szerezni.

f) Minden egyleti tag köteles a tagsági díjat, a) és b) alatti határozat szerint pontosan és pedig előlegesen fizetni; mit azonban ha ekként nem teljesítene, azonfelül, hogy az évkör lejártáigi tagsági díjnak bevételére az egylet birói uton is jogosítva van, az egylet által nyújtandó jótéteményekbeni részeltetésből mind az ideig kizáratik, míg hátralevő kötelezettségének eleget nem teend.

Az egylet vendégei.

Az egylet helyiségét, közgyűléseit, műremekeit, idegenek mint vendégek is meglátogathatják, ily esetben az egyleti elnök köteles őket szívesen látni és kérdendő tárgyakban felvilágosításokat adni.

Az egylet vagyona.

Az egylet vagyona áll az alapító tagok, valamint a rendes bel- és kültagok által befizetett tagsági díjakból, az egyleti tagok vagy mások által tett adakozások s felülfizetésekből.

Az egylet pénztárába az alapító tagoktól befolyó pénzek, valamint a tagsági díjakból, vagy másféleképp begyűlt pénzösszegek a szükséges egyleti kiadások után, az egyleti bizottmányt illetőleg bizottmány utasítása következtében a pénztárnok által 6°/_o kamatnak előleges kifizetése mellett, kellő biztosítékba, az egylet megszorult és szegényebb sorsu tagjainál vagy helybeli költsön pénzintézetek valamelyikénél, saját felelősségük alatt elhelyezendő; az ekként elhelyezett és tőkésített pénzek képezik az egylet alaptőkéjét.

Az egylet a tőkésített összeget el nem költheti, sem segélyezés végett ki nem oszthatja.

Az egyleti tőkének kamatai is csak akkor oszthatók ki, ha a tőke már az ötszáz o. é. forintot elérte.

Az ekként tőkésített összeg kamatait az egyleti választmány saját felelőssége mellett, a nyomor sujtott egyleti tagok, azok özvegyei, árvái segélyezésére fordítandja.

Minden nyomortól sujtott egyleti tagnak, vagy volt

egyleti tag hátramaradt özvegyeinek és árváinak jogukban áll az egyleti segélyezést igénybevenni.

E segélyezésigénybe vétele végett köteles a segélykérő az egyleti elnöknel, vagy egyleti választmánynál ebbeli kíváncalmát, kapcsolatos indokok mellett, szóval vagy írásban előterjeszteni; mely esetben az elnök tartozik erről az egyleti választmányt értesíteni, a választmány pedig, ha a kérelem alapos és ha az egylet anyagi helyzete engedi: a szükséghez

A tervbe hozott felsőmagyarországi kertészeti társulat.

1865-ben jelent meg a felvidékben Gleviczky Sándortól egy felhívás, A tervbeho-

a „kertészeti társulat“ Kassán alakítása tárgyában. zott felső ma-
A minden tekintetben korszerű s üdvös felhívás pártolókra talált, s a gyarországi
városi teremben összegyűlt kertészet kedvelők egyletet alakítottak, mely kertészeti
nek czime: társulat

„Felsőmagyarországi kertészeti egylet“.

Az egylet működése Gács ország határától a Tisza és Eger közötti térekre, Abauj-, Beregh-, Borsod-, Gömör-, Sáros-, Szepes-, Torna-, Ugocsa-, Ungh és Zemplénmegyékre terjedne ki.

Ideiglenes elnökül: Soltész József akkori városi főbíró lön elválasztva.

Az egylet kidolgozta alapszabályait és megerősítés végett a nagyméltóságú magyar királyi helytartótanácshoz felis terjesztette.

Mindezeknél fogva a kertészeti egylet tárgya lenne az összes kertipar felkarolása, különösen pedig:

- a) A fűvészet t. i. a műkertészet, gyógy- és iparnövények tenyésztése.
- b) A gyümölcs és szőlő tenyésztés.
- c) A konyha, virág és dísznövények tenyésztése.
- d) A kertészeti újdonságok észlelése, s a hasznosokul elismerteknek terjesztése.

e) A kertipar mellett a vele rokon iparágak terjesztése, minők: a méhészet, selymészet, trágya és kerti eszközök ismertetése stb.

Az egyletnek saját kertje fogna lenni, évenként kiállításokat rendezne, s a kertészeti ismereteket hirlapilag is terjesztené.

Szervezetére nézve állna az egylet, rendes és tiszteletbeli tagokból.

A rendes tagok lennének vagy alapítók vagy részesek.

Az alapítók tartoznának egyszer mindenkorra 60 oszt. ért. forintot az egylet pénztárába befizetni, avagy ezen tőkének megfelelő 5% kamatját élet-hossziglan fizetni.

A részes tagok 6 éven át 3 oszt. ért. forintot fizetnének.

Tiszteletbeli tagok lennének azok, kiket az egylet különös állásuk vagy más tekintetknél fogva megtisztelni óhajtana.

Az évi rendes közgyűlés október havában valamely meghatározott egyleti területi téren s mindenkor más városban fogna megtartatni, a rendkívüli közgyűlés ellenben mindenkor Kassán az egylet székhelyén.

A rendes közgyűlés alkalmával mindenkor kerttermék kiállítás is rendeztetnék.

Az egylet tisztviselősége:

Elnök.

Al elnök s

igazgató választmányból állana.

mért segélyezést elrendelni és a segélynek kiadására a pénztárnokot utasítani.

Sürgős és mulaszthatlan esetekben a segélyzést az elnök elnöki uton elrendelheti.

Ha segélyt kérő segélyzése az egyesület anyagi helyzete miatt nem eszközölhető, köteles az egyesületi választmány az illető segélytkérő részére egy aláírási felhívást kibocsátani, melyben az egyesületi tagokat kérvényezőnek adakozás útján pártfogolására hívja fel és az ekként begyűlt pénzbeli-, vagy más tárgyakbani adakozást a segélytkérőnek elismervény mellett általadandja.

Alapszabályai.

A felsőmagyarországi kertipar előmozdítása végett egy „Felsőmagyarországi kertészeti egyesület” czíme alatt társulat alakult, melynek székhelye Kassa.

Célja a felsőmagyarországi kertipar előmozdítása.

Köréhez tartozik alapos tudomást szerezni kertészetünk helyzetéről; a kertiparra vonatkozó felfedezéseket és találmányokat figyelemmel kísérni, a kertészet haladásának eredményeit megvizsgálni, a hasznosoknak elismerteket terjesztetni, kiállítások által versenyt ébresztetni, jutalmak osztása által a tudományt és szorgalmat megjutalmazni, eszmék cserélésére, kerti szükségletek biztos megszerzésére, átcserelésére, elértekesítésére alkalmat szolgáltatni szóval a kertész közönségnek az ügyéremében mindenben kezére járni.

Ezeknél fogva ezen kertészeti egyesület tárgya: az összes kertipar, különösen:

a) A fűvészet tudománya, a műkertészet gyógy- és iparnövények tenyésztése.

b) A gyümölcs és szőlő tenyésztés,

c) A konyha, virág és dísnövények tenyésztése,

d) A kertészeti újdonságok észlelése és a hasznosoknak elismerteknek terjesztése,

e) A kertiparral rokoniparágak terjesztése, minők a méhészet, selymészet tárgya s kertieszközök ismertetése, stb.

Ezeket elérni a kertészeti egyesület a kertészeti újdonságok kísérlete, észlelése és tenyésztése által részint saját kertterületén részint a tárgyaknak az egyesület tagjai közötti kiosztásával, továbbá az évenkénti kiállítások és kertészeti ismeretek terjesztése által.

Az egyesület működik Galiczia, a Tisza és Eger vize közötti területen, Abauj, Bereg, Borsod, Gömör, Sáros, Szepes, Torna, Ugocsa, Ungh és Zemplénmegyékben.

A felsőmagyarországi kertészeti egyesület áll rendes- és tiszteletbeli tagokból, a rendes tagok közgyűlése vezérli az egyesület érdekeit azok foganatosításával megbízván a választmányt.

Rendes tagok azok, kik az egyesületet célja elérésében támogatni magokban hajlamot éreznek, ezek állanak alapítókból és részesekből.

Alapítók azok, kik az egyesület pénztárába egyszer mindenkorra hatvan forintot o. é befizetnek, vagy ezen tőkének megfelelő 5% kamatjainak élet-hossziglani fizetésére magukat e részbeni kötelezvényeik által kötelezik.

Részesek azok, kik magokat hat éven át évenkénti három o. é. forint fizetésére kötelező aláírásuk által kötelezik.

Műremek.

Minden egyes egyleti tagnak jogában áll az iparához tartozó általa kiváló gonddal készített tárgyakat az egylet helyiségében, részint megsemlélés, részint pedig elárusithatás reménye végett saját költségén elhelyeztetni kéni; sőt az egylet tartozik még a nem egyleti tag által megsemlélés és elárusithatás végett, küldött értékesebb és gondal kidolgozott tárgyakat is, a reá fordítandó költségek megtérítése mellett elfogadni, azokat az e végett vezetendő könyvbe beírni.

Tiszteletbeli tagok azok, kiket az egylet különös állásuk, szakismeretük, vagy más tekintetknél fogva megtisztelni óhajt, az egylet tanácskozmányai-ban és gyűléseiben résztvehetnek, azonban az ügy érdemében szavazattal nem bírnak.

Rendes tagok jogai:

- a) A közgyűlésen szavazati joggal tanácskoznak.
- b) Választók és választhatók az egylet működő állomásaira.
- c) A társulat kertje áruba bocsátandó összes terményeit szabott árának feléért szerezhetik meg.
- d) Mindazon előnyökben részesülnek melyeket a közgyűlés időközben megszavaz.

e) Az alapítók azonkívül egyaránt részesei a kert összes terményeinek, fájnak és növényeinek, az egylet bármilyen okból származandó megszűnése esetében.

Megszűnnek ezen jogok és kötelezettségek: 1. a tag halála által; 2. midőn a törvények értelmében polgári jogok gyakorlatától elmozdítatik, vagy ha közgyűlési határozat által az egylet irányában hűtlen vagy becsülettel össze nem férő eljárásnál fogva a tagok soraiból kitoröltetik; ily határozat érvényére a közgyűlésen jelenlevők kétharmadának beleegyezése kívántatik.

Az országos védegylet.

Az országos védegylet 1845-ben Abaujra is kiterjesztvén működését, Az országos alig találkozott akkoron Abaujban mivel egyéniség, ki ezen egyletnek tagja védegylet. ne lett volna.

Megyei községi faiskolák.

A fennállott magyar királyi helytartótanács tekintettel azon sokoldalú Községi fa- közegészségi, erkölcsi s anyagi hasznokra, melyek egy kellőleg elterjesztett s iskolák. nemesített gyümölcs tenyésztésből egyesekre úgy mint az egész ország közgazdászati viszonyaira hárámlanak, a magyar közgazdászati egylet abbéli nemes célját, hogy az ország lakosainak az okszerű kertészet s gyümölcstenyésztés fejlesztésében, az e tekintetben előhaladott esméretek s gyakorlat alapján irányt adjon s azt minden szükséges tényezők megszerzése és az országban elterjesztése által elősegélje, kellőleg méltányolván és felkarolván, azoknak

Minden ekként eladott tárgyakból köteles az eladó tulajdonos a vételárnak 2°/o-át az egylet pénztára javára általadni és kifizetni.

Ezekon kívül az egyes egyleti tagoktól a jelesebb és gond-
dal készített tárgyaknak az egylet javára leendő ajándékozását
is szívesen fogadandja az egylet, és azért ajándékozónak a
közgyűlés által elismerő és köszönő irat adandó s jegyzőkönybe
igtatandó.

valósítására vezető minden lépéseket s intézkedéseket az ország közgazdasági
érdekei iránt való kötelességek közé sorozá.

1862. évi május 14-én 9512. számú intézvénnyében elrendelte, miszerint
a megyében minden találtató fa- és szőlőiskola annak terjedelme, az abban
talált csemeték fajok szerint összeírva felterjesztessék.

1863. július 27-én 58719. valamint november 29-én 84587. számú intéz-
vényével újra elrendelte, hogy a községi fa- és szőlő iskolák állásáról, ugy
nemkülönb az utak szélein levő fasorokhoz az év folytán kiszolgáltatott
csemeték mennyiségéről a jelentés felterjesztessék.

1864. május 27-ről 41776. számú intézvénnyel elrendelte a „Népkertésze”
című lapnak a mennyire lehetséges lenne, minden község általi járátását.

Ugyanazon évi szeptember 14-ről, 55508. számú intézvénnyel akép intéz-
kedett, hogy a tagosítás alkalmával minden községben s ha ez már nem lenne
vagy távol volna, szerzés útján alkalmas helyen faiskolák szereztessenek s
azok rögtön csemetékkel beültetessenek.

1864. október 2-ről 77129. s ugyanazon évi október 6-ról 82069. számú
intézvénnyében Lukácsy Sándor által kiadott kertészeti lapnak terjesztését
ajánlja és megparancsolja.

1864. november 19-ről, 89435. számú valamint december 2-ről 96621. szám
intézvénnyel erőlyesen megsürgette előbbeni intézkedéseit, másrészt a megren-
delt felterjesztések pontos beküldetését parancsolta meg.

A magyar királyi helytartótanács fennebbi üdvös intézkedései követ-
keztében a faiskolák felállítás, összeírása s részben kihatása ügyében
Plath János elnökle alatt megbízott megyei küldöttség 1865. évi január 30-án
adta be véleményes jelentését:

a) Mikép a faiskolák a nagyobb helységekből 1 holdra a kisebbekben
600 □ öltre hasítottassanak ki.

b) Mindezen faiskolák körül sánczoltassanak és eleven sövényvel ellát-
tassanak.

c) A faiskolák az iskolai gondnok felügyelete alá helyeztessenek, az
éjjeli őrködésre a községi kerülők köteleztessenek.

d) A faiskolai tér kellő megniveltetése után gyümölcs és vadfa maggal
bevetessék, vagy vesszőcske és galyacska ugynevezett dugványokkal beül-
tetessék, a nemesítés csakis később vétethetvén elé. A kertek tisztán tartása,
kigyomláltság és öntözgetése a falusi ifjuság kötelességévé tétessék.

e) Az egyházi hatóságok megkeresendők, miszerint alárendelt lelkészei-
ket a fatenyésztési téren szorgalmas működésre serkentsék, minthogy a kül-
döttség abban a véleményben volt, hogy csakis a lelkészek képesek e téren a
népet kellőleg felvilágosítani és oktatni.

f) A szorgalom ébresztésére a kitünő fatermelőknél díjak általi jutal-
mazása indítványoztatott.

Ugyancsak Plath János 1865. évi február 14-én a megyéhez táblás

Az ekként részint kiállított, részint pedig az egyletnek ajándékozott egyes tárgyardarabok képezik az ugynevezett műremekeket, együttesen pedig a műremektárlatot.

Segédek és tanulók orvoslása.

Minthogy a jelen egyleti alakulás által úgy az egyleti tagok és azok családjainak, mint segédek és tanulóiknak betegségbeni ápolásuk, orvoslásuk és segélyzésük lévén egyik

kimutatást terjesztett be, melyből kiviláglik, hogy azon időben a megye területén 51 faiskola volt keletkezében.

1867. november 26-án tartott megyei közgyűlésben olvastatott Lukácsy Sándornak mint a magyar gyakorlati kertipar egyesület vezérigazgatójának felterjesztése, melyben a községi faiskolák útján, a nép növendékei elemi oktatásának berendezése és felügyeletéül gazdasági albizottmányt szervezni és a mintául mellékelt községi anya utasítást, a községek részére elfogadni és kiosztatni kéri.

1868. március 10-ről 3736. számú intézkedéssel a magyar királyi földmivelés, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium elrendeli, a megye területén levő faiskolák rendben tartását és kellő ápoltatását, s oly községekben melyekben azok még nem léteznének vagy céljoktól elvonattak, azoknak még az évbéli felállítását parancsolja meg.

Ezen miniszteri rendelet alapján Danilovics Mihály elnöke alatt Szathmáry Miklós, Vendégi Gábor, Éder Ferenc, Gleviczky Sándor és Hány Károly véleményes jelentéstétel végett kiküldettek.

Ezen küldöttség május hó 25-én terjesztette be a következőkben véleményes jelentését.

1. A szolgabírák a községi példány kertet, kerítéssel vagy mély sánczczal vétessek körül s a sáncz tetejébe eleven sövénykép eperfákat ültetessenek.

2. Minden példánykertnek negyedrésztét rigoliroztatván, még a folyó ősz folyama alatt vadoncz maggal vagy gyümölcsfa vadonczokkal ültetessék be, $\frac{3}{4}$ részét ellenben mélyen kapáltassák meg.

3. A nemes gyümölcsfa tenyésztésnek terjesztése szempontjából egy részvénytársulat alakítása hozatott indítványba, melyben az aláíró 3 éven át évenként egy-egy forintot fizetne.

4. Ezen cél elérésére 300 darab aláírási iv bocsáttatnék ki.

5. Kassa szabad királyi város és Torna vármegye érélyes közreműködésre kéretnének fel.

1869. évi március 1-jén tartott megyei közgyűlés felkérte a magyar királyi belügyminisztériumot, egy Kassán felállítandó megyei központi példánykert felállítása és fentartására 1000 frt. költség segély folyóvá tétele, vagy annak a kassai főkertészi állomással kezelési tekintetbeni egyesítése iránt. A belügyminisztérium ez ügyet a földmivelés, ipar- és kereskedelemügyi minisztériumhoz tevén át, ez 1869. április 13-ról 5449. szám alatti leiratában a legnagyobb készséggel hozzájárulásáról értesíti a megye közönségét egy megyei központi pélpánykert üdvös intézkedése életbeléptetéséhez, azonban miután a gyümölcs és selyemtenyésztési oktatás előmozdítására szánt alaptól, Kassán már tetteleg Gleviczky Sándort mint tanítót 1000 forinttal segélyezi, felhívja a megye közönségét, miszerint a felállítandó példánykertnek kezelési tekintetben, a kassai Gleviczky-féle kertészeti teleppel leendő egyesítése módozata iránt magát Gleviczky Sándorral egyenesen érintkezésbe tegye.

főczél. Ennélfogva köteles minden segédet és tanulót tartó egyleti tag, segédétől havonként 10 kr. o. é. összeget az egyleti kórház javára behajtani, s ezenkívül tanulójáért szintén 5 kr. o. é. összeget önmaga a jelzett célra kifizetni.

Mely befizetett összegért úgy a segédek mint a tanulók az egylet által alapítandó kórházban, betegségük esetében kellő ápolást és gyógyítást nyerendnek.

Az egylet önköltségén egy rendszeres orvost fog tartani, ki is köteles leendő minden egyleti tagot, valamint családját díj nélkül gyógyítani.

Megyei társalgási körök és egyletek.

A kassai ügy-
védi egylet.

A kassai ügyvédi egylet 1867-ik évi január hó 23-án nyerte a magyar királyi bel- és igazságügyi minisztériumtól alapszabályainak megerősítését.

Az egyletnek következő tisztviselői vannak :

Elnök: Szentlélek Gyula.

Alelnök: Juhász Mihály.

Titkár: Korányi Károly.

Pénztárnok: Madarász János.

Könyv- és levéltárnok: Ruzinko Zsigmond.

1 szolga.

Alapszabályai.

1. Az egylet czíme, székhelye, célja.

Az egylet czíme: Kassai ügyvédi egylet.

Székhelye: Kassa.

Célja: Az ügyvédi testület erkölcsi hitelének és tekintélyének fentartása s emelése, tudományos képzettségének előmozdítása, a jog és államtani ismeretek fejlesztése és terjesztése; különösen a hazai törvénykezés terén fel-

A megyei közgyűlés 1869. április hó 19-én e tekintetben Danilovics Mihály kanonokot mint a tervezett központi példánykert ideiglenes választmánya elnökét a választmány hozzájárulásával megbíza, hogy Gleviczky Sándorral értekezék, ki is Gleviczkiné mint tanítónak működési terét megtudván, az egyesítés módoszatairól, tanácskozmányáról és megállapodásáról a megyéhez javaslatbeli jelentést terjesztett be.

Ugyanazon évi május 31-ki közgyűlés alkalmával egy központi példánykertnek Kassán felállítása céljából 4—5000 forintnak a magas kormánytól kieszközlése hozatott indítványba, mi végett a magyar királyi földmivelés, ipar- és kereskedelmi minisztériumhoz kérelem felterjesztetni határozatott.

merülő jogkérdések fejtegetése, a törvénykezési hiányok feletti véleményezés, célszerűeknek mutatkozó javaslatoknak törvényszabta módokon és helyeken előterjesztése, és ekként egyleti közreműködés a hazai jogélet egységes fejlesztésére és javítására; végre a betegség, vagy egyéb szerencsétlenség által sújtott s megszorult egyleti tagok, ezek özvegyeinek és árváinak segélyezése, szóval az ügyvédi testület társadalmi összes érdekeinek előmozdítása.

2. Ezen célok eszközei.

a) A testületi becsület és tekintély fentartását s emelését az egylet a tagképességi feltételek felállításával és szigorú alkalmazásával közvetíti.

b) A tudományos képzettség előmozdítását eszközli tagjainak társas érintkezése, tudományos értekezések és vitatkozások rendezése, munkálatainak, mennyire anyagi ereje engedi, egy tudományos szaklapban leendő közrebocsátása, szaktudományi könyvtár felállítása s jogtudományi folyóiratok tartása által; végre

c) Az anyagi segélyezés feladatát egy segély-pénztár megalapítása által érvényesíti.

Az egylet működését rendes üléseiben, rendes és rendkívüli közgyűlésekben és választmányi ülésekben fejti ki.

3. Az egyleti tagképesség és a tagság feltételei.

Az egylet rendes tagja lehet minden hazai okleveles ügyvéd és jogtudor, ki az alapszabályok értelmében felvétetik.

Tiszteletbeli tagságra a jog- és államtudományok körül szerzett érdemek jogosítanak s ily tagokká külföldi jogtudósok is választhatók (5. §)

4. Az egyleti tagok osztályai.

Az egylet rendes és tiszteletbeli tagokból áll.

A rendes tagok alapító bel- és kültagok.

Alapító tagok azok, a kik legalább 200 frt. alapítványi tőkét bocsátanak visszavonhatatlanul az egylet rendelkezése alá.

Rendes beltagok azok, kik Kassán laknak és 10 forintra határozott beltagsági évi járulékot fizetnek.

Rendes kültagok azok, kik Kassán kívül laknak és 6 forintra szabályozott kültagsági évi járulék fizetésére kötelezik magokat.

A tiszteletbeli tagok az évi járulékok fizetésétől mentesek.

5. Az egyleti tagok felvétele körüli módok.

Az egyleti tagok felvétele az igazgató-választmány által történik. Az egyletbe lépni kívánó írásbani nyilatkozattal jelenti ki ebbeli szándékát s az igazgató-választmány kíváratára a tagképesség feltételeit kimutatni tartozik.

Ezen nyilatkozatot, illetőleg igazolványokat a választmány legközelebbi ülésében bírálat alá vevén, a jelentkezőnek fel- vagy fel nem vétele iránt titkos szavazással határoz s határozatáról öt haladék nélkül értesíti.

A jelentkező a választmány tagadó határozata ellen a rendes üléshez, ennek hason határozata ellen pedig a közgyűléshez fordulhat, melyek a fel- vagy fel nem vétel iránt szintén titkos szavazás útján határoznak.

Az egylet alakulásakor magokat aláírt tagoknak tagképességét az igazgató-választmány utólag bírálja meg.

Az alakulás után ekként megbírált, valamint a fentírt módon felvett tagok tagsági oklevéllel láttatnak el és neveik az egyleti tagok névkönyvébe iktattatnak.

Tiszteletbeli tagok felvételét csak rendes közgyűlésen a választmány indítványozhatja, mely indítvány felett titkos szavazás útján hozatik határozat.

6. Az egyleti tagság tartama és megszűnése.

Az alapító s a tiszteletbeli tagság a kirekesztés esetének kivételével, élethossziglan, illetőleg az egylet fenállásaig tart.

A rendes bel- és kültagokra nézve az aláírás három éves időszakokra történik s e tagok kötelezettsége megszűnik azon évkor lejártával a melyben az egyletbe léptek. A három éves időszak folyama alatt belépő tag kötelezettsége azonban csak azon évkörből még hátralévő évekre terjed. Minden 3 éves időszak utolsó évében az aláírások megújítandók.

Elhalt rendes bel- vagy kültag kötelezettsége az örökösökre nézve, azon naptári félév végén enyészik el, a melyben a halálozás bekövetkezett.

7. Az egyleti tagok kirekesztésének esetei.

Egyleti tag kirekesztését csak a rendes közgyűlés titkos szavazás útján eszközölheti.

Kirekesztethetik pedig a választmány által, a rendes közgyűlés elé terjesztendő indítvány folytán azon tag:

a) ki botrányos életmódja, vagy becsstelen magaviselete által az egyleti tagságra érdemetlen lett.

b) Ki a jelen alapszabályokat ismételve és szándékosan megszegvén, az igazgató-választmány e tekintetbeni megintására sem hajol.

A kirekesztések következményei az ügyrendben vannak közelebbről meghatározva.

8. Az egyleti tagok jogai.

Az egylet alapító, rendes és tiszteletbeli tagjait egyenlő jogok illetik; a rendes ülésekben és közgyűlésekben indítványozási és személyes szavazati joggal bírnak.

Kültagok választmányi tagok nem lehetnek.

9. Az egyleti tagok kötelességei.

Minden rendes bel- és kültag tartozik a 4-ik §-ban megállapított bel- s illetőleg kültagsági évi járulékot felévenként előre, két egyenlő részletben, az egyleti pénztárba Kassán befizetni.

A naptári év első felében belépő tagok az egész évi járulékot, az év második felében belépők pedig csak ezen félévre eső részletet fizetik.

Az alapító tagok a 4-ik §-ban meghatározott alapítványi tőkét készpénzben, vagy az alapító által kiállított s a választmány által elfogadhatónak talált 5°/_o kamatot jövedelmező kebelezéssel kellőleg biztosított kötelezvényben, vagy magyar földhitel intézeti papirokban tartoznak az egyleti pénztárba Kassán befizetni. Ezen alapítványok az egyletnek visszavonhatlan tulajdonává válnak.

Ezen alapszabályok 1-ső szakaszában kitűzött egyleti cél elérése tekintetéből, minden egyleti tag az alapszabályoknak magát feltétlenül alávetvén, erkölcsi köteleiséget vállal az egylet szellemi munkálkodásában tehetsége szerint részt venni, az egylet anyagi gyarapodását előmozdítani s az ügyvédi testület erkölcsi hitelének és tekintélyének fentartására és emelésére buzgó gondossággal közremunkálni.

Az egyleti tagok közt, vagy egyleti tag és az egylet közt, továbbá az egylet és tisztségviselői közt, az egyleti viszonyból származó netáni egyenetlenségeket az egyleti elnök kiegyenlíteni igyekszik, mi ha nem sikerül, a kérdés eldöntése választott bíróságra bízatik, oly módon, hogy mindenik fél külön két egyleti tagot választ, kik egy általuk választandó ötödik tag elnöklete alatt, minden eféle egyenetlenséget véglegesen s minden további perorvoslat

kizárásával elintéznék. Ha a választott bírák az elnök iránt meg nem egyeznének, jelöltjeik között a sors dönt.

10. *Az egyesület vendégei.*

Az egyesület helyiségeit és rendes üléseit valamely egyesületi tag bevezetése, és az egyesület vendég-könyvébe történendő előleges bejegyzés mellett, idegenek is meglátogathatják.

Joghallgatók s jogvégezettek, valamely egyesületi tagtól nyerendő igazoló jegy mellett, a rendes üléseken mint hallgatók jelen lehetnek.

11. *Az egyesület vagyona.*

Az egyesület vagyona képeztetik rendes bel- és kütagok évi befizetései, továbbá az alapítványok, esetleges nagylelkű adakozások és hagyományok által.

Az egyesület alaptőkéje, az érintett forrásokból eredő értékből alakítottatik, melyhez a leltári érték is tartozik.

Az évi tagdíjakból s egyesületi tőkék kamataiból befolyt összes évi jövedelemnek legalább 5 százaléka, mindenképp előtt és mindenestre a 2-ik §-ban érintett segélypénztár megalapítására fordítandó, a megvizsgált évi számadások szerint fenmaradó tiszta jövedelem, illetőleg jövedelmi maradvány pedig a közgyűlés határozatához képest, részben az egyesületi alaptőkéhez csatolandó részben pedig szintén a segélypénztár gyarapítására fordítandó.

Az egyesület részére történt különös cél kijelölése nélkül tett alapítványok, adakozások és hagyományok, minden esetben tőkésítendőek, ezek az egyesületi folyó szükségletek fedezésére fel nem használhatók.

Az egyesület általi segélyezés csak akkor veheti kezdetét, ha az e célra alapított segélypénztár már 500 forintra felszaporodott.

A segélyezés módzatait a közgyűlés fogván az ügyrendben meghatározni

12. *Az egyesület száma.*

Az igazgató-választmányra bízatik, az egyesületi működéseknek megfelelő alkalmas szállásról gondoskodni.

Ennek helyiségében a választmány által kidolgozandó s közgyűlésileg helyben hagyandó rendszabályok fognak alkalmazásba vétetni.

13. *Az egyesület működésének közzététele.*

Hogy az egyesület kitűzött célja körüli munkásságát mindinkább növekedő érvényre emelhesse, a jogtudomány fejlesztése körüli közérdekű értekezéseket s fontosabb jogkérdések feletti véleményeket köztudomásra bocsáthasson, gondoskodni fog az igazgató-választmány arról, hogy az egyesület életének mozganata valamely időszaki lapban közzététessék.

14. *A rendes ülések.*

Az egyesület tudományos munkásságát főleg a rendes ülésekben fejti ki.

Rendes ülés minden hónapban egyszer tartatik, melyben legalább 10 jelenlévő tag szótöbbséggel határoz. A tanácskozási rendet az ügyrend szabályozza.

A rendes ülések tárgya: értekezések előadása, jogtudományi vitatkozások, az egyesület tudomány terjesztő céljai tekintetében tett indítványok tárgyalása, jogkérdéseknek megoldás végetti kitűzése, s minden tárgy, mely az 1-ső szakaszban meghatározott egyesületi célok megközelítésével és elérésével kapcsolatban van, s mely ezen szabályok szerint, sem a közgyűlésnek, sem a választmányi ülésnek kizárólag fentartva nincs.

15. Az egylet kormányzata.

Az egylet ügyeit az igazgató-választmány vezérli, mely 11 tagból áll kiket egyelőre az alakító, jövőre pedig a rendes közgyűlés egy évre választ. Az igazgató-választmány összes tagjai közül következők viselnek tisztséget:

a) elnök, b) alelnök, c) titkár, d) pénztárnok, e) könyv és irattárnok.

16. Az egylet tisztviselőinek munkaköre és hivatása.

a) Az elnök az egylet képviselője hatóságok és harmadik személyek irányában s hívja össze a közgyűlést, a rendes és választmányi üléseket és mindezekben elnököl.

Ha az elnök szavazatán kívül a szavazatok egyenlők, az ő szavazata dönt. A tagsági okleveleket ő írja alá az egyleti titkár ellenjegyzésével. Sürgősebb fizetések, az igazgató-választmánynak történendő utólagos jóváhagyása mellett ő utalványoz. Tiszti állásánál fogva kiválólág hivatva van a jelen alapszabályok és az ügyrend szigorú megtartása felett őrködni. Joga van az egyleti pénztárt és számadásokat bár mikor megvizsgálni, sőt köteles ezen vizsgálatot havonként legalább egyszer teljesíteni s az eredményről a legközelebbi választmányi ülésnek jelentést tenni. Őt illeti a közgyűléseken s rendes ülésekben a kellő rendnek fentartása s ehhez képest, szükség esetén a közgyűlések s ülések feloszlata.

A testületi becsület s az egylet tekintélyének megőrzése indokából, joga van az elnöknek a jelen alapszabályokat megszegő tagokhoz elnöki figyelmeztetést intézni, melynek esetleges sikeretlenségéről az igazgató-választmánynak tesz további intézkedés végett jelentést.

b) Az alelnök a működésében esetlegesen akadályozott elnöknek helyét pótolja.

c) A titkár a közgyűlések, rendes és választmányi ülések tanácskozási jegyzőkönyvét vezeti, a szorosabb értelemben vett elnöki levelek kivételével, minden az elnök által aláírt okmányokat és leveleket ellenjegyez, ő viszi az igazgató-választmány utasítása nyomán az egyletnek összes levelezéseit, csekélyebb tárgyakban azonban, a választmánynak teendő utólagos jelentés mellett, saját aláírásával is levelez.

A titkár tesz jelentést a rendes ülésekben, az egylet ndományos működésének minden mozzanatairól. Az egyleti tagok névkönyvét szerkeszti és kezeli s az egylet jelesebb elhalt tagjainak, a mennyiben adatokkal bír, életrajzát adja.

Elvégre az elnöktől nyert meghatalmazvány mellett, az egyletet képviseli.

Hivatalos működésének egyéb részleteit, az ügyrend határozza meg.

d) Az egyleti pénztárnok kezeli az egylet bevételeit s kiadásait, ez utóbbiakat mindenkor az igazgató-választmány határozata s illetőleg az elnök utalványozása folytán. Rendes számadást vezet s azt az évi közgyűlésnek megvizsgálás végett előterjeszti.

e) A könyv- és irattárnok, az egylet könyvtárának és irományainak gondját viseli. Ő az egylet helyiségeinek felügyelője és az egylet lelőhelyileg összeirt egyéb vagyonának kezelője, egyszersmind minden pénztári okmányt ellenjegyez s a pénztár ellenzárának kulcsát bírja. A pénztári kezelés rendes módozatait az ügyrend határozza meg.

17. Az egylet pecsétje.

Az egylet a tagsági oklevelek megerősítésénél, hatóságokhoz intézett leveleknél, saját pecsétjével él.

A pecsétben az igazság istenasszonyának jelképe s ezen körirat áll: „Kassai ügyvédi egylet 1866.”

18. Az igazgató-választmány.

Minden hónapban legalább egyszer, szükség esetében az elnök meghívására gyakrabban is tart ülést.

A választmány hatásköréhez tartozik az egylet belügyeinek kezelése, és azon tárgyak, melyek jelen alapszabályok s a rendes ülés vagy közgyűlés által hozzá utasíttatnak.

A választmányi ülés megtartására 5 választmányi tag és legalább 3 olyannek jelenléte szükséges, ki az egyletben tisztséget nem visel. Szótöbbség határoz, szavazatok egyenlősége esetén, az elnök dönt.

A választmány köt az egylet nevében minden szerződést, mely az elnök és titkár által iratik alá; az ekkép kötött szerződések az egyletre kötelező erővel bírnak.

A választmány kötelessége az egyleti pénztári számadásokat és a pénztár állapotát évnegyedenként megvizsgálni, végre az igazgató választmány nevez szükség esetén helyettes vagy segéd tisztviseleket s fogadja fel az egylet szolgaszemélyzetét.

19. Az egyleti rendes és rendkívüli közgyűlések.

Rendes közgyűlés minden év december havában Kassán tartatik. Rendkívüli esetekben az elnök többször is tarthat közgyűlést, ha ezt, vagy a választmány, vagy legalább 5 tag, az indokok felsorolása mellett, írásban kívánja.

A közgyűléseken, az alább eltérő eseteken kívül, a megjelent tagok szótöbbsége határoz.

A közgyűlés rendes tárgyai:

a) Elnöki jelentés a lefolyt évi működésről. Ezen jelentésben terjesztetnek elő a rendes ülések véleményezései és javaslatai, melyek fölött a közgyűlés határozatilag nyilatkozik. Elfogadás esetében, azoknak törvényszabta módokon és helyeken javaslatba hozatala és érvényesítése iránt intézkedik.

b) Az évi számadások megvizsgálása, a kiküldött számvizsgáló bizottsmány jelentésének tudomásul vétele s a pénztári maradvány iránti határozat. E végett első ízben az alakító, később a rendes közgyűlés 3 tagból álló számvizsgáló bizottsmányt választ, mely bizottsmány a számadások és pénztár állapotáról jelentését a közgyűlésnek bemutatandja.

c) Az igazgató-választmány által előterjesztendő évi költségvetés megbirálása és megalapítása.

d) A tisztviseleőknek és az igazgató-választmány tagjainak megválasztása.

e) Az alapszabályok megváltoztatása; ez azonban csak 5 tagnak egy hónappal a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, és az elnök által a meghívókban különösen, mint tanácskozás tárgya megjelölendő. Ily indítványt elfogadó határozat hozatalára az egyleti tagok egy negyedének jelenléte, ezeknek pedig szótöbbsége szükséges.

f) Valamely tag kirekesztésének esete.

g) Az egylet főnmaradásának, vagy feloszlásának kérdése. E kérdés azonban csak 15 tagnak, egy hónappal a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, és az elnök által a meghívókban különösen mint tanácskozás tárgya, kiemelő.

A felosztás kérdésében határozat hozatalra, a tagok $\frac{3}{4}$ részének jelenléte szükséges, kiknek szótöbbsége dönt.

A felosztást elhatároló közgyűlés az egylet vagyona felett intézkedhetik.

h) Indítványok, ha azonban a 14-ik §-ban körülírt tárgyakat érintik, a rendes ülés illetősége alá bocsáttatnak.

20. *Ügyrend.*

Az egylet rendes és választmányi üléseinek, közgyűléseinek, továbbá az egylet tisztviselőinek működése, a segélyezési ügy kezelése és ellenőrzése, végre a szabályok értelmébeni választásoknak, és a közgyűlések összehívásának módzata, egy az ideiglenes választmány által kidolgozandó, s az első közgyűlésen megállapítandó ügyrend, illetőleg szolgálati utasítás által fog szabályoztatni.

21. *Életbeléptetési szabályok.*

Jelen szabályoknak a kormány részéről bekövetkezett jóváhagyása után az ideiglenes választmány alakulási közgyűlést hirdet, s hirlapok útján, a kassai s általában a hazai ügyvédek, az egylet üdvös és közhasznú céljának kifejtése mellett a jelen alapszabályoknak kormánysszerűleg történt megerősítéséről értesíti, s hozzájárulásra hívja fel.

Az ideiglenes választmány elnöke által megnyitandó ezen alakulási közgyűlés alkalmával mindenek előtt elnök és jegyző választatván, a jóváhagyott alapszabályok olvastatnak fel. A jelenlévők, kik az egylethez járulni akarnak, az alapszabályokat sajátkezűleg aláírják, és a jegyzőkönyvbe, az igazgató-választmány utólagos bírálatának fentartása mellett, mint alakító tagok, beiktattatnak.

Ugyanezen közgyűlés folyamában, az alakulásra ekként, vagy írásosan jelentkezettek nevei felolvastatnak, s ha azok száma a 30-at megüti, az ideiglenes elnök az egyletet megalakultnak nyilvánítja.

Az így megalakult közgyűlés a tisztviselőknek és a választmány tagjainak megválasztásához fog. Az ideiglenes elnök által kinevezett szavazatszedő bizottmány a szavazatokat azonnal összeszedi és összeszámítja, mire az elnök a választás eredményét közzé teszi, az erről felvett jegyzőkönyvet a jegyzővel együtt aláírja, s ezzel együtt visszalépvén, az elnöki széket a megválasztott elnöknek áttalengedi.

Ezután az egyleti közgyűlés az ideiglenes választmány által előterjesztendő ügyrendet, illetőleg szolgálati utasítást veszi tanácskozás alá, a rendes ülések megnyitása iránt intézkedik, s határozatának végrehajtására nézve az igazgató-választmányt utasítván, feloszlik.

Mielőtt még a rendes ülések sora megnyitatték, az igazgató-választmány alakulási közgyűléskor magokat aláírt tagok felett, igazolási vizsgálatot tart; a hol kétség fen nem forog, a tagok szabályszerű képességét, jegyzőkönyvileg megerősíti. Kétség esetében azonban az illetőktől igazolványaikat bekéri.

Azokra nézve, kik iránt kételyei így sem oszlattak el, a tagsági okmány kiadását felfüggesztvén, a legközelebbi rendes ülésnek határozat hozatalá végett, jelentést tesz.

Végre az igazolt tagok számára a tagsági okleveleket az elnök és a titkár, a választmány határozatából kiállítja.

937

K.

Ezen alapszabályok egyetértőleg az igazságügyi miniszter úrral jóváhagyatnak.

Budán, 1867-ik évi június 23-án

a miniszter helyett
Szlávy József,
államtitkár.

Az egyesület jelenleg 57 tagot számlál.

A hírlapok közül a „Törvényszéki Csarnok“ot és a „Jogtudományi Közlöny“t hordatja.

A jogtudományi könyvtárnak alapja meg van vetve. Ez ideig körülbelül 20 könyvvel bír.

A könyvtár szaporítása részint az egyesület költségén, részint pedig szabad adakozás útján történik.

Névjegyzéke

I. az Abaujvármegyében lakó s működő ügyvédeknek.

Ágh Sándor		Koós Kálmán	
Antal Emil		Koós Bertalan	
Aranyossy László		Kruslyák József	
Brósz Jonathán		Korányi Károly	
Benczúr Géza		Kéler József	
Bélik Irén		Keményessy György	
Bezilla Sámuel		Koncz János	
Bulyi Dezső	K	Keczer László	K
Bujanovich Cajus		Kribel Tivadar	
Bujanovich Béla		Moys Jakab	
Csorba Károly	B	Madarász János	B
Demeter Titus		Major János	
Dióssy István	U	Márffy Géza	U
Dick Ármin		Naményi István	
Éder Ferencz	U	Olchváry Elek	U
Éder Ödön		Onczay Ede	
Erdélyi József		Papp Sándor	
Engelmann Gyula	Á	Petróczy Gellért	Á
Fedák Ignác		Ruszinko Zsigmond	
Francsek József	n.	Raisz Andor	n.
Gazsik Ferencz		Saad Lajos	
Glósz Ernő		Schickich Péter	
Hoffmann József		Soltész József	
Horváth Vincze		Spernovics József	
Hamar Ferencz		Steller Adolf	
Hammersberg László		Scholcz Victor	
Juhász Mihály		Szentsák Ferencz	
Koós Imre		Szerényi Ede	

Szmerekovszky István	Kassán.	Ternyey Pál	Kassán.
Szathmáry Kálmán		Ujházy Sándor	
Szoszniczky János		Zemányi Lázár	
Szentlélek Gyula		Zsennye Mihály	
Trusovszky			

II. A megyében künt lakó ügyvédeknek.

Füzéri járás	{ Mihályi Károly Baross László	Zsadány. Radvány.
Csereháti járás	{ Bartalos Béla Fábián János	Szepsi. Somodi.
	{ Schürger Adolf	Alsó-Meczenzéf.
	{ Kossuth Ádám Nékám Alajos Sipos Pál Tóth Gusztáv Jelenffy József	{ Szikszó. Nagy-Kinizs.
Gönczi járás	{ Barthus József Erdélyi Antal Festeti János György Béla Péczy Gyula Teöreök Lajos Zitás Ferencz Kovács József	{ Szántó.
	{ Szmétáni Péter	Göncz.

A szegény-
legény tár-
sulat.

A megyében 1847-ik év elein keletkezett a szabadelvű ugynevezett szegénylegény társulat, melynek elnöke Semsey Albert, tagja pedig volt körülbelül 80, tudniillik akkoron a megyében létező minden szabadelvű ember, ki tehetségéhez képest a szegényebbek részére pénzfizetéssel is járult.

Ezen társulatnak egyedüli célja volt a szabadelvű kérdésekben az országos szabadelvű párt előnyére szavazni s a megye eddigi conservatív szellemét átváltoztatni, mi az 1848-ik évi februári gyűlésben sikerült is, a midőn a megyében a szabadelvű párt többségre vergődött, s ekkor mondatott ki megyeileg a követek önbelátásuk szerinti szavazatképessége, egyedül azon utasítással, hogy a megyét az országgyűlésen soha szavazat nélkül ne hagyják.

I. A kassai Deákkör célja az 1869. január 7-én kibocsátott programjához képest a szabadelvű haladást democraticus elvek alapján fejleszteni, s úgy az országos, mint a helyi közérdekű kérdések megoldásánál lehetőleg érvényesíteni. A kassai
Deákkör.

II. E célra közrehat nyilvános közgyűlések, választmányi, szakbizottmányi ülések, országgyűlési kérvények, és a közvéleménynek sajtótársalgás és eszmecsere utjáni élénkitése és felvilágosítása által.

III. A körnek tagja lehet polgári becsületességgel bíró minden férfiú, ki az alapszabályokat aláírván, a választmány által felvétetik. Az eddig beirt, s a kör elveit vallott tagokra újabb aláírás nem kívántatik.

IV. Minden tag erkölcsi kötelességet vállal a kör célját előmozdítani, s magát a többség határozatához tartani. Ki magát a körbe beiratja, mindaddig annak tagjánul tekintetik, mig kilépését az elnökség utján az igazgatótanácsnak be nem jelenti. A tagsági díj évenként 1 forint. A körből kirekesztést csak az igazgatótanács indítványozhatja, s ezt a választmány a jelenlevők kétharmad szavazattöbbségével határozhatja el.

V. A kör minden negyedévben rendes közgyűlést tart, rendkívüli közgyűlés a választmány határozata vagy 20 tag írásbeli kérelme folytán az elnök által bármikor egybehívható.

VI. A közgyűlés határoz a választmány által szabályszereleg hozzá áttett tárgyak, vagy egyesek által tett indítványok, az alapszabályok módosítása vagy a kör céljainak kiterjesztése felett. Továbbá minden év január havában egy elnököt, alelnököt, három titkárt, egy pénztárnokot s ezeken kívül 100 tagból álló választmányt, és pedig a tisztviselőket általános, a választmányi tagokat viszonylagos szótöbbséggel titkos szavazat utján választja.

VII. A választmány saját kebeléből a kör elnökén kívül még 10 tagból álló igazgatótanácsot, és három számosabb tagu szakbizottmányt alakít.

1. Az igazgatótanács felügyel az alapszabályok megtartására, és a kör érdekeinek előmozdítására, a közgyűlés, a választmány s a szakbizottmányok elé a kör érdekében javaslatokat tesz. A közgyűlés és választmány határozatait foganatosítja, s ezeknek leendő utólagos bejelentés mellett sürgős esetekben önállólág is intézkedik. Felelősség mellett a kör

pénzügyeit kezeli, szerződéseket köt, szóval a kör ügyeit vezérli és kormányozza.

Az igazgatótanács mellé egy általa választandó, s a szükséghez képest szaporítható rendező bizottság adatik, mely az igazgatótanács intézkedéseinek végrehajtásában segédkezet nyújt, a kör tagjait nyilván tartja, s az összetartásra felügyel.

2. A politikai szakbizottmány egy igazgatótanács tag elnöklete alatt az országos politikai kérdéseket és az államélet bármely ágazatában szükségesnek nyilvánuló reform ügyeket tárgyalja, e felett indítványokat tesz, s azok megvitatását előkészíti. A szakbizottmány indítványait a választmány elé terjeszti, s ha az elfogadja, azok felett véglegesen a közgyűlés határoz.

3. A városügyi bizottmány, melynek a kiküldött tagokon kívül a körbe beirt minden városi képviselő és tisztviselő is tagja, szintén az igazgatótanács egy tagjának elnöklete alatt áll, s a helybeli városi ügyeket figyelemmel kíséri, azok felett értekezletet tart s megállapodásainak érvényesítését önállóan előmozdítja, esetleg ezek iránt a választmánynak s közgyűlésnek javaslatot tesz.

4. A sajtóügyi bizottmány feladata leendő: a napi lapokban s általában a sajtó terén a kör érdekeit képviselni, s szükség esetében ez iránt a választmánynak indítványokat tenni.

VIII. Az elnök, akadályozása esetén az alelnök képviseli a kört, a köz- s választmányi ülésekben, valamint az igazgatótanácsban elnököl. A titkárok a jegyzőkönyveket vezetik, s a kör iratait szerkesztik. A pénztárnok a kör vagyonát kezeli, az igazgatótanács utalványozása folytán fizetéseket tesz, számadásait a választmánynak végleges megvizsgálás végett beadja.

IX. E folyó évre a választmány megalakulva lévén, az a jelen alapszabályokhoz képest csak kiegészítették és ezek szerint szerveztetik.

Ezen alapszabályokat 1869-ik évi augusztus 6-án a ⁴⁸⁷⁶/_{R.} szám alatt a nagyméltóságu magyar királyi belügyminisztérium megerősítette.

A társulat elnöke: Hlavács Jenő. Alelnök: Juhász Mihály. Titkár: Perlsberg Ede, Korányi Károly, Skvór Antal. Pénztárnok: Novelly Sándor.

Az egyletnek 500 tagjánál több van.

1809-ik évi október hó 9-én gróf Andrássy Károly, Sikos Kassai lövész-egylet. Pál, Pivirotti Osualdo, Fűskuti Landerer Ferencz, Schrammel Mihály, Zimmerer Ferencz, Ochs és Laszgallner valamint Szoppani Károly azon évi lövész-király folyamodást terjesztettek be a várostanácshoz, miként az ugynevezett faraktár (holz zwinger) melletti tér engedtetnék át a lövölde felállithatása czéljául.

A fennebbi folyamodásra az engegély a város tiszti és választmányi gyűléséből 1810-ik évben január 10-én 157. szám alatt megadatott.

A tagok száma 1834-ben 59 volt. 1861-ik évben Krieger János, Novelly Antal, Kleinszky Imre, Engelman Mihály, Spornovits József, Virágh Jácint, Alexy Lajos, Fröhlich Károly, Hartig Gusztáv, Haske Emil, Vandracssek Károly, Tordássy András, Davidko István, Strasser Gusztáv, Hlaváts Jenő, Buday Lipót folyamodtak a mai lövölde felállítása engedélyezéseért; mely folyamodás következtében az alapszabályok 1862-ik évi ápril hó 23-án $\frac{9215}{eln.}$ szám alatta nagyméltóságu magyar királyi helytartó által megadattak; a mai lövölde az ugynevezett báró Fischer, jelenleg Széchényi kert keleti részében felépítettett, s az az előtt a Széchényi tér közepén álló Tyrolház, mely ő császári királyi felségének 1857-ik évben Kassán létele alkalmával tiszteletére készítettett, a város részéről a társulatnak ajándékozta áthelyeztetett.

A tagok száma 1864-ben 140 volt.

1865-ben 57 „

1870-ben 198 „

1840 és az azelőtti években az egylet rendes löhelye a katonai nagy laktanya irányában volt, hol jelenleg a városi faraktár van, e tér akkoriban sánczárók lévén, a töltő szobák, iroda, s mellék helyiségek csak fából voltak felállitva, más épületei a társulatnak nem voltak, s csakis a most is meglátható homlokkal építettett fel az egylet által, mely az akkori feloszlásával az egyletnek, a város birtokába jutott.

Azon esetben, ha a jelenlegi társulat feloszlának vagy hatóságilag feloszlatatnék, a társulat épületei és helyiségei, kivéve az épített védfalakat a városra vissza fognak szállni.

Jelenleg a lövész egylet élén áll az elnökség az igazgató-választmányyal:

id. gróf Csáky Rezső főlövész-mester.

Ambrusz Lajos I.

Schalkház Lipót II.

} allövész-mester.

Klimkovics Béla

ifj. Halyko Mihály

Horák Ede

Schifbeck Mátyás

Klestinszky László

Antal Emil

Demkö Imre

Angyal József

Virágh Jácint

Strasser Gusztáv

} választmányi tagok.

Szentlélek Gyula

Münszter Tivadar

Zsitkovszky Ferencz

} póttagok.

Ferster Miklós pénztárnok.

Ganzer Ede tollnok.

Puttis Mihály ezélső.

Lövészkirályok névsora.

Novelly Antal	1848.	évtől	1862.	évig
Ambrus Lajos	1862.	"	1863.	"
Szeleczky János	1863.	"	1864.	"
Schalkház Lipót	1864.	"	1865.	"
Scholz Ignác	1865.	"	1866.	"
Rió József	1866.	"	1868.	"
id. gróf Csáky Rezső	1868.	"	1869.	"
Stadler Antal	1869.	"	1870.	"
Szabó Imre	1870.			

Alapszabályai.

A „kassai polgári lövész-társulat“ czime alatt Kassán képzendő társulat célja, tagjainak egy berendezendő polgári lövöldében gyakorlandó cél-lövés és más társadalmi szórakozás végetti összejevetele.

A társulat tagja lehet mindenki, a ki ezen alapszabályok értelmében a társulatba felvétetik.

A társulat tagjai lövészek és lövészbarátokból állanak.

A ki a társulatba lépni kíván, tartozik magát a társulat főlövész-mesterénél bejelenteni, a ki a bejelentéseket a társulati választmány elé terjesztendi

A felvétel iránt a választmány titkos szavazat útján határoz.

Az ekként felvett tag köteles nevét sajátkezűleg a társulat emlékkönyvébe beírni, s a 2 osztrák értéki forintban egyszermindenkorra megállapított felvételi díjt, valamint a közgyűlésileg megszabott rendes évi díjt, az alapszabályok kézbesítésétől számítandó 14 nap alatt a társulat pénztárába befizetni, alávetvén magát feltétlenül az egyeslet mindennemű kötelezettségeinek.

A társulatba való felvétel a lövészet egész folyama alatt történhetik, magától értetődően, hogy a felvett tag az egész felvételi díjt lefizetni köteles.

Oly tagoktól, kik a meghatározott felvételi és évi díjakat lefizetni vonakodnak, a tartozás bármely bíró előtt sommás szóbeli per útján behajtandó.

A ki a társaságból kilépni akar, tartozik ebbeli szándékát legfeljebb a céllövészet megkezdése előtt március hó 31-ig a főlövészmasternél bejelenteni, mulasztás esetén a kilépő tartozik a megállapított évi díjt egészen lefizetni.

A társulat élén a rend fentartása, a ház és pénztár hű kezelése feletti örökös kötelezettségeivel áll a főlövészmaster, ki a társulatot harmadik személyek ellenében és a hatóságoknál képviseli, s a tagok közti perlekedésekben mint békebíró intézkedik, továbbá állanak a lövészmasterek és akadályozások esetében a helyettesek.

Az egyeslet teendői fontosságukhoz képest vagy köz-, vagy választmányi- vagy pedig bizottmányi ülések által tárgyaltnak és elintéztetnek.

A közgyűlés a főlövészmaster által évenként egyszer, szükség esetében többször is összehivathatik. Hogy a közgyűlés határozatképes legyen 45 tagnak jelenléte megkívánatik (a 46-dik §-ide nem értve) és ha annyi tag nem jön össze, akkor a főlövészmaster újabb közgyűlést hirdet, melyben a csekélyebb számmal is összejövő tagok érvényesen határozhatnak.

Ezen közgyűlés hatásköréhez tartozik:

- a) A képviselő és tiszti személyzet választása.
- b) A megállapított alapszabályok felsőbb helyeni jóváhagyás mellett, módosítása.
- c) A bizottmány, illetőleg választmányilag megvizsgált és felszerelt pénztári számadások felülvizsgálatai.
- d) A tagok által fizetendő évi járulék, löpénzek és viszont a pénztár által fizetendő nyeremények meghatározása.
- e) Lövöldei építkezés.
- f) Költségvetés megállapítása.
- g) A választmány által a társulat kebeléből kizárt egyénnek fellebbezése fölötti végleges intézkedés.
- h) Az egész egyesletet kötelező)
- i) Az egyeslet feloszlása feletti { határozathozatala.

Választmányi ülés a szükséghez mérve bármikor tartatik. Ezen 10 tagból álló választmány hatásköréhez tartozik:

1. A házi rend fentartása.
2. Gazdászati kezelés feletti ellenőrködés.
3. Tollnok és pénztárnoki számadások vizsgálata és a közgyűlés elé leendő terjesztése.
4. Rendes és rendkívüli lövészet, valamint táncvigalmak, vagy egyéb nagyobb mérvű nyilvános mulatságok rendezése.
5. Költségvetés kidolgozása.
6. A felvételi és évi díjak behajtása.
7. A pénztár időnkénti megvizsgálása.
8. Tagok felvétele, kilépése vagy kizáratása feletti intézkedések, végre:
9. Fizetések utalványozása, megjegyeztetvén, miszerint 5 forint alóli összegek a lövészmasterek egyike által is folyóvá tehetők.

A bizottmány hatásköre csupán azon ügyekre szorítkozik, melyek a köz- vagy választmányi gyűlés által különösen reá bízattak.

Minden ülésekben a főlövészmeister, annak akadályozása esetében az 1-ső, illetőleg a 2-ik allövészmeister viszi az elnökséget.

A társulat tagjai bármely üléshez meghívó jegyek által hivatnak meg, melyeken a felveendő tárgyak röviden érintetnek, szükségesetében előre nem jelölt tárgyak is felvehetők.

Minden ülésekről a tollnok által jegyzőkönyvek vezettnek, a választmányi és bizottmányi ülések jegyzőkönyvei a közgyűlésben bemutatandók.

A pénztárt egy e célra külön választandó pénztárnok kezeli.

A fő- és allövészmeisterek, továbbá a választmányi tagok, pénztárnok és tollnok évenként titkos szavazat útján választatnak meg. A választás után minden tárgyak az újonnan megválasztottaknak leltár mellett átadatnak.

A lövöldei helyiséget a választmány tudta és engedelmével nélkül, más mint társulati célra használni, vagy használat végett átengedni nem szabad.

Az évenkénti első lövés, a céllovészlet felsegállése tekintetéből, a városi tanács által kitűzendő 6 darab arannyal jutalmaztatik meg, mely díj a főlövészmeister és pénztárnok által láttamozott nyugtatóvány mellett felvehető.

Minden lövész annyi lövést, a mennyi neki tetszik, de 5-nél kevesebbet nem válthat.

A váltott lövések után járó betéti díjak a löjegy kiváltásánál előre befizetendők.

Lövész-barátok, kik magok nem lőnek, saját nevükre szőlő löjegyet mindig válthatnak.

A lövések ily jegyekre az illető tulajdonos távollétében is az egyletből szabad választás szerinti más lövészek által fognak megtétetni és az ezek után járó nyereség, vagy veszteség, a löjegy tulajdonosával tudatni.

Minden a lőrácsba lépett lövész, löjegyét a tollnoknak átadni köteles lévén, ezen löjegy a reá esendő nyeresémi összeggel együtt, csak szükség esetében ugyanaz napi lövöldözés bevégeztével, rendesen azonban, elhamarkodottság által okozta zavarok kikerülése tekintetéből, a legközelebb tartandó lövészlet megkezdése előtt fog a tollnok által a löjegy tulajdonosának kézbesítettetni.

A nyereség egyik fele a lövészbarátot, a másik fele a lövészlet illeti, kivéve azon esetet, ha a két fél között külön egyezkedés jött volna létre, miért is a löjegy a reá esendő nyeresémmel együtt mindenkor a löjegy tulajdonosának, távollétében pedig — és csak is akkor — helyettesének kézbesítendő.

Minden lövész csak azon rendben állhat a lőrácsba, a melyben a fegyverek az előszobában felállítva vannak. Előlépésnek csak akkor van helye, ha a soron levő fegyver-tulajdonosa nincs jelen s kétszeri felhívásra azonnal nem jelentkezik.

Mihelyt a lövész a lőrácsba lép, vele másnak oda helépni, vagy őt báborgatni tilos.

A fegyversorompóra több mint egy fegyvert támasztani egy lövésznek nem szabad, kivéve azon esetet, ha valaki saját személyén kívül még idegen löjegyre is lő.

Minden rendes lövészlet délutáni 2 órakor kezdődik.

A lőrácsba lépett lövész lövése előtt és az órnek a céláblaktól eltávoztatta után a szokásos csemettyű-jelt adni köteles.

A lövésnek szabad kézből kell történnie.

Nagyobb golyókkal, mint a melyekből 32 darab egy bécsi fontra kerül, lőni nem szabad.

Azon lövész, kinek fegyvere kétszeri csattanásra el nem sül, elveszti a sorrendet és a lórácából kilépni tartozik, ellenesetben a harmadszor megkísérített lövés a pénztár javára esik.

Ha két lövés egyenlő, az esetben a póznalövés elsőbbségben van, és ha ezek is egyenlők szétlövés választja el a pályázókat.

A rendes lövészetkor kitűzött főnyeremény egy darab 2 frtnyi értékű ezüst tallérban megállapítván, azt minden lövész, reá következően betűszernt a sor, adni köteles.

Lövészbarátok, kik magok nem lőnek — és ha csak a kérdéses nyere-ményt önkéntesen adni nem akarnák, a fentebbi szabály alól kivételnek.

Lövész-király csak az lehet, a ki tagja az egyletnek és a kinek a lövése legjobb, tétetett volna az bár idegen löjegyre is, ugyanaz nyeri egy-szersmind az 1-ső jutalomidjat is.

Minden lövész magát a czéllövészetben begyakorolhatja, gyakorlati határidőül szerda és szombat délután tüzetvén ki.

Az ily magán gyakorlat alkalmával, minden magát begyakorló lövész tartozik a czélőrnek 1 fegyver után 20 krt. fizetni.

Minden lövészet után a jelenlevő lövésmesterek egyike által egy bizott-mány kineveztetik, mely a czéltábla köreit az érdeklött lövészek közbenjöt-tével kicirkalmazza, s a jutalmakat kiosztja.

A töltő szobabani dohányozás szigoruan tiltatik, és erre két e célra kijelölt lövész őrködend.

Minden rendőri tekintetben a társulat a tanács rendeleteinek alávetve van.

Az alapszabályok nem ismerésével magát nem mentheti senki.

A társaság felosztatását a közgyűlésben az összes egyleti tagok két harmadának egyező akarata alapján elhatározza, és egyuttal az egylet vagyon iránt is intézkedik.

Kelt Kassán az 1868-ik évi márczius hó 22-én tartott közgyűlésből.

2491. szám.

Magyar királyi belügyminiszter.

R.

Ezen alapszabályok jóváhagyatnak.

Budán, 1868-ik évi június hó 9-én.

(P. H.)

Br. Wenckheim Béla s. k.

A kassai cassino 1831-ik évben keletkezett. Eleinte Kas-sán kétféle cassino volt, t. i.

A kassai
társas kör.
(cassino).

A mágnás cassino az arany csillagon.

A polgári cassino a gróf Csáky féle házban. Később a két cassino társas körre egyesülvén, 1834-ik évben a jelenlegi helyiségbe tétetett által.

Jelenleg elnöke a polgármester Rimanóczy Ferencz.

Helyettes elnök: Hajdu Dániel.

Jegyző: Loós József,

Korányi Károly.

Pénztárnok: Gerster Miklós.

Igazgató: Koleszár Mihály.

Tagja van összesen 304. Egy-egy tag fizet évenként 12 frt. oszt. ért. Szolga 6.

Könyvtára körülbelül 300 magyar és német vegyes tartalmu könyvből áll. Az egyesület 21 magyar, 20 német hirlapot járát.

Alapszabályai.

Az egyesület célja: A kassai cassino-egyesület művelt férfiak a végbőli egyesülése, hogy ezen társulatban és az arra szánt helyiségekben úgy szellemi, mint társadalmi tekintetben szórakozást találjanak.

Ezen egyesület tagja lehet minden művelt önálló férfi, rend- és rangkülönbség nélkül.

Az egyesület áll alapító, rendes és rendkívüli tagokból.

Alapító tagok azok: a) a kik az egyesület keletkezéséhez tőkepénzzel járultak; b) a kik az 1854-diki június hó 20-án kelt alapszabályok 4-dik §-a értelmében az egyesületnek három évig részvényesei voltak; c) jövőben azon rendes tagok, kik az egyesületben töltött eddigi idejük beszámításával 10 éves tagjai az egyesületnek (ö. h. 4. §.).

Rendes tag az, ki magát előre írásban lekötelezi, három évig az egyesület tagja maradni.

Rendkívüli tag az, ki az egyesületbe rövidebb időre lépbe.

Az egyesület irányabani kötelezettség megszűnik halál vagy Kassáról végleges elköltözés által, mely utóbbi esetben azonban az illető a választmánynak arról írásbeli jelentést tenni tartozik; ellenesetben fizetési kötelezettsége a lekötölezett idő tartamaig fönállván.

Ha azonban valamely egyesületi tag rendkívüli körülmények folytán magát átvállalt kötelezettségétől feloldoztatni kényszerítettnek; ezen esetben az írásbeli folyamodványa felett a fennálló választmány fog határozni.

Az alapítók joga az egyesület feloszlása esetében a létező vagyon felett a netaláni terhek törlesztése után szótöbbséggel rendelkezni,

Az egyesület vagyona közös tulajdont képezvén, annál fogva egyes kilépő alapítók ezen vagyonból osztályrészt nem követelhetnek.

A rendes tagok jogai tíz év múlva az alapítók jogait igényelhetni, a közgyűléseken szavazni és úgy mint az alapítók választmányi tagokul kizárólag választathatni.

Rendkívüli tagok általános meghívás folytán a közgyűléseken részt vesznek, és jogosítvák netaláni ohajtásokat, javallatokat avagy hiányokat a „kiváratok könyv“ébe bejegyezni.

Tagok felvételére az ülésben jelenlévő választmányi tagok általános szótöbbsége szükségeltetik, kik „golyozás“ által szavaznak.

Idegeneknek rendes vagy rendkívüli tag ajánlatára az egyesület látogatása 14 napra megengedtetik, kötelesek lévén azonban úgy a bevezetett, mint a bevezető nevüket és állásukat az „idegenek könyv“ébe bejegyezni.

Kassán állandóan nem lakó, a 4-ik §. értelmében csak rendkívüli tagul vétetik fel: köteles lévén magát ezen tagok névsorába önkézüleg bejegyezni s járandóságát havonként előre befizetni.

Az egyesületbeni részvételi jog személyes, másokra át nem ruházható s mindig csak egy személyre vonatkozik, nem pedig többekre, p. o. valamely kereskedői címzet egyes tagjaira.

Egy választmányi tag indítványa folytán valamely tagja az egyesületnek a választmány által kizárathatik, hogy ha az ülésben jelenlévő választmányi tagok két harmada a kizáratásra szavaz; ily ülésben azonban az elnökön

kivül legalább 12 választmányi tag jelenléte szükségeltetik, A szavazatok szóval mondandók ki s a jegyzőkönyvbe följegyzendő. A választmány azonban nem köteles ebbeli intézkedésének indokait nyilvánítani.

Az alapító és rondes tagok járuléka 12 frt., a rendkívülieké 15 frt. ausztriai értékben.

A cs. kir. katonaság évi járulékaíránt az igazgatósággal egyezkedhetik.

Az egyleti tagok kötelesek az évi járulékokat évnegyedenként előre akkor azonnal lefizetni, a mint a fizetési könyv az igazgatóság részéről hozzájuk átküldetlik.

Az olvasó teremben. Minthogy minden tagnak az egylet által nyújtott kellemek háborítlan élvezete elvitázhatlan jogában áll, annál fogva az olvasó terembeni hangos beszéd elkerülendő.

A hirlapok, térképek s könyveknek az arra rendelt helyiségeken kívüli használata rendszerint senkinek sem engedtetik meg. Bekötött hirlapok s könyvek ellenben 3—10 frtyai biztosíték és térítvény kiállítása mellett az az egylet tagjainak 14 napra kiadatnak, netaláni rongálások az illető választmányi tag (könyvtárnok) megbírálása szerint a letett biztosítékból kárpótolandók.

Egyes lapokban megjelenendő politikai hirlapok vagy nem rendes időben megjelenő röpiratok pedig egy hónapon át a tagok használatul az olvasó teremben tartandók, csak ezen idő lefolyta után engedhetetvén meg azoknak a 15-ik §-ban körülírt szabályok melletti kikölcsönzése, illetőleg olvasásul kiadása.

A választmány az igazgatóval egyetértőleg határozza meg azon órákat, melyekben a könyvek és hirlapok kikölcsönzése vagy azok visszaadása történend, mely határozat az olvasó teremben ki fog függesztetni.

Egy tagnak rendszerint több hirlap nem kölcsönözhetik, kivétel csak régi lapoknál és füzeteknél a könyvtárnok belátása szerint történhetvén.

Naponkint megjelenő hirlapok csak egy napra, füzetek s kötetek pedig 14 napra kölcsönözthetnek ki. Ha a hirlapok kellő időre vissza nem adatnának, köteles a kikölcsönző, mennyiben a visszaadással az előre bocsátott megintés után is késedelmeznék annak értékét a 21-ik §. szerint megtéríteni.

A kikölcsönző által lényegesen megrongált vagy hiányosan visszaadott könyvek el nem fogadtatnak, ha nem értékök szerint megtérítendő.

Az „érték“ alatt azonban nem csupán a megrongált vagy hiányosan visszaadott lapnak vagy füzetnek ára, hanem mennyiben annak megszerzése csak egy egész kötetnek vagy egy egész évi folyamnak megvétele által volna eszközölhető, az egész kötetnek vagy az egész évi folyamnak ára léssen értendő; a kártérítőnek a megrongált vagy hiányos másodpéldány által engedtetvén. A netaláni levelezési és szállítási költségek szintén megtérítendő.

Több külön keretekben foglalt vagy más módon elkülönített hirlapoknak egy időbeni kézbe tartása, avagy használat végett félretétele senkinek sem engedtetik meg.

Hirlapoknak vagy más irodalmi-segédesszközöknek önkényű elvitele, semmi esetben s egy tagnak sem engedtetik meg.

A lapokbani jegyek vagy oldaljegyzések tétele tilos. Arról azonban gondoskodva leendő, hogy az olvasóteremben kivonatok tételére szükségelt íróeszközök mindig kéznél legyenek.

Az olvasóterem naponkint reggeli 8-tól esteli 11 óráig használat végett nyitva áll.

Általános házirend. Tagok és az alapszabályok szerint bevezetett idegenek részére az egylet helyiségei esti 11 óráig állnak nyitva. Ha azonban akkor még vendégek volna, az illető szobák kivételképen tovább is világíttatni fognak. Az egylet minden helyiségei azonban legkésőbbben éjjeli 12 óra

kor minden körülmények között bezáratnak, kivéven a dalidók tartása alkalmával.

Az idegenek bevezetésére vonatkozólag az alapszabályok 9-ik és 10-ik §§. értelmében az igazgató vagy titkár utasíttatik, minden idegent, a ki az idegenek könyvébe bejegyezve nincs, vagy másodízben vezetetik be, vagy havi jegy váltása nélkül az egyeslet helyiségeit 14 napnál tovább látogatja, megszólítani vagy megszólíttatni.

Az olvasó-, teke-, és játszótermekben csak oly italok élvezete engedtetik meg, melyek a kávéházakban rendszerint nyujtatnak.

Az alapszabályok 15. és 23. §§-aiban foglalt szabály, melynélfogva könyveknek, hirdapoknak, térképeknek és más a társaság tulajdonát képző tárgyaknak az egyeslet helyiségein kívüli önkényi használata senkinek sem engedtetik meg, itt oly hozzáadással ismételtetik, hogy azok semmi ürügy alatt még a használatukra rendelt szobákból másokba sem vitethetnek által.

A tekejátszásnál a tekéző szobában kifüggesztett külön szabály érvényes. Szerencse és más tiltott játékok átalában tilalmaztatnak.

Az egyeslet szolgálai a tagok által magán szolgálatra nem használathatnak.

Az egyeslet helyiségeiben az előirt rend fentartása közvetlenül az igazgatót és titkárt illeti; a tagok annálfogva netaláni helytelenség esetében legelőbb hozzájuk forduljanak.

Kutyát ez egyeslet helyiségeibe vinni tilos.

A kassai polgári társaskör.

— Keletkezett 1867. évben. —

A kassai polgári társaskör.

Tisztviselők névsora :

Elnök : Ambrus Lajos.

Alelnök : Gleviczky Sándor.

Igazgató : Tordássy András.

Pénztárnok : Láng József.

Jegyző : Papp Sándor.

Választmányi tagok, a választásnál nyert szavazatok száma szerint sorolva : Kukovszky István, Balázs Mihály, Czito Samu, Krusóczky József, Löderer András, Grün Vilmos, Gerster Miklós, Albert József, Hajdu Dániel, Schvarz Vincze, Aranyossy Geyza, Bellaágh Samu, Halyko Mihály ifj., Horák Ede, Halyko Mihály idősb, Münszter Ferencz, Soltész József, Francsek József, Novelly Sándor, Zemányi Rezső, Elischer Károly, Krutsay Ede, Regen Antal, Bertha Károly.

Póttagok : Fröhlich Károly, Loósz József, Davitko István, Papp József, Rimanóczy Ferencz, Klestinszky László, Koregtko Antal, Löffler Lajos.

A kör állandó tagjainak száma 271.

A társas körnek helyiségei kényelmesek, berendezése czélszerű, van benne 1 olvasó terem, 1 társas terem, 1 tekéző terem és egyébféle helyiség.

A kör 16 magyar és 8 német napi vagy időszakai lapot tart. A magyarok közül: a Budapesti Közlöny, Hon, Magyar Ujság, Pesti Napló, Ellenőr, Szabad Egyház, Hazánk és Külföld, Politikai Ujdonságok, Vasárnapi Ujság, Bolond Miska, Üstökös, Anyagi Érdekeink, Igazmondó, Gazdászati Közlöny, Kassa-eperjesi Értesítő, Magyar Magyar.

A németek közül: Fremdenblatt, Vänderer, Neuer freuer Lloyd, Figaro, Kikiriki, Garten Laube, Gewerbe Halle, Kikiriki Tagebuch.

A körnek könyvtára is lesz, mely magyar és német részből fog állani.

Alapszabályai.

A kör célja: a művelt társas élet élvezeteit tekintettel a korszerű és hazafias igényekre megszerezni, a polgári elem emelkedését létesíteni és a pénztár állapotához képest önhibájok nélkül elszegényedett körbeli tagokat s azok özvegyeit vagy árváit segélyezni.

A kör minden harmadik évben újból alakul.

1867-ik év október hó elsejével veszi ezen megalakulás kezdetét.

A kör tagja lehet minden művelt, önálló és feddhetlen életű férfi különbség nélkül.

A tagok lehetnek állandó, ideiglenes és tiszteletbeliek.

a) Állandó tagok azok, kik magokat írásban kötelezik három évig a kör tagjai maradni.

b) Ideiglenesek, kik a körbe ennél rövidebb időre lépnek, és

c) tiszteletbeliek, kiket a kör nem kassai lakos érdeműs hazafiakból bizalmának és megtiszteltetésének kifejezéseül megválaszt.

Tagok fölvétele a választmány hatásköréhez tartozik, állandó taggá csak állandó tag ajánlhat, a belépni kívánónak neve választás előtt legalább 3 nappal a kör helyiségeiben kifüggesztendő. Ideiglenes tagok hasonló előzmények mellett vétetnek fel, egyébiránt ideiglenes tag csak az lehet, ki nem állandó kassai lakos és itt lakásának megváltoztatása nem önmagától függ. A megválasztáshoz általános szótöbbség kívántatik. A szavazás golyók által titkosan történik.

Tiszteletbeli tagokat a közgyűlés általános szótöbbséggel választ.

Mint az állandó úgy az ideiglenes tagok kötelesek évenként o. é. 6 frtot két havi előleges részletekben az egyet pénztárába befizetni, szabadságában állván azonban minden tagnak huzamosb időre is fizetéseket teljesíteni.

Ezen kötelezettség mulasztása esetére törvény útján fog a tartozás behajtatni s e tekintetben minden tag aláveti magát a sommás szóbeli eljárásnak és Kassa város főbirói bíróságának.

Állandó tagnak a kör irányábani kötelezettsége a kikötött idő tartama előtt megszűnik, halál vagy Kassáról végleges elköltözés által; elköltözés esetén azonban az illető távozását a választmánynak bejelenteni köteles; ellenesetben fizetési kötelezettsége a kikötött idő tartamáig fennáll.

Az összes tagok feljogosítvák a kör által nyújtott minden élvezetekben részt venni, s az olvasó-teremben nyitva álló „kiváratok könyvébe“ ildomos szerkezetű és sajátkezűleg aláírandó indítványokat, észrevételeket és panaszokat iktatni.

Azonban csupán az állandó tagok feljogosítvák a közgyűlésben szavazni, s a kör tisztviselőiül és választmányi tagokul kizárólag megválasztathatni.

Valamely tag kizárása feletti határozat a választmányt illeti.

Egy már felvett tag kizárása azonban csak ezen alapszabályoknak ismételt megsértése, erkölcsi megbélyegzés; s általában azon tulajdonságok kiderült hiánya miatt történhetik, melyek a 2-ik §. szerint a felvételre mulhatlanul megkívánatnak.

A kizárásra szükséges, hogy azt legalább két választmányi tag a választmányi gyűlésben, vagy két állandó tag a kiváratok könyvébe indokolva indítványozza, s hogy az elnökön kívül legalább 16 tagból álló választmányi gyűlésnek két harmadrésze a kizárásra szavazzon.

A szavazás golyók által titkosan megtörténik, a jegyzőkönyvbe azonban csak az eredmény iktatandó.

A kizáró határozat ellen a kizárt a közgyűléshez felfüggesztő erővel folyamodhatik.

Idegeneknek. állandó körbeli tag bevezetése, s az igazgatónál vagy helyettesénél történt bemutatás mellett a kör látogatása 8 napra megengedtetik, köteles azonban úgy a bevezető mint a bevezetett nevüket, polgári állásukat és a bevezetés napját, az olvasó-teremben nyitva álló idegenek könyvébe sajátkezűleg beírni.

Ha ezen rendszabály ellen valamely idegen a kör helyiségeiben megjelenne, azt az igazgató megszólítani köteles.

A hernád-kércsi olvasó-kör.

A hernád-kércsi olvasó kör keletkezett 1851. év december havában.

A körnek törekvése levén a magyar irodalom pártolása, hogy a különben is szétszórt és zaklatott társadalmi viszony fentartása mellett a lelki művelődés s honfias érzelem nagyobb lendületet nyerhessen. Ezen körbe beléphetni democraticus irányzatánál fogva is, hogy mentől többen képesek lehessenek, a befizetendő díj 2 pftra határozottatott.

Az így bejött pénzmennyiség hasznos practicus gazdasági és szépirodalmi könyvek beszerzésére fordított, és miután több lelkes részvényes saját könyveit is a közhasználatnak engedte át, tehát az olvasó társulat nagy s eredménydus sikernek örvendett.

A körnek közmegállapodásilag léteztek ugyan alapszabályai, de azok megerősítés végett az akkori kormányközegeknek fel nem terjesztettek.

Ezen olvasó egylet céljának megfelelőleg 1860. év végeig állott fenn, de azon időben politikai mozgalmak lépven előtérbe, a társulati rendtartásbomladoszának indult, minek folytán a kivett könyvek beküldése s a díjak befizetése lassankint elmaradván, 1861. év végén a hernád-kércsi olvasó kör pályafutását befejezte.

Elnöke volt a társulatnak: Lacsny Vincze, ki egyszersmind a pénztárnoki hivatalt is viselte; jegyzője Pédery Mihály.

A szántói olvasókör.

A szántói olvasókör 1866-ban keletkezett, s jelenleg újra 3 évre alakult.

Elnök: Péczely Gyula.

Jegyző: György Béla.

Résztvevő tag van 32.

Egy-egy résztvevő 8 forint.

Ezen körnek annak előtte könyvtára is volt.

A kör járátja a Hont, Pesti Naplót, Pester Lloydot, Magyarországot és a Nagyvilágot.

Az alsó-meczenzéffi társalkodási kör 1865-ben különösen Az alsó-meczenzéffi társalkodási kör 1865-ben különösen Beresinszky Alajos helybeli lelkes plébános többszöri indítványa czenzéffi társalkodási kör folytán alakult.

A tagok száma eleinte csak 51 volt, mely szám az év végével 115-re szaporodott.

A társulat célja: hírlapok és folyóiratok megrendelése által úgy a politikai, mint a tudományos téren is ismereteket és mulatságot szerezni.

A körnek könyvtára is van, mely úgy a bel- mint a kül-lakosok szabad adakozása útján szaporittatik. A könyvtár jelenleg 228 német könyvből áll; megvannak azonban közte Eötvös és Jókai német kiadásban megjelent munkái is.

Elnök: Pausperthl Anselm, ki egyszersmind pénztárnok is.

Választmányi tagok: Beresinszky Alajos, Tischler Mátyás, Göbl Máté, Tomalik Alajos, Gedeon Em. József, Müller József, Gedeon József, Kosch György.

Az egyesület 12 hírlapot jár; melyből 6 politikai, 6 pedig részint humorisztikus, részint oktató lap. A lapok vegyesen magyarok és németek.)*

*) Pesti Napló, Bolond Miska, Borsszem Jankó, Pester Lloyd, Ungarischer Lloyd, die Tages-Presse, Leipziger Illustrierte-Zeitung, Allgemeiner Anzeiger, der Practische Landwirth, Kaschau-Eperieser Kundschaftsblatt, Figaro, Wiener-Punsch.

Szepsiben 1867-ik évben Hadházy László ref. lelkész indítványára olvasó-kör alakult, melynek

A szepsii olvasó-kör.

Elnök: Hadházy László,

Jegyző: Spacz Dávid,

Pénztárnok: Kis Dániel.

Egyleti tagja körülbelül 38 volt.

Az egyesületnek egyedüli célja a hírlapirodalom olvasása volt, mely célra a város az egyesületnek a városházában helyiséget ingyen adott által.

Az egyesületi költségek fizetése kivétel után eszközöltetett.

Hordatta az egyesület a hírlapok közül: a Hont, Pesti Naplót, Magyarországot és a nagyvilágot, Bolond Miskát, Üstököst és a Budapesti hivatalos Közlönyt.

A kör 1869-ik évben szűnt be.

Az egyesületnek 3 helyisége van, u. m. az első az olvasó, a második a billiárd, a harmadik a társalkodási terem.

A kör tagjai a belépésnél 2 forintnyi díjjal fizetnek, az évenkénti befizetés a tagok általános közgyűlésének kivetésétől függ.

A szikszói
társalgó-kör.

A szikszói társalgó-kör keletkezett 1869. évi január 1-én.

Elnöke: Putnoky József.

Alelnök: Kaliczky Sándor.

Főjegyző: Nékám Alajos.

Aljegyző: Futó Gyula.

Pénztárnok: Michnay Kálmán.

Felügyelő: Hegyi István.

Választmányi tagok: Csuka György, Sipos Pál, Dr. Katona Géza, Dr. Répássy József, Tóth Gusztáv, Kossuth Ádám, Biró Antal, Antalfy László, Frenkel Jakab, Slezinger József, Szeghy Kálmán, Guttmann József, Okányi József, Puszkay Ferencz.

A kör 7 magyar s 1 német hirlapot járát u. m.

Hon, Pesti Napló, Bolond Miska, Gazdászati Lapok, Borászati Lapok, Szépirodalmi Csarnok, Magyarország és a nagyvilág. Pester Lloyd.

A társalgó-kör célja: egyesülési pontot képezni, hol a Szikszó város, úgy a környék lakosai rang, állás, nemzetiség és valláskülönbség nélkül egymással minél gyakrabban és számossabban találkozassanak, és közvetlen eszmecsere, kölcsönös ösztönzés, szilárd összetartás által, a nemes, jó és szép elvek érvényrejutásának eszközlése.

A társalgó-kör oda működik, hogy minden rendelkezésre álló eszközökkel a folytonos és határozott haladást, mint anyagi úgy szellemi téren előmozdítsa.

E célból igyekszik a társalgási kör, mikép

a) Tagjai közt a hirlapok olvasása, czélszerűen összeállított könyvtár, népies előadások s egyéb művelődési eszközök által az általános műveltséget terjeszsze.

b) Hogy mindennemű napi kérdések, valamint általában általános érdekű ügyek szorgalmas és beható tárgyalásai által, a közügyek iránti valódi érdekeltséget szilárdítsa.

c) Hogy zenészeti, szavallási s egyéb hasonló előadások által az izlést nemesítse, s az érzelmet minden jó és szép iránt kifejleszsze ; végre

d) Hogy ösztönzés és részvét által korszerű népgazdasági s egyéb közhasznú vállalatok alapítását, fentartását és fejlesztését lehetőleg és tehetsége szerint előmozdítsa.

Egyleti tag minden becsületes honpolgár lehet.

Az egyletnek csakis rendes tagjai vannak, kik az egylet irányában 3 évre vállálnak kötelezettséget.

Az évi tagdíj 5 frt. osztr. értékben van megállapítva.

Feloszlás esetében a társalgó-kör vagyona csupán közhasznú célokra fordíthatatik, melynek hováfordítása a felosztató egyleti nagy gyűlés határozatától függ.

Az egyletnek még jelenleg könyvtára nincs.

Az egyleti tagok száma körülbelől 100.

Megyei önképző intézetek és egyletek.

A kassai nemzeti színészet.

Bevezetésünk rovatában a 107—140. lapon előadtuk, ^{A kassai nemzeti színpad.} mikép Abaujvármegyének a nemzeti színház körüli érdemei elévülhetlenek ; jelen értekezésünk célja a kassai városi színház történelmét, tekintettel a nemzeti színügy kifejlésére, előadni.

A kassai színház Klestinszky József főbirósága alatt (1771—1786.) épült. Építésétől kezdve a jelen század első évtizedén tul bár német ajku vándor színészek mulattatták a közönséget, kikről, miután bennünket közelebbről nem érdekelnek, értekezni nem feladatunk, de már 1792-ik évben a Kassán játszó nemzeti szintársulatra a megye pénzsegélylyel adakozott, sőt adakozás-gyűjtést is rendezett ; szint ekkép járt el a megye az 1794-ik évben Kassán játszó nemzeti szintársulattal is, miglen 1819—20. évben a Murányi igazgatósága alatti szintársulat lépett fel a kassai színpadon ; sajnálattal említjük, hogy az előbbeni s a Murányi-féle szintársulat korából egyetlen színlapot sem birtunk előkeríteni, a nép ajkán azonban maig is él a Murányiné, Széppataki Rozália, Sáska (Benke), Nagy János, Kőszeghy Jancsó (Vásárhelyi), Láng Ádám és Várady neve.

Az azon korbeli legkedveltebb szindarabok voltak: „Embergyűlölés és megbánás“ Koczebuetól; „Bátory Mária“, „Az arany karpereczek“ Dugonicstól; „A culmhegyi haramiák“, „A keresztes vitézek“, „A csörgő sipka“, „Az aranyidő“ sat.

A magyar színészet nem birta még magát az első alkalommal Kassán meghonosítani, alig mult el a dicséretes kezdés próba éve, már ismét a német színészet foglalta el helyét, a míg 1828-ik évi október havában a kolozsvári magyar dalszintársulat lépett fel a városi színházban, s a jelesen kitűnő előadásokat a közönség nagy tetszéssel és páratlan lelkesedéssel fogadta, mire néhány hét mulva a derék, értelmes, műértő és műpártoló báró Berzeviczy Vincze ezen dalszintársulatot tettelegesen pártfogása alá vette, s az igazgatóság élére állott, saját költségén különféle felszereléseket eszközölt, és magában a színházban szükségelt és költséges javításokat tetetett.

Minthogy ezen dalszintársulat fellépésével a nemzeti színészet új korszaka kezdődik, ennél fogva méltányos, hogy a társulat tagjainak nevei megörökítettessenek:

Szentpétery Zsigmond, Udvarhelyi Miklós, Megyery Károly, Szilágyi Pál, Pály Elek, László József, Bartha János, Telepy Károly, Szerdahelyi József, Egressy Gábor, Chiabay, Eder, Szákfy, Máthéfi, Dériné, Chiabainé, Borsos Klára, Éder Luiza.

1830-ik évben február hó 9-én tartott megyei közgyűlésben Abaujvármegye lelkes rendei vették pártfogásuk alá az említett minden tekintetben kitűnő dalszintársulatot; annak élére színházi bizottmányt állított, s mint rendes intézetét 4 évig fentartotta és kezelte.

Minő mérvben teljesítette Abaujvármegye a nemzeti színügy iránti intézkedéseit, mikép vetette meg alapját a későbben keletkezett országos nemzeti színügynek, minő költséggel, buzgalommal, kitartással ápolta volt Thália gyenge, de szép jövődőt ígérő növényét, az bevezetésünkben egész terjedelmében van előadva.

Abaujvármegyének mindezen nemes törekvéseiben mint hű társa, szabad királyi Kassa város emelendő ki, de nem kis érdekünk van abban a szomszéd, de sőt távolabb fekvő megyéknek is, mint Zólyom, Szabolcs, Zemplén, Krassó, Csanádnak sat.

1834. május hó 26-án a színházi bizottmány által értesült

arról a megyei közgyűlés, hogy Komlóssy Ferencz színigazgatóval évi 1000 pfrtnyi segélyezés mellett szerződés kötöttetett.

Munkánk 139-ik lapján megnevezvék mindazon színészek, kik a most leirt időszakban díszére, becsületére váltak nemzetünknek s méltók voltak az őket keblén fejlesztő Abaujvármegye pártolására, ez alkalommal ki kell még emelnünk Tóth Istvánt, (Czelesztin), Vendra festőt, Farkas tánczművészt, Szökét nejével (Izabella), Lipcsey Klárát sat.

A most leirt időszaktól kezdve, miután a fennebbi megyei szerződés 1835. február 23-án tartott gyűlésben újra megerősítettet, egész 18³⁹/₄₀-ik évig folytonosan Komlóssy Ferencz volt a színigazgató, és a színtársulat tagjai közül az említettek kivül Parázsonét, Mogyoróssy Ninát, Kelényinét, Erdősnét, valamint Szilágyi Józsefet, Erdőst, Deézi Zsigmondot és Veszter Sándor tánczművészt emelhetjük ki; ezen időben tűnt fel a kassai színpadon jeles tánczával Rotter Irma, kinek tanítója Mayer kassai tánczmester volt.

18³⁹/₄₀-ik évben a kassai színház pesti ügyvéd Joób Gusztáv és Kovács énekesnek mint igazgatóknak évi 800 pfrtnyi segélyezés mellett adatott ki, mely időben

Balla, Kőszeghy, Kovács, Havy, Füredy Mihály, Schön, Erdős, Szikszay (Réthy) Boldizsár, Dériné: Balláné Soós Anasztázia, Erdősné, Darvas Etelka voltak a társulat jelesebb tagjai.

1840. január havában először lépett fel a kassai születésű Kaiser Jozefa, férjezett Ernstné, a „Beatrice di Tenda“ Bellini által készített dalműben, ki később a pesti nemzeti színpadnak egyik jeles tagjává lőn.

Ugyanezen évben vendégszerepelt Kassán: Megyery Károly, Tóth József, Feleky Miklós, Egressy Gábor és Hegedűss Lajos; valamint a közkedvességű Csercser Natalia (Benedekné) is gyakorta elragadó lelkesedésre birták a közönséget.

Az igazgatókkali szerződés kötése a megyének, ez ideig mindig kihirdetett csőd útján történt, Kassa szabad királyi város ingyen engedvén át mindenkor a városi színházat, miglen 184⁰/₁-ik évben Demjén Mihály vidéki színigazgatóval kötöttetett meg a szerződés, ki a színidény beálltával jelentette, hogy pénztől a Hortobágyi pusztán megfosztatván, az igazgatást többé vinni nem képes.

Igaz ugyan, hogy Demjén Nagyváradról Kecskés nevű

színésszel és Dérinével átjött a színház kibérlése végett alkudozandó, de ezen alkudozások nem sikerültek, a megye a színházat a város rendelkezése alá visszabocsátotta s a magyar színészet Kassán egy időre megbukott.

Fel kell még említenünk, hogy a bevezetésben leírt gróf Csáky Tivadar főfelügyelete alatti időben 183 $\frac{1}{4}$ -ik évig a nevezett gróf egy színbíráló lapot is adatott ki.

184 $\frac{1}{4}$ -től 1848-ik évig Kassán ezután német vándor színtársulatok működtek u. i. a Lingé, Morellié, Huberé, (ki a budai szinkört építette), Krammeré, Weiszé és Kröningé, miglen Klestinszky László megyei aljegyző 1848-ik évi február havában Kröning német színigazgató jogát 300 pengő forintért megvette, a színházi szerződés ráruházását Kassa város bel- és kültanácsa azon év márczius havában 3 évre megerősítette és helyben hagyta.

Klestinszky igazgatósága alatt azután a magyar dalszín-előadások szeptember 29-én kezdődtek el; társulatának jelesebb tagjai voltak:

Művezető: Kilényi Dávid.

Rendezők: a drámában Hegedüs Lajos, az operában Rösler, a népszínművekben Kaczvinszky.

Pénztárnoknő: Kilényiné.

Karnagy: Schemmel József.

Karnester: Bartay Iván.

Színészek: Rösler István, Kaczvinszky János, Foltényi Vilmos, Fekete Ferencz, Bodorfi, Hegedüs, Zöldy Miklós, Komáromi Sámuel, Károlyi Lajos, Benedek József, Réty Pál, Kovács Antal, Árvay István, Egry Alajos, Pohl József.

Felügyelő: Török Antal.

Sugó: Görbe Ferdinánd.

Színésznők: Toperczer Emilia, Téli Róza, Bárányi Mina, Váradi-Kolonics Alfonza, Komáromi Sámuelné, Réty Pálné, Bányay Róza (Schehovics Edéné). Kaczvinszkyké, Szilvási Eliza, Kovács Antalné, Kovács Bénéjammné, Láncki Róza, Árvay Istvánné, Fehér Karolina, Kesziné (Zöldyné), Szentpétery Róza (Csicseriné).

Tánczosnők: Klauber Regina, Tóth Luiza.

A színelőadások 1848-ik évi december hó 11-éig, az napig t. i. melyen gróf Schlick lovassági tábornok a császári hadsereggel a városba csatázva bevonult tartattak, a midőn a színészek részint honvédeknek beálltak, részint a városból eltávoztak, minélfogva az előadásokat, habár az osztrák igen derék humanus hadvezér azt ohajtotta, sőt meghagyta, lehetetlen volt folytatni.

A magyar hadjárat bevégeztével Klestinszky László eszélyességből, az akkori körülmények közt, az abból keletkező

üldöztetése elkerülése tekintetéből az igazgatóságról önként lemondott.

Szomoru aera következett a nemzeti színészetre is a hadjárat bevégezte után, a fenálló városi hatóság részint félelemből, részint önmegadásból, de leginkább oportunitási szempontból a magyar nemzeti színészet eszméjét csak megpendíteni sem merhette, német lön a kormányzási nyelv, természetes, hogy Kassán mint kormányzati központban a német színészet ütötte fel tanyáját; ekkép történt, hogy 1850—52-ben Lojanek János, 1853-ban Fornas Károly, 1854-ben Schwarcz József, 1855—59-ben Preising József Ferencz, 1860-ban Laufner Gusztáv német szintársulata mulattatá a közönséget.

1861. évi május hó 28-án tartott megyei bizottmányi közgyűlésben felolvastatott szabad királyi Kassa város átíratá, melyben a Latabár Endre igazgatása alatt álló Kassán működő nemzeti szintársulatnak pártolására hivta fel a megyét.

Örömmel ragadta meg a megye az alkalmat a nemzeti színészet pártolására és Olasz János elnökle alatt Semsey Jenő, Tiszta Károly, a kassai járás főszolgabirája Ferdinándy Bertalan és gróf Csáky Gyula tiszteletbeli aljegyzőt véleményes jelentés kidolgozása végett küldötte ki.

Szeptember hó 12-én tartott megyei bizottmányi közgyűlés alkalmával a küldöttség véleményes jelentését beadván, a nevezett küldöttség önálló működéssel ruháztatott fel és Tiszta Károly küldöttségi elnökül választatott meg, a járások szolgabiráinak pedig három évre szóló 5 forintos részvény-kötvények kibocsáttatása s aláíratása tétetett kötelességökké; igen természetes, hogy a most említett küldöttség a mint alantabb azonnal látni fogjuk szabad királyi Kassa város által hasonlag kiküldött bizottsági tagokkal együttesen működött.

1862. évben Láneczy József főispáni helytartó s királyi biztos elnökle alatt is a Kassán működő Latabár Endre-féle szintársulat folytonos pártolásban részesült.

Névsora az 1862-ik évben Kassán működő dráma, népszinmű és dalmű nemzeti szintársulat személyzetének.

Igazgató: Latabár Endre.

Rendezők: Benedek József, Szathmári Károly.

Karmester: Laczkó Gergely.

Táncz- és balett mester: Perrei János.

Férfiak: Benedek József rendező, Csehfalvi Antal, Dombi József, Gönczi Soma, Hegyesi Ferencz ügyelő, Iván Nándor, Jánosi Emil, Károlyi Lajos, Kovács

Gyula, Kolocsányi Ferencz, Latabár Endre igazgató, Laczko Gergely karmester, Marosi János, Nagy József, Szabó Mózes, Szathmári Károly rendező, Szentgyörgyi István, Szörényi Kovács Elemér, Tóth Károly, Török István, Veress László.

Nők: Benedekné, Boros Irma, Dombiné, Hegyessiné, Horváth Teréz, Kalocsányiné, Latabárné, Laczkóné, Mátrai Mari, Nagyné, Nagy Luiza. Nyitrai Mari, Nyitrai Teréz, Perreiné, Rott Erzs, Szabó Pepi, Tóthné, Törökné (Matákovich Teréz), Zsiray Róza.

Gyermekek szerepekre: Latabár Kálmán, Scholcz Anna.

Táncosnők: Nyitrai nővérek, Perreiné, Rott Erzs.

Balett- és tánczmester: Perrei János.

Zenekar. Karvezénylő: Novák Ede.

Személyek: Schweder Edmund, Krudina Ferencz, Knauer Ede, Szikora Alajos, Kuncz János, Frisch József, Kneizer Márton, Benes Antal.

Ruhatárnok: Kolocsányi Ferencz.

Fodrász: Reitmeier József.

Disz- és gépmester: Scholcz Ignác 5 segéddel.

Színházi szolga: Varga József.

Kellék hordár: Klausz István 2 segéddel.

Jegyszedő 5. Kályhafűtő 1.

1863. évi november 15. a kassai polgármester elnöklete alatt tartott színházi bizottmányi gyűlés alkalmával a színházi bizottmány hatóságilag újja alakíttattatott, nevezetesen a megye részéről gróf Péchy Manó, gróf Dessewffy Ferencz, gróf Csáky Rudolf. Patay Sámuel és Tiszta Károly.

Szabad királyi Kassa város részéről: báró Horváth József, Antalffy Floris, Klestinszky László, Koch Lajos, Bakos János és Plath János küldettek ki, mire a két küldöttség elnökül gróf Péchy Manót;*) alelnökül báró Horváth Józsefet, jegyzőül Klestinszky Lászlót, pénztárnokul Kolyeszár Mihályt, pénztári ellenőr és vezetőnek Plath Jánost választotta el.

A szinigazgatók Szabó József és Phillipovics a működő dalszinszemélyzet névsorának haladéktalan a színházi bizottmánynak bemutatására utasítottatott.

Névsora a Szabó József és Phillipovics igazgatósága alatti szintársulatnak.

Berzsenyi Károly, Károlyi Lajos, Dráguss Károly, Marczell Géza, Avoni Victor, Gerecs János, Tauner István, Phillipovics István, Bartha János. Gyulai Ferencz, Erdélyi Sándor, Krasznai Mihály, Ujfalussy Sándor, Almássy, Musto Gusztáv, Balogh György, Rónai Gyula, Sándori Ignác, Brandt György, Hegedűs Károly, Briger Hugó, Megyessy Nándor karnagy, Kertész Ferencz sugó.

Schineck Jozefa, Megyeri Emma, Radeczky Irma, Konti Franciska. Szigetvári Emelka, Egyedi Mária, Gesztesi Etelka, Ujfalusiné asszony, Phillipovicsné asszony, Erdélyiné asszony, Mellesz Liska, Mindszenti Cornélia, Malusi Luiza, Jäckel Amália, Szöllősy Hermin, Nockó Luiza, Parajsz Mária, Reményi Róza, Bessenyeiné asszony, Jäckelné asszony, Rónai Lilla.

A november 29-én tartott színházi bizottmányi gyűlésben Szerényi Ede segéd jegyzőül neveztetett ki.

Ugyanezen gyűlésben tétetett hivatalos jelentés a segélyző pénztár állapotjáról, mely a folyó évi 94-ik számú Kassa-eper-

*) Gróf Péchy Manó ő nagyméltóságának lehet egyedül a kassai nemzeti színháznak újabb felvirágzását köszönni.

jesi Értesítőben meg is jelent és összesen 97 frt. 70 krt tett ki, a hátralék 1865 frtba találtatott, melynek behajtása elrendeltetett.

Elnök indítványára a felső-magyarországi kassai magyar nemzeti színház főtartása és állandósítása céljából szükségelt alaptőke vagy készpénzbeli adományozások gyűjtése végett hazafiás érzelmű levelek bocsáttattak ki.

A december 13-án tartott színügy bizottmányi gyűlésből a színigazgatók oda utasítottak, miszerint minden 14 nap a már bizottmányilag jóváhagyott játékrend lejátszása előtt öt nappal az új játékrendet jóváhagyás végett a bizottmány elébe terjeszszék.

1864. január 17-én tartott színügy bizottsági ülésben következő nagyobb adakozások történtek a felső-magyarországi magyar nemzeti színház fentartására:

gróf Péchy Manó	3000	frt. tőkében,
báró Horváth József	350	"
gróf Dessewffy Ferencz	1000	"
gróf Csáky Rudolf	500	"
Klestinszky László	50	"
Szerényi Ede	1000	"
Koleszár Mihály	200	"
<u>Összesen</u>		<u>6100</u> frt.

A január hó 24-én tartott színügy bizottsági gyűlésben herczeg Battiány Fülöp 500 frt oszt. ért. utalványozott.

A kassai izráelita közönség	tőkében	15	frt.
A kassai takarékpénztár	"	50	"
Gróf Dessewffy Gyula	"	400	"
Gróf Csáky László	"	400	"
gróf Klobusiczky Nep. János	"	200	"
Gróf Csáky János	"	500	"
Semsey Jenő	"	400	"
Keczer István	"	200	"
Patay Sámuel	"	400	"
<u>Összesen</u>		<u>3665</u> frt.	

Január hó 31-én tartott bizottmányi gyűlésben

báró Fröhlich János	500	frt.
Királyi fenség Szász-coburg-gothai herczeg Ágoston	200	"
Gróf Klobusiczky János ismét	200	"
Keczer Miklós	200	"
Szirmay József	200	"
Pulszky Géza	200	"
Péchy Ignác	200	"
Hoffmann József	200	"
Dióssy Pál	50	"
Weinberger Dávid	100	"
Szirmay Antal	300	"
Munkácsy József	100	"
Semsey Andor	120	"
<u>Összesen</u>		<u>2570</u> frt.

A február 7-én tartott bizottsági ülésben Ullman Izidor ajánlott 50 frtján kívül 10 évig évenként tőkésítendő 50 frtot s így összesen 500 frt. ajánlott.

Molnár György budai szinigazgató	100	"
Péchy Albin	100	"
Maleter Vilmos	100	"
ifj. Halyko Mihály	100	"
Összesen	900	frt.

Február 21-én tartott színházi bizottsági gyűlésben:

Kassa szabad királyi város évenként	500	frt.
kassai társalkodási egyesület	60	"
kassai pékczeh 3 év alatt	30	"
Kéler József tőkében	100	"
Klimkovits Béla	50	"
gróf Hadik Béla	200	"
gróf Szirmay György	200	"
gróf Szirmay Vincze	200	"
Schiffbek Mátyás	100	"
idősb Schalkház Lipót	100	"
Ujházy Albert	100	"
Ezenkívül egyesek által évenként	63	"
Stern Adolf 3 éven fizetendő	9	"
Összesen	1512	frt.

Február 24-kén tartott gyűlésben:

Bakos János gyűjtése	23	frt.
Komjáthy Lőrincz	50	" tőke
Szentlélek Gyula	100	" "
Korányi Károly	50	" "
Viczmány Ödön	50	" "
Ruszinko Zsigmond	50	" "
gróf Péchy Manó ujabban	60	" évenként
Jakabfalvy Ferencz	15	" "
Bárczay Albert tőkében	200	"
Ezenkívül egyesek	108	"
Összesen	706	frt.

Február 28-án tartott gyűlésben:

Egyes adakozások útján 160 frt.

Márczius hó 6-án tartott gyűlésben:

A kassai magyar színház állandósítására rendezett színi

előadásból bejött	243	frt. 65 és $\frac{1}{2}$ kr.
Brosz Jonat ügyvéd ivén begyűlt	90	"
Novelly Nándor ivén begyűlt	57	"
Egyesektől évenként ajánlatot	15	"
Egyesektől készpénzben	120	"
Schönhoffer Emil 3 év alatt	6	"
Fleischer Gyula 4 év alatt	25	"
Szerencsi Ede, Brodi Fülöp évenként	11	"
Összesen	567	frt. 65 és $\frac{1}{2}$ kr.

Márczius 13-iki gyűlésben

Zigmann Farkas tőkében 100 frt.

Kulcsár Károly évenként 1 "

Márczius 20-án tartott gyűlésben:

Idáig a kassai nemzeti színház állandósítására begyűlt tőkében 11650 frt.

Egyszer mindenkorra 1877 "

Évenkénti ajánlatokban 1418 "

Ujabban adakoztak: Bárczay Ödön tőkében	200	frt.
Egyesek évenként	94	"
gróf Pallavicini Alfréd készpénzben	100	"
Egyesek egyszer mindenkorra	27	"
Saristsák János 3 éven át	6	"
Összesen	427	frt.
Márczius 28-án tartott gyűlésben begyűlt	6	frt.
April 3-án tartott ülésben Komjáthy Lőrincz aláírási ivén tőkében	150	"
készpénzben	6	"
Korponay Lajos csereháti járás alszolgabíró gyűjtése	30	"
gróf Karácsonyi Guido tőkében	200	"
Összesen:	386	frt.

Árpril hó 17-én tartott bizottmányi gyűlésben

Berzeviczy Egyed tőkében 100

kassai kőműves cséh 100

Csöke Ferencz évenként 3

Összesen: 203

Az 1864—5-ki idényre Szabó József dalszintársulat igazgatóval kötött szerződés.

Julius 17-én tartott gyűlésben

Szerényi Ede ivén e kassai csizmadia czéh évenként 20 frtot ajánlott

kassai mészáros czéh 3 éven át 30

kassai műalmi részvénytársulat évenként 60

Büek Andor készpénzben 6

Május 8-án tartott gyűlésben egyesek évenként 6

Szeptember 23-án tartott gyűlésben a színigazgatónak a téli idényre adott subventionalis pénzösszeg 2000 frtra van kimutatva.

November 6-án tartott gyűlésben

az eperjesi takarékpénztár tőkében 200

gróf Forgács Kálmán 3 éven át 45

November 27-én tartott gyűlésben a kassai takarékpénztár 50

1865. február 5-én tartott gyűlésben Zemplénnvármegye 35

Márczius 12-én tartott gyűlésben Banóczy Ferencz tőkében 100

Május 21-én tartott gyűlésben a kassai izráelita község 15

Latabár Endre közmegegyezéssel 3 évre kassai színigazgatóul választatik meg.

Szeptember 3. tartott gyűlésben egyesek részéről ajánlatotott évenként 20

Deczember 3-án tartott gyűlésben egyesek által évenként 10

1866. február 11-én tartott gyűlésben a kassai izráelita község 15

Augusztus 26-án tartott gyűlésben Latabár Endre szintársulata névszerint bejelentetik.

Mindszenti Cornélia, Nagy Luiza, Hajnal Hermin, Bokor József és neje, Szentgyörgyi István és neje Kecskés Róza, Szilágyi Teréz és anyja, Timár János, Tóth Antal, Temesváry Lajos, Laszi Vilmos és neje, Horváth Vincze, Horváth Vinczéné, Érczy Ferencz, Rott Erzs, Muhovay Etelka, Szabó Sándor és neje, Kovácsi Pál, Nagy Imre, Halmai Fáni, Horváth Ilon, Váradi Kolonics Alfonza, Kalocsányi Antalné, Hiripi László, Iván Nándor, Varga Adolf, Sztupa Andor, Bodrogi János, Szathmári Károly.

Latabár Endre bemutatja az ujan szerződött tagok névsorát az

1867. szeptember 8-án tartott gyűlésben.

Csabai Pálné, Lassiné, Bánhidy Emilia, Gozón Ida, Latabárné, Kézmárszky Mari, Bödyné, Mindszenti Cornélia, Némethiné, Horváth Vinczéné, Horváth Ilon, Bokorné, Futóné, Batori Irma, Fodor Julianna, Ujházi Hermina. Kalocsányiné.

Temesváry Lajos, Bódy Gábor, Komáromy Jenő, Lászi Vilmos, Némethy György, Bokor József, Horváth Vincze, Tooth Antal, Zajonghy Elemér, Bérczy Ödön, Boros Lajos, Alajos János, Szabolcsi Dezső, Bácskai Béla, Varga Adolf, Bérczy János, Latabár Dezső, Kovács Elemér, Mártonfi Károly, Kalocsányi János.

1868. december 1-én tartott gyűlésben Bárczay András bizottmányi tagul elválasztatott.

1868. ápril 19-én tartott gyűlésben a nemzeti színház alaptőkéjének gyarapítására előadott színmű jövedelme 211 frt. 43 és $\frac{1}{2}$ kr.

Gróf Péchy Manó ismét 105 frtot adott.

1868. július 27-én tartott gyűlésben hivatalosan jelentetik, hogy Patay Sámuel és Dessewffy Ferencz bizottmányi tagok meghaltak.

Bárczay András, gróf Eszterházy Károly, Bárczay Oszkár 150 frtot adott. Az igen szükséges színpadi csillárra és két nagy gyertyatartóra

adott gróf Péchy Manó 50 frtot.

báró Horváth József 10 „

gróf Csáky Rudolf 10 „

Bárczay András 10 „

Összesen 80 frtot.

1868. szeptember 4-én tartott gyűlésben Latabár színigazgató betérjeszti névjegyzékét az 1868—9 évi téli színidényre szerződött tagoknak :

Latabárné, Lasziné, Gilday Erna, Beödiné, Pifkó Lina, Mindszei Cornélia, Dantz Nina, Horváthné, Méjvölgyi Mari, Fodor Julia, Kalocsányiné, Nagyné, Bokorné, Tóth Mari, Laczkóné.

Temesváry Lajos, Jánossy Gábor, Beödy Gábor, Ujházi Ede, Horváth Vincze, Lászy Vilmos, Bérczy Ödön, Bokor József, Kovácsy Pál, Zajonghy Elemér, Latabár Dezső, Gaál Sándor, Nagy Imre, Varga Adolf, Bérczy János. Iván Nándor, Mártonfi Károly, Dantz Lajos, Boross Lajos, Kovács Elemér, Kalocsányi János, Laczkó Gergely, Csetry Gyula.

1868. december 20-án tartott gyűlésben adott gróf Zichy Rezső 200 frtot a kassai takarékpénztár 50 „

1869. évi február 19-én tartott gyűlésben Latabár Endre egy próba és három rendes évre helybeli színház igazgatójául választatott el.

Márczius 21-én tartott gyűlésben a színházi alaptőke gyarapítására rendezett színi előadás jövedelme 193 frt. 46 kr.

1869. évi augusztus 8-án tartott bizottsági gyűlésben Kassa szabad királyi város értesítette a színházi bizottmányt, hogy az 1869. évi nyári idényre 6 hétre Dorn Frigyes német szintársulatának a városi színház átadatott.

A nyári előadásokból befolyt a pénztárba 315 forint.

1869. szeptember 26-án tartott gyűlésben Latabár Endre nemzeti színigazgató jelenti, hogy Balla Béla, Szakál Antal, Láncoz Pál, Láncoz Emilia Lövey Ilon, Lövey Victoria szintársulati tagokkal szerződött.

1870. márcz. 13-án tartott gyűlésben a kassai takarékpénztár 50 frtot adott.

1870. ápril 3-án tartott gyűlésben a színházi alap gyarapítására adott szindarab jövedelme 227 frt. 70 kr.

1870. július 24-én tartott gyűlésben Dorn Frigyes német színigazgatónak a nyári idényre július 31-éig a városi színház kiadatott. .

1870. augusztus 28-án tartott gyűlésben

Elnök: gróf Péchy Manó.

Alelnök: báró Horváth József.

Választmányi tagok: gróf Zichy Rezső, Bárczay Albert, Bárczay András, Szentlélek Gyula, Fésüs György, Bakos János, Loósz József, Jakabfalvy Ferencz, Koleszár Mihály pénztárnok.

Latabár Endre a kassai dalszín és dráma társulat személyzetét bejelenti :

Férfiak. Temesváry Lajos, Balla Béla, Balassa Károly, Komáromy Lajos, Tóth Antal, Hováth Vincze, Tóth Soma, Halmy Ferencz, Bérczy Ödön, Bokor József, Mikey Lajos, Kovács Elemér, Latabár Dezső, Virágháty Lajos, Mártonffi Károly I. sugó, Győry Vilmos, Vasgeregben Mihály, Dékány Mihály, Hajnal István, Laczkó Gergely karmester, Kölesy Antal festő, 2 szolga.

Nők: Mindszenti Cornélia, Nyilvay Irma, Horváthné, Dékány Róza, Császárné, Tokayné, Gönczyné, Gylday Erna, Csabayné, Horváth Ilon, Tóth Sománé, Virághátné, Fodor Julis, Laczkóné, Ligethy Ida, Kormos Katalin, Bokorné, Szilágyi Gidáné, Kolocsányiné.

November 13-án tartott gyűlésben 1871-iki nyári idényre a városi színház május, június, július hóra Dorn Frigyes német színigazgató társulatának átengedtetett.

Megjegyeztetlk, hogy a színigazgató köteles tagjai felett rendes színházi törvényszéket összeállítani, melynek alapszabályai az igazgató-bizottság által hagyatnak jóvá, s végzései ellen oda történik a felebbezés.

Színházi törvények.

Az ezen törvénykönyvben foglalt és hatóságilag megerősített színházi törvénycikkek kötelező erővel birnak mindenkire, a ki Latabár Endre színigazgató igazgatása alatt írott vagy szóbeli szerződéssel a társulathoz tartozván, Latabár Endre színigazgatótól fizetést huz.

I. Rész.

Általánosak.

1. §. A színházi törvényeknek mindenki feltétlen engedelmességgel aláveti magát.
2. §. Az engedetlenségek, hibák, vétségek, kihágások, rendtelenségek a tett fokozatához mérten, a törvények értelmében büntettetnek.
3. §. A társaság férfi személyzetéből az igazgató személyesen vagy megbízott által ajánlatba hoz 3 bíró jelöltet, a társulat elsőrendű tagjai szintén ajánlatba hoznak 5-öt, ezen 8 egyenből választatik 3 rendes és két pót bíró, kik a törvénykezésben a törvények szerint hoznak ítéletet.
4. §. Vádló lehet mindenki, erre egy nyilvánosan tartott könyv mindenkinek rendelkezésére áll, melybe a vádat beírhatja és megtekintheti.
 - a) a vádló bevezetett vádja alá saját nevét és a keltet aláírja.
 - b) a rendezők, karmester, karvezető és ügyelő kötelezett vádlók minden oly vétségért, mely tett és hatáskörükben fordulnak elő.
5. §. A törvényszéki társbírák, vádlók és vádlottak az igazgató vagy általa megbízott által koronként összehívatván, tartoznak megjelenni; elmaraadás esetében a törvénykönyv erre vonatkozó értelmében büntettetnek.
6. §. Vádlott bíró, saját ügyében az ítélet hozásban részt nem vehet.
7. §. Vádlott magát saját személyében védheti csupán, más megbízott általi védelem el nem fogadtatik.
8. §. Ha vádlott az ellene tett vádat tagadja, és az tanuk által bebizonyosodik, büntetése a vád érdemlegessége szerint súlyosbittatik.
9. §. A bírák által hozott ítéletek jegyzőkönyvbe vezettetnek, a bírák által aláíratván, mind a vádlottak, mind az igazgatóval közöltetnek, ha az illetők kívánják.
10. §. A büntetésekben végrehajtó az igazgató egyedül, kinek nincs joga a büntetéseket elengedni.

11. §. Ha a vádlott a hozott ítélettel, melyet a 3-as bíróság hozott megelegetve nincs, ügyét fellebbezheti egy delegált 5-ös bírósághoz, mely áll az 5-ös társbíróság két póttagja, az ítéletet hozott 3-as bíróság által delegált egy egyén, egy az igazgató és egy a vádlott által választott egyénből. Az eként alakult 5-ös bíróság többsége által hozott ítélet felett fellebbezés nincs.

12. §. Ha bizonyos ügyben a színházi bírák ítéletet nem hoznának, és a feleket a rendes törvény útjára utasítanák, csak azon esetben folyamodhatik a fél a külső illetőleg polgári törvényhatósághoz.

13. §. Oly vétségnél, melynél az igazgatónak szerződésileg joga van a tagtól egy havi fizetést levonni, vagy az illető félt azonnal elbocsátani, s ez a bíróság elé terjesztetik, a teljes bíróság összeül, vádlót és vádlottat kihallgatván, a tényállást megállapítván, vádlottat vétkesnek vagy büntetlennek nyilvánítja, azt jegyzőkönyvi kivonatban a felekkel közli, indokolva az ítéletet; és azon esetben, ha vádlottat bűnösnek találja, értesíti arról is, hogy az igazgató jogával élhet a büntetésre vonatkozólag a szerződés betű szerinti értelmében az erre vonatkozó pont szerint, azonnal elbocsátja a tagot, vagy csak pénzbeli bírsággal bünteti.

Erkölcsek.

14. §. Oly tagot, kit becsületenitő vétség, kártya és más tiltott játékok, részegség, utcai botrány vagy más kihágás miatt a polgári kihágási vagy fegyrendőri, illetőleg bünyenyítő bíróság elítélt vagy személyesen lezárolt, az igazgató azonnal elbocsáthatja.

15. §. Ki tagtársát bántalmazza, nevezetesen, ha becsületében sérti vagy tettelesen bántalmazza, megüti, ha az a színház épületében történt azonnal elbocsátható, ha ezen kívül történt, a bántalmazó félnek egy félhavi fizetése levonatik, és bántalmazottnak fenn marad azon joga, hogy a bántalmazó fél ellen rendes keresetet indítson. Ezen esetben a büntetési összeg mindig a színházi alaptőke gyarapítására az igazgató által az illető pénztárba beszolgáltatandó.

16. §. Próbiái részegség minden esetben 2 frttól 5 frtig terjedő pénz-bírsággal sújtatik a tett botrány, vagy alkalmatlanság fokozatához képest.

17. §. Előadásoni részegség 5 frttól félhavi fizetés vesztéssel, sőt a netalán ebből eredő botrányhoz képest azonnali megszüntetésével a szerződésnek sújtatik.

18. §. Ki az igazgatót vagy a társaság tagjait becsületében erkölcsi vagy anyagi hitelében sérti, rágalmozza, társai vagy az igazgató ellen pártokat bujtoogat, művészeti vagy polgári becsületében kárt okoz: félhavi fizetésének vesztésétől kezdve, a szerződés értelmében azonnali elbocsátással is súlyosított büntetéssel fenytetik.

19. §. Ki a közönséget, polgári vagy katonai hatóságot, morális testületet vagy privát egyént, nemzetet vagy uralkodót szóval vagy taglejtéssel mégsért, hevenyészés által (improvisatio) sérteni akar, az ország törvényei szerint kihágási, bünyenyítő vagy főbenjáró per útján az erre hivatolt hatóság útján fog büntettetni.

20. §. Ki korhelykedés, erkölcstelen vagy ugynevezett önszerzette betegség miatt a szinpadi működésre képtelenné válik, mindaddig, míg kötelessége teljesítésére képtelen, fizetést nem huz, sőt ha hosszabb tartalmu volna, s ez által a társaság működése pótolhatlanul bénítottatik, a szerződés megszűnik kötelező erejű lenni az igazgatóra nézve.

21. §. Természet szerinti betegségek (illetőleg, melyek a 20-ik §. alá nem tartoznak) esetében az igazgató, a szerződés ezen esetre vonatkozó pontja értelmében jár el.

22. §. Minden betegséget, mely a tagot szinpadi működésében hátrál-

tatná, azonnal tartozik az illető az igazgató által felhatalmazott rendezőnek jelenteni.

- a) Ki is ha a betegség az azon napra hirdetett előadás, vagy az előre készített műsorozat hátrányára volna, közli az igazgatóval.
- b) Ki ha kívánja, köteles a betegségét bejelentett tag egy az igazgató által felkért orvostól kiállított bizonyítvánnyal igazolni betegsége valóságát, s ha ezen orvos a betegséget nem igazolja a tag köteles működni félhavi fizetés vesztes terhe alatt, sőt ha a körülmények igénylik, kényszerítették rendőrileg is köteleltetésére teljesítésére.
- c) Ki betegségét próba vagy előadás után jelenti mint nem jelentett tekintetik. Első esetben 5 frttól fél havi fizetés vesztes, előadásoni esetben félhavi fizetés vesztes sőt szerződés megszüntetéssel is büntetettetik.

23. §. Az ismert s általánosan elterjedett szeszély betegség esetében, mely rendesen a foglalkozás napján szokott némelyeknél előállani, az illető ezen időre fizetést nem kap.

Műkezelések.

A) Szerep.

24. §. Darabválasztás, játékrendcsinálás, szereposztás, kizárólag igazgatói jog, mennyiben üzleti előnyére vagy hátrányára befolyhat, ha mások érdeke jőne a részrehajlás által előtérbe; kivételt csak az képez, ha az igazgató a rendezőket és elsőrendű szereplőket megbizná a játékrend csinálásával; a rendezők pedig a szerep kiosztással saját belásásuk és felelősségük mellett biztatnak meg.

25. §. Mindenki köteles a hozzá vitt szerepet a szerep kiosztótól elfogadni félhavi fizetésének vesztes terhe alatt és a szereposztó könyvbe saját kezűleg, hogy vette, 50 kr. büntetés terhe alatt bejegyezni.

Ugyanezen 50 kros büntetés sujtja azt, ki a körlevelek vagy igazgatói tudósításokat láttamozni nem akarja.

26. §. Kinek kapott szerepe ellen helyes kifogása van, köteles azt azonnal bejelenteni az igazgatónak, ki is ha az illetőnek szerződésében netalán létező kikötés, vagy helyesen indokolt elfogadható ok létezik, az igazgató intézkedend. Ellenkező esetben, valamint ha a szerep vétele után 3 óra lefolyta alatt be nem jelentetett, köteles eljárásni, vonakodás vagy makacs visszautasítással, ha eljárásni nem akarná, igazgatónak fennhagyatik a jog illető félt félhavi fizetésének levonásáig elmarasztalni vagy a körülményekhez képest, ha ez eset a kérdéses darab előadása napján történik, rendőrileg is kényszeríteni a neki osztott szerep eljárásására.

27. §. Kizárólagos szerep szakma vagy kivírtság nem létezik, ha csak szerződésileg külön megnevezve és nyíltan kitéve nincs.

- a) Azon esetben is, ha volna, valakinek ilyen előjoga, csak általános szerepkörre vonatkozólag lehet, mert a darabok szelleméhez képest, hogy tökéletes kerekded és összevágók lehessenek az előadások, ha nevezetesen más kiosztással az ily darab előadása lehetetlenné válnék, kivétel nélkül mindenki köteles a neki osztott szerepet eljárásni.
- b) A szerepek a fentebb jelzett okból gyakran fel- és visszacszeréltetnek vagy egészen újból és szerepcserével osztatnak ki.
- c) Ki az ezen §-ban jelzett kötelezettség ellen vétene, 10 frttól félhavi fizetése elvesztéséig marasztaltatik el.

28. §. Az illető rendező tudta és beleegyezése nélkül, szerepeiket működő egyénként fel nem cserélhetik 10 kros büntetés terhe alatt, mely összeg félhavi fizetésük minden frtjától levonandó.

A szerepekben változtatni, abból kihagyni, vagy ahhoz hozzáadni, a rendező beleegyezése nélkül félhavi fizetésének frtjaiból levonandó 5 kros büntetés terhe alatt tilos.

Első rendű szereplők p. o. hibás nyelvezetű darabokban, értelem és nyelvtisztaság tekintetéből, a czélszerű javításra fel vannak hatalmazva, de jeleneteket egyes magánbeszédeket, vagy kettős nagyobb beszédeket a rendező beleegyezése nélkül kihagyni 5—8 kros büntetés terhe alatt tiltatnak, ha pedig ily vétség egyszersmind a darab szellemét csontkitaná, 5 frttól 10 frtig büntetnek.

29. §. Elháríthatlan akadályok. betegség vagy rögtöni darabváltoztatás esetében egytől két ivig terjedő szerepet első rendű színészek és színésznők, fél ivtól egy ivig terjedő szerepet pedig segédszínészek és színésznők is még főpróbán is tartoznak elvállalni, ellenkező esetben a 27. §. értelmében büntetnek.

30. §. Mindenki a vett szereppel beszámolni tartozik, miért is a könyvtárnok által kezelt szerepes ládába, mely nyilvános helyen áll, előadás után mindenki bedobni tartozik, ha pedig további tanulmányozás végett magánál akarja tartani, köteles a könyvtárnoknak jelenteni, mert ellenkező esetben saját rovására, mint hiányzót, a könyvtárnok ki fogja iratni.

Ugyanezen szabály áll a zene és hangjegyekre vonatkozólag, mely esetben a karmester felelős a fenebb jelzett könyvtárnoki teendőkn.

Ugyanezen eljárás követendő a ruhatárnál is.

B) Szerep nemtudás.

31. §. Ki olvasó próbán szerepét olvasni nem tudja és ez által annak menetét hátráltatja, félhavi fizetése minden frtjától levonandó 2 kros büntetésben marasztaltatik el.

32. §. Rendelkezési próbán csak rendező beleegyezése mellett szabad szerepből olvasva próbálni, 2—8 kros büntetés terhe alatt.

33. §. Emlékpróbán, ha csak 48 órai tanulási idő is volt, szerepét köteles mindenki tudni, ellenkező esetben 5—10 kros büntetés terhe alatt bünhődik félhavi fizetés minden frtja után.

34. §. Főpróbán, ki szerepét nem tudja, félhavi fizetése minden frtjától levonandó 5—10 kros büntetésben marasztaltatik el.

35. §. Ki előadás alatt szerepét nem tudja, félhavi fizetésének minden frtjától levonandó 10—20 kros büntetésben marasztaltatik el.

Próbák.

36. §. A próbák a rendezők meghagyása és a körülmények szerint reggeli 8 órától kezdve, — délután 2 órától kezdve tartatnak.

Rendkívüli esetben még előadás után is tartathatnak.

37. §. A próbák, vagy az erre rendelt fekete táblára iratnak ki az ügyelő által, vagy a körülményekhez képest körlevél által hozatnak tudomásra.

Mentségül az, hogy a táblát meg nem nézte, késés vagy elmaradás esetében el nem fogadtatik.

Ki ily mentséget hoz fel, külön 50 krban büntetetik.

38. §. Ki a próbák csendjét zajjal, lármával vagy hangos társalgással zavarja, mindannyiszor, hányszor felirattatik, fizet 50 krt.

39. §. A próbák alatt a szinpad belterén, az azon jelenetben működőkön kívül, másnak lenni nem szabad, rendező, ügyelő vagy hivatalos személyiséget kivéve, 50 kr. büntetés terhe alatt.

40. §. Mindenkinek, kinek a próbán dolga van, legyen az bármilyen próba, jelenését várnia kell, azon a helyen, hová a rendező által utasítva van. Ha valaki jelenéséről akként késnék, hogy az ügyelő kénytelen lenne az illetőt szállítani, a késést sujtó büntetésen kívül minden egyes hívásért az ügyelő részére fizet 10 krt.

Olvasópróbák.

41. §. Olvasópróbán a legkisebb szereplőig mindenki köteles jelen lenni kezdettől végig.

Csak a rendező menthet föl valakit illő okok mellett p. o. ha az illető már ismeri a darabot és a rendező tudja, hogy e miatt a következő próbákon fennakadás nem leend.

Ki olvasópróbáról elmarad, fizet 10 kros büntetést félhavi fizetése minden frtjától.

42. §. Az olvasópróbáról késő, fizet, szerepe minden jelenetétől számítva 2—6 kros büntetést.

43. §. Olvasópróbán szerepét mindenki köteles jól és hibátlanul olvasni, magát a javítások vagy hiányok pótlására ironnal ellátni, hogy a próba meg ne akasztassék.

Ezen pont ellen vétők fizetnek 1—5 kros büntetést.

Kar- és táncztanulások.

44. §. Kar- és táncztanulástól késők, minden elmulasztott 5 percz után fizetnek félhavi fizetésük minden forintjától 5—15 kros büntetést.

45. §. A ki egész kar vagy tánczpróbáról elmarad, fizet 1—5 frtig terjedő büntetést.

Rendelkezési és emléképróbák.

46. §. Rendelkezési és emléképróbákról késő fizet, jelenetenként félhavi fizetése minden frtjától 5—15 kros büntetést.

47. §. Emléképróbán csak rendező engedelmével szabad szerepből olvasva próbálni 1—5 kros büntetés terhe alatt, mely büntetés félhavi fizetése minden frtjától számítatik.

48. §. Ha a sugó az emléképróbán sugni, illetőleg olvasni nem tudná a darabot, 1—5 kros büntetéssel büntettetik félhavi fizetésének minden frtjától számítva.

49. §. Ha valakinek szerepében felfogás, értelem vagy más tekintetben kételye támad, azt a rendezővel olvasópróba után közölje, vagy ha olvasópróba nem tartatott volna, más próbákon csak felvonás között, mert ki a próba menetét megakasztja, mint zavart okozó 38. §. szerint bünhődik.

Főpróbák.

50. §. Ki főpróbáról késik, minden elmulasztott jelenete után fizet, félhavi fizetése minden frtjától 10—20 kros büntetést.

51. §. Kt főpróbán jelenetére hívni kell, fizet a 10—20 kros büntetésen kívül az ügyelőnek egy 10 krból álló összeg díjt.

52. §. Ki engedély és a rendező beleegyezése nélkül főpróbáról elmarad, s ez által az adandó darab előadhatását lehetlenné teszi, félhavi fizetése vesztésére, sőt a botrányhoz képest azonnali elbocsáttatásra büntettetik.

Ha azonban elmaradása az előadásra vonatkozólag zavart, vagy nem játszását a szereplőnek maga után nem vonná, félhavi fizetése minden frtjától levonandó 20—30 kros büntetésben marasztaltatik el.

53. §. Ki a rendező felszólításának és rendelkezéseinek ellene szegül, félhavi fizetése minden frtjától levonandó 10 kros büntetésben marasztaltatik el.

54. §. Ki főpróbán jelenését végzi, a szinpadról távozni nem szabad mindaddig, míg a rendező el nem bocsátja, hogy ha netalán a szükség úgy hozná magával, ismétlésére a próbának jelen legyen.

Az ez ellen vétő az 50 §. értelmében büntetetik.

Előadások.

55. §. Előadás előtt egy órával mindenki, ki az előadásban működik köteles az öltözőben megjelenni.

Az előbb érkezőknek joguk van a ruhatárnokot, fodrászt sat. igénybe venni.

56. §. Az öltöztető és kiszolgáló személyzettel illetlenül bánni 1—2 frt. büntetés terhe alatt tilos.

57. §. Játék kezdete előtt egy fél órával, figyelmeztetésül az ügyelő cseppet egyet, egy óra negyed multával 2-öt, az előzene kezdetével 3-at. Az előzene végeztével az előfüggöny fölmege, s ki nincs a szinpadon vagy ki miatt az előadás nem kezdetethetik, fizet 2 frt. büntetést.

Ha az öltöztető személyzet okozná e zavart, a büntetés rá hárul, de a magán személy saját cselédje hibája felől felelős.

58. §. A felvonások közötti idő csak annyira terjed, míg a zenekar egy darabot lejátszik; ez alatt mindenkinek készen kell lenni. Ha azonban valakinek nagyobb időre volna szüksége átalakítás vagy átöltözés miatt, vagy a díszmesternek a nagyobb díszítések miatt, azt próbakor be kell jelenteni az ügyelőnek illetőleg a rendezőnek, ki is ha az átöltözést szükségesnek találja 10 percet engedélyezhet, rendkívüli esetben 15 percet.

Az ügyelő pedig előadás előtt rendelkezni tartozik, hogy a zenekar igazgató oly hosszú zenét csináltasson, mekkora elég.

Ha azonban a rendező az átöltözést, alakítást sat. feleslegesnek tartja, köteles a tag magát a rendező utasításához alkalmazni 2—5 frtig terjedő büntetés terhe alatt.

59. §. Ki nem a próbán kijelölt helyen, ajtón vagy álfalnál lép ki vagy távozik s ez által zavart okoz, félhavi fizetése minden forintjától levonandó 2—10 kros büntetésben marasztaltatik el.

60. §. Ki előadásról engedelem vagy előlegesen igazolt ok nélkül elmarad, a 26. §. szerint bünhődik.

61. §. A néma személyzetnek próbáról elmaradásnál 1—2 kros, ha azonban ez által este zavar vagy fennakadás történne 3—6 kros büntetés szabatik.

62. §. Felvonások és változások között a szinpadon a foglalkozó díszítők, ügyelő, kellékeseken kívül senkinek sem szabad lenni: láрма, táncz vivás sat. szintén tilos 2 frt. büntetés terhe alatt.

63. §. Előadás alatt az álfalak közötti társalgás, zajgás és általában minden, ami a játszó személyeket zavarhatná 1—2 frt. büntetés terhe alatt tilos.

64. §. Semmi néven nevezhető idegennek szinpadon helye nincs, sem vendégnek sem cselédnek, mert ki az álfalak között vendéget, látogatót elfogad, s azzal társalogva az előadást zavarja, 2 frt. büntetésben marasztaltatik el.

Kinek cselédje, hirteleni átöltöztetést kivéve, szinpadra megy, cselédje hibája felől felelős lévén, fizet 50 krtól 1 frtig terjedő büntetést.

65. §. A ki nem játszik azon este, azon előadás alatt, melyben részt nem vesz, a szinpadon lennie nem szabad 1—2 frt. büntetés terhe alatt.

66. §. Ki szerepét elvégezte, azon előadás folyama alatt ugyanazon este a közönség közé mennie 1—2 frt. büntetés terhe alatt tilos.

67. §. Ki betegnek jelenté magát, vagy kinek neve a szinlapon mint

betegnek jelentett hirdettetett, s mégis a közönség között mutatkozik, úgy tekintetik, mint kinek betegsége színlett és 5—10 frt büntetésben marasztaltatik el.

Ha netalán ezáltal a közönségben megbotrátkozást szülne, félhavi fizetésig sulytatik.

68. §. Kit a közönség kihívással tisztel meg, az ügyelő vagy rendező által felszóllittatik és még sem jelenik meg, fizet 50 krtól 1 frtig terjedő büntetést, ismétlés esetében büntetése kétszereztetik.

69. §. Ha a közönség mindnyáját vagy többeket tisztel meg a kihívással, minden főszereplő tartozik megjelenni a közönség előtt, a 68. §-ban jelzett büntetés terhe alatt.

70. §. A darabban előforduló kézi kellékeket, nevezetesen, melyekkel egyeseknek van dolga, s a darabban különlegesen megnevezve nem volnának, a szereplő köteles azt az ügyelőnél próbán kiiradni, azt játék előtt az ügyelőtől átvenni, s használat után visszaadni, ki elveszti vagy elrontja a kelléket megfizetni tartozik.

71. §. Ha a bementett kelléket az ügyelő ki nem írja, az okozott zavarhoz képest 1—8 napi ügyelői napdíjvesztésben marasztaltatik el.

72. §. Ki kelléket, melylyel játéka van, jelenésére be nem viszi, az okozott zavarhoz képest fizet 5—10 kros büntetést félhavi fizetése minden frtjától.

73. §. Ha a színpadi kellékeket az ügyelő a rendező utasítása szerint be nem teszi a jelölt helyre a 71. §. szerint büntetettetik, sőt a zavarhoz képest, melyet ez által okozott, a büntetés kétszereztetik.

74. §. A kellékes minden oly kelléket, mely az igazgatóval kötött szerződés vagy szóbeli alkuja, folytán kötelezettsége körébe tartozik 2 frttól 5 frtig terjedő büntetés terhe alatt meghozni köteles.

Ha olyan kellék iratik ki, melyet meghozni vagy beszerezni nem köteles, vagy utasítás folytán igazgatói helybenhagyás nélkül be nem vásárolhat, arról déli 12 órától délután 2 óráig az igazgatót értesitse, s ha erre felhatalmazást az igazgató nem adna, a zavarok kikerülése végett a rendezőt azonnal értesíteni köteles, ellenkező esetben az okozott zavarhoz képest a fent jelölt értelemben elmarasztaltatik.

75. §. A sugó hanyag sugása, épen mint a színész szerepnemtudása a 35. §. értelmében büntetettetik.

76. §. A zenekar játék előtt egy negyed órával teljes számmal köteles helyén lenni, s az ügyelő által adott jelre az előzenét azonnal megkezdeni, ki miatt fennakadás történik, fizet 1—2 frtig terjedő büntetést.

77. §. A zenekar igazgató köteles az ügyelő vagy a rendező utasítása szerint a felvonások között hosszabb vagy rövidebb zenét csináltatni 1—2 frt. büntetés terhe alatt.

78. §. A zenekar igazgató felelős, hogy a függöny lehulltával a közzene azonnal kezdessék, ki miatt a közzene nem kezdethetik, 2 frtos büntetésben marasztaltatik el, és ennek feljelentése a zenekar igazgató kötelessége.

79. §. A zenekarból csak az és csak akkor távozhatik valaki, ha az azon esti teendőjét teljesen bevégezte. A ki onnan ki és bejárkal, és ez által a közönséget figyelmében zavarja, 50 krtól 1 frtig terjedő büntetést fizet.

80. §. A diszitők a diszmester felvigyázása, illetőleg felelőssége alá is rendelvek, feltétlen engedelmességgel tartoznak annak; valamint a rendező vagy ügyelő utasításainak azon munkakörben, mely a diszítés, a diszletek el- és visszaszállításához tartoznak.

81. §. Az első függőnyénél levő diszító a függöny felhuzása vagy lebocsátásának szabályszerű teljesítéséről 1 frttól 5 frtig terjedő büntetés terhe alatt felelős.

82. §. Ha a sugó adna rossz jelt, akkor a 81. §-ban jelölt büntetés a sugót éri.

83. §. Ha valaki igazgatói engedelem nélkül a városból 24 órányi időre eltávozik, s ez által fennakadást idéz elő, félhavi fizetés vesztésre büntetetik.

84. §. Mindenki köteles lakás változtatását és új lakásának utcza nevét házszámát 24 óra alatt az igazgatóságnál 1 frt. büntetés terhe alatt bejelenteni.

85. §. Ha valaki szerződése idejének letelte előtt az igazgató tudta és beleegyezése nélkül szerződését megszegve eltávoznék, 3 nap letelte alatt nemcsak hatósági köröztetést von magára, de egyszersmind a színészetnél mint szökevény bélyegeztetik meg és minden társasághoz mint ilyen fog bejelentetni, és minden színigazgatónak tudomására hozatni

86. §. Bármilyen körülmény között enmagának senki, semmiféle elégtételt társain vagy az igazgatón, annak megbízottjain vagy a színházhoz tartozó bármily egyéniségen félhavi fizetés vesztés terhe alatt nem vehet.

87. §. Oly esetekre, melyek netalán előfordulhatnak, de e törvényekben kitéve feljegyezve nincsenek, az igazgató a társbirákkal pótezik név alatt törvényezikket hozni és végrehajtani feljogosítottak.

88. §. Ezen fenebbi törvények és szabályok hatósági megerősítést nyertek.

Befejezésül fel kell említenünk, miszerint a kassai nemzeti színpad, a báró Horváth József alelnöksége alatti színházi bizottmány kifejtett erélyessége mellett, a jövődőre nézve biztosítva van, s hogy a Latabárféle nemzeti dalszintársulat a kassai művelt közönséget talpra esett előadásai által nemcsak kielégíti, de minden tekintetben a hazai vidéki dalszintársulatok legjobbjai közé tartozik.

A kassai első magyar dalegylet. 1851-ik évben Novák Ede vezetése alatt Kassán Toperczer Lajos buzdítására négyhangu férfi kar keletkezett, mely 1854-ik évi április hó 18-án az ágostai egyházban egyvelges énekkarrá változott által.

Toperczer Lajos érdeme, hogy ezen egyvelges énekkar 1855. évig fentartotta magát a midőn az, az ágostai hitfelekezetnek adománygyűjtése által egy évre bizosított.

1856-ik évben az énekkar feletti igazgatást Toperczer az ágostai egyháznak adta át, de az mihamar végkép feloszlott.

Az énekkar feloszlása idejében keletkezett báró Mednyánszky Géza kassai cs. kir. helytartósági osztály udvari tanácsos pártolása és művezetése alatt, az ugynevezett, Kaschauer Musik-Verein, a midőn az eddigi énekkar az új társulatba olvadt be.

A Musik-Verein a Bachféle korszak megszűntével oszlott fel, de meg kell vallani, hogy Mednyánszky erélyesen vezette az elnökséget felette, hivatalnokai, köteleztettek a Musik-Vereinba belépni s a próbákra rendszeren megjelenni; az ő korában az egylet számos és tekintélyes volt.

A Musik-Verein megszűntével Toperczer Lajos igazgatása alatt, Imre Lőrincz, Pozorszky és Vilnrotter Henrik, melyhez később Huszka János csatlakozott, képezte az ugynevezett „Phoenix” nevű társulatot.

1865-ik évben Stoklász Mór fáradozásai alapján, ki 60 pártoló és 54 működő tagot szerzett, jött létre a kassai első magyar dalegylet.

A dalegylet, fenállása óta annyira haladott, hogy az 1870-ik évi augusztus havában Pesten tartott országos dalárünnepélyen versenyzett s a 3-ik rendű díjat nyerte el; elismert dolog az is, hogy az ország első dalárdái sorába tartozik.

Elnök: Imre Lőrincz.

Alelnök: Toperczer Lajos.

Titkár: Soltész József.

Pénztárnok: Kompóty János.

Levél-tárnok: Stoklász Móricz.

Karmester: Huszka Antal.

Énektanár: Möller József.

Pártoló tagja van az egyletnek 145

Működő tagja „ „ 42

Tanulmányozó tagja „ „ 8

Működő tagok.

Ambrózy Károly, Antal Emil, Aranyossy Geyza, Éder Gyula, Farkas Károly, Fiedler Gyula, Fröhlich Károly, Gaskó Gyula, Gáspár János, Engelmann Gyula, Habel Adolf, Heckenast Ede, Herrmann Károly, Imre Lőrincz, Kocsik János, Kompóty János, Krausz Béla, Károly Gy. H., Láng Imre, Legány Samu, Lovász Ferencz, Nauer Henrik, Reményi József, Bréger János, Bréger József, Rupp Antal, Siehert Samu, Spielmann Károly, Steer Ferencz, Soltész József, Stoklász Mór, Sztudinka Gyula, Stöhr Szilárd, Hübner N., Charvath N., Werner N., Toperczer, Várkony, Möller József, Wilnrotter, Möszt Gusztáv, Loósz József.

Tanulmányozó tagok.

Handmann Adolf, Benyovszky Gyula, Kronberg Győző, Stony Imre, Kardos Lajos, Bercs Tivadar, Zgoly Ignác, Rupp Ignác.

Alapszabályai.

I. Az egylet czíme.

Kassai első magyar dalegylet.

II. Célja.

A zenének művelése férfi ének által.

III. A tagokról.

Az egylet áll működő és pártoló tagokból.

A működő tagok oszlanak énekképes és tanulmányozó tagokra.

Az énekképes működő tagok azok, kik éneklési képességüket a harmes-

ert előtt igazolván, ezen egyleti szabályok sajátkezü aláírása által mint ilyenek lépnek az egyletbe, és magukat ez által ezen alapszabályok megtartására kötelezik.

A tanulmányozó tagok azok, kik dalárdai működő tagokká kéreztetni kívánván, ezen egyleti szabályok sajátkezü aláírása által mint ilyenek lépnek az egyletbe, és magukat ez által az aláírt alapszabályok megtartására kötelezik.

Pártoló tagok azok, kik az egylet fennállása, gyarapodása és céljainak előmozdítása tekintetéből évenként előlegesen 2 o. é. forintot fizetnek az egylet pénztárába.

IV. A működő tagok kötelességei.

A működő tagok oszlanak első- és másodrendűekre:

Az elsőrendű működő — mint már kiképzett — énekes tagok kötelesege, valahányszor felkéretnek, közpróbákön és nyilvános előadásokon pontosan megjelenni és működőleg résztvenni.

A másodrendű működő tagok gyakorló és tanulmányozó tagok.

A gyakorló tagok kötelesek:

a) a meghatározott zene darabok gyakorlására hetenkint a megszabandó időben és helyen pontosan megjelenni a gyakorlásban, közpróbákön és nyilvános előadásokon működőleg résztvenni.

b) a költségek fedezéséhez előlegesen fizetendő évenkénti 2 forinttal hozzájárulni.

c) elmaradásukat a tanórákból a karmesternél esetenként köllőleg igazolni;

d) miután mindennemű elmaradás a tanítás menetét gátolja, és a szükségessé vált tanítási vagy gyakorlási ismétlések a kiadások rovatait szaporítják: kötelesek a gyakorló tagok az egylet pénztárába minden indokolatlan elmaradás után 25 osztr. ért. krt. fizetni.

A tanulmányozó tagok kötelesek:

a) a meghatározott helyen és időben pontosan megjelenni, és a tanításban tevőleges részt venni.

b) a különleges tanításért tanítási díj fejében havonként 50 krt. az egylet pénztárába befizetni.

c) Tanórákból elmaradásukat esetenként az énektanárnál köllőleg igazolni.

d) Igazolatlan elmaradásukért 25 o. é. krt. az egylet pénztárába befizetni.

V. A tagok jogai.

A működő és pártoló tagok az egylet közgyűlésein hozandó határozatoknál tanácskozási, indítványozási és szavazati joggal bírnak.

A belépti díj mellett rendezendő nyilvános előadásoknál a pártoló tagok saját személyök részére, a működő tagok pedig tetszéses rendelkezésökre egy szabad belépti jegyet kapnak.

VI. Az egylet vagyona.

Az egylet vagyona áll:

a) A működő és tanulmányozó tagok által befizetett díjakból.

b) A pártolók évi fizetéséből.

c) Önkéntes adakozások és hagyományokból.

d) A hangversenyek és előadások utáni jövedelmekből.

VII. Az egylet szervezete.

Az egylet összes ügyeit az elnök, vagy akadályoztatása esetén az alelnök, a közgyűlés, a választmány, titkár, karmester, pénztárnok, levéltárnok és az énektanár intézik.

És pedig:

1) Az elnök, vagy akadályoztatása esetén az alelnök hívja meg ülésekre a közgyűlés és a választmány tagjait; elnököl a köz- és választmányi üléseken, ő írja alá a titkárral az egyleti és választmányi okiratokat s a pénztárhoz intézett utalványokat, az egyletet a hatóságok előtt képviseli, s általában a választmánnyal együtt igazgatja az egylet ügyeit.

2) A választmány áll 20 képviselőből s a tiszti karból. A képviselők fele a pártoló, másik fele a működő tagokból választandó.

Szavazati joguk a választmányi ülésekben egyenlő. Érvényes végzés hozatalára a képviselők felének, s a tiszti karból az elnökön kívül három egyénnek jelenléte szükséges.

Ha kizáratási kérdés merülne fel, valamennyi választmányi tag jelenléte és kétharmadának szavazata szükséges, egyébkint minden határozat általános szótöbbséggel hozatik, egyenlő szavazatok esetében az elnök szava dönt.

A jegyzőkönyv minden ülésről lévén vezeteendő, azt az elnök és a titkár írják alá.

Havonként legalább egy ülést tart, melyre a tagokat az elnök vagy alelnök hívja meg.

A választmány hatásköre.

a) Az egylet rendes kiadásainak meghatározása végett évi előleges költségvetés készítése és a közgyűlés elé terjesztése.

b) rendkívüli kiadásoknak elrendelése 20 forint erejéig.

c) Az egylet vagyonának leltározása feletti ellenőrködés és kezelése.

d) Az egyleti karmester és zenetanárról való gondoskodás és azok szerződtetése.

e) Az egyleti szolga, s annak fizetése iránti intézkedés.

f) A tanórák megszabása és az egylet helyiségéről való gondoskodás.

g) Nyilvános hangversenyek vagy egyéb előadások s azok megtartása idejének megállapítása és tervezetének elkészítése.

h) Az egylet viszonyaiból a tagok közt netán felmerülő egyenetlenségek elintézése.

3) A titkár végzi az egylet írásbeli ügyeit, s az elnökkel aláírja az egylet okmányait.

4) A karmester igazgatja az egylet előadásait ő jelöli ki a választmány hozzájárulásával s beleegyezésével az előadandó zenedarabokat és énekeket.

5) A pénztárnok felelősség terhe alatt kezeli az egylet pénzügyeit, számol évenként a közgyűlésnek; ő tartja nyilvánosságban és őrizet alatt az egylet bevételeit, s ő teljesíti az utalványozott kiadásokat, gátoltatása esetében helyettesítése iránt az elnök intézkedik. A befizetésekkel hátralékos tagokat a havi választmányi ülésnek tudomására hozza.

6) A levéltárnok őrködik az egylet pecsétjével ellátott hangjegyek, könyvek és okmányok felett, s azokról jegyzéket vezet 3 példányban, ezekből egy a levéltárnok, egy az elnök és egy a karmesternél fentartandó.

7) Az énektanár kötelessége a tanulmányozó tagokat oktatni. Ebbeli kötelességének részleteit a választmány határozza meg.

VIII. A közgyűlés.

A közgyűlést illeti az egyletnek legfelsőbb igazgatása, s e végből évenként rendszeren egyszer, szükség esetében pedig többször is összejön.

Rendes évi ülését június hó utolsó vasárnapján tartja.

A közgyűlést rendszeren az elnök hívja össze. Rendkívüli esetekben vagy 20 egyleti tag írásbeli okadatolt indítványára is köteles az elnök közgyűlést hirdetni.

Határozathozatalra az elnökön kívül legalább 30 tag szükséges, ha annyi meg nem jelenik, új közgyűlés hirdettetik és ebben a jelenlevők általános szótöbbsége határoz. A szavazás a közgyűlésben a jelenlevők határozathoz képest vagy nyilvános vagy titkos.

A közgyűlés hatásköre.

- a) Az egyesület elnöke, alelnöke, tisztviselői és választmányának választása.
- b) A választás vezetésére egy elnök és titkár helyettesítése, kik egyúttal a szavazatszedő bizottságot képezik.
- c) Az évi költségvetés megállapítása.
- d) Az évi számadások vizsgálása.
- e) A választmány évi jelentésének tudomásvétele és a feletti határozathozatal.
- f) Az alapszabályok megváltoztatása iránti határozathozatal.
- g) Az egyesület megszűnése vagy feloszlásáról s akkor az egyesület vagyonáról intézkedés, mely esetben azonban az egyesületi tagok két harmadának jelenléte és bejegyzése szükséges.
- h) Mindazon ügyekbeni határozathozatal, melyek a választmány hatáskörét túlhaladják.
- i) A közgyűlési jegyzőkönyv hitelesítése iránti intézkedés.
- k) Más hasonló helybeli egyesületekhez való csatlakozás feletti határozás.

IX. Egyesületi választott bíróság.

A tagok közötti viszálykodások választott bíróság által intéztetnek. Ehhez bírónak a felek mindegyike két-két bizalmi férfit kér föl, az egyesületi választmány az ötödikét választja. Ezen öttagú bizottság mint egyesületi választott bíróság szavazattöbbséggel elnököt a maga köréből választ. Ezen bíróság ítéletétől fölebbezni nem lehet.

A kassai torna-egyesület alapszabályai.

A kassai torna-egyesület.

Az egyesület czíme: „kassai torna-egyesület.“

Az egyesület célja: az általános egészség fentartására az erő s ügyesség fejlesztésére s a test edzésére szolgáló szabatosan meghatározott rendszeres testmozgásoknak, azaz a tornázásnak gyakorlása és előmozdítása.

Az egyesület céljának elérése végett:

a) alkalmas torna helyiségeket állít föl, melyekben képesített tanítók vezetése alatt a tornázás gyakoroltatik.

b) Tornaünnepélyeket s kirándulásokat rendez.

Az egyesület jövedelmét képezik:

a) beiratási díjak.

b) a havonkénti járulékok, melyek mindenkor előre fizettetnek.

A beiratási díj minden rendes tagra nézve egyelőre egy forintban, a havi járuléka pedig ötven krajczárban állapittatik meg.

c) Az egyesület tagjainak vagy pártfogóinak netáni önkéntes adakozásai s hagyományai.

d) A tanítványok havidíjjai.

Az egyesület vagyonát képezik az elősorolt jövedelmekből szerzendő ingó és ingatlan tárgyak.

Az egyesület székhelye Kassa.

Hivatalos nyelve a magyar.

Az egyesület pecsétje kigyót mutat, az alapítási évvel és „Kassai torna-egyesület“ körirattal.

Az egyesület áll pártoló, rendes és tiszteletbeli tagokból.

Pártoló tag az, ki a rendes díj mellett még egy bizonyos összeg adakozásával hozzájárul az egyesület előmozdítására.

Rendes taggá lehet minden feddhetlen egyén, ki legalább 18 éves.

Tiszteletbeli tagokul választathatnak, kik a közelet és a tornaszat körül általában, vagy különösen a Kassai torna-egyesület irányában érdemeket szereztek. Ezek az egyesületi terhek alól felmentvők és viszont nincs részük az egyesület igazgatásában és vagyonában s jelesen szavazási és választási joggal a közgyűlésen nem bírnak.

Az egyesületbe lépni kívánók ebbeli szándékukat személyesen, vagy írásban jelentik az egyesület jegyzőjének vagy a művezetőnek, kik nevét a legközelebbi választmányi ülésnek határozat végett előterjesztik.

A választmány elutasító határozata ellen, az illető a közgyűléshez fellebbezhet.

A torna helyiségekbeni tanítás végett hat éventuli gyermekek is felvétetnek. Ezeket az igazgató-választmány által meghatározandó szabályzatok és díj-fizetés mellett a művezető fogadja be.

Minden tagnak joga van mindazon előnyöket élvezni, melyeket az egyesület nyújt; nevezetesen a torna-gyakorlatokban és társas mulatságokban a rendszabályok értelmében részt venni, a közgyűlésen megjelenni, tanácskozni, szavazni, választani és választatni. Tisztségviselővé, választmányi taggá és választott bírónak azonban csak az választható, ki a törvények szerint önálló, rendesen Kassán lakik és a közgyűlést megelőző három hónapon át az egyesületnek rendes tagja volt.

Minden tag tartozik:

a) az egyesületi alapszabályokat és rendszabályokat megtartani, mire magát felvételekor aláírása által kötelezi;

b) a megállapított beléptidíjat a felvételijegy átvételekor azonnal, valamint a havi járulékokat előre pontosan befizetni.

Az egyesületi tagság megszűnik:

1. Önkényes kilépés által, egy havi felmondás és a beléptijegy visszaadása mellett, az egyesület irányában vállalt kötelezettségek teljesítése után.

2. Kitiltás által, mi a választmány által határozatattik el:

a) ha valamely egyesületi tag járulékát, a választmány kétszeri megintése dacára be nem fizeti;

b) az egyesületi alap- és rendszabályok elleni nagyobb vagy ismételt kihágások miatt;

c) ha a tag büntetett miatt elítéltetett.

Ilyenmü határozat érvényességére azonban kívántatik, hogy a választmány összes tagjainak kétharmada a kitiltásra szavazzon. E határozat indokai a kitiltandó saját kívánatára vele írásban közlendők, fennhagyatván neki a közgyűléshez való fellebbezés.

Az egyesület felosztása következő:

a) ha a tagok száma annyira csökken, hogy a választmány a kiadásokat az egyesületi vagyonnal nem fedezheti;

b) ha a közgyűlés azt bármely más okból elhatározza.

Mindkét esetben a hatóság a történt határozatról értesítendő.

Az egyesület felosztása esetében, mely külön közgyűlés által a jelenlevők kétharmadának hozzájárulásával határozandó el, az egyesületi vagyon pedig, szinte ezen közgyűlés által szabandó közhasznú célra fordittatik.

Az egyesületi ügyek vezettetnek:

a) a közgyűlés és

b) az igazgató-választmány által, melyet hat tisztségviselő, u. m.

1. elnök, 2. alelnök, 3. jegyző, 4. pénztárnok, 5. szertárnok, 6. orvos; továbbá harmincz választmányi tag képez.

Az egyleti év május hó 1-jével kezdődik és ápril 30-kán végződik.

A közgyűlések, melyek mindenkor az egylet székhelyén tartatnak, a tanácskozási tárgyak sorozatával együtt, legalább nyolcz nappal előbb az itt megjelenő lapokban, s az egyleti helyiségben függő táblán kihirdetendők. Ezen sorozat, valamint a gyűlés helye, napja s órája az illető hatóságnak, mely a kormány felügyeleti jogát az egylet felett gyakorolja, jó eleve bejelentendők. Minden év első havában rendes közgyűlés tartatik.

A választmányoknak szabadságában áll rendkívüli közgyűlést is egybehívni mit köteles megtenni, ha azt 20 egyleti tag az indokok felsorolása mellett írásban kíváná.

A közgyűlés határozatait, melyek a jelen nem levők és nem szavazók irányában is kötelezők, általános szótöbbséggel hozatnak. Érvényességükre 60 egyleti tag jelenléte szükséges; ha pedig első ízben 60 tag össze nem jönne, akkor harmincz nap alatt újabb közgyűlés hivatik egybe, melyen a jelenlévő egyleti tagok, számukra való tekintet nélkül határozatképesek.

A rendes közgyűlés köréhez tartozik:

1. A tisztviselőket és választmányt választani, a tisztviselők s a választmányi tagok egy évre titkos szavazat után, az elnök és alelnök általános, a tisztviselők és választmányi tagok pedig viszonylagos többséggel választatnak.

2. A tiszteletbeli tagok megválasztása titkos szavazat után általános szótöbbséggel.

3. A művezetőnek választása titkos szavazat után, általános szótöbbséggel és fizetésének meghatározása.

4. Egy három tagu bizottság választása, mely a lefolyt évi számadásokat megvizsgálja, s erről legközelebbi közgyűlésnek jelentést tesz, mely a talált eredmény felett intézkedik és a pénztárnok részére a felmentvényt kibocsátja.

Ezen bizottság tagjai viszonylagos többséggel azon rendes tagok sorából választatnak, kik a lefolyt évben sem tisztviselők, sem választmányi tagok nem voltak.

5. Az évi jelentés meghallgatása és a jövő évi költségvetés megállapítása.

6. Az alapszabályoknak felsőbb jóváhagyással való megváltoztatása, a mihez a jelenlévő tagok kétharmadának beleegyezése szükséges.

7. Az egyleti tagok járulékeinak a körülményekhez mért időszerinti megállapítása.

8. A választmány vagy egyes egyleti tagok indítványa feletti határozat.

9. Az egylet feloszlásának tárgyalása, a minek elhatározására azonban szükséges, hogy az egyleti tagok három-negyedrésze jelen legyen és ezeknek két-harmadrésze a feloszlás mellett szavazzon. Ha a tagok három-negyede nem jönne össze, ez esetben új közgyűlés hivatik egybe, mely legalább négy héttel előbb annak különös kiemelése mellett hirdettetik ki, hogy az egylet feloszlása a megjelenendő tagok számára való tekintet nélkül fog tárgyalatni és végleg eldöntetni.

A rendkívüli közgyűlés ugyanazon hatáskörrel bír, melylyel a rendes, kivéven az ezen §. 1. 2. és 3-ik pontjában felsorolt választásokat és az alapszabályok megváltoztatását.

A közgyűlés jegyzőkönyvét az elnök, s egy a közgyűlésből közfelkiáltással kiküldött három tagu bizottság aláírásokkal hitelesítik.

Az igazgató-választmány, mely a közgyűlésnek felelős a 13. §. b) pontjában felsorolt tisztviselőkből és harmincz választmányi tagból áll.

A választmánynak fele minden évben kilép és pedig a két rendes közgyűlésen a sorhuzás által kijelöltek, azontul pedig a régiebb fele.

Mind a tiszttviselők, mind a választmányi tagok újra választthatók.

Az alapszabályok értelmében évenként kilépő tiszttviselők és választmányi tagok a közgyűlés által eszközözendő új, illetőleg kiegészítő választásig hivatalukat folytatni kötelesek.

A mennyiben valamelyik tiszttviselő időközben akadályozva volna tisztét folytatni, helyét a választmány a maga köréből új választásig betölti.

Az igazgató-választmány határozatai általános szótöbbséggel hozhatnak, és érvényességükre az előző elnököt és a jelenlevő többi tiszttviselőket beszámítva, tíz tagnak jelenléte kívántatik.

A választmány hivatása :

1. Az együletet képviselni és annak nevében szerződéseket kötni, melyek nek érvényességéhez az elnök, jegyző és két választmányi tag aláírása szükséges.

2. A tagok felvétele és kitiltása felett határozni.

3. Torna-tanítókat és szolgálakat alkalmazni, fizetésüket meghatározni, s őket ha szükséges elbocsátani.

4. A torna-rendet és a választmány ügyrendét megállapítani és azok foganatosításáról gondoskodni,

5. Az egyület vagyonát kezelni és a rendkívüli kiadásokat száz forint erejéig utalványozni.

6. Az egyület helyiségei építése, vagy bérlete és felszereléséről és a torna szerek beszerzése és megőrzése felől gondoskodni.

7. A közgyűlést összehívni, s annak az együleti ügyek állásáról jelentést tenni, valamint az általa elkészített évi költségvetést előterjeszteni.

8. A közgyűlésnek tiszteletbeli tagok választása iránt ajánlatokat tenni.

A választmány üléseiben a jegyző rendes jegyzőkönyvet vezet, mely az elnök, a jegyző és egy választmányi tag által hitelesítendő.

Az együleti viszonyokból az egyület és annak tagjai, vagy csak az utóbbiak közt keletkezhető viszályok, választott bíróság által intézendők el. Ezen bírósághoz mindegyik fél két bírót, a választott bírák pedig egy elnököt választanak. Ki bírót választani elmulaszt az az ellenfél jogát elismeri. Ha pedig a választott bírák ez elnök iránt megegyezni nem tudnának, ez esetben a sorhuzás dönt.

Az elnök képviseli az együletet, hatóságok és harmadik személyek irányában; aláír a jegyző ellenjegyzése mellett minden okiratot, mely az együletnek, mint olyannak kebeléből ered, vezeti a közgyűléseket és választmányi üléseket és a szavazatok egyenlő szám esetében dönt. Az együleti pénztárt egy külön hivatás nélküli választmányi tag és a pénztárnok jelenlétében időnkint előleges értesítés nélkül megvizsgálja, s az évi költségvetésben szabatosan meg nem határozott kiadásokat husz forint erejéig utalványozza.

Az alelnök az elnök távollétében ennek hatáskörébe lép.

A jegyző vezeti a tanácskozmányokról szóló jegyzőkönyveket, szerkeszti az egyület mindennemű írásbeli kiadványait, az indítványkönyv felett őrködik, s a bejegyzett óhajokat, valamint a fölvétel végett szabályszerűleg jelentkezett egyének neveit a választmány elé terjeszti; a tagok számát s névsorát nyilvánosságban tartja; végre az együleti irományokat őrizi és jegyzékbe foglalja.

A pénztárnok felelősség mellett kezeli az egyület pénzeit, az egyület jövedelmeit nyugtatvány mellett átveszi, s ezekből a költségvetésben megállapított rendes kiadásokat, valamint az abban kitett rendkívülieket is husz forintig az elnök, azontul pedig az utóbbiakat a választmány utalványozása folytán fizeti. A választmánynak havonként pénztárkimutatást, a közgyűlésnek

pedig teljes évi számadást ad. A járulékaikkal hátramaradt tagok névsorát a választmánynak bemutatja.

A pénztárnok ellenőrzése iránt a választmány határoz.

A szertárnok az egylet összes ingatlan és ingó javai felett leltárt vezet, s a torna helyiségek és torna szerek rendben tartásáról gondoskodik.

Az orvos a tornaszat folyamára szakértő befolyását gyakorolja.

A kassai torna-egylet april hó 5-én 1868-ban megválasztott tisztikara és igazgató-választmánya.

Elnök Szentlélek Gyula, alelnök Moll József K., jegyző Dorogsághy Dénes, pénztárnok Záhr Rudolf, szertárnok Jenne Kristóf, orvos Dr. Moskovits Jakab.

Választmányi tagok.

Antal Emil, Fiedler Gyula, Loósz József, Dr. Weitzenbreyer Frigyes, Benczur Géza, Fröhlich Károly, Horák Ede, Kain Dávid, Laszgallner Ágoston, Éder Ödön, Glosz Ernő, Schalkház Lipót, Juhász Mihály ügyvéd, Schirger Tivadar, Gerster Miklós, Hlavács Jenő, Spielmann Károly, Ungar Ignác, Fiedler Gusztáv, Fleischer Gusztáv, Hegedüs Lajos, Marko Lajos, Korányi Károly, Czinner Mór, Haymann Ferencz, Glevitzky Sándor, Novelly József, Rimanóczy Ferencz, Engelmann Gyula, Maschke Ferencz.

A kassai növendékpapság magyar egyházirodlmi önképző egylete.

A kassai növendékpapság magyar egyházirodlmi önképző egylete.

Alig van szembetűnőbb jellemvonása korunknak, mint a már egészen uralkodóvá lett társulati szellem. Nincs a közéletnek ágazata, melyben ez magát nem érvényesítené. Tudomány, ipar, kereskedelem ma már egyedül a társulásban lel jelen és jövő virágzásának biztosítékát, szóval eredményt csak egyesült erő képes felmutatni.

Természetes, hogy előhaladott századunk ezen eddig már óriási tért foglalt szellemét a különböző vallásfelekezetek, egyházak is felismerték, s hogy a vele járó előnyöket maguknak biztosítsák, saját körükben többé-kevésbé szintén alkalmazni törekedtek.

E törekvésnek köszönik létüket többi között a kat. papnöveldékben immár általánossá lett egyházirodlmi egyletek is.

Az intézeti nevelés ugyanis, mely az ifjakat az egyházi pályára előkészíti, már természeténél fogva őszönt rejt magában a társulásra, s mivel az erők egyesítése nemcsak az anyagi, de a szellemi téren is meghozza a kívánt gyümölcsöket, igen természetes, hogy az egyházi ifjuság, ha úgy a kor, mint a vallás jól felfogott érdeke által követett műveltségre szert akart tenni, az avval járó előnyöket figyelmen kívül nem hagyhatta.

És nem is hagyta.

A Pesten létező központi papnöveldé tagjai, hogy a szónoklat

és irodalom terén megszerezzék maguknak azon jártasságot, melyre egy hivatásának sikerrel megfelelni akaró papnak szüksége van, felismerve az egyesülés hasznát, körükben egy ugynevezett „magyar iskolát“ alapítottak.

Ez történt 1832-ben.

A cél mindenestre szép volt. A vallási ismeretek gyarapítása, s amellett nyelvünknek, e közös nemzeti kincsnek művelése.

Az eredmény, melyet a központi papnövelde „magyar iskolája“ pár év leforgása alatt felmutatott, oly jelentékeny volt, hogy a példa csakhamar általános utánpótlásra talált. Az országban létező többi papnöveldek dicséretesen buzdultak az eszme mellett, s így történt, hogy már a hatvanas évek elején, egy-kettőt kivéve, minden püspöki székhelyen volt „magyar egyházirodalmi egylet.“

A kassai növendékpapság azonban egész a legujabb időig egyike volt azon keveseknek, melyek ily egyletet nélkülöztek.

Nem mondható ugyan, hogy a jelenleg működő önképző-kör létrejötte előtt a kassai növendékpapság keblében épen semmi nyomára sem akadunk oly társulatnak, melynek célja az egyházi-irodalom művelése lett volna, mert a kor szellemétől ösztönözve, a vallásos irodalomban való önképzés végett már régebben összeállott néhány lelkes ifju, s szorgalmok gyümölcse egy általuk szerkesztett „K i k e l e t“ czimű folyóiratban ma is megtekinthető, azonban szervezett társulat nem létezett, az említett lap maga igen szűk körben forgott, s inkább az önmagától kitörő ifju tetterő, mint egy komoly, határozott cél felé való állandó törekvés bizonyítékának tekinthető.

A kassai papnövelde tehát oly önképző-körrel, mely miként a többiek, határozott alakban, vagyis alapszabályok nyomán működött volna, ily önképző-körrel, mondjuk, a kassai növelde pár év előtt még nem birt.

Ennek több oka van. Az egyik és mindenestre legfontosabb az, hogy a növendékpapságnak rendesen alig fele tiszta magyarajku; már pedig, hogy oly testületben, melynek nagyobb része honi nyelvünket csak beszéli, hogy mondjuk, ily testületben magyar önképzőkör alakítása nem megy oly könnyen, mindenki befogja ismerni.

Egyéb akadályok szellőztetésének itt helye nem lévén, csak azt jegyezzük meg, hogy végre a kassai növendékpapságra

is felviradt azon nap, melyen egy magyar egyháziroalmi önképző kör iránti óhaja teljesezésbe ment.

Boldogemlékü Fábry Ignác halála után ugyanis kassai megyés püspökké Perger János ő méltósága neveztetvén ki, 1868-ik év június 28-án tartá ünnepélyes bevonulását a szék városba. A növendékpapság, érdemes igazgatójával élén, szinte tisztelgett az új főpásztornál, mely alkalommal oly lelkesítő szavakat volt szerencsés hallani ő méltósága ajkairól, hogy a forró óhajnak, mely addig csak a keblekben elrejtve székelt, nem sokára nyilvánosan is kifejezést adott.

A növendékpapság, felbuzdulva az új főpásztor tetteire hevítő szavain, nem ismerve ugyan félre a már említett akadályt, de az ügy szentségétől ösztönzötten, elhatározva azzal megküzdni: még ugyanazon 1868-ik év június havában írásba foglalt aláíratos kérelmet adott át a növeldei igazgatónak, hogy azt püspök ő méltósága elé juttatva, magyar egyháziroalmi önképzőegylet engedélyét és megerősítését kinyerje.

A növeldei igazgató, Krausz János ő nagysága augusztus 31-én a növendékek kérvényét, melyhez egyszersmind az alapszabályok is mellékelve valának, a főpásztornak csakugyan felterjesztette, mit kívánt siker koronázott, amennyiben püspök ő méltósága az alapszabályokon tett némi módosítással a kért engedélyt egész készséggel megadta, s szeptember 5-ről keltezett, ¹¹¹⁹₁₈₆₈-ik számú kegyes leiratában az egylet vezetőjéül Szeke-rák Kálmán hittanár s papnöveldei tanfelügyelőt ki is nevezte.

Az új tanév kezdetén tehát nem volt egyéb hátra, mint a felsőséگیleg engedélyezett önképző kört tényleg életbeléptetni. E célból a növendékpapság 1868-ik év október 18-án alakító gyűlést tartott. A gyűlést az egylet vezetője főtisztelendő Szeke-rák Kálmán nyitotta meg remek alkalmi beszéddel, melyben mindenekelőtt az egylet tagjait üdvözölte, kik — véleménye szerint — helyesen fogva fel a józan haladás eszméjét, ettől lelkesítve frigyre keltek, hogy majdan a tettek mezejére lépve, kiképzett tehetségeiket a haza és egyház javára hasznosítsák.

Miután szónok mély megilletődéssel fogadott beszédét elvégezte, felolvastattak az alapszabályok.

Ezek szerint a kassai növendékpapság magyar egyháziroalmi önképző egyletének célja: elméleti és gyakorlati

kiképzés az egyházi szónoklat- és irodalomban. Ami szervezését illeti, egyleti tag lehet az intézet minden növendéke; azon egyén pedig, ki az együletet nemes céljának elérésében évenként legalább 2 o. é. frttal segélyezi pártoló tagul tekintetik. A tisztikar áll elnök, jegyző, aljegyző, könyv- és pénztárnok, s négytagu bíráló-bizottmányból, kik az egyület kebeléből szavazat útján választatnak. A pénztár a rendes tagok által befizetni szokott havi illetékekből s a pártoló tagok adományaiból kapja bevételeit. Az egyület minden évben egyszer vedszentjének, aranszāju szent Jánosnak tiszteletére nyilvános ünnepélyt rendez.

Az önképző kör, magát az itt röviden vázolt alapszabályok szerint szervezvén, 1868. végén megkezdé működését. A haladás ugyan nehéz, mert az út még járatlan volt, de a lelkesült fiatalság nem csüggedett el, hanem kitartóan haladt a cél felé.

E közben eljött az 1869-ik év február 4-e, midőn a még csak gyermekkorát élő társulatnak működése, s ezzel együtt életrealóságáról a nyilvánosság előtt számot kellett adnia. Az aranszāju szent János tisztelete s emlékére rendezett ünnepély megtörtént, s a tagok szorgalmát a jelenvolt megyés püspök meleg, további munkásságra buzdító szavai, valamint a szép számu vendégsereg tapsai jutalmazták meg.

De a közönség részvéte a társulat iránt tettekben is nyilvánult. A megyei papság, beismerve ily egyület létezésének üdvös voltát, élénken támogatót azt mindjárt kezdetben. Némely kerület lelkészei testületileg léptek be a pártoló-tagok sorába, mások egész életökre kisebb-nagyobb összegeket ajánlottak fel. Különösen mély hálára kötelezte maga iránt az együletet Perger János püspök ő méltósága, ki a pénztár tőkéjét 40 frttal gyarapította, mely példa a főtiszteletü káptalan körében is élénk követésre talált.

Hogy pedig a növendékpapság e szép mérvü pártolásra érdemessé igyekezett magát tenni, bizonyítja az 1870-ik év január 26-án tartott második nyilvános ünnepély, midőn ismét kivivta a nagy számmal megjelent, ugy egyházi, mint világi diszes vendégkoszoru méltányló elismerését.

Az egyület, mely már harmadik évébe lépett, s melynek jelenlegi vezetője nagyontisztelendő Kovács Tamás növeldei tanfel-

ügyelő most is — 1870 végén — az eredeti szervezet szerint folytatja működését, s mint a június 10-én tartott elnöki zárbeszédéből kitűnik, pénzvagyona, leszámítva a kiadásokat, melyeket a könyvtár gyarapítása, folyóiratok megrendelése, a néha előfordulni szokott nyomdai költségek fedezése, s a pályadíjak kiosztása vesz igénybe, megközelíti a 200 frtot, mely a már jelzett forrásokból folyton növekszik. Ami irodalmi működését illeti, a tagok részint eredeti, részint fordított művei minden év végén diszesen kiállított albumba gyűjtetnek össze, mely a könyvtárban őriztetik. Azonkívül most rendezi a társulat sajtó alá Hirscher „Hátrahagyott iratai“-t, melyre a fordítási jogot a mű tulajdonosától kérte ki.

Ez röviden körvonalozva a kassai növendékpapság magyar egyházirodalmi önképző egyletének története és mostani szervezete. Adja Isten, hogy az a haza és vallás javára, valamint megyénk diszére minél tovább fennálljon és virágozzék!*)

A jászóvári premontrei rendű növendékpapok között 18⁵⁹/₆₀-ban alakult önképző társulat működésének rövid vázlata.)**

A jászóvári
premontrei
rendű növendékpapok önképző társulata.

A műveltebb fiatal nemzedéknek egyik legnemesebb s legsebbebb jellemvonása, hogy, ösztönöztetve az édes hazai nyelv és tudományosság szeretetétől, annak irányában, s a mindkét (világi, egyházi) tudományosság külön nemeiben magát gyakorolni s tökéletesíteni egyik legélvezetesebb kötelemének ismeri. E nemes tűz nem épen új, mert ha figyelmesen keresztülfutjuk hazai irodalmunk történetét, úgy találjuk, hogy a középtanodák s évtizedek előtt működött bölcsészeti akadémiák, de különösen az egyházak nagyreményű növendékei szerény keblök s körükben több helyen alapítanak önképző társulatokat.

E nemes tűz egész jellenkorunkig, midőn minden a nagyobb tökélyesbüléshez siet, nemcsak hogy kialudt volna, hanem az újabb s sikerdusabb lelkesedés által napról napra nemesebben lobog.

Hogy mily üdvhozó s eredménydus a fiatal nemzedéknek

*) A kassai növendékpapság magyar egyházirodalmi önképző egyletének leírását Novák Pál kassa-egyházmegyei katolikus növendékpap volt szives kidolgozni.

**) Az egylet „Remény“ című irott havi folyóiratából közlés végett szivesen átengedte egy volt egyleti tag.

szép nyelve és hazai irodalma iránti e lelkesültsége, bizonyítják azon dicső eredmények, melyeket a tudományos férfiakban mind a világi, de különösen az egyházi ilyféle önképző-intézetek büszkén felmutatni képesek.

Hazai nyelvünk, szent vallásunk, s örvendetes lendülésnek indult tudományosságunk iránti mély vonzalmunk, de különösen jövő pályánk s hivatásunk tekintetbe vétele, mely bennünket a tudományos téren működésre vezetend, indítottak bennünket is jászóvári prémontrei rendű növendékpapokat, hogy a maig is sok helyen dicséretesen s sikeresen működő társulatok példájára, mi is szerény és kisdud körünkben ily, jelenleg ugyan még igénytelen s gyöngye alapokon nyugvó, de későbbben talán nagyobbfontosságú s jelentékenyebb működésű társulatot alapítsunk.

Az eszme szerencsésen meg is fogamzott. A kisdud társulat megalakult. A megalakulás után tüstént a szervezés következék. Először is tehát elhatároztatott, hogy az ujonnan alakult társulat tagjainak irodalmi zsongái és kísérletei havi füzetekben adasának ki, olvasás végett. A havonként megjelenendő füzet terjedelme négy ivre határoztatott; azonban a szerkesztő rendelkezése vagy a munkák tulnyomó száma szerint többre is terjedhet. A füzet legalkalmasabb elnevezéssel „Remény“ nevet nyert. Ezután közszavazat útján szerkesztő és bíráló tagok választattak, következő eredménnyel: szerkesztőnek Barlanghy Adorján, bírálóknak pedig Károly Hugó, Nátafalusy Kornél, Jancsó Nep. János.

Mint minden társulat, ugy ez is, alapszabályokkal van ellátva, melyekben mind a szerkesztőnek, mind a bírálóknak, mind pedig a tagoknak kötelelességei, jogai, s ugy szintén az egész társulat működéskörének hatása, célja, s elve pontosan bennfoglaltak, s pontosan följegyezvék.

Különösen a munkálatokra nézve következő szabályok alapittattak:

a) a lapfőtartalmát teendik vallásos költemények, vallásos elbeszélések s értekezések a vallás s nevelés köréből.

b) Elfogad a szerkesztőség értekezéseket a tudomány minden ágából, legyen az nyelvészeti, irodalmi, történeti vagy természettani.

c) Fordításokat idegen nyelvekből.

d) Mindenféle költeményeket, értekezéseket, tájleírásokat, monda, példa s némi tárgyalásokat, szóval bármily apróbb munkákat, melyek által a helyes irány gyakorolható s szerezhető.

Hogy a tagok folytonos munkásságra, s a mindig nagyobb-nagyobb tökélyre buzdíttassanak, s hogy a nemes cél minél sikeresebben elérjék, pályakérdések kitűzése határozottatott el; a pályajutalmakat a tagok ajándékozzák, azért joguk is van tetszésök szerint bármily tárgyat kitűzni, mit ha nem tesznek, a pályakérdés kitűzési jog a szerkesztő s bírálóknak hagyott fent.

Társulatunk célja ugyan magát tehetségéhez képest a magyar irányban gyakorolni s tökéletesíteni, de hogy gymnasiumi mulasztásainkat helyreüssük, hogy anyaszentegyházunk, jövő egyházi pályánk, s a nagyobb s mélyebb tudományosság igényeinek is megfelelhessünk, örömmel fogadók előjáróink azon indítványát, miszerint saját könnyebbségünk, javunk s gyakorlottságunk végett, magyar munkálataink között a latin dolgozatoknak is helyet engedjünk, amit tevének is oly módosítással, hogy ez utóbbi, kisebb mérvben ugyan, a főcéllal egybekötők.

Mélyen tisztelt és szeretett előjáróink buzdításai s törekvéseink méltánylása és elismerése csak az ernyedetlenebb szorgalomra, kitartásra s sikerdusabb működésre ösztönöznek bennünket.

Igy véljük — mint már említve volt — magunkat szép nyelvünk irányában tökéletesíteni, a tudomány virágait méhekként összegyűjtögetve sajátunkká tenni, így véljük magunkat a szép tanári pályára, a fenséges papi hivatalra, a hasznos polgári állásra kellőleg elkészíteni; így véljük s reméljük hazai nyelvünk virágzását, fejlődését, művelődését karöltve az általános tudományossággal utódainknál biztosítani. Adja az ég, hogy reményünkben ne csalatkozzunk!

Jóllehet pedig, hogy e kezdemény csekély, különösen most eredetében, de már a hajdankorban is megvolt mondvá, miszerint: „In minimis rebus saepe res magnae reprehenduntur“. Jóllehet, hogy igen-igen csekély áldozat, melylyel a hazai, különösen erkölcsi, vallási s tudományos irányú irodalom oltárának áldozunk, de a pesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolájának oly sokat magában foglaló jelisége szerint: „Nem az áldozat mennyiségére szokott vigyázni az Ur, hanem az akarat bőségére, ennél fogva a csekélyek is nagyokká lesznek,

ellenben a nagyok alávalókká tétetnek, mikor nem szívesen adatnak.“ Mindenekelőtt pedig legelső és fő-főkötelességünknek ismerjük szerény vállalatunkra és működésünkre mennyei atyánk szent áldását esdeni, mert: „Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (I. Cor. 3, 7.)“).

A kassai királyi jogakadémia jogász önképző-egylete.

Az 1867. évben alakult „Olvasó-kör“ elnöke Innger Gyula, a kassai kir. jogakadémia polgárai által 1867. év october 13-án tartott értekezlet alkalmával azon indítvánnyal lépett föl: „valljon nem volna-e czélszerű az általa vezérelt olvasó-egyletet a tudományos önképzés czéljával egybefűzve rendszeresb szervezettel ellátni?“

A kassai jogász önképző egylet.

Az egybegyűlt akadémiai polgárság örömmel üdvözölte az eszmét, melynek e század elején számos jeleseink általi meghonosítása s művelése közművelődésünk különösen nemzeti nyelvünk történetében oly előnyös s óriási mérvű nyomokat hagyott hátra, s nemes elhatározással az olvasó körnek „jogász-önképző-egyletté való átadomítását kimondván, elvben a „kassai királyi jogász-önképző-egyletnek“ létet adott.

Ezen „Önképző-egylet“ melynek alapszabályai a nagy méltóságú magyar királyi vallás és közoktatási minisztérium 1868-ik évi február 27-kén 2775. szám alatt kelt jóváhagyási záradékával ellátva tetteleg is érvénybe léptek, ugyanazon időszakban kezdé meg működését.

Főadatát s czélját az előbb említett, de 1869-ik évben módosításnak alávetett s 1870-ben 2288. szám alatt újból megerősített alapszabályok értelme szerint: a hazai jogtudományok minden ágabani önművelődés, olvasás és gyakorlás által a tehetségek tudományos képzettségének eszközlése, a jog- és államtani ismereteknek hasznos értekezések általi fejlesztése, a szépirodalmi jártasság előmozdítása, s végre a jogpolgárok erkölcsi tekintélyének föntartása s jó hírnevének emelésében találja.

Ezen czél elérésére a társulat nemcsak a tagok társas érintkezése, tudományos könyvek s hasznos lapok olvasása, hanem a szakkedvelők munkálkodása s ezen munkálatoknak a nyilvános

*) Mint örömmel értesülni, s személyesen is meggyőződni szerencsénk volt, a derék egylet a föntvázolt szellemben folyvást fennáll, virágzik s halad előre a kitűzött czél felé.

gyűlésekbeni föloivasása, a mennyiben pedig anyagi ereje engedi, ezeknek egy saját költségen kiadott évkönyvben való közrebocsátása által törekszik. A társulat rendes, pártoló és tiszteletbeli tagokból áll. Rendes tagok azon jogakadémiai hallgatók, kik a társulat céljainak előmozdításához évenként 2 o. é. forintnyi összeggel járulnak; pártolótag pedig, ki bizonyos adománnyal — legyen az pénzbeli vagy nem — a társulatot gazdagítja.

Tiszteletbeli tag lehet minden tisztos egyén, kit a társulat körüli érdemei s az iránt tanusított érdekeltsége következtében a közgyűlés e névre méltat. A társulat ügyvezető tisztikara áll: elnök, alelnök, titkár, pénztárnok, irattárnok és jegyzőből. Elnök csak III. éves joghallgató lehet; van továbbá 10 tagból álló választmánya, mely aszerint a mint a választmányi ülés tárgyát anyagi vagy szellemi, nevezetesen a beküldött munkák megbirálása képezi majd igazgató, majd bírálóválasztmányként szerepel. A közgyűlés valamint az igazgató- s bírálóválasztmányi gyűlés is nyilvános. A társulat évkönyve, melybe csak legjobbnak elismert művek vétetnek föl, minden év június végével sajtó alá küldendő. A társulat jövedelmét, melynek egy része által a társulat kiadásai lapok folyóiratok s pályadíjakra szükségelt költségek fődöttenek, a rendes tagsági díjak, a pártoló tagok adományai, az évenkénti szini előadás s kiadványok jövedelme képezi. A társulat fölloszlása esetében, mely az egyleti tagok kétharmadának beleegyező szavazatától függ, annak mindennemű pénztőkéje s vagyona a jogászsegélyzőegyletnek átadandó oly hozzáadással, hogy kamatait élvezheti; de ha ilyenmű társulat az akadémiai ifjuság által újból létesítettnek, annak az említett pénztőkét rendelkezésére bocsátani tartozik.

Ezek az egylet alapszervezetének lényegeseb vonásai.

Eddigi működését tekintve, a nevezett társulat, mely létének első stádiumában a tagok kiváló figyelme s osztatlan buzgalommal dicsekedhetvén, nagy s föllengő remények táplálására jogos alapot nyújtott, a bekövetkezett politikai fordulat s reformok jelenségeként fölmerült, s az általános hadikötelezettséget megalapító 1868. XL. t. cz. hervasztó befolyását is érezni kényszerült. Mert az említett t. cz. érvénybe léptével az akadémiai polgárság tulnyomó része az akadémiai követelmények betöltése mellett a hadkötelezettség igényeinek lerovását is eszközözlővén e

két oldalú foglalkozással elhalmozva, valóban nem csoda, ha egyik tekintetbeni kiképzése érdekében annyi erélyt s buzgalmat, mely az ügy sikeres megoldásának szükségképi feltétele, ki nem fejthet.

Az említett körülmény így ónsúlylyal nehezedik az erőkre, melyek az egyletnek mintegy sarkkővét képezvén, csak is csupán adhatnák meg legilletékesebben a hön ohajtott tekintélyt s azon állapotot, mely midőn egyrészt a czél megközelítésének criteriumát ölelné magába, másrészt, belölre úgy mint kifelé a műveltség elemeinek áldásos terjesztésével magának a virágzás korát megalapítván, érdemet s elismerést kivivhasson.

Az egylet jelen élete a küzdelem symptomait tükrözteti vissza, s ha ily kedvezőtlen viszonyok daczára zsenge termékeinek nem megvetendő számát mégis képes fölmutatni, az a tagok fáradozásának, nemkülömben a választmány ügybuzgalmának gyümölcsét képezvén, bizonyára részünkre annál nagyobb érdemül fog berovathatni.

Az 1870-iki november 11-kén tartott közgyűlésen újból megalakulván, következőkép szerveztetett: Elnök Holländer Lajos; alelnök Géczy Gyula; titkár Éder Ferenc; pénztárnok Ámbrózy Antal; jegyző Hrabovszky Guidó és irattárnok Éder Elek*).

A jászóvári prémontrei kanonok-rend kassai kath. főgymnasiumi ifjak önképző-egylete.

Az emberi szellemélet fejlődésének rendszorozata, mint a A kassai főtermészeté. A műveltség haladásának lépcsői vannak, s csak e ^{gymnasiumi} lépcsőfokok áthágása után közelithető meg a tökély e földön el- ^{ifjak önképző-}érhető magaslata. ^{egylete}

Eltűnnek a gondtalan gyermek játszi napjai, s midőn az ifjukor hajnalát szemléljük lelki életünk láthatárán derengni, a növekedő életerő, a léleknek ezen első dajkája, lassankint önállásra törekszik, tisztábban látja át saját bensejét, világosabban érzi föl abban a szép, jó, igaz s nemes fölmagasult képeit.

E korszak szíve, mint a koszorus költő lantja oly igaz han-

*) A kassai királyi jogakadémiai jogász önképző egyletének leírását Kaczvinszky Géza III. éves jogász s császári királyi hadnagy mint az ig. s bir. választmány tagja volt szíves kidolgozni.

gon zengi: „Telhetetlen és sóvár. Semmi meg nem nyugtathatja, hogy mondaná: elég már!“ Mert a gyermekkori játékokból kinőtt ifju a családi körben s a tanoda padjain nyert ismereteit gyarapítani igyekszik, s a tökéletesedés eszméje vezérelvén őt kitűzött céljához, e végre minden eszközt megragad.

Különösen pedig a nemzeti nyelv s irodalom művelése, s lelki tehetségeinek ez érdemben való fejlesztése szempontjából nem hagyja éber figyelme számításon kívül az egyesületi szellem fölkarolását sem, mely mindennapi tapasztalásainak tanúsága szerint, minden korszerű szellemi s anyagi vállalatnak a sikert biztosítja, s a kisdéd erőket is lelkes tevékenységre buzdítja.

Hogy e cél elérésére mily szükségesek középtanodáinkban is a jó felügyelet alá helyezett önképző-egyletek, fejtegetni sem kell, miután nemzeti irodalmunk legújabb korának története fényes bizonyosságot tesz az ily szellemi egyesületek azon előnyeiről, melyek szerint azok saját céljaikhoz képest munkálataik, folyóirataik, érdem- s évkönyveik, tanulmányaik s olvasásaik által közreműködésünk terjesztése körül irodalmilag is kisebb-nagyobb mérvű jótékony hatást fejtettek ki, sőt egyházi s világi irodalmunk valóságos kezdő iskolául szolgáltak.

Abújmegeye fővárosa prém. r. kath. főgymnasiumának lelkes ifjúsága hazafias érzésű tanárainak buzdítására a kebel valóban legnemesebb elhatározásával az 1867⁷/₈-ik év nyári felének elején szintén egy ilyen gyakorlati társulatot alapított „A kassai prém. r. kath. főgymnasium ifjúságának önképző-egylete“ czimen, ez által is kegyeletes szívvvel óhajtván adózni azon jelesek emlékeinek, kik mint a magyar nyelv, irodalom s tudományosság uttörő bajnokai, a küzdőhomokot egykoron városunkban s vidékünkön izzadták: Baróthi Szabó Dávid-, Bacsányi János-, Kazinczy Ferencz-, Dajka Gábor- s másoknak.

Az alapszabályok a nagyméltóságú magyar királyi vallás- s közoktatási minisztérium által megerősítettén, az egyleti munkásság az 1867⁷/₈-ik iskolai év második felében megindult a tanártestület felügyelete alatt. Az első évben (1867⁷/₈) Juhász Mihály, az időben a tanintézet helyettes igazgatója vezette a felügyelket. A következő három évben (1867—70,

a tanári testület bizalma Károly Gy. Hugó tanárelnökben összpontosult, mint különben is a főgymnasium magyar nyelv s irodalom egyik tanárában.

Az alapszabályok értelme szerint az ifjak saját kebelökből is választának ügynököket. Az első évben alelnök volt: Lukács Adolf, titkár: Géczy Gyula, jegyzők: Prahács Gyula, Földváry Béla, könyvtárnok: Golenics Ferencz, pénztárnok: Mauks Elek. A második évben alelnök: Deme László, titkár: Schirger Gusztáv, főjegyző: Földváry Béla, aljegyzők: Csőke Ferencz, Imre Aurél, pénztárnok: Krasznapolszky Ferencz, ellenőr: Mauks Elek, főkönyvtárnok: Golenics Ferencz, alkönyvtárnokok: Éder Elek, Regéczy József, Zatykó János. A harmadik évben alelnök: Holländer Sándor, titkár: Hedry Bertalan, főjegyző: Csőke Ferencz, aljegyzők: Francsek Manó, Zábráczky József, Kain Elek, pénztárnok: Altorjay Sándor, ellenőr: Krasznapolszky Ferencz, főkönyvtárnok: Regéczy József, alkönyvtárnokok: Zatykó János, Skopecz Kálmán. A jelen évben alelnök: Francsek Manó, titkár: Fried Lajos, főjegyző: Hammersberg László, aljegyzők: Szakszon József, Csőke József, pénztárnok: Horváth Dénes, ellenőr: Fábián Gyula, főkönyvtárnok: Szentimrey Ákos, alkönyvtárnok: Kozma Sándor. Főválasztmány. Bírálok testülete.

Az egyleti tagok létszáma: az első félévben 50—60, a másodikban: 70—75, a harmadikban: 153, a negyedikben 100.

A könyvtár körülbelül 600 kötetből áll.

A pénztári forgalom 200—300 forint között ingadozik.

Az eddigi években szives jóltevői is voltak az egyletnek, így a tanártestületből: Benedek Ferencz, igazgatótanár, Károly Gy. Hugó, Orbán Bertalan, Szigárovics Ágoston, Bócz Aurél, Fridrik Dezső; a közönség köréből: Timkó József, gálszécsi ügyvéd, Bauerfeind Antal képezdész, Darvas Lajos, jogász; az egyleti tagok közül: Wéber Móricz, Szakszon József, Skopecz Kálmán, Kain Elek, Regéczy József, Dobrovay Lajos, Klein Ignác, Thüringer Sándor.

dor, Hrabovszky János, Putnoky Gyula, Francsek Manó, Bartay István, Szentimrey Imre stb. Lapot s folyóiratot 18—20 között hordat s olvas az egyesület. Tagja a Szent-István-, Szent-László-Társulatok-, nemkülönben a Kisfaludy-Társaság-, ugy szintén a Magyar-Történelmi-Társulatnak. A jótékonytságot ifju keblének nemes hevével saját szerény körében is gyakorolja, a mennyiben a szegényebb sorsu tagtársakat ingyen iskolakönyvekben részesíti, a gyorsírástból ingyen előadásokat tart, s a kassa-egyházmegyei szegény tanulókat segélyező tápintézet számára gyűjtéseket eszközöl.

A mi pedig a szellemi működést illeti a gyakorlat terén, a főszuly az iskolai rendes tanulmányokra van fektetve, úgy, hogy az egyesületi működés csak másodlagos, a tanítézethez viszonyítva jobbjára szünnapokon betöltendő kötelesség legyen. Ugyanazért határozottan kifejezett céljául az iskolai tanulmányokkal való teljes összhangzást tűzte ki, oly módon, hogy az egyesületi működés mintegy kiegészítése, bővítése s hű kísérlője legyen az iskolai tanulmányoknak.

E végből az irodalomtörténeti legujabb kor elején keletkezett negyedik, ugymondott „uj iskola előzői“ írói egyesület lelkes alkotóinak példájára, a különböző tanulmányágak, mint tényezők segélyezése s közvetítése által törekszik a nemzeti nyelvet művelni, s így szellemét kettős irányban, tudományi s nyelvi tekintetben képezni.

E cél elérésére az első évben 5—8, a másodikban 15 s a harmadikban 34 nagyobb s kisebb terjedelmű, kötött s kötetlen beszédű, különféle írásműfaju dolgozat állotta ki a bírálat szigorát, melyek, mint az egyesület tulajdonai, gondosan őriztetnek az irattárban, hogy idővel a legsikerültebbek az egyesület „Évkönyv“-ében méltó helyet foglalhassanak el.

Mindezen iránykísérletek s gyakorlatoknál pedig a művelt irány főtulajdonainak, a nyelv-, gondolkozás- és széptani szabályoknak szem előtt tartásával járt el az egyesület, főszulyt mindenkifőlött a szabatosság-, széphangzat- s egyszerűségre, mint a művelt nyelv s irány egyetemes törvényeit képező kellékekre helyezvén a római költő Horác ajánlata szerint: „Esto brevis, omne superfluum pleno de pectore manat!“

Az embert diszító jeles szellemi tehetségeknek főtényezője

a beszéd. Csak szólás által ébredhetik fel a szunnyadozó ész. A pusztá tehetség, mely egyébként hamu alatt lappangó contenta parva scintilla maradandott, egyedül a beszéd által válik élő s működő erővé.

Ezeket belátva az egylet, hogy majdan, tanulmányainak befejezése után, mint a honnak hasznos polgára, a nyilvánosság terén, alkotmányos életünk mozzanatai között, művésziileg képzett szólótehetségével szolgálhassa a szeretett hazát; hogy hajlékonysággal bír hasson előadása, bájt lehellhessen érzelmeibe. erőt szónoklatába; s hogy már eleve szoktassa egyéniségét a nyilvánosság előtt oly szükséges bátorságra: a fentebbiek után főczéljának ismeri a szólóművészet elméleti s gyakorlati tanulmányozásának minél nagyobb mérvű felkarolását. E végett eddig-élé csaknem 100 szónoklati s szavallatgyakorlatot tartott.

Irásbeli s szónoklat-szavallati pályaversenyeket is rendez. Ilyenek az első évben az ösvénytörés nehézségeinél fogva csak gyéren, későbbben sürűen tartattak, összesen 15-ször.

Ez vázlata a kassai prémontrei r. kath. főgymnasiumi ifjak önképző-egylete eddigi működésének. Ég áldása nyugodjék a még forrásában csekély, de szent és nemes czélu munkásságon! A hazai nyelv s szellemi műveltség nemtője áraszsza reá menynevei harmatát, hogy kifejtse azon csirákat, melyek jövőben az irodalomnak s közéletnek hivatvák virágokat hajtani s dúsan gyümölcsözni *)!

A kassai királyi főreáltanodai önképző kör.

Egy önképző kör alapításának eszméje már az 186⁸/₉-iki Kassai főreáltanodai önképző-kör. ifjúság keblében fogamzott meg; ez évben alkottattak alapszabályai és eszközöltetett ki a felsőbb jóváhagyás. Tényleges működését a kör mindazonáltal csak a mult 18⁶⁹/₇₀-iki tanévben kezdte meg, a midőn alapszabályainak ismételt kidolgozása után, azok felsőbb megerősítését ujlag kikére.

Ez alapszabályok értelmében a kör vezetése az intézet igazgatóját illeti; ha pedig az e tisztét saját személyében teljesíteni akadályozva volna, ez esetben a vezetéssel egy a tanári

*) A jászóvári prémontrei kanonok-rend kassai kath. főgymnasiumi ifjak önképző-egyletének ismertetését, főtisztelendő Károly H. G. prémontrei kanonoknak, tanárnak s jeles írónknak köszönhetjük.

személyzet által köréből kiszemelt tanár bizatik meg. Célja a körnek: a tanodai ifjuság önművelődését czélszerű eszközök által előmozdítani. Az eszközök: a hetenként tartandó felolvasások és szavallatok, a magyar és német tudományos és szépirodalmi lapok, a könyvtár sat. Tagja a körnek lehet minden felreáltanodai ifju, ki azonban ha belépési szándékát nyilvánítja, egyuttal a kör terheinek viselésében is tartozik részt venni. A kör ugyanis tagjaitól évenként 3 frtnyi dijt szed. Ez áldozat daczára a kör tagjainak száma folyton növekedőben van. Ugyanis míg a mult évben csak 50 tagot számított, jelen évben csaknem az összes felreáltanodai ifjuságot zárja kebelébe, tehát mintegy 150 taggal dicsekszik.

A kör hivatalos személyzete áll az elnök, titkár, pénz- és könyvtárnokból. Ezeken kívül vannak még bíráló és választmányi tagok.

Elnökké valamint a mult ugy a jelen évben Szemák István, intézeti tanár választatott meg. A többi hivatalnokok: a mult évben voltak: titkár Liptay Lajos; pénztárnok Lovass István; könyvtárnok Potási János; a jelen évben: titkár Potási János; pénztárnok Klir Jenő; könyvtárnok Szenicey János.

Alaptőkével a kör ez ideig nem bir, egyedüli pénzforrása lévén a tagokból szedett illeték.

Mi a kör szellemi működését illeti, erre nézve — száraz adatokra lévén utalva — elég legyen azon ünnepélyt megemlitenem, melyet a kör mult évi július 30-án egy évi fenállásának emlékére rendezett, s melyre többen a jelenvoltak közül — hiszem — kedvesen emlékeznek vissza.

Zsenge e növény igaz: de az eddigi haladás után ítélve, szép reményekre jogosít és én csak örvendeni tudok, midőn felső Magyarország egyetlen felreáltanodájának ifjuságát a szépért és jóért ily nemesen buzogni és önművelődésén ily lelkesen munkálkodni látom.*)

A szent István
társulat.

A szent István társulat szorosan véve római katolikus vallásos, s a jó erkölcsöt terjesztő könyvek kiadásával foglalkozik.

A katolikusok közti egyesülés szüksége napjainkban égetőbb, mint bármikor, a katolikus néplap, a szent István társulat jelentőségét napjainkban 1870-ik évi 40 és 41-ik számában világosan eltétette.

*) A kassai királyi főreáltanodai önképző kör leirását Szemák István főreáltanodai tanárnak köszönhetjük.

A kassai iparos ifjúsági önképző-egylet 1868-ba alakult, A kassai iparos ifjúsági önképző-egylet alapszabályai csakis 1870. april 9-én 2078. R. szám alatt erősítették meg.

Az egylet alakulása eszméjét Szerencsi Mór, kassai lakos penditette meg, mely azonban sok vajudáson ment keresztül.

Czélja az egyletnek a művelődés s az ártatlan társalkodás, hogy a fiatal mesterlegények ne csak egyedül korcsmába töltsék el munkán kívüli idejüket.

Az egylet cassinója a Dorner féle házban van, hol az egyleti tagok a jelesb magyar és német hirlapokat olvashatják, sőt az egyleti pénzből hasznos és mulatságos könyvek is szereztetnek be, miből idővel tekintélyes könyvtár is alakulhat.

Az egylet tiszteletbeli elnöke: Gleviczki Sándor.

Elnök: Beliczai Kálmán.

Alelnök: Nagy Sándor,

Csáky Károly.

Jegző: Kelemeczki János.

Pénztárnok: Balázs Béla.

Könyvtárnok: Bednagyi János.

Választmányi tagok: Münich András.

Paisch Rezső.

Már Antal.

Dutkai István.

Bágyi János.

Bercsik Elemér.

Tamás Pál.

Az egylet tiszteletbeli, rendes és pártoló tagokból áll.

A rendes tagok száma 165

A pártoló tagoké 165

Összesen 330 tag.

Az egylet tagjai tavasszal ősszel és télen át — a forró nyári napokat kivéve — vasárnap és ünnepnapokon d. e. 10 órától 12.

d. u. 2 „ 5.

Szabad királyi Kassa város s abaujmegyei tagjainak száma 53. A tagok évenként 3 frt. 15 kr. fizetnek o. é. Ezen díjért 90 ívnyi nyomtatványt nyernek a társulat székhelyéről Pestről, melyet az ugynevezett tiszteleti tagok szolgáltatnak kézhez.

Szabad királyi Kassa város és vidékén tiszteleti tag Pavliár Károly, főtanodai hitelemző és királyi képezdei hitszónok.

Nyáron át esteli 8 órától 9-ig következőleg beosztott oktatásokat nyerne.

Magyar, német olvasás és írás hetenként 3 óra.

Rajz elemei és rajz gyakorlatok „ 2 „

Kereskedelmi számvitel, üzleti

levelezés és könyvvitel „ 2 „

Természettan „ 2 „

Természetrajz „ 1 „

A földrajz, hazai történelem, világtörténelem, kereskedelmi ipar törvények ismerete, s az alkotmánytan vasárnaponként délután népies előadásokban adatnak elé.

Ezen tantárgyak előadásánál legdicséretesebben működnek közre a prémontrei gymnasiális s a reál tanodai tanárok, az elemi tanári kar testületéből azonban csak Marko tanár ur működik közre.

Az elemi tantárgyakban s a rajzban csak azon legények vesznek részt, a kiknek az (írás, olvasás, magyar- német nyelv, rajz elemei) szükségese.

A népies előadásokra (természettan) sat. köteles minden rendes egyleti tag megjelenni.

Mindezekon kívül gyógyíttatja az egylet betegeit; segíti azt, ki munka nélkül, valamint azt is, ki vándorlás közben pénz nélkül van, az egyleti rendes tagok havonként 25 krt, a pártoló tagok évenként 2 frt. fizetnek.

A magyarok Istene segítse a derék egylet hazafias működését!

Alapszabályai.

Az egylet neve, célja s ennek elérésére vezető eszközökről.

Az egylet neve: „Iparos ifjuság önképző egylete“.

Az egylet célja: a szellemi művelődés, a társalkodás előmozdítása, osztály köréhez tartozó tudományok és hasznos intézmények terjesztése, a helybeli megbetegedett s a keresztül utazó szükségben lévő pályatársak segélyezése.

A cél eléréséhez vezető eszközökről: az egylet szállása, mely kiválólag az egylet céljainak szentelve — alkalmul szolgál a tagok összejövetelére, társalgására és tisztességes mulatságokra, mindennemű nyerészkedő játék kizárásával.

Az egylet rendes, pártfogó és tiszteletbeli tagokból áll. Rendes tagok általában minden iparos segédek vallás-különség nélkül, — továbbá: pártfogó tagok lehetnek mindazon polgárok, magánzók vagy tisztviselők, kik az egylet alaptörvényéhez meghatározott évenkénti befizetéssel 3 évi lekötöttség mellett járulni sziveskednek, — végre tiszteletbeli tagokul az egylet megválaszthatja mindazokat, kiknek behatását az egyletre nézve megtisztelőnek, vagy jótékony befolyásnak lenni találja.

A rendes- és pártfogó tagok felvétele az egyleti jegyzőnél történt beje-

lentés folytán történik, ki azt a választmánynak legközelebbi gyűlés alkalmával bejelenteni tartozik. A fölvetett új tag saját kezűleg írja be nevét a fölveteli jegyzékbe, s ha elmenetele alkalmával egyleti bizonyítványt kívánna, köteles legalább három hóig az egyletnek tagja lenni. A bevett tag kötelezi magát a díj illeték pontos és hiánytalan befizetése mellett, az egyleti szabályok pontos megtartására, az egylet végzései és rendeletei követésére. ugyszintén a rendes tag aláírása mindaddig kötelező erővel bír, míg a 9-ik pont értelmében kilépési szándékát be nem jelentette. A be nem folyt követelést jogában áll az egyletnek hatóságilag behajtatni.

Minden rendes tag fölvételekor 30 kr. beiratási díjt fizet, s azonfelül havonként 25 krt. az egylet pénztárába fizetni tartozik. A pártfogó tag 2 forintnyi díjat, félévénként 1 frt., vagy évenként egyszerre 2 frtot előre fizetni köteles, minden felülfizetés köszönettel fogadtatik.

Ha a rendes tag a tagdíjt három egymásra következő hóban befizetni elmulasztja és tartozását a választmány általi felszólítás után sem fizeti be, akkor az első havi ülésen a tagok sorából kitöröltetik.

A rendkívüli kizárási eljárás a választmány, vagy legalább 12 egyleti tag által tett indítványra általában oly tagok ellen indítható meg, kik bármely oldalról kártékonyan hatnak az egylet fennállására s céljainak kifejtésére. A kizárási indítvány a havi gyűlésen történik, melynek határozata ellen a közgyűléshez folyamodhat az illető.

A rendes tag kilépési szándékát a jegyző előtt írásbeli vagy szóbeli felmondás által tudatja. Ha a tag kilépési szándékát a hó első felében jelenti, havi illetéket nem fizet. Ellenkező esetben, ha a hó második felében tudatja, akkor a havi díj lefizetésére köteleztetik.

Tiszteletbeli tagok a választmány ajánlata folytán a közgyűlés által választatnak, s minden ily választás megtörténtével az illető részére oklevél adatik ki. A pártfogó és tiszteletbeli tagok az egylet tanácskozmányaiban s gyűléseiben (tanácsadólag) részt vehetnek, de szavazati jogot nem gyakorolhatnak.

A kassai kereskedő ifjak társulata alakítására nézve, az első lépést Maurer Rezső jeles kereskedőnk tette 1870. június ifjak társulata. havában, ki saját lakába előleges értekezletet hívott össze, mely értekezletből alakító bizotmány küldetett ki.

Maurer Rezső elnök .

Lükő Sándor titkár

Diviatzky György

Hoffmann Adolf

Schneider János

Maurer Adolf

Silberberg Soma

Kozák Ede

választmányi tagok.

A bizotmány a megszerzett debreczeni, pesti, bécsi, berlini s volt kassai hasonnemű társulatok alapszabályai alapján, meg bízása folytán, kidolgozta az alakítandó egylet alapszabály javaslatát, s azt a városház nagy termében Augusztus havában összehívott gyűlés elébe terjesztette.

A kassai
kereskedő

A gyűlés a bemutatott javaslatot elvben elfogadván, annak részletes megvizsgálására Schönhofer Károly elnöklete alatt, az alakító bizottmány meghagyásával, 16 tagu küldöttséget választott el; az elválasztott 8 uj tag volt: Schönhofer Károly, Schirger Tivadar, idősb Fiedler Gyula. Jermy Károly, Palásty Endre, Marko Lajos, Karpeles Fülöp, Schlesinger Alajos.

Ezen 16 tagu bizottmány dolgozta át a javaslott alapszabályokat, s a szeptember 18-án tartott alakító közgyűlés elé terjesztette.

A közgyűlés az alapszabályokat elfogadta, s a választmányt mely először is az alapszabályokat a nagyméltóságu magyar királyi belügyminiszteriumhoz megerősítés végett vala felküldendő el is választotta.

A nagyméltóságu magyar királyi belügyminiszterium esakis 3 pontra tett észrevételeket, melyek a deczember 18-án tartott közgyűlésen el lőnek fogadva, s az alapszabályok 1871-évi január hó végével megerősítve leérkeztek.

Választmányi elnök: Schönhofer Károly.

alelnök: Maurer Rezső,

I. titkár: Lükő Sándor,

II. titkár: Schürger József,

Pénztárnok: Schneider János,

Könyvtárnok: Maurer Adolf.

Választmányi tagok: ifjabb Fiedler Gyula, Schlesinger Alajos, Palásty Endre, Jermy Károly, Silberberg Soma, Diviatzky György.

Az egylet 1870. october 1-jén vette kezdetét s alapító, rendes és pártoló tagokból áll.

Az összes tagok jelenlegi létszáma 192, melyek egyénenkint évenként 6 frtot fizetnek.

Az egylet berendezésére 50 alakító tagtól körülbelöl 1000 forintnyi alakítási összeg gyűlt össze.

1871-évi január havában megkezdődtek a szabad előadások, felváltva magyar és német nyelven u. i.

idősb Fiedler Gyula, előadja német nyelven az utazások által szerzett kereskedelmi tapasztalatokat s a kereskedelmi könyvvezetést.

Dr. Sipos Arpád, akadémiai tanár, magyar nyelven értekezik a kereskedelmi és váltó jogról.

Dr. Schnierer Aladár, akadémiai tanár, német nyelven a nemzetközi jogról.

Károly Gy. Hugó, főgymnasiumi tanár, a hazai és világtörténelemnek a kereskedelmi osztályt különösen érdeklő részleteit adja elő.

Alapszabályai.

1. A társulat neve: „Kereskedő ifjak társulata Kassán.”
2. A társulat célja: Osztály-köréhez tartozó s általános hasznu érdekek előmozdítása, szellemi ösztönzés, társalkodás, a hazai nyelv művelése és győkeresítése a kereskedelmi téren; közbenjárás a hely-eszközleéseknél, s a szűk-ségben lévő pályatársak segélyezése.
3. A cél elérésére vezető eszközök:
 - a) A társulat helyisége, mely kizárólag a társulat céljának szentelve, alkalmul szolgál a tagok összejövetelére, társalkodásra és mulatságra.
 - b) Felolvasások és értekezletek, kiválólag ipar- és kereskedelmi tárgyakról, továbbá ipart és kereskedelmet illető kérdések megfejtése.
 - c) Könyvtár és olvasó-terem, melyben többféle hasznos könyveken kívül, főképen szakmákbavágó dolgozatok és folyóiratok fognak tartatni.

A társulat tagjai, ezeknek jogai és kötelezettségeiről.

4. A társulat rendes, alapító, pártoló és tiszteletbeli tagokból áll.
5. Rendes és alapító tagok lehetnek: önálló kereskedők, társak, cég-vezetők, segédek és ügynökök; továbbá pénz- vagy hitelintézetek, biztosító-társaságok, vagy más társulati, közlekedési és magán vállalatok tisztviselői; különben más osztályokhoz tartozó művelt egyének, kik netalán felvételi óhaj-tásukat nyilvánítanak, szinte figyelembe veendő.
6. A rendes tagok felvétele, a titkárnál történt bejelentés folytán, a legközelebb tartandó havi ülésen, a választmánynak szavazattöbbséggel hozott határozata alapján történik; felvételnél a tag sajátkezűleg jegyzi be nevét és tartózkodási helyét a tagsági bejelentési ivre, ez által egyszersmind kötelezván magát egy évig tagja lenni a társulatnak, valamint a tagdíj pontos befizeté-sére, a társulati szabályok szoros megtartására és a társulat végzései és rende-letei követésére. Egy év lefolyta után a kilépés megtörténhetik, ha a kilépési írásbeli nyilatkozat a 10. §. értelmében megtörtént; a társulatnak jogában áll a hátrálékban levő követeléseket törvényes uton behajtani.
7. Minden rendes tag felvételkor 1 frt. beiratási díjt, azonfelül negyed-évenként 1 frt. 50 krt előre lefizetni tartozik; ha a belépő tag az évnegyed első felében lép az egyletbe, az egész negyedévi részletet fizeti; ha azonban az évnegyed második felében történik a belépés, akkor a díj befizetés a kö-vetkező negyedbe tudatik be.
8. Ha a rendes tag a díj illetéket két egymásra következő negyedéven elmulasztja lefizetni, s tartozását a választmány felszólítása után sem fizeti be, akkor az első választmányi ülésen a tagok sorából kitörültetik, azonban a lekötölezett év egész díja a 6. §. értelmében követelendő. Ettől csupán a tudva levőleg szegényebb sorsuak kiméltethetnek meg, választmányi titkos de álta-lános szótöbbséggel hozott határozat alapján.

9. A rendkívüli kizárási eljárás, a választmány vagy legalább 12 egyleti tag által tett indítványra, általában oly tagok ellen indítható meg, kik bármely irányban kártékonyan hatnak az egylet fennállására és céljainak kifejtésére, a felmerülő szükséges kizárási indítványa különben az első választmányi ülés elé terjesztendő, melyen az indok előadása után, szavazattöbbség dönt. A választmányi ülés kizárási határozata ellen, a közgyűléshez folyamodhat az illető.

10. A rendes tag kilépési szándéka írásbeli felmondás által történik. Ha ezen felmondás — tekintettel a 6. §. — az évnegyed 2 első havában történik, az illető tag, a következő évnegyed megfizetésétől ment; ha azonban a felmondás az évnegyed utolsó havában történne, a következő negyedévi díj is fizetendő.

11. Az egylet helyiségei a tagok számára folytonosan nyitva állanak; helyben lakó vendégek az egyletet egy társulati tag kíséretében, havonként csak háromszor látogathatják, vidéki vendégek azonban 14 napig; ha ezen utóbbiak továbbra is óhajtanak az egyletet látogatni, a titkárnál megszerezhető havi belépti jegy váltására utaltatnak. Egy óra kiállított belépti jegyért 1 frt. díj fizetendő. Az egyletben nyitva álló vendégeknyvbe minden vendég, és az őt bevezető tag neve beiktatandó.

12. Alapító tagok olyanok, kik egy és mindenkorra egy tetszésök szerinti összeget fizetnek és azonkívül kötelezik magokat mint rendes tagok legalább 3 évre az egyletbe lépni.

13. Pártoló tagok olyanok, kik az egyletet több éveken át belépésöknél meghatározandó összeggel, mely azonban a rendes tagok díjának $\frac{2}{3}$ -nál kevesebb nem lehet, pártolandják. Jogositvák az egylet helyiségét bár mikor látogatni, s a közgyűléseken tanácsaikat vagy véleményeiket előadni, azonban döntő szavazattal nem bírnak.

14. Tiszteletbeli tagok a választmány ajánlata folytán, a közgyűlés által választatnak, ily választásról az illetőnek okmány állittatik ki. Ily tagokul csak az egylet kiválóbb pártolói, vagy kik az egylet körül arra egyébként méltó érdemeket szereztek, választathatnak. Tiszteletbeli tagok semmiféle pénzjárulékokra nem kötelezvék, míg a rendes tagok jogait tetszésök szerint élvezhetik. Választásuk a közgyűlésen nem tárgyalható.

15. Egyleti tagok közötti viszályok alkalmával a kérdés eldöntése egy választott bíróság által eszközöltetik. Ezen bíróságnak az 1861. évi 54. törv. czikk 9. czim III. pontja szolgál szabályul.

16. Az egyleti könyvtár s egyéb az egyleti tagok rendelkezésére álló eszközök használatáról, a házi szabályok rendelkeznek.

Az egylet szervezetéről.

17. Az egylet képviselőjére, vezetésére s a számadások átvizsgálására rendelt közegek:

a) A közgyűlés. b) Elnök. c) Választmány. d) Számvizsgáló bizottsmány.

18. Közgyűlés rendszerint minden évben, lehetőleg január hónapban tartatik meg. Az egybehívás a választmány teendője, mely annak hirdetését, az egylet helyiségében is, legalább 2 héttel a gyűlés napja előtt kifüggeszti, egyszersmind a közgyűlés tárgyait is előre közölven.

19. Rendkívüli közgyűlés egybehívására a választmány ebbeli határozata, vagy legalább 20 egyleti tag által aláírt s a választmányhoz benyújtott indítvány szükséges.

20. A közgyűlésen érvényes határozatok hozatalára, a rendes egyleti tagok legalább egynegyedének jelenléte szükséges. Ezek számhiányában legfeljebb 2 hét alatt új közgyűlés hívandó egybe. E második közgyűlés határo-

zatai, tekintet nélkül a megjelent tagok száma a érvényesek, azonban, csak az elnapolt közgyűlésre kitűzött tárgyak felett határozhat.

21. A közgyűlés határozatai általános szavazat többséggel hoztának. Egyenlően megosztott szavazat esetében azon rész határozata érvényesítettik, melyhez az elnök véleménye járul. A szavazatjog személyesen gyakoroltatik.

22. A közgyűlés tudomásul veszi a választmány jelentéseit, valamint a számvizsgáló bizottmány által előlegesen megvizsgált évi számadás felülbírálatát is, melynek nyomán vagy felmenti a választmányt és pénztárnokot a kötelezettségek alól, vagy elmarasztalja. Választja egy évi tartamra az elnököt, választmányt és a választmányhoz nem tartozó tagok közül a számvizsgáló bizottmányt. Határoz az tagok által fizetendő évi illetők, továbbá az egyleti helyiségek kibérlése és felmondása felett. Megalapítja a költségvetést, felhatalmazza a választmányt mindazon dolgokban eljárni, melyek az egylet körül felmerülnek. Az alapszabályok változtatása szintén a közgyűlés határozatától függ, ehhez azonban a jelenlevő tagok kétharmad szótöbbsége igényeltetik, a netaláni változtatások felsőbb jóváhagyás elé terjesztendők. A tárgyalandó ügyek sorrendjére az elnök ügyel.

A fennállott felső-magyarhoni kereskedő segédek első egylete.

Az egylet kitűzött feladata háromféle volt, s a következőkre terjedt: felső-magyar-

a) Kereskedelmi ismeretek megszerzése és terjesztésére.

b) Beteg és szűkölködő kereskedő segédek ápolása és segélyezésére, dő segédek és végre.

c) Állomások kieszközlésére.

Az egylet tagja lehetett minden feddhetlen erkölcsű kereskedő segéd vállalkulónság nélkül, akár helybeli, akár más piacon állomásozó, ha az ehhez kötött 47. §-ban taglalt feltételeknek magát alávetette.

A tőke, illetőleg a társaság jövedelme következőkből állott:

a) A tagok által teljesítendő illetőségek fizetéséből 5. §. szerint.

b) Emberbaráti adakozásokból, és

c) Rendkívüli bevételekből.

Ez utóbbiakhoz tartoztak:

aa) Bálók, hangversenyek, színi előadások sat. jövedelmei, valának azok vagy az egylet tagjai, vagy pedig idegen társaságok által annak javára rendezve.

bb) Azon öszletek, melyeket az egylet bizottmánya a tagoktól beszédni jogosítva volt. ha a 7-ik §-ban érintett eset bekövetkeze.

cc) Azon tőke kamatai, mely a helybeli takarékpénztárba az egylet részéről betéttetett, és

dd) Azon illetékek, melyeket idegen fizetéképes kereskedő segédek a 23. §. értelmében az egylet pénztárába lefizetni kötelesek voltak.

A tagoktól, részletesen befizetendő összeg az első évben nyolcz frtra, s minden következőre hat frtra állapittatott meg és eloszlott:

a) Két forintnyi illetékre, mely közvetlen az egyletbe történt fölvétel után, és

b) Hat forintnyi évi összegre, mely hónaponként 50 krjával vala lefizetendő.

Ezen fizetésmód alól kivétettek:

6. §. Az idegen tagok, kik az első évbéni (fölvételi) illetéken kívül 5. §. a) még az évi összeg felét is 5. §. b) előre, a második felét legkésőbb hat hónappal a társaság fölvételi jegyének kézhez vétele után az egylethez beküldeni kötelesek voltak.

Ezek után minden 6 hónap eltelte után az évi összeg fele küldetett be.

23. Minden szavazatképes tag jogosítva van a közgyűlés elé indítvánnyal járulni, a tárgyalás alá kerülendő indítványt azonban legalább 12 szavazó tagnak kell támogatni, oly indítvány, mely a közgyűlés előtt legalább 10 nappal 12 tag által támogatva benyújtatik a titkárhoz, a tárgyalandó ügyek sorrendjébe vétetik fel.

24. Az elnök, választmány s a 3 tagból álló számvizsgáló bizottmány választása, általános szótöbbséggel, írásbeli szavazással történik.

25. A közgyűlés határozatai minden tagra nézve kötelezők, ellenmondásnak hely nem adatik.

26. A közgyűlésről külön jegyzőkönyv vezetetik, melyet az elnök, jegyző és két közgyűlési tag, mint hitelesítő ír alá. Ugyanebbe a tárgyalások és választások eredményein kívül a jelen volt tagok száma is beiktatandó.

27. Az elnök az egylet gyűlésein elnököl, s az egylet határozatainak védje és végrehajtója. Képviseli az egyletet, hatóságok, egyletek és egyesek irányában, főfelügyeletet gyakorol az egylet, az egylet vagyonának kezelése, biztossága, rendfentartása és jóléte fölött. Megvizsgálja egy választmányi tag segélyével tetszése szerint a pénztárt és a leltár nyomán a butorokat, könyvtárt és egyéb létező vagyont s utasításokat ad a választmánynak egyes ügykezelésekre. Elfoglaltsága esetében az egylet körüli teendőit az alelnökre ruházza; valamint minden gátoltatásakor az alelnök helyettesíti. Elnök és alelnök távollétében egy választmányi tag bizatik meg az elnöki ügyek vezetésével.

7. §. Ha netalán azonban olyszertü kedvezőtlen körülmények adák magokat elő, hogy a bevételek a kiadások meggyőzésére nem valának elégségesek, akkor a bizottmány jogosítva volt rendkívüli illetéket fölvenni, melynek azonban csak a helybeli tagokra szabad volt kiterjednie és havonként 35 krt. fölülmulni nem lehetett, s csakis három egymás után következő hónapra terjedhetett ki.

Vonatkozólag a 2. §-ban érintett cél értelmére el lön érve:

I. A kereskedelmi kiképzés —

- a) egy egyleti könyvtár alapítása, és
- b) tanulmányos fölolvadások által.

II. A beteg segédek ápolása s szűkölködők fölsegélése —

- a) azon ingyen kiszolgáltatott orvosi segély s ápolás által, melyben az illetők az egyleti kórházban részesültek.
- b) Szerencsétlenek fölsegélése által, föltételezve, hogy a tag nem oka azok bekövetkeztének.

Idegen szűkölködő, azaz utazó kereskedő segédeknek vagy késpénzben vagy betegségek esetében a kórházban fölvétele, vagy pedig állomás kieszközlése által nyújtott a segély, melyekben azonban kivétel nélkül csak azon pályatársak részesülhettek, kik hibátlan viseletüket hiteles bizonyítványokkal igazolhatták.

III. Állomások kieszközlése. Melyek az egylet részéről az abban működő tagok ajánlata által eszközöltettek.

Az egylet a tagok szabad használatára könyvtárt alakított.

A könyvtárt képező könyvek bevásárlása csak a bizottmány által történhetett meg.

A nevezett gyűjteményben csak oly munkák vétettek föl, melyek a kezdő kereskedő kiképzését, s egyáltalában mivelődését elősegítették.

Az egylet számára megszerzett könyvek gondviselése a jegyző feladata volt.

Minden tag tartozott a reá bizott könyvet minden beszenyezés és sérelemtől gondosan megóvni, vagy pedig annak esetében a kárt megtéríteni.

28. Az egyletet érdeklő mindennemű írásbeli kiadványok és utalványok az elnök által aláírandók. Az elnök jogosítva van sürgős ügyeknél, melyek a választmány egybe hívásáig nem késleltethetnek, t. i. társas tudományos czélokra szükséges kiadások fedezésére 25 frtig önállóan határozni, tekintettel ugyan a pénztár erejére.

29. A választmány, mint az egylet felhatalmazottja vezeti az egylet ügyeit. Ez képezi a tanácsot. Ez az elnök segélye, rendeleteit s a közhatározatokat foganatosítja. A választmányt az elnök és alelnök vezérlete alatt a következők képezik :

- a) Első titkár.
- b) Másod titkár.
- c) Pénztárnok.
- d) Könyvtárnok.
- e) 6 választmányi tag.

30. A titkár teendője a gyűlési jegyzőkönyveket vezetni, úgy minden az egyletet érdeklő levelezést, beiktatást, vagy egyéb írásbeli ügyeket végezni, valamint minden ügykörébe tartozó irományt és becsesebb levelet gondosan megőrizni. Kisegítője és szükség esetében helyettesítője a másod titkár, ki egyszersmind házfelügyelő is.

A könyvek kiszolgáltatása hetenkint egyszer történhetett meg.

Egy tagnak egyszerre egy kötetnél több ki nem szolgáltatatható.

Minden tag tartozott a könyvek kiszolgáltatására kitűzött napon, akaratját, a könyv kicserélését vagy megtartását illetőleg, a jegyzőnek tudtára adni.

A rendezendő fölolvadásokban minden tag részt vehetett.

A felolvasások a tanárikar oly egyénei által tartattak meg, kiket az egyletnek e célra megnyerni sikerült. Hogy azonban az egylet vagyoni tehetősége leginkább elején ki ne merítettessék, néhány egyleti tag bízott meg a felolvasások vezetésével.

Az előadások tárgyait a kereskedelmi tudományok minden ágai képezték.

A betegek az egylet költségén ideiglenesen a helybeli polgári kórházba helyeztettek el, de csak addig, míg az egylet tehetőségei meg nem engedik vala, hogy egy ezen célra alkalmas helyiség kibéreltethessék, avagy egy az egylet kórházának szánt épület megvételhessék.

A helybeli t. kereskedő társulat által a polgári kórházban alapított egyik ágy az egylet rendelkezése alá lőn helyezve.

Az egyleti kórházba minden tag fölvetethetett, ha a kijelölt határozatoknak magát alávetette. Az egylet köteles volt a megbetegedett tagnak három havi időn át szabad segélyt s ápolást nyújtani.

Hogy azonban a betegeskedő vidéki tagoknak is segély nyújthatassék, azon költségek, melyek valamely betegség által reájok háromoltak, az egylet által viseltettek. Ezek megtérítésénél szükséges volt az illetőtől aláírott s főnökétől, kinek szolgálatában megbetegedett, ellenjegyzett nyugtához, mely az egylethez vala beküldendő, még az orvosi rendelvevényeket, az orvós és gyógyszerész, valamint az ápolási költség számláját is, mely naponként 35 kr-nál több nem lehetett, kiegyenlítő mellé csatolnia.

Idegen megbetegedett kereskedő segédek is fölvetethettek, akár képesek voltak a lényeges kiadásokat, melyeket a kórházban tartózkodások által okoztak megtéríteni, akár nem.

Mihelyt valamelyik tag megbetegedett, erről az egylet orvosát tudósítani tartozott, ki az illetőnek megvizsgálása után „fölvételi jegyet” állított ki, melynek előmutatása mellett a kórházba fölvetethetett.

A helybeli t. kereskedelmi társulat által alapított ágy használatánál a

31. A pénztárnok minden pénzen vásárolt butornemüekről, játékszerekről és egyéb vagyon tárgyaktól leltárt vinni, az egyleti pénzt gondosan kezelni, a követelések behajtásáról gondoskodni, s mindenemű szándékosan okozott kárt, az illető által megtéríttetni tartozik; köteles a bevételekről és kiadásokról igazolható jegyzékekkel birni.

32. A könyvtárnoknak a könyvtár és egyéb folyóiratok rendbe tartása és hü őrzése tétetik kötelességévé, valamennyi könyvről és folyóiratról pontos jegyzéket visz, ide értve az adományozottakat s a pénzen vásároltakat. Az adományozottakért nyilvános köszönetet szavaz az egylet nevében.

33. A választmányi tagok, mint az egylet megbízottjai ellenőriznek minden egyleti ügyet és vagyont; az igazgatást az elnök és fennebb elősorolt társaikkal együttesen vizsik, lásd kiegészítésül a 29 §.

34. Választmányi tagnak, állásától való felfüggesztését, a választmány legalább három szavazattöbbséggel eszközölheti, ha t. i. a kérdéses tag az egylet érdekeire káros befolyásának találtatik. A tisztjétől megfosztott választmányi tag, a legközelebbi közgyűlésen igazolhatja magát, s a gyűlésnek jogában áll felette dönten.

35. Ha valamelyik választmányi tagság évközben jó üresedésbe, a választmány a közgyűlés által megválasztott 6 tag után legtöbb szavazatot nyert tagot veszi fel póttagnul, s ez a legközelebbi gyűlésig teljes érvényűnek ismertetik.

fölvételi jegyeket a mindenkori testületi elnök állította ki, melyek kieszközlése a j e g y z ő teendője volt.

Ugyanezen fölvételi föltételekhez kötvék valának az idegen utazó segédek is, és csak rendkívüli esetekben lehetett kivételesen eljárni.

Ahhoz, ha a betegek magokat bármily okoknál fogva tulajdon lakásaikban orvosoltatni kívánták volna, az e g y l e t e l n ö k é n e k beleegyezésén kívül, még az illető orvos jóváhagyása is szükséges volt.

Minden beteg, ki magát akár az egylet kórházában, akár tulajdon akásában orvosoltatta volna, köteleztetett az orvosi rendeletekhez minden tekintetben szorosan ragaszkodni.

Ennélfogva :

Köteles volt az egylet orvosa minden orvoslásoknál a legnagyobb lelkiismeretesség, szelidség s elnézéssel eljárni.

A kórházbóli kilépés, illetőleg az orvoslások megszüntetése a beteg lakásában, csak tökéletes fölgógyulás után, előre bocsátva, hogy ez h á r o m hó alatt megtörtént legyen, az egylet orvosának beleegyezésével történhetett meg.

Ha azonban az egyleti tag az említett idő alatt föl nem gyógyvul vala, minden további költségek, melyek az ápolás által okoztattak, önmaga által voltak megtérítendőek. Fizetéseképtelen tagoknál föl volt a bizottmány hatalmazva az ápolást hosszabb időre is kiterjesztetni, de csak a mennyiben ez az egylet tehetségével egyesíthető lett volna.

Szerencsétlen esetekben minden tag, akár helyben, akár másutt, föl vala jogosítva az egylettől segélyzést követelni. A segélyzések modora a körülményektől függött, s azok meghatározása a b i z o t t m á n y r a tartozott. Miért is ez köteles volt azok gyors s célirányos orvoslásáról gondoskodni.

Azon segélyzések modorai, melyek idegen azaz utazó, kereskedő segédeknek nyújtattak, szinte a b i z o t t m á n y határozatától függött.

Az egylet segélyzésében részesülni kívánóknak, ha azok helybeliek voltak, a j e g y z ő n e k k e l l e j e l e n t é s t benyújtani.

Vidéki tagok, csak a főnökök által aláírott j e l e n t é s beküldése után igényelhettek segélyt.

Minden tag nyújthatott be az egyletnek kérvényt állomás kieszközlése végett.

36. Választmányi ülés havonként legalább egyszer tartandó. Az elnök rendeletére, vagy egyes választmányi tagok indokolt indítványára azonban, bármikor hivatathatik össze. Határozat hozatalra szükséges, hogy a választmányi tagoknak legalább kétharmada megjelenjék, mindig szavazattöbbség dönt, a 21. § szerint.

37. A választmányi ülésein külön jegyzőkönyv vezetettik, mely a tagoknak áttekintés végett mindenkor nyitva áll. A titkár felügyelete alatt még egy panaszkönyv is nyitva áll a tagok számára, melybe minden tag bejegyezheti panaszait és ezek lehetőség szerint orvosolandók. Név nélküli panaszok tekintetbe nem vétetnek, személyeskedések a panaszkönyvben egyáltalában helyet nem foglalhatnak.

38. Azon tagok, kik az együletet művelő előadásokkal és korszerű értekezésekkel kívánják emelni, ebbeli szándékukat a titkárnál jelentik be. Ily felolvasások megtartására a választmány által alkalmas nap tűzetik ki és részvételre a tagok meghivatnak.

39. A szolgák felvétele és elbocsátása a választmány vagy megbízottja által történik.

A helyeszközlésről.

40. Az alapszabályok 2. §-ban érintett helyeszközlések vezetése, egy erre kinevezett igazgató és titkára ruháztatik, feladatuk a foglalkozást kereső egyleti tagok számára, egyes üzletekben, vagy egyéb kereskedelmi vállalatoknál állást eszközölni.

Az egylet jegyzőjénél három példányban kiállított ajánló levelet benyújtani volt köteles, melyben tehetségei, hivatkozások jó hiteli házakra, nem különben azon kívánságoknak is pontosan kifejtve kelle lenniök, mely minőségben kívánta magát elhelyeztetni.

Az állomások kieszközlése nemcsak az itteni piacra, hanem mindazon városokra is kiterjedett, melyekben az egylet e célra ügynökségeket felállított volna.

Szerződések megkötése, jótállások átvétele az állomást keresők számára nem tartoztak az egylet hatásköréhez.

Az egylet ügyei kezelésére, ez előterjesztett szabályok, s az azokat később megváltoztató határozatok szerint a szavazat többsége által választott felelős egyleti bizottmánynak kelle gondot viselni, mely áll vala egy elnök, egy jegyző, s öt választmányi tagból.

A bizottmányi tagok egy évre választattak, s egy év letelte után ismét választhatók voltak. Az időközben történt lelépéseknek azonban ki kelle egészítettetniök.

Az egylet bizottmánya tartozott az egylet érdekeit minden tekintetben megóvni, az egyleti célok (2. §.) elérésére működni, s az arra szükségelt kiadásokat meghatározni. Minélfogva tehát föl volt hatalmazva az együletet mindenkorai szabályaihoz képest helyettesíteni, s annak minden ügyeiben, melyek nem az általános gyűlésnek valának fentartva, az egész társaság nevében határozólag végezni.

Minden évben legalább egy közgyűlésnek kelle megtartatnia egy királyi biztos jelenlétében. Ezen gyűlésekhez a helybeli t. kereskedő társulat közbenjárása által, annak tagjai is meghivandók voltak.

A közgyűlésnek tárgyait képezék:

1. Az egylet tevékenységéről szóló jelentésnek megvizsgálása, számadások előterjesztése s helybenhagyása, mint nem kevésbé.
2. A bizottmányi tagok választása.
3. A bizottmánynak határozata, az egylet tagjai által átnyújtott,

41. Ezen osztályhoz igazgatót és titkárt évről évre a választmány nevez és pedig oly egyéneket, kik a helyi viszonyok ismeretét s a közegek bizalmát bírják.

42. Az igazgató teendője közvetítőleg működni, az állást keresők és betöltendő helyek eseteinél. A megkeresőktől vett irományok és bizonyítványok utmutatása szerint szigorú részrehajlatlansággal jár el teendőiben. Kezkesedik a vele átadott írásokról, valamint az átvett pénzekről. Szerződést vagy jótállást, az osztály terhére nem tehet.

43. A titkár az igazgatónak munkálataiban segédkezet nyújt.

44. Ezen osztályt csupán egyleti tagok vehetik igénybe.

45. Azon helykeresők, kik ezen osztály közvetítését igénybe veszik, tartoznak előbbi foglalkozásukkal, képességeikkel és erkölcsi magok viseletükkel az osztályt megismertetni; folyamodványaikhoz minden bizonyítványuk eredetiben vagy másolatban csatolandó. Az eredetiek, másolataik összehasonlítása után, lehetőleg gyorsan visszaadtnak. Az osztály a megkeresőktől minden ez ügyre vonatkozó felvilágosító adatot követelhet.

46. Az osztálynak a helyszközlést illető költségei fedezésére, a helykeresők jelentésük alkalmával 2 frtot tartoznak nyugta mellett fizetni. Más közbenjárási költségek semmi szin alatt sem fizetendők.

47. Ha a lefolyt illetek ezen osztály kiadásait egészben nem fedeznék, a hiányzó szükség az egylet pénztárából utalványoztatik, ellenben az osztály feleslege, ugyancsak az egyleti pénztár javára esik.

s az előbbtől a közgyűlés elébe terjesztett ajánlatok s javaslatok felett.

4. Határozat a szabályok megváltoztatása, az egylet föloslzása, s ezen eset bekövetkeztében az egylet vagyonának fölhasználása felett.

Az említett közgyűléseken kívül, ha a körülmények kívánták, rendkívüli gyűlést is rendelhetett a bizottmány. Az összehívásra csak a bizottmány vala jogositva. Azonban nemcsak akkor volt köteles nyilvános összejöveleteket rendelni, mikor azok, tagjaitól szükségeseeknek tartattak, hanem azon esetben is, ha legalább 10 egyleti tag egy gyűlés megtartására szavazott. Az erre vonatkozó javaslatnak mindig írásban s azon tagok által jegyezve, kik a tanácskozmányt óhajták, az egylet jegyzőjénél kelle benyújtatnia.

A rendkívüli összejöveletek azonban csak az illető meghívó iratban tartalmazott tárgyakra szoritkozhattak.

Határozatok csak szavazat útján létesülhettek, melyeknél a jelenlévő tagok száma, ha a meghívások illő módon történtek, tekintetbe nem vétetett. A többség határozott. Szavazategyenlősnél azon párt győzött, melyhez az elnök csatlakozott.

Olyszerű határozatokhoz, melyeknek célja az alapszabályok megváltoztatása, az egylet föloslzása, s az ezen esetben bekövetkezendő fölhasználása az egylet vagyonának, a felsőbb engedély fentartása mellett, kétharmada a közgyűlésnél képviselt szavazatoknak, kívántatott meg.

Minden gyűlésekben az elnök elnökölt, közgyűlések az ő jelenléte nélkül semmi esetben, rendkívüli összejöveletek pedig csak akkor tartathattak meg távollétében a jegyző elnöklete alatt, ha ő az ezekre való megjelenésre fontos okok által tartóztatott vissza. Ő jogositva volt a választmány tagjait tanácskozásokra meghívni, valahányszor azt szükségesnek látta, ezekkel együtt rendkívüli összejöveleteket elrendelni. Köteles volt arról gondoskodni, hogy a mindenkori szabályok nemcsak minden tag által pontosan megtartassanak, hanem hogy az egylet minden díjas tisztviselői is ugyanez értelemben cselekedjenek. Az egyletet minden külső ügyeiben ő képviselő és a jegyzővel egyetemben a levelezéseket jogszerűleg aláírta.

48. Panaszok ezen osztály ügyvezetése ellen, az elnökhöz nyújtandók be, ki az ügyet a választmánnyal szigorú részrehajlatlansággal tartozik elintézni, valamint ezen osztály ügykezeléséről koronként tudomást szerezni.

49. Miután az előbbi pontok szerint ezen osztály feladata a kereskedőket helyben és kívül eső helyeken a helykeresőkkel díj nélkül érintkezésbe hozni, s ez által azon nem csekély cél elérésére törekedni, hogy kereskedőink és kereskedelmi vállalataink szakmájukhoz képest a legalkalmasabb egyének választassanak, s miután az egyesület célba vett feladata egészbe véve a kereskedő osztály művelését és fejlődését előmozdítani, fentartja magának a tisztelt főnök urakat bizalmasan felkérni, ezen osztály pártfogására.

A szükségben levő pályatársak segélyezéséről.

50. A segélyezés a választmány hatásköréhez tartozván, az ülési határozatok szerint részesíti segélyben a szükségben levő pályatársakat, a menyiben ezt az egyesület vagyoni állapota megengedi.

51. Hogy a társulat ezen üdvös céljának is megfeleljen, az évenként fennmaradó pénzek egyik része, mint tartalék tőke, kamatozásra elhelyezendő, s a segélyezés annak kamataiból eszközözlendő.

52. Azon ideig, míg az egyesület vagyoni állapota nem engedi az 50, 51 §. foganatosítását, kiváló szükség esetében, a tagok között gyűjtő ív körözendő, ezeket adakozásra felkérvén. Ily gyűjtő ív kibocsátására a választmány szótöbbségi határozata szükséges.

A jegyző teendője volt a jegyzőkönyv vezetése, valamint közgyűlésekben, úgy rendkívüli összejöveteleknél is, továbbá minden az egyesület részére szükségeltetett írásbeli munkák elkészítése, az egyesületi pénz- s könyvtár megőrzése és ez utóbbi könyveinek kiadása és átvétele. Azonban jogosítva vala, hogy ha netalán fontos körülmények által akadályoztatnék az egyesület által reá bízott kötelesség elvégzésében, a választmányi tagok segítségét igénybe vehetni. Az elnököt helyettesíté, ha ez kötelezettségeinek gyakorlásában alaposan akadályozva volt.

A választmányi tagok a jegyzőnek minden esetben segélyül lenni tartoztak leginkább akkor, ha az segélyüket igénybe vevé, azonkívül kötelesek voltak az egyesületi pénztárt hónaponként egyszer ellenvizsgálni, s a mindenkor eredményt a pénztári könyvben feljegyezni.

A tagok az egyesületbe történt fölvételek után tartoztak:

- a) A jelen szabályokat úgy mint a jövőendő határozatokat minden pontban szigorúan teljesíteni.
- b) Tehetségök szerint bizalmat s részvétet az egyesület részére ébresztetni.

Ellenben jogukban állott:

- a) Minden gyűlésben részt venni.
- b) Bizottmányi tagokká választatni.
- c) Valamint gyűlésekben, úgy az egyesületi bizottmánynál javaslatokat s ajánlatokat írásban benyújtani, vonatkozzanak ezek bár az egyesületi szabályok czikkjeinek bővítése, elhagyása avagy megváltoztatására, vagy pedig bárminő az egyesület hatáskörébe tartozó körülményre.
- d) Minden az egyesület céljával összekötött kedvezményeket igényelni.

Ha azonban a szabályok értelme, a későbbi társasági határozatok, s az azokban a tagoknak kijelölt jogok és kötelességek felett perlekedések támadtak volna, akkor ezek egy társasági határozat által egyenlítettettek ki, mely kiegyenlítésnek magát minden tag alávetni, s panaszait a törvény előtt előadni tartozott.

A társulat felosztásáról.

53. A társulat felosztása, csakis különösen e végből egybe hívott közgyűlés határozata folytán történik. Döntő határozatra szükséges, hogy a felosztásra szavazók legalább háromnegyedü arányban álljanak egy negyed ellenében.

54. Ha a társulat felosztása, az utóbbi pont szerint eldöntetett, ezen intézkedés felsőbb helyre felterjesztendő. Ezen utolsó közgyűlés rendeli el, a társulati vagyon, más hasonló czélok kifejtését eszközölő intézetek, kereskedelmi és nemzetgazdasági czélu közegek közötti elosztását, miután a társulat egy tagja sem számolhat osztalékra. A pénzzé tenni szándékozott ingó vagyont, a gyűlés választott megbízottjai árusítják el. Ugyanezen bizottmány jár el minden elintézendő dologban — munkálatait a nagyméltóságu magyar királyi belügyminisztériumhoz, jóváhagyás végett felterjeszti — s eljárását hirlapilag közzé teszi.

Nyomtatás közben bejelentett megyei intézetek és egyletek.

Felső-magyarországi takaré- és hitel-egylet mint népbank.

A felső-magyarországi takaré- és hiteligylet mint népbank.

Hazánk nagy fiának Széchényinek ama mondását, emeljük a közvagyonosságot s ezzel a nemzet szellemi erejét is neveltük; a történelem igaznak ismerte fel.

És mert a mivelődés eszméje sem ébredt a köznépben fel, és mert az élet nyomorával leginkább a köznép küzd, kell, hogy nyitassék mód, nyújtassék kezébe eszköz, melynek felhasználásával vagyonosodását és ennek alapján intellectualis erejét létesítse, nevelje.

Az egyletnek felosztása csak azon esetben történhetett meg, ha a közgyűlésnél jelenlévő tagok két harmada ebbe beleegyezett, azonban az ezt előidéző oknak valóban alaposnak kelle lennie.

Azon esetben, ha az egylet feloszlanék, annak vagyona a magyar tudományos akadémia rendelkezésére helyeztetett, ha addig más határozat közbe nem jött vala.

A felső-magyarhoni kereskedő segédek első egyletét 1861-ben a provisorium beálltával a kassai császári királyi rendőrigazgatóság tiltotta be.

Az egyleti bizottmány következő volt:

Elnök: Barkács Gusztáv A.

Jegyző: Fájkmájér József Fc.

Választmányi tagok: Weisz Emil, Fejér Zsigmond, Szakmáry Károly, Horváth Károly, Rausz Alajos.

Egyleti tag összesen 130.

T a n t á r g y a k.

Német: Buchhaltung, Correspondenz, Wechsel u. Handelsrecht, Handelsgeografie, National-Oekonomie, Waarenkunde. Előadta Barkács G. A.

Kaufmanisches rechnen. Előadta Weisz Emil.

Magyar: Irodalom és kereskedelmi levelezés. Előadta Novelly József.

Az eddig Magyarországon „takarékpénztár“ czime alatt létező intézetektől elvonni érdemüket annyi lenne: mint önmagának szegénységi bizonyítványt kiállítani.

A takarékpénztárak főhivatása abban állott és áll jelenleg is, hogy kiválólag a polgári osztály anyagi helyzetének fejlesztésére jótékonyan hatnak.

És ha a polgári osztály e hazában is el fogja foglalni a társadalomban azon helyet, melyet az ország érdekében elfoglalnia kell, és mely befolyásos tért boldogabb nemzetek polgári elemei lelkesedéssel töltöttek be: akkor nagyítás nélkül mondhatni, hogy ezen sikeres eredmény első sorban a takarékpénztárak fellállítása által volt kivivható.

Azonban most már egy osztály erkölcsi ereje nem teszi a nemzetet cultur nemzetté.

Azok, kik a jelen nehéz viszonyok között a reájuk bízott állást becsülettel megtartani kívánják: kell, hogy mindnyájan a kor kívánalmait helyesen megértsék.

Társadalmi mivelődés a legalsó rétegekig ez a kor jelszava és a legbiztosabb eszköz ennek elérésére: előmozdítani a vagyonosságot a köznépben is.

Elég lesz talán Angol-, Frank- és Némethon példáira utalnunk.

A nemzeti közvagyonosodás karöltve járt mindenütt a közmivelődéssel.

A Magyarországon eddig felállított pénzüintézetek közvetlenül s kiválólag a köznép vagyonosodásának előmozdítását tudtunkkal czélul nem tűzték ki.

Örömmel üdvözlöttük tehát a Kassán alakult általános felső-magyarországi takarékpénztár- és hitel-egyletet mint népbankot, mivel alapszabályainak figyelmes tanulmányozása után meggyőződünk, hogy ezen új pénzüintézet az eddig a társulati hitel terétől kizárt köznéppel közvetlenül érintkezni s befolyásával a köznépben a takarékpénztár hajlamát ébresztteni, fentartani s vagyonosodását előmozdítani kívánja.

E tekintetből az intézet felhívja a felvidék községeinek lakosait, miszerint körükben községi hitel-egyleteket alakítsanak.

A hitel-egylet belügyeit a kebléből választandó bizottság által intézi.

Minden hitel-egyleti tag kötelezést vállal, hetenként vagy havonként legalább egy, a hitel-egylet által megállapítandó összeget takarékbetétként lefizetni, mely összeg a mint a pénzintézetnek átszármaztatik, a betevő részére kamatozik.

Az ily hitel-egylet tagja viszont azon előnyben részesítetik, hogy a népbank javára a községi hitel-egylet választmánya által megállapított összeg erejéig mindenkor hitelt nyit.

Községi hitel-egyletek keblében fel fognak állíttatni az ugynevezett temetkezési és betegsegélyzési pénztárak.

Ezek üdvös működése abból álland, miszerint tagjai mérsékelt díjak fizetése mellett megóvják családjukat azon aggasztó helyzettől, hogy a halálozás folytán ejtett csapás még a nem épen csekély temetkezési költségek mikénti fedezésének gondja által élesebbé váljék, avagy a család fentartójának megbetegedése esetén hozzá tartozói a legnagyobb nyomornak ki legyenek téve.

Az általános felső-magyarországi takaré- és hitel-egylet mint népbank, bár főszínt fog a társulási hitel kiterjesztésére fordítani, szem elől nem tévesztendi a személyes és vagyonhitel emelését is.

E tekintetben főleg alapszabályszerű biztosítékot képező váltók fizetése és bekeblezett kötvények utalványozása által fogja az ipar- és kereskedelem emelését irányzatba venni.

Zálograi előlegezésről szinte kellőleg gondoskodva van, mennyiben az intézet arany, esüst neműekre értékpapírokra és hazai terményekre olcsó kamatok mellett hitelezni fog.

Nem lesz talán épen érdektelen ezen a felső-magyarország anyagi érdekeire jövőben nagy befolyású intézet létesítésének fásisaira rövid visszapillantást vetnünk.

Az intézet eszméjét Steidl Bernát a pesti általános biztosító bank kassai főügynöke pendítette meg. Steidl Bernát nagyobb mérvben az egész országra kívánta ugyan a hitel-egyletek hálózatát kiterjeszteni, s e végből 1869-ik évben pesti finans- kapacitásokkal érintkezésbe lépett, kik tervét nemcsak helyeselték, hanem kivitelére a legnagyobb készséggel ajánlkoztak.

És valóban bármily álláspontot foglaljunk el tervével szemben, a méltánylást ezen hazafias törekvésért megtagadni nem lehet.

Mindenki előtt ismert lesz az 1869-ik év őszén beállott

tőzsde panique, pénz calamitás s ez lehetetlenné tevő, hogy az alaptőkéül milliókat igénylő egész Magyarországot és társországaikat magába ölelő társulat létre jöjjön.

A vész lecsilapult, a pénzviszonyok hullámai megsemmisítéssel nem fenyegettek többé.

Steidl Bernát eljöttek gondolta az időt, melyben tervével újból felléphessen.

Eszméjét e sorok írójával közölte.*)

Miután sikerült őt arra bírni, hogy az alapszabályok szerint az intézet működése egyelőre csak felső-magyarhon területére terjeszkedjék, együttesen dolgozták ki azokat, s az alakulhatóság megengedése tekintetéből a m. k. földmivelés, ipar- és kereskedelmi minisztériumhoz terjesztették fel.

Az alakulási engedély megadása után az ideiglenes bizottság az alapszabályilag meghatározott részvények alájegyzését és az alakuló közgyűlés összehívását tűzte ki feladatául, s ennek meg is felelt, mennyiben 2000 részvény helyett 2625 darab jegyeztetett, s az alakuló közgyűlés 1871. évi február hó 12-én a kassai polgári kör nagy termében 412 részvényes jelenléte mellett megtartatott.

A közgyűlés a bemutatott alapszabályi tervezetet tárgyalás után elfogadta, s az intézetet alakultnak jelentette ki.

Megválasztván az igazgatótanács tagjait, ezek folyó évi február hó 16-án tartott első ülésükben Goczigh Ignác, m. kir. pénzügyi tanácsost elnökké, Czító Dániel, kassai szabad királyi város volt érdemduis főbiráját alelnökké, Löderer Andrást helyettesévé, Engelmann Gyula ügyvédet jegyző és jog tanácsossá, Steidl Bernát főügynököt igazgatóvá és Deckert Adalbert, m. kir. számadási főfelügyelőt, ideiglenes pénztárnokká egyhangulag kiáltották ki.

Miután pedig így a választmány két tagja a választás folytán az igazgatótanács kebléből kilépett, s ezek helyébe két póttag behivatott, az a fennebb nevezetteken kívül még következő tagokból áll: Ambrus Lajos, Toperczer Lajos, Achátsz Gábor, Tordássy András, Soltész József, Löffler Lajos, Kruosztzky József, Molitoriz Dániel, Zemányi Rezső, Ballázs Mihály, Nagy János, Tischler János, Korponay János és Légányi András.

*) Engelmann Gyula társulati jegyző volt szives bennünket a történetek felől értesíteni.

Kivánjuk, hogy ezen a köznép javának előmozdítására alakult intézet működése, a közel jövőben eredményként a legalsó osztály takarékosága hajlamának felébresztését és fokozatos vagyonosodását czélozza el.

Alapszabályai.

Az intézet tőzs czime vagy czége (firma), czélja, székhelye és fenállásának ideje.

1. §. Kassan a felvidék központjában általános felsőmagyarországi takaré- és hitelegylet, mint népbank czége alatt részvénytársaság alapított.

Az egylet ezen tőzs czime az esküdt birósági királyi eperjesi váltótörvényszéknél — illetve az ezen váltótörvényszék teendőivel netán megbizandó királyi törvényszéknél -- bejegyeztetik.

A tőzscimezés a vezérigazgató által, az elnök, alelnök vagy az igazgató-tanács egyik tagjának ellenjegyzése mellett történik; a tőzsczim illetén alájegyzése által az egylet hatóságok, bíróságok, társulatok vagy harmadik magán személyek irányában kötelezésbe lép.

Mely czélból a vezérigazgató, elnök, alelnök és az igazgató-tanács összes rendes tagjainak aláírásai a fentebb megjelölt törvényszéknél az egylet tőzsczimével egyideűleg bejegyeztetni, illetve hitelesíttetni fognak.

2. §. Az egylet székhelye Kassa, jogában áll azonban bármely felsőmagyarországi községben a közgyűlés határozata és a magyar királyi földmivelési, ipar és kereskedelmi minisztérium külön jóváhagyása folytán fiókegyleteket alakítani.

3. §. Az általános felsőmagyarországi takaré- és hitelegylet mint népbank czélja a kis kereskedést, ipart és földbirtokot olcsó kölcsönök utalványozása által támogatni, a szegényebb sorsuakat is kisebb betétek mellett biztos tőkék takarítására buzdítani, és ez által valamint községi temetkezési és betegsegélyezési pénztárak fokozatos felállítása által a lakosságban a takarékoság iránti hajlamot ébresztteni és fentartani.

4. §. Az egylet fennállásának ideje 30 évre állapittatik meg, hacsak időközűleg a részvényesek e célra egybehívott rendkívüli közgyűlésének kétharmadrésze ez idő előtti feloszlását el nem határozná.

A 30 év letelte után további fennállása a közgyűlés határozata, s a magyar királyi földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minisztérium beleegyezésétől tétetik függővé.

5. §. Ezen alapszabályok miniszteri megerősítése és a tőzsczim bejegyzése után az egylet akkor kezdendi meg működését, ha az üzleti tőke biztosítva s arra 50°/_o valósággal befizetve van.

6. §. Az egylet minden vitás kérdésben aláveti magát Kassa szabad királyi város törvényszékének és illetve az ennek helyébe lépő bíróságnak.

7. §. Ezen alapszabályok megváltoztatására a magyar királyi földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minisztérium beleegyezése kívántatik.

8. §. Az egylet alaptőkéje 500,000 frtban állapittatik meg és az 10,000 darab 50 frtos részvény kibocsátása által létesíttetik.

Ezen 10,000 részvényből azonban egyelőre csak 4000 darab fog kibocsátatni egy üzleti tőke alakítása végett.

9. §. A részvényekrei befizetés az igazgatótanács által meghatározando havi részletekben történik, a tetrészletfizetésekről elismervények állittatnak ki.

Az 50°/_o befizetéseért minden részvény alájegyző vagyonával kezekedik,

ha pedig ezentul a további részletfizetéseket egyáltalában nem- vagy nem a meghatározott időben teljesíténé, kötelezettségének megtartására felhivatik, s az egyleti pénztár javára 6% késedelmi kamat számíttatik; ha pedig ezen felhívás után 30 nap alatt sem fizet, az esetben a már befizetett összeg az egyleti tartalékalap javára esik és az ezen részletfizetésekről kiállított ideiglenes elismervények az igazgató-tanács által nyilvános uton semmiséknek és elenyészetteknek fognak kinyilváníttatni.

10. §. Ha az egylet további részvénykibocsátást eszközölné, ezen részvények jegyzésére a régi részvényesek egy meghatározandó időben érvényesítendő elsőbbségi joggal bírnak.

11. §. Minden részvény és ideiglenes elismervény bizonyos, névre állíttatik ki, és mindenik 30, a részvény számával jelölt szelvénynyel (coupon) látatik el. A részvények csak akkor adatnak ki, ha teljes névértékük befizettetett.

A részvény, vagy ideiglenes elismervény másra való átruházásával a jogok és köteleességek is átmennek az új tulajdonosra. Az ideiglenes elismervények vagy részvények átruházása a részvényesek névjegyzékének nyilván-tartása végett az intézet igazgatóságánál bejelentendő.

12. §. Minden részvényes osztályrészes az egylet vagyonában és nyere-ményében és a részvény-összegig kezességet és szavatosságot vállal az egylet kötelezettségeire, azonkívül aláveti magát az egyleti alapszabályoknak és a közgyűlés határozatainak.

13. §. Az első részletfizetés alkalmával minden részvény után az alaku-lási költségek fedezése végett 1 frt. járulék fizetendő, ennek feleslege a tar-taléktőke gyarapítására fordíttatik.

14. §. Az elveszett ideiglenes elismervények, részvények, szelvények és szelvényivek megsemmisítése az eperjesi esküdt bírósági királyi váltótörvény-széknél, illetőleg az ennek teendőit átvevő bíróságnál kérelmezendő, a jogér-vényes határozat alapján újak állíttatnak ki.

15. §. Az egylet hirdetményeit és felhívásait a hivatalos „Buda-Pesti Közlöny“ és más a felvidéken elterjedtebb lapokban teszi közre.

Az egylet igazgatása.

A közgyűlés.

16. §. Az egylet évenként ápril havában tartja rendes közgyűléseit.

A közgyűlés határozatképes, ha abban legalább az összes részvények egy tizedrészének tulajdonosai vagy ezek megbízottjai jelen vannak.

17. §. A közgyűlés tanácskozmányaiban részt venni minden részvényes jogosított.

Minden részvény a birtokost egy szavazatra jogosítja fel, azonban tíz szavazatnál többet sem a birtokos, sem annak megbízottja nem érvényesíthet.

18. §. A közgyűlés napja és helye valamint a tanácskozmány tárgyai mindig jó eleve az illető közigazgatási hatóságnak bejelentendők és a hivatalos valamint más lapokban közléteendők.

19. §. Nőszemélyek, kiskorúak és távollevők szavazati jogukat csak meghatalmazottjaik, illetőleg gyám és gondnokaik által, testületek pedig az előljáró vagy ennek képviselője által gyakorolhatják.

20. §. Azon részvényesek, kik a közgyűlésen személyesen vagy megbízottjaik által részt venni kívánnak, tartoznak részvényeiket 48 órával a közgyűlés megelőzőleg elismervény mellett az igazgatóságnál letenni.

A részvényeiket letett részvényesek névjegyzéke a közgyűlés asztalára tétetik.

21. §. Ha fenebbi szabályok értelmében történt összehívás dacára a részvények egy tizede képviselve nem lenne, négy hét leforgása alatt

ujabbi közgyűlés összehívandó, mely tekintet nélkül a képviselt részvények számára jogérvényesen határoz azon tárgyak felett, melyek az először összehívott közgyűlés napi rendére kitűzve voltak.

22. §. A közgyűlést az igazgató-tanács hívja össze, a tanácskozmányt az elnök, akadályoztatása esetén az alelnök vezeti.

23. §. Rendkívüli közgyűlés összehívásának akkor van helye, ha azt az igazgató-tanács avagy 50 részvényes tag szükségesnek tartja.

Ennél is az alapszabályok 18. §-a szem előtt tartandó.

24. §. A rendes közgyűlés tárgyai következők:

- a) a lefolyt üzleti évről kimutatása és mérlege;
- b) az osztalék mennyiségének megállapítása;
- c) az igazgató-tanács és számvizsgáló-bizottság és póttagjainak megerősítése vagy újbóli választása abszolút szótöbbséggel;
- d) az alapszabályok netáni változtatása;
- e) új részvények kibocsátása;
- f) a pénzalap szaporítása hosszabb határidőben törlesztendő kölcsönök által és
- g) az igazgató-tanács saját nevében vagy a részvényesek kérelmére tett indítványok.

A d), e) és f) alatt megjelölt tárgyak felett hozott határozat csak a magyar királyi földmívelés-, ipar- és kereskedelmi minisztérium jóváhagyása után fogantatosítható.

25. §. A közgyűlés határozatai általános szavazattöbbséggel hozhatók, a szavazatok egyenlő felosztása esetén az elnök dönt.

A választások választási jegyek által eszközöltnél, ha azonban a választás alkalmával az általános többséget senki sem kapja meg, akkor a szavazás azon két jelölt felett megújítatik, kik legtöbb szavazatot nyertek.

Ha ez utóbbi alkalommal megint egyenlően oszolnák meg a szavazatok közöttük a sors határoz.

26. §. Minden szavazatképes részvényes jogosítva van a közgyűlésen indítványokat tenni, vagy azokat írásbelileg a közgyűléshez benyújtani, azonban végleges határozat csak az esetben hozathatik felettük, ha az indítvány legalább 10 részvényes által támogatott és 14 nappal a közgyűlés előtt az igazgató-tanácsnak bejelentetett.

A közgyűlés határozatai a távollevők irányában is kötelező erővel bírnak.

A közgyűlés határozatai az elnök, jegyző és két részvényes által aláírandó rendes jegyzőkönyvbe foglaltnak.

A közgyűlés egy teljes szövegű példánya a közgyűlés napjától számított 15 nap alatt a m. kir. földmívelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumhoz felterjesztetik.

Az igazgató-tanács.

27. §. Az elnök és alelnökkel együtt 18 rendes és 6 póttagból álló igazgató-tanács, az egylet legfőbb közege és az üzlet fővezetője.

28. §. Az igazgató tanács választja a jegyző jogtanácsost, a vezér-igazgatót s ennek meghallgatásával az egylet többi hivatalnokait és szolga személyzetét.

29. §. Az igazgató-tanács 3 évre választatik és ez kebeléből választja az elnököt és alelnököt.

Minden évben 4 tanácsbeli tag sorshúzás útján kilép, a kilépett tagok újból megválaszthatók.

Ha a működés tartama alatt valamelyik tag meghal, vagy a fennálló törvények szerint saját vagyona felett szabad intézkedési jogától bírói határozat folytán megfosztatik, helyébe azon póttag lép, ki a választásnál legtöbb szavazatot nyert.

30. §. Az igazgató-tanács köteles minden héten egyszer ülést tartani; hogy az igazgató-tanács határozatképes legyen 8 tagnak együtt kell lenni.

A határozatok szavazattöbbséggel hozatnak, egyenlő szavazatok esetén az elnökkel szavazó rész dönt.

A tanácskozmányról jegyzőkönyv vezetetik, mely az elnök, jegyző és egy tag által aláíratik.

Ezen üléseken a vezérő igazgató jelen van, azonban csak mint véleményező, de nem szavazó tag.

31. §. Az igazgató-tanács minden tagja működésének megkezdése előtt 3 saját nevére szóló egyleti részvényt az egyleti pénztárba letéteményezni köteles.

32. §. Az igazgató-tanács legalább 12 tagja folytonosan Kassán tartózkodni köteles.

33. §. Működéséért a tiszta jövedelem 10⁰/₀ a jutalom díj fejében, részükre biztosittatik, melynek aránylagos felosztása iránt a tagok megegyeznek.

34. §. Az elnök és alelnök részére az egylet hitelt nem nyit.

35. §. Az alapszabályok pontos megtartásaért az igazgató-tanács a részvényesek irányában felelős.

36. §. Az igazgató-tanács különös kötelmeihez tartozik: a havi kimutatást megvizsgálni; az egylet által felszámítandó kamatláb magasságának meghatározása, a könyvelés megvizsgálása, a közgyűlésnek teendő javaslatok megállapítása az osztalék tárgyában, az üzlet és üzleti rend felett való ellenőrködés és főfelügyelet gyakorlása.

Ezen utóbbi kötelesség teljesítése céljából az igazgató-tanács tagjai betűrendben váltakozva mindennap napibiztosokként felügyelnek, kötelessége továbbá az igazgató-tanácsnak kebeléből egy három tagu küldöttséget a hitelkérvények elintézése végett választani.

Ezen küldöttség mindennap ülésez és tanácskozmányait titokban tartani köteles.

A számvizsgáló-bizottság.

37. §. A 6 rendes és 3 póttagból álló számvizsgáló-bizottság tartozik az egyleti pénztárt, a könyveket és a számvitelt a hányszor szükségesnek tartja, legalább pedig évenként kilencszer előleges bejelentés nélkül megvizsgálni s a tapasztalatról az igazgató-tanácsnak jelentést tenni.

38. §. A számvizsgáló-bizottság tagjai e tekintetbeni működésükért minden eljárási napért 3 frt. napdíjt húznak.

Az igazgatóságnál tehát egy vizsgálati napló (Revisions-Journal), vezetetik, melyben a számvizsgálók a vizsgálat megtörténtét sajátkezű aláírásaikkal bizonyítják.

Az egylet számvitele.

39. §. Az egylet számviteli éveül a naptári év tekintetik; a számvitel a kereskedelmi kettős könyvelés szabályai szerint vezetetik.

40. §. A létesítendő fiókegyletek működésének ellenőrzése végett az igazgató-tanács meghatalmazottakat, avagy az egylet főhivatalnokait küldi ki; egyébként feljogosittatik e végből az illető helyen az egylet részvényeseiből egy ellenőrző bizottságot felállítani.

41. §. Az egylet könyvei minden év végével berekesztetnek.

42. §. Az egyleti mérleg és forgalom kimutatása évenként lapok útján közzeéteendő, s egy példányban a m. kir. földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumnak felküldetni fog.

43. §. A takaré- és hitelegylet mint népbank üzlete által létesített tiszta nyereményből, tartaléktőke alapítása végett 16⁰/₀ letéteményeztetik; az igazgató-tanács jutalom fejében 10⁰/₀-ot, az igazgatósági hivatalnokok díjjutalék fejében 4⁰/₀-ot és a részvényesek osztalékként 70⁰/₀-ot nyernek.

A temetkezési és betegsegélyezési pénztárakba folyó összegekből, a meny-nyiségtanilag kiszámítandó díjtartalék (Praemienreserve) levonása és letétele után 10⁰/₀ egy külön tartalékalap (Reservefond) alakítására fordítatik; 40⁰/₀ a társulat javára igazgatási költségek fejében esik és 50⁰/₀ a biztosítottaknak osztatik ki.

Választott bíróság.

44. §. Azon vitás kérdések felett, melyek a részvényesek vagy ezek és az egyesület üzletének kezelésével megbízottak között, különösen melyek a részvényesek jogait érintő határozatokból keletkeznek, az 1868. évi 54. t. cikk III. fejezetében megállapított eljárás szerint, a Kassán alakított választott bíróság fog jogérvényesen ítélni.

Az államfelügyeleti joga.

45. §. Az állam kormánya az őt megillető felügyeleti jogot egy időről időre kiküldendő biztos által gyakorolja; kinek jogában áll az üléseken jelen lenni, az alapszabályok pontos megtartására ügyelni, az alapszabályokkal mérőben ellentétes határozatokat felfüggeszteni, az üzleti kezelés és a pénztár állapotáról tudomást szerezni.

Az egyesület üzletének terjedelme.

46. §. Az egyesület működése következő ágakra szakad:

I. Az egyesület mindenképp előt Kassán idővel és fokozatosan, azonban felső Magyarország más községeiben is kölcsönös kezességen alapuló hitelegyleteket alakít és ezek tagjainak váltóit leszámítolja (Escompt).

II. Hitelt nyit:

- a) épületekre,
- b) földbirtokra,
- c) arany és ezüst pénzre és ékszerekre,
- d) magyar és osztrák állam- és hitel papírokra, valamint 3 előzővel ellátott az intézetre forgatmányozott kellőleg felül vizsgált és jónak talált váltókra,
- e) hazai terményekre.

III. Az egyesület betéti könyvecskék mellett takarékbetéteket fogad el és

IV. Községi temetkezési és betegsegélyezési pénztárakat alakít.

Hitelegylet.

47. §. Minden község, mely az általános felső-magyarországi takaré- és hitelegylethez csatlakozni kíván, községi hitelegyletet alakít, melynek tagjai az egyeseknek kiszolgáltatott kölcsönért egyetemleges kötelezésbe lépnek.

E célból tartoznak választmányt nevezni, mely a kiszolgáltató kölcsön magasságát elhatározza és azt egy az összes tagok nevében forgatmányozandó váltóval, az egyesület vagy fiókintézetéhez leszámítolás végett utalványozza.

48. §. Ellenben kötelessége minden községi hitelegyleti tagnak az intézet takarékpénztárába hetenként legalább 10 krajczárt betenni.

Ezen takarékbetétek magassága szerint a községi hitelegyletek is 3 osztályba, nevezetesen I. II. és III. osztályra osztatnak, ezen osztályozás szerint határoztatik meg a hitel magassága is.

A takarékbetétek után kamat fizettetik.

49. §. Azon tagok, kik egy hónál tovább nem fizetik be hetenkénti betéteiket, a hitelegyletből kirekesztetnek és az eddig befizetett betétet kamat nélkül visszakapják.

50. §. Azok, kik egy már alakult községi hitelegyletbe tagokként utólag belépni kívánnak, azt az ezen fejezetben foglalt feltételek megtartása mellett bármely időben tehetik.

51. §. Egy ilyen községi hitelegylet alakításánál az intézet hivatalnokán vagy megbízottján kívül még egy közigazgatási tisztviselő is jelen lehet, az eljárás felett pedig a közigazgatási és intézeti tisztviselő vagy megbízott által aláírt jegyzőkönyv vezetendő; tartoznak továbbá a községi hitelegyletbe lépő tagok, egy az alapszabályok illető szakaszaira vonatkozással kiállított tértívényt aláírni, és az egylethez avagy fiókintézetéhez beküldeni.

52. §. A községi hitelegylet választmánya legalább három tagból áll; működési ideje három évig tart, s ennek lefolyása után új választás alá esik.

A régi választmányi tagok újból megválasztathatnak.

53. §. A választmány minden héten egy általa meghatározott napon ülést tart, melyben a hitelt kívánó egyleti tagok a nyitandó hitel iránt ajánlataikat megteszik.

Ezen ajánlatok felett az ülésező választmány nyomban határoz, az illető váltókat mennyiben még elfogadva nem volna elfogadtatja, kiállittatja, forgatja és a társulatnak azonnal beküldi.

Ha pedig az így alakított községi hitelegylet egyike a váltóüzlet kizárását kívánná, az esetben ezen községi hitelegylet részére egy nyílt számla (conto current) vezettetik s az egyleti tagoknak a választmány által is egyetemleges kötelezéssel aláírt kötelezvény alapján fog hitel nyújtatni.

54. §. Azonkívül tartozik a választmány a takarékbetéteket a tagoktól beszédni a betéti könyvekbe nyugtatni, világlatban tartani és az egylet vagy fiókintézetének pénztárába átszármaztatni.

55. §. Elveszett betéti könyvecskék megsemmisítése iránt, az intézetnél történt bejelentés után, a fél költségén, az egylet intézkedik.

56. §. A választmánynak fáradozásaiért napidij engedélyeztetik, mely a községi hitelegyletet terheli, és a hitelegylet osztályának minőségéhez képest határozatik meg.

57. §. A hitelegylet tagjai összes vagyonukkal egyetemlegesen kezekednek a nékik utalványozott hitel magasságaig, az egyeseknek adott kölcsönök visszafizetéséért.

Az egyleti tagok kötelezik magukat az 51. §-ban érintett tértívény aláírásával azon esetre, ha valamelyik tag fizetési képtelenné válnék a biztosítéki alapnak tekintett takarékbetéti összeget nagyobb betétekkel gyarapítani; az ezt nem teljesítő tag, a felhívástól számítandó 2 heti határidő lejártá után az egyletből kirekesztetik, s az általa eddig befizetett betéti összeg kártalanítás végett visszatartatik.

58. §. A hitelegylet váltói és illetve kötelezvényei három hónapra állítatnak ki, a lejáratkor azonban feltéve, hogy a kölcsönvevő vagyoni viszonyai változást nem szenvedtek ismét meghosszabításának van helye.

59. §. Minden hitelegyleti tag tetszése szerint kiléphet az egyletből; köteles azonban ebbeli szándékát a választmánynak bejelenteni. A bejelentés napjától elveszíti a jogot az egylet hitelét igénybe venni, másrészt a kiállított tértívény alapján a kilépését megelőző betéteivel ezen szabályok szerint felelős maradt.

60. §. A községi hitelegyleti tag örököseinek avagy a részükre törvényileg kirendelt képviselők, és jogutódoknak az egylet irányában nem maradt más joguk nyitva, mint követelhetni, hogy az illetőnek számlája berekesztessék és a netáni követelése ezen alapszabályok értelmében kiliztessék.

61. §. Kölcsönök csak egy forinttól fel fognak kiadatni.

62. §. A visszafizetési határidő meghosszabítása 3 évnél többre szabályszerűleg nem terjedhet.

63. §. A váltó, illetve kötelezvényi tartozás 10%-nyi részlet törlesztéssel is visszafizetethetik.

64. §. A 48. §-ban meghatározott takarékbetéteken kívül köteles minden

tag a felvételkor az alapszabályok értelmében megállapított heti betétnek ötszörösen kívül még 20 kr. felvételi díjt fizetni.

Az előleg üzlet.

65 §. Állam- és hitelpapírokra a valóságos érték $\frac{2}{3}$ része erejéig adatik előleg; az előleget igénybe vevő tartozik netáni folyam csökkenés esetén a hiánylatot az igazgatóság vagy közegei részéről történt e tekintetbeni felhívás után, 24 óra alatt fedezni. Ha pedig ezen felhívásnak eleget nem tenne, jogosítva van az egylet az értékpapírnak hivatalosan jelzett folyamára szerinti eladását és a fedezetlen hátralék törvényes utoni behajtását eszközletbe venni. Az értékpapírokra adott zálogösszegek 3 hónap, ékszerekre egy év, hazai terményekre előlegezett zálogösszegek pedig 3 hónap alatt járnak le.

66 §. Épületek és földbirtokra csak akkor adatik előleg, ha az ez iránti kérvényben telekkönyvi hitelesített kivonattal kimutattatik az illető fekvőség feletti tulajdonjog, szabályszerű becslevéllel az értéki és a tűzkar elleni biztosítás megtörténte intézeti elismervénnyel.

67 §. Épületek és földbirtokra az előleg csak az érték feléig első helyeni telekkönyvi bekeblzés mellett utalványoztathatik.

68 §. Előlegek rendszerint, ha a szerződésben más ki nem köttetett, három havi visszafizetés mellett tétetnek folyóvá. Meghosszabítás esetén mérsékelt díj fizetendő.

Ugy a felvétel mint a meghosszabításkor a kamatok előlegesen fizetendők. Szabályszerű lejárát után zálogok a törvénykezési eljárás mellőzésével az intézet részéről nyilvános árverésen a legtöbbet ígérőnek készpénz fizetés mellett eladatnak. Az árverési hirdetmény a zálogok, intézeti számok és az előlegezett értéknek felemelésével az árverés előtt legalább 30 nappal hirdalilag közzéteendő.

Az intézet követelésének levonása után a netáni felesleg zálogba adó részére az árverési határnaptól számítva egy esztendő alatt jelentkezése folytán kamat nélkül kiadatik. A naptári év elmúltával a fel nem vett felesleg a tartaléktőke javára esik.

Takarékpénztár.

69 §. Az egylet igazgatósága és fióktézetei 10 krtól felfelé takarékbetéteket, betéti könyvecskék mellett által vesznek.

70 §. Az így átvett összegek után az intézet kamatot s a kamatok kamatjék fizeti.

A betétek után $6\frac{0}{10}$ kamat fizettetik, szabadságában állván az igazgatótanácsnak a kamatlábat felemelni vagy leszállítani.

Ez utóbbi esetben azonban köteles (az érdekelt feleket) közzétenni, hogy az érdekelt feleknek szabadságukban áll korábbi betéteiket egy kitzüzendő határidőben visszavenni.

71 §. A betétek, az intézet részéről történt átvételt követő naptól kamatoznak.

72 §. Betétek 50 frtig felmondás nélkül utalványoztatnak.

Azonban

a)	500 frtig	8 nap
b)	1000 „	30 „
c)	5000 „	90 „
d)	10,000 „	180 „

s azonfelől 270 napi felmondás mellett fognak folyóvá tétetni.

73 §. Minden betétel és visszafizetés a könyvelő, pénztárnok és napi biztos által iratik alá és az egylet pecsétjével meghitelesittetik.

74 §. A betéti könyvecskék bizonyos névre vannak ugyan kiállitva,

annak előmutatója azonban a személy azonosságának igazolása nélkül jogszerű birtokosnak tekintetvén, neki a tőke és kamat kifizetetik.

Kivételnek van helye, ha a kifizetés megsemmisítés, bírói letiltás vagy ideiglenes előjegyzés által gátoltatik; vagy ha a betevő fentartotta magának azon jogot, hogy a betétel csak neki személyesen vagy meghatalmazottjának fizetessék ki.

75. §. Ha a takarékpénztári könyvecske elvész, a tulajdonos köteles ezt a név és összeg előadása mellett az intézetnek bejelenteni, az egylet ily könyvecske előmutatójának csak a törvényes birtoklás igazolása után fizetheti vissza a tőkét és kamatait.

Elveszett takarékpénztári könyvecskék megsemmisítésénél a törvény-szabta eljárás követendő.

A temetkezési pénztár.

76. §. Minden a 14 évet elért és a még 60 évet nem mult egyén a temetkezési pénztárban előjegyzést eszközölhet.

77. §. E célból köteles egy ajánlati mintát hiven és az igazsághoz képest kitölteni és két tanu előttemezése mellett aláírni. Ezen ajánlatához a biztosítandó keresztlevele avagy a születtek lajstromának hiteles kivonata melléklendő, az egylet pedig őt egy általa megnevezett orvos által megvizsgáltatja.

78. §. A 2 % alatti díjjegyzék (Tarif) szerinti biztosításnál mindkét személy orvosilag megvizsgáltatik, a másik személy köteles azonban aláírásának valódiságát és a biztosításba való egyezését két kifogástalan tanu előtt beismerni.

79. §. A biztosítási díjak előleges havi részletekben fizetendők, azonban negyed és félévi részletekben is teljesíthetők, a mikor a biztosított javára bizonyos százaléki leengedések számíttatni fognak.

80. §. Halálesetére az ezen évre elmaradt biztosítási díj a biztosított tőkéből pótolatik.

81. §. Azon esetre, ha a díj a kellő időben le nem fizettetnék, az egylet 10⁰/₀ késedelmi kamatot számíthat, három hó elmultával pedig feljogosíttatik, a biztosítást megszüntnek tekinteni, a már befizetett biztosítási díjakat azonban, levonván a kiállott koczkatért egy a százalék díj szabás szerint kiszámított összeget, a fél kérelmére kamatmegtérítés nélkül visszafizetni tartozik.

82. §. Épügy feljogosíttatik a biztosított három év elmultával a biztosítást beállítani, a befizetett biztosítási díjak az előbbi szakaszban meghatározott módon fizettetnek vissza.

83. §. A 85. életév elérésével a díj fizetések megszűnnek.

84. §. Az egylet részéről is beállíthatatik a biztosítás és a díjak a 81. §. értelmében visszaadattathatnak, ha a biztosított oly életet él, mely által halálának korábbi bekövetkezésétől tarthatni.

85. §. Azok részére, kik egészségükre káros befolyást gyakorló üzletben munkálkodnak az 1 és 2 alatti díjjegyzéken alapuló biztosítási díjon felül, még százaléki pótlék is számíttatik.

Ha egy előbb biztosított a biztosítás folyamán ilyen foglalatosságot választ, köteles ezen körülményt az egyletnek vagy fiókintézetének nyomban bejelenteni. Az intézet a nagyobb koczkatat végett a magasb fokú biztosítási díjfizetést megállapítja, az elmulasztott bejelentés esetén pedig az egylet minden kötelmeitől felmentetik.

86. §. A biztosítás csak a magyar osztrák birodalom területén bír érvénnyel.

87. §. Ha a biztosított párviadalban elesik vagy öngyilkossá lesz, avagy könnyelműleg véghez vitt cselekmények folytán meghal, az esetben a befize-

tett díjak a 81. §. szerint fizettetnek vissza; ha azonban az öngyilkosság beigazolt örültségi állapotban követtetett el, a temetkezési költségek kifizetése szabályszerűleg megrendeltetik.

88. §. A 81. §-ban megállapított módozat szerint akkor is visszaadatanak a biztosítéki díjak, ha a biztosított bírói ítélettel halálra avagy 2 évnél hosszabb börtön büntetés kiállítására ítéltetik.

89. §. Viselős állapotban lévő nők, ezen körülményt szinte bejelenteni kötelesek; az egylet ily esetben a nagyobb kockázatért magasb díjszázalékot számít.

Ha a halál az elhallgatott körülmény által idéztetett elő: akkor az egyletet a bejelentésnek elmulasztása kötelezettségei alól felmenti.

90. §. Ha a biztosított tetteles katonai vagy tengerészeti szolgálatba lép, ennek tartamára a biztosítás felfüggesztetik.

91. §. A temetkezési pénztár a kölcsönösség elvén alapulván, minden biztosított 3 év lejártával a nyeresemény 50% százalékára igényvel bír.

92. §. Netáni veszteségek a tartalékalapból egyenlítettnek ki, ha ez is elégtelen lenne, a biztosítottak részéről fizetendő díjak emeltetnek fel.

93. §. A temetkezési pénztár a hitelegyletek választmányai avagy az igazgatóság kiküldöttei által községenként kezeltetik.

Ezek kötelesek a biztosítottakat pontosan feljegyezni, a névsort világlatban tartani, a díjakat átvenni, s a díjjegyzési könyvbe (Polizenbüchel) nyugtatni.

Mennyiben pedig az egylet igazgatóságát a fővezetés illeti, a biztosítottak névjegyzékét ő is világlatban tartja, valamint az ajánlkozók felvétele és elutasítása felett határoz.

94. §. A halál bekövetkezéséről a hitelegylet választmánya vagy az igazgatósági kiküldöttek nyomban értesítendők.

A bejelentésről egy nyomtatott minta szerint jegyzőkönyv vétetik fel, s az, valamint az eredeti haláleseti bizonyítvány haladéktalanul az egyleti igazgatóságnak átküldendő.

Az igazgatóság pedig ha lényeges hiányokat nem tapasztal, a díjjegyzési könyvecsének benyújtása mellett a biztosított temetkezési összeg azonnali kifizetését elrendeli.

A betegsegélyezési pénztár.

95. §. Az egylet ezen ága is kölcsönösségen alapszik, tagjai ugyanazon jogokkal és kötelezettségekkel bírnak, melyek a 91. és 92. §§-ban felsorolva.

96. §. Ezen biztosítás egyelőre csak az egylet székhelyén és ott, hol fiókörtézetek vannak, foglal helyt.

97. §. A 3. számú díjszabás 1 frtnyi heti segélyre tartalmaz díjszámításokat, ezen segélyek azonban hetenkénti 10 frt. magasságig is biztosíthatnak.

98. §. A segélyezés azon naptól kezdődik, melyen az egylet orvosa bejelenti, mikép biztosított oly beteg, hogy hivatásos kötelességeinek többé eleget nem tehet; és tart ugyanazon betegség folyamán át mindaddig, míg az egylet orvosa a kigyógyulást bizonyítja; hónál tovább azonban segély nem nyújtatik.

99. §. Azon tagok, kik utazás közben betegedtek meg, a segélyt csak az esetben igényelhetik, ha valamely orvostudor és az illető községi előljáróság bizonyítványával igazolják igényeik jogosultságát.

Ezen bizonyítványban előtűntetendő, hogy a biztosított valóban beteg volt, úgy nem különben a betegség kezdetének és elmulásának napja.

100. §. Viselősnő a rendes vagy időelőtti lebetegedést megelőző és követő 4 héten át nem segélyeztetik.

Épügy nem nyújtatik segély, ha a betegség csak 6 napig tart.

101. §. Ha a kórság egy harmadik által idéztetik elő, az egylet az utalványozott segély erejéig a viszkereseti jogot ezen harmadik ellen érvényesítheti. Ha pedig biztosított a kártalanítási összeget beszedte, a pénztár tőle a segélyt visszakövetelheti.

102. §. Az egylet feljogosíttatik, orvosai vagy egyéb közegei által a betegség kezdetét és folyamatát ellenőriztetni.

103. §. Kicsapongó életmódot követő személyek ezen biztosítás jótékony-ságából kirekesztetnek.

104. §. A pénztár ezen segélyt csak a magyar-osztrák birodalom területén történt megbetegedés esésére fizeti ki.

105. §. Azon biztosítottak részére, kik önként könnyelműleg sodorják magokat életveszélybe és a betegséget így előidézik, segély nem utalványoztatik.

106. §. A 76, 77, 78, 79, 81, 82, 85, 87, 90 és 93 §§-ban foglalt szabályok e helyütt is érvényben bírnak.

Feloszlás és lebonyolítás.

107. §. Az egylet feloszlatik :

- a) Az elegendélyezett idő lefolyta után ha csak a közgyűlés további fennmaradását el nem határozza.
- b) Ha az e célra összehívott közgyűlésen jelenlevők kétharmada a feloszlást elhatározza.

108. §. Ezen esetekben a közgyűlés a lebonyolítás tervének megállapítása és keresztülvitele végett bizottságot, illetőleg liquidatorokat nevez.

Ennek megtörténte után az igazgató-tanács minden joga megszűnik.

109. §. A feloszlátási terv jóváhagyás végett a magyar királyi földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumnak bemutatandó.

Az egyleti kötelezettségek pontos teljesítése után netán fennmaradt vagyon az utolsó közgyűlés határozata szerint jótékonycélokra fordíttatik.

Protestáns egyházi és iskolai épületek fentartására, valamint az egyházi kisebb kiadásokra alapított takarékmagtárak.

Az aszalói protestáns egyházi takarékmagtár 1847-ben márczius 14-én Molnár Antal lelkész által 5 köből rozsossal alapíttatott.

Aszalói protestáns egyházi takarékmagtár.

1869-ben volt a magtárban 133 köből, 1 véka, 16 itcze gabona.

Kézpénzben 1400 oszt. forint.

Elnök s jegyző: Kőrösi János helybeli ref. lelkész.

Gazda: Ádám András egyháztanácsi tag.

A szépsi protestáns egyházi takarékmagtár 1865-ben alakult, a midőn önkéntes adakozás útján 21 köből rozs gyűlt össze.

A szépsi protestáns egyházi takarékmagtár.

A nevezetesebb összejövetelek alkalmával a fellelkesült közönség a fennebbi összeget folyton szaporítván, jelenleg van a magtárban 125 köből gabona.

Alsó-met-
zen-
zéfi kölcsönös
tűzkármen-
sitő társulat.

Az alsó-meczenzéfi kölcsönös tűzkármentesítő társulat 1846. évi január 1-én alakult, házait lehetőleg olcsón becsültette meg, és mindenki köteleztetett a becsár minden forintjától évenként az év kezdetével fél krajczárt betéti kamatul fizetni.

Az ighen begyűlt betéti kamatok a bevétel után azonnal 6%-tal kikölcsönöztettek.

A társulat házainak, melléképületeinek, műszer vinnyéinek itt csakis födelei biztosítottak.

1846. évi január elsőtől 1856. évi január elsőig a tűzkár, ha az épület egészen elégett, a becsár szerint egészen, ha pedig részben égett el, akkor a történt kár mivolta szerint elégittetett ki, 1857. évi január elsőtől kezdve életbe léptetett társulati határozat szerint a tűzkáreset a becsár 30%-val elégittetett ki, bárha a biztosítási tőke 16000 pengő forintra szaporodott.

Azon esetben, ha a szerencsétlenül járt társulati tagról bebizonyított az, hogy a tüzeset vigyázatlanság vagy rossz akarat következménye volt, a társulat semmiféle kárpótlást nem nyújtott.

1857. évben 126 ház s melléképület 21813 pforintba volt tűzkármentesítve, több társulati tag azonban, ki az egylet határozataival elégedetlen volt, kilépett a társulattól a nélkül, hogy az alapszerződés értelmében az egylet vagyonából illető részét követelhetette volna.

Az egylet összes alaptőkéje jelenleg 7136 frt. 86 kr. o. é., bele nem értvén azon nevezetes összeget, melyet keletkezésétől mostanáig tűzkármentesítésekért fizetett.

A fenállott alsó metzenzéfi községi takarékmagtár.

A fenállott al-
só metzenzéfi
községi taka-
rékmagtár.

1842. évben január 23-án a községi tanácsban indítványba hozatott hogy a város szegényebb sorsu lakossága is kevés szántóföldjeit annak idejében s korán bevethesse, melyet gyakran szem hiányban vagy miveletlenül kénytelen volt hagyni, vagy pedig a késői vetés végett kárt szenvedett, e célra gyűjtendő csekély pénzösszegekből vetésre árpa vásároltassék és a szegénység közt akként osztatassék szét, hogy a kapott árpát aratás után minden köből után 5 vékájával még pedig az ötödik vékát tetézve tartozzanak visszaadni.

Ezen indítvány határozatra emeltetett, a gyűjtő iverk kibocsátattak és a nemes célra csakhamar 80 polgártól 362 frt. 16 kr. v. p. gyűlt össze, mely pénzösszegeből a város e részbeni meghatalmazottjai: ifj. Gedeon partl János,

A fenállott
szántói protes-
táns egyházi
takarékmagtár

A fenállott szántói protestáns egyházi takarékmagtár a ref. papi özegek s árvák segélyezésére volt alapítva, idővel azonban az élet eladatott, s a pénz a kitűzött nemes célra fordított.

és Gedeon Antal notar 9 v. forintjával köblét 40 $\frac{1}{2}$ köből árpát vásároltak, mely árpa mennyiség 29 szegény sorsu polgár közt osztatott széjjel.

Az igyen alakult takarékmagtár 1855. évi május 15-ig több arra elválasztott magtári gazda által kezeltetett, ki évenként a magtárról számolni volt köteles, az árpa mennyiség jegyzőkönyvi kimutatás szerint 348 köbőlre 1 $\frac{1}{16}$ vékára szaporodott, mely körülbelől 60 polgárnak volt kiadva.

A beallott aszályos és szűk években nevezetes árpa mennyiség osztatot szét ingyen a szegénység között, s ez által az élet mennyiség is kevesbedett, miglen Tischler Vincze gazda idejében a magtári kezelés szunnyadásba indult, s a magtárban levő életmennyiség jótékony czélokra szétosztatott.

Kassai dohány kiállítás 1870. évi december 27.

Spernovics József kassai lakos, számos év óta dohánytermelés körüli tapasztalataiból meggyőződött arról, hogy a kassai dohánytermelők által kifejtett szorgalom és fáradhatlan tevékenység, már idáig is elismerést érdemlő eredményt képes felmutatni. Vezéreltetve azon nemes eszmétől, hogy a dohánytermelőknek gyakori összefövetelésben gyökerező érintkezés, eszmecsere, utasítás és jótanácsok által a már eddig is termelt jó és finom dohányfajtákat jövőben a termelők jobb s finomabb dohánynemekkel fogják felcserélhetni, s ez által még egyrészt a dohányzó közönségnek ezen élvezit megjobbitja, másrészt a dohánytermelés és kereskedésnek kilátásban helyezett törvényszerű felszabadítása esetére, a már is 1848-ik évi időket megelőző korszakban oly virágzó dohánytermelést ismét életre serkentse.

Ily nemes eszméktől vezéreltetve, a dohánytermelőket, egy dohánykiállításnak megkísértése czéljából összehívni indítványozó magát hivatottnak érezte.

Ezen felhívási alapon a megjelenésre kirendelt helyen és időben a Löderer-féle vendéglő nagy teremében számos dohánytermelő jelent meg.

Spernovics József kezdeményező, a számos megjelent dohánytermelőket meghatottan üdvözlőlvén rövid szavakban előadta azt, miszerint indítványában mellőzve minden politikai tekinteteket, kizárólag a dohánytermelés és kezelési mód tekintetében a tökéletesedés felé törekedni kívánván, az által még egyrészt a dohányzó közönségnek élvezit javít, másrészt a termelők anyagi helyzetét a jövőben gyarapítani reméli.

Spernovics József a szép számmal egybegyűlt közönséget üdvözlőlvé, az elnök, jegyzőnek s a szükségelt számú biráknak megválasztására hívta fel; melyben az lett a közakarat szerinti megállapodás, miszerint a jövő alakuló közgyűlésig, egyforma szavazattal bíró korelnök, jegyző és három dohány-bíráló választassék, a kik nyomban összeülvén az indítványnak megvizsgálása és szükség esetében módosítása után a dohány bemutatványokat megvizsgálják, s a bírálat eredményét a dohánytermelőkkel tudassák.

Ezekután felkiáltás utján korelnökkül egyhangulag főtisztelendő Ferenczy József, jegyzőül Koós Bertalan, bíráló tagokul pedig: Virágh Jácint, Fejér István és Lacsny Lajos megválasztván, általok a dohány bemutatványok csomagokban által vétettek.

Ekként megalakulván a dohánybíráló választmány, feladatának megoldása czéljából külön terembe vonult tanácskozás végett.

A korelnök a tanácskozmányt megnyitván, a szavazók figyelmét, fontos feladatuknak megoldása tekintetében hitta fel.

Olvasztatott Spernovics Józsefnek, 1870-ik évi augusztus 6-ról kelt, jelen dohány kiállítást tervező indítványa.

Mely egész terjedelmében ezen üdvös vállalatnak további fejlesztése tekintetében irányadóul elfogadtatott.

Ezen indítványnak azon része azonban, mely a többséget nyert dohány tulajdonosnak az összes dohány bemutatványok iránti jogait meghatározza, a mennyiben ezen dohány bemutatványoknak által engedése által, a modern illem némileg sértetnék, a bíráló választmány az összes jelen volt tagoktól nyert felhatalmazványa szerint, indítványozónak ebbeli tervét módosította sat. Az elsőbbséget nyert dohánytermelőnek pedig a bíráló választmány bemutatványáért, mint a szorgalom és szakismeret ezen legkitünőbb eredményeért, különös elismerését fogja nyilvánítani. Ezek után a dohány bemutatványok meg-bírálas céljából vizsgálat alá vétettek.

Ez alkalommal a bíráló választmány meggyőződött arról, miszerint a kassai dohánytermelők, a termelés és kezelés körül bemutatványaik által fényes eredményt voltak képesek felmutatni, miért is összesen véve a dohánytermelőnek dohány bemutatványaikért, mint a szorgalom, tevékenység, ezen dicséretes eredményeért, a bíráló választmány elismerését nyilvánítani magát indítatva érezte.

Ezután a legjelesebb bemutatványnak feltalálása céljából, az összes szentandrási, csetneki, galócsi, chonchinkán dohány bemutatványokat két osztályba sorozta, mely alkalommal a Halyko Mihály, Ambrus Lajos, Genzovics Alajos, Bertha Károly és Spernovics József dohány bemutatványaik az első s végre Noviczky József, Koós Bertalan, Geringer Antal, Molnár János, Krosnyiczky Ágoston, Ax György, Kunszt György, Horváth Vincze, Schwarcz Vincze, Belyus Ferencz, Czapkay asszony és Szuszinyié a második sorozatba osztályoztattak.

Vége az első osztályba sorozott dohánynak figyelmes megvizsgálása után Halyko Mihálynak dohány bemutatványa, ugy a termelés mint pedig a dohány kezelés körüli szakavatott munkálkodás legkitünőbb eredményekint tekintetvén, az mind külszinre, mind belbecsére nézve, a bíráló választmány által elsőnek megállapított, miért is ezen dohánytermelőnek, dohány bemutatványáért ugy a szakismeret és szorgos munkásság legszebb eredményeért, a bíráló választmány, különös elismerését nyilvánította.

Mely elismerésnek előszóval lett nyilvánítása után, a legjobbnak ítélt dohány bemutatvány, kettős pecséttel lezáróztatott, s további intézkedésig a korelnök őrzése alá bocsáttatott.*)

A szepsi alakulóban levő társalgó kör (casino).

A casino czime, székhelye s célja.

A szepsi társalgó-kör (casino).

1. §. A casino czime: Szepsi casino.

Székhelye: Szepsi.

Célja: Társas együttlét, eszmecsere által a mai kor kívánalmaihoz képest szellemi művelődés- és a művelt társasághoz illő játéknemek elszóródás.

A cél elérésének eszközei.

2. §. a) A testületi becsület s tekintély fentartását és emelését az egylet a tagképességi feltételek felállítása s szigorú alkalmazása által közvetíti.

Az 1848—9-ik évek előtt, az abaujmegyei szent-andrási nevű dohány az ország legjobb, legkiválóbb dohány fajai közé tartozott; kíváncsok ennélfogva, hogy a kassai kicsibe termesztők a megyei termesztőkkel karöltve járjanak és működjenek össze a dohánytermelés tárgyában, mert külön szakadva sohasem fognak e téren nagyot előállithatni. „Concordia res parva crescunt, discordia dilabuntur“, azonban ezen jó akarat, maga a kezdeményezés is dicséretre méltó, csak előre! az igyekezet, szorgalom megfogja a maga gyümölcsét teremni!!

b) A szellemi művelődés előmozdítását eszközli tagjainak társas érintkezése, politikai, ismeretterjesztő s humorisztikus hírlapok, valamint irodalmi becsülettel bíró művek megszerzése s olvasása által.

Az egylet működését rendes s rendkívüli közgyűléseiben és választmányi ülésekben fejti ki.

Az egyleti tagképesség- s tagság feltételei.

3. §. Az egylet rendes tagja lehet a társadalmi osztály bármely tagja, kit becsületes élete az egylet tagjává lehetni feljogosít s a kinek ugy elő, mint ezentuli életmódja az egylet erkölcsi tekintélyét nem veszélyeztetheti.

Tiszteletbeli tagja az lehet, ki vagy köztudomásu tudományos készütsége, vagy pedig ismert hazafias érzelme folytán, az egylet által megválasztatik.

Az egyleti tagok osztályzata.

4. §. Az egylet rendes- s tiszteletbeli tagokból áll.

A rendes tagok: alapító, bel- és kültagok.

Alapító tagok azok, kik az egylet pénztárába a rendes tagdíjon felül legkevesebb 6 frt. fizetnek, s ezenfelül a következő években a rendes tag illetményt fizetik; rendes beltagek azok, kik Szepsiben laknak s 6 frt. évi tagdíjt fizetnek; rendes kültagek pedig azok, kik Szepsin kívül laknak s évi 4 frtra határozott kültagsági évi járulék fizetésére kötelezik magukat; végre a tiszteletbeli tagok az évi járulék fizetésétől mentesek.

Az egyleti tagok felvétele körüli módoszatok.

5. §. Az egyleti tagok felvétele az igazoló-választmány által történik. Az egyletbe lépni kívánó az egylet bármely igazolt rendes beltagejának szóval jelent be ebbeli szándékát s egyszersmint az alakulás után számítandó egy év mulva 2 frt. felvételi díj fizetésére kötelezi magát. Mely felvételi bejelentést az illető rendes beltage az igazoló-választmánynak 3 nap alatt bejelenteni köteles. Ezen bejelentést az igazoló-választmány legközelebbi ülésében bírálatt alá vevén, a jelentkezőnek fel- vagy felnem vétele iránt titkos szavazással határoz s határozatáról öt napon értesíti. A jelentkező a választmány tagadó határozata ellen az igazgató-választmány rendes üléséhez, ennek hason határozata ellen pedig a közgyűléshez fordulhat, melyek a fel- vagy fel nem vétele iránt szinte titkos szavazás útján határoznak.

Az egylet alakulásakor magokat aláírt tagoknak tagképességét az igazoló-választmány utólag bírálja meg. Az alakulás után ekként megbírált s a fenti módon felvett tagok nevei az egyleti tagok névkönyvébe igtattatnak.

Tiszteletbeli tagok felvételét rendes közgyűlésen az egylet bármely tagja indítványozhatja, mely felett titkos szavazás útján hozatik határozat.

Az egyleti tagság tartama s megszűnése.

6. §. Az alapító s tiszteletbeli tagság a kirekesztési esetének kivételével élethossziglan, illetőleg az egylet fennállásaig tart, rendes bel- s kültagokra nézve az aláírás három évre kötelező s e kötelezettség megszűnik azon 3 évi évkör lejártával, a melyben az egyletbe léptek. Az egyleti tagok elhunytá esetében, személyéhez kötött jog- s kötelezettség megszűnik. Azon egyleti tag kötelezettsége, ki beirataskori lakhelyét állandóan egy évnél tovább terjedő időtartamra nézve megváltoztatja, illetőleg elköltözik, bejelentése s illetőleg kívánatára megszűnik.

Az egyleti tagok kirekesztésének esetei.

7. §. Az egyleti tag kirekesztését az igazgató-választmány titkos szavazás útján eszközli, kirekesztethetik pedig az:

- a) ki botrányos életmódja vagy becsstelen magaviselete által az egyleti tagságra érdemetlen lett ;
- b) ki a jelen alapszabályokat ismételve megszegvén, az igazgató-választmány e tekintetbeni megintására sem hajol.

Az egyleti tagok jogai.

8. §. Az egyleti tagok mindenikét egyforma jog illeti, s közgyűlésekben indítványozási s személyes szavazati joggal bírnak. Kültagok az egylet rendes s actualis tisztviselői nem lehetnek.

Az egyleti tagok kötelességei.

9. §. Minden rendes alapító, bel- s kültag tartozik a 4. §-ban megállapított tagsági évi járulékot félévénként előre, két egyenlő részletben az egyleti pénztárnok kezébe lefizetni. Azon esetben pedig, ha az egylet bármely tagja a tagdíjt a rendes határidőre le nem fizetné, őt a pénztárnoknak a hátralék kimutatása után a titkár egy 8 napi határidőben leendő befizetésre felszólítja, mely határidőnek eredménytelen eltelése után — az egyleti elnök — a hátramaradt tagdíjt sommás eljárásu uton hajtja, illetőleg hajtattja be.

Az egyleti cél elérése tekintetéből minden egyleti tag az alapszabályoknak magát feltétlenül alávetni tartozik s ezt erkölcsi kötelességének ismerendi.

Az egylet vendégei.

10. §. Az egylet helyiségeit az egylet bármely tagja által bevezetett vendégek vendégként meglátogathatják, azonban a bevezető egyleti tag felelősséget vállal a vendég illedelmes viseleteért.

Az egylet vagyona.

11. §. Az egylet vagyona képeztetik az egyleti tagdíjakból, továbbá nagy lelkű adakozás s alapítványokból, valamint az egylet által beszerzendő úgy ingó, mint netaláni ingatlan vagyonból.

Az egylet kormányzata.

12. §. Az egylet ügyeit az igazgató-választmány vezérli, mely 13 tagból áll, kiket egyelőre az alakító, jövőre pedig a rendes közgyűlés egy évre választ titkos szavazás útján. Az igazgató-választmány összes tagjai közül következők viselnek tisztséget :

Elnök, alelnök, titkár, pénztárnok, könyv- s irattárnok.

Az igazoló-választmány pedig 5 tagból áll, kik szinte titkos szavazás útján, szinte egy évre választatnak s kik saját kebelökből választanak elnököt s jegyzőt. Végre pedig szinte titkos szavazással egy évre választott 3 tagból álló számvizsgáló-bizottság.

Az egylet tisztviselőinek munkaköre.

13. §. Az elnök az egylet képviselője úgy a hatóság, mintegy 3-ik személy irányában, ő hívja össze a választmányi üléseket, a rendes s rendkívüli közgyűléseket s ezeken elnököl, szavazatok egyenlő esetében az elnök szavazata dönt. Sürgősebb fizetéseket s kiadásokat az igazgató-választmánynak történendő utólagos jóváhagyása mellett 10 frtig ő utalványoz. Az alapszabályok s az ügyrend szigorú megtartása feletti őrködés első helyen őt illeti. Joga van a pénztárt s számadásokat bár mikor megvizsgálni, sőt köteles vizsgálatairól minden félévben egyszer az igazgató-választmánynak jelentést tenni. Őt illeti a közgyűléseken, a választmányi ülésekben a rend fentartása, ehhez képest szükség esetén a közgyűlések, s választmányi ülések feloszlata.

Az alelnök a működésében esetleg akadályozott elnöknek helyét pótolja.

A titkár a közgyűlések s választmányi ülések tanácskozási jegyzőkönyvét vezeti, minden az elnök által aláírt okmányokat ellenjegyez, ő viszi az igazgató-választmány utasítása nyomán az egyesületnek összes levelezéseit. Az elnöktől nyert meghatalmazvány mellett az egyesületet képviseli.

Az egyesületi pénztárnok kezeli az egyesület bevételeit s kiadásait, ez utóbbiakat mindenkor az igazgató-választmány határozata s illetőleg az elnök utalványozása folytán. Rendes számadást vezet s azt az évi közgyűléseknek megvizsgálás végett előterjeszti, mely számadást előre a 3 tagu számvizsgáló bizottság megvizsgál s az iránt írásbeli véleményt ad.

A könyv- s irattárnok, az egyesület könyv irományai, és hírlapjainak gondját viseli, egyszersmind a titkár akadályozása esetében az ülések s közgyűlések jegyzőkönyveit vezeti, szóval a titkárt helyettesíti. Ő az egyesület helyiségének felügyelője s az egyesület leltárilag összeírt vagyonának kezelője.

Az egyesület pecsétje.

14. §. Az egyesületi ügyekben hozandó okmányokat, s az egyesület érdekében vezetendő levelezéseket saját pecsétjével látja. el.

A pecsétben ezen körirat áll: „A szepsi casino pecsétje 1870.“

Az igazgató-választmány.

15. §. Minden hónapban egyszer, szükség esetében az elnök meghívására gyakrabban is tart ülést.

A választmány hatásköréhez tartozik az egyesület belügyeinek kezelése s azon tárgyak, melyek jelen alapszabályok s a közgyűlés által hozzá utasítatnak. Választmányi ülés megtartására 7 választmányi tag s legalább 4 olyanak jelenléte szükséges, ki az egyesületben tisztséget nem visel. Választmány köt az egyesület nevében minden szerződést, melyet az elnök és titkár ír alá. Az egyesület szolgálja személyzetét megfogadja.

Az egyesület rendes és rendkívüli közgyűlései.

16. §. A rendes közgyűlés minden év december havában Szepsiben tartatik meg; rendkívüli esetben az elnök többször is tarthat közgyűlést, ha ezt vagy a választmány, vagy legalább 10 tag az indok írásbeli felsorolása mellett kívánja.

A közgyűlés rendes tárgyai:

- a) Az elnöki jelentés a lefolyt évi működésről.
- b) Az évi számadások megvizsgálása.
- c) Az igazgató-választmány által előterjesztendő évi költségvetés megbirálása s megállapítása.
- d) A tisztviselőknek s az igazgató-választmány tagjainak megválasztása.
- e) Az alapszabályok megváltoztatása; ez azonban 10 tagnak egy hónappal a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik közgyűlési tárgyal, s ez is csak úgy, ha a megváltoztatni kívánt alapszabály helyébe írásban új javaslat tétetik, az elnök által a meghívó levélben különösen, s mint tanácskozmány tárgya lesz megjelölendő.
- f) Valamely tag kirekesztésének esete.
- g) Az egyesület fenmaradásának vagy feloszlásának kérdése. A kérdés azonban csak 15 tagnak a közgyűlés előtt egy hónappal beadott írásbeli indítványára vétethetik tárgyal, s az elnök által a meghívó levélben mint tanácskozmány tárgya kiemelendő.

A felosztás kérdésében határozathozatalra a tagok háromnegyedrészek jelenléte szükséges, kiknek szótöbbsége dönt.

Az egylet feloszlása esetében az egylet vagyona Szepsi város előjárónak leltár mellett letétmenyként a végből fog átadatni, hogy netalán újabb ilyenmü egylet újra alakulása esetében, ennek tulajdonába ugyanazon feltétel mellett adja át.

17. §. Az egylet választmányi s közgyűléseinek, továbbá az egylet tisztségviselőinek működése, a pénztári s az egyleti vagyon kezelése s ellenőrzése, végre a közgyűlések összehívásának módozata egy az ideiglenes választmány által kidolgozandó s az első közgyűlésen megállapítandó ügyrend. s illetőleg szolgálati utasítás által fog szabályoztatni.

Életbeléptetési szabályok.

18. §. Jelen szabályoknak a fensőbb hatóság részéről bekövetkezett jóváhagyása után az ideiglenes választmány alakulási közgyűlést hirdet s az ehhez járulni kívánókat erre felhívja. Az ideiglenes választmány elnöke által megnyitandó alakulási közgyűlés alkalmával az elnöki teendőt az ideiglenes elnök, a jegyzői teendőt pedig az ideiglenes titkár teszi, s mindenek előtt a jóváhagyott szabályok olvastatnak fel. A jelenlevők, kik az egylethez járulni akarnak, az alapszabályokat aláírják, s a jegyzőkönyvbe az igazoló-választmány utólagos bírálatának fentartása mellett, mint alakító tagok beiktattatnak, ugyanezen közgyűlés folyamában az alakulásra ekként vagy írásban jelentkeztettek nevei felolvastatnak, s ha azok száma 24-et megüti az ideiglenes elnök az egyletet megalakultnak nyilvánítja. Az így megalakult közgyűlés a tisztségviselők és a választmány tagjainak megválasztásához fog. Az ideiglenes elnök által kinevezett szavazatösszeszedő bizottmány a szavazatokat azonnal összeszedi és összeszámítja, mire az elnök a választás eredményét közlést teszi az erről felvett jegyzőkönyvet a titkárral együtt aláírja, s ezzel együtt visszalépvén, az elnöki széket a megválasztott elnöknek átengedi.

Ezután a közgyűlés az ideiglenes választmány által előterjesztendő ügyrendet illetőleg szolgálati utasítást veszi tanácskozás alá, s határozatának végrehajtásával az igazgató-választmányt bizván meg, feloszlik. Az igazoló-bizottmány az egyleti tagok felett igazolási vizsgálatot tart, s ezek szabályszerű képességéről illetőleg fel- vagy fel nem vételéről határozatot hoz s határozatát az illetőkkel, valamint az elnök és titkárral jegyzőkönyvi megerősítés végett tudatja.

8972. Látta a magyar királyi belügyminiszter, Budán, 1870. évi

R. sz. december hó 22-én.

(P. H.)

Rajner Pál s. k.

Megyei emberbaráti intézetek és egyletek

A kassai
nőegylet.

A kassai jótékony nőegylet 1838—39 ik évben keletkezett.

Célja az egyletnek az utcái koldulás megszüntetése, s e végből kezeli az általa alapított szegények házát, valamint a külső szegényeket is havonkénti segélyezésben részesíti.

1847-ben és 1865-ben a szegények és árvák háza, valamint a kisdud-ovóda javára sorsjáték rendeztetett.

1855-ben, az akkori cs. kir. rendőrségi igazgatóság előtt, kénytelen volt az egylet máskülönböni feloszlítás terhe alatt

működését igazolni és alapszabályait megerősítés végett előterjeszteni.

1860-ban december hó 3-án az egylet feloszlott, de a hónap végével ismét alakult.

Elnöknők: gróf Forgács Mária 1838—1854.

Másod elnöknő: Sulyovszky Teréz

Báró Kocz Aglája szül. Auersperg hercegnő 1854—1855. augusztus 3-ig.

Báró Poche Fanni 1855—1857-ig.

Barlay Babette 1857. január 3-tól 1860. december 3-ig, ki 1860. október 3-án arany érdemkeresztet nyert.

Gróf Péchy Emanuelné szül. báró Meskó Zenaide 1860. december 31-től 1861. ápril 23-ig.

Második elnöknő: özv. Semsey Lajosné szül. Szemere Klára.

Özveggy Semsey Lajosné szül. Szemere Klára 1861. ápril 30-tól október 29-ig.

Másod elnöknő: Özveggy Szirmay Jánosné szül. gróf Malaspina Klára.

Özveggy Szirmay Jánosné szül. gróf Malaspina Klára 1861. december 9-től 1865. május 14-ig.

Másod elnöknő: Melcer Jánosné szül. Soós Fanni.

Gróf Malaspina Louiza 1865. május hó 31-től a mai napig.

Másod elnöknő: Melcer Jánosné szül. Soós Fanni.

Titkárok: Láng Frigyes 1851.

Kramer Albert 1853.

Dobranszky Victor 1854.

Répászký József 1856.

Rombay Lajos 1857.

Loósz József 1860.

Ügyvédek: Spornovits József, Szentlélek Gyula, Viczmándy Ödön, Antal József.

Orvosok: Volny István, Bréger János.

Pénztárnokok: Demszky és Lasz gallner, Lencz János, Koch Lajos.

A kassai nőegylet alapszabályai 1860. évben elvesztek.

A kassai szegények házáat a nőegylet 1840-ben január 30-án alapította. A kassai szegények háza.

Az intézetben csakis oly személyek vehetők fel, kik kassai születésűek s oly szorult helyzetbe jutottak, hogy élelmet nem kereshetnek.

Az intézetbe felvett személyek kötelesek, minden előforduló házi és más munkákat, tehetségök szerint elvégezni.

Az intézet 1841-ben posztógyárat állított fel, mely 1848⁸/₉-ik évben szűnt meg működni.

Felügyelő: Schmidt Dániel 1840—1858-ig, Schmidt Julianna a fennebbi Schmidt Dánielnek özvegye 1858-tól mostanáig.

A szegények száma jelenleg 37.

Alapítvány tőke 24,365 frt. oszt. ért.

A kassai
árvaház vagy
Elisabethinum.

A kassai „árvaház“ a nőegylet által 1857-ik évben november 18-án Erzsébet császárné királynénk tiszteletére alapított és Elisabethinumnak neveztetett.

Az intézetbe csak anyátlan és apátlan egészen elhagyatott mindkét nembeli gyermekek vehetők fel, élelmezés és nevelés céljából, 4 éves koruktól 12-ik 13-ik évekig, a midőn szolgálatra, mesterségre vagy örökbe fogadásra szerződés kötés mellett adatnak ki.

A 4 éven alóli gyermekek, az intézeten kívül, az intézet költségén négy éves korukig helyezettnek el.

Az intézet élén első sorban a kassai nőegylet áll, melynek közvetlen felügyelete és rendelkezése alatt működik az igazgató: Bednarik András 1857—1859. december 31-ig.

Tarnovszky György 1860. január 1-ől 1861. július 31-ig.

Hollecsek Pál 1861. augusztus 1-ől mostanáig.

Az igazgató alatt állnak: a házi apa, házi anya; ezeken kívül van a pénztárnok.

Jelenleg van az intézetben: 31 árva.

Alapítványi tőke: 19,930 frt. 40 kr.

Az Elisabethinum számadásai minden év végével ő felségéhez a császárné királynénkhöz terjesztetnek fel.

Védsgazda az intézetnek szent Erzsébet, mely napon a hála istenizszolet mutattatik be az egek urának.

1865-ben a kassai árva és szegények háza a Hernád folyó mentiben eperfa tenyésztésre a várostól területet nyert, melyhez Hary 100 darab, gróf Degenfeld 500 darab s a tiszavidéki vas-

pálya-igazgatóság szinte 500 darab eperfa csemetét ajándékozta, 2000 darabot pedig az egyesület Gleviczky Sándortól vett meg. A beültetett eperfáknak az 1867-ik évi fagy, 1868-ban a szárazság ártott ugyan, de azóta a legszebben tenyésznek.

A selyem tenyésztése berendezője és életbe léptetője Rudniczky József volt, ki magának az ipar- kifejlesztés ezen ágában halhatatlan emléket szerzett.

A selyembogár nevelésnél s a gubók legombolyításánál, az árvaházi gyermekek s a szegényekháza némely alkalmazható egyénei foglalkoznak.

Az abaujmezei honvédségélyző egyesület 1861-ik évi február 18-án a szabad királyi Kassa városi tanácskozási teremben Korponay János honvédezredes elnöklete alatti gyűlésen alakult.

Az abaujmezei honvédségélyző egyesület.

Ugyanazon év márczius 19-én tartott egyesületi gyűlésen gróf Károlyi Ede választatván elnökül, az egyesület szervezése megtörténvén, következő felhívás intéztetett a megyei (szabad királyi Kassa várost mindig ide értve.) lakossághoz.

Fölhívás.

Rizottmány.

Elnökök: Bárány Lúszénszky Vilma, gr. Károlyi Klarisza.

Tagok: Aranyossy Sándorné, Baliga Adolfné, Bárczay Bertalanné, Bárczay Józsefné, Bodnár Bertalanné, Cornidesz Lajosné, Drissnyey Lászlóné, Ferdinandy Bertalanné, gr. Forgách Kálmánné, gr. Forgách Zsigmondné, Gedeon Istvánné, Holländer Gyulané, Kain Dávidné, gr. Klobusiczky Jánosné, Komáromy Ernestine, Komáromy Rózsa, Kukovszky Paulina, Lánchy Józsefné, báró Leutsch Albertné, Madarassy Clotild, gr. Malespina Louis, ifj. Péchy Tamásné, Pozner Mária, Rakovszky Györgyné, özv. Semsey Lajosné, Semsey Jenőné, özv. Spielman Józsefné, Szentimrey Bertalanné, Szentlélek Gyulané, Téglásy Andrásné, ifj. Téglásy Ferenczné, Teleky Péterné, Vendéghegy Józsefné, Zemányi Rezsőné.

Elnökök: Gróf Károlyi Ede, báró Lúszénszky Pál.

Jegyző: Nagy Béla.

Tagok: Bárczay Bertalan, Bárczay Mihály, Bátor István, Csörghe László, Csuka György, Darvas Antal, Darvas Imre, Dobay József, Ferdinandy Bertalan, gr. Forgách Kálmán, Gelley Antal, Gleviczky Sándor, Juhász Mihály, Kain Dávid, Karsa György, Koch Lajos, Komáromy István, Korponay János, Kukovszky István, Kurusta Márton, Lacany Vincze, Lánchy József, báró Leutsch Albert, Lóderer András, Mesko Sándor, Mészey János, Molitorisz Dániel, Novitzky Ferencz, gr. Pallavicini Alfred, Pataky János, Péchy Tamás, Pozner Gábor, Régen Antal, Ruzsbarszky András, Szász Emil, Szentlélek Gyula, Szentpétery András, Staudt Adolf, Teleky Péter, Tiszta Károly, Tordásy András, Ujházy Aladár, Vendéghegy Gábor, Vendéghegy József, Weitzenbreuer Frigyes Winkler Ferencz, Wittenbauer Mátyás.

Választmány.

Elnök: Benkő Rezső.

Egyleti pénztárnok: Holländer Gyula.

Jegyző: Balogh János.

Választmányi tagok: Baliga Adolf, Bárczay József, Cornidesz Lajos, Hlaváts Jenő, Major János, Saád Lajos, Semsey Jenő, Zemányi Rezső.

Az abaujmegyei honvéd segélyezőegylet 1861-ik télutó 18-án Kassán tartott közgyűlésen véglegesen megalakulván kizárólagos céljául tűzte ki az 1848—9-ik évi harcokban megbénult, vagy az óta is önvétkük nélkül keresetképtelenné vált honvédharczosokat, nem különben azoknak özvegyeit és árváit, úgy mint azt az alapelvek meghatározzák, gyámolítani segélyezni.

Hazánk alkotmányos szabadságáérti küzdelmekben bénult szerencsétleneink iránt, e hon minden egyes polgárának nagy kötelességei vannak lerovandók, s e célból alakultak az ország több részeiben segélyezőegyletek.

Abaujnak épen ugymint minden más megyének vannak ily szerencsétlen harczosai, kik hazájuk iránti kötelességeiket hiven és emberül teljesítették akkor, midőn érette éltüket s vérüket feláldozni készek voltak, és éppen ezért mindnyájunk mulaszthatlan kötelessége kitelhetőleg gyámolítani azokat, kik velünk, érettünk és helyetiünk ontották honfi vérüket, kik hazánk ősi alkotmányos szabadságának kivívásában részt venni, honpolgári édes kötelességüknek tartották.

Az alólírott bizottmány idézett célból aláírási ívek közrebocsátása általi segélypénz gyűjtésére közgyűlésileg felhatalmaztatva, ebbeli kötelezettségének azon biztos reményben tesz eleget, hogy a jelen hazafias s emberségi szempontból is üdvös célból hazánknak lelkes lakosai nem vonandják el pártfogásukat s közreműködésüket!

Az egylet alapelveinek az adakozásra s az egyletbeni részvételre vonatkozó szakaszai kimonatilag következők, u. m.

II-ik szakasz. Az egyletnek tagjai lehetnek Magyarországnak minden azon fedhetlen jellemű lakosai, minden rang, polgári, vallási vagy nemi különbség nélkül kik adakozásaikkal az egylet célját előmozdítják.

XVI-ik szakasz. Az egyleti tagok az adakozás minősége és mennyiségéhez képest négy részre oszlanak, ugymint: kötelezett, alapító, rendes és segélyező tagok.

- a) Kötelezett tag minden Abaujmegyében lakó volt honvédseregbeli tiszt, ki tisztségét kellőleg bebizonyítani képes, valamint azt is, hogy a lefolyt 11 évek alatt honvédtiszti becsületét soha be nem szennyezte. Ezen kötelezett tagok a következő b) c) és d) pontok alatti kötelezettségek bár melyikét elválalhatják saját tetszésük szerint úgy, mint azt körülményeik engedik.
- b) Alapító-tagoknak azok tekintetnek kik azon kötelezettséget vállalják magukra, hogy a jelen egylet fennállásáig nem kevesebb mint öt forintot fizetendnek évenként, valamint kik legalább száz forintot biznak egyszerre az egylet szabad rendelkezésére.
- c) Rendes tagok bizonyos általuk meghatározott, de három évnél nem kevesebb időre vállalnak kötelezettséget, úgy hogy ezen idő alatt évenként legalább öt frttal járulnak az egylet jóvelmeihez.

IX. és XVIII-ik szakasz. Az egyszer elválalt kötelezettség annak természete szerint kötelező, de kirekesztőleg csak az egyletnek jelen önálló személyzeti alapon leendő fennállásáig, semmiféle idegen beavatkozást az egylet

maga körében meg nem tűrvén s ilyen alá magát nem vetvén. Ez esetben, valamint akkor is, ha országos törvény által a keresetképtelen honvédharcosok gyámolításáról gondoskodva leendő, az egylet szükségtelessé, illetőle céltalanná válván megszűnik, megszűnik vele egyszersmind minden tag által vállalt kötelezettség is.

XIX-ik szakasz. A felajánlott évi összegek az egylet fennállásáig az alapító, az elvállalt időtartamára pedig a rendes tagok által évenként előlegesen fizetendőek, még pedig az aláírás napján a gyűjtőnél, jövőre pedig minden év tavaszelő havában az egyleti pénztárnoknál Kassán.

XX-ik szakasz. Az aláírási iverk a gyűjtők által a bejegyzett pénzüsszegekkel együtt havonként a választmányi elnökének kézbesítendőek.

Midőn ezekután az alólírott bizottmány jelen aláírási iverk közrebocsátása által minden emberbarátot kegyes részvételre fölkérne, lehetetlen egyszersmind ki nem fejeznie azon reményteljes ohajtását, vajha a mindenható Isten hazapolgári eme szent kötelességünk lerovására, nemes célunk sikerdus megoldására elegendő erővel ruházna fel. Kelt Kassán 1861-ik évi tavaszelő 19-én. A honvédegyleti bizottmány nevében gr. Károlyi Ede, bizottmányi elnök. Holländer Gyula, egyleti pénztárnok. Balogh János, egyleti jegyző.

Alapszabályai.

1. §. Az abaujmegyei honvédségélyző-egylet 1861-ik évi télutó 18-án Kassán tartott közgyűlés alkalmával véglegesen megalakulván, kizárólagos céljául tűzte ki az 1848—9-ik évi harcokban megbénult, vagy azóta is önvétük nélkül kereset-képtelenné vált honvédharcosokat, nemkülönben azoknak özvegyeit és kiskoru utódait gyámolítani segélyezni.

2. §. Az egylet tagjai lehetnek az alább képesített kötelezett tagokon kívül Magyarországnak mindazon feddhetetlen jellemű lakosai — minden rang, polgári, vallási vagy nemi különbség nélkül — kik adakozásaikkal az egylet célját előmozdítják.

3. §. Az egylet elnöke, előleges választás nélkül mindig az egyleti gyűlésen megjelent legidősb volt honvédtiszt — mint rangbeli korelnök — tisztviselői pedig az egyleti jegyző s az egyleti pénztárnok, kik az egylet közgyűlésén az egyleti kötelezett tagok, tehát a volt honvédtisztek közül választandók.

4. §. Az egyleti teendőek kezelése illetőleg elintézése céljából az egylet kebeléből egy választmány választatik, mely egy a kötelezett tagok köréből elválasztott választmányi elnökből, az előbbi szakaszban kijelölt egyleti jegyző s pénztárnokból és nyolcz választmányi, s így összesen 14 tagból álland. Ez utóbbiak közül négy a kötelezett, négy pedig az alapító tagok köréből választandó, megjegyeztetvén, miszerint a választmány valamennyi tagjai az ügykezelés könnyítése tekintetéből Kassán birjanak rendes lakással, valamint hogy összes tagjai csak olyanok lehetnek, kik az egyletnek semmiféle segélyezésében részt venni nem szándékoznak.

5. §. Az egyleti gyűlés ezeken kívül nevez az egyleti tagokból minden rang-, polgári-, vallás- és nemi különbség nélkül egy bizottmányt, mely a fentebbi választmánynyal együtt időhalasztást nem szenvedhető esetekben közösen intézkedik s ideiglenes határozatokat hozand.

6. §. Ezen bizottmány az egyleti gyűlés jogával leendő felruházva, azon kikötéssel azonban, mikép haladéktalan intézkedést igényeltt működésének jóváhagyását annak idejében az egyleti ösgyűléstől kieszközlendi.

7. §. Az említett bizottmány, mely tagjainak száma meg nem határozatik, elnökeit s jegyzőjét saját köréből választja.

8. §. Ezen bizottmánynak — egy elnököt beleértve — legalább 21 tag

jelenlétében s közbejöttével lehet ideiglenesen érvényes határozatokat hozni, s azokat mindenkor az egyleti gyűlés tudomására juttatni.

9. §. Az egylet, mint független s önnálló testület bizonytalan időre alakul, s így azon esetben, ha országos törvény által a kereset-képtelen honvédharcosok gyámolításáról gondoskodva leend, s azok a hazában közintézkedés általi ápolást és nyugalmat találандnak, valamint akkor is, ha az egylet belszervezetében s ügykezelésében más akármilyen néven nevezendő idegen beavatkozás történne, vagy annak szabad rendelkezési joga bármilyen módon korlátoztatni szándékoltnék, az egylet szükségtelenné, s illetőleg céltalanná válván, megszűnik.

10. §. Az egylet gyűléseit mindig a megyei bizottmányi gyűlés alkalmával tartandja, időhalsztást nem szenvedhető eseteknél azonban a bizottmányi elnök fel van jogosítva a rendkívüli egyleti gyűlés összehívására.

11. §. Az egylet gyűlései által időnként hozott vagy hozandó határozatok szolgálnak szabályul, melyek ez alapon változtathatók és módosíthatók, a helyzet, kor s a körülmények kívánalmai szerint. Joga van továbbá az egyleti gyűlésnek a választmányt, a bizottmányt s egyleti tisztviselőket tetszés szerint megváltoztatni vagy szükség esetén kiegészíteni.

12. §. A 4-ik szakasz szerint megválasztott s kiegészített választmány, mint egy igazoló és ítélő szék állittatik fel, s az egyleti gyűlésnek becsületbeli felelősséggel tartozik, ezen választmány megbíralja és meghatározza, kik legyenek az egylet által segélyezendők és szükség esetében a 2-ik szakasz alapján az egylet tagjainak befogadhatásáról is intézkedik.

13. §. Ezen választmánynak, mely határozatait mindenkor, a választmányi rendes elnököt beleértve legalább is öt tag jelenlétében s közbenjöttével hozhatja, kötelessége leend a benne csupán becsületbeli felelősség mellett helyezett bizalomnak, nem egyedül a pénzbeli segély alapjának nevelése, de a begyűlendő pénzek igazságos kiosztása, nemkülönben a bár szűkölködő, de munka és tehetségképes honvéd-társaknak koronkint kipuhatolható és előfordulható elhelyeztetése iránti gondoskodás által is megfelelni, mely utóbbi kötelezettség egyébaránt minden egyes egyleti tagot egyaránt kötelez.

14. §. Azon emberbarátok neveit, kik adakozásuk által honvédségélyző egyletünk szent célját gyámolítanak, a választmány koronkint hirlapilag közzétenni tartozik, had ismerje az utókor azon honfiak- és honleányokat, kik becsülni tudják szerencsétlen helyzetükben a hon javáért, ősi alkotmányos szabadságunknak kivívásában életüket feláldozni kész volt férfiakat. Azon esetben pedig ha az ily körözt a sajtó viszonyok meg nem engednék mindenesetre kötelessége leend a választmánynak az adakozók neveit jegyzőkönyvbe ígtattatni, s azokról hiven megörzendő névjegyzékeket készíttetni.

15. §. Az egyleti tagok közé leendő fölvetel s illetőleg a segélyező összegek ajánlás utján szaporítása tekintetéből az 5-ik szakasz szerint megválasztott bizottmány, az egylet által aláírási iven közrebecsátására felhatalmaztatik, sőt ez mulasztatlan köteletségévé tétetik.

16. §. Az egyleti tagok, az adakozás minősége és mennyiségéhez képest négy részre oszlanak, úgy mint: kötelezett, alapító, rendes és segélyező tagokra.

- a) **Kötelezett tag** minden Abaujmegyében lakó s jelentkezett volt honvédseregbeli tiszt, ki tisztségét kellőleg bebizonyítani képes, valamint azt is, hogy a lefolyt 11 évek alatt honvédtiszti becsületét be nem szennyezte. Ezen kötelezett tagok a következő b), c) és d) pontok alatti kötelezettségek bármelyikét elvállalhatják, saját tetszésük szerint, úgy mint azt körülményeik engedik.
- b) **Alapító tagok** azok tekintetnek, kik azon kötelezettséget vállallják magukra, hogy a jelen egylet fenállásáig nem kevesebb mint öt forintot fizetendnek évenkint, valamint kik

egyszerre legalább 100 frtot biznak az egylet szabad rendelkezésére.

- c) A rendes tagok bizonyos általuk meghatározott, de három évnél nem kevesebb időre vállalnak kötelezettséget, úgy hogy ezen idő alatt évenként legalább öt forinttal járulnak az egylet jövedelmeihez.
- d) A segélyező tagok végre minden további köteleztetés nélkül adakoznak annyiszor a mennyiszer, tehetségük szerinti összegeket.

17. §. A fennebbi szakasz a), b) és c) pontjaiban elősorolt kötelezett, alapító és rendes tagok az egyleti gyűlésekben szólási és szavazati joggal, a d) pont alatti segélyező tagok ellenben egyedül szólási s tekintve indítványozhatási joggal ruháztatnak fel.

18. §. Az egyszer elvállalt kötelezettség annak természete szerint kötelező, de kirekesztőleg csak az egyletnek jelen önálló szervezeti alapon leendő fennállásáig, semmiféle idegen beavatkozást az egylet maga körében meg nem törvén, s ilyen alá magát nem vetvén. Ez esetben megszűnik a 9-ik szakasz értelme szerint megszűnendő egylettel együtt minden tag által vállalt kötelezettség is.

19. §. A fejjánlott évi összegek az egylet fennállásáig az alapító, az elvállalt idő tartamára pedig a rendes tagok által évenként előlegesen fizetendők, még pedig az aláírás napján a gyűjtőnél, jövőre pedig minden év tavaszelő havában az egyleti pénztárnoknál Kassán.

20. §. Az aláírási iven a gyűjtők által a bejegyzett pénzösszegekkel egygyütt havonként a választmány elnökének kézbesítendők.

21. §. Az akként a gyűjtők által beadott pénzösszegek s a gyűjtő iven a választmányi elnök által az egyleti pénztárnoknak kellő megőrzés végett adandók át, az aláírási iven a pénztárnoknak önfedezhetése végett ellennyugatványul szolgálndván.

22. §. A fentebbi szakaszok szerint begyűlt adakozásokból az egylet céljával megfelelőleg, s a pénztár körülményeihez képest történik a segélyezés.

23. §. Segélyezésre minden munkaképtelen volt honvéd s azoknak maradvékaik, kik semmi keresetmóddal nem bírnak, és még kivételesen azok is, kik önvétük nélkül nyomort s inséget szenvednek a választmánynál történendő jelentkezésük következtében számolhatnak, ha magukat ezen választmánynál akár okmányilag, akár két ismert honvédtárs által mint ilyenek vagy ilyeneknek özvegyei s kiskoru maradvékai igazolni képesek, valamint kik igazolják, hogy 11 évi szenvedéseik, üldöztetéseik és nélkülözéseik daczára a honvéd tiszta nevét soha be nem szennyezték.

24. §. Oly honvéd, ki bármi néven nevezendő büntett, vagy aljas és jellemtelen kihágásokban a lefolyt 11 évek alatt részes volt, segélyre számot nem tarthat, sőt azt ezen egylet saját kebeléből ezennel kizárja. Ugyanez áll a társulat segélyezésében tetteleg résztvevő egyénekről is, kik magukat ezen segélyezésre időközben érdemetlenné teendik.

25. §. A megtörtént s a 23-ik szakasz alatt előadott igazolás után a választmány odahatni tartozik, hogy minden Kassán vagy a megyében netalán előfordulni szokott álhonvédi koldulások azonnal megszüntetessenek, ennek megakadályoztatását egyébiránt az egylet minden tagja becsületbeli kötelességének ismerje.

26. §. A segélyezési összeg arányának meghatározása annyival is inkább a választmánynya bizatik, mivel ez az egyleti gyűlésnek becsületbeli felelősséggel tartozik.

27. §. Magára a pénztár kezelésére nézve a választmány egyetértve a

bizottmánynyal fennebbi felelősség terhe alatt magánszabályokat alapítani ezennel felhatalmaztatik.

28. §. Ezen egyletnek bármely ok miatt történendő megszünte esetére a pénztárban levő pénzkészlettel intézkedés a bizottmányra ruháztatik át.

Kelt Kassán az abaujmegyei honvéd-segélyző egylet 1861-ik évi márczius hó 19-én tartott közgyűléséből.

Balogh János m. s. k.,
egyleti jegyző.

**Az 1861-ik évben az abaujmegyei honvédsegélyző egylet előtt magokat
bemutatott volt honvédtisztek névsora.**

Ezredes: Korponay János.

Alezredesek: Dobay József, báró Leutsch Albert.

Őrnagyok: Benkő Rezső, Cornides Lajos, Janik Rudolf, gróf Károlyi Ede, Mészey János, Staudt Adolf, Klupaty Antal.

Századosok: Aranyossy Sándor, Balogh János, Baliga Adolf, Cserépy Miksa, Halstucker József, Holländer Gyula, Hlavács Jenő, Joob Tamás, Kosuth Sándor, Kratochvil Antal, Lacsny Lajos, Major János, Molnár József, Pataky János, Puky Ignác, Pleszovics Antal, Prohászka Ignác, Péchy Tamás, Semsey Alajos, Schedel Rezső, Szabényi Lipót, Tatay István, Tóth Lajos.

Főhadnagyok: Baliga Róbert, Fait Pál, Gedeon István, Kaucs Ferdinánd, Loóg János, Nagy Béla, Rácz István, Szentpétery András, Tarnóczy József, Tiszta Károly, Tolnay János, Tóth Antal, Ujházy Aladár, Zankó János.

Alhadnagyok: Csörghe Lajos, Gábor Vince, Gleviczky Sándor, Jánosy Ede, Jazsik Albert, Karadur Ferdinánd, Kurusta Márton, Micskó János, Moszmiller Leonard, Novelli József, Schiffbek Mátyás, Szántay Dániel, Szmerkovszky István, Weiszer Sándor, Zéland János, Szerényi Ede, Plathy Béla.

Tábori főpap: Lacsny Vince.

Tábori főorvos: Kain Dávid dr.

Tábori orvos: Glück Izidor.

Tábori gyógyszerész: Krausz József.

Hadbíró: Erdélyi Antal.

Barom orvos: Tóth János.

Az 1861-ik évi abaujmegyei honvédsegélyző-egylet a nagyméltóságu magyar királyi helytartótanács által betiltatván, üdvös működését beszüntette.

Kassai köz-
kórház.

A kassai szentháromsághoz czimzett városi kórházra 1814-ik évben történtek az első aláírások, a midőn egy-egy ágy 800 pfrtba lőn megállapítva.

Adakozások után az adakozók közül választott építkezési küldöttség vezetése alatt 1830-ik évben építettett fel a kórház, a midőn 18,000 pftnyi tőkéje volt és 30 ágygyal vala ellátva.

A kórház első emelete az első időben bérbe volt kiadva.

1856/7-ik évben a kassai császári királyi helytartó tanácsi osztály intézvénye alapján alakítottatott át ezen városi kórház közkórházzá és 124 ágyat számlált.

Jelenleg már tőkéje 40,000 forintra szaporodott, s miután az országos szemkóroda is benne van, összesen 140 ágygyal van ellátva.

A kórház most már önnön magát képes levén fentartani, töképenzenek egyik része kamatozásra, másik része ellenben a második emelet kiépítésére fog fordíttatni, t. i. azon része, mely nem az alapítványi tőkét képezi.

Kórházi főorvos: Volny István, alorvos: Majorossy Géza.

Igazgató és gondnok: Vandrátsek Károly.

Kórházi felügyelő: Krutsay István.

Ápoló 2, ápolónő 4. házi szolga 2, kapus 1, Élelmező főzőné 1.

Az ápolási díj naponta 44 kr.

A kórház épület egy emeletes. Van benne 19 szoba.

A szobák nagyobbak-kisebbek, van közte 3 terem husz-husz ágygyal, vannak szobák két-két, négy-négy, hét-hét, nyolcz-nyolcz ágygyal, s egy szoba 14 ágygyal.

2 szoba tébojdául használtatik.

Van 4 fürdő szoba 6 káddal s 3 zuhanynyal.

Ezenkívül van a boncz és halotti szoba.

Van két külön szoba is uri betegek számára.

Az intézetnek van 2 kertje s egy árnyékos udvara.

Alapszabályai. *)

1. §. Az intézetbe köz emberiség szeretetből jogositva, felveendők mindennemű, nemzetű és vallásu betegek.

2. §. Minden beteg, ki felfogadást kíván, tartozik magát az intézeti igazgatónál jelenteni, kitől felvételére nézve, egy engedélyi iratot a házi, vagy betegek ügyelőre szólót, kezéhez kap, mivel csak annak előmutatása által eszközöltethető a fentebbi felvétel; egyébaránt megengedtetik, hogy rögtöni szerencsétlen esetekben a nélkül is, az illetén betegek, a házakból, utakból, és utcákból is azon intézetbe bevétethessének.

3. §. Köteleztetik a szolgálatba álló és fizetés mellett a kórházba beveendő beteg, az ő uraságától, a legény és inas pedig mesterétől vagy czéh előjáróitól egy irattal ellátva lenni, melyben valamint az ő felfogadása, úgy az ápolási költségek fedezéseül szolgáló biztosíték érintve légyen.

4. §. Ingyeni ápolásra és orvoslásra csak azon betegek számolhatnak, kik végső szegénységgel küszködén, minden felsegéléstől elzárva vannak nevezetesen:

Mindig voltak Abaujnak oly lelkes fiai, kik a megye figyelmét a kül-Megyei javító földön látott jelesb intézetekre s azok hasznosságára és czélszerűségére vezetni bírták, ily jeles egyének voltak azok is, kik e század negyedik tizedében a megye közönségét a külföldön látott javító fegyház nagymérvű intézményére tették figyelmetessé; és a midőn 1837-ik évi július 27-én királyi tanácsos és megyei első alispán koji Komáromy István elnöklete alatt sz. kir. Kassa városban tartott közgyűlésben, Neográd- és Aradvármegyék a rabok iránt tett intézkedéseiket közölték volt, azok áttekintésére s egy kidolgozott vélemény

*) A kassai közkórházi alapszabályok az eredeti után vannak lenyomtatva.

- a) A városnak bel- és kül lakosai, kik vagyontalan állapotjokat hatósági bizonyítvány által elébb kimutatni képesek.
- b) Megbetegedett szegény utazók, sem barátiktól, sem pedig jótévedőiktől valami segédelmet, vagy ápolást várhatók.

Mind a két esetben azonban, ily felvett betegek, azonnal orvosi vizsgálás alá kerülendnek, valjon a korházi felvételre alkalmasak-e? vagy sem.

5. §. A korházba rendesen bevétetett, tartozand keresztelő és vezeték nevét, korát, nőtelen vagy házas állapotját, vallását és rangját a betegek főügyelőjének bejelenteni, hogy ezen adatokat rendszerint feljegyeztethesse.

6. §. Azon ember-barátok, jótévedők, hatóságok vagy czéhek, melyek 800 pfrtból álló alapítványt tettek, továbbá is betegeit gyógyítás végett a korházba beküldhetik még a betegek napjai éven át 180-ik számot felül nem haladták, ellenben minden napért 16 pkr-t fizetendnek.

7. §. Hasonló irányba lesznek a 400 és 200 pfrtos alapítványt tevők, vagy e helyett évenként 12 pfrtot készpénzben fizetők, mivel ezek kisebb számu czéhbeli egyedből állván, az ő alapítványaikra évnék lefolytán járuló 90 és 45 beteges napjaikat minden kárpótlás nélkül használandják, és e mellett a felesleges napokat mégis 16 pkr-al fizetik.

beadására, másod alispán Vitéz János elnöklete alatt, Bárczay Mihály, Fischer Károly és Szobonya Ábrahám küldettek ki.

1838-ik évi február 12-én tartott közgyűlésre a kiküldött bizottság véleményes jelentését beadván, annak alapján a Műbankiféle 300 egyes szobából álló terv fogadtatott el, az ahoz megkívántató műhelyekkel s egyéb szobákkal.

A költségek szabad akaratból voltak fidezendők, mely célra ezen gyűlésben 3965 pfrint gyűlt be.

Az építési s egyéb felügyeletre küldöttség neveztetett ki:

Elnök: gróf ifj. Barkóczy János.

Pénztárnok: Szobonya Ábrahám.

Ellenőr: Tóth Zsigmond.

A májushó 8-án tartott gyűlésben gróf Csáky Antal Bruno e célra 1000 pfrt., ugyanez alkalommal sz. kir. Kassa város 2856 □ ölből álló ház helyet; báró Perényi Anna 100 pfrtot adományozott.

1839-ik évi február 11-én Okolicsányi Lajos 100 pfrtot ajánlott.

Juniushó 3-án a küldöttség az épületi rajzokat bemutatta s a költség számítás betérjesztette.

A költség 41978 pfrtra lón határozva.

A fizéri járás részéről 297 pfrt. gyűjtetett e célra.

Szabad kir. Kassa város a fennebbi házhelyhez még 1044 □ ölnyi tért adományozott.

Augusztushó 26-án sz. kir. Kassa város 827 darab fenyőfát, 1230 léczet, a mész kiégetéséhez szükséges tüzfát ingyen ajánlott fel.

Ugyanakkor:

Lánczy József	200 pfrtot	
Komáromy Zsuzsanna, Ragályi Jánosné	250	"
Nehány szépsi tanuló	10	"
Ócskay Antal kassai megyés püspök	400	"
Gróf Károlyi István	300	" adományozott.

A pénztárnok leköszönvén, helyébe Tóth Zsigmond választatott el.

1840-ik évi január 20-án tartott gyűlésen gróf Barkóczy János az elnökségről leköszönvén, ujlag 400 pfrt. és 1100 □ ölnyi kiterjedésű földet örökösön adományozott téglavetőül a megyének, helyébe elnökül gróf Dessewffy József választatott el.

8. §. Két száz pfrtnál alábbi adományok, legyenek ezek azonnal letéve, vagy csak ettől évi kamatok fizetve, nem lesznek tekintve mint alapítványok, de mint kórházi letét javító ajánlatok. Ily nemes adóknak, mind az által neveik felebaráti szeretet örök emlékéül, igénytelen alapítók czime alatt az intézeti jegyzőkönyvbe bejövendnek.

9. §. Azon alapító urak, kik alapítványi tőkájéktől járuló kamatokat, csak egy évnél lefelé után lefizetni elmulasztandják, ámbár ugyan ezeknek behajtására az intézet minden törvényszerű eszközökkel bírna, addig az alapítványaikra nézve betegeit a kórházba be nem küldhetik.

10. §. Minden ide való lakosok, legyenek ezek privatusok, vagy czéhek, a kórház részére alapítványt nem tevők, fizetnek a közönséges szobába ápolandó betegért naponta 20 prkt.

11. §. Vagyonos idegenek, vagy környékből gyógyítás végett behozott vidékiek, szinte a közönséges szobába mindennel ellátandók, az orvoslást és orvosi szereket oda értvén fizetendnek naponként 30 prkt; olyanokért pedig kik községek által élelmeztetnek 24 p. krt. fizetendők lesznek.

12. §. Nagyobb tekintélyű idegen személyek, megbetegedett utazók, de helybeliek is, ily helyheztesítésbe lévők, hogy a kórházba jobb ápolást várandnak, elkülönözött szobába nekik nyújtott tökéletes gondviselésért és orvoslásért, a napi bért 1 pfrtal téli hónapokban pedig 1 frt. 12 kral fizetni tartozandnak.

13. §. A kórházba elhalt egyedeknél, a papi szertartásokat, minden valású érdemes lelki pásztorok fizetés nélkül eszközöndik, midőn

14. §. Tulajdon vagy más költségein ápolandó beteg elhal, a temetését ugyan az intézet elrendeli, de azért felszámítandó költségeket az atyafiak, vagy gondviselők vissza téríteni kötelesek lesznek.

Ugyanez alkalommal, Farkassányi Sámuel a bizottság jegyzőjeül választott meg.

A mislyei uradalom 150 pfrtot adott.

Márczius 19-én tartott gyűlésen, a kassai járás részéről 214 pfrt. 48 kr. gyűlt be

A junius 1-jén tartott gyűlésen a jászói proelatus 300 „

November 23-án a Nagyváradi káptalan 100 „ adott.

1841-ik évi február 22-ki gyűlésen, gróf Barkóczy János a téglavetőre adott földnek másik felét is a megyének adományozta.

A novemberhó 22-én tartott gyűlésen gróf Barkóczy János azon indítványa, hogy az ajánlás útján begyűlt összeg addig is, míg a javító házak építéséről az országgyűlés intézkedni fogna, kamatozásra adatnék ki, közakarrattal fogadtatott el, mely alkalommal gróf Barkóczy János ismét elnökül választatott meg.

1842-ik évi májushó 23-án ideiglenes elnökül Puky Antal választatott el, mely időben a fegyházi területe kökerítéssel vétetett körül.

1843-ik évi augusztus 21-én tartott gyűlésen a további építés beszüntetvén, a küldöttség jelentése szerint a pénztárba összesen 919 frt. 47 $\frac{3}{5}$ kr. maradt.

Decemberhó 11-én tartott gyűlésen a gönczi járás részéről 83 frt. 10 kr. gyűlt be.

1846-ik évi junius 3-án a fegyházi terület és téglavetőnek szánt szántóföld bérbe adatott.

1851-ik évben a megye javító és fegyházi területe, az akkori császári királyi megyei hatóság által a magas katonai kincstárnak eladatott.

1862-ik évi szeptember 18-án tartott gyűlésen a nagyméltóságú magyar királyi helytartótanács augusztus 30-tól 51956. szám alatt kelt intézvényével értesíté a megyét, hogy a fegyházi teleknek 1851-ben a katonai kincstár részére átvétele folytán 19750 frtról kiállított államkötvénye van.

15. §. Senkinek azon szabad akarat korlátozva nem leszen, hogy a megszabott díjjakon felől is, az intézeti köz javát nagyobb adománnyal előmozdithassa, vagy alapítványi tőkeitől járuló kamatait szegény betegek ápolásául átengedhesse, mely annál nagyobb készséggel és köszönettel az intézet részéről elfogadtatik, mivel csak ily módon a vagyontalan betegek ingyeni ápolások megtörténhetők lesznek, midőn az alapítványozott ágyak az évnek lefolytán nem minden napon elfoglalva leendenek. Kelt Kassán, szeptember 9-én 1852.

Kassai polgári
kórház.

A kassai polgári kórház 1804-ik évben Koppy János alapító kegyességéből keletkezett, kinek végrendelete alapján egymásután építettettek fel az intézet telkén: a polgári kórház, a templom, a szegények háza s az árvaintézet, mely utóbbit a város építtette.

Célja az intézetnek az elszegényedett, elaggott polgárokat s polgárnőket a végszükségtől megmenteni, mely célnak fenntartására a boldogult lelkes hagyományozó tőkéje 21000 forintba szaporodván, kamatai a nemes célra fordittatnak.

A tőkét szabad királyi Kassa város kezeli, s a kiadási hiányokat pótolja.

Az intézetben jelenleg 21 ágy létezik.

Felügyelő: Régen György.

Gazda: Molnár Antal.

Gazdáné: Molnár Mária.

A szikszói já-
rási kórház.

A szikszói járási kórház eszméje az 1848-9-ik évben született meg; az akkoriban Szikszón átvonuló, többször táborozó három nemzetbeli sereg betegei, gyakran minden ápolás nélkül hátrahagyatva Danilovics Mihály szikszói plébánost azon nemes gondolatra birták, hogy t. i. mily üdvös és célirányos lenne szikszón egy járásbeli kórház felállítása, ekkép történt azután meg, hogy a nevezett plébános a szikszói kerületbeli paptársait ez ügybeni segédkezés végett felkérte.

Ezen felszólításnak az lőn következménye, hogy özvegy Barnáné felső novaji lakos végrendeletileg intézkedett arról, hogy halála esetére a novaji határban fekvő szőlője a szikszói kórház alaptőkéjének növelésére szolgáljon. Ezen szőlő az özvegy halála után, függő termésével nyilvános árverés útján eladatván, mintegy 700 osztrák ért. forintot jövedelmezett s azóta folyvást kamatozik.

Midőn az alkotmány visszaállítása után, a szikszói választók, a képviselő választására összegyűlekeztek, a hol Darvas Antal lőn egyhangulag elválasztva, Danilovics plébános egyik bizalmas körben a járási kórház ügyét meleg szavakban ajánlotta a jelenlevőknek, mely alkalommal Danilovics Mihály 100 frt. Péchy Tamás 100 frt. Csoma Sámuel 100 forintot, kötvény által biztosítottak a kórház javára.

A midőn 1856-ban a szikszói takarékmagtár alapszabályai kidolgoztatnak, annak 37-ik pontja következőleg szerkesztetett:

„Ha ezen magtár-egylet valaha feloszolnék, minden egyes tagnak joga van részvényeivel s azokból keletkezett haszonnal, mint törvényes tulajdonával rendelkezni. Ha ezt valaki egy évnek lefolyása alatt tenni elmulasztaná; ez esetben részvényei a Szikszón alapítandó járási kórház tulajdonává válnak“.

**Névjegyzéke Kassa szabad királyi város és Abaujmegyében
működő orvosoknak.**

Orvosok.	Alexy Lajos	Jene Kristóf	K a s s a b n.
	Breger János	Kain Dávid	
	Bergstein Ignác	Kemény János	
	Czapkay Imre	Moskovics Jakab	
	Csorba Gyula	Majorosi Géza	
	Dónát Herman	Schäffer Sámuel	
	Feldmann Miksa	Vojnarovics József	
	Glück Alajos	Vajczenbreyer Frigyes	
	Gurdélyi Endre	Volny István	
	Heim Ede	Veiser Sándor	

Abaujmegyei
orvosok és
sebészek.

Sebész mester: Paulikovics Lajos.

Fogorvos: Löffler József.

Orvosok.	Fränkel Gyula	Jászón
	Hunyady László	Gönczön
	Katona Géza	Szikszón
	Óváry Pál	Szántón
	Óváry Endre	Böődön
	Röszl Lipót	Szántón
	Spacz Dávid	Szeepsiben
	Vinkelhoffer Károly	Szántón
	Vidder Bernát	Szántón
	Répássy József	Szikszón
Sebészek.	Blumenfeld	Gönczön
	Grün Vilmos	Szikszón
	Jacz János	Aranyidkán
	Pausperl Anselm.	Alsó-Meczenzéffen

Az 1867. november 26-án tartott bizottmányi gyűlésben Danilovics Mihály bizottmányi tag felszólalt, hogy tudtával egy mérai lakos a szikszói járási kórházra szőlőt hagyományozott, mi történt legyen ezen hagyománynyal azt megvizsgáltatni kéri.

Az 1868. évi február 17-én tartott bizottmányi gyűlésben, a szikszói járás főszolgabírája jelentést tön, a Barna Jánosné felső novaji lakos által, a felállítandó szikszói járási kórházra hagyományozott szőlő tárgyában.

Ugyanazon évi június 30-án tartott bizottmányi gyűlésben Borsodvármegye első alispánja, Abaujvármegye megkeresésére átküldi Usz János volt császári királyi szikszói szolgabíró azon jelentését, melyet a Szikszón felállítani tervezett járási kórház javára hagyományozott szőlő árának hovatétele tárgyában terjesztett be.

**Kimutatása az Abaujmegyében és Kassa szabad királyi városban
létező gyógyszerházaknak.**

Abaujmegyében létező gyógyszertárak.	Kassa szabad királyi városban	4
	Szikszón	1
	Szántón	1
	Forrón	1
	Bödön	1
	Alsó-Metzenzéffen	1
	Szepsibe	1
	Gönczön	1
	Összesen:	11

Ezenkívül Zsadányba tervbehozott.

Kassán létezik még 1 csász. királyi katonai gyógyszerház is.

A kassai általános Szent-Péter nevű temetési egyület.

Az egyület alapszabályai hű képét adják az egyület keletkezése, működése, kiterjedése és gyarapodásának, minélfogva azok minden bevezetés nélkül a következők:

Ezen egyület 1848-ik évben Kassa szabad királyi város hatósága beleegyezésével „Kassai Szent-Péter temetési egyület” czíme alatt jött létre, és cs. kir. helytartóságnak Budán, 1852-ki májushó 23-án 5577-ik szám alatt kelt magas kibocsátvánnyal helyben hagyatott.

1. §. Az egyület célja kevésbé vagyonosoknak haláluk esetében a temetési költségek fedezését könnyíteni.

2. §. Ezen együletbe szabály szerint Kassa városának és környékének minden lakosa, vallás-, üzlet- és rangkülönbség nélkül felvétetik, ha 20 éves korát elérte és 60 évnél nem idősebb s felvétele alkalmával tökéletesen egészséges. Az egészségi állapot az együleti vagy más gyakorló orvos által kiállított bizonyítvánnyal kimutatandó. Az együletbe felvétel az igazgató által történik.

A tagok adakozása.

3. §. Minden az együletbe belépő tag, az igazgató által kiállított felvételi bizonyítvány előmutatása mellett, tartozik az együleti pénztárnoknál a bekebe-

Az 1868. évi november 30-án tartott bizottsági közgyűlésben, a megye tiszti főügyésze Juhász Mihály, megbízatása alapján, Barna Jánosné által a szikszói járás kórházra hagyományozott, Pecsénye András által megvásárolt szőlő vételárának tárgyában hivatalosan jelenti, hogy a Barna Jánosné által tett alapítvány a mai napig 1101 forint 54 krajczár növekedett, mely összeg a Csoma Sámuel által kötvényileg adott 100. frt.,

A Péchy Tamás által „ 100 „

A Danilovics Mihály „ „ 100 „

Az Óváry Pál által adományozott 10 frttal összesen 1411 frt. 54 krajczár növekedvén, a letéti pénztárba elhelyezés végett által adatott.

Az 1870-ik évi június 20-án tartott bizottsági gyűlésben, a szikszói járás főszolgabírája Darvas Imre jelentést tett a felől, hogy az 1868. évi november 30-án tartott bizottsági gyűlés határozata szerint, a szikszói járás kórházának létrehozására célzó alapítvány kezelésére Csuka György elnöke alatt, Mihályfi László, Biró Antal szikszói lelkészek, Sipos Pál és Nagy Péter szikszói lakosokból álló bizottság megalakult.

lezési díjt, és pedig: 20-tól 40 éves korig 3 frttal o. é., 41-től 45 éves korig 3 frt 75 krral, 46-tól 50 éves korig 7 frt. 50 krral, 51-től 60 éves korig 15 frttal o. é. lefizetni; nem különben tartozik az egyletnél előforduló minden egyes halálozási esetben az egyleti pénztárba 20 krt. o. é. letenni, mely összegek a temetési jutalék fizetésére fordíthatni fognak.

A fizetés elmulasztásának következményei.

4. §. Azon tagok, kik a 20 krnyi jutalékdíjt az illető halálozási napjától számítandó egy hónap alatt lefizetni elmulasztják, még egyszer írásban felszólíttatnak a fizetésre, s ha az a felszólítás után 14 nap alatt nem történne egyleti jogaikat elveszítik, s betételeik visszatérítését nem követelhetik.

A tagok jogai.

5. §. Minden nagykoru férfitag a közgyűlés alkalmával választhat, és választmányi tagnak megválasztható.

6. §. Az alapszabályok értelmében pontosan fizető tagoknak, haláluk után az egylet pénztárából fizetendő temetési jutalék biztosíttatik, melynek magasságát a közgyűlés évenként az egyleti tagok száma és az akkori pénztár állapot arányához képest meghatározza, s mely jelenleg 33 frt. o. é. teszen. Ezen jutalék a körülményekhez képest, s az egyleti tagok számának megszáporodása esetében, nagyobbítható.

A jutalék a meghalt rokonainak vagy megbízottjainak, egy tetszés szerinti nyilvános temetkezés költségeinek fedezésére azonnal kifizetetik, és pedig azon esetben is, ha az egyleti tag az egyletbe való szabály szerinti felvétel után mindjárt meghalna.

Uralkodó járványok és nagyobb halandóság esetében a meghatározott temetési jutalék egy rendkívüli közgyűlés által a körülményekhez képest leszállítható.

7. §. Ezen szabályszerű jutalék átvétele végett a meghalt rokonai vagy megbízottja a felvételi és halotti bizonyítványokat az igazgató kezeibe letenni tartoznak, ki viszont a jutalék kifizetését azonnal utalványozni tartozik.

Egybíránt a felvételi bizonyítványokat sem elzálogosítani, sem eladni, sem pedig elajándékozni nem szabad, s ennél fogva a jutalék, tekintetbe nem véve a felvételi bizonyítványnak netalán történt tova adását, egyedül a meghalt rokonainak vagy megbízottjának kiadatik.

8. §. Ha a halott után sem rokon, sem megbízott nem maradt, ekkor az egylet kötelessége a jutaléket egy tisztességes temetkezésre fordítani. Annak végrehajtásával az igazgató két választmányi tagot megbizni köteles.

9. §. Nem önkozta balesetek folytán elszegényedett tag, ki legalább tíz éven át, a reá eső illetékeket az egylet pénztárába pontosan fizette, megkeresése folytán a választmány által minden további fizetéstől, anyagi helyzetének jobbulásáig, felmenthető.

10. §. Azon jutalék, mely egy teljes év lefolyta alatt fel nem vétetett, az egyleti pénztárra száll.

11. §. Azon egyleti tagok, kik valamely bűntény folytán elítéltek, egyleti jogaikat elveszítik, s betételeik megtérítését nem követelhetik. E fejről a választmány az igazgató elnöklete alatt titkos szavazattal határoz.

Az egylet vezetése.

12. §. Az egyleti ügyek feletti főrendelkezési jog az egyleti tagok közgyűlését illeti, mely szabály szerint évenként egyszer tartatik. A közgyűlés az igazgató által hivatik egybe, ki a napot, órát és helyet meghatározni, s arról az egyleti tagokat körirat utján tudósítani tartozik.

A közgyűlés, melyben az igazgató elnököl, meghatározza az évi jutalék-

kot: a választmány az egyleti ügyek kezelése és állásáról határozathozatal végett annak teszen jelentést, s a közgyűléstől évenként választott két tag által megvizsgált évi számlát felülvizsgálat végett előterjeszti. A számlák helyeseknek találhatván, a közgyűlés fölmentvényét adja. A közgyűlés kebeléből választja titkos szavazás mellett három évre az igazgatót és a husz tagból álló választmányt.

Érvényes határozathozatalra legalább husz tag jelenléte szükségeltetik.

13. §. A közgyűlés hatáskörébe tartozik még az alapszabályok megváltoztatása, mihez hatósági jóváhagyás megkeresendő, és a felosztatás iránti intézkedés is. Az alapszabályok megváltoztatása és az egylet felosztatása feletti szavazásnál az egyleti tagok legalább egy harmadának jelenléte és a jelenlevő; szavazatok két harmadának beleegyezése kívántatik.

Ha a közgyűlésen a tagok ezen száma nincsen jelen, akkor az 14 napra elnapoltatik; az új határnap a 12. §. szerint haladéktalanul közzéteendő ezen újabb közgyűlés a tagok csekélyebb száma mellett is a tárgy felett tanácskozik és határozhat.

14. §. A választmány az igazgató elnöklete alatt minden kezelési ügyleteket vezényel, s az előbbeni §-ban kijelölt mód szerint megválasztja a pénztárkezelőt, jegyzőt és orvost. Valamennyi tisztviselő ingyen hivataloskodik.

Az igazgató kötelességei.

15. §. Az igazgató az egyleti ügyek kezelését egész terjedelmökben vezetni tartozik, s az egyletet harmadik személyek irányában és a hatóságoknál képviseli.

Különösen tartozik a pénztár kezelőre s a többi tisztviselőkre kötelességeik pontos teljesítése tekintetéből felügyelni és minden évnegyedben egy választmányi ülést összehívni, melyben, valamint az évenként — ha csak lehetséges — januárhóban tartandó s általa egybehívandó közgyűlésekben is elnököl; őt illeti egyenlőleg megosztott szavazatnál az eldöntés. Az igazgató feladata kedvező körülmények esetében a temetési jutalék nagyobbítását indítványba hozni, a pénztárt gyakrabban megvizsgálni, a számlazárlatot a közgyűlés által vizsgálatára kirendelt két tag által annak felülvizsgálat és végzéshezatal végett előterjeszteni. Akadályoztatása esetében az igazgató egy választmányi tag által helyettesíthető.

A választmányi tagok kötelességei.

16. §. Az egyleti választmány a vezénylő testület, mely az igazgató elnöklete alatt minden — a közgyűlésnek határozottan fel nem tartott — esetekben önállólag, s a körülmények szigorú megfontolása mellett aránylagos szótöbbséggel határoz. Érvényes végzéshezatalra az igazgató és pénztárnokon kívül legalábböt választmányi tag kívántatik.

17. §. A választmány az alapszabályok szigorú fentartása és teljesítése, valamint az egyleti vagyon czélszerű kezelése felett együttleges felelősséggel őrködni, s a tagok között netalán előforduló perlekedés és civódásokat, meny nyiben azok az egyleti viszonyokból erednek, mint közvetítő barátságos uton elintézni tartozik.

18. §. A választmány az egylet minden kiadásait szigorú vizsgálat után utalványozza, s a rendelkezése alatti pénzeket, kassai takarékpénztárba hasznahajtólag befektetni köteles.

A pénztárnok kötelességei.

19. §. A pénztárnok kezeli a reá bizott egyleti pénzeket, ő vezeti a kellő számtartó könyveket, valamint a választmányi és közgyűlési ülések jegyzőkönyveit is, melyek az igazgató és tollnok által — az ülésen jelen volt

két tag ellenjegyzése mellett — önkezüleg aláírandók; az igazgató utalványára a temetési jutalékot ő fizeti, s ezen célra legfeljebb két temetési jutalékot készen tartani, a többi pénzeket pedig a 18-ik §. rendelete szerint haszonhajtólag befektetni tartozik; a pénztárért ő felelős az egyletnek. Az ellenőrködést az igazgató a választmánynyal egyetemben gyakorolja.

Az egyleti orvos kötelességei.

20. §. Az egyleti orvos a felvételre jelentkezőkön testi vizsgálatot tartani, s arról egészségi bizonyítványt kiadni, teljesen elszegényedett egyleti tagokat pedig orvosi tanácsával segíteni köteles.

Az egylet feloszlata.

21. §. Azon esetben, hogy rendkívüli halandóság folytán vagy más bekövetkező mostoha viszonyoknál fogva az egész egyleti vagyon kimerítették, s az életben levő tagok többi befizetéseikkel a jutalékot fedezni képesek nem volnának, ekkor az igazgató kötelessége egy közgyűlést egybehívni, mely által az egylet feloszlata a 12-ik §. szerint kimondatik. Az egylet feloszlataát azonkívül a tagok önkéntes elhatározása mellett a közgyűlés aránylagos szótöbbséggel nemcsak vagyontalanság, de más oknál fogva is megrendelheti. A végleges számlazárlat után még létező pénztármaradvány a közgyűlés által meghatározandó jótékony célra fordíthatni fog, vagy pedig az életben levő egyleti tagok között fejenként elosztatik. A feloszlata iránti rendelkezések a magyar királyi helytartótanácsnak jóváhagyására előterjesztetni fognak.

95576.

866. szám.

Ezen alapszabályok oly hozzáadással hagyatnak jóvá, miszerint az 1852. évi egyleti szabályzat 22-ik §-ához képest az államigazgatóságnak jogában álland, hogy az egylet minden ügykezelését megtekinthesse, az alapszabályok szoros megtartása felett őrködjék, és ha szükségesnek találhatnák, az egylet mellé az erre hivatott hatóság által kijelölendő ország fejedelmi biztost rendeljen.

Kelt Budán, a magyar királyi helytartótanácsból 1867-ik évi január hó 7.

Gróf Zichy Nándor s. k.

1867-ik év márczius 17-én tartott közgyűlésen a temetési jutalék 1867. évre 40 frt. osztrák értékben állapított meg; egyuttal azon végzés hozatott, hogy minden meghalt tag temetésére a rokonok kívánatára a koporsó mellé hat egyleti tag kiküldetni fog, mely célra az igazgató egyszerűen felkérendő; végre pedig az egylet új előljárósága megválasztatott.

A kassai temetési egylet személyzete.

Az egylet előljárósága.

Egyleti biztos: tekintetes Éder István, Kassa szabad királyi város tanácsnoka.

Igazgató: Wandraschek Károly.

Jegyző: Mitzan János.

Pénztár kezelő: Szerencsi Mór.

Egyleti orvos: Gurdélyi András, Majorosi Géza.

Választmányi tagok: Alexy Lajos, Artimovics Tamás, Bednarik András, Brisky János, Fiedler Gyula, Gerster Miklós, Glevitzky Sándor, Grün

Vilmos, id. Hauszer Antal, Hepke Bertalan, Lonkovszky Lajos, Oberle Mihály, Pajtás József, Podhorszky Károly, Pósch József, Rosner János, Schalkház Lipót, Sichert Samu, Sommer Mihály, Traum Károly.

Egyleti tagok: Adelhard Mária, Albert József, Albert Judit, Alexy Lajos, Ambró Mária, Ambrus Karolina, Ambrus Lajos, Andresko György, Antalóczy Julia, Artimovits Tamás, Bakos Zsófia, Balogh József, Barey András, Barey Mária, Bartay Antal, Bartay Julia, Bartek Vincze, Bartko István, Bartko Klára, Bednarik András, Belius Beatrix, Belius György, Benkő Paulina, Benkő László, Benkő Mária, Bertány András, Bertány Zsuzsánna, Béres András, Beziák Borbála, Beziák Ferencz, Bodnár Anna, Bodnár Mihály, Bolbecher Antal, Brudl Antal, Brudl Terézia, Bubelinyi Antal, Csőke Ferencz, Csőke Julia, Davidko István, Demszky János, Dergács Anna, Dergács Ede, Donanth Károly, Donát Amália, Drotár Sarolta, Dzubay Mária, Eschwig Luiza, Farkas Erzsébet, Fiedler Gyula, Fiedler Mária, Fischer Mihály, Fischer Zsuzsánna, Fölkel Flóris, Fölkel Janka, Frólich Károly, Gerster Hermina, Gerster Miklós, Gerstner Emma, Gerstner István, Glevitzky Sándor, Guiwald Mária, Gondola Erzsébet, Gritzmacher Erzsébet, Gritzmacher Tóbiás, Grün Mária idősb, Grün Mária, ifjabb, Grün Samu, Grün Vilmos, Gurgély János, Gurgély Mátyás, Gurgély Terézia, Győry Janka, Győry Péter, Haydn János, Halász Erzsébet, Haltenberger Janka, Harcsarik János, Harcsarik Mária, Id. Hauszer Antal, Hauszer Francziska, Hegedüs Anna, Hepke Bertalan, Hersmanek Anna, Hersmanek Ferencz, Horák Ede, Horkay Erzsébet, Horkay Imre, Hovanetz Erzsébet, Hovanetz Lukács, Hölsky Károly, Hudák Erzsébet, Illés István idősb, Illés István ifjabb, Illés Mária, Illés Zsuzsánna, Janschütz Magdolna, Jantner Terézia, Jesaunik Zsuzsánna, Kalher Mária, Kacsmarik Anna, Kacsmarik György, Kazimir Anna, Kis István, Kis Mária, Kontsir Jakobina, Kontsir Mihály, Konez István, Konez Katalin, Kopper Zsuzsánna, Kotzányi Zsófia, Kovács Irma, Kreutl Mária, Krenis Mária, Krisztay Zsuzsánna, Krusófszky József, Krusófszky Terézia, Kruspan Janka, Kruspan Samu, Krutsay Anna, Krutsay Ignác, Kummer Janka, Lasko János, Lasz gallner Ágoston, Legany Borbála, Lehoczky Pál, Leiterik Karolina, Lengyel Mária, Lepiska Eugenia, Lepiska József, Lonkovszky Lajos, Mahurszky Mária, Mayer Julianna, Makovits János, Makovits Katalin, Markus Francziska, Markus Samu, Matey János, Mátyás Amália, Mátyás Frigyes, Mazanek Antónia, Medvetzky Antal, Medvetzky Mária, Mihok Mihály, Mihok Terézia, Mika Anna, Miklós Ferencz, Miskolczy János, Mitzán Borbála, Mitzán János, Molitorisz Mihály, Molitorisz Dániel, Münzster Konrad, Neumärker Samu, Novelty Francziska, Novelty József, Novitzky Anna, Novitzky János, Novitzky Terézia, Oberle Mária, Oberle Mihály, Osika Zsuzsánna, Pajtás Anna, Pajtás János, Pajtás Jozefa, Pajtás József, Palay Anna, Palay József, Peisch Leopoldina, Pellion János, Plavetzky Erzsébet, Podhorszky Károly, Podhorszky Terézia, Pósch József, Pósch Rozália, Puskás János, Quirsfeld Anna, Quirsfeld Károly, Reich József, Reich Katalin, Régen Erzsébet, Régen János, Reitzner Felix, Rozgonyi Ferencz, Roszner János, Roszner Zsuzsánna, Schalkház Constanzia, Schalkház Lipót, Schiffbeck Mátyás, Schiller Ferencz, Scholtz Anna, Scholtz Ignác, Scholtz Terézia, Seiler Lőrincz, Seiler Karolina, Seydan Terézia, Sichert Samu, Sichert Zsuzsánna, Simon Lajos, Soltész József, Sommer Mihály, Sommer Paulina, Soós Mária, Spielmann Károly, Stasz Mátyás, Steer Ferenc, Steer Mária, Stefanovics József, Stefanovics Terézia, Stefany György, Stefany Rosália, Strompf Jakab, Strompf Mária, Svirszka Mária, Szászy Anna, Szászy Mihály, Szatmáry Károly, Szedlitzky Anna, Szedlitzky György, Szedlitzky János, Szerencsi Mór, Szerencsi Ede, Szilágyi Anna, Szilágyi Imre, Tamás János, Tatárszky János, Tatárszky Zsuzsánna, Teminszky Gyula, Theim Antal, Tordásy András, Traum Károly, Travnyik Mária, Trohan Janka, Urm Anna, Varga Mária, Vaszil András, Vaszil János, Virosztko János, Virosztko Terézia, Volny

István, Vrannay Borbála, Wanczurko Mária, Wandraschek Franciska, Wandraschek Károly, Weisz Terézia, Weitzenbreier András, Werner Gottlieb, Wernitzky Katalin, Záhr Rezső, Zelán János, Zelán Victoria, összesen 255.

A megholt egyleti tagok száma s a fizetett temetési jutalék összege az egylet megalapításától 1866-ki decemberhó 31-ik napjáig.

1849-ben a temetési jutalék 30 frt. p. p. volt, megholt 10 tag.

1850	"	"	"	"	"	6	"
1851	"	"	"	"	"	5	"
1852	"	"	"	"	"	6	"
1853	"	"	"	"	"	4	"
1854	"	"	"	"	"	8	"
1855	"	"	"	"	"	6	"
1856	"	"	"	"	"	7	"
1857	"	"	"	"	"	5	"
1858	"	"	"	"	"	2	"
1859	"	"	"	31 frt. 50 kr. o. é.	"	11	"
1860	"	"	"	"	"	6	"
1861	"	"	"	"	"	9	"
1862	"	"	"	"	"	8	"
1863	"	"	"	33 frt.	"	8	"
1864	"	"	"	"	"	11	"
1865	"	"	"	"	"	4	"
1866	"	"	"	"	"	8	"

összesen meghalt 124 tag,

kiknek temetési jutalékul az egylet pénztára összesen 3952 frt. 50 krt. oszt. ért. kifizetett.

A kassai első kised-óvoda 1840-ben május hó 1-jén Kassai Ferdinandum alapított, s V. Ferdinánd magyar király tiszteletére „Ferdinandumnak“ neveztetett. kised-óvoda.

Az óvoda népessége 18^{69/70}-ik évben 111 fiu és 119 leány.

Alaptőkéje 10588 frt. 12 kr. oszt. ért.

Az intézet felügyelője volt 1857-ig Grusz Ferdinánd; jelenleg Konrád Mihály.

Alapszabályai.

1. §. Ezen kised-óvó intézetnek célja, arra alkalmas, főkép szegény szülőknek gyermekeit, kiknek nevelésében kenyér keresetjök miatt hátráltatnak, minden veszélytől megóvni, egyszersmint testre s lélekre nézve képezni.

2. §. Ezen óvasra a gyermek második évi korától, ha jární és beszélni tud, egészen hetedikig alkalmas, midőn további kiképzés végett iskolába mehet.

3. §. Ezen intézet a helybeli nőegyesület választmánya által kormányoztatik az arra kiküldött felügyelő asszonyságok által, kik látogatás alkalmával a napi jelentést aláírják, s észrevételeiket az egyesület elnöknejével közlik.

4. §. Látogatások alkalmával minden a tanítást vagy az idő felosztást zavaró ellenvetéseknek, a tanítói személyzetet lealázó vagy elkedvetlenítő szavaknak, nem különben akármely a tanítás módot illető hivatlan avatkozásoknak el kell mellőztetni.

5. §. A gyermekek óvása valamint az intézet közvetlen vezérlése az arra kiképzett s ezen osztályban próbált tanítónak adatott által, ki a nevezett nőegyesület által választatik, ez a sikerért s főkép mindazért a mi az intézetben történik felelős.

6. §. A tanító minden az óvásbeli tiszta tanítói elvtől való eltérést, gondosan mellőzni köteles, s ez okból ezen óvó-intézetet iskolává változtatni tiltatik, kötelességévé tétetik egyszersmind, hogy magát látogatók előtt a gyermekeknek minden kérdésre s fitogtatásra czélzó kikérdezésektől tartóztassa.

7. §. A tanító a reábizott gyermekek képzéséről gondoskodni, rendre s csendre felügyelni, az elnökné asszony rendelkezéseit teljesíteni mindenben köteles, miáltal az intézet virágzása emeltetik.

8. §. A tanítónak egy óvó asszony adatik segítségül, mely általa választatik s a fent nevezett egyesület választmánya által megerősítettetik.

9. §. Az óvó asszony a gyermekeknek az anyai helyet kipótolja a tanítót támogatja, jelen nem létében egyszersmind az ő képviselője, s ez okból első s utolsó az intézetben, ő ügyel egy szolgáló segédelmével a házi rendre, valamint a gyermekek tisztaságára, kiknek tehetetlenségeit elősegíteni kötelességének tekintse.

10. §. A szolgáló közvetlen az óvó asszonytól függ, ki általa a tanítónak helybenhagyásával választatik és fizettetik. Ennek minden munkára s szolgálatra késznek lenni, főkép pedig, a szobák s minden eszközök tisztaságára gondot viselni kell. Ezen szolgálónak nemcsak egy jó s becsületes cselédnek kötelességeit áthágni, de még csak legkisebb szóval vagy botránkoztató viseléssel is rossz példát adni mindenkor tiltatik, ellenben legszentebb kötelességének tekintse a kisdedeket minden jóra vezetni.

11. §. A szegény gyermekek ezen óvó intézetben minden fizetés nélkül reggeltől estig, vásár- s ünnepnapokat kivéve, mindennap elfogadtatnak, egészen gyámoltalanok környülményekhez képest délben egy kis eledelt is nyernek, a munkában álló szülék gyermekei pedig az érték árnak lefizetése iránt délben egy kis eledelt is nyernek, hogyha az iránt korán jelentés tétetik. A tehetős szülék gyermekeikért adni szokott ajándék, a szegény gyermekek (13. §.) táplálataira szolgál.

12. §. Szülék, kik gyermekeiket ezen óvó intézetbe hozni akarják, azokat a tanítónak bemutatni, nevüket s születésük napját beírni kötelesek, s így azokat tisztán megmosva s megfésülve reggel legfeljebb 8 óráig, délután pedig 2 óráig elhozhatják, honnan maga idejében ismét haza kísértetnek.

13. §. Oly szegény s tehetetlen szülék gyermekeiknek, kik az intézet költségén déli táplálékot nyerni kívánnak, arra egy az elnökné asszony s titoknak aláírásával kiadott utasítást kell nyerniök.

14. §. Az intézet javítása s czélirányosb elrendezésére teendő kívánságok s ajánlatok a felügyelő asszonyságoknak fognak előterjesztetni s ezek által véleményökkel együtt az elnökné asszonnyal közöltetni.

15. §. Az intézet javára teendő kegyes adakozások s más ajándékok az arra felügyelő asszonyságok kezeihez szolgáltatnak. A szegény gyermekek tápláltatására szolgáló ajándékok pedig, az ezen célra az intézetben kitűzött perselybe is tétethetnek. Pénzbeli ajándékot a gyermekek kezeibe adni az intézet elveivel ellentézik. Kelt Kassán, a vezér-választmány május 30-án 1840-ben tartatott közgyűlésből.

Kassa belvá-
rosi kisded-
óvoda.

A Kassa belvárosi kisded-óvoda 1846-ban október 4-én a kassai nőegylet által nyitattott meg, gróf Forgách Mária elnöklete alatt.

Ezen intézetnek semmiféle alaptőkéje nincs, a gyermekek fizetnek havonként 60 kr. óvodíjt.

1848—1853-ig Grusz Szilárd felügyelő tartotta fenn az intézetet.

1853-ik év június hótól 1857. május haváig ismét a nőegylet felügyelete alá jutott.

1857-ben júniusban Grusz Szilárdnak sajátul adatott át.

1853-ban kötelezte magát a város az intézet számára a lakást és fűtést megadni.

Az óvoda népessége 186⁹/₇₀-ben 76.

Óvasszony: Grusz Anna. 1 szolgáló.

A fennállott kassai római katolikus nemes convictus.

A kassai fitápinthézet első alapítója özvegy Konszky Gáspárné született Balassa Zsuzsánna, ki Pozsonyban 1647-ben Draskovics János nádor előtt személyesen nyilvánított vallomány

A fennállott kassai róm. kath. nemes convictus.

A Hatkóczyi kisdéd-óvodát 1847-ben Semsey Lajosné született Szemere Klára alapította.

A fennállott Hatkóczyi kisdéd-óvoda.

Ezen óvodának vályogból épült zsindegyházzal földtől s 3 szobából álló külön háza volt, melyet az alapítónő mint földesasszony e célra emeltetett fel.

Ezen intézet 1851-ik évig tartatott fenn, miután 1848-ban a földesur és jobbágyok közti viszony egészen megszüntetett; s az óvoda, mint csakis Semsey Lajosné kegyeitől függő alapítvány 1857-ben kerülőházzá alakíttatott át.

Az óvoda népessége évenként 25—30 gyermekből állott, a kik az óvodában a többi közt olvasni és írni is tanultak.

Az óvótanítónak és óvóasszonynak készpénzben és természetbenyekben elégséges fizetése és ellátása volt.

Az óvótanító Orosz János volt.

A Szent-László társulat székhelye Pest.

A róm. kath. Szent-László társulat.

Célja a hitetlenek országában létező szegény keresztény egyházak és iskolák valamint a Magyarországon levő szegényebb egyházak és iskolák felsegélése.

A társulat 1861—2-ben keletkezett.

Az első években bárha a tagok egyénenként havonként csakis 6 krt. kötelesek fizetni, a részvét nagy volt, Abaujvármegyéből szabad királyi Kassa várost mindig beleértve

1862-ben tag	1942	1397	frt.	—	kr.	gyült	be.
1863-ban	"	1224	881	"	31	"	"
1864-ben	"	889	640	"	31	"	"
1865-ben	"	540	389	"	7	"	"
1866-ban	"	438	315	"	40	"	"
1867-ben	"	237	171	"	—	"	"
1868-ban	"	466	335	"	65	"	"
1869-ben	"	416	299	"	72	"	"
1870-ben	"	121	87	"	12	"	"

A Szent-László társulat jelenlegi elnöke: Peitler József váci megyés püspök. Abaujmegyei ügynök: Mayer Károly kanonok.

által 22000 frtot egy Ungvárt felállítandó s Jézus társaságbeli atyák vezényletére bizandó convictusra adományozott, kijelentvén, mikép ezen intézet az esztergami érsek felügyelete alá helyezettvén, római katolikus szegény nemes ifjak vallásos és tudományos képzésére szolgáljon.

Balassa Zsuzsánna ezen alapítványát 1650-ben kelt s a pozsonyi káptalan előtt kihirdetett végrendeletében 30,000 frttal gyarapította, a convictus helyére nézve tett intézkedését oda módosítván, miszerint azt az esztergami érsek egyetértve a jezsuitákkal legjobb belátásuk szerint határozzák meg.

Az ekként bejött 52000 forintnyi összeget Lippay György esztergami érsek az ájtatos alapítónő halála után legott rendeltetésére fordította, valamint az Pozsonyban 1659. évi szeptember 21-én kelt emlékiratából kitűnik. Ezen okmány tanúsága szerint Lippay érsek a convictus helyeül Kassát jelölte ki, oly hozzáadással, hogy ha netalán idővel a jezsuiták Kassán meg nem maradhatnának, az ifjak a nagyszombati convictusban neveltessenek a mennyiben pedig itt is hasonló akadály merülne fel, a jezsuita előljárók helybenhagyásával másutt a Jézus társaságbeli atyák vezetése alatt képeztessenek, úgy azonban, hogy a visszatérési jog Kassára mint első alapítványi helyre mindig sértetlenül fennálljon.

A most említett emlékirat nyomán a convictus Kassán Lippay György esztergami érsek által csakugyan Balassa Zsuzsánnának már eleve adományozott pénzen vásárolt házban elhelyeztetett, amint azt az okmány szövege igazolja: „Locum etiam predicto Seminario seu convictu nobilitatis Hungariae de consensu eorundem Reverendorum Societatis Jesu Patrum in Regia Liberaque civitate cassoviensi in ctu Abaujvariensi existente delegimus, ibidemque certum domum jam antea pro catholico statu assignatam, et ab oneribus civilibus liberam, certa pecuniae summa ab eadem felicis Recordationis Generosa ac Magnifica Domina Susanna Balassa de Gyarmath deputata evenimus, ac societati Jesu pro nobilitata Hungarica juxta pium ac laudabile ejus institutum educanda, pleno jure administrandam et conservandam irrevocabile commisimus uti etiam vigore horum committimus.“

A convictusi alap időnként több alapítvánnyal gazdago-

dott, nevezetesen Szécsényi primás alapítványával, mely a magyar királyi helytartótanács 1823. évi május 6-án (szám nem tudatik) kelt intézvénye szerint akkoron 68405 frtot tett, továbbá Nováky József egri kanonoknak 1000 frtnyi alapítványával, a mint a helytartótanácsnak 1822. február 26-án 1189. szám alatt az egri érsekhez menesztett intézvénye mutatja. Dessewffy István altábornagy 174 $\frac{1}{2}$ -ben a szebeni piaristák convictusára 4000 frtot hagyományozott, mely összeg 4220 frtra növekedvén, 1785. évi szeptember 9-én a piarista convictus eltörlése után a helytartótanács által kezeltetett, 1812-ben a kassai convictusra szállott.

Történik még említés gróf Balassa Pál, Baranyai Mátyás a pozsonyi szent István társulat alapítványairól, hanem az alapítványi tőkék ismeretlenek.

Birt azonfelül a kassai határban szőlőket, földeket s a külvárosban egy kertet. Mikor s mi alapon jutott ezekhez? nem volt kipuhatolható.

A helytartótanács 1785. évi márczius 7-én 6555. szám alatt Eszterházy egri püspökhöz intézett intézvényében ezen ingatlanok eladását elrendelte. Miképen lett ezen rendelet foganatosítva? nem tudható ugyan, azonban nem alaptalanul lehet feltenni, hogy ezen ingatlan javak egy része eladatott, mert Marczényi Mátyás kassai kanonok s tanfelügyelő 1850. évi ápril hó 1-jén Scitovszky herceg primáshoz a convictus ügyében beadott jelentésében csupán a kertről és káposztásról tesz jelentést.

A császári királyi magyarországi helytartóság 1851. évi február 10-én 1757. szám alatt kelt s a kassai császári királyi kerületi kormányzóság által február 15-én 1704. szám alatt intézvényezett rendelettel a convictusi vagyonnak állami kezelés alá helyezését elhatározván, a birtok összirása és átvételére Kanhoffer kassai császári királyi rendőrigazgatót kirendelte, ki Szolcsányi kanonok püspöki megbízott közreműködésével az átvételt végre is hajtotta. Szolcsányinak jelentése szerint az intézet pénzei, cselekvő tőkái, okmányai, kápolna szereai, könyvei a császári királyi harminczadi hivatal útján Budára áttétettek, a kert és káposztásföld pedig továbbra bérben hagyattak.

A convictus összes vagyona Marczényi Mátyás idézett

jelentése szerint 1850-ben az említett ingatlan javakon kívül 231631 frt. 16 $\frac{3}{7}$ krt tett ki.

A convictusi kápolna szereinek egy része az átvétel alkalmával eladatott (az összeg nem tudatik), egyik része pedig a boldogult püspök által 159 frt. 4 kron vétetett meg, mely összeg a kassai császári királyi helytartósági osztálynak mint iskolai hatóságnak kifizettetett, amint ugyanannak 1853. évi augusztus 22-én 953. szám alatt kelt elismervénye igazolja. A szereket ő nagyméltósága a püspök szegényebb templomok közt osztotta el.

A kassai convictust az esztergami érsek felügyelete alatt a jezsuiták II. József uralkodásáig kormányozták. Ekkor az intézet feloszlott, majd ismét I. Ferencz király által 1798. visszaállíttatván 1812-ben a proemontrendiek kezelésére bízott. II. József korától 1798-ig a jövedelem kézi ösztöndijakra (stipendium) fordított; 1798 — 1812-ig pedig az intézet élén Bodenlosz Antal kassa egyházmegyei pap állott. Így maradt meg továbbra is, míg végre 1848. december 12-én a magyar kormány rendeletéből beszüntetvén, az épület katonai korodául használtatott. Az épület a forradalom után is katonai korodának meghagyatván, a császári királyi vallás- és oktatásügyi minisztérium magának az intézetnek végleges beszüntetését hozta javaslatba, melynek kivitelét mindazáltal Scitovszky hercegprímás erélyes tiltakozásának sikerült megakasztani.

A convictus sorsa ekként egyelőre függőben maradván, az alapvagyon évi jövedelmének egyik része a császári királyi magyarországi helytartóságnak 1851. évi február 10-én ^{1757.} g. szám alatti intézvénye értelmében 10 szegénysorsu katolikus gimnázialis ifju közt 80 pfrtos ösztöndijakban kiosztott. Ezen intézkedés máig érvényben van, miután a fennállott magyar királyi helytartótanács 1863. évi május 25-én 35291. szám alatt a kassai püspök ő nagyméltóságához menesztett intézvénye értelmében a nevezett tápintézet jövedelmének egyik része akkor is tíz 80 pfrtos (84 o. é. frtban) kijáró ösztöndijakra fordított.

Időközben szándékozott ugyan a császári kormány ezen convictust, ugyszintén a proemontreiek vezetése alatt állott nagyváradi tápintézetet visszaállítani, hanem amint a császári

királyi vallás- és oktatásügyi miniszternek 1856. évi augusztus 18-án ¹²¹⁰⁸_{93.} szám alatt kelt s a kassai császári királyi helytartótanácsai osztály által ugyanazon évi szeptember 20-án ^{28654.}_{3247.} szám alatt a kassai püspökhöz intézett átiratban hivatolt intézkedésében kijelenté, a forradalmi kormány által alkalmazott rendszabály ellen még évek múlva is sehol senki sem szólalt fel. Ugyanezen átiratban közli a helytartótanács véleményadás végett a császári királyi országos kormányzóságnak 1856. évi szeptember 6-án 15522. szám alatt nyilvánított abbeli kívánalmát, miszerint mindaddig, míg a jezsuita rend a szükséges számú személyzetet a Kassán helyreállítandó convictus számára nem fogja szolgáltatni, az ösztöndíjazott tanulók a kalkoburgi jezsuiták intézetébe küldessenek.

Noha a boldogult püspök 1856. október 4-én 1510. szám alatti válaszában ezen ideiglenes rendszabályba való megnyugvását kijelenté, a terv úgy látszik elejtetett, mert a fennebb idézett 1863. évi május 25-én 35291. szám alatti helytartótanácsai intézkedés tanúsága szerint az ösztöndíjak továbbra is kiszolgáltattak.

Ezen legutóbb érintett intézkedés ismét kilátásba helyezi a kassai convictus visszaállítását, olyformán, hogy egy-egy növendék eltartási díjának 400 o. é. frtbani megállapítása eseteére a kassai tápintézetben összesen 23 növendék láttassék el, és pedig

Balassa Zsuzsánna alapítványából a kormány bemutatására	10
Széchenyi György alapítványából az esztergami érsek bemutatására	7
A szent István társulat alapítványából a szepesi püspök bemutatására	4
Baranya Mátyás alapítványából a rozsnyói püspök bemutatására	1
Gróf Balassa Pál és Dessewffy István alapítványából	1

növendék oly módon, hogy a bemutatási jog kétszer a Dessewffy családot, egyszer pedig a rozsnyói püspököt illetné.

Az egy-egy növendékre előírányzott 400 o. é. frtból az intézet fentartásának, az előjárók és cselédek díjazásának,

orvos és gyógyszerár költségei fedeztetnének, azonfelül a növények az élelmezésen, fűtésen, mosáson, világításon és felszolgáláson kívül az iskolai tantárgyakból az előjárók által végzendő correpetitiókban minden díj nélkül részesülnének, s rendkívülieg még a francia nyelvben, rajzban, uszás- és táncban valamint a gimnasztikus gyakorlatokban is ingyenes oktatást nyernének.

A boldogult kassai püspök ő kegyelmessége 1863. évi szeptember 12-én 1167. szám alatti válaszában ezen ígéretet örömmel üdvözlőlvén, a convictusi épület állapotáról kimerítőbb felvilágosítást ad. Ugyanis a convictus háza 1858. óta a reáltanoda által lett elfoglalva.

Kassa város 1858-ban a reáltanoda szervezése alkalmával ezen intézet felállítására alkalmas telket, építési anyagokat és 40,000 forintot ajánlott fel, hanem a mint a convictus visszaállítása szóbajött, ezen ajánlatának megváltásául „Fekete sas” nevű házát óhajtotta volna a convictus számára átengedni.

Ezen házat azonban püspök ő nagyméltósága czélszerűtlen belső constructioja miatt elfogadhatónak nem tartván, az ajánlatot nem pártolta, hanem az eredeti megállapodás értelmében a reáltanoda számára egy új épületnek felállítását véleményezte, mely célra az 1858-ban lekötölezett 40,000 frtot kamataival együtt elégségesnek találta, ideiglenes convictusi helyiségül pedig az ugynevezett „parancsnoki háznak” átengedését kívánta, a katonaságnak a „Fekete sas” épületbe való áthelyezését indítványozván.

A tápintézetet Balassa Zsuzsánna rendelete értelmében a jezsuiták vezetésére bizni kívánta ő nagyméltósága, annál is inkább, mert ezen rend már Magyarországon is elegendő jól képzett tagot számlál.

Kassa szabad királyi város későbbi nyilatkozatában előbbi ajánlatát oda módosítja, miként a 40,000 frt. fizetésétől menekülő, a reáltanodát a mostani helyiségben végkép megtagadni kívánná, a fítápintézet számára pedig a parancsnoki házat csereképen örökre átengedni hajlandó volna.

A püspök ezen ajánlatot 1863. szeptember 30-án 1236. szám alatt a helytartótanácsnak pártolólag terjesztette fel, kér-

vén, miszerint annak elfogadása esetére a város az átengedendő épületnek cseréppeli befedetésére köteleztessék.

Ezen püspöki felterjesztésre a válasz mai napig elmaradt.

A magyar vallás- és közoktatási miniszter az 1868. évi költség előirányzatának 20-ik lapján azt mondja:

A kassai tápintézeti alapot képezi az 1851-ben feloszlott kassai finővelde vagyona, melynek jövedelme azóta ösztöndíjra használtatik fel.

Összes vagyona 1867. végével 287,786 frt. 51 1/2 kr. az 1868-ik költségvetési előirányzat szerint

Bevétele 15570 frt.

Kiadása **3296 „**

a fölösleg **12274 frt.**

A kassai püspök a convictusi helyek betöltésénél egyenes befolyást nem gyakorol, s egyes felterjesztései csupán ajánlatokra szorítkoztak.

Kitűnik a többrendű levelezésekből, nevezetesen a magyar királyi helytartótanácsnak 1798-ik november 20-án az egri püspökhöz intézett iratából, melyben tudatja, hogy a püspök által ajánlott Lukácsy Mátyás a convictusba fel nem vétethetett mert az alapítványi helyek már bevalának töltve.

Továbbá a helytartótanács 1831-diki márczius 29-én 8986. szám alatt felkéri a kassai püspököt, miszerint a kassai convictusba üresedésbe jött két alapítványi helyre egyházmegegyében pályázatot hirdessen, a folyamodókat utasítván, hogy folyamodványaikat a helytartótanácsához beterjeszszék.

Hogy a püspök csak ajánlott s nem candidált, megerősíti a 2043. számú okmány, melynek homlokán fel van jegyezve, hogy 1835. Almássy Gábor az illető helyeken felvétel végett ajánltatott.*)

A feledékenységtől megőrzött kassai nemes convictus igazgatói (Regens) következők:

1695. Turkovics János jézusrendbeli atya

1716. Kecskés Ferencz „ „

1720. Görgey Imre „ „

1724. Kozma Péter apát „ „

1736. Roth Ferencz jezsuita atya.

*) A kassai nemes convictusra szolgáló becses adatokat Perlsberg Ede megyés püspöki udvari pap szíves közreműködésének köszönjük.

1741—1745. Ribericz (Riberius) János jezsuita atya.

1745—1746. Okolicsányi Elek „ „

1746. Palics Ignác „ „

1752. Ákay Kristóf „ „

1755. Petko Miklós „ „

1777. Knall János apát.

Ezután a nemes convictus be lön szüntetve; 1798^{8/9}. a nemes convictus helyre lön állitva. Igazgató lett Klobusiczky György apát szépesi kanonok. Aligazgató Bodenlós Mihály.

Ez időben volt 50 ifju rendes alapítványi helyen, 15 ifju fizetéses.

1802-be Klobusiczky György a nagyváradi ujan felállított nemes convictus igazgatójául tétetvén által, helyébe lett Kassán igazgató Bodenlós Mihály apát.

181^{2/3}-ban a premontrei rend kapván meg a nemes convictus feletti felügyeletet, igazgató lett Bernáth Miksa.

1826. november 3-án Richter Alajos.

183^{5/6}. Kruppay Chrisostom.

A kassa-egyházmegyei szegény római katolikus tanulókat segélyező tápintézeti egylet.

A kassai szegény római kath. tanulókat segélyező tápintézeti egylet. Alig létezik emberiségünk földi rendeltetésében nemesebb hivatás, mint ha egy vallásfelekezet szeretetének gondos véd-szárnyai alá gyűjti szegény hitsorsosainak ifjait, s anyagilag istápolja őket, hogy a szellemiekben annál dusabban s könnyebb móddal gyarapodhassanak az illető egyház s a közhaza nagyobb üdve-, java- s hasznára.

Ilyen nemes s szent czél végett áll fent s működik hazánk eddigi katolikus viszonyait tekintve ily alakban csaknem páratlanul a „A kassa-egyházmegyei szegény katolikus tanulókat segélyező tápintézeti egylet.“

E jótékony s valóban emberszerető egyesületet Danilo-vics Mihály kassa-egyházmegyei kanonok, s Kaczvinszky Victor akkor még a kassai premontrei római katolikus főgymnázium igazgatója fáradságot nem ismerő buzgalmukkal az 1867-ik év augusztus havában hozták létre.

Az egylet legelső világi elnökei gróf Dessewffy Ferencz

és Semsey Albert, az előbbinek halála után pedig gróf Zichy Rudolf. Alelnökök a főntnevezett buzgó alapítók.

Anyagilag a hivek szeretet- s könyöradományaira van alapítva. Legbővebb kezű pártfogója az intézetnek eddigelé a megyés püspök Perger János ur ő méltósága.

A kezdetben nagyon kis körre szoritkozott cél évről évre nagyobb tért foglal el, mert míg az első évben csak 8 ifjut táplálhatott, e jótéteményben most már 40—60 tanulót részesít ingyen, bizonyos számarányban igen csekély díjért.

Az egész intézet szervezetét alapszabályainak ismertetése s az igazgatóságnak legelső jelentése körülményesebben tükrözi le.

Alapszabályai.

I. Pártfogó.

A segélyzőegylet pártfogója a méltóságos Kassa-egyházmegyei püspök.

II. A társulat célja.

A kassai katolikus tanodákat látogató jobb tehetségű szegény római katolikus gyermekeknek iskoláztatását egy tápintézet által elősegíteni, melyben részint mérsékelt áron, részint pedig ingyen nyerjenek élelmet.

III. A társulat tagjai.

A segélyző egylet tagjai lehetnek:

1-ör alapítók, kik legalább 100 o. é. frtot lefizetnek, vagy pedig magán vagy 5%-it jövedelmező államkötvény által biztosítanak.

2-ör pártoló tagok, kik az egylet céljának előmozdítására három évre kötelezik magokat évenként legalább egy frtot o. é. az egylet pénztárába az iskolai év kezdete előtt befizetni.

3-ör. Segélyző tagok, kik egy frton alól bármikor beszoigáltatnak valami segélyt pénzben vagy terményekben.

A társulat minden tagja önként arra vállalkozik, hogy a kitüzött cél előmozdítására új tagokat szerezzen, s a felajánlott adományok szeptemberhó végeig évenként befizettessenek.

IV.

Minden alapító és pártoló tagnak döntő szavazata van a társulati közgyűlésen.

V. Kezelés.

A társulat ügyeit kezeli egy, a közgyűlés többségének bizalma által három évre kijelölt választmány.

Ez áll: két elnök s két alelnökből, kiknek egyike a tápintézet igazgatója; két titkár, pénztárnok, segédpénztárnok és legalább nyolcz bizottmányi tagból. Érvényes határozathozatalra legalább öt tagnak kell jelen lenni.

VI.

Az elnök, ennek akadályozása esetében az alelnök összehívja a köz- és választmányi gyűléseket, vezeti a tanácskozmányokat, őrködik a társulati vagyion pontos és biztos kezelése felett, őrködik, hogy a társulat minden ügyei a kitűzött cél szellemében intéztessenek, s képviseli a társulatot hatóságokkal érintkezéseiben.

VII.

Az igazgató a választmány határozatait végrehajtja, felügyel a pártfogolt ifjak szellemi és anyagi állapotára, erkölcsi viseletére, valamint a tápintézet czélszerű berendezésére, s ebbeli működéséről a közgyűlésnek jelentést tesz.

A titkár vezeti a társulat jegyzőkönyvét, valamint levelezéseit, elkészíti a bevételek s az utalványozott kiadásokból az évi számadást.

A pénztárnok kezeli rendes napló mellett a társulat vagyionát, átveszi a készpénzt ugymint a terményeket. A készpénzt és államkötvényeket a kassai takaré- vagy zálogházi pénztárba helyezi, s közvetlenül felügyel az intézetre.

VIII.

A választmány köréhez tartozik a segélyzendő ifjakat az alapító tagok ajánlatára való méltányos tekintettel megválasztani, ezekre nézve a segélyzendő módját meghatározni s azt alapos okoknál fogva megszüntetni. Ennek minden határozatai jegyzőkönyvbe iktattatnak.

A ki az egylet javára 1000 frtnyi tőkét biztosít, egy segélyzendő jötehetségű szegény fiura nézve egyenes kijelelési jogot nyer.

IX. *Jövedelmi források.*

1-ör Az egylet tagjai által önkényt aláírt kegyes adományok.

2-or Azon szülők által befizetett táppénzek, kiknek gyermekei részben segítettnek, vagy a tápintézetben mérsékelt áron elláttatnak.

3-or Időnkint felmerülő más segélyezések, ugymint: hangversenyek, szavalatok s több effélékből.

Készpénzen kívül elfogadtatnak gabnaneműek, más élelmiszerek, tűzifa, házi vászon s bármi más, mi a szegény ifjak felsegélésére szolgálhat.

X. *A közgyűlés hatásköre.*

A rendes közgyűlés előleges meghívás mellett évenként juliushó végével fog tartatni, a rendkívüli pedig nyilvános felhívás után szükség esetében bármikor.

Ennek hatásköre:

1-ör Meghatározni, vagy ha szükségesnek látszik módosítani az alapszabályokat.

2-or Az igazgató-választmányt általános többség által megválasztani, s a beterjesztett részletes számadást megvizsgálni.

3-or Ha az egylet jelen alakban tovább fenn nem állhatna, az egylet vagyona felett, az egyleti tagok általános többsége által, az egyes alapítók szándéka szerint határozni.

6329. R. szám.

Bm.

Ezen alapszabályok egyetértőleg a vallás- és közoktatási minisztériummal oly kikötéssel hagyatnak jóvá, hogy azoknak módosítása (X. 1.) csak felsőbb jóváhagyással eszközölhető.

Budán, 1867. deczemberhó 4-én. A miniszter helyett:

Szlávy József,
államtitkár.

Az egyletnek 1867. évi október 2-án tartott közgyűlésében megválasztott igazgató-választmánya.

Elnökök: Gr. Dessewffy Ferencz,

Semsei Semsey Albert.

Alelnökök: Kaczvinszky Victor,

Danilovics Mihály, egyszersmind igazgató.

Titkárok: Perlsberg Ede,

Korányi Károly.

Pénztárnok: Hegedüs Lajos.

Ellenőr: Holletschek Pál.

Választmányi tagok: Antalffy Flórián, Demkő Imre, Gerster Miklós, Imre Lőrincz, Juhász Mihály, Novelly József, Pollák Ferencz, Sikorszky Endre, Szentlélek Gyula, Volny János, Vörös Vincze.

Ezen szabályok alapján a Kassa egyházmegyei segélyző-egylet 3 évre megalakult, s lelkes ügybarátok támogatása által azon vigasztaló helyzetbe jutott, hogy fennállásának első évnegyedében máris nyolcz szegény s jóreményű tanuló ifju élelmeztetését fedezni képes.

Ezen örvendetes eredmény nemcsak az eszme életrevalósága mellett tanuskodik: hanem eloszlát egyszersmind minden kétséget azon szilárd meggyőződésünk iránt, hogy csekély adományok is, egyesítve szép eredményre vezetnek, s hogy az Isten a jó s üdvös törekvéstől meg nem vonja termékenyítő áldását.

Azon reményben, hogy egyletünk felmutatva üdvös fáradozásainak gyümölcsét, a pártfogolt ifjakban a haza s egyháznak hasznos tagokat nevelve, ezentul még több jöltevek pártfogását kiérdemelni szerencsés leend: jótékony-ságát még azon kevesbbé tehetős szülőkre is kiterjeszteni hajlandó, kik jóreményű gyermekeiket iskoláztatni, s e végre áldozni is készek, azonban az évi tartás tetemes költségeit fedezni képtelenek.

Ily szülőknek segédkezet nyujtandó, tápintezetünk 50 o. é. frtért 10 havi élelmet nyujtani kész egy ifjunak, hogy ha szándékukat a tanodai év végével az egylet igazgatójánál bejelentik.

Az egylet vagyoni állapota, a bevétel s kiadásokat kimutató részletes számadás, juliushó végével fog közrebocsájtatni.

Midőn a segélyző egyletet az ügybarátok kegyes pártfogásába ajánljuk, fogadják az eddigi jöltevek, a pártfogolt ifjak nevében, a legőszintébb hála kifejezést.

Isten áldása legyen hazánkon s e segélyző egyleten!

A kassai királyi jogakadémia „Jogászsegélyző egylete“ keletkezési s fejlődési rövid története.

A kassai királyi jogakadémia érdemdus igazgatója Demkő^A Imre, át lévén hatva a tudattól, miszerint nagyratörő, jó, szép és nemesre készséggel hajló akadémiai ifju polgárai nem fognak idegenkedni oly eszmétől, melynek fölkarolása és gyakorlott kivitele, midőn egyrészt a baráti kötelesség legfényesb módon betöltésének, másrészt a korral óriási léptekkel fejlődő műveltség követelményeinek a legillőbben fogván megfelelni, különösen a pesti királyi egyetem polgárainak nemes példájára

^A kassai jogászsegélyző egylet.

utalva, fölszólítja tehát az akadémia ifjuságát, miszerint adjon helyt körében is a humanismus egyik szép intézményének az u. n. „jogászsegélyző-egylet”nek, s nagyratörékvésében helyzett bizalmát s hitét, a nemes részvét s tömeges hozzájárulás tényével tetőzze.

És a derék igazgató — ismervén az ifju kedély titkait — nem csalódhatott! Mert az 1862-dik évben tartott értekezleten az akadémiai polgárok az ügyet lelkesedéssel tevén magokévé, oly érdekeltséggel fogtak a szent czél foganatosításához, miszerint a nevezett egyletnek alapszabályait a pesti királyi egyetem segélyegyleti alapszabályainak szellemében, az említett érdemes igazgató hathatós támogatásával a helyi viszonyok szerint formulázván s összeállítván, ugyanekkor a magyar királyi helytartótanácshoz terjesztették föl felülvizsgálás s megerősítés végett.

Az alapszabályoknak 1863-dik év október 4-kén 71,334. szám alatt történt megerősítése után ténylegesen is hozzáfogtak az egylet megalakításához, s ugyanazon év október 5-kén tartott alakuló gyűlés alkalmával megválasztattak az elnök, alelnök, titkár, pénztárnok s jegyzőn kívül az egylet bizottmányának tagjai is.

Az egylet alapszabályai, melyek a választást illetőleg — némely vonásokban módosítva s tökéletesbitve lőnek — főbb pontokban a következők :

Az egylet czélja a kassai királyi jogakadémia azon anyakönyvbe már bejegyzett szükölködő nyilvános rendes joghallgatóit, kiket tanulmányi törekvésök s egyéb viseletök részvétre méltókká tesz, készpénzzel s egyéb kínálkozó eszközökkel segílyezni (1. §.); az egylet eszközei: tagjainak s egyéb jóltevők pénzbeli s más adományai, s a létező tőke jövedelme (2 §.); az egylet rendes és pártoló tagokból áll: rendes tagok a kassai királyi jogakadémia azon hallgatói, kik évenként legalább 2 o. é. frtot fizetnek. Pártoló tagok az egylet egyéb segélyzői (3. §.). Egyleti tisztviselők: elnök, alelnök, titkár, pénztárnok, ellenőr és jegyző kik közvetlenül a közgyűlés által fölkiáltás vagy szavazás útján egy-egy évre választatnak azon megjegyzéssel, hogy elnök csak III. éves jogász lehet (6. §.). Az egyleti választmány 9 rendes s 3 póttagból áll, mely választmány kebelébe minden jogi tan-

folyam külön-külön a közgyűlés befolyása nélkül saját kebeléből 3 rendes s egy póttagot egy-egy évre választ (7. §.); az elnök összehívja s vezeti a választmányi s közüléseket, s képviseli az egyletet külfelé (8. §.). A választmány főadata a segélyösszeget függetlenül, de a jövedelemrei tekintettel megállapítani, segélyezéseket nyújtani s mindazon egyleti ügyeket elhatározni, melyek sem a közgyűlés, sem egyes bizottmányi tag működési köröbe nem esnek (10. §.); a választmány nyilvankönyvet tart, melybe az egylet rendes és pártoló tagja, valamint a segélyezettek is óhajaikat s panaszait bejegyezhetik (11. §.). Rendes közgyűlés minden 3-ik, választmányi pedig minden hónap végén vagy elején tartandó (12. §.). Az egylet a jogakadémiai igazgató közvetlen felügyelete s felelőssége alatt áll; s felosztás esetére a pénzalap a jogakadémia tanári testületének adatik át jogakadémiai tanulók részére való ösztöndíjak alapítása végeit, de ha az egylet újra megalakulna, az alap ismét rendelkezésére álljon. (17. 19. §§.).

Ezen egylet, mely keletkeztével 69 rendes s 114 pártoló tagot számlált, s főállásának időtartama alatt 20—100 rendes s 20—60 pártoló tag száma között váltakozik, a kezdet nehézségeivel küzdvén, kisded tőkéjével természetesen nem adhatta intencióinak s existenciájának az igényszerű nyomatékot, mely körülmény azonban, egyrészt a rendes tagok folytonos hozzájárulásával, másrészt a nagyérdemű közönségnek az egylet fennállása óta tartatni szokott farsangi tánczvigalom s egyéb jótékonycélú vállalatok, nevezetesen műkedvelői előadások irányában való tömeges részvéte folytán tanusított áldozatkészségével, mai nap máris jobbára háttérbe szorulván, egyszersmind lehetőségessé vált, miszerint nevezett egylet 3077 frt. 21 kr. összeg, illetőleg alap birtokában a szűkölködő pályatársak közül 8—12-öt 200—400 frtnyi összeg erejéig terjedhető segélyezésekben részesíthet.

Hogy az egylet szilárdulása s fejlődése kezdettől fogva jelen időpontig mily örvendetes jelenségeket tüntethet föl, bizonyára leghelyesebben az eszközölt segélyezések rövid föltüntetéséből fog kiderülni.

Nevezetesen segélyezettett 7 éven át — a rendes és rendkívüli segélyt beleértve — 77 joghallgató 2115 frt. 60 kr.

összeggel. Azonkívül az egylet — kisdéd — jogi tankönyvekből álló könyvtárát is az illetők használatára bocsátotta.

É v e k	A segélyzet- tek száma	Rendes se- gélyösszeg	Rendkívüli segély- összeg	
		frt.	frt.	kr.
186 ³ / ₄	19	248	132	60
186 ⁴ / ₅	13	342	61	—
186 ⁵ / ₆	11	255	28	—
186 ⁶ / ₇	10	198	8	—
186 ⁷ / ₈	5	178	—	—
186 ⁸ / ₉	8	326	—	—
18 ⁶⁹ / ₇₀	11	298	41	—
Tehát 7 éven át	77	1845	270	60

A segélyül adott főösszeg 2115 frt. 60 kr.

Mi végre az egylet jelen állapotát s szervezetét illeti, az a mennyire lehetséges következő rövid vázlatban találhat megfejtést.

Az 187⁰/₁ évre rendes tagul bejegyeztette magát összesen 70—80 joghallgató.

Ez időszerinti tisztviselő személyzete: elnök Kaczvinszky Géza III. é., alelnök Mauks Elek II. é., titkár Géczy Gyula III. é., pénztárnok Remenyik Pál III. é., ellenőr Fülöp Károly III. é. s jegyző Klupathy Antal I. é. Azonfelül bizottmánya 9 rendes s 3 választmányi póttagot számlál.

Hogy mennyire felelhet s felelt meg az egylet, midőn a váltakozó viszonyok s akadályokkal szembe szállva fáradozásának gyümölcseül a nemes cél elérését kitűzte, azt az adatok eléggé tanusítják.

S habár az eredmény a vérmes remény s igények netovábbját egyáltalán el nem is éri, de kizárólagosan nem is rajta s a pusztá jóakaraton mulván a közönség nemes érdekeltsége s ezzel kapcsolatosan az anyagi viszonyok kedvező voltától van függővé téve. Kétségtelen mindazáltal, miszerint az alap növekedési arányával a szűkolködő pályatársak sorsának fölkarolása körüli ténykedésnek is szilárdabb s nyomatékosabb jelleg fog kölcsönöztethetni, s ha a jó ügyek örökdő szelleme védő szárnyait

jövőre is kiterjeszti e humanisticus intézmény felé, mindenesetre s bizton fogunk az egylet virágzási korára következtetést vonhatni.*)

A kassai róm. kath. férfitanító-képezdei segély- és önképzőegylet.

A ki a tanító-képezdek belsőszervezetére 1870. előtt a kassai férfi emlékezik, az bizonyára tudni fogja, hogy ezen intézetek látogatói a legtarkább vegyületét képezték műveltségök fokát szel-^{tanító-képez-}^{dei segély- és}^{önképzőegylet.} lemi kiképeztetésöket tekintve, és hogy anyagi tekintetben igen kevés volt sorolható azok közé, kik pályájok folytatására, illetőleg bevégezésére, otthonról istápolattak, kiket nem annyira hivatás, mint inkább a költséges iskoláztatás mihamarábbi befejezése, az önállóságnak elnyerhetési reménye, s főkép a küzködés, szóval a nyomorúság s részben a tanulmányokban lassu vagy ép csekély haladása ne kényszerítette volna a sors e pályára szánni magukat, melyen több a tövis mint a rózsa, több a küzködés, fáradság mint a neki megfelelő anyagi jutalom, melyen hazafiságból, lelkesedésből, buzgalomból kell közreműködni a nemzet nagysága hatalma emelésében.

Ehhez járult még ezen intézetek szerencsétlen szervezete, melynélfogva ezen intézetek látogatói sem kívülről, sem belülről nem nyerhettek kellő támogatást, anyagi segélyzést, szellemi istápolást.

Itt ezen közmondás: „Segits magadon és megsegít az Isten“ igaz mondássá vált.

Nem volt mit, nem lehetett mást tenni, mint részint nemeskeblű emberbarátok, jószívű jóltevők és a tanügy és ennek napszamosai iránt érdeklél viseltető maecenásokhoz fordulni, és ezek nagylelkű áldozataiból, valamint saját szájától elhuzott fillérekéből egy alapot létesíteni, melyből a tanítónövendékek legalább némi segélyzésben, támogatásban részesíttessenek.

Csak sajnálni lehet, hogy ily egyesülés, az érdekek e nemű felköltése nem történt előbb és általánosan mindenütt a képezdénél.

A kassai képezdének igazgatója Dölle Ödön lankadatlan buzgalma, kiváló ügyszeretete által ösztönöztetve fáradozott a

*) A kassai királyi jogakadémiai „Jogászsegélyző egylet“ keletkezése és fejlődése történelmét Kaczvinszky Géza segélyző-egyleti elnök volt szíves kidolgozni.

vezetésére bizott intézetben két oly intézményt létesíteni, melyek által a tanítónövendékeknek anyagi gondjai, részint enyhíttessenek, részint általános és szakbeli kiképzetésök és tökélyesedésöket biztosabban elérhessék vagy legalább annak elérésére nekik irány, eszköz és alkalom adassék és szolgáltatassék.

E két intézmény a „segély- és önképzőegylet.”

A segélyegylet érdekében 1870. évi februárius hóban bocsáttattak szét az enemű első felhívások. És e felhívások nem hangzottak el, mint a pusztába kiáltónak szava, mert alig mult el néhány hét s már is szép összegek folytak be a segélypénztárba, úgy, hogy ennek életéhez és virágzásához remény lehetett, miért is alapszabályokról kellett gondoskodni.

Ez alapszabályok szerkesztésével az igazgató az ideiglenes igazgató-bizottmánynyal bizatott meg, illetőleg kerestetett fel.

Ezen alapszabályok 18 §-t foglalnak magukban, melyeknek rövid, kivonatos vázlata következő:

Az egylet célja szegény, de jóviseletű tanítójelölteknek különféle anyagi segélyezést nyújtani (1. §.).

Ezen célnak elérésére magán- és kegyadományokból, valamint vagyonosabb tanítójelöltek részbeni önkéntes hozzájárulásából alakított alap szolgál. (2. §.)

Az egylet tagjai 1) alapítók, kik egyszersmindenkorra 100 frtnyi alapítványt tesznek, 2) pártfogók, kik 3 egymásután következő évre legalább öt frtot irnak alá, 3) gyámolítók, kik bárminemű segélyt nyújtanak, 4) tagjai azon képezdei növendékek, kik havonkint 10 krt. fizetnek az intézet javára. (3. §.)

A befolyó jövedelem tőkésittetik és csak a kamatok $\frac{4}{5}$ része lesz a segélyző pénztár folyó szükségleteinek fedezésére fordítandó, $\frac{1}{5}$. pedig tartalékalapul szolgál. (4. §.)

Az alapító és pártfogó tagoknak joguk van segélyzésre ifjakat ajánlani. (5. §.)

A segélyzőegylet ügyeit az igazgatótanács vezeti, mely minden hónapban rendes ülést tart. (6. és 7. §.)

Minden évi október második vasárnapján megtartandó a közgyűlés, melynek megtarthatására legalább 20 tag jelenléte kívántatik, (8. §.). Teendője az alap gyarapításáról való gondoskodás, az alapszabályok módosítása, a számvizsgáló és igazgatótanácsai tagok megválasztása az alapító- és pártoló tagok sorából

(9. §.). Az egylet tisztviselői: az elnök, alelnök, gondnok, jegyző. (12, 13, 14, 15. §§.)

A segélyző pénztár állapotáról évenként az értesítvényben jelentés teendő. (16. §.)

Az egylet más társulatba be nem léphet. (17. §.)

Az egylet megszüntetésével az egylet vagyonának egy része 1 kórházi ágy, más része ösztöndíjak alapítására fordítandó. (18. §.)

Ezen a nagyméltóságú közoktatási miniszter által 7812. szám alatt is megerősített alapszabályok az 1870. évi október 23-án tartott első közgyűlésen kevés módosításokkal elfogadtattak. E közgyűlésen az igazgató mint elnök működéséről jelentést tevén, kitünt, hogy az egylet alaptőkéje 2119 frt. 25 krt teszen. Az alapító tagok között van szerencséje az egyletnek tisztelhetni: főtisztelendő és nagyságos Volny Jánost, kassai kanonokot, a főtisztelendő és nagyságos kassai káptalan 3-as alapítványt tett; méltóságos gróf Károlyi Istvánt, tekintetes Gleviczky Sándor képezdei tanárt, Kassa szabad királyi város közönségét, méltóságos Zábojszki L., a főtisztelendő és nagyságos egri főkáptalant. A közgyűlés mindezeket örvendetes tudomásul vette, s mindezen nagylelkű jótévő és adományozó iránt jegyzőkönyvileg határozta háláját megörökíteni.

Ugyszinte Dölle Ödön, a római katolikus férfitanító-képezde érdemúsz igazgatója iránt is, ki lankadatlan buzgalma, kiváló ügyszeretete és tapintatos eljárása által mint a segélyegylet tervezője és létesítője, kiváló érdemeket szerzett magának, köszönetét a jegyzőkönyv első pontjában leróni határozta.

Tisztviselőkül megválasztattak: Schaller Ernő alelnökkül, Gleviczky Sándor gondnokul kéretett fel és Krauze Jánosra a jegyzőség ruháztatott. Igazgató-tanácsi tagul az alapító tagok sorából nagyságos és főtisztelendő Volny János, Danilovics Mihály, a kassai káptalan két képviselője és a kassai szabad királyi városi közönségnek egy képviselője kéretett fel.

A pártoló tagok közül Dorner Ferencz, a takarékpénztár képviselője, Szentlélek Gyula, Antalffy Flóris, Imre Lőrincz, végre egy-egy képviselő minden képezdei folyamból.

Számvizsgáló tagokká lettek: Bonchard Lajos, Sikorszky A., Pagács I., Benedek Ferencz és Schalkház Lipót.

A segélyzőpénztárba megválasztattak igazgatótanácsi tagokul, tanítójelöltek közül az első folyamból Paulik Imre, a második folyamból Bauerfeind Antal, a harmadik folyamból Mészáros Gyula, a tanítójelöltek pénztárnokául a második folyamból Zám-bory János, ellenőrré a második folyamból Francsovits Ernő.

Egyideüleg történtek intézkedések egy önképzőegylet alakítására. E végett szereztettek szakmunkák, rendeztetett a könyvtár, (mely 1200 kötetten felül számlál) hozatnak szak- és folyóiratok, történnek eszmecserék és fejtegetések. Szóval az egész intézetet élénkség, rend, munkakedv és életrevaló szellem lengi át.

A kassai képezdénél az önképzőegylet létrejött 1870. évi december 22-én.

Elnökül megválasztatott tekintetes Möller József tanár, alelnökül a harmadik folyamból Ondovcsik András, titkáru a második folyamból Szenczy József, könyvtárnokul az első folyamból Szepessy Pál.

Tagjai ezen egyletnek a kassai férfitanító-képezde mindazon tanítójelöltjei, kik az önképző-egylet pénztárába havonként 1 o. é. krt. fizetnek. *)

A kassai izráelita kézműveseket segélyző egylet.

A kassai izráelita kézműveseket segélyző egylet.

A kassai izráelita kézműveseket segélyző egylet alakított 1869-ik évben.

Elnök: Klein Adolf. Alelnök: Grosz Bernát. Jegyző: Fischmann Joachim. Pénztárnok: Weiszbürg Ignácz.

Alapszabályai.

I. Fejezet.

Az egylet alakításáról és céljáról.

1. §. Kassa szabad királyi város izráelita kézművesei részéről jótékony célú egylet alakittatik, melynek czime: „Kassai izráelita kézműveseket segélyző egylet“ leend.

2. §. Ezen egylet célja első rendben beteg, vagy egyéb módon munka és keresetre képtelenné lett tagtársait lehetőleg segélyezni; továbbá, elhalt egyleti tagok özvegyeit, ha azok mostoha körülményekben maradtak, tekintettel az árvák számára is, az egylet vagyonállásához képest, egy és mindenkorra való végsegélyezésben részesíteni; végre elhalt vagy elszegényedett egyleti tagok fiait kézművessé, vagy egyéb keresetmódban kiképeztetésében támogatni és segélyezni, mint azt további §§. meghatározzák.

*) A kassai róm. kath. férfi tanító-képezdei segély- és önképző-egylet rövid történelmét Krause János egyleti jegyző volt szíves kidolgozni.

3. §. Az egylet tagja lehet minden nagykoru, önálló, feddhetlen jellemű egyén valláskülönbség nélkül.

4. §. Az egylet tagjai:

- a) vagy alapító,
- b) vagy rendes,
- c) vagy tiszteletbeli tagok.

A ki ezen egylet alapításához 2 o. é. frtot azonnal lefizet, az egylet alapító tagja lesz. Az egylet rendes tagjai azok, kik az egylet pénztárába való havonkénti 40 kr. o. befizetésére kötelezik magokat.

Tiszteletbeli tagok csak azok lehetnek, kiket az egyleti közgyűlés az izraelita hitfelekezet, a haza, s ezen egylet körül szerzett érdemök, vagy kiváló jótékonyságok tekintetéből, ezen egylet tagjai sorába felvenni jónak látandja.

5. §. Az egyleti tagok felvételére ez egylet igazgató-választmánya van felhatalmazva, melynek az elnök az egyleti tagokul jelentkezők sorozatát időnként elhatározás végett előterjeszti.

A felvétel a választmány által meghatározandó járadék azonnali lefizetése s a fentemlített havi járulék mindenkorai lekötelezettsége által történik.

6. §. Mibelyt 50 egyleti jag jelentkezik, alakító közgyűlés tartatik egy ideiglenes választmány választása végett, a melynek feladata leendő, az egylet számára a kormány engedélyét kieszközölni.

II. Fejezet.

Az egylet vagyonáról.

7. §. Az egylet alaptőkéje alakul:

- a) A befizetett alapítványi összegből.
- b) A meglevő tőke kamatjaiból, melyek a folyó kiadások fedezésére nem szükségeltetnek.
- c) A rendes tagok havi járadékaiból tőkésítendő 10 százalékból, s a folyó kiadások fedezése után már netalán fönmaradó feleslegből.
- d) Adományok és hagyományokból, ha ezek az illetők által e célra szenteltetnek.

8. §. Hogy az egyletnek biztos, folyton gyarapodó alaptőkéje legyen, állandó szabályul szolgál, hogy az alapító tagok által befizetett alapítványi s a rendes tagok által fizetendő felvételi összeg mint alaptőke el nem költethető, s annak folytonos növelésére a rendes tagok havi járadékainak összegéből 10% csatolandó.

9. §. Az alaptőke kamatozása a kassai takarékpénztár, vagy zálog-kölcsön-intézetbe való elhelyezés által eszközöltetik.

III. Fejezet.

Az egyleti tagok jogairól és kötelességeiről.

10. §. Minden egyleti tag, legyen az akár alapító, akár rendes, vagy tiszteletbeli tag az egylet közgyűlésein, mint az egylet tisztviselői választásánál, mind egyéb határozatok hozatalánál, csak egy szavazati joggal — mely más meghatalmazott egyleti tag által is gyakorolható — bir. Az egylet minden tagja jogosítva van közgyűlés alkalmával az egyleti választmány ügykezeléséről, s az egyleti vagyon számadásairól magának bővebb tudomást szerezni; továbbá jogosítva van mind az ügykezelést, mind az egyleti vagyonnak célszerű fordítását illető kérdéseket, indítványokat és nyilatkozatokat tenni.

11. §. Az egyleti tagok jogosítvák a választmánynak, illetőleg az elnöknek, vagy annak helyettesének szegény, beteg, munka- vagy egyéb keresetre képtelen egyleti tagok, azok özvegyei és árvái, végre szegény egyleti tagok

fiai mesterség, vagy egyéb üzlet megtanulásra való az egylet által leendő segélyezés tekintetében ajánlatokat és indítványokat tenni, mire nézve azonban, következő irányul szolgálандó szabályok állapítottak meg:

Az egylet részéről segélyezendők:

- a) beteg munka- vagy egyéb keresetre képtelen kézművesek, vagy nem kézművesek, kik ezen egylet megalakulásától, vagy későbbi felvételöktől fogva, legalább egy éves rendesen befizető tagjai.
- b) oly fiuk, kik az elemi népiskola valamennyi osztályait bevégezték mesterség vagy egyéb üzlet megtanulására az egyleti orvos bizonyítványa szerint, testi s szellemi képességgel bírnak.

Az egylet különös tekintettel lesz a mesterségbeni kiképzetésre.

- c) Az egylet által segélyezendőknek Kassán kell lakniuk.

Az egylet megalakulásától fogva számitandó első évben semminemű segélyzés sem adatik.

12. §. Az egylet feladataul tűzvén ki netalán bekövetkező szomorú, vagy gyászos esetekben tagtársainak segélyt és vigasztalást nyújtani, erre nézve következő szabályok határozottak meg kötelességszerű figyelem tartásra:

- a) Ha valamely családnál, melynek feje az egylet tagja, s az egylet részéről segélyezésre szüksége van, megbetegedés fordul elő, arról az egyleti orvos értesítendő, ki orvosi rendelkezéseket minden díj nélkül tenni köteles. Az orvosi rendelvénny az egyleti elnökhöz küldendő, ki azt az elnök pecséttel ellátandja; az illeténi orvosi rendelvénny az egyleti pénztárból fog kifizettetni, mely végre minden évben az egylet előleges költségvetésében az egyleti pénztár körülményekhez képesti összeg fog meghatározatni.
- b) Kivánatos, miszerint az egylet tagjai a beteg tagtársakat, legyenek azok bár jómóduak, vagy szegények, ha a betegség állapota megengedi, vagy kívánatosá teszi, meglátogassák és vigasztalják. Az egylet elnöksége köteles magának minden beteggyeleti tag állapotáról minél gyakrabban tudomást szerezni.
- c) Egy egyleti tag családjában bekövetkezett halálesetnél, az egylet elnöke erről értesítendő, ki is az egylet minden tagjait a temetésnél részvételre felhivandja, s minden tag köteles ezen meghívást követni, s a halottat a belváros végeig kísélni. A sirkertig való kíséretre az elnök mindig más tíz egyleti tagot fog sorshuzás utáni rend szerint kijelölni. Ha valamely egyleti tag ily alkalmossal a „Chevra Kadischa“ tagságánál fogva részt venni köteles, akkor ezen minőségében teljesíti azt, s az egylet elnöke sors útján más tagot rendel helyette. Minden tag, ki ezen kötelességének — kivéve fontos és alaposnak bemutatandó akadályokat — meg nem felel, ötven krajczárt tartozik az egylet pénztárába azonnal lefizetni. Ezen alapszabály azonban csak koros halottak temetése alkalmával alkalmaztatik.

13. §. Minden egyleti tagnak kötelessége általában a maga körében s állásához képest erkölcsi befolyásával mindenütt, hol a körülmények és viszonyok javallják, buzdítás által az egylet célját előmozdítani, s annak működési körét az egylet vagyonállásához képest terjeszteni.

14. §. Az egylet rendes tagjai tartoznak járulékaikat havonként előre lefizetni.

15. §. Ha valamelyik tag egy egész évi járulékát fizetni elmulasztaná, s az egyleti elnökség ebbeli felszólításának tíz nap alatt eleget nem tenne, a be nem fizetett összeg a fizetési hó utolsó napjától folyó 6% kamatokkal tőle bíróság útján is behajtatik, ismétlés esetében az egylet jogában áll, őt köréből kirekeszteni.

16. §. Ha az egyesület belviszonyaiból eredő viszályok az egyesületi tagok közt fordulának elő, és az egyesület választmánya által barátságos uton ki nem egyenlítettethetnének, azoknak elintézése Copromis bíróságra bízatik.

IV. Fejezet.

Az egyesület ügylete vezetéséről s kezeléséről.

17. §. Az egyesület ügyei intéztetnek:

- a) az egyesületi közgyűlés által;
- b) az egyesületi igazgató-választmány által.

Az egyesületi közgyűlésről.

18. §. Az egyesület ügyeinek elintézése végett minden év február hó első felében, helyben közgyűlést tartand. A közgyűlés napja az egyesületi elnök által a választmánynyal egyetértőleg meghatároztatik, s kellő módon közhírré tétetik.

19. §. Közgyűlésben érvényes határozatok hozatalára, az igazgató-választmányon kívül legalább az egyesületi rendes tagok fele jelenléte kívántatik. A jelenlevők szótöbbséggel határoznak.

20. §. A közgyűlés általában az egyesületi ügyek vezetéséről, s az egyesület vagyonállásáról magának köztudomást szerez; megválasztja az egyesület ügyeinek közvetler és folytonos vezetésére hivatott választmányt, s annak elnökét, megválasztja továbbá az egyesület orvosát, örködik az egyesületi választmány munkálkodása felett.

21. §. A választmány üléseiről éven át vezetett jegyzőkönyvek, kime-ritő jelentés mellett a közgyűlés elé terjesztetnek, ez megvizsgálja a választmány eljárását, a felett határoz, s a következő évre a netalán elhalt egyesületi tagok mostoha körülményekben hátramaradt özvegyei számára — tekintettel azok árvái létszámára is — az egyesület részéről, pénztára helyzetéhez képest adandó végadomány összeget, határoz továbbá a választmány által mesterség vagy egyéb üzletben kiképeztetésre segélyzés végett ajánlott tanonczok felett, s végre a következő évre netalán megkívántató utasításokat előszabja.

22. §. Ugyanakkor az igazgató választmány által, a lefolyt évi igazolt számadások, az egyesület pénztári állásáról szerkesztett kimutatással, s az alap-tőke felett örködékre vonatkozó okmányokkal a közgyűlés elé terjesztetnek, mely kebeléből ezek megvizsgálására egy oly öt tagból álló vizsgáló küldöttséget választ, kik az igazgató-választmányhoz nem tartoznak.

23. §. Ezen vizsgáló küldöttség köteles az egyesület egész évre szóló számadásait lelkiismeretesen megvizsgálni és négy hét alatt ezen vizsgálat eredményét további intézkedés végett, az egyedül e végre egybehivandó közgyűléssel közleni. Magától értetik, hogy azon esetre, ha a vizsgáló küldöttség jelentékeny hiányokat felfedezne, a választmányt illetőleg a károsodás okozóját, a közgyűlés által felelősségre vonja. Minden igazolatlan, a választmány önkényében alapuló kiadásokért maga a választmány, illetőleg azon egyének, kikre a pénzkezelés bízott, tartoznak az egyesületet kártalanítani, és világosan meghatároztatik, hogy ha a választmány vagy a kár okozója az ebbeli követelésnek szabad akaratból eleget nem tenne, erre törvény útján kényszerítessék.

24. §. Az alapszabályok megváltoztatását célzó javaslat felett csak a közgyűlés határozhat, s ily határozat érvényességére az egyesületi tagok két harmadának jelenléte szükséges és hogy ezek közül két harmadrész a javaslatot elfogadja

25. §. Oly rendkívüli előre nem látható esetben, melyben az egyesület létele vagy anyaga halaszthatatlan intézkedést igényelne, az elnök a választmánynyal egyetértőleg rendkívüli közgyűlést hirdethet, sőt köteles hirdetni, ha azt ugyanazon okból legalább husz egyesületi tag kívánja.

26. §. Az igazgató-választmány, mely az egyleti működés közvetlen vezetésére, és az egyleti vagyon kezelésére hivatott, áll:

a) egy elnökből, b) egy helyettes elnökből, c) egy pénztárnokból, d) egy ellenőrből, e) kilencz választmányi tagból.

Ezek megválasztásánál arra tekintendő, hogy a választmányi tagok két harmada, az országban divó nyelvek egyikében írni és olvasni tudó kézműves osztálybeliek legyenek.

27. §. Az igazgató-választmány a közgyűlésben titkos szavazat utján választatik.

28. §. Az igazgató-választmány összes tagjai a rendes közgyűlésben egy évre választatnak, s a következő évi közgyűlésben kilépnek; a kilépett választmány tagjai azonban újra megválaszthatók.

29. §. Az igazgató-választmány tagjai az egyleti vagyon kezeléseért egyetemlegesen felelősek. Az elnök maga csak öt oszt. ért. forintnyi kiadást vagy segélyzést utalványozhat. Egy és ugyanazon személy részére isméteti esetben avagy nagyobb kiadások és segélyadományok csakis a választmány jegyzőkönyvi határozata folytán utalványozhatók.

30. §. A dolog lényegéből világosan kitűnik, hogy itt csak tiszteletbeli hivatalokról lehet szó és az igazgató-választmány semmiki néven nevezendő díjazást nem igényelhet. A mulhatlanul szükséges alhivatalnokok és szolgálak, az igazgató indítványára a választmány által vétetnek fel, s fizetésük szintén a választmány által határozatik meg.

31. §. A választmány ülései rendszeren minden hónapban tartatnak. Valahányszor azonban az elnök szükségesnek találná, vagy legalább öt választmányi tag kívánná, a választmány mindannyiszor egybehívandó.

32. §. A választmányi ülések napját az elnök tűzi ki s köteles a felleveendő tárgyak jegyzékének kimutatása mellett az ülésben megjelenni. A választmány valamennyi tagja közvetlen meghívandó; érvényes határozathozatalra az igazgató-választmány legalább hét tag jelenléte kívántatik, az elnökön kívül.

33. §. A választmányi ülésekben az elnök előterjeszti az egyleti működés jelentékenyebb mozzanatait, továbbá jelentést tesz általában a választmányi határozatok végrehajtásáról, különösen az eszközölt segélyezésekről, a közgyűlés által elrendelt tanoncok elhelyezéséről, az egylet pártfogásába ajánlott ifjak iránt beérkezett kérvényeket, valamint hatóságoktól és magánosoktól érkezett levelezéseket és megkereséseket és a választmány az előterjesztett tárgyak felett hozott határozatainak végrehajtását rendszerint az elnökre bizza, illetőleg véleményét a közgyűlés határozatának fentartja. Ha az elnök a határozatok személyes végrehajtásában gátoltatnék, jogában áll az elnök helyettesét és ha az is akadályozva lenne, a választmány akármelyik tagját azzal meghízni, mit a kiszemelt választmányi tag minden ellenvetés nélkül elvállalni s keresztülvinni tartozik.

34. §. Az egylet minden tagjának jogában, sőt kötelességében áll a választmánynak, illetőleg az elnöknek szükölködőket, avagy elhelyezendő tanoncokat megnevezni, az elhelyezett ifjak erkölcsi viselete, szorgalma és czélszerű alkalmazása felett gondosan őrködni, s tapasztalásait a közgyűlésnek, illetőleg a választmánynak az illetők gyűlései közben tudomására hozni.

35. §. A tanoncok elhelyezésénél következő eljárásra köteleztetik a választmány, melytől eltérni nem szabad:

a) ha azon mesterség, melyre a közgyűlés elhelyezés végett elfogadott tanuló vágyódik, izraelita által gyakoroltatik, csak annál elhelyezendő. A tanulásnál tapasztalt lelkiismerete szerinti vallássossága okul nem szolgálhat tőle az egylet részéről támogatást és segélyezést megtagadni.

- b) Helybeli mestereknél elhelyezett tanulók számára a hitközség előjáróságánál kieszközölendő, hogy szombatontként a vallástanban, vasárnapon pedig az írás-, olvasás- és számvetésben oktatást nyerjenek a nyilvános iskolában.

36. §. A mesternek fizetendő tanpénz egy-egy tanulóért husz forintra megállapittatik, azonban ha a körülmények kívánnák, ha t. i. a választmány a megtanulandó mesterséget, vagy üzletet célszerűnek találná, harmincz forintra is emelhető, mely összeget túlhaladni semmiképen nem szabad.

37. §. Ha a felszabadult tanuló azonnal vándorlásnak indul, az egylet részéről öt o. é. forintot kap utiköltségre.

38. §. A pénztár állapotáról kimutatás hónaponként a választmány elé terjesztetik, de a számadások megvizsgálása csak az egyleti év lefolytával eszközölendő és az eredmény a közgyűlés elé terjesztendő.

39. §. Ha egy választmányi tag időközben meghal, vagy bármi okból megszűnik választmányi tag lenni, a választmánynak leendő bejelentés és annak helybenhagyása mellett, helyére azon egyleti tag igttattatik, ki a közgyűlésben a viszonylagos szótöbbséget nyerte.

40. §. Ha ezen alapszabályok változtatása bármi alapos oknál fogva célszerűnek látszanék, az ebbeli indítvány legalább négy héttel előre az elnökkel írásban tudatandó; szükséges azonban, hogy ezen indítvány legalább husz egyleti tag által tétessék és aláírássék.

41. §. Az egyleti elnöknek kiváló hatásköréhez tartozik:

- a) Az egyletet mint testületet hatóságok és magánosok irányában képviselni.
- b) Mind a közgyűlés, mind a választmányi ülések határozatait — amennyiben más intézkedés nem történik — végrehajtja, mihez egyébiránt szükség esetében a választmány minden egyes tagja közreműködni tartozik, általában az elnök az egyleti működést vezérli.
- c) Különösen felügyel arra, hogy azon választmányi tagok, valamint az egylet netalán leendő tisztviselői, kiknek különös megbízásaik vannak, eljárásaikról a legközelebbi ülésben pontos jelentést tegyenek.
- d) Minden az egyletet érdeklő levél és iromány az elnök által olvasandó, minden az egylet nevében kiállított iromány általa és az egylet jegyzője által az egylet nevében és az egylet teljes címének megnevezése mellett aláírandó.

Az elnök távollétében minden kiállítandó iromány a helyettes elnök, egy választmányi tag és a jegyző által együtt aláírandó.

- e) Jogában és kötelességében áll az elnöknek az egyleti pénztárt gyakorla és véletlenül megvizsgálni és annak állásáról magának meggyőződést szerezni.
- f) Az elnök vagy helyettes elnök rendkívüli el nem halasztható esetekben választmányi határozat nélkül öt forintig tett segélyezés és kiadás utalványozásait a közelebbi választmányi gyűlésben bejelenteni tartozik.

42. §. Az elnök távollétében, vagy bármely más akadályoztatása esetében annak helyettese teljes hatáskörében és minden működéseiben helyettesíti.

43. §. A pénztárnok a bevételről és kiadásokról könyvet vezet és számol, a bevételi nyugtákat az ellenőrrel közösen aláírja, fizetéseket csak az elnök és ellenőr által aláírt utalványra teljesíthet. A választmánynak minden havi

ülésben a pénztár állapotáról kimutatást előterjeszteni tartozik, e mellett köteles az elnöknek vagy a választmánynak — bármikor kívánnák — a pénztár állását az általa őrzendő okmányokkal együtt felmutatni; végre a rendezett számadásokat és okmányokat az évi közgyűlésnek bemutatni.

44. §. A pénztári ellonőr ellenőrző számadást vezet a pénztári bevételek és kiadások felett; a bevételi nyugtákat a pénztárnokkal, kiadásokról szóló utalványokat az elnökkel közösen aláírja; a pénztárnak egyik kulcsa őrizete alatt áll.

45. §. Az egyeslet díjazott jegyzője az egyeslet mindennemű írásbeli teendőit végzi, közgyűlésekben és választmányi gyűlésekben a jegyzőkönyvet vezeti, ezenkívül az elnöki levelezéseket — amennyiben az utóbbiakat az elnök személyesen elintézni nem akarná — eszközli, és az egyeslet nevében kiállítandó okmányokat az elnökkel együtt aláírja. Az egyeslet irományai és pecsétje azonban az elnök őrizete alatt maradnak.

1054.
R. szám.

Látta a magyar királyi belügyminisztérium.

Budán, 1869. évi február hó 27-én.

A miniszter helyett

Szlávi József, m. k.
államtitkár.

Az abaujmegyei honvédegylet.

Az abauj-
megyei hon-
védegylet.

Az abaujmegyei honvédegylet 1867-ik évi május hó 16-án Korponay János honvédezredes elnöklete alatti egyesleti gyűlésen alakult.

Az 1861-ik évi abaujmegyei honvéd-segélyző-egyesletnek a magyar királyi helytartótanács általi betiltatása után, az egyeslet vagyona a munkaképtelen honvédek, azok özvegyei s árvái közt szétosztatván, az ujonnan feléledt abaujmegyei honvéd-egyesletre némi kölcsönkép kiadott s nehezen behajtható pénzüsszeg és 62 forint oszt. ért. készpénzben jutott örökségül.

Az alakuló közgyűlésben következő tisztviselők választattak el:

Elnök: Korponay János.

Jegyző: Axmann Vincze.

Pénztárnok: Hlavács Jenő.

Igazgató-választmány: báró Leutsch Albert, Benkő Rezső, Herglőcz Antal, Molnár József, Péchy Tamás, Axmann Vincze, Szerényi Ede, Hlavács Jenő, Major János, Szabényi Lipót, Keczer László, Kerekes József.

1867-ik évi június 24-én tartott közgyűlésben határozatba

ment, hogy minden volt honvéd köteles magát az egylet előtt rangkülönbtség nélkül igazolni, minek folytán az igazoló választmány a következő, — magát az elnök Korponay János előtt elébb igazolni köteles — tagokból választatott meg:

Elnök: Benkő Rezső.

Jegyző: Herglőcz Antal.

Péchy Tamás,

Major János.

Küldöttségi tagok: Hlavács Jenő, Axmann Vincze, Zsarnay Dénes, Achácz Gábor, Sarisesák János, Petrás Gusztáv, Keczer László, Lacsny Lajos.

Ezek után a Pesten július 7-én tartandó országos honvédggyűlésre az egylet képviselőiül elválasztattak:

Péchy Tamás, Hlavács Jenő, Herglőcz Antal, Mészey János.

Az egylet főjegyzőjeül elválasztott Herglőcz Antal.

Augusztus 6-kán tartott közgyűlésben az egyleti alapszabályok kidolgozására kiküldettek:

Elnök: Péchy Tamás.

Főjegyző: Herglőcz Antal.

Küldöttségi tagok: Benkő Rezső, báró Leutsch Albert, Molnár József, Axmann Vincze, Szerényi Ede, Vadász József, Gleviczky Sándor, Székely János, Keczer László, Lacsny Lajos.

Ezután ő császári királyi apostoli felségeiknek a koronázás alkalmával a rokkant honvédek, honvéd özvegyek és árváknak adományozott 100,000 darab aranyért feliratilag legalázatosabb hálás köszönet felterjesztése ment határozatba.

Az 1861-ik évi honvéd-segélyező-egylet számadásainak megvizsgálására küldöttség menesztetett ki:

Elnök: Benkő Rezső, Herglőcz Antal, Szerényi Ede, Hlavács Jenő, Axmann Vincze, Gleviczky Sándor. Első aljegyzőnek Axmann Vincze, másod aljegyzőül Keczer László választott el.

A szeptember hó 23-án tartott egyleti közgyűlésben a kiküldött bizottság az alapszabályokat bemutattván, miután ellőnek fogadva, helybenhagyás végett a magyar királyi honvédelmi minisztériumhoz felterjesztetni határozattak.

I. Fejezet.

1) Az abaujmegyei honvédegylet tagjai a szentesített törvényeknek és a törvényesen megkoronázott királynak hűséggel és engedelmességgel tartoznak.

2) Az élő honvédeknek, az elhaltak özvegyei és árváinak szellemi, anyagi erkölcsi emelése és gyámolítása az egylet főcélja.

3) Ezen cél elérése tekintetéből minden alkotmányos eszközt felhasználandó arra, hogy :

a) A magyar önálló hadsereg s honvédség intézménye mint alkotmányunk egyik főbiztosítója ismét életbeléptetessék.

b) Miután az 1849-ben hozott hadi törvényszéki ítéletek beszüntettek, s eszerint a honvédtisztek rangja többé kétségbe nem jöhet, az elaggott s szolgálatképtelenné vált honvédek rangjoknak megfelelő szabályszerű nyugdíjjal, az özvegyek és árvák pedig az 1848—9-iki országgyűlés határozatahoz képest illendő segélyvel tartassanak el.

c) Mindaddig, míg e két pontban kitett cél elérve nem leendő, saját pénzerejéhez képest a segélyezést tétleg folytatni fogja ; végre :

d) Hogy a honvédek becsülete sértetlenül és szeplőtlenül megőriztessék, a végből becsületbiróságot állít fel.

4) Az egylet tagjai rendesek és tiszteletbeliek.

a) Rendes tag Abaujvármegyében lakozó minden igazolt honvéd.

b) Tiszteletbeli tag lehet minden tiszta jellemű honfi, rang- s valláskülönbség nélkül, ki az egylet céljának előmozdítására közreműködött vagy működik, s ezek a közgyűlés által választatnak.

5) Az egylet rendes és tiszteletbeli tagjai a közgyűlésen egyenlő szólási és szavazási joggal bírnak, egyleti tisztségre azonban csak rendes tag választható

II. Fejezet.

6) Az egylet közvetlenül vagy közvetve működik ; közvetlenül közgyűlésében, közvetve pedig igazgató-választmánya és tisztviselői által.

7) Az egylet évenként négyszer tart közgyűlést, és pedig rendszeren megyei bizottmányi gyűlés alkalmával Kassán ; ugyanazon gyűlések első napján mindenkor délután 3 órakor. Sürgős oly ügyekre nézve azonban, melyek a választmány hatáskörét túlhaladják a gyűlés összehívására az egylet elnöksége felhatalmaztatik.

8) A közgyűlésen a megjelent tagok különbség nélkül egyenlő szavazattal bírnak, és minden kérdés felett általános szótöbbséggel határoznak.

9) A közgyűlés az egylet alapszabályait módosíthatja vagy újakat alkothat, tiszteletbeli tagokat, elnököket, jegyzőket, pénztárnokot és igazgató-választmányt választ, az évenként eléje terjesztendő költségvetést vizsgálhatja, pénztárnokot felmenti, vagy az igazgató-választmányt a pénztárnok ellen netalán foganatosítandó rendszabályokra utasítja, egyébként azonban az egylet ügyeit, közvetve a felelős igazgató-választmány kezeli.

10) Az egylet alapszabályai módosítását célzó illető indítvány mindenkor írásban beterjesztendő, mely ugyanazon a gyűlésen fel fog olvastatni, azonban az ily indítványok feletti végleges határozatot, csak a legközelebbi évnegyedes közgyűlés eszközli.

Igazgató-választmány.

Az igazgató-választmány a közgyűlés által egy évre választatik, s az egylet minden ügyeit felelősség mellett intézi, tagjainak számát a közgyűlés határozza meg.

11) A választmány minden hó elején tartja üléseit, s arról az elnök által eleve értesítettik. Sürgős esetekben az elnökség által mások is összehívható; érvényes határozatot azonban csak 6 igazgató-választmányi tag az elnök jelenlétében hozhat.

12) Azon esetre, ha az igazgató-választmány tisztviselői gátolva lennének a választmányi gyűlésre megjelenni, a választmány elnöke helyettesíthet, de csakis a választmányi tagok közül másokat.

13) A választmány az egylet igazoló- és becsületbirósága.

14) Minden egyes honvéd, ki magát az egyletbe leendő felvétel céljából a választmánynál bejelenti, honvédségét okmány, vagy két ismert és már igazolt honvédtanuk bizonyítása által igazolni köteles.

15) Oly egén, ki bármely néven nevezett bünt tett, vagy aljas kihágásokba süllyedett, vagy azokban ezentul részessé lenne, vagy egyenesen az alapszabályokban kitűzött cél ellen tetteleg működik, az egylet tagjává fel nem vehető, illetőleg abbó a választmány határozata által kizárható, felelősségi joga egyedül a legközelebbi közgyűlésre maradván fel.

16) A választmány készíti el az évi költségvetést, és a kiadások fedezéséről gondoskodik, minden kiadást az elnök, a főjegyző együttes aláírásával utalványoz.

17) A pénztári alapszabályokat az igazgató-választmány készíti meg, pénztári számadásokat átvizsgálja; költségvetést s számvizsgálatrólí jelentést a közgyűléshez terjeszti be.

18) A választmányi tagok a kitűzött választmányi gyűlésekre, hogy rendes idő s helyen megjelenjenek, azt az egylet elvárja.

Tisztviselők.

19) Az egylet tisztviselői között első az elnök és alelnök, kiket a közgyűlés a főjegyző az első és másod aljegyzővel együtt egy évre választ meg.

20) Az elnöknek gátoltatása esetére az alelnök hívja össze és vezeti az egyleti közgyűléseket, lehető szavazatok szedésére s a tanácskozási rendre ügyel, az egyesület nevében a főjegyző együttes aláírása mellett levelez, megjelenvén, vagy keres, ügyvédet vált, szóval az egyletet mint erkölcsi testületet mind a hatóságok, mind az egyesek irányában képviseli, s eljárásáról a választmánynak felelős.

Jegyzők teendői.

21) Az egyleti irományok a főjegyzőnél, ki azokat az igazgató-választmány kezéből iratjegyzék mellett veendi át és rendesen kezelni tartozik; pecsétjei pedig az elnöknek őriztetnek, melyek közül azonban csak az 1867-ik évben készült fog használtatni.

22) A közgyűléseken a tárgyakat és határozatokat jegyzi, jegyzőkönyveket feliratokat és levelezéseket szerkeszti.

23) A főjegyzőt akadályoztatása esetében az első aljegyző helyettesíti a másod aljegyző az ülések alkalmával szólni akarókat jegyzi, egyébkor pedig a jegyzőkönyvek tisztázását végzik.

24) Ha az egylet megszűntével valamelyik töke állna az egylet rendelkezésére, az megállapítandó magyar honvédelmi vagy azonos célra fordítandó.

25) Ezen egyletnek bármely ok miatt történendő megszűnte esetére a pénztárban levő pénzkészlet elhelyezése feletti intézkedés az igazgató-választmányra ruháztatik át.

26) Ezen alapszabályok, valamint a netalán időnkénti módosítások megerősítés és helybenhagyás végett a magyar királyi honvédelmi minisztériumhoz felterjesztendők.

Ezután közakarattal Benkő Rezső alelnökül választatott meg.

Ugyanezen közgyűlésben következő tiszteletbeli tagok választattak meg közfelkiáltással és lelkesedéssel: Perczel Mór, Vetter Antal, Klapka György, Földváry Károly, gróf Andrássy Gyula, Bárczay Albert, Teleky Péter, Ghiczy Kálmán, Tisza Kálmán, Jókay Mór, Deák Ferencz, Szász Károly, Darvas Antal, Podmaniczky Frigyes, Bethlen József és Olivér, Döry János, Péchy István és Gábor, Rakovszky György, Kelcz Gyula, Bárczay József és Ödön, Patay Sámuel és György, Vendéghy József és Gábor, Comáromy József és László, Szathmáry Miklós, Gencsy Ferencz, Szalay Antal, Ambrus Lajos, Halyko Mihály, Lacsny Vince, Semsey Jenő és Kain Dávid.

October 22-én tartott választmányi gyűlésben az 1861-ik évi honvéd-segélyző egyleti pénztári számadások és követelések vétettek tanácskozmány alá, kitűnt, hogy csak 62 frt maradt készpénzben, ellenben 718 forint kötelezvényekben.

Bevétel volt:	2183 frt. 59 kr.
Kiadás volt: Egyleti költség	58 „ 94 „
Segélyezés	1701 „ 90 „
Kölcsön	718 „ — „
Összesen:	2178 frt. 84 kr.

October 23-án tartott közgyűlésben az octóber 28-án Pesten tartandó országos honvédgyűlésre Herglócz Antal és Bárczay Albert tiszteletbeli tag választattak el az egylet képviselőiül.

A pénztárnoki teendők kidolgozására nézve küldöttség választatott el.

Elnök: Molnár József.

Jegyző: Keczer László.

Küldöttségi tagok: Szerényi Ede,
Szabényi Lipót,
Hlavács Jenő.

October 30-án tartott választmányi gyűlésben az egyleti-
leg igazolt honvéd orvosok felkértek a szegény sorsu honvédek,
honvéd-özvegyek s árvák ingyen gyógyítására.

October 31-én tartott választmányi gyűlésben Szerényi Ede
az egylet ügyészeül közakarattal elválasztatott.

Deczember 23-ról tartott választmányi ülésben a nagyméltóságú m. kir. belügyministerium november 5-ről 5000 sz. intézvénye olvastatott fel, melyben a felterjesztett alapszabályokra nézve némi észrevételeit küldi meg.

A ministeri intézvényben kimutatott észrevételekre nézve, az ellenészrevételek megtételével Szerényi Ede egyleti ügyvéd bizatott meg.

Deczember 29-én tartott választmányi gyűlésben olvastatott Abaujvármegye bizottmányának szeptember 23-án tartott gyűléséből abbeli határozata, miszerint az első alispánt s összes szolgabiráit oda utasítá, hogy a tőlök függő hivatali és szolgálai állomások betöltésénél a volt honvédek elsőbbséget nyerjenek.

1868. január 3-án tartott ülésben a kiküldött bizottság a legmeghatóbb szavakban adja elő, hogy a kassai orsolya szüzek elhalt, egyik honvédszázados árva leányát, daczára annak, hogy a kiskoru árva protestáns vallásu, a zárdába neveltetés végett dijmmentesen bevették. Ezen valóban keresztényi nemes tette az orsolya szüzeknek méltó s megható lelkesedéssel fogadtatván, határozatott, mikép a szép, nemes tett az egylet részéről jegyzőkönyvileg megörökítessék.

Január 19-én tartott választmányi gyűlésben, elnök az általa szerkeztett Abaujvármegye Monographiája czimű munkából 100 teljes példányt összesen 900 füzetet adományozott az abaujmegyei honvéd-alapra.

Január 24-én tartott választmányi gyűlésben az egylet igazolt orvosai, valamint Hegedűs Lajos és Maletter Vilmos kassai gyógyszerészek az egylet szegényebb sorsu betegek gyógyítását s az azoknak kellő gyógyszerek kiszolgáltatását dijnélkül ajánlották fel, mely magasztos ajánlatuk jegyzőkönyvileg határozatott megörökíteni.

Február 24-én tartott választmányi gyűlésben a kassai izraelita közönség 50 forintot adományozott az egyletnek.

Márczius 1-én tartott gyűlésből a kibocsátott gyűjtő iveken begyűlt 75 forint küldetett az aradi vértanuk szobrára.

Horváth György szolgabíró az egylet javára gyűjtött 6 frt. 72 krt.

Márcziushó 1-én tartott gyűlésben elnökileg bejelentetett, miszerint a megye területén létező czéhek, oly megható hazafias

érzülettel fogadták, az egylet által kbiocsátatott könyöradományok gyűjtésére szánt iveket, miszerint egymással vetélkedve ajánlkoznak honvédfiukat a különféle mesterségekben díjmentesen felfogadni, és kitanítani, u. i.

J e g y z é k e

azon tekintetes Abaujvármegye és szabad királyi Kassa város területén létező czéheknek, melyek honvédfiukat a különnemű mesterségekre kitanítani ajánlkoztak.

Sorszám	A város neve	Tinár	Cizmadia	Lakatos	Szűcs	Rézműves	Asztalos	Kőműves és Ács	Mészáros	Kovács	Köteles és Sziljártó	Gubás	Bádogos	Czipész	Fazekas	Kerégyártó	Szabó	Takács és Fésűs	Bodnár	Rostás	Varga
1	Kassa . .	—	2	—	1	—	—	—	—	—	1 1	4 1	—	—	—	—	—	—	4	—	—
2	Szántó . .	—	4	2	—	4	4	—	2	2	6	5	2	2	5	2	4	1	—	—	
3	Jászó . .	3	15	5	—	2	—	2	1	—	—	—	—	8	1	3	—	—	—	—	
4	Göncz . .	1	2	—	—	3	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	2	
5	Szepsi . .	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6	Szikszo . .	—	—	2	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	
	Összesen	4	27	2	7	1	11	5	2	3	4	12	1	5	10	3	11	2	8	1	2

Összesen: 121.

A most felemlített hazafias ajánlatoknak azaz üdvös eredménye lőn, hogy miután a czéhek részéről 12—15 éves fiuk vetethettek fel, ennél fogva

1. Bölzei lakos Mulató Pál árva fia kovács mesterségre adatott Gönczre
2. Kassai „ Soltész János fia közműves „ „ „
3. Kalsai „ Balogh András árva fia bodnár „ „ „
4. „ „ „ második „ csizmadia „ „ Jászóra
5. A.-kemenczei Ferenczi András fia czipész „ „ Szántóra
6. Szakalyi lakos Lesko Mihály „ csizmadia „ „ Jászóra
7. Mislókai „ Müller János „ szabó „ „ Szántóra
8. Pólyi „ Szabol Mihály „ szijgyártó „ „ Kassára
9. Litkai „ Kavalecz István „ asztalos „ „ Gönczre
10. Kassai „ Orosz Máttyás „ szabó „ „ Jászóra
11. „ „ Horváth József „ zenészetre „ „ Kassára
12. „ „ Kurucz László „ czipész „ „ Szántóra
13. A.-czéczei „ Tóth István „ kovács „ „ „
14. Kassai „ Lach Márton „ asztalos „ „ „
15. „ „ Ferencz András „ rézműves „ „ Kassára.

Március 16-án tartott közgyűlésben sz alapszabályok értelmében az elnök az összes tisztikarral leköszönt; az erre következő tisztujításban az egylet tisztviselősege következőleg alakult:

Elnök: Korponay János.

Alelnök: Benkő Rezső.

Főjegyző: Ardényi Pál.

I. Aljegyző: Axmann Vincze.

II. Aljegyző: Novelly József.

Tiszteletbeli főjegyző: Döry János.

„ aljegyző: Sariscsák János.

Ganzer Ede.

Választmányi tagok: Achácz Gábor

Kassai lakosok.	Balogh Ádám	Klupaty Antal
	Csatár Lajos	Major János
	Gyurász Béla	Molnár József
	Hammersberg László	Novelly Sándor
	Herglőcz Antal	Péchy Tamás
	Horák Ede	Reményfi Rezső
	Kanizsay József	Schmidt Kálmán
	Karsa Tamás	Szebényi Lipót
Vidéki lakosok.		Székely János
	Csörghe Lajos	Pataky János
	Eördögh Vilmos	Sipos Pál
	Gedeon István	Staut Adolf
	Janthó Bertalan	Tarnóczy József
	gr. Kornis József	Telek József
	Mecséry Gusztáv	Tolnay János.

Olvastatott Máriássy János szepesmegyei honvédegyelet elnökének levele a branyiszkói emlékszóbor tárgyában.

A Branyiszkónál hősieleg elvérzett bajtársak emlékszobrára 25 frt. utalványoztatott.

Olvastatott a sárosmegyei honvédegyelet levele Dessewffy Arisztid tábornok emlék-szobrát illetőleg.

Az Aradon kivégzett vértanú Dessewffy Arisztid tábornok emlékszobrára 25 frt. utalványoztatott.

Olvastatott a nagyméltóságu m. kir. belügyministeriumnak 1867. évi november 5-ről 5100. és deczember 29-ről 6773. szám alatt t. Abaujvármegyéhez intézett s onnan az egylet elnökségéhez áttett intézvénnye, melyben az egylet alapszabályainak visszazárásával, az egylet czimének „A b a u j m e g y e i

honvéd-segélyző-egylet"re leendő átváltoztatása tudomásul adatván, az alapszabályok 3-ik §-sa a) b) c) d) pontjainak kihagyása azon utasítással rendeltetik el, hogy az alapszabályok egyedül a jótékonyági czélzatoknak megfelelőleg átidomítatván, jóváhagyási záradékkal leendő ellátás végett három egyenlő példányban a megye közönsége útján ismét felterjesztessenek:

A közgyűlés a felolvasott ministeri intézkvény azon részét, mely az egylet czimének megváltoztatását s az alapszabályok 3-ik §-sa a) b) c) d) pontjainak kihagyását rendeli, fájdalmas tudomásul veszi s mielőtt fogamatba venné, egyhangulag elhatározza, miszerint a magas belügyi ministeriumhoz feliratot intézend, melyben az egylet loyálisát kiemelvén, a kitöröltetni rendelt pontok ártalmatlanságát s az alapszabályokkali szükséges összefüggését kimutatandja s azoknak, valamint az egylet eddigi czimének meghagyását kérelmezendi és ezen feliratának a belügyi miniszteriumhoz pártolólág leendő felterjesztésére tekintetes Abaujvármegye közönségét tiszteletteljesen fölkéri.

A feliratot magát ezután Döry János tisz. főjegyző kidolgozván, az némi módosítással elfogadtatván, az alapszabályokkal együtt fölterjesztetni határoztatott.

Olvastatott továbbá a jászóvári premontei kanonok rend prépostjának méltóságos Kaczvinszky Victornak az egylethez intézet levele, melyben értesíti a felől, hogy az egyleti tőke gyarapításához évenként tíz egymásutáni éven 5 forinttal járuland.

A méltóságos főtisztelendő prépostnak ezen hazafias s emberbaráti ajánlata örvendetes tudomásul vétetvén, jegyzőkönyvileg megörökíteni, egyúttal pedig érette az egylet hálás köszöretének kifejezése az adakozónak tudomására juttatása határoztatott.

Márcziushó 25-én tartott választmányi gyűlésben olvastatott a zemplénmegyei honvéd-egylet átirata az 1849. évi januári csatákban elhult honvédek emlékére felállítandó szobor tárgyában.

A felhívás általános lelkesedéssel fogadtatván, a gyűjtőívek kibocsátatni határozattak.

A választmányi havi gyűlések pedig minden hó első vásár-

napján délutáni 3 órára, a heti gyűlések pedig minden vasárnap szinte délutáni 3 órára tűzettek ki. Szentimrey Györgyné ruhaműveket küldött be. Csuka Györgyné az egylet javára beküldött 2 frtot. Herglóc Antalné szül. gróf Rédey az egylet javára évenként 5 frtal hozzájárulni ajánlkozott. Mely nemes lelkű adakozások köszönettel fogadtattak.

Áprilhó 26-án tartott közgyűlésben. Olvastatott a január 6-án és ápril 8-án a központi bizottmány által tartott gyűlés jegyzőkönyve, melynek alapján a májushó 4-én tartandó országos honvédgyűlésre képviselőkül Benkő Rezső és Péchy Tamás választattak el.

Május 10-én tartott választmányi gyűlésben. Olvastatott Dózsa Sándorné levele, melyben a honvéd özvegyek, árvák segélyezésére 11 frt. 24 krt. terjesztett be. Küldőnőnek az egylet hazafias köszönete határozottatott nyilváníttatni.

Május 17-én tartott választmányi gyűlésben. A hetenkinti gyűlések tartása ezentúl elhagyatván, az elnök rendkívüli gyűlés összehívására hatalmaztatott fel.

Junius 7-én tartott választmányi gyűlésben. A május 24-én tartott jótékonyczélu tánczvigalom tiszta jövedelme volt 60 forint 84 kr. Kelcz Gyula főszolgabíró neje 5 frtot Patay Sámuel neje 8 frtot adományoztak, mely összegek hálás köszönettel fogadtattak. Julius hó 5-én tartott gyűlésben. Olvastatott Kelcz Gyula főszolgabíró levele, melyben értesíti az egyletet, hogy az általa a ranki fürdőben a honvédegylet javára rendezett tánczmulatság 38 o. é. forintot eredményezett, melyet részéről 40 forintig pótol ki. Főszolgabíró urnak hazafias fáradozásaért az egylet forró köszönetet szavazván, azt jegyzőkönyvileg megörökíteni határozta. Olvastatott az ungmegyei honvédegylet levele, melyben az elnök által az egyletnek adományozott abaujmegyei monographiája árába 5 frt. 40 kr. tesz át. Veszprémi honvédegylet levele, melyben Abaujvármegye monographiája árába 5 frt. 40 kr. tesz át. Nográdmegyei honvédegylet levele, melyben Abaujvármegye monographiája árába 5 frt. 40 kr. tesz át. Az aradi honvédegylet levele, melyben az abaujmegyei honvédegylet által az Aradon 1849-ben kivégzett honvédvezérek emlékére felállítandó emlékszoborra befizetett 95 forintrólszóló nyugtát küldi át. Elnök jelentése szerint, a zemplénmegyei honvédegylet által ter-

vezett, a tarczali és tokaji útközetekben elesett honvédek emlékére felállítandó emlékszobor számára, az egyleti tagok által beszédett 34 frt. 66 kr. a nevezett honvédegyletnek már átküldetett.

Augusztus 4-én tartott választmányi gyűlésben. Halyko Mihály által gyűjtött 2 forint, a kassai járás II. alszolgabírája által gyűjtött 3 frt. 50 kr. betérjesztetik és köszönettel fogadtatik. Schalkház Lipót a honvédegylet javára 50 forintot adományoz, melyért az egylet hazafias köszönetét szavazza meg.

Augusztus 6-án tartott választmányi gyűlésben gróf Pallavicini Alfred az egylet javára 10 frtot adományoz s ezért az egylet forró köszönetét szavazza meg. A szepesmegyei honvédegylet Abaujvármegye mongraphiája árában 8 forint 10 krt. tesz át. Beniczky hullája feltalálója számára országosan kitűzött 1000 frthoz az egylet 10 forinttal járul.

Augusztus 12-én tartott közgyűlésben. Felolvastatott az országos honvédegyleti bizottmánynak felszólítása a folyó hó 21-én tartandó országos honvéd gyűlés tárgyában, mire országos honvédegyleti képviselőkül elválasztattak: Péchy Tamás, Mecséry Gusztáv, Herglőcz Antal.

A Beniczky Lajos honvédezredes rejtélyes eltűnésének felderítésére a központi bizottmány által kitűzött 1000 forintnyi díjösszeghez, a már fennebb megszavazott 10 forinthez még 15 forintnyi összeg utalványoztatik.

September 6-án tartott választmányi gyűlésben. Darvas Imre szikszói járás főszolgabírája az egyleti pénztár gyarapítására gyűjtött 35 forintot terjeszti be, melyért az egylet hálás köszönete jegyzőkönyvileg kijelentetni határoztatott. Kraynik Sándor kassai járás első alszolgabírája az egyleti pénztár javára gyűjtött 5 forintot.

Kelcz Gyula füzéri járás főszolgabírája, az egyleti pénztár gyarapítására gyűjtött 2 forintot.

Mely gyűjtésekért az egylet hálás köszönete jegyzőkönyvileg kijelentetni határoztatott.

Novemher 1-én tartott választmányi gyűlésben. Olvastatott a debreczeni honvédegyletnek felhívása a Lukács Dénes elhalt honvéd ezredes nagy inségben hátrahagyott családja segélyezése tárgyában. Ezen nemes czélra 25 frtnyi összeg lön utalványozva, az egylet mély fájdalma kijelentése kíséretében.

Deczember 6-án tartott választmányi gyűlésben. A kassai járás főszolgabírája Dióssy János, az egyleti pénztár gyarapítására gyűjtött 14 frt. 38 krt. teszi át, mely összegért az egylet hálás köszönete jegyzőkönyvileg kijelentetni határoztatott.

1869. Május 9-én tartott választmányi gyűlésben. Felolvasatott Máriássy János m. kir. honvéd ezredes s a kassai kerület parancsnokának az egylethez intézett levele. Ezen levél tartalma örvendetes tudomásul vétetvén, határozatba ment, miszerint az egylet minden tagja főkötelességének fogja ismerni, az ő cs. kir. apostoli felsége által életbeléptetett honvédelmi ügyet minden tekintetben tehetsége szerint támogatni; határoztatott továbbá, hogy nevezett m. kir. honvédezredes urnál az egylet testületileg Korponay János elnök vezetése alatt tiszteletét fogja tenni. A „Honvéd“ első katonai szaklap most már másod ízben tiz-tiz forinttal segélyeztetik.

Augusztus 10-én tartott közgyűlésben felolvasatott a honvédegyleti központi választmány felhívása a folyó hó 20-án tartandó országos honvédgyűlés tárgyában; mire Mecséry Gusztáv és Soltész József választattak el képviselőkül. Az elnökség, valamint a választmánynak működési ideje lejárván, az elnök úgy a maga mint a választmány s a tiszti személyzet nevében ez ideig viselt hivatalát leteszi.

Az elnök a választmánynyal s a tiszti személyzettel a további működésre felkérte.

Deczember 29-én tartott választmányi gyűlésben felolvasatott a központi honvéd választmánynak szeptember 15-ről kelt hivatalos felhívása, melyben az országos honvédgyűlésben hozott határozat értelmében, az országos honvéd központi választmány költségei fedezésére, az egyletre kivetett 25 frt. o. é. befizetését szorgalmazza.

A kivetett 25 o. é. frt felküldetése elrendeltetett.

A kápolnai emlék csataszoborra 20 o. é. frt utalványoztatik.

1870. május 31-én tartott közgyűlésben felolvasatott az országos központi választmánynak májushó 4-ről kelt levele, melyben a június 8-án tartandó országos honvédgyűlésre azzal hívja meg az egyletet, hogy június 9-én gróf Batthiány Lajos volt első m. minister elnök tetemeinek áthelyezési ünnepélyénél a honvédegyletek is résztvehessenek. A felolvasott központi

választmányi levélre az egylet képviselőiül elválasztottak: Péchy Tamás, Molnár József, Gleviczky Sándor, Soltész József, Tolnay János, Reményffy Rezső, Szerényi Ede, Jeney Kristóf. Ezután az országos honvédmenházra 40 frt. A honvéd rokkantak, özvegyek, árvák felsegíllési alapjára 40 frt. A Batthiány szoborra 20 frt. utalványoztatott.

Ugyanez alkalommal egyleti főjegyzőül Soltész József választatott meg.

1871. ápril 30-án tartott közgyűlésben felolvastatott az országos központi honvédválasztmánynak 1871-ik évi ápril hó 1-ről kelt hivatalos felhívása, melylyel az országos honvédgyűlésnek folyó évi május 7-én leendő megtartását tudatván, az arra küldendő képviselők megválasztására az egyletet felhívja. A felolvasott központi választmányi levélre az egylet képviselőiül elválasztottak:

Péchy Tamás, Vendéggy Gábor (tisztletbeli tag), Döry János, Herglócz Antal.

Az elnökség, valamint a választmánynak működési ideje lejárván, az elnök ugy a maga mint a választmány s a tiszti személyzet nevében ez ideig viselt hivatalát leteszi.

Az elnök a választmánynyal s a tiszti személyzettel a további működésre felkérte.

Kimutatása

az abaujvármegyei honvédegylet körében 1867-ik évben igazolt 184^{8/9}-ik évi honvéd főtiszteknek és honvéd legénységnek.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált?
Ezredes	Korponay János	Hadügyminisztérium, nemzet- őrsereg és népfelkelés.
"	Majthényi Kálmán	Atila huszárezred.
Őrnagy	Klupaty Antal	Táborkar.
"	Benkő Rezső	"
"	Keresztes Lajos	Dandár parancsnok Dembinszky táborában.
"	Molnár József	Térparancsnokság.
"	Mecséry Gusztáv	20-ik honvédzászlóalj.
"	Staut Adolf	Komáromi várkormányi segéd.
"	Herglócz Tőkefi Antal	Lengyel dsidás.
Százados	Axmánn Vincze	100-ik honvédzászlóalj.
"	Balogh Ádám	34-ik sorgealozezred.
"	Éder Rezső	4-ik dsidás ezred.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált ?
Százados	Fáy György	20-ik honvédszászlóalj.
"	Gleviczky Sándor	9-ik "
"	Kossuth Sándor	22-ik "
"	Lacsny Lajos	22-ik "
"	Major János	21-ik "
"	Mészey János	3-ik sz. huszárezred.
"	Müller Károly	34-ik sorgealozezred.
"	Pleszovics Antal	15-ik honvédszászlóalj.
"	Péchy Tamás	20-ik "
"	Pataky János	104-ik "
"	Soltész József	Knezich tábornok törzsénél.
"	Terbócs Ferencz	96-ik honvédszászlóalj.
"	Telek József	Kazinczy-fele dsidas osztály.
"	Zombory Antal	Ormayféle vadászezred.
Főhadnagy	Ardényi Pál	20-ik honvédszászlóalj.
"	Bagócsy János	10-ik huszárezred.
"	Eördögh Vilmos	Ormay-féle 4-ik vadászszászlóalj.
"	Pack János	Korponay ezredes segédtisztje.
"	Gedeon István	52-ik honvédszászlóalj.
"	Hlavács Jenő	Tüzérség Nagy Sánd. táborában.
"	Hammersberg László	Farkassányi kormánybiztos mellett.
"	Jeney József	Miklós huszárezred.
"	Kanizsay József	41-ik honvédszászlóalj.
"	Kornis József gróf	9-ik huszárezred.
"	Kövegyi Godofréd	99-ik honvédszászlóalj.
"	Lehoczky Mór	10-ik huszárezred.
"	Loóg János	6-ik "
"	Pap István	95-ik honvédszászlóalj.
"	Pompéry János	10-ik huszárezred.
"	Mészáros Szentlélek Gyula	Abaujmegyei önkéntes.
"	Szentmiklóssy András	Rakovszky ezredes segédtisztje.
"	Szentlélek Mészáros Kálm.	10-ik huszárezred.
"	Vadász József	Abaujmegyei guerilla.
"	Vanié Ignác	Tüzérség Krivácsy őrnagy alatt.
"	Zitás Ferencz	Honvédség.
Alhadnagy	Ágh Gábor	54-ik honvédszászlóalj.
"	Baliga Robert	63-ik "
"	Bügelbauer Ágoston	10-ik huszárezred.
"	Beke Pál	10-ik "
"	Bartha Károly	100-ik honvédszászlóalj.
"	Csörghe Lajos	Abaujmegyei guerilla.
"	Csatár Lajos	32-ik sorgealozezred.
"	Dudás István	17-ik huszárezred.
"	Faller László	22-ik honvédszászlóalj.
"	Fischer Kálmán báró	1-ső vadászezred. 1-ső zászlóalj.
"	Gyurkovics Tivadar	8-ik huszárezred.
"	Ganzer Ede	1-ső honvédszászlóalj.
"	Gönczy Leó	Rembovszky Lajos ezredes segédtisztje.
"	Harajovics Ferdinánd	20-ik honvédszászlóalj.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált ?
Alhadnagy	Ház János	Szepesmegyei guerilla.
"	Jánossy Ede	7-ik honvédszászlóalj.
"	Jantho Bertalan	106-ik "
"	Karsa Tamás	Abaujmegyei lovasönkéntes.
"	Metz Tivadar	Komárom várban.
"	Micsko János	96-ik honvédszászlóalj.
"	Magványi Károly	106-ik "
"	Michailovics Döme	1-ső huszárezred.
"	Novelly Sándor	Pesti térparancsnokság.
"	Novelly József	90-ik honvédszászlóalj.
"	Nékám Alajos	95-ik "
"	Oderszky Mór	58-ik "
"	Prohaszka Ignác	130-ik ágyufogat.
"	Reiczner János	Vadász.
"	Rác István	9-ik honvédszászlóalj.
"	Reskovics Tamás	20-ik "
"	Sandy Gyula	Tüzérség.
"	Sipos Pál	Nyiregyházi ujoncztelep.
"	Szántay Dániel	66-ik honvédszászlóalj.
"	Szadeczky Sámuel	1-ső 12 ftos ágyu üteg.
"	Schedel Rezső	Neográdi honvédszászlóalj.
"	Schwarcz Fülöp	A hadvezéri központi irodában.
"	Szentpétery András	Nyiregyházi ujoncztelep.
"	Szakady Adolf	22-ik honvédszászlóalj.
"	Tilf Vilmos	Szepesmegyei vadászszászlóalj.
"	Tolnay János	1849. évi 104. sz. közlöny.
"	Tóth Gusztáv	95-ik honvédszászlóalj.
"	Tarnóczy József	97-ik "
"	Zellán János	6-ik huszárezred.
"	Kovács Károly	20-ik honvédszászlóalj.
Hadi pénzt.	Zemányi Lázár	9-ik hadtest.
Pénztári tiszt	Fiedler Gyula	Schwehathi tábor.
Főhadnagy	Aranyossy Sándor	Számvevői tiszt.
Hadbiztos	Erdélyi Antal	Komárom várban.
Főorvos	Gurdélyi Endre	
Ezredorvos	Jeney Kristóf	a 34. sorgyalog ezredben.
Százados	Glósz Sámuel	Főorvos.
Főorvos	Schäffer Sámuel	8-ik huszárezrednél.
Alorvos	Hunyady László	Visoczky hadtestében.
Gyógysz. tiszt	Krausz József	Számadási ellenőr.
Élelm. tiszt	Ivaneczky József	Dembinszky táborában.
Százados	Spiczka János	Élelmezési kar. 9-ik hadtest.
Örmester	Beluscsák András	2-ik utász zászlóalj.
"	Bogáthy Ferencz	20-ik honvédszászlóalj.
"	Benke Gábor	13-ik "
"	Borbélyi Sándor	19-ik Mátyás huszárezred.
"	Botka Lajos	97-ik honvédszászlóalj.
"	Csáji Sámuel	66-ik "
"	Dinkovics Ferencz	3-ik "

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált?
Örmester	Drexler József	12-ik huszárezred.
"	Felix Antal	95-ik honvédszászlóalj.
"	Gyurko János	22-ik "
"	Kertész (Gärtner) Károly	69-ik "
"	Guttmann Gyula	96-ik "
"	Hollecsék Pál	Szepesi vadászszászlóalj.
"	Illinger Lajos	97-ik honvédszászlóalj.
"	Jakabfalvy Kálmán	10-ik "
"	Janthó Lajos	9-ik "
"	Keczer László	97-ik "
"	Klein Gábor	34-ik sörgyalozezred. I. zászlóalj.
"	Kormos Ferencz	52-ik honvédszászlóalj.
"	Karsa Árpád	97-ik "
"	Krutsay István	60-ik sörgyalozezred.
"	Kapy János	Utász 1-ső zászlóalj.
"	Kárpáty (Schmidt) Endre Kálmán	50-ik honvédszászlóalj.
"	Markus Miksa	9-ik "
"	Majorossy Antal	91-ik "
"	Martinidesz Mihály	20-ik "
"	Mesko Sándor	Szab. kir. Kassa városi önkéntes.
"	Matavovszky Gusztáv	49-ik honvédszászlóalj.
"	Némethy György	79-ik "
"	Otrokocsy Lajos	9-ik "
"	Podhorszky Károly	1-ső abaujmegyei nemzetőri zászlóalj. Mint politikai fogoly 3 hónapig Krakóban szenvedett.
"	Podhorszky Antal	1-ső huszárezred.
"	Porhammer József	37-ik sörgyalozezred.
"	Péczely Gyula	91-ik honvédszászlóalj.
"	Petrás Ágoston	9-ik "
"	Ricsi Károly	1-ső "
"	Reményffy Rezső	2-ik sörgyalozezred.
"	Steiner Lajos	9-ik honvédszászlóalj.
"	Scholcz Károly	52-ik "
"	Sárosi (Sariscsák) János	Abaujmegyei guerilla.
"	Sztolárszki János	2-ik huszárezred.
"	Sipos Pál	60-ik sörgyalozezred.
"	Stefani József	2-ik utászkar.
"	Schmoczer Bálint	124. honvédszászlóalj.
"	Szabó (Schneider) Károly	Husár.
"	Sefcsik Nándor	Német legio.
"	Szolnoki János	1-ső vadászszászlóalj.
"	Tolnay Ferencz	28-ik honvédszászlóalj.
"	Weiser Sándor	Lengyel legió.
Tűzmester.	Alexy János	3-ik 12 fontos ütegnél.
"	Berczik Ferencz	4-ik lovas ütegnél.
"	Ferenczy András	A hadszertárnál Nagyváradon.
"	Haffner Gyula	A tüzérségnél.
"	Honfi (Hirländer) Endre	6-ik 6 fontos Lapinszky-féle gyalog üteg.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált?
Tűzmester	Juhász Károly	12-ik 6 fontos lovas üteg.
"	Knechberger Sámuel	Röppentyű üteg.
"	Klimkovics Gábor	Lapinszky-féle 4-ik gyalogüteg.
"	Marjancsik Lajos	Röppentyű üteg.
"	Pallaghy János	12-ik 6 fontos lovas üteg.
"	Rojkovics László	Bombászkár.
"	Szakkay József	13-ik 6 fontos lovas üteg.
"	Szerényi Floris	12-ik 6 fontos gyalog üteg.
"	Skalics Ferencz	2-ik röppentyű üteg.
Főkar-foglár	Bankovics Simon	Munkácsvárbán.
Porkoláb	Horkay Imre	A 60-ik serezednél.
Vezéd (führer)	Kende János	34-ik sorgealogezred.
Osztály kovács	Tóth János	1-ső huszárezred.
Asztalosmes- ter gépgyár- nok	Heintz Károly	A nagyváradi gépgyárban.
Tizedes	Achácz Gábor	13-ik honvédszászlóalj.
"	Alexy János	19-ik "
"	Bodnár István	97-ik "
"	Brozsina Sebestyén	1-ső lengyel zászlóalj.
"	Bencze András	60-ik sorgealogezred.
"	Buchhalter Dávid	9-ik honvédszászlóalj.
"	Csornai János	6-ik honvédszászlóalj.
"	Cserni József	43-ik "
"	Derfinyak György	19-ik "
"	Fleisser Mór	9-ik "
"	Fischer Victor	90-ik "
"	Fischer Sámuel	34-ik serezed.
"	Fodor István	3-ik huszárezred.
"	Frankovics Ferencz	91-ik honvédszászlóalj.
"	Goldberger Lipót	42-ik "
"	Gedeon József	19-ik Mátyás huszár.
"	Hegedüs István	13-ik huszárezred.
"	Huber Károly	Utász.
"	Halmy Menyhért	Abaujmegeyi önkéntes.
"	Illés János	Tűzérirányzó.
"	Iván István	34-ik sorgealogezred.
"	Joczik József	9-ik honvédszászlóalj.
"	Konrádi János	A térparancsnoksághoz vezé- nyelve.
"	Kronberg Victor	Főutász a 2 utászsászlóaljnál.
"	Klein Sámuel	42-ik honvédszászlóalj.
"	Lehoczky Pál	Borsodmegyei guerilla.
"	Láng Rezső	4-ik huszárezred.
"	Lenkei Gábor	20-ik honvédszászlóalj.
"	Lengváry Imre	2-ik "
"	Lamotte István	Utász.
"	Lehoczky István.	3-ik huszárezred.
"	Mesko Ferencz	Sz. kir. Kassa városi önkéntes.
"	Mácza Lajos	10-ik huszárezred.
"	Madarász János	19-ik honvédszászlóalj.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált ?
Tizedes	Matusz Miklós	96-ik honvédzászlóalj.
"	Mingyár János	60-ik "
"	Molitorisz Lipót	Oroszhegyi-féle honvédzászlóalj.
"	Nagy Pál	20-ik honvédzászlóalj.
"	Perofszky József	1-ső utászzászlóalj.
"	Petruska Pál	9-ik honvédzászlóalj.
"	Petrányi János	Nyiregyházi ujoncztelep.
"	Purth István	Ujházy-féle vadászzászlóalj.
"	Szalay János	2-ik sorgyalogezred.
"	Segitzki András	11-ik honvédzászlóalj.
"	Székely János	10-ik "
"	Szilvássy Pál	12-ik Nádor huszárezred.
"	Sándor András	41-ik honvédzászlóalj.
"	Szaxon Mihály	34-ik sorgyalogezred.
"	Streidl János	52-ik honvédzászlóalj.
"	Soltész Dániel	Abaujmegyei önkéntes.
"	Sváby Mihály	9-ik honvédzászlóalj.
"	Sárosy István	Sz. kir. Kassa városi önkéntes.
"	Soltész Bertalan	Abaujmegyei guerilla
"	Szamuélis másképp Szkara J.	8-ik huszárezred.
"	Tóth Sámuel	20-ik honvédzászlóalj.
"	Tomasko András	3-ik huszárezred.
"	Tóth Gusztáv	6-ik honvédzászlóalj.
"	Vitti Sándor	Szepesmegyei vadászzászlóalj.
"	Wohl Lajos	94-ik honvédzászlóalj.
"	Valyko Bálint	2-ik németlégió zászlóalj.
"	Zsarnay Dénes	9-ik honvédzászlóalj.
Főtűzér	Bercsinszky János	3-ik 3 fontos üteg Komáromban.
"	Bodgál József	Nagyvárad hadszertár.
Tűzértizedes	Furmancsik János	42-ik gyalogüteg.
Főtűzér	Fleischer István	11-ik "
Tűzérirányzó	Fried Jakab	6-ik tűzér gyalogüteg.
"	Lintner Mihály	Philipovszky őrnagy alatt.
Tűzéraltiszt	Oberle Mihály	Szegedi tűzértest.
Tűzértizedes	Pálmay Ágoston	Szegedi 6 fontos üteg.
Főtűzér	Ruby István	6-ik 6 fontos üteg.
Tűzértizedes	Veigele Oszkár	1-ső számú honvédüteg.
Tűzérirányzó	Vadász István	Tűzérosz.
Zászlóalj dob.	Nagy Ferencz	34-ik sorgyalog ezred.
"	Nagy Mihály	34-ik honvédzászlóalj.
Dobos	Csidbay János	Abaujmegyei guerilla.
"	Kozma József	49-ik honvédzászlóalj.
Trombitás	Szmerekovszky Antal	Németlégió.
Őrvezető	Csáji András	60-ik sorgyalogezred.
"	Fedák István	Abaujmegyei guerilla.
"	Horváth András	144-ik honvédzászlóalj.
"	Pajtás Mihály	32-ik "
"	Szopcsák János	2-ik sorgyalogezred.
Közüvitéz	Ádám Pál	52-ik honvédzászlóalj
"	Anderko János	19-ik "
"	Angyal János	9-ik "

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált?
Közüvitéz	Benyiczky Pál	9-ik honvédzászlóalj.
"	Blasko György	90-ik "
"	Berko József	63-ik "
"	Bucsek János	10-ik "
"	Bazin András	22-ik "
"	Cseplő József	9-ik "
"	Csider András	29-ik "
"	Csató Ferencz	52-ik "
"	Czehelnik György	19-ik "
"	Drótos János	98-ik "
"	Dubóczi András	65-ik "
"	Derbics János	20-ik "
"	Ferencz András	52-ik "
"	Frivaldszki Mátyás	9-ik "
"	Galgóczi László	9-ik "
"	Gáspár Dávid	9-ik "
"	Gulyás Pál	19-ik "
"	Gánóczi János	52-ik "
"	Gersák Mihály	1-ső pesti "
"	Halász András	2-ik "
"	Horváth József	69-ik "
"	Herzog Adolf	2-ik "
"	Halyi Sándor	1-ső "
"	Horacsek Victor	3-ik "
"	Hisztai József	10-ik "
"	Handl János	25-ik "
"	Holubeczki Sámuel	7-ik "
"	Jakobi János	32-ik "
"	Juhász János	20-ik "
"	Kőszeghy Gábor	10-ik "
"	Kral Sámuel	5-ik "
"	Kassai Pál	20-ik "
"	Kocsis György	52-ik "
"	Kopilyák István	11-ik "
"	Kotik György	20-ik "
"	Kappan András	1-ső pesti "
"	Comáromy László	20-ik "
"	Lenkei György	52-ik "
"	Lütskö András	94-ik "
"	Lőrincz János	94-ik "
"	Müller János	97-ik "
"	Menda József	1-ső "
"	Maczák Jakab	9-ik "
"	Máthi József	19-ik "
"	Mihalik Adolf	7-ik "
"	Molnár György	94-ik "
"	Mészáros Mihály	99-ik "
"	Makó István	101-ik "
"	Makó György	94-ik "
"	Máté András	20-ik "
"	Nagy János	96-ik "

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált ?
Közüvitéz	Nyiri János	98-ik honvédszászlóalj.
"	Nagy István	49-ik "
"	Ongyik János	94-ik "
"	Petko György	94-ik "
"	Puntyko János	42-ik "
"	Petruska József	9-ik "
"	Praszkovics István	1-ső "
"	Richvaldszki Mátyás	9-ik "
"	Szabó József	64-ik "
"	Schrok János	127-ik "
"	Saibel Gergely	94-ik "
"	Szücs György	20-ik "
"	Szaniszló Mihály	94-ik "
"	Szabol Mihály	95-ik "
"	Szerényi Ede	49-ik "
"	Szegedi Mihály	18-ik "
"	Szobonya Imre	16-ik "
"	Szabó András	4-ik "
"	Senyo István	20-ik "
"	Soltész János	99-ik "
"	Schneider Ignác	37-ik "
"	Szemán János	94-ik "
"	Stefanko János	94-ik "
"	Smidlinszki József	55-ik "
"	Szadlovski Sámuel	97-ik "
"	Szepessy János	11-ik "
"	Spisák Mihály	18-ik "
"	Takács József	1-ső "
"	Tóth Mihály	9-ik "
"	Villim József	10-ik "
"	Valyigura János	40-ik "
"	Viktori József	1. ső pesti "
"	Zách Péter	197-ik "
"	Barna András	2-ik sorgyalogezred.
"	Benyo János	34-ik "
"	Barna László	32-ik "
"	Duklai János	34-ik "
"	Dorcsák István	34-ik "
"	Gadus János	Gránátos zászlóalj.
"	Hriczko János	34-ik sorgyalogezred.
"	Jávorszki György	34-ik "
"	Kotik József	60-ik "
"	Kristóf János	60-ik "
"	Kosarik András	34-ik "
"	Kerekes János	60-ik "
"	Kecskés Zsigmond	34-ik "
"	Molnár Mihály	34-ik "
"	Pehi István	34-ik "
"	Rojko István	34-ik "
"	Szoták János	34-ik "
"	Stóka Jakab	60-ik "

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált ?
Közüvitéz	Szaniszló István	60-ik sorgealozezred.
"	Szakkári János	34-ik "
"	Szurgent András	60-ik "
"	Bodnár János	Abaujmegeyei guerilla.
"	Bubelinyi Antal	"
"	Bodgál István	Mármarosai vadász.
"	Bóni György	Nem tudatik.
"	Böszörményi József	Abaujmegeyei guerilla.
"	Czakó István	Borsodi guerilla.
"	Duna András	Nem tudatik.
"	Danyi Sámuel	"
"	Demeter Mihály	Abaujmegeyei önkéntes.
"	Füzy Kálmán	1-ső vadászerezd. Mártonffy zászlóalj.
"	Goebel (Tzesta) János	Nem tudatik.
"	Gedeon (Blatier) János	Abaujmegeyei önkéntes.
"	Horák Ede	Sz. kir. Kassai önkéntes.
"	Hegedüs György	Abaujmegeyei önkéntes.
"	Ivanovics András	Hevesmegeyei guerilla.
"	Koczák András	Abaujmegeyei guerilla.
"	Klimko József	Abaujmegeyei önkéntes.
"	Kosztik György	Ujházy vadászszázlój.
"	Klents János	Hatvány önkéntes csapat.
"	Képes János	Nem tudatik.
"	Kasperkovics János	"
"	Kopcsó Tóth Mihály	"
"	Kozák János	Abaujmegeyei guerilla.
"	Lach Márton	Pék.
"	Lukachich Ferencz	Abaujmegeyei önkéntes.
"	Láng József	Ruházati bizottmány.
"	Melczér Ignác	Nyiregyházi ujoncztelep.
"	Mazsinyi Ferencz	Vadászszázlój.
"	Motilcz István	Német legio.
"	Martoncsik András	Ujházy vadászszázlój
"	Molnár György	Borsodmegeyei guerilla.
"	Marcák János	Nem tudatik.
"	Mazak János	Abaujmegeyei guerilla.
"	Meffer Lajos	Ujházy vadászszázlój.
"	Morvay Mihály	Ungvári önkéntes.
"	Mayer Sámuel Ágoston	Cornides-féle lovas guerilla.
"	Mocsáry József	Gyutacs-készítő Nagyváradon.
"	Novelly Imre	Voronyeszky 1. vadászszázlój.
"	Nagy Ferencz	Hevesmegeyei guerilla.
"	Nagy Károly	Borsodmegeyei guerilla.
"	Orosz Mátvás	Abaujmegeyei guerilla.
"	Oravetz András	Abaujmegeyei önkéntes.
"	Pavlovski József	Utász.
"	Pap István	Nem tudatik.
"	Plentzner József	Ujházy vadászszázlój.
"	Petrik József	Nem tudatik.
"	Reguczki János	Cornides vadászszázlój.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált?
Közüvitéz	Schneider Ernő	Sz. kir. Kassa városi önkéntes.
"	Szenci József	Abaujmegeyi önkéntes.
"	Somosi József	Abaujmegeyi guerilla.
"	Soltész István	"
"	Schlosser János	Zemplénmegeyi vadász.
"	Szmogya András	Egri ruhatar.
"	Sötöri János	Abaujmegeyi önkéntes.
"	Sztraka János	Utász.
"	Scholcz János	Ujházy vadászszázlőalj.
"	Soltész János	Komáromi árkászosztály.
"	Szaviczki János	Hevesmegeyi guerilla.
"	Szilágyi Pál	Ormay vadászrezred.
"	Tábori Antal	Abaujmegeyi guerilla.
"	Tóth György	Nyiregyházi ujoncztelep.
"	Vaszily György	Abaujmegeyi guerilla.
"	Vagner (Fiken) János	Cornides vadászszázlőalj.
"	Varga János	Sz. kir. kassai önkéntes.
"	Vilnrotter Henrik	Német legio.
"	Varga György	"
"	Zóna Lipót	Sz. kir. Kassa városi önkéntes.
"	Hajdu János	Temesvári 3 fontos üteg.
"	Kurucz László	Tüzér.
"	Molnár János	Lapinszky-féle üteg.
"	Mádi János	3-ik számú 24 fontos üteg.
"	Nagy Márton	18-ik számú 18 fontos üteg.
"	Petkovics József	Tüzér.
"	Pekár János	Tüzér. Vécsey táborában.
"	Révész Mihály	3-ik számú 24 fontos üteg.
"	Richnauszki András	Kassai 3 fontos üteg.
"	Tinis József	62-ik 12 fontos üteg.
"	Tilf József	Röppentyü üteg.
"	Tóth István	Tüzér Vécsey táborában.
"	Varga Mihály	Tüzér nagyváradi hadszertár.
"	Bárány András	6-ik huszárezred.
"	Djetvai János	10-ik "
"	Ferencz András	6-ik "
"	Fojtó János	10-ik "
"	Gönde János	4-ik "
"	Horkay Alajos	8-ik "
"	Képes János	3-ik "
"	Krupár Mátyás	6-ik "
"	Lucz Ádám	10-ik "
"	Liberko János	3-ik "
"	Lukács József	Hunyady "
"	Mácza Lajos	10-ik "
"	Miskóczi István	3-ik "
"	Mező János	10-ik "
"	Nagy Sándor	Sándor "
"	Nagy István	Hunyadi "
"	Pap János	13-ik "
"	Remonesik Mátyás	3-ik "

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált?
Közüvitéz	Stofcsik Jakab	10-ik huszárezred.
"	Szeredi János	3-ik "
"	Sinaly József	4-ik "
"	Szaniszló András	10-ik "
"	Sváb Mihók János	4-ik vagy Sándor huszárezr.
"	Simko János	Hunyadi huszárezred.
"	Simko István	10-ik "
"	Szilágyi Imre	2-ik "
"	Szójka Mihály	8-ik "
"	Takács György	10-ik "
"	Tomka Pál	3-ik "
"	Timko Tamás	6-ik "
"	Tóth István	Hunyady "
"	Vincza István	6-ik "
"	Varga Mihály	10-ik "

Kimutatása

az abaújmegyei honvédegyelet pénzübeli bevételeinek.

K i t ő l ?	frt.	kr.
Átvétetett az 1861-ik évi honvédségélyző egylettől . .	62	—
Kassai izraelita közönség	50	—
Horváth György szolgabíró gyűjtése	6	72
Kaczvinszky Victor jászóvári prépost	5	—
Herglóc Antalné szül. gróf Rédey	5	—
Csuka Györgyné	2	—
Dózsa Sándorné	11	24
Május 24-én 1868. tartott tánczvizalom jövedelme . .	60	84
Kelcz Gyuláné	5	—
Patay Sámuelné	8	—
Kelcz Gyula főszolgabíró a ranki tánczvizalom jövedelmét kipótólva	40	—
Unghmegyei honvédegyelet az abaújmegyei monographiáért	5	40
Veszprémi " " " " " " " " " " " "	5	40
Nógrádmegyei " " " " " " " " " " " "	5	40
Halykó Mihály gyűjtése	2	—
A kassai járás II. alszolgabírája gyűjtése	3	50
Schalkház Lipót adománya	50	—
Gróf Pallavicini Alfréd adománya	10	—
Szepesmegyei honvédegyelet az abaújmegyei monographiáért	8	10
Darvas Imre szikszói főszolgabíró gyűjtése	35	—
Kraynik Sándor kassai járás alszolgabírája gyűjtése . .	5	—
Kelcz Gyula füzéri járás főszolgabírája gyűjtése . . .	2	—
Dióssy János kassai " " " " " " " " " " " "	14	38
Gencsy Ferencz adománya	50	—
Az 1861-ik évi tartozásokból bevéttetett	420	—
Baranyamegyei honvédegyelet abaújmegyei monographiáért		
Czap Károly m. k. őrnagy által	2	70
Lapösszeg	874	68

K i t ő l ?	frt.	kr.
Áthozat a 734. lapról	874	68
1868. február 18-án tartott béli tiszta jövedelem . . .	869	62
Latabár Endre átadott	68	55
Lacsny Vincze	39	13
Összesen	1851	98

Igen korlátolt vagyoni állapotához képest az egyesület működésében meglepő eredményeket képes felmutatni, mely mindenestire becsületére szolgál.

Megnevezése a czélnek	frt.	kr.
A központi egyesület támogatására	55	—
Beniczki Lajos kiderítésére	25	—
A honvéd-rokkantak országos segélyezésére	40	—
A „Honvéd“ első katonai szaklap támogatására	35	—
Honvéd sematizmus felsegélésére	10	—
Az aradi vértanúk emlék-szobrára	95	—
A branyiszközi emlék-szoborra	25	—
Desewffy Arisztid emlék-szobrára	25	—
A tarczali és tokai hősök emlék-szobrára	34	66
Egy elhalt ezredes családjának	25	—
A kápolnai emlék-csata-szoborra	20	—
A honvéd-menházra	40	—
A Bathianyi szoborra	20	—
A szegedi honvédegyletnek sorsjegyekért	15	90
Bem szobrára a marossszéki egyletnek	20	—
Sebes árva részére	24	26
Temetési kiadásai az egyletnek	314	67
Az egyleti üzlet kiadásai	127	77
Segélyezésekre kiadott az egyesület	1166	57
A váci emlék-csata-szoborra kétízben	70	—
Gyűjtések az átutazóknak és véletlen szükség fődőzésére	91	52
Összesen	2280	35

Nagyobb kiadásai az egyesületnek onnan erednek, minthogy némely gyűjtő ív jövedelme nem vétetett be a pénztárba, de egyenesen a kitűzött célra fordított.

Az egyesület minden irányban óhajtotta működését kiterjeszteni és sikerült 2 honvéd főtiszt leánykát, az egyiket a kassai apáczá zárdába; a másikat a pesti gazdasszonyok intézetébe díjtalan növeltetésre bejuttatni, ahol még jelenleg is növeltetnek.

Igyekezett ruhagyűjtések által a ruhanélkülieket illendő ruhával ellátni, s ekkép történt meg, hogy 8 szegény sorsu

honvéd, 5 honvéd-özvegy, 5 honvéd-árva, összesen tehát 18 egyén a kellő ruházattal ellátott.

Megtett mindent, mikép az ő cs. k. felségeik által a koronázás alkalmával legkegyelmesebben, valamint számos lelkes hazafi által adományozott országos alaphól mennél többen részesíttessenek; segélyeztetett pedig országosan az egylet köréből: 8 főtiszt, 6 főtiszt-özvegy, 2 főtiszt-árva, 11 altiszt, 5 altiszt-özvegy, 29 közvitéz, 18 közvitéz-özvegy, 3 közvitéz-árva; összesen 82 egyén 10068 frt. 90 krral o. értékben.

Jelenlegi kis vagyona az egyletnek egyedül a vagyontalan egyletí tagok tisztességes eltemetésére fordíttatik.

Adja Isten, miszerint az országgyűlés mihamarább a nemzet méltóságához illő összeggel törvényhozásilag segélyezné fel az 1848^{8/9}-ik évi nemzeti szabadságharcosai rokkantjait, munkaképtelen özvegyeit és árváit!

Emlék-táblája

az abaujmegyei honvéd-egylet területén igazolt s elhalt honvédeknek s azoknak, kiknek özvegyeik és árvaik e megye területén telepedtek le, vagy itt igazolták magukat.

Eördögfalvi Csuha Antal, tábornok. Született Szabolcsvármegyében Hálászban 1794-ben. A gymnasialis iskolákat Debreczenben és Kassán végzé. 1810-től 1813-ig az olmützi hadapród-növeldében volt, a honnan hadnagyul lépett ki a Duka, később Dom Miguel 39-ik sorgyalog ezredhez, mely akkor éppen Franciaországban harczolt, s az 1815-iki békekötésig minden hadjáratban részt vett. Conflansnál puskagolyó által karján nehéz sebet kapván, fogságba esett, de sebéből szerencsésen kigyógyult.

A békeévekben mindig kitűnő vagy szorgalmat igénylő állomásokba alkalmaztatott, s egypárszor sorján kívül léptetett elő.

1824-ben ezredsegéd; 1831-ben százados; 1833-ban debreczeni toborzási helyparancsnokká lőn, a hol 5 év alatt az ezredet majdnem kiegészítette. 1838-ban Budán gránátos százados; 1844-ben őrnagynak léptetett elő, mely minőségben előbb Aradon, később Péterváradon állomásozott.

Csuhát mint katonát „hivatala iránti buzgalom és rajongó hazaszeretet” jellemezé, 1848-ban május havában Pestre utazott, magát a minisztereknek bemutatá és szolgálatját a magyar kormánynak felajánlotta, melynek folytán ő cs. kir. felsége helybenhagyása mellett a Baldácsy elnöksége alatti honvédelmi bizottmányhoz alezredesi ranggal adlatusi minőségben neveztetett ki.

A kormány Csuha szervezési tehetségét és tevékenységét felismerve, mihamar a Bácskába küldte, hol honvédek és nemzetőrökből álló seregét begyakorolva, a vidék védelmét Török-Becséről intézte, s a ráczok egyik nagyobb-szerű támadását szerencsésen visszaverte.

1848. évi október végével a kormány által Pestre hivatott, a hol ezredessé előléptetve szegedi kerületi hadparancsnokká neveztetett ki.

November hóban Erdélyországban hadtest szervezete és vezetésével biza-

tott meg, mely kitüntetés a táborozás alatt megrongált egészsége helyreállítására tekintetéből el nem fogadhatván, felüdüléseig nyugdíjaztatását kérte; ebbeli kérelmének azonban a kormány meg nem felelt, hanem miután Erdélybe Bemet nevezte ki helyére, Csuhát Péterváradra rendelte, hogy ott a fegyelm-vesztett helyőrséget kötelessége teljesítésére visszavezesse, s a várparancsnokságot Zahn cs. kir. altábornagy oldala mellett átvegye. Megérkezvén Csuhá Péterváradra, ott báró Blagoevichot, a cs. kir. főhadai kormányzót betegen, Zahn cs. kir. altábornagyot nyugdíjazva találta, s így az egész felelősség sulya válla-ra nehezedett.

Csuhának Péterváradon működése nehéz körülmények közt kezdődött, ugyanis egyrészt az ujvidéki ellenséges indulatú lakosság, másrészt az osztrák osztrák hadak között szorítva, még a várbeli sőt az alatta levő tisztek és hivataltok heterogen gondolkozása ellen is kelle küzdenie.

1849. január havában történt tábornoki kinevezése volt végre az utolsó hír, mely a tökéletesen elzárt várba érkeztetett a magyar kormány részéről.

Ily körülmények közt halhatlan becsületére vállik elhalt tábornokunknak, hogy a kultamadások, belármányok közepette: néhol szigorral, más helyütt nyájas előékenységgel eljárva, a várat s benne a kívánatos rendet mindodáig a hazának megtartotta, miglen Perczel Mór márczius végével a titeli ütközet után, hadtestével Péterváradra bevonult.

Perczel megérkezével Csuhá kimerült egészsége helyreállíthatása végett, azonnali helyettesítést kérte, mire Perczel tábornok végre kérelmeibe beleegyezve, helyébe Perczel Miklós ezredest nevezé ki ideiglenes várparancsnokul.

Fölmentetése után Csuhá azonnal Debreczenbe indult, a hová megérkezve a kormányzónak okait és gyengélkedő állapotát előadá, mire Szabolcsvármegyébe egyik rokonához vonult, a hol a történelmi eseményeket bevárva, előbb Kassán, 1850-ben Pesten indított meg ellene a hadi törvényszéki nyomozat, miglen 1851-ik év július havában rangja s azzal járó ellátási igényeinek elvesztésére ítéltetett.

A kimondott hadi törvényszéki ítélet megfosztá tábornokunkat minden anyagi életfentartási eszközöktől; de a balsors ellen nemesen küzdve, birtokában nagy miveltségű öt hön szerető érdemes nejének, született Ritter Dominikának, barátjainak és rokonainak gyöngéd részvéte enyhíték némileg a nyomort, s ama fájdalmas érzetet elviselhetnie, melyet az édes hazának szenvedése ejtett igaz hazafias koblében; s bárha végnapjaiban a m. kir. ministerium kinevezésében homályosodó szemei a hazát fényesebb jövőndő áramlatában látták vala is ragyogni: de mindezen örvendetes események a boldogultnak csakis 1867. évi február hó 22-én történt halálát édesebben mosolygák körül.

Sándor fia öröklötte a szülői gondos nevelés mellett azok erényét és apja rajongó hazafiságát is.

Báró Leutsch Albert, Miksa, Levin, őrnagy. Született 1802. augusztus 21-én Wetzlarban, Poroszországban, a hol atyja azon időben a birodalmi kamarai törvényszék ülnöke volt Szászország részéről, a midőn 1804-ben a német császárság megszüntével ezen törvényszék is feloszlott, atyja Frigyes Ágoston szász király által a frankfurti nagyherceg alatt álló rajnai szövetséghez majnai Frankfurtba teljhatalmú ministerré és rendkívüli követté neveztetett ki, mely állomásban 1812. évig megmaradt, a midőn Drezdába visszahivatott, s ott 1817-ig működött, miglen a hannoveri királyságban Cellebe a főfellebbezési törvényszékhez alelnökül hivatott meg, de ezen minőségében 1818-ban meghalt.

Az elsoroltaknál fogva Albert első nevelését Frankfurtban nyerte meg a szülői házból; 1812 és 1813-ban a naumburgi (an der Saale) Dom-iskolába járt, a hol atyja nővérei éltek, innen 1817-ig a meissenai fejedelmi iskolába került, a honnan apjával Cellebe ment át, a hol a hannoveri gárda gyalog ezredbe mint hadapród belépett.

Ezredével ezután Hannover városba mint új helyőrségbe érkezvén, 1821. évben belépett a főherceg Károly 3-ik osztriai uhlanus ezredbe mint hadapród; három hó múlva a herceg Hohenzollern 2-ik chevaux legers ezredbe alhadnagynak tétetett által, a hol 1827-ben főhadnagy, 1833-ban pedig másod kapitánynya léptetett elő.

1834-ben rangja megtartása mellett a hadi szolgálatról leköszönt, és nőül vette a minden tekintetben hazafias lelkületű honleányt Soóvári Soós Ágnes. 1848-ban a m. kir. kormány által felszólíttatva, augusztus havában báró Bechtold oldala mellett mint kapitány a magyar hadseregbe lépett, annakutánna az egész magyar hadjáratban részt vett, 1849. ápril 20-án honvéd tábor-kari őrnaggyá nevezetett ki; miglen a világosi fegyverletétel után 1849. évi december havában Aradvárban agyonlövés általi halálra ítéltetett, ezen ítélet azonban kegyelem útján 16 évi várfogságra változtatott.

Aradvárból az ítélet kihirdetése után Josefstadtvárba vitetett, a honnan 1856. ápril 6-án hat és fél évi szenvedés után kiszabadult.

Báró Leutsch Albert minden tekintetben tudományos ember volt; megszabadulása után lelkes derék neje oldala mellett folyvást tanulva, működve boldogul élt. munkásságának és tanulmányainak a vizgyógyászati téren nem egy szenvedő honpolgár köszönheté egészsége helyreállítását. „Betegség és felüdülés, a természeti törvények szempontjából tekintve.“ Megjelent Pesten 1862. Érdekes és korszakot képező munkája nemes tanulmányainak e téreni nagyszerű eredménye. Folytonos kutatásai, észlelődései, bárha idővel őt a sirba vezették is, de köztünk, kik őt közelebbről ismertük, megmarad örökre emléke; nagymérvű, az emberi erőt meghaladó kísérletei pedig a tisztelet tárgyává emelték őt. Lásd „Der mächtigen Einfluss dem unverdorbenen Luft auf den Menschlichen Organismus.“ Megjelent Zürichben 1858.

Új hazájának jogai és tekintélye visszaállításán szüntelen működött, e czélból a lelkesebb számos hazafival összeköttetésben állott, literaturai téren megjelent: „Österreichs Machtstellung und die ungarische Verfassung vom Jahre 1848.“ Megjelent Sárospatakon 1865. Műve előtt kalapot emelhet minden becsületes magyar ember.

Meghalt 1867. december 28-án Gräfenbergben, öröknegyalomra tétetett Kassán, 1868. január 6-án.

Fülhegyi (Henkler) Henrik, őrnagy. Született Gácsországban Rzesov városban, a hol atyja Henkler Henrik mint nyugdíjas százados élt 1814-ben.

Neveltetése első éveit a szülei házában nyerte és Rzesov városban járt a gymnasialis iskolába, miglen 1828-ban 14 éves korában a bécs-ujhelyi katonai academiába vétetett fel, a honnan 1832. évben báró Kondelke 40. számú sorsyalog ezredbe lépett, és 1842—43. évben mint alhadnagy leköszönt.

1843-ban házasságra lépett Moll Emiliával.

1848-ban a 9-ik honvédszászlóaljhoz főhadnagynak nevezetett ki, a hol századossá is lett, mely minőségében magát kitüntetvén, a III. osztályu vitézségi renddel díszesített fel.

1849. év elején a 97-ik honvéd zászlóalj őrnagyává léptetett elő.

A hadjárat bevégeztével Aradvárba került, a hol hadi törvényszék elibe állíttatva agyonlövésre ítéltetve, 16 évi várfogságra kegyelmezett meg.

A várfogságból 1851-ben szabadulván meg, eleinte festészetből élt, később mérnöki minőségben a catastrothez lón alkalmazva, miglen 1863-ban ápril hó 14-én Eszéken meghalt.

Fiai: József, 19 éves, Kassán kereskedő segéd, Ödön, 16 éves. a kassai V. gymnasialis iskolába jár.

Csányi Dániel, őrnagy. Született 1819-ben február 3-án Técsőn Mármaros-vármegyében, a hol atyja hely. hitv. lelkész volt.

A kisebb iskolákat Szigeten végezte, a nagyobbakat Debreczenben, a jogot Kassán.

1841-ben kassai ügyvéd Török Józsefnél segédeskedett.

Ezután a bécsi polytechnicumban a technicát 5 évig tanulmányozta.

1846-ban a Tiszaszabályozásnál nyert alkalmazást és Tisza-Dobnál működött.

1847-ben gróf Széchenyi István a Tiszaszabályozás ügyében Sasku Károly és Csányi Dániellel volt kiküldve; mely munkát bevégezte után folyvást a Tiszaszabályozásnál alkalmazva Miskolczra tévé át lakását.

1848. elején mint önkéntes vett részt a borsodmegyei nemzetőri vállalatokban, később a honvéd seregbe mint Sánta őrnagy segédtisztje és alhadnagy ment Erdélybe; csakhamar ezután főhadnagy lett, de ismét visszajött Debreczenbe, a hol Klapka György által a mérnökarhoz századosul neveztetett ki.

Kineveztetése után néhány hónapig Komáromvárbán működött, és 1849. évben őrnaggyá lett.

A komáromi hadalku után nőül vette 1850. január 6-án Péchy Ágnes és Debreczenbe telepedett le, a hol eleinte gazdálkodásból élt.

Ezen időben majd a Tiszaszabályozásnál, majd a debreczeni tábornok és hadparancsnok által kínáltatott meg kecsegtető hivatalokkal.

A mint Kerekes tanár meghalt, a debreczeni collegium ezen tanszékét elnyerte, de csak rövid ideig működhetett e téren, mert már 1852. évben az akkori kormány által gyanuba vétetett, hogy a külfölddel levelezésben és összeköttetésben áll, a honnan ő azonban régi jó barátjaitól csakis két darab jelentéktelen levelet kapott, melyet el nem tilthattott.

A két levél nagy szerencsétlenségnek kútforrása lett; ugyanis 1854-ben zsandárok rontottak be szállására, ott mindent felkutattak, megtalálták a két levelet is, de mint haszontalant félre dobták; egy hét múlva azonban elfogott, s a két levéllel együtt Bécsbe kísértetett, a hol a bűnvádi vizsgálat ellene másfél évig tartott, jóllehet misem lőn ellene bizonyítva; midőn már teljes reménye volt a kiszabaduláshoz, történt Bécsben a Libeni-féle merény, mire a megszabadulás helyett 12 évi nehéz várfogságra ítéltetett és Josefstadtvárba küldetett, a honnan azonban az 1857-ik évi általános megkegyelmezés alkalmával szinte megszabadult.

További élete ezután Debreczenben folyt le. Tanári állását mint compromittált egyén el nem foglalhatta, a gőzmalomnál mint technikai igazgató alkalmaztatott; később a kereskedelmi kamara titkára lett.

1861-ben országgyűlési követ és magyar tudományos academiai tag.

Az országgyűlés feloszlata után ismét tanári székét foglalta el.

Most már éjjel nappal tudományos munkálatokkal foglalkozott. Számos kéziratai könyv alakba valónak kötve; utolsó munkája azonban arasznyi magasságban ív alakban író asztalán állott; erről nejének azt mondta, hogy az kész munka, de előbb németre és francziára akarja fordíttatni, s mind a három nyelven egyszerre kiadni.

1866-ban fáradhatlan munkássága következtében egészen összeroskadt és szemei megromlottak; a késő idő daczára a Szepességre Feketehegyre ment, a honnan szeptember végével visszajött, de szemei nem javultak és kedélyhangulata alább szállott.

Deczember havában édes anyja temetésén meghűtötte magát és tüdőlobba esett, melyből többé fel nem épült.

Utolsó nagy irodalmi műve asztaláról eltűnván, nejének azt mondomta, hogy: „az jó kézben van”; de miután nejének az illető jó kezét meg nem nevezte, az maig a barátság örve alatt ezen mindenesetre nagybecsű munkát eltítkolva tartja.

1867. január 20-án jobb életre szenderült át.

Többi irodalmi műveit az özvegy személyesen átadta 1867-ben Budán férje régi barátjának Lechner Gyulának, de azóta vissza nem kaphatja, sőt az e részbeni levelekre nem is válaszolt; jelenleg pedig a kormány által kiküldetve Mexikóban van *).

Özvegye szül. Péchy Ágnes, jelenleg különösen Cornelia leánya neveltetése végett — kinek gyönyörű hangja van Bécsben lakik, s magát az abaujmegyei honvéd-egylet előtt igazolta.

Leányai: Cornelia, hajadon, Juditha, Gizela, kiskoru árvák.

Veisz másképp **Weimar** vagy **Fehér János**, őrnagy. Árva-, bars-, lipó-, zólyom-, később gömör- és szepesmegyei guerilla zászlóalj parancsnok.

Vörösmarty Sándor, százados. Született Kecskeméten 1816. szept. 8-án. Atyja Vörösmarty Sándor földbirtokos.

Anyja Balogh Juliánna.

Iskoláit a kecskeméti collegiumban kezdette meg, s a pesti egyetemen végezte.

1843-ban Pesten mint ügyvéd működött.

1845-ben nőül vette Ránky (Müller) Ágnes.

1848-ban a Bocskay-féle 17. huszár ezredhez mint alhadnagy lépett be. Ezredében fokozatonként főhadnagy és kapitány lett, miglen 1849-ik évben július hó 17-én a véres szőregi csatában hős halállal esett el.

Özvegye jelenleg Kassán lakik Irén és Aranka hajadon leányaival.

Gróf Rudniczky József, százados. Született Nagy-Lengyelországban Rudnikon, Varsó közelében 1812.

Az 1830—31. évi lengyel forradalomban részt vevén, annak szerencsétlen kimenetele után Franciaországba menekült, a hol mindaddig maradt, a míg 1848—49-ik évben a magyar-lengyel legio 1-ső zászlóaljába mint százados alkalmazást nyert.

A világosvári szerencsétlen catastropha után a török birodalomba menekülve Konstantinápolyban tartózkodott, a hol a minden tekintetben hazafias lengyel érzelmű Golomberszka Annával egybe kelt.

Ifju leikes nejjével eleinte Bulgáriában a selyemtenyészéssel foglalkozott, az 1861. évi kedvezőbb viszonyok közt Magyarországra tette át lakását, s először Pesten, később Kassán tartózkodott, a míg 1869. évi szeptember havában a köztisztviselői és szeretetben álló férfiu éppen akkor halt meg, a midőn a kilátásba helyezett m. kir. honvéd századossá kineveztetése által a reménydusabb jövő küszöbén állott.

A kassai árvaház vagy Elisabethinumban a selyemtenyészde berendezése s életbeléptetése által magának a város jobb érzelmű lakossága előtt marandó emléket emelt.

Gyermekei: Teréz és Adela hajadonok, Jozefa, Luiza és Géza kiskoru árvák.

Münszter Eduárd Imre, százados. Született Kassán 1818. június 25-én.

Atyja Münszter József, kassai polgár.

Anyja született Turnusz Magdolna.

Gymnasialis iskoláit Kassán és Kis-Szebenben végzé.

1835. évben mint hadapród a Vilmos nevű 10. huszár ezredbe lépett.

1839. évben alhadnaggyá, 1842-ben főhadnaggyá léptetett elő.

1843-ban Münszter Idát, unokatestvérét nőül vette.

1848-ban az ezred Magyarországra helyeztetvén át, október 30-án a schveháti csatában részt vett; később Biharmegyébe Belényesre az ujonczok

*) Elvárjuk Lechner Gyulától, hogy magát e tekintetben a nemzet előtt nemcsak igazolni fogja, de egyszersmind az elhunyt irodalmi műveit az özvegynek és árváinak érintetlenül vissza fogja kézbesíteni.

felszerelése és begyakorlására rendeltetvén, onnan 1849. május havában a Görgey parancsnoksága alatti „dunai hadsereg“-be Kmetty dandárába osztatva, mint százados június 13-án Myss osztrák dandárnok két hadoszlopa megtámadása alkalmával, a dsidások ellen vívott csornai esatában hős halállal esett; el.

Fia Kárpát jelenleg 24 éves, Csongrádmegyében Szőlősen uradalmi tisztségben van alkalmazva.

Baliga Adolf, százados. Született 1823-ban Selmecz-Bányán, a hol atyja Baliga István, királyi kamarai fősebsz volt.

1842-ben végezte be a selmecz-bányai ágostai hitv. lyceumban a bölcsészeti tanulmányokat.

1845-ig a magyar-óvári gazdasági intézetben növeltetett.

1846 és 1847-ben Taczmausdorfba Klauzal Gábornál mint gazdatiszt volt alkalmazásban.

Az 1848—49-ik évi hadjáratokban eleitől végig részt vett; 1849-ik évi július 5-től mint százados, egyszersmind a 63-ik honvéd zászlóalj parancsnokává lón kinevezve.

A hadjárat bevégezte után 1850—1859. évig részint Kolcshosszmezőn, részint pedig Rozgonyban gazdálkodott. Ez időben állította össze azon remek gazdasági könyvvitelt, melynek maradandó emléke Abaujvármegye Monographiája 396. lapján van megörökítve.

Neje született Fiedler Vilma.

1859—1862-ig mint a kassai cukorgyár pénztárnoka működött, a midőn január 24-én meghalt.

Balogh Petrilla János, százados. Született 1819. évi augusztus 8-án Csákányba abaujmegyei községben, ahol atyja Petrilla János uradalmi gazdatiszt volt.

Édes anyja, szül. Dvovcsák Katalin.

Első növeltetését a szülői házban nyerte, ahol bár szeretettel de szigoruan tartották, innen a kassai főgymnásiumba került, a hol a bölcsészetet is tanulta, a jogi tanulmányokat Egerben, Mármaros-Szigeten és Nagyváradon végezte.

1842-ik évtől Pesten volt, joggyakorlaton 1848-ig, s eleinte Szerencsy István, később pedig gróf Zichy Ferenc oldala mellett működött.

1848-ba eleinte visszavonta magát a dolgok eseményétől, de 1849-ik évben a megyei vésdereg (guerilla) egyik századának századosa volt s mint ilyes részt vett a szegedi, szőregi és temesvári ütközetekben.

A bekövetkezett gyászos események után, a cs. kir. hadseregbe besoroztatva mint közvitész, tizedes és őrmester 10 hónapig szolgált a Vilmos főherczeg nevét viselő 12 sz. sorgyalog ezredben.

1850—1854-ig az abaujtornai földbecslési munkálatoknál mint felszólamlási pótsegéd működött.

1854—1860. évig mint Kassa kerületi jegyző volt alkalmazva.

1861—1870-ig Sárosvármegye rendszerinti esküdtje volt.

1871. március 23-án meghalt.

Hreblay Antal, százados. A nagyváradi hadszergyárnál mint tüzér százados volt 1848—49. évben alkalmazva, mely állását a bemutatott hivatalos ki nevezés és hadügyminiszteri intézvény kétségtelenné teszi.

Özvegye született Scholecz Anna, Kassán lakik.

Tatay István, százados. A 34. sorgyalog ezredben 1849. évben századosi minőségben szolgált.

Özvegye Urbán Anna s fia Lajos, Kassán laknak.

Tóth Lajos, százados. Született Abaujmegyében Buzafalván 1830-ban, a hol atyja János, azon időben uti biztos volt.

Anyja született Fűzi Ágnes.

A gymnasialis iskolákat Kassán végezte.

1848-ban a Kassán felállított 9. honvéd zászlóaljba mint közvitész önként beállott.

A 9. honvéd zászlóalj egész táborozásában részt vett, fokról fokra századossáig emelkedett, és kitűnő vitéz magaviselete következtében Budavár bevétele alkalmával a III. oszt. vitézségi renddel díszesített.

A világosi fegyverletétel után a sorozás által fölmentetvén, eleinte a kassai járás cs. kir. kézbesítője lett.

1850-ben nőül vette Skvór Johannát, ki 1851-ben meghalálózván.

1853-ban másodszori házasságra lépett Raszlavicz Máriaival, mely időtől fogva folyvást neje jószágában Magyar-Raszlaviczon gazdálkodott.

1861-ben Sárosvármegye felső-tárczai járás rendszerinti esküdtje lett, de ezen hivatalából a provisorium alatt visszalépve, 1864-ben Magyar-Raszlaviczon meghalt.

Özvegye és István fia, Magyar-Raszlaviczon laknak.

Szebényi Lipót, százados. Született június 20-án 1817-ben Volócson Bereghvármegyében.

Atyja Szebényi Sándor.

Anyja született Herke Mária.

A gymnasialis iskolákat s az I. bölcsészeti osztályt Kassán végezte.

1837-ben báró Kondelka cs. kir. sorgyalog ezredbe belépett mint hadapród, a honnan 1843-ban lépett ki, és a tiszai sószállításához jött mint hivatalnok alkalmazásba, a hol 1848. évi június 4-ig szolgált, a midőn a 40. honvéd zászlóaljba lépett, a hol 1848. október havában alhadnagygyá,

1849. márczius hóban főhadnagygyá,

Julius 1-én századosá léptetett elő.

A komáromi fegyverletétel után Kassára jött, a hol mint ügyvédi segéd elősködött, miglen 1861. december 29-én sz. kir. Kassa város sáfárává lón megválasztva.

1853-ban nőül vette Zámbery Bertát.

1870. évi december 4-én meghalt.

Gyermekei: Andor 17 éves, jelenleg gróf Zichy Rezső uradalmában van alkalmazva. Irma 16 éves hajadon, Stefana 13 éves, Janka 10 éves, Sándor 9 éves, kiskoru árvák.

Puky Ignác, százados. Született Alsó-Mérán 1824-ben.

Eleinte a 9. honvéd zászlóaljnál szolgált, később a 17. Bocskay-féle huszár ezredben másodkapitány volt.

Neje Hunyor Zsuzsánna.

Gyermekei: József és Sándor a 34. gyalog ezrednél, Teréz 16 éves hajadon, Ignác, Anna, Mária kiskoru árvák.

Bárczy János, százados. Született Kazsuban Zemplénmegyében 1821-ben, hol atyja közbirtokos volt.

1839-ben magyar kir. nemes. testőr és cs. kir. alhadnagy.

1848-ban a szathmári rokkant házban mint működő százados szolgált.

1861-ben Zemplénvármegye várnagyául választatott el, mely minőségében meghalt.

Első neje Perisutti Andreana.

Fia István, m. kir. honvéd hadnagy és fogalmazó a nagymélt. m. k. honvédelmi ministeriumnál.

Második neje Püspöky Alojzia.

Gyermekei: János, András és Ilona kiskoru árvák.

Terbócs Károly, Született Makranczon 1824-ben. Százados a 68. honvéd zászlóaljnál.

Neje született Ferdinándy Krisztina.

Leánya Mária Anna, férjezett Vanié Ignácné.

Dein Pál, százados. Született Losonczon 1807. jó módu szüléktől.

Meghalt 1852-ben május 3-án.

Részt vett eleinte a ráczok elleni táborozásban Szent-Tamásnál, Szabadkán, a hol kitüntette magát; a komáromi csatában, a hol az ezredből igen sok ember esett el, a váci csatában sat.

Százados kapitány a 3. számú huszár ezrednél.

Neje született Krajnyák Mária.

Gyermekei: Gyula, m. kir. honvéd alhadnagy, Róza, Pál.

Kratochvil Antal, százados a 60. sorgyalog ezredben.

Neje született Roszaum Katalin.

Furár András, főhadnagy a 10. huszár ezredben.

Neje született Melcher Johanna.

Gyermekei: András, Johanna, Zsuzsánna, Mária, Vilmos, István és Adelheid.

Csuka Antal, főhadnagy. 1848 előtt a 10. huszár ezrednél szolgált 14 évig. A 8. huszár ezredben 1848-ban a szikszói csatátéren főhadnaggyá nevezetett ki. Neje: Palásthy Erzsébet, leányai: Erzsébet, Ida.

Müller József, főhadnagy. 1848-ban a tűzéreknel szolgált.

Neje született Ruzsinszky Antonia. Fia Nándor.

Frajwald László, főhadnagy. 1848 előtt a 34. sorgyalog ezredben őrmester. 1848-ban alhadnagy.

1849. elején főhadnagy.

Bernay Károly, főhadnagy a 9. honvéd zászlóaljban.

Neje Csonka Juliánna.

Ujházy Aladár, főhadnagy. Született Kassán, 1827-ben márczius 27-én.

Atyja Ujházy Lajos.

Anyja Szender Erzsébet.

A 13. honvéd zászlóaljban főhadnagy.

Neje Nyilassi Róza.

Fia Béla.

Nyilassi Sándor, főhadnagy. 1849. évi 63-ik számú közlöny.

Neje Antolik Mária.

Fait Pál, főhadnagy. 1848. évi 189. és 1849. évi 96. 99. számú közlöny.

Elekes György, alhadnagy a Bocskay-féle 53. zászlóaljból.

Neje Fridrich Anna.

Lehoczky Ferencz, alhadnagy a 97. honvéd zászlóaljból.

Gyermekei: Móríc, 1848—49. évi 10. huszár ezredbeli főhadnagy, Zsófia, hajadon.

Magyar Károly, alhadnagy. Szabad kir. Kassa városi önkéntes.

Neje Herceg Anna.

Gyurász Béla, alhadnagy. 1849. évi 53. sz. „Közlöny“.

Spernovics József, Tüzér alhadnagy, 1823. született.

1848 előtt ügyvéd volt, a midőn a magyar hadseregbe lépven, 1849-ik évi március 1-én közlöny 415-ik száma szerint, Klapka helyettes hadügymiszter által tüzér alhadnaggyá nevezetett ki.

Szabad kir. Kassa város uradalmi főügyésze volt.

Meghalt 1871. ápril hó 19-én. Neje született Lokhorn Anna. Árvái Kálmán, Ilona, Margit.

Werfer József, tábori nyomda-igazgató, százados. Született Bécsben 1810.

Atyja Werfer Károly, Lugosról Bécsbe költöztvén át, hová nyomdaigazgatóul hivatott meg; később a kassai jezsuiták által 1606-ban alapított nyomdát vette által, a melyet azon időben a virágzás legnagyobb fokára emelt.

József a gymnasialis iskolákat Bécsben kezdte tanulmányozni, a honnan a bécs-ujhelyi katonai academiába jutott; de midőn atyja Kassára tevő át

lakását, a katonai akademiából kivételt és tanulmányait a kassai akademián folytatta.

A könyvnyomdászat gyakorlatilag megtanulása végett Drezdát, Lipsét, Nürnberget, Gothát, Meissent sat. látogatta meg, és 1835-ben Kassára visszatért, a hol az első lithographiát állította fel. Nőül vette Moll Juliát, azután Debreczenben is lithographiát és térképgyárat állított, a mely 1868-ig működésben állott.

Valamint atyja az 1809. évi nemesfelkelésben részt vett, szintugy követte József is 1848. évben a nemzet harcra kelését.

Eleinte mint lovas nemzetőr a kassai lovas nemzetőr-osztály zászlóvivője volt, s mint ilyen Galiczia ellen a zborói táborozásban részt véve, később a kassai hegyeni ütközetben mint Pulszky ezredes nyargonca működött.

1849-ben Debreczenbe hivatva, századosi ranggal tábori nyomda-igazgatóvá neveztetett ki, s ezen minőségben folyvást Görgey táborában működött.

A hadjárat bevégezte után hosszasan tartó bűnvádi nyomozatokon ment keresztül, mely őt személyes szabadságától fosztotta meg.

1860-ban Pesten nagyszerű műnyomdát, lithographiát és műintézetet állított, több képes újságot adott ki, melyeknek azonban a provisorium beálltával megkellett szünniök, mi által a vállalat nagy veszteségeket szenvedve megbukott.

Werfert bár veszteségei fájdalmasan érintették, de az éles felfogásu tevékeny férfi nem szűnt meg sokoldalú tudományait a typo-, litho- és xilographia terén folyvást érvényesíteni, melynek emelése végett Schweiz, Italia, Némethon, Anglia, Dania, Norvégia és Svédországokba tett utazása közben egészsége annyira szenvedett, hogy a midőn 1867-ben Kassára visszatért, december 1-jén hosszas betegeskedés után meghalt.

Fiai: Károly, kassai academiái nyomdász, Emil, hadi tiszt, József, kassai könyv- és műkereskedő.

Jászay Gábor, hadi főtörvényszéki ülnök és főhadbíró. Született 1822-ben Abaúj-Szántón, ahol atyja földesur volt.

A gymnasiumot és jogot a sáros-nagy-pataki collegiumban végezte.

Azután a joggyakornokság elteltével ügyvédi pályára lépett és Tornán a Keglevich-féle uradalomban nyert alkalmazást, a hol 1848-ig maradt.

A mint a magyar hadügyministerium részéről a hadbírói gyakorlat Halzl hadbírói osztályfőnök vezetése alatt megnyílt, Jászay is gyakorlati alkalmazást nyert, melynek kitünően bevégeztével elébb mint hadbíró alkalmaztatott, később főhadbíró lett, s mint feltörvényszéki ülnök működött.

A magyar háboru bevégeztével sok ideig bujkált, a mig az ügyvédkedhetési engedélyt kieszközölhette, s elébb Gönczön ügyvédeskedett, később a a herczeg Bretzenheim uradalmában alkalmaztatott.

1861-ben megyei gyámügyész lett, mely állásából a provisorium beálltával leköszönt, a midőn ujra ügyvédeskedett, miglen 1868-ban junius 1-jén meghalt.

Özvegye Kassán lakik.

Fia Ferencz, 17 éves, a kassai főgymnasiumban tanuló.

Kriston László, élelmezési tiszt, századosi ranggal. Neje Ónody Terézia. Gyermekai: Lajos, nyomorék, Ágnes, hajadon.

Kurusta Márton, élelmezési tiszt, alhadnagyi ranggal. A munkási várbán szolgált.

Láng József, élelmezési tiszt, alhadnagyi ranggal. 1849. évi 98. számú „Közlöny.”

Scholcz Eduárd, élelmezési tiszt. Neje Kailing Amanda.

Varnay (Vranich) Vincze, számvevő segéd. A szállító háznál szolgált. Neje Staut Melania. Gyermekai: Irma, Emma, Gizella, Dezső, kiskoru árvák.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált ?
Örmester	Bohovcsik Mihály	Utászkar.
"	Csornyák János	Nem tudatik
"	Cservenkovics Tivadar	4-ik huszárezred.
"	Dienes János	9-ik honvédszászlóalj.
"	György Tamás	33-ik "
"	Hauszer István	20-ik "
"	Ocsovinyi Károly	10-ik huszárezred.
"	Pahi József	6-ik "
"	Schmidt Antal	10-ik honvédszászlóalj.
"	Schveiger József	9-ik "
"	Szénai Mihály.	Nem tudatik, meghalt a hadjárat alatt.
Tizedes	Bezerédy Alajos	Pozsonyi 6-ik ütegnél irányzó.
"	Czikmándory Bertalan	Kassai üteg tűzérirányzó.
"	Illencsik Károly	19-ik honvédszászlóalj.
"	Labuzik Károly	9-ik "
"	Naményi András	A kassai hegyen vivott ütközetben elesett abaujm. nemzetőr
"	Persenszky József	9-ik honvédszászlóalj.
"	Tóth András	Nem tudatik.
"	Tarczali Ádám	Szepességi vadászászlóalj.
Közvitéz	Ambrus Pál	Sz. kir. kassai önkéntes.
"	Alázatos Ferencz	Nem tudatik.
"	Ádám János	"
"	Balogh János	Ujházy vadászászlóalj.
"	Bednár János	Nem tudatik.
"	Balogh András	94-ik honvédszászlóalj.
"	Blitzmann Mihály	Szekerész Dembinszky táb.
"	Balázs András	Nem tudatik.
"	Brada Mihály	"
"	Csárdás János	"
"	Csákány József	6-ik huszárezred.
"	Demko János	Nem tudatik.
"	Dolyák József	10-ik huszárezred.
"	Daniel János	Abaujmegyei guerilla.
"	Frommer Hersko	A kassai csatában elesett abaujmegyei nemzetőr.
"	Forgács János	34-ik sorgyalogezred.
"	Flasko Mihály	3-ik honvédszászlóalj.
"	Fürjész János	Nem tudatik.
"	Gottfried Márton	14-ik honvédszászlóalj.
"	Gárdányi János	34-ik sorgyalogezred.
"	Genzko István	9-ik honvédszászlóalj.
"	Géczi Mihály	Nem tudatik. Csatatéren esett el.
"	Hilyovszki János	"
"	Howlik Pál	Tűzér.
"	Horvát István	Nem tudatik.
"	Horvát József	"
"	Horvát János	"
"	Huszár Mihály	"
"	Józsa György	Abaujmegyei guerilla.

Rang fokozata	N e v e	Melyik karnál vagy testületben szolgált?
Közüvitéz	Kuhár János	Nem tudatik.
"	Kuns Márton	10-ik huszárezred.
"	Kubik Ferencz	Nem tudatik.
"	Kubik Ferencz	20-ik honvédszászlóalj.
"	Komokovics Márton	A kassai csatában elesett abauj- megyei nemzetőr.
"	Kis másképp Tyukodi Mihály	Nem tudatik.
"	Kerekes István	"
"	Kuzma József	20-ik honvédszászlóalj.
"	Kovács András	Nem tudatik.
"	Kusnyir István	9-ik honvédszászlóalj.
"	Kovács János	A kassai hegyen vívott ütközet- ben elesett abaujm. nemzetőr.
"	Karap György	Nem tudatik.
"	Klampár Ferencz	20-ik honvédszászlóalj.
"	Kavalyecz Péter	Nem tudatik.
"	Kecskés István	"
"	Litman Pál	52-ik honvédszászlóalj.
"	Lengyel József	9-ik "
"	Ljesko Mihály	Nem tudatik.
"	Matej vagy Bolha János	"
"	Mihalycsik Mihály	Nem tudatik.
"	Macsata István	3-ik huszárezred.
"	Magyar István	9-ik honvédszászlóalj.
"	Mulató Pál	Nem tudatik.
"	Ondó János	Huszár.
"	Pavel János	94-ik honvédszászlóalj.
"	Pásztor Mihály	Nem tudatik.
"	Palócz János	3-ik huszárezred.
"	Petrik István	1-ső honvédszászlóalj.
"	Pásztor István	Nem tudatik.
"	Rodzik Mátyás	19-ik honvédszászlóalj.
"	Rohaly András	Nem tudatik.
"	Schwarcz József	A kassai csatában elesett abauj- megyei nemzetőr.
"	Soltész József	20-ik honvédszászlóalj.
"	Szőledí Lehota István	Nem tudatik.
"	Szányi János	Sándor huszárezred.
"	Spisák István	Nem tudatik.
"	Szabó István	"
"	Szopko Tamás	"
"	Spisák János	A kassai hegyen vívott ütközet- ben elesett abaujm. nemzetőr.
"	Simon István	" "
"	Tóth János	Nem tudatik.
"	Toperczer N.	"
"	Urbancsik Vendel	"
"	Vadász János	11-ik honvédszászlóalj.
"	Zimmermann György	Nem tudatik. Csataféren esett el.
"	Zerman Mihály	Nem tudatik.

TARTALOM.

	Lap
Előszó	V—VI
Bevezetés	1—231
A magyar fejedelmek korszaka	2—3
Bors	2
Aba nemzettség	3
Az Árpád-házból származott királyok korszaka	3—5
Szent István	3
Péter, Aba Sámuel és I. András	3—4
Aba-Ujvár építtetése	4
I. Béla, Salamon, I. Géza	4
Kálmán király	4—5
Álmos herceg	4—5
IV. Béla	5
IV. László	5
A vegyes házból származott királyok korszaka	5—13
Róbert Károly	5—7
A rozgonyi csata	6—7
Omode Nádornak Kassán agyonveretése	6
Chák Máté	7
I. vagy Nagy Lajos	8
A vármegyéknek czimerrel és pecséttel ellátása	8
Kassán lengyel országgyűlés	8
Mária	8
A cigányok bevándorlása	9
Dőghalál Abaújmegyében	9
I. Ulászló	9—10
Brandeisi Giskra János	9
Kassa táborlata Perényi Miklós és a cseh Csapek által	9
A huszita vallás elterjedése Abaújmegyében	9
Hunyady János Magyarország kormányzója	10
Székely Tamás Giskra ellen	10
Semsei Frank László	10
V. László	10
Thalafusz János cseh vezér	10
I. Mátyas	11—12
Uderszki cseh főnök Jászó várban	11
Jászó-vár bevétele	11
Aba-Ujvár széthányatása	11

	Lap
A saczai várház széthányatása	11
Kázmér lengyel király	11
Albert János lengyel kir. herczeg által Kassa táborlata	11
II. Ulászló	12—13
Kassai békekötés Ulászló és Albert János közt	12
Szapolyai István nádor tönkre veri a Tárca folyón Albert lengyel herczeg seregét	12
II. Ulászló Kassán a főrendekkel gyűlést tart	12
Kassa Albert lengyel király által táboroltatik	13
II. Lajos	13
Kox John által Kassán a Luther-féle vallás keletkezése	13
Abaújmegyében és Kassán a reformáció terjedése	13
Perényi Péter abaújmegyei főispán a Luther-féle vallásnak követője	13
A Habsburg házból származott királyok korszaka	14—231
I. Ferdinánd és Szapolyay János	14—16
A szinai csata	14
Kaczianer János, I. Ferdinánd főhadvezére	14
Colona Lónárd felsi báró,	14
Török Bálint, } I. Ferdinánd hadvezérei	14
Pekry Lajos, }	14
Czibak Imre, }	14
Drugeth Ferencz, }	14
Athinay Simon, } János király hadvezérei	14
Báthory István somlyói, }	14
Kún Gócsárd, }	14
Révai István	15
Serédy Gáspár	15
Liskani Tamás	15
Bebek Ferencz	15
Bodókeő-vár táborlata	15
Kassának Laszky általi megtámadása	15
Nagy László tályai és makoviczai várparancsnok	15
Horváth Ferencz regéczi várnagy	15
Eödenffy László, } János király hadvezérei	15
Kállay Ferencz, }	15
Serédy Gáspár kassai parancsnok	15
Esztény György, }	15
Ghechey Márton, } I. Ferdinánd király alvezérei Kassán	15
Lónyai Gergely, }	15
János király árulás által beveszi Kassát	15—16
Eberdorf, }	16
Schnitzbauer, } I. Ferdinánd hadvezérei	16
Cseretinszky, }	16
Fels Lónárd Regéczvárást ostrommal veszi be	16
Martinuzzi nagyváradi püspök Göncznél	16
Fels Lónárd Bodókeővárt hatalmába ejti	16
Fels Lónárd Kassát szállja meg	16
I. Ferdinánd és Izabella királyné	16—19
Abaújbármegye I. Ferdinánd által láttatik el czimerrel és pecséttel	17
Izabella királyné Kassán	17
Izabella királyné Kassát átadja I. Ferdinándnak	17
A helvét hitvallásnak Kassán s a megyében elterjedése	17
Perényi Ferencz	18

	Lap
Nagy-Ida bevétele és széthánytatása	18
Bebek György Izabella pártvezére	18
Macedoniay Péter kassai hadparancsnok	18
Kassa égése 1556. áprilhó 13-án	18
Dietrich Marcel,	18
Puchaim Wolfgang, { I. Ferdinánd hadvezérei	18
Forgách Simon	18
A nagy-idai cigányok	18
Nagy-Ida táborlata	18
Telekessy Imre I. Ferdinánd hadvezére	18—19
Dersffy István kassai hadparancsnok	18
Geratow János,	
Taikovics Ádám,	
Jablankow Albert,	
Székel Antal,	
Szalay Ferencz,	
Szenczy Mátyás,	
Kostovics György,	
Moré Gáspár,	
I. Ferdinánd alhadparancsnokai	18—19
Szikszó lakosai megmentetnek a törökfogságtól	19
Welitzan bég füleki parancsnok	19
Kaza falu melletti ütközet a törökkel	19
Moldva elfoglalása	19
Zay Ferencz I. Ferdinánd főhadvezére	19
Allaghy János Regécz vár parancsnoka	19
Hussain rimaszombati sandsák	19
Haszán bég	19
Magócsi Gáspár tornai várparancsnok	19
Sárközy Mihály hajnácskói várparancsnok	19
A balogi erdői ütközet	19
I. Miksa és János Sigmund	20—23
Balassa Menyhért szathmári várnagy	20
Báthory István nagyváradai várnagy	20
Várady István kis-várdai várparancsnok	20
Szalay Simon vámos-atyái várparancsnok	20
János Sigmund és Báthory István Kassa elleni hadjárata	20
Schwendl Lázár,	21
Báthori András, { Miksa főhadvezérei	21
Popendorf hadszertárnester	21
Perényi Gábor	21
Alpári Simon	21
Schwendl Gönczön	21
Tokaj-vár bevétele	21
Schwendl kassai főhadparancsnok	21
Römer György szent János rendbeli lovag	21
Forgách Imre	21
Tatár-járás	22—23
A tatárok Abaujmegyében egész Kassáig dülnek	22
János Sigmund Debreczen és Ujváros között megveri a tatárokat s 90000 magyar foglyot kiszabadít	22—23
Dedesvár táborlata Hasszán temesvári pasa által	23
Bányay István dedesvári parancsnok	23
Putnokvár bevétele a törökök által	23

	Lap
Finke	
Galfalva	(Borsodmegye)
Gagybátor	abaujmegyei váraknak a törökök általi megszállása
Vadászvára dicsősége	23
Ináncs helység dicsősége	23
Kassa-, Torna-, Eger-, Regéc- és Szendrő vidékéről a török 12000 embert hajt rabszolgaságba	23
Döghalál Kassán és Abaujmegyében	23
Rueber János kassai főhadparancsnok	24
Békessy Gáspár	24
Batay Kálmán egri várparancsnok	24
Prépostváry Bálint,	
Perényi György,	
Csápy Kristóf,	
Pongrácz Frigyes,	
Melith Pál,	
Lónyay Ferenc,	
Fodoróczky György,	
Szoklyóssy István,	
Sulyok István,	
Kállay János,	
Deregyey Pál,	
Rákóczy Sigmond szendrői várparancsnok	24
Maros-Bogáthnál és Szent-Pál várnál Báthory István tönkre veri Békessy Gáspárt	24
Rueber János Békessy Gáspárt kiutasítja Lengyelországba	24
Rudolf	24—35
Ónod és Diósgyőr közti ütközet Savár bég szolnoki parancsnok serege ellen	24
Serény Mihály,	24
Bathory István,	
Raibicz Albert,	
Miksa császári királyi főherczeg lengyel trón követelő	24—25
Prépostváry Bálint,	23
Melith Pál,	
Andrássy Péter,	
Macejovszky Gáspár lublói várnagy	24
Lublóvár bevétele	24
Zamosky lengyel hadvezér Pitschennél Miksa császári királyi főherczeget tönkre veri és elfogja	24—25
A szikszói éjjeli csata 1588 október 8—9-re	25—27
Sinán budai pasa	25
Kara-Ali Bég székesfehérvári pasa	25
Putnokvár vitéz védelmezése a törökök ellen	25
Rüszel Claudius kassai várparancsnok	25
Rákóczy Sigmond egri várparancsnok	25
Balásdiák,	25
Bárcozy János,	
Serényi Mihály,	
Rotthaler János,	
Raibicz Albert,	
Drugeth István zempléni főispán	25
Pethő György hős halála Szikszónál	26

	Lap
Musztapha szécsényi bég	26
Bajazid pasa	26
Mohamed jancsár aga	26
Korkud füleki-sandzsák	26
Paczóth András a szikszói éjjeli csatában	26
Rác Dóme a szikszai éjjeli csatában	26
Széchy Péter	
Kerczy Lónárd,	
Tarnóczy Lukács,	
Raibicz Frigyes,	
Nimptsch János,	
Prachich Kristóf,	
hős halála a szikszói éjjeli csatában	27
A törökök vesztesége a szikszói éjjeli csatában	27
Haszán bosnyai pasa Sziszeknél	28
Sinán fővezir beveszi Veszprémet és Palotát	28
Pálffy Miklós Székesfehérvár alatt	28
Teuffenbach Kristóf kassai főkapitány	28
A felső-magyarországi megyék küldötteinek tarczali tanácskozmánya	28
Horváth György átveszi Pálffy Miklós seregét	28
Ecsedi Báthory István	
Dobó Ferencz,	
Drugeth István,	
Forgách Simon,	
Rákóczy Sigmond,	
Andrássy Matyás,	
Csetneki Bebek István	
hadereje Teuffenbach Kristóf főse-	
regével egyesül Kassa alatt	28
Rimaszombat vára a töröktől ostrommal vétetik be	28
Fülekvár a töröktől ostrommal foglaltatik el	28
Kékkő,	
Buják,	
Divény,	
Hajnácskő,	
Hollókő,	
várak megszállása	28
Basta György Szolnok alatt	28
Teuffenbach hadserege Sajó-Vámosnál Báthory Zsigmond erdélyi	
fejedelem segéd hadaival egyesül	28
A mező-keresztési	
Galgai,	
Ábrányi	
ütközet a törökkel	28
Miksa császári királyi főherczeg főhadereje a Szolnokra menekülő	
és Mohamed szultán és Ibrahim nagyvezirtől vezényelt	
török főhaderő által tönkre veretik	28—29
Miksa császári királyi főherczeg	
Pálffy Miklós	
Burgau gróf,	
Kassára menekülnek	29
Basta György Miriszlónál megveri mint Báthory Sigmond segéd-	
hadának vezére Mihály vajda haderejét	29
Drugeth Bálint Gálszécsnél táborba kel	29
Belgiojoso kassai főkapitány	29
Bocskay István a forradalmi zászlót kitűzi	29
Belgiojoso Diószegnél csatát vesz	29
Kassa Belgiojosonak a városbai bekelhetését megtagadja	29
Kassa Bocskayt a város átvételére meghívja	29—30

	Lap
Lippay Balázs Kassára bevonul	30
Kapronczay György, { kamarai tisztek Kassán	30
Oslay Miklós, {	
Mikaczy, { püspökök elfogatása Kassán	30
Szalatnok, {	
A hajduk a katolikusok házait és egyházait Kassán kirabolják .	30
Belgiojoso, {	
Dampier, { Szepes várban	30
Sennyey Pongrácz, {	
Kátay János a Szepesvárába menekülő Belgiojoso nejét kirabolja .	30
Belgiojoso és Thurzó Kristóf vitézül védi Szepesvárat Lippay	
Balázs ellen	30
Némethy Balázs Osgyánnál Belgiojoso által tönkre veretik . . .	30
Némethy Balásznak elfogattatása és kivégeztetése	30
Magócsy Ferencz és Drugeth Bálint Edelenynél a Bódván Basta	
György ellen ütközetet vesz	30
Gróf Erpach Lajos, {	
Salm Frigyes, { Edelenynél a bódváni ütközetben elesik .	30
Basta Györgynek Szendrővár feladja magát	30
Lippay Szepesvár alól Kassára visszavonul	30
Ejeres, {	
A szepesi városok { Basta felhívására a királyi pártra állanak .	31
Jell Lónárd huszti várnagynak elfogatása és kivégeztetése Kassán .	31
Basta György Kassa alatt	31
Mátyás császári királyi főherczeg megengedi, hogy Bocskaihoz kül-	
döttség menesztessék	31
Napragyi Demeter erdélyi püspök és Forgách Zsigmond Bocskay	
régi barátja Bocskayhoz követségbe küldetnek	31
Bocskay, Kátai Mihály várnagynak árulása által Nagy-Kálló birtó-	
kába jut	31
Bocskay Kassán	31
Lippay Balázs megöletése Kassán	31
Basta György Pozsonyba nyomul	31
Bocskainak és Czobor nevű hadvezérének levele a morva és sléziai	
rendekhez	32
Thurzó Szaniszló, {	
Thurzó Kristóf, { meghódol Kassán Bocskaynak	32
Bocskay Korponán országgyűlést tart	32
Bocskay Kassán országgyűlést tart	32
Illésházy értesíti a Kassán összegyűlt rendeket Matyas császári	
királyi főherczegnek titkos szövetsége felől Rudolf király	
ellen	32
Bocskay békefeltételei	32—33
Bocskay Kassán ismét országgyűlést tart	33
Bocskay halála Kassán	33
Kátay Bocskay kancellárja Kassán megöletik	33
Forgách Zsigmond, { királyi biztosok Kassán a felső megyékkel	
Dóczy András, { 1607. márczius 23-án tanácskozmányt tar-	
Thurzó György, { tanak	33—34
Bocskay Miklós Szathmár várat átadja	34
Drugeth Bálint engedelmességét felajánlja	34
Mátyás császári királyi főherczeg a magyar és osztrák főnemsekkel	
Rudolf ellen kötött titkos szövetség határozatait a Kassán	
összegyűlt felső megyék rendeinek megküldi	34

	Lap
Illsházy titkos rendeletére Bocskay Miklós és Drugeth Bálint kiszemelt hajdu sereget küld Pozsonyba Mátyás főherczeg rendelkezéseire	34
Mátyás császári királyi főherczegnek magyar királylyá emelteté- séről szó van a pozsonyi országgyűlésen	34
Thurzó György, { Révay Péter, { Dunáninneni, Zrinyi Miklós, { főhadvezérek Széchy Tamás, { Dunántuli Török István, {	35
Felső-magyarországi főhadkapitányok megválasztása	35
Czobor Mihály, Lónyay András mint követek a Kassán összegyűlt felsőmagyarországi rendeket szövetségre és fegyverfogásra szólítják	35
Illsházy István elnöklete alatt Kassán 1608 július 24-én a felső- magyarországi rendek gyűlést tartanak	35
Báthory Gábor Erdély fejedelme béke követeit Kassára küldi	35
II. Mátyás	35—36
Báthory Gáborral békekötés	35
1610-ben Abaujvármegyében és Kassán dőghalál	35
Bethlen Gábor követeket küld Mátyás királyhoz	35
Bethlen Gábor követeket küld a pozsonyi országgyűlésre	35
Kovacsóczy István és Belényesy György Bethlen Gábor követei	35
Forgách Zsigmond, { Daróczy Ferencz, { intő leveleket kapnak Bethlen Gábor feje- Dóczy András, { delemtől Lónyay András, {	35
II. Ferdinánd	36—39
Dóczy András kassai hadparancsnok	36
Bethlen Gábor a király ellen hadra kel	36
Rákóczy György Kassát átveszi	36
Dóczy András hűsége és fogsága	36
Rákóczy György Zemplénmegyét meghódítja	36
Széchy György dűlása Jászón	36
Bethlen Gábor Kassán	36
Bethlen Gábor Kassán országgyűlést tart	36
Felső Magyarország Bethlennek meghódol	36
Rákóczy György kassai hadparancsnok	36
Bethlen Gábor Magyarország fejedelme	36
II. Ferdinánd Bethlen Gábort békével kínálja meg	36—37
A magyar szent korona Kassán	37
A magyar szent korona Ecsed várban	37
A beszercebányai csata a királyi és Bethlen serege közt	37
Pálffy István, { Bosnyák Tamás, { királyi hadvezérek fogsága Kassán	37
Abaujvármegye és Kassa város Bethlen birtoka	37
Békekötés a király és Bethlen Gábor közt	37
Ung-, { Torna-, { Eperjes, { Szepes-, { vármegyét; Kis-Szeben, { sz. kir. várost, Bethlen Sáros-, { Lőcse, { átadja a kir. biztosoknak Bártfa	37
A magyar szent korona és állami ékszerek Trencsén várba vitetnek	37
Révay Péter koronaőr	37

	Lap
Rákóczy Pál, koronaőr	37
Bethlen Gábor követséget küld Frigyes cseh ellenkirályhoz . . .	37
Bethlen Gábor Nagy-Szombaton	38
Bethlen Gábor a királylyal békealkudozába lép	38
Nikolsburgi békekötés	38
Bellavári Dávid	38
Balling János munkácsi várnagy	38
Bethlen Gábornak brandenburgi Katalinnal egybekelése Kassán .	38
Sennyey István Ferdinánd király követe Bethlen Gábor egybekelésénél Kassán	38
Bethlen Gábor halála	38
Allaghy Menyhért országbíró, zempléni főispán a király részére általveszi Kassa várost és Abaújvármegyét	38
Rákóczy György Erdély fejedelme	38
II. Ferdinánd és Rákóczy György közt kitört hadjárat	38
Eszterházy Miklós nádor hadereje Kassán	38
Bornemisza János királyi alhadvezér	38
Bethlen István, } Rákóczy hadvezérei	38
Zólyomi Dávid, }	
A rakamazi ütközet	38
A király Rákóczy Györgyöt Erdély fejedelmeül elismeri	38
Császár Péter zendülése	39
Eszterházy Miklós nádor, } Császár Péter pórhadát legyőzik	39
Forgách Miklós kassai főkapitány, }	
Drugeth János zempléni főispán, }	
Buttkai István és }	
Eödfiffy Ferencz }	
Császár Péter Kassán kivégeztetik	39
II. Ferdinánd és Rákóczy György között a béke Eperjesen megkötetik	39
Kassai főhadkapitányság jelentése	39
III. Ferdinánd	39—40
Eszterházy Miklós nádor Kassán gyűlést tart	39
Forgách Ádám kassai főhadkapitány elűzetik	39
Rákóczy Sigmond, } Szerencs várt és Zemplénmegyét elfoglalja	39
Kemény János, }	
Kornis Zsigmond, }	
Az abaújmegyei nemesség és kassai polgárság Kassát Rákóczy hatalmába adja	39
Abaúj-, } vármegye, Kassán gyűlést tart	39
Borsod-, }	
Zemplén-, }	
Gróf Eszterházy Miklós nádor főhadiszállása Tornynos-Némethiben .	39
Majtiny Mihály hadi követkép Kassára küldetik	39
Rott Orbán kassai parancsnok	39—40
Gróf Puchaim Kristóf cs. k. hadvezér serege a Bársonyoson . . .	40
Ibrányi Rákóczy hadvezére	40
Az ónodi ütközet	40
Gróf Puchaim Kristóf cs. k. hadvezér Kassát átadásra szollítja fel	40
Kemény János Rákóczy hadvezére Szerencs várt ismét elfoglalja .	40
A Somos és Eperjes közötti ütközet	40
I. Rákóczy György Kassán gyűlést tart	40
Rákóczy Abaújvármegyét és Regéc várát megkapja	40
Kassa város átadatik Rákóczynak	40

	Lap
Vesselényi Ferencz,	
Török János,	
Kerekes András,	
Tachy Gáspár,	
Mosdosy Imre,	
Kemény János,	
Nyáry Bernát,	
Szemere Pál,	
Klobusitzky András,	
Csernelyi György,	
Kassán megyeház építtetik	40
I. Rákóczy György halála	40
Vesselényi Ferencz,	
Bornemisza János,	
Mosdosy Imre,	
II. Rákóczy György erdélyi fejedelem	40
Abaújszabolcs, Kassa város, Regéc vár a király részére által-	
vétetik	40
Török száguldozás Kassáig és Tehányig	40
I. Leopold	40—58
Montecucoli előtt a kassaiak kapujokat bezárták	41
Drugeth Mihály kassai főhadkapitány	41
A felsőmagyarországi megyék Kassán gyűlést tartanak 1663. szeptember 13-án	41
Bakos Gábor hadvezér a törökök ellen	41
Csáky Ferencz gróf kassai főhadkapitány	41
Stahrenbergi Rüdiger Ernő Kassa város kapujától elutasíttatik	41
Gróf Rothál kir. biztos Kassán	41
Báronyi György királyi biztos	41—42
Az elégtelenek gyűlése Kassán gróf Rothál által feloszlatatik	42
Tättenbach Stájer kormányzó	42
Frangepány Kristóf	42
Rákóczy Ferencz Stahrenbergi Rüdiger Ernesztet és gróf Kolonics zászlótartót Regéc várába küldi fogságba	42
Bónis Ferencz regéc vári várnagy	42
Rákóczy gróf Rüdigert és gróf Kolonicsot szabadlábra helyezi	42
Rákóczy Munkács várába menekszik	42
Spork János,	
Lothringi herczeg Károly,	
Heister Gotfried,	
Adolf János holstein-plóni herczeg	
Spandkaui Páris a felsőmagyarországi városok cs. k. főparancsnoka	42
Eperjes magát Sporknak feladja	42
Báró Spandkau Páris kassai főhadparancsnok	42—43
Petróczy István,	
Szuhay Mátyás,	
Szepessy Pál,	
Kende Gábor,	
Serédy Benedek,	
Gyulaffy László,	
Pataky János,	
Bessenyei István,	
Szuhay Gáspár	
lázadó vezérek	43
számkivettetnek és	43

	Lap
Spandkau Páris a 13 megye alispánjait Kassára rendeli tanácskozás végett	43
Petróczy Kassa ellen indul	43
Szuhay Mátyás, } Szabolcsba tart	43
Szepeßy István, }	
Haszán nagyváradi aga	43
Az elégületlenek Buzinka és Enyiczke közt táborba kelnek	43
Az enyiczkei harc	43—44
Szepeßy és Suhay körül veszi Kassát	44
Serédy Benedek Eperjes ellen nyomul	44
Kende Gábor a regézi vár alá indul	44
Petróczy István a buzinkai táborban	44
Forgách Miklós, } elégületlen hadvezérek	44
Ispányi Ferencz, }	
Vesselényi Pál, }	
Teleky Mihály az erdélyi hadak vezére	44
Diepenthal ezredes Kassáról Lőcsére huzódik vissza	44
Spandkau hirdetménye	44
Petróczy István, } elégületlen magyar hadvezérek, valamint a	
Szuhay Mátyás, } bujdosó és lappangó pártütők fejére vérdíj	
Kende Gábor, } tüzetik ki	44
Szepeßy Pál, }	
Serédy Benedek, }	
Gyulaffy László, }	
Pataky János, }	
Bessenyei István, }	
Szuhay Gáspár, }	
A györkei harc	44—45
Cob Farkas-Frigyes } cs. k. hadparancsnokok a györkei harcban	44—45
Eszterházy Pál, }	
Diepenthal, }	
Barkóczy István }	
Spandkau főparancsnok a györkei harcban	44
Szuhay Mátyás a györkei harcban	44
Királynép alatt az elégületlenek tábora	44—45
Cob kegyetlensége a györkei harcban	45
Cob Farkas-Frigyes, } cs. kir. főhadvezérek a kurucok ellen	45
Eszterházy Pál }	
Kassának nagybani megerősítése	45
Eperjes város bástyái lerontatnak	45
Nagy-Bánya város bástyái lerontatnak	45
Ampringer Gáspár teljhatalmu kormányzó	45
Spandkau, } cs. kir. tábornokok	45—46
Cob, }	
Caraffa, }	
Strassaldo }	
Gróf Volkra a székesi kamara igazgatója	46
Cob Farkas-Frigyes hirdetménye	46
Gróf Volkra O. F. T., } cs. kir. kassai kincstári igazgatási fő-	
Cunvaldi Coccologia Gásp. } hivatalnokok	46
Krompaki Holló Sigmund, }	
Hortyáni András }	
Apafy Mihály erdélyi fejedelem rézpénze	46

	Lap
Spandkau kassai főhadparancsnok hirdetménye a reformátusok ellen	46
Rozsnyót a brandenburgi választó beveszi	46
Gróf Strassaldo Károly ideiglenes kassai főhadparancsnok	46
Cob Farkas-Frigyes kassai főhadparancsnok	46
Schmidt tábornok Kassa alatt a kuruczok ellen	46—47
A kuruczok lekaszabolják Schmidt tábornok hadi küldöttjeit	47
Boham,	
Forwal,	
Veselényi	
elégületlen hadvezérek	47
Schmidt tábornok Nyalábvár alatt csatát vesz	47
Herberstein szathmári várnagy,	
Colatto ezredes,	
Barkóczy,	
Pojger ezredes	
a Nyalábvár alatti ütközetben	
cs. kir. hadparancsnokok	47
Neudinger Cob Kassára bevonul	47
Neudinger Cob hirdetménye	48
Cob, Madarász és Pelsőcz kamarai hivatalnokokat tömlőczbe vetteti	48
Gróf Wrba István kassai főhadparancsnok	48
Gróf Tököly Imre az elégületlenek főnöke	48
Huszt,	
Terebes,	
Sátoralja-Ujhely,	
Tarcal,	
Zombor,	
Szerencs,	
Bodókeő,	
Göncz,	
Mislye,	
Széplak,	
Enyiczke	
Tököly által bevétetik	48
Gróf Wrba Eperjesnél erősített táborban áll	48—49
Leslie,	
Wrba,	
Dünewald	
cs. kir. hadvezérek Tököly ellen	49
Teleky, Tököly hadvezére	49
Tököly a bányavárosok ellen	49
Jósa István portyázó kapitány elfogatása	49
Jósa István megszökése	49
Jósa István a király pártjára áll	49
Jósa István kivégeztetése	49
Abaujvármegyében 1679-ben a dögghalál uralkodik	50
A király Tökölyvel fegyverszünetre és békealkudozásokra lép	50
A kuruczok Kassa külvárosait kirabolják	50
Leslie Szaláncsvárt ostrommal veszi be	50
Tornavár helyőrsége Leslie s a bádeni örgróf hadereje ellen vitéz tetteket követ el	50
Leslie Szikszónál Tököly serege által vereséget szenved	50
Tököly Kassa fellegrvart ostrommal veszi be	50
Báró Saponara,	
Zrinyi Boldizsár	
királyi biztosok, Tökölynek fegyverszünetet ajánlanak	51
Ibrahim pasa budai vezír 40,000 emberrel egyesül Kassa alatt	51
Tökölyvel	51
Kassa Tökölynek átadatik	51

	Lap
Aczél János ezredes, } Sennyey István, Orosz Pál, Dobay Gábor, Pusztay Sigmund }	Tököly hadparancsnokai Kassán 51
Fajgel Péter kassai parancsnok	51
Tököly a törökökkel beveszi Fülekvárt	51
Koháry István füleki várnagy királyhozi hűsége és fogsága	51
Tököly Kassán a felső-magyarországi megyékkel gyűlést tart	51
A kassai gyűlés a török főuralmat elismeri	51
Kara Mustapha török fővezír rendelkezésére Tököly Kassa alatt táborban áll	51
Sobieski János Sepsiben haderejével nyugnapot tart	51
Sobieski János nagylelkűsége a hegyaljaiak irányában	51—52
Drugeth Sigmund zempléni főispán } Barkóczy Ferencz, Barkóczy László, Sennyey András, Mácsay István, }	Tököly parancsára le- nyakaztatnak Kassán 52
Melczér János Tököly parancsára felakasztatik	52
Tököly körlevele a megyékhez	52
Feldmeyer polgármester Eperjest hűsileg védi	52
Schultz Bálint cs. kir. hadvezér beveszi Eperjest	52
Caprara Aeneás cs. kir. főhadvezér Kassát bekeríti	52
Petneházy Tököly-féle hadvezér a királynak seregével meghódol	52
Tökölyt elfogja a nagyváradi pasa	52
Kassa, Regécsvár 1685. október 25-én meghódol a királynak	52
Gróf Csáky István levele Ugocsa megyéhez	52—53
Caraffa Antal cs. kir. hadvezér Eperjesen	53—54
Ujhelyi vagy Tábori Erzsók	53
Palásty Gábor Tökölynek volt pártvezére Eperjesen	53
Az eperjesi és debreczeni vérbiróság	53—54
Federigo, } Giuliani, Draheim. }	eperjesi Caraffa-féle vérbirák 53
Burghard,	
Caraffa 30 sintére	53
Benkovics Ágoston } Klobusiczky Ferencz }	zempléni követek megvesztegetik Caraffát 54
Csáky István, } Károlyi László }	kassai főhadkapitány 54
Berthóty Ferencz, } Kende Márton }	Caraffa parancsára kinzó padra vonatnak 54
Turóczy Feja Dávid kassai bíró kinzása	54
Lányi Sámuel kassai mészáros kivégeztetése	54
Gróf Bercsényi Miklós } Báró Barkóczy László }	Felső-Magyarország követei király ő felségéhez 54
Vallis cs. kir. tábornok	54
Gróf Aspermont Ferdinánd-Góbert	54
Nigrelli Octav kassai várkapitány	54—55
Nigrelli Octav Harangodnál megveri a zemplénmegyei pártütöket	54—55
Tokay Ferencz kir. hadparancsnok a harangodi harcban	55

	Lap
Szalontay György, { kir. hadparancsnokok a harangodi harcban	55
Kabay Márton	
Abauj, Zemplén nemessége a gyülelész hadak ellen tömegesen felkel	55
A gyülelész had a megye nemes felkelt seregét a szalánczi hegyek alatt megveri	55
Semsey László ezredes, { hős halála a szalánczi hegy alatti	
Kormos István } harcban	55
Herczeg Vaudemont cs. kir. tábornok,	
Károlyi Sándor szathmári főispán,	
Nigrelli kassai kapitány,	
Buttler egri kapitány,	
Az abaujvári és zempléni nemes felkelt hadak	a gyülelész hadakat véggép kiirtják 55
Rákóczy Ferencz	55
Hessen-Rheinfels Károly örgróf leánya Amália Rákóczy Ferenczné .	55
Longueval hadnagy	55
Rákóczy elfogatása	55
Rákóczy Ferencz megszökése Bécs-Ujhelyből	55
Lehmann százados	56
Vajai Vay Ádám	
„ Vay László { elfogatása Kassán	55
„ Vay Mihály }	
Ugocsa-,	
Szathmár-,	
Szabolcs-,	
Ungh-,	
Zemplén-,	
Bács-,	
Nógrád-,	
Turóc	vármegyét elfoglalja Rákóczy 55
Károlyi Sándor, Rákóczy pártjára áll s általa a jászok vezérévé nevez- tetik ki	56
Szepesi János levele Matolcsy György Abaujvármegye alispánjához Rákóczynak duna-ordasi táborából	56
Szepesi János levele Matolcsy György Abaujvármegye alispánjához a duna-álosi táborból	56—57
Szepesi János levele Matolcsy György Abaujvármegye alispánjához a halasi pusztán Szücs nevű prodiumi táborból	57—58
Montecuccoli oltalmazza Kassát	58
Forgács Simon Rákóczy hadvezére beveszi Kassát	58
Rákóczy Érsek-Ujvár ellen indul	58
Gróf Forgács Simon fővezér körrendelete	58—59
I. József	58—60
Rabutin cs. hadvezér Kassa előtt	59
Eszterházy Daniel kassai hadparancsnok	59
Rákóczy 30 megye küldöttjeivel Kassán gyűlést tart	59
A kassai confoederalt statusok hadi bizottmánya Ugocsa megyéhez rendeletet bocsát	59
Berthóty Ferencz senator és kassai vice generalis	60
Radicz András, Berthóty Ferencz helyettese Kassán	60
Berthóty Ferencz, Rákóczy által Lengyelországba követségbe küldetik	60
Abaujvármegyében 1709 ben dőghalál	60
Kassa Rákóczy birtokában	60

Eger,	{	Rákóczy birtokában	60
Eperjes,			
Bartfa,			
Késmárk,			
Szepesvár,			
Érsek-Ujvár,	{	I. József halála	60
Ebergenyi László, Eszterházy Dániel kassai parancsnokot az egész helyőrséggel s a kassai polgársággal a királyhozi hódolatra birja			
Gróf Pálffy János Kassáról a szathmári békekötés pontjait kihirdeti			
III. Károly			
60--61			
Soóvári Soós István,	{	ugoesamegyei követjelöltek	60
Szirmay Péter			
Szentiványi János kassai kerületi biztos			60
Gróf Pálffy Miklós nádor jutalmazása			60--61
A pörös földbirtokokra nézve Kassán királyi törvényszék			61
Gróf Csáky Zsigmond elnök,	{	táblabírák a kassai pörös földbirtokok felett ítélő királyi törvényszéknél	61
Pethő Mihály,			
Szentivány László,			
Tahy Károly-Ferencz,			
Barlogh István,			
Szentivány János,			
Megyery Gábor,			
Mária Therézia			61--62
Szirmay Tamás az abaujmegyei felkelt nemesiad parancsnoka			61
Ördögh Ádám abaujmegyei felkelt nemes lovashad kapitánya			62
A nemes felkelőhad esküje			62
Péchy Gábor a kassai tanodai kerület igazgatója			62
Kassai kir. kamarai igazgatóság			62
II. József			63--66
A prémontrei kanonokrend eltöröltetése			63
A németnyelv hivatalos nyelvvé tétetik			63
A házak megszámozása			63
Abaujvármegye alkotmányos tisztujtása 1784-ben			63--64
Abauj-Torna,	{	vármegye kassai kerületté szerveztetik	64
Zemplén-,			
Sáros-,			
Szepes-			
Tornavármegye Abaujvármegyébe keffeleztetik			64
A főispánok a megyék tényleges igazgatásától felmentetnek			64
A kerületek igazgatása főnökökre bízatik			64
Működő főispánok			64
Királyi biztosok			64
Lovász Zsigmond fő királyi biztos			64
Abaujvármegye kinevezett tisztikara 1785-ben			64--65
A földesurak és jobbágysok közti viszony szabályozása			65
A cigányok ügye szabályozása			65
A hajduvárosok Szabolcsmegyébe kebeleztetnek			65
A lándsahordó városok Szepesmegyébe kebeleztetnek			65
A városi hatóságok eltörlése			65
Kamarai helytartóság felállítása			66
Altörvényszékek alapítása			66

	Lap
Abauj-Tornamegye kinevezett törvényszéki tisztviselői	66
A telekfelmérés	66
A megyék, szabad királyi városok és kerületek régi törvényes hatósága visszaállítatik	66
II. Leopold	66—68
Alkotmányos tisztujtás 1790-ben	66—68
I. Ferencz	68—144
Tömeges nemesi felkelés 1797-ben	68—70
A felkelt megyei nemeshad fővezérének esküje	70—71
Részletes nemesi feskelés 1800-ban	71—72
A prémontrei kanonokrend helyreállítása	72
Az egri püspökség érsekségre emeltetik	72
A kassai megyés püspökség alapítása	72
Szabó András első kassai püspök	72
Az 1805-ik évi részletes nemesi felkelés	72
Abauj,	
Zemplén, { varmegye küldöttjei egy felkelő lovasezred törzstiszt-	
Beregh, { jeinek választására Kassán gyűlést tartanak	72—73
Torna,	
Az 1809-ik évi tömeges nemesi felkelés	73—75
Tartalék nemeshad állítása	75—77
Önkéntes vagy volonus lovasszázad alakítása	75
Korponay Imre nemesfelkelési jegyző és pénztárnok	77
Báró Vécsey Péter császári királyi tábornoknak hőshalála az áspérni csatában	77
Nemes felkelő hadak gyakorlatai	77
Ternyey Imre, Zombory Gábor nemes felkelő kapitány	77
A bankjegyek értéke leszállítása vagy devalvatio	77
A kétgarasosoknak a forgalomból kivétele	77
Az adónak, só árának ötszörösen felemeltetése	77
Abauj,	
Borsod-,	
Heves-,	
Sáros-,	
Szepes-,	
Torna-,	
Ung-,	
Zemplén-,	
{ Kassa sz. kir. város a nagy drágaság miatt az élelmi,	
{ piaci és kézműi tárgyakat, valamint a cselédbért is	
{ limitálják 1812-ik évben	77—92
Húsnak és ehhez szabott faggyu és gyertya árának limitatioja	78—79
Bőrök ára	79—80
Közönséges vargák limitatioja	80
Timárok	80
Német vargák	81
Csizmadiák	81—82
Férfi szabók	82
Asszony szabók	83
Szürccsapók	83
Szürszabók	83—84
Gubák	84
Süvegek	84
Kalaposok	84
Szűcsök	84—85
Szíjjártók	85—86
Kerekjártók	86

	Lap
Bodnárak limitatioja	86—87
Kovácsok „	87—88
Lakatosok „	88
Kötéljártók „	89
Takácsok „	89
Fazekasok „	89—90
Mindenemü napszamosok bére	90—91
Mindenemü cselédeknek bére	91—92
I. Ferencz császár és király Lajbachból kelt legfelső 4298. számú leirata az 1821-ik évben történt ujjonczozási ügyben	92—95
Vásáros-naményi idősb báró Eötvös Ignác főispán beszéde Abaúj-vármegye karai és rendeihez, az 1821-ik évben történt ujjonczozási ügyben	95—99
A végrehajtott ujjonczozási sérelem tárgyában felirata a megyének ő cs. és apost. kir. felségéhez 1823-ik évben	99—107
Nemzeti színügy	107—140
A nemzeti színügy történelme	107—109
Abaújvármegye pártolása alá veszi a Kassán működő nemzeti dal- és színtársaságot	109—140
Báró Berzeviczy Vinczének és lelkes nejének örök érdeme a nemzeti színtársulatnak Kassán meghonosítása érdekében	109
A megye által pártolt kassai színpadon, diszére, becsületére vált nemzetünknek színészek névsora	139
A magyar nemzeti nyelvnek hivatalos nyelvvé emeltetése	140
Görösmirigy (cholera) lázadás 1831-ik évben	140—144
V. Ferdinánd	144—151
Az 1848—9-ik évi abaújvármegyei nemzetőri had	144—147
Az 1848—9-ik évi abaújvármegyei lovas nemzetőrsereg	145
Az 1848—9-ik évi abaújvármegyei gyalog nemzetőrsereg	146—147
Az 1848—9-ik évi abaújvármegyei önkéntes gyalogszázadok . . .	148
Az 1848—9-ik évi abaújvármegyei önkéntes lovasszázad	148—149
A világhírű 9-ik honvédszászlóalj felállítása	149
Simunich cs. kir. tábornok levele	149
Piattoli-Treuenstein gróf Hartmann ezredbeli őrnagy levele . . .	149
Az abaújvármegyei II. nemzetőri zászlóalj megvizsgálása	149—150
Az I. abaújvármegyei nemzetőri zászlóalj Simunich cs. kir. altábornagy hadereje ellen hadállást foglal	150
Pulszky Sándor alezredes a kassai honvédkerület parancsnoka . .	150
Ütközet a kassai hegynél december hó 11-én 1848.	150—157
Windischgrätz herczeg cs. kir. tábornagy benyomulása	150
Gróf Schlick cs. kir. altábornagy hadosztálya Kassa felé	150—188
Schlick hadosztályának kimutatása	150—151
I. Ferencz József	151—231
Irányi Dániel kormánybiztos	151
Fiedler, } cs. kir. tábornokok Schlick hadosztályában	150
Gróf Pergen, }	
Deym }	
A magyar haderő kimutatása a kassai hegynéli ütközetben . . .	152—153
Soós Sándor nemzetőrseregi őrnagy, } vezénylők a kassai hegy-	
Gróf Haller nemzetőrseregi őrnagy, }	
Gedeon, }	
Bányafi }	
Török Miklós gróf nemzetőrseregi őrnagy }	153

Edényi Lipót tábornoki tiszt,	}	a kassai hegynéli ütközetben	153—154
Lapinszky tüzérparancsnok,			
Torzsniczky a lengyelcsapat vezére	}	a kassai hegynéli ütközetben	151—156
Fröhlich cs. kir. főhadnagy			
Bartelmus cs. kir. tüzér főhadnagy,			
Singer cs. kir. őrnagy,			
Calvas cs. kir. főhadnagy,			
Scudier cs. kir. őrnagy,	}	cs. kir. őrnagyok	156
Concorregio cs. kir. őrnagy			
Gróf Schlicknek bevonulása Kassára			156
Herczeg Lobkovitz Ferencz cs. kir. alezredes,	}	a kassai hegy- néli ütközetben	156
Gróf Starcsinszky cs. kir. százados,			
Báró Woher cs. kir. főhadnagy,			
Gróf Bavarovszky,			
Báró Riesenfels			
Gróf Szirmay István cs. k. őrnagy szabad csapatféle zászlóaljának felállítása			156—157
A szikszói ütközet december 28-án 1848.			157—164
Mészáros Lázár tábornok, magyar hadügyminiszter, főparancsnok			157
A magyar haderő kimutatása			157
A szepesi száguldozó csapat alakítása			157
Driska őrnagy a szepesi száguldozó csapat parancsnoka			158
Az ung-bereghi száguldozó csapat alakítása			158
Rapaich az ung-beregi száguldozó csapat parancsnoka			158
Rembovsky őrnagy,	}	magyar vezénylők a szikszói ütkö- zetben	158—160
Schulcz őrnagy,			
Perczel Miklós őrnagy,			
Pulszky Sándor ezredes,	}	a szikszói ütközetben	157—162
Bobory lovas őrnagy,			
Gablentz cs. kir. őrnagy,			
Kiesevetter cs. kir. őrnagy }			
Csermelyi őrnagy magyar tábornoki főnök	}	a szikszói ütkö- zetben	163
Benkő Rezső százados,			
Edényi Lipót főhadnagy }			
Németh János ezredes a magyar hadügyminiszter karségéde			163
A kassai ütközet januárhó 4-én 1849-ben			164—176
Mészáros hadereje a saji hadállásban			164
Kimutatása a magyar hadaknak a kassai ütközetben			165—167
Dessewffy Arisztid alezredes,	}	vezénylők a kassai ütközetben	165—167
Pulszky Sándor ezredes,			
Rembovsky őrnagy,			
Perczel Miklós őrnagy			
Zempléni száguldozó csapat			166—167
Zempléni száguldozó csapat parancsnoka Torzsniczky alezredes			166
Szepesi száguldozó csapat			167
Ung-beregi száguldozó csapat			167
Magyar előnyomulás a kassai csatához			167—169
A szepesi és bereg-ungbi száguldozó csapatok megtámadják Eperjest			168
Driska magyar őrnagy,	}	az eperjesi harcban	168
Schefer cs. k. tábornoki tiszt,			
Kiesevetter cs. k. őrnagy			
A zempléni száguldozó had a dargói szoroson			169
Matischek cs. kir. százados a dargói harcban			169

Sternegg cs. kir. százados,	}	a dargói harcban	169
Rapaic cs. kir. őrnagy,			
Torzniczky magyar alezredes			
Besze János parancsnoka a zemplénmegyei népfelkelési hadnak			
Hadállása a magyar haderőnek a kassai ütközetben			169—176
Intézkedései és mozdulatai a cs. kir. haderőnek a kassai ütközetben			172—174
Gablentz cs. kir. őrnagy	}	a kassai ütközetben	175
Deym, Pergen, Fiédler cs. kir. tábornok,			
Herczeg Lobkovicz Ferencz cs. k. alezr.,			
Herezeg Nassau Móricz cs. kir. őrnagy,			
Gróf Erbach cs. kir. százados,			
Báró Woche, Miltisz, Podlowszky, Würth			
cs. kir. főhadnagy.			
Piattoli cs. kir. őrnagy,			
Seiler cs. kir. hadnagy,			
Chasteler, Boldrini cs. kir. főhadnagy,			
Lauko, Jamzolet cs. kir. százados,			
Pokorny, Czihal cs. kir. főhadnagy,			
Güenmos, Wassinger, Weisz, Bartelsz cs. kir. hadnagy			
Edényi Lipót magyar tábornoki tiszt a kassai ütközetben			171
Beosztása a gróf Schlick alatti haderőnek a kassai ütközet után			175—176
Mészáros harczmunkálati alapját a Tiszára teszi át			176—177
Mészáros Lázár magyar hadügyminiszter jellemzése			177
Mészáros leköszön a Schlick elleni főhadparancsnokságról			177
Klapka György ezredes Mészáros helyébe főhadparancsnok			177
Intézkedések a magyar haderőnél			177—178
Schulcz őrnagy,	}	magyar dandár parancsnokok Klapka seregében	177—178
Bulharin alezredes,			
Gedeon László őrnagy			
Dessewffy Arisztid			
Rembóvszky őrnagy serege Beregh vármegyébe rendeltetik			178
Schulzig cs. kir. altábornagy hadosztálya gróf Schlick hadereje segítségével nyomul előre			178
A szánthói összekocczozás január 19-én 1849-ben			178
Tomasini cs. kir. hadnagy			178
Gróf Erbach cs. kir. százados			178—179
A cs. kir. haderő előnyomulása a kereszturi ütközethez			179
A cs. kir. haderő hadállásai a kereszturi és tarczali ütközetek után			179—180
Magyar hadállások a tarczali ütközet után			180—181
Dembinszky magyar altábornagy megjelenése a csatatéren és Lök felé előnyomulása			181
Gróf Schlick hadállásai és intézkedései a tokaji ütközet után			181
Görgey haderejének előnyomulása			182
Gróf Schlick intézkedései Görgeinek előnyomulási hírére			182—183
Dembinszky magyar főhadvezér átveszi Klapka és Kazinczy hadosztályait			183
Kazinczy hadosztályának kimutatása			183
Klapka értesíti a fővezért Görgey előnyomulása felől			183
Dembinszky előnyomulása Miskolcz felé			183
Klapka hadainak egyik részével Schlick hadait üldözőbe veszi			184

	Lap
Kazinczy Szerencsre vonul	184
Klapka hadainak hadállása a Tiszán átkelése után	184
Dembinszky főhadi szállása Szerencsen	184
A hidas-némethi összekocczanás 1849. február 8-án	184—186
Az abaujvári önkéntesek, A lengyel legio, Lapinszky főhadnagy fél hatfontos ütege	a hidas-némethi összekocczanásnál . 185—186
Schlick hadereje a rimaszombath-losonczi uton hatrálásnak indul	186
Schlick intézkedései a hidas-némethi összekocczanás után	186
Az abaujvári önkéntesek kitüntetése	186
Klapka intézkedései a hidas-némethi összekocczanás után	186—187
Dembinszky főhadi szállása Miskolczon	187
Klapka egyesülése Görgeyvel Kassán	187
Görgey Miskolcz felé megindul	187
Az abaujvári önkéntesek leköszönése	187
Schulzig cs. kir. altábornagy hadosztályának kimutatása	187—188
Gróf Schlick hadereje Klapka ellen	188
Görgey haderejével Kassán	188
Piller János ezredes Schlick üldözésére vezényeltetik	188
Görgey hírülveszi Dembinszkynek fővezérül kinevezését	188
Görgey a Schlick hadtestét üldöző hadait visszarendeli	188
Görgey hadereje Miskolcz felé megindul	188
Götz és Jablonovszky cs. kir. dandárok	188
Pott cs. kir. tábornoki ezredes Margitfalván	188
Ramberg György cs. kir. altábornagy Szepesváralján	188
Ramberg György február hó 22-én Kassára vonul	189
Ramberg György hadereje márczius 3-án Miskolczon	189
Blaudek Ferencz cs. kir. szláv csapata márczius hó 3-án Kassára érkezik	189
Hurban, Hodzsa, Stur szláv csapat parancsnokok Kassán	189
A szabolcsi önkéntes lovasok Kassán	189
Benyiczky Lajos hadereje elfoglalja Eperjest	189—190
Blaudek szláv csapata Bártfa felé megszalad	190
Vogel Antal cs. kir. altábornagy hadereje	190
Cornides Lajos guerilla csapatja	190
Abaujvármegye kiállítja a tartozásban levő ujonczmennyiséget	190
Dembinszky Henrik magyar altábornagy Kassán	190
Vogel, Benedek, báró Barkó cs. kir. hadvezérek Felsőmagyarországon	190
Bulharin hadosztálya a Szepességben	190
A 9-ik magyar hadtest alakítása	190
A muszku előnyomulás 1849. június hó derekán	190—191
Dessewffy Arisztid magyar tábornok átveszi Dembinszkytől a 9-ik hadtest vezényletét	190
A lemesi összekocczanás a muszka előhaddal június hó 22-én	190—191
Visocky magyar tábornok átveszi a muszka elleni magyar haderő vezényletét	191
A muszka főhadserég június 23-án Kassára vonul	191
Paskevics herczeg muszka cs. főhadvezér	190
Dessewffy Arisztid tábornok, Lázár ezredes, Mártonffy Zsigmond alezr., Jaszvics Ferencz alezredes,	Visocky haderejében magyar hadpa- rancsnokok 191

	Lap
Kürthy István, } ezredes { Visocky haderejében magyar hadpa-	
Szabó Vincze } rancsnokok	191
Benkő Rezső őrnagy, } tábornoki főnökök Visocky hadere-	
Kiss Ferencz alezredes, } jében	191
Báró Meszéna Ferencz	
Péchy Imre cs. kir. főbiztos Abaujvármegye tisztikarát ideiglenesen	
állítja össze	191—193
1849-ik év végével Kassán cs. kir. hadi törvényszék állittatik össze	193
Gróf Szirmay Sándor Abauj-, Sáros-, Zemplénvármegye főispánja .	193
Tornavármegye Abaujhoz kebelezetetik	193
A kassai cs. kir. országos kerület alakítása	193
Bordoló Abondi cs. kir. altábornagy a kassai kerület hadi parancsnoka	193
Sveczeni cs. kir. miniszteri biztos a kassai országos kerületben . .	193
Abauj-tornamegyei törvényszék	193—194
Kapy Ede cs. kir. miniszteri biztos a kassai országos kerületben .	194
Gróf Forgách Antal cs. kir. kerületi főispán	194
Báró Kocz Keresztély a kassai cs. kir. helytartósági osztály alelnöke	194
A cs. kir. kerületi hadi parancsnokság és főispánság cs. kir. hely-	
tartósági osztályulá alakítása	194
Márkus és Batiszfalvai Máriaassy Ádám cs. kir. abauj-tornamegyei	
főnök	194
Abauj-tornamegyei főnökségi és járási közigazgatási tisztikar . .	194—195
Tornán az abauj-tornamegyei törvényszéknek III. szakasza felállítása	195—196
A kassai cs. kir. országos törvényszék felállítása	196
Poche Adolf cs. kir. kassai helytartósági alelnök	196
Ő cs. kir. apostoli Felsége Kassán, 1857-ik évben	196
A pest-kassai távirat megnyitása	196
Cs. kir. helytartósági osztály	196—198
Abauj-Tornavármegye cs. kir. tisztikara	198—201
A cs. kir. kassai országos törvényszék	201—202
Kassai cs. kir. urbéri főtörvényszék	202—203
Kassai cs. kir. első folyamodásu urbéri törvényszék	203
Abaujvármegyei ügyvédek	203—204
Cs. kir. országos pénzügyi igazgatósági osztály Kassán	204—205
Cs. kir. országos fiók- és bank fiókpénztár Kassán	205—206
Cs. kir. kassai kerületi pénzügyészeti	206
Cs. kir. kerületi pénzügy igazgatóság Kassán	206—207
Cs. kir. fő vámhivatal. Jövedéki kerületi pénztár, egyszersmind	
bélyegvár, országos és kerületi gazdaság	207
Cs. kir. pénzügyészség V. osztály Kassán	207
Cs. kir. erdészeti hivatal Mislyén	207
Cs. kir. adóhivatalok	207—209
Cs. kir. ideiglenes adókerületi bizottmány Kassán	209
Államfelszámolási bizottmány	209
Felszámolási nyomozó igazgatóság	209
Mérnöki személyzet	209—210
Az aranyidkai bánya-kohó gondnokság és jószágigazgatóság . . .	210
Kassai cs. kir. bánya kapitányság	210
Cs. kir. kassai pósta igazgatóság	210—211
Cs. kir. kassai távirat	211
Cs. kir. kassai közigazgatási kerületi építészeti osztály	211—212
Műtani számvevő osztály	212
Cs. kir. abauj-tornamegyei építészeti hivatal	212

	Lap
Kassai ipar és kereskedelmi kamara	212
Cs. kir. kassai katonai élelmezési kerületi raktár	212—213
Cs. kir. kassai dohánygyár	213
Cs. kir. kassai jogakadémia	213
Cs. kir. elméleti államvizsgálati bizottmány	213
Cs. kir. kassai gymnasium	214
Cs. kir. rendőri igazgatóság	214
A 3-ik cs. kir. csendőr ezred	214—215
Cs. kir. hadi rendőr osztály	215
Az 1858-ik évi aszály	215
A kassai cs. kir. helytartósági osztály a budai magyarországi cs. kir. helytartósághoz csatoltatik	215
A kassa-miskolci tiszavidéki vaspálya megnyitása	215
Az 1860. october 20-ki diploma	215
Abauj- és Tornavármegye különálló önkormányzati állapotjukba visszahelyeztetnek	215
Gróf Péchy Manó, Abaujvármegye főispánja	215
Ragályi Károly, Tornavármegye főispánja	215
Az 1860. évi december 20-án alkotmányosan megválasztott megyei tisztikar	215—219
1861. évi ápril hó 2-án tartandó országgyűlésre elválasztott megyei képviselők	219
1861. évi május hó 28-án tartott megyei bizottmányi gyűlésből kinevezett állandósított megyei törvényszék	219—220
Megyei telekkönyvi hivatal szervezése.	220
Vendéghy Józsefnek első alispánul elválasztása	220
Megyei állandó törvényszék szervezése	221
Lánczy Józsefnek főispáni helytartóvá kinevezése	221
Az alkotmányos tisztikar leköszönése	221
A provisoriumi tisztikar kinevezése 1861. december 30-án	221—225
1863-ban inség-segélyző bizottmány alakítása	225
Az inség-segélyző bizottmány működése	225—228
Magyarország inségesei felségelésére rendkívüli kölcsön vétetik fel Ő cs. kir. apostoli felségeik akczképei a megye köztanácskozási teremben elhelyeztetnek	228—229 229
Lánczy József Abaujvármegye főispánjává neveztetik ki	230
Gróf Péchy Manó ujlag Abaujvármegye főispánjaül neveztetik ki	230
A felső-magyarországi hadi törvényszék feloszlata	230
1865. évben tartott országgyűlésre megválasztott megyei képviselők	230
1849. évi Abaujmegyei védseregről (guerilla)	230—231
Abaujvármegye természeti viszonyai	232—249
A megye tagosulata	233—236
Földtani viszonyok	236—239
Bányászati viszonyok	239—244
Vízrajzi viszonyok	244—246
Folyók	246—249
Tavak	249—250
Mocsárok	250
Csatornák	250—259
Abaujvármegye úthálózata	259—273
Államutak	259—261
Országutak	262—263
Közlekedő utvonalok	263—264

A helységek egymástóli távolsága (mértföldekben) 2 táblázat.	
Az abauji 5 járás határhelységeinek egymástóli távolsága	265—266
Vaspálya	267—273
Az abaujvármegyei vonalrészben alkalmazott vasuti személyzet kimutatása	271
Átnézete a szabad cs. k. tiszavidéki vasútállomásai működésének és jövedelmezésének 1865-ik évben	272—273
Abaujvármegye általános mezőgazdasági viszonyai	274—315
Népmenyiség	274
Népesedés. Foglalkozás	274
A mező gazdaság történelmi vázlata	274—277
Tagosítási állapot	277—279
Gyár- és iparvállalatok	279
Közlekedés	280—281
Földmívelés	281—297
Szántóföldmívelés	281—285
Szántó-vető eszközök, gépek	282—283
Sormívelés	283
Trágya készítés	283
Évi termés	284—285
Kertészet és gyümölcsstenyésztés	285—287
Rétmívelés	288
A szőlőmívelés	288—291
Legelő	291
Erdészet	291—293
Nádasok	293
Tavak és mocsárok	293
Nagy és rendezettebb gazdaságok	293—297
Állatország	297—307
Szarvasmarha tenyésztés	297—298
Juh tenyésztés	299—300
Ló tenyésztés	300—302
Sertés tenyésztés	302—303
Kecske tenyésztés	303
Bival tenyésztés	303
Szamar tenyésztés	303
Méh tenyésztés	303
Marha tenyésztés kimutatása 1850—1857-ik évben	304—306
Szárnyas állatok	306—307
Ásványország	307—309
Porcellángyár	308
Üveggyárak	308
Kőszételepek	308
Malomkögyár	308
Turfa	309
Mező- és erdőgazdasági tőke	309
Az állat tenyésztés vagy a mező gazdaság forgó tőkéje	309—310
Gazdasági építéset	310—311
A mezőgazdaság és gazdasági ipar jövője és emelési módja	311—315
Abaujvármegye részletes mezőgazdasága	316—363
Mezőgazdaság	318—329
Konyha és virág kertészet	330—334
Szőlész borászat	335—342

	Lap
Erdészet és erdőmivelés	342—357
Erdészet és erdőmivelés	342—344
A vágásoknak kitisztítása, sarjadék képzés	344—345
A megyében található fanemek, azok használata és hasznossága feletti észrevételek	345—348
Fenyőfa nemek	348—349
A famagvak gyűjtése, megtartása és vetése	349—352
Az erdőknek tanult erdész személyzettel való kezelési szükségéről	352—353
Az erdőkben előforduló legtöbb károk	353—354
A kecskék kártételeiről	354
Üveghuták, vashámorok s a hamuzsirt főző hutákról	354—355
A városi és községi erdőkről	355—356
Az egyház, egyházi tagok és alapítványi erdők	356—357
Az erdő tenyésztés jutalmazása, a kihágásoknak büntetése	357
Vadászati viszonyok	358—361
Vad tenyésztés	359—360
Madarászat	361
Általános gazdasági észrevételek	361—363
Gyár-ipari viszonyok	364—396
Gyár-ipari tevékenység	366—393
Köszön	366—367
Mező- és erdőgazdasági ipar	367—377
Kassai cukorgyár	368—370
Malom-ipar	370—371
Olajgyártás	371—372
Moll és Novotny olajgyára	371 372
Kassai keményítőgyár	372
Erdőgazdasági termények felhasználása	372—375
Hordó gyártás	373—375
Debrőd helység lakosainak abroncs készítése és mészégetése	375—377
Fonyi malomkögyár	377
Üveg gyártás	378
A szalánczhutai üveggyár	378
Kőedény-, porcellán- és kalyhagyártás	378—379
A telkibányai porcellángyár	378—379
Bányászat és a hutamivelés	379—387
Kimutatása az Abaujvármegyében fenálló bányavállalatoknak	383
Bányaüzleti elrendezés	384
Bányatermelés	385
Bánya munkások kimutatása	386
Meczenzéffi műszer-vinnyék	386
Kassai szeggyár	386—387
A miszlókai gépgyár	387
Papirgyár	387
Bőrgyár	387—388
Posztógyár	388
Cs. kir. lőpor- és szivargyár	388
Kis üzletek	388—396
Megyei iparágak névszerinti elsorolása	389—393
Járások szerinti kimutatása a különmemű iparágaknak, szabad királyi Kassa várossal egyetemben	390—393
Gazdasági intézetek és egyletek	397—572
Az abaújmegyei „gazdasági egylet“ jelenlegi állapota	397—422

	Lap
Megyei takarékpénztárak és pénzkölcsönintézetek	422—485
Kassai takarékpénztár	422—435
A felső-magyarhoni első zálogkölcsön-intézet és kölcsönbank Kassán	435—454
Magyar általános hitelbank felső-magyarországi fiókja Kassán	454—459
Az abauj-szántói takarékpénztár	459—469
Csereháti takarékpénztár	469—481
Korláthi segély-egylet	481—485
Megyei takarékmagtárak és gazdasági intézetek	485—492
A szikszói részvényes takarékmagtár-egylet	485—492
A felső-dobszai községi takarékmagtár	492—496
A tervezetben levő alsó-kékedi takarékmagtár	493—495
A tervezetben volt szántói takarékmagtár	495
Protestáns egyházi és iskolai épületek fentartására, valamint az egyházi kisebb kiadásokra alapított takarékmagtárak	496—497
Felső-dobszai protestáns egyházi takarékmagtár	496
A szeszai protestáns egyházi takarékmagtár	496
A komáromi ref. leányegyházi takarékmagtár	496
A deveseri protestáns egyházi takarékmagtár	496—497
A kis-kinizsi protestáns egyházi takarékmagtár	497
Az abaujvári protestáns egyházi takarékmagtár	497
A kázmárki protestáns egyházi takarékmagtár	497
A szemerei protestáns egyházi takarékmagtár	497
A szalai protestáns egyházi takarékmagtár	497
A szászfaei protestáns egyházi takarékmagtár	497
A restei protestáns egyházi takarékmagtár	497
Abaújmegyejében divó biztosítások	497—510
Hazai biztosító vállalatok	499—508
A „Victoria“ tűz- és jégkárbiztosító társulat	499—500
„Haza“ magyar életbiztosító bank	501—502
Az első magyar általános biztosító társaság	502
Pesti biztosító társaság	502—503
Az első magyar kölcsönös állatbiztosító társulat	503—504
Nemzeti biztosító társaság	504—505
Brassói közönséges nyugdíj intézet	505—506
Magyar kölcsönös biztosító bank	506—508
Külföldi biztosító vállalatok	508—510
A „Donau“ biztosító társulat	508
„Europa“ biztosító társulat	508
Adriai biztosító társaság	508—509
A „Phoenix“ biztosító társulat	509
„Patria“ életbiztosító bank	509
Az „Anker“ bécsi élet- és jövedelembiztosító társulat	509
Gresham Life Assurance Society	509
Azienda Assicuratrice	510
Assicurazioni generali	510
Megszűnt s az előtt működésben állott hazai és külföldi biztosító társulatok	510
A tiszavidéki kölcsönösen biztosító társulat	510
A pozsonyi „Hungaria“ biztosító társulat	510
Az „Apis“ marhabiztosító társulat	510
Az első ausztriai tűz-, jégkár elleni és életbiztosító társulat	510
Az alsó-kemencei első abaújmegyei löverseny	510—517
A kassai löverseny-társulat	517—540

	Lap
Első kassai lóverseny	519—520
Lóversenyi alapszabályok	520—534
Második kassai lóverseny	535—536
Harmadik kassai lóverseny	536—538
Negyedik kassai lóverseny	538—540
Királyi magyar ménintézet	540—544
A fennállott megyei ménintézet	541
Gróf Forgách Kálmán nagy-szaláncai ménese 1870-ben	541—544
Abaujvármegyében az 1870-ik évi összeírás szerint a lovak összegé- nek kimutatása	544
Gróf Zichy Rezső enyiczkei ménese	544
Kassai vadásztársulat	545—546
A fennállott csereháti vadásztársulat	545
A fennállott abaujmegyei agarász-társaság	545—548
A kutyákról általában	548
Alsó-meczenzéffi vadász-egylet	547—548
A felső-magyarországi első műtermény- és iparkiallítás	549—557
A szántói szőlő- és borkiallítás	557—559
A keletkezében levő kassai szabadipartűző kézművesek egylete . .	560—572
A tervbe hozott felső-magyarországi kertészeti társulat	567—669
Az országos védegyelet	569
Községi faiskolák	569—571
Megyei társalgási körök és egyletek	572—595
A kassai ügyvédi egylet	572—580
A szegény-legény társulat	580
A kassai Deák-kör	581—582
Kassai lővész-egylet	583—587
A kassai társas-kör (casinó)	587—590
A kassai polgári társas-kör	590—594
A hernád-kércsi olvasó kör	592
A szántói olvasó kör	592—593
Az alsó-meczenzéffi társas-kör	593—594
A szepsi olvasó-kör	593
A szikszói társalgó kör	594—595
Megyei önképző intézetek és egyletek	595—648
A kassai nemzeti színpad	595—612
A kassai első magyar dalegylet	612—616
A kassai tornaegylet	616—620
A kassai növendék-papság magyar egyházirodlmi önképző egylete .	620—624
A jászóvári premontrei rendű növendékpapok önképző társulata .	624—627
A kassai királyi jogakadémia jogász-önképző egylete	627—629
A kassai főgymnasiunai ifjak önképző egylete	629—633
A kassai királyi főreáltanodai önképző kör	633—634
Szent István társulat	634—635
A kassai iparos ifjuság önképző egylete	635—637
A kassai kereskedő ifjak társulata	637—648
A fennállott felső-magyarhoni kereskedő-segédék első egylete . .	641—648
Nyomtatás közben bejelentett megyei intézetek és egyletek . . .	648—668
A felső-magyarországi takaré- és hitelegylet mint népbank . . .	648—661
Protestáns egyházi és iskolai épületek fentartására, valamint az egy- házi kisebb kiadásokra alapított takaré- magtárak	661
Aszalói protestáns egyházi takaré- magtár	661
A szepsi protestáns egyházi takaré- magtár	661

	Lap
A fenállott alsó-meczenzéffi községi takarékmagtár	662—663
A fenállott szántói protestáns egyházi takarékmagtár	663
Alsómeczenzéffi kölcsönös tűzkármentesítő társulat	662
Kassai dohánykiállítás 1870. évi december 27-én	663—664
A szépsi alakulóban levő társalgó-kör (casino)	663—668
Megyei emberbaráti intézetek és egyletek	668—747
A kassai nőegylet	668—669
A kassai szegények háza	669—670
A kassai árvaház vagy Elisabethinum	670—671
Az abaujmegyei honvédszegélyző egylet	671—676
Kassai közkórház	676—680
Megyei javító fegyház	677—679
Kassai polgári kórház	680
A szikszói járási kórház	680—682
Névjegyzéke Kassa szabad királyi város és Abaujmegyében működő orvosoknak	681
Kimutatása az Abaujmegyében és szabad királyi Kassa városban létező gyógyszertáraknak	682
A kassai általános Szent-Péter nevű temetési egylet	682—687
Kassai Ferdinandeum kisdud-óvoda	687—688
Kassa belvárosi kisdud-óvoda	688—689
A fenállott kassai római kath. nemes convictus	689—696
A róm. kath. Szent László társulat	689
A kassa-egyházmegyei szegény római katolikus tanulókat segélyező tápintézeti egylet	696—699
A kassai királyi jogakadémiai jogászsegélyző egylet	699—703
A kassai férfitanítóképződei segély- és önképző egylet	703—706
A kassai izráelita kézműveseket segélyző egylet	706—712
Az abaujmegyei honvédegylet	712—747